

A decorative border surrounds the central text. At the top, a lotus flower is flanked by two figures holding hands. On the left, a woman in a sari stands with one arm raised. On the right, a woman in a sari stands with one arm raised. At the bottom left, a woman in a sari is seated, and a child is playing with a pot. At the bottom right, a woman in a sari is seated, and a pot is on the ground. The border is filled with various floral and human motifs.

ఆంధ్రపత్రిక

(నలువది మూడవ)
(ఉగాది సంచిక)
నందన సంవత్సరాది సంచిక

(1952-53)

సంపాదకుడు :
శివలెంక శంభుప్రసాద్

[వెల రూ. 2]

చెన్నైలో:
ఆంధ్రవర్తికా ముద్రాలయమున
ముద్రితము.

ఆంధ్రపత్రిక

సందన ఉగాది సంచిక

విషయానుక్రమణిక

ప్రస్తావన	...	...	1
మధుమాధురి—చాళరథి	...	...	1
పురాణాలలో పురుషోద్ధముడు—నేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు	...	...	3
నవ్య మానవ వాదము—యమ్. యన్. రాయ్ గారు	...	...	5
లీలావతి—తిమ్మావఙ్మల కోదండరామయ్యగారు	...	...	8
పద్యకథావాఙ్మయము—నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు	...	...	17
మధురాంకితము—అయూచితుల హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	...	...	29
దొంగలు—బలివాడ కాంతారావుగారు	...	...	31
ఉగాదికానుక—చింతలపాటి నరసింహదీక్షితశర్మగారు	...	...	37
ప్రాచీనాంధ్ర చారిత్రిక భూగోళము—కుందూరి ఈశ్వరదత్తుగారు	...	...	39
బృందావనము—ఎక్కిరాల రామకృష్ణచార్యగారు	...	...	49
అభిమానాలు—కాశీపట్నం రామారావుగారు	...	...	51
దివ్యదీక్ష—సామవేదం జానకిరామశర్మగారు	...	...	77
* రేచెర్ల వెలమప్రభువులు - వారిసాహిత్య సేవ—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	...	...	81 ✓
పుణ్యస్థానాలు—కొవ్వడి లక్ష్మన్నగారు	...	...	91
ప్రౌఢితుడు—గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగారు	...	...	95
ఉదాహరణవాఙ్మయము [పరిశీలనము]—నిడుదాళి వెంకటరావుగారు	...	...	105
పర్యవసానం—శ్రీపంతుల శ్రీరామశాస్త్రిగారు	...	...	99
వసంతశ్రీ—యామిజాల పద్మనాభస్వామిగారు	...	...	119
అస్తితావాదము—పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	...	...	121
తోడునిడ—వెంపటి నచ్చిదానందశర్మగారు	...	...	129
రెండు ఆధునిక పాఠాభ్యాసాలు—విభాన, తారతమ్య పరిశీలన—సితగరాజు సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు	...	...	137
వీక్షణాలు (రవీంద్రనాథ్ ఠాకూర్)—విద్యాన్ విశ్వంగారు	...	...	147
ఖర సాహిత్యసమీక్ష—“క్రీ వాత్సవ”	...	...	154

ముఖ చిత్రము - ఉమామహేశ్వరులు

ఈ చిత్రము, కార్వేటిగారి సంస్థానమునుండి సంపాదితమైన నూ రేండ్లనాటి ఒక చిత్రపట గ్రంథములో నిది. ఈ గ్రంథములో అశ్వశాస్త్ర లక్షణగీత్యా చిత్రించబడ్డ వివిధ అశ్వముల త్రివర్ణచిత్రములు గలవు. వీనిలో వర్ణములు చిత్రకారులు స్వయముగా తమారుచేసికొన్నవిగాను తెలుగునాట

పూర్వము వాడుకలో నున్నవిగను కనుపించును. శాస్త్రులక్షణములతోపాటు, వాస్తవికత నుగూడ చక్కగా పాటించబడి, చిత్రములు బహురమ్యముగా నున్నవి. ఆగ్రంథములో దేవతాస్తవ భాగముగ చిత్రించబడ్డ చిత్రమి గాదీశంకరుల చిత్రము.

త్రివర్ణచిత్రములు

౧. 'లతవారింటికి' ; ౨. 'ప్రత్యుత్థానము'.

సాధారణచిత్రములు

సోలార్ జంక్ పురావస్తు ప్రదర్శనశాలలోని కొన్ని చిత్రములు (వ్యాసాంతముల నున్న సిల్వేట్ ఖండములు, శ్రీ ఎ. వి. యస్. ఆర్. జోస్యులుగారు రచించినవి.

పంచాంగం

ది నేషనల్ ఇంజనీరింగ్ కంవెన్సి

(మద్రాసు, లిమిటెడ్,

379, నేతాజీ రోడ్డు, మద్రాసు-1.

- డిస్ట్రిబ్యూటర్లు — రాబున్ ఆయిల్ ఇంజన్లు.
స్టాక్స్టులు : — ఇండియా సిమెంట్స్ లిమిటెడ్.
డిలర్లు : — ఎల్ నా కుట్టుమిషనులు, రాలెక్స్ వాచీలు.

పట్టాబిరామ్ అండ్ కో.,

డిస్ట్రిబ్యూటర్లు :

పెట్టర్, పెట్టర్ - ఫిల్డింగ్ ఇంజన్లు

ట్రాచీలు :

అక్బర్ రోడ్డు,
రాజేపురం. (సెలెక్షన్)

379, నేతాజీ రోడ్డు,
మద్రాసు 1.

హైకోడ్డు,
చిత్తూరు.

ప్రస్తావన

సంవత్సరమునకు స్వాగతము. ఖర సంవత్సరమునకు వీడ్కోలు.

గత సంవత్సరమున ప్రపంచ ప్రతిష్ఠంభన కొంతకొంత నడలుచూనచ్చి, నూత్న వత్సరారంభ కాలమునకు, శాంతిముఖముగా ప్రపంచము పురోగమించగల సూచనలను ఇతోధికముగా వెలువరుచుకొనుచున్నది. కొరియా రాయబారములలో అంతకంతకూ సామరస్యము చిక్కు నాస్కారము కనుపించుచున్నది. పర్షియన్, ఈజిప్షియన్ సమస్య పరిష్కారములకు ఆ దేశములు, సామవిధానములనే అవలంబించుచున్నవి. కాశ్మీర్ సమస్యకూడా ఇండియా - పాకిస్తాన్లకు డేమకరముగ పరిష్కారముకాగల అవకాశము కన్పించుచున్నది. ఐక్యరాజ్యసమితిలో రెండు రాజ్యకూటముల ద్విప్ర్యాయకాక ఏ సమస్యకాసమస్యనే న్యాయ దృష్టితో పరిష్కరించవలెనను భారతీయ దృక్పథము ఇతర చిన్న రాజ్యములతోపాటు అగ్ర రాజ్యములపైకూడ ప్రభావము విరచించుకొన్న చిహ్నములు కన్పించుట ప్రపంచశాంతికి శుభసూచకముగ నున్నది. ప్రతిదేశమును కొంత కాలాది నిలిచి స్వప్రజాడేమమునకై, దేశాభివృద్ధికై, పాటుపడగల ఆస్థారములు సమీపిగను, విడివిడిగను కూడ కొంత హెచ్చినవి.

ఈసమయములో భారతదేశము శ్రేయోరాజ్య నిర్మాణాదర్శముతో, ఉత్తమ ప్రజాస్వామ్య విధానముతో తన భవిష్యత్తుకై గట్టి పునాదులు నిర్మించుకొనుట గమనార్హము. ఈ సంవత్సరము భారతప్రభుత్వము దేశవ్యాప్తముగా వయోజన వోటింగ్ హక్కు ప్రాతిపదికపై అతివిస్తృత పరిణితిలో ఎన్నికలను జరిపినది.

ఈ ఎన్నికలు సూతన రాజ్యాంగ ప్రాతిపదికపై జరిగినవి. శ్రీ, పురుష, కుల, మత, వర్గ విచక్షణ లేమియుపాటించక రాజ్యాంగము వయోజనులైన సర్వ ప్రజలెల్లరకు వోటింగ్ హక్కు ప్రతిపాదించినది. ఈ ప్రాతిపదికపై 17 కోట్ల భారతీయులకు తమ ప్రభుత్వమును తామే నిర్ణయించుకొను హక్కుగలిగినది. ఈ హక్కును భారతప్రజ సంపూర్ణ రాజకీయ చైతన్యముతో వినియోగపరచుకొనుట, ఇంతటి బ్రహ్మాండమైన ఎన్నిక, ఏ అరమరికలు అల్లరులు లేకుండ ప్రశాంతియుగ జరుగుట, సర్వప్రపంచప్రజలను విస్తృతమొనగ్గినది. ప్రజాస్వామ్యపద్ధతిని ఇంత విస్తృత భూభాగమున రాష్ట్ర కేంద్ర శాసనసభల కెన్నికలు జరుగుటకు ప్రపంచమున ఇదే ప్రథమమని చెప్పవచ్చును.

ఈ ఎన్నికలలో రెండుమూడు రాష్ట్రములలో తప్ప, తక్కిన రాష్ట్రములలోను, కేంద్రములోనూ కూడ కాంగ్రెస్ పక్షమున కఖండ విజయము చేకూరినది. కాంగ్రెస్ పక్షమునకు విడిగా సంఖ్యాధిక్యత లభించినను ప్రభుత్వ మేర్పరచగలిగినంత సంఖ్యాబలము రాని రాష్ట్రములలో కూడా కాంగ్రెస్ పక్షములోని అంతఃకలహముల వల్లను కాంగ్రెస్ పక్షము ప్రజాసాన్నిహిత్యమును కొంత పోగొట్టుకొనుట వలనను, ప్రజలు కాంగ్రెసుపై తాత్కాలిక నిరసనమును మాత్రమే వ్యక్తపరచిరిగాని, పట్టుమని ఏ ఒక్క ఇతరపక్షము వైనను సంపూర్ణాభిమానము చూపలేదు.

ఈ ఎన్నికలను సింహావలోకనముచేస్తూ సంవత్సరాంతమున జరిగిన కలకత్తా ఏ. ఐ. సి. సి. సమావేశములో పండిట్ నెహ్రూ కాంగ్రెస్ ప్రతినిధులు ప్రజలతో కలిసిమెలసి పనిచేసినచోట్లనెల్ల సంపూర్ణ

విజయమును సాధించిరనియు, ఎచ్చటెచ్చట నభలతో నమావేశాలతో తృప్తిపడిరో అచ్చటచ్చట ఓడిపోయి రనియు, దేశక్షేమార్థమై జాతీయసంస్థ యయిన కాంగ్రెసు ప్రజలలో నన్నిహితముగ కృషి చేయవలె ననియు ఉద్బోధించిరి. ఈపునరుత్థేజముతో, గాంధీజు ఆదర్శములుగల కాంగ్రెస్ సంస్థ, సుస్థిర ప్రజాస్వామ్య మును శ్రేయోరాజ్యమును, భారత దేశమున నెఱిగిల్ప గలదని భారత ప్రజలలో విశ్వాసమును గడించగలదు.

ఇంతటి దేశనిష్ఠతమగు ఎన్నికలను, ప్రభుత్వ ములోనుండి, నిష్పాక్షికముగ ప్రశాంతముగ కాంగ్రెసు నడవగలుగుటలోనే ప్రజావిశ్వాసార్హతను, ప్రపంచ ప్రజల ఆమోదమును కాంగ్రెసు సంపాదించుకొన గలిగినది.

రానున్న ఏడేండ్లలో కేవలము తాత్కాలి కావనరదృష్టితో కాక, పంచవర్ష ప్రణాళిక ప్రాతిపది కతో, దేశ స్వయంసమృద్ధిని, ఆర్థిక స్థాిరుతను, సాంఘిక స్వాతంత్ర్యమును, శ్రేయోరాజ్య స్థాపన లక్ష్యము కలిగి, ప్రభుత్వ స్థానములో కాంగ్రెసు ఈ సంవత్సరమున కార్యకలాపమున కుపక్రమించుటకూడ భారతచరిత్రలో ముఖ్యగమనియీంతము. భారత దేశము నర్వప్రజలకు రాజకీయ, సామాజిక, ఆర్థికాధికారాలను స్వీయీభివృద్ధికి సమానావకాశాలనుకల నూతన ప్రజా స్వామ్యమును పండించుకొనుట కున్ముఖమైయున్నది. ఈ ఆదర్శములకు కట్టుబడియున్న కాంగ్రెస్ వయోజన వోటింగ్ ప్రాతిపదికపై, కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ములలోనికి వచ్చుటన భారతదేశ సాభాగ్యముగ నే నూచితమగుచున్నది.

ఏ కారణముగ మద్రాసు రాష్ట్రములో కాంగ్రెసు సంపూర్ణ ప్రాబల్యము సంపాదించుకొన లేక పోయినదో, దాదాపు ఆకారణముననే ఆంధ్ర దేశము స్వరాష్ట్రమును సిద్ధించుకొన లేక పోయినది. కేంద్ర ప్రభుత్వ మీ విషయమున కొంత ఓదా

సీవ్యము చూపియుండవచ్చును. కాని ముఖ్యముగా నేటి మద్రాసు రాష్ట్రములో కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమేర్పడ జాలని స్థితిపై నెవరి ఫితికిని, ఆంధ్ర రాష్ట్ర మేర్పడజాలని స్థితికినికూడ ఆంధ్రనాయకులలో ఏకమత్యము లేకపోవు టయే కారణమని ఋజువయినది. ఆంధ్ర కాంగ్రెస్ సంఘ ములో కొన్ని సంవత్సరములుగా రాజకూ రాజకూ వచ్చి, గత సంవత్సరములో సుస్పష్టముగా విడిపోయిన నాయకుల చీలికలే, రాష్ట్ర సిద్ధి కభ్యంతరములుగా పరిణమించినవి. కేంద్ర ప్రభుత్వము తన కిష్టమున్నను లేకున్నను ఆంధ్ర రాష్ట్రము విడదీయు నవసరము తాను గుర్తించినట్లు ఎప్పటికప్పుడు చెప్పుచున్నది. అట్టి తరి 'ఆంధ్రనాయకులలో అభిప్రాయభేదములు' అను "సాకును"ను కేంద్ర ప్రభుత్వము చూపించలేనంత మాత్రముగానైన ఆంధ్రనాయకులు తమలో తాము సామరస్యమునకు వచ్చుట రాష్ట్ర సిద్ధికి అత్యవసరము. ఆ కృషిలో నఫలులు కాగలిగిన, అనైకమత్యలా దోష మును ఉటూకించి, కేంద్ర ప్రభుత్వము రాష్ట్ర నిర్మాణ మును వాయిదావేయు అవకాశము నన్నెరిగలదు.

ఆంధ్రసాహిత్యము స్వల్పభితిలో నున్నదనుకొని నిస్సృహ చెందువారి కందరికీ, ఈ సంవత్సరము తెలుగు కథానిక ప్రపంచబహుమాన మందుకొన్నదన్న విష యము, మన సాహిత్యము ప్రగతిముఖముగనే ప్రపంచముతో నాటు పురోగమించుచున్నదన్న ఉత్సాహము కల్పించకతప్పదు. తెలుగు కథానికలు ప్రపంచ కథాని కలకు తిసిపోవన్న విశ్వాసముతో "ఆంధ్రపత్రిక" ప్రపంచ కథానికలపోటీలో పాల్గొనుటకు తెలుగు కథ కుల నాహ్వానించినది. మా ఆశయమున కనుగుణ్య ముగ శ్రీ పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారి "గాలిఃగాన" కథ, ప్రపంచ గౌరవమునందుకొనుట మాకును తెలుగు సాహితీపరులకుకూడా గర్వకారణమైనది. శ్రీ పద్మరాజుగారికి మా అభినందనములు.

ఈ ఉగాది సంచికకు తమ అమూల్య వ్యాసములను, కథలను, చిత్రములను ఓనగి, సంచికకు విశిష్టత తెచ్చి, మా కృషికి తోడ్పడిన రచయితల కెల్లరికును మా నమోవాకములు.

మధు మాధురి

★

శ్రీ చాళరవి

ఇంటికొక్క వేప ఇప్పుడు పెట్టినదే!
శిశిర వాత ఘాత చీర్ణమైన
నగ్న తనువులందు అగ్ని చేలమ్ములు
కట్టుకొనె పలాశగణ మదేల!

మంచుతో నరాలు కుంచించుకొనుచుండ
వేడి నైతు పరుగు పెట్ట నేల!
తరతరాల పాత బరువులు పడదోసి
మెడలు పైకి సాచి నడచుటేల!

బండవోని మంచు పర్వత శిఖరాల
నుండి దిగిరాక మొండికెత్త
వైత్ర చిత్రభాను సాధువాస్తవములు
కొండక్రింది చాక గుంజనేల!

మంచు కరగినట్లు మనసులు ద్రవియించి
ప్రేమ జలలుగా ప్రవహించేల!
పడతి చూపులోన బాగాలు పడునొత్తి
మరుడు మనల గాయపరచుటేల!

అరుణసుమజటాలమై పలాశద్రువు
తరుగణమ్ము బీతు పరచుటేల!
హిమ భరమ్మువలని చెమరింపజాలని
గుండెలందుగాది మండనేల!

మండన ఈడిగాది పువ్వుమంటలు వేపలనుండి మలికా
మండపిదాక ప్రాకినవి; మంచులు పేరినగుండెలందు కూ
ర్చుండిన స్తబ్ధతాభరముచొక్కుచుసోలుచు పారిపోవకై
దండలనెత్తి వచ్చిన దుదార మధూదయలక్ష్మి ఆమనిగా

ఎన్ని శిశిరతువులెన్ని హేమంతాలు
నా మనోవనాన నాట్యమాడి
పువ్వు శిల్పమెల్ల పోదోలి శాఖాళి
విరిచి బ్రదుకు నగ్న పరువలేదు!

ఎన్ని మారు లిట్టులేను కంపింపలే
దెన్ని మార్లు మ్రోడు లెత్తలేదు!
శిశిర శీతవాత శీర్షవాతాలత
ఎన్ని సార్లు వేరు తన్నలేదు!

పూవులు రాలిపోవ, పసి మొగ్గలు నాకులు కూలిపోవల
జ్జవలమాన శాఖలను సాచుచు మాధవమూర్తికోసమై
ప్రసోనలుసూచు కానన వధూమణి దాపడికన్న వేయిరె
ల్లావడి నంది కుండ శిశిరాహతి దిగ్విసనాధివానయై

నేడు వలవంత యేతెంచి కీడునయ
రేపు రాకుండునే హాసరేఖ యొకడు!
ఆకు రాల్చెడి కాగు నేడగుచుదేర
వెనుకపడియుండ నోపునే విరుల కాగు?

ఒంటరివాడనై బ్రదుకు నూరక కుంటిపదాల గెంటితిగా
కంటకితాధ్వమందు; పువ్వుకారుల దారుల కానరాని నా
కంటికి ఇంద్రజాలమటు కన్నడి నందనమై ఉగాది గో
రంటల చాటనుండి ఒక యవ్వని నవ్వివయట్లువచ్చెడిగా

గుమగుమలాడి నామనసుగొన్న నవాబ్బసఖముఖానురా
గిమున సుమించె చంచకము; కాగిలిలో ప్రవవించె
[గోరటల్;

సుమరమణీయమైతగ నశోకముతచ్చరణాహతి ప్రహా
సముననుమించె పొన్నలుపనందగునంద నదివ్యవాటిలో

కానగ అందరాని జగితైతల తియదనాల లోతుల
పై ననలూని యవ్వనపు ట్టగిని పుక్కిటబట్టి కాంచనో
ద్ధ్యాన విరాజమాన కటియై అరుదెంచిన మా నవాబ్బల
క్షీనవహాసముల్ బ్రతుకు మేడల పువ్వలదివ్వెలెత్తెడిగా
కుండ మధూకనూన పరిగుంఫిత గుచ్చకజాలతోరణ
స్యంది మధుద్రవంబు రసనాగ్రమున బడినంతనే రసా
నందనియై కవుంగిట వెనంగి నవాబ్బరమా నవాళిమం
బంది ఉగాది పాటలను పాడెను నా జవరాలు వేకునగా

మాడిపోయిన మారి మోడువై ఇపురించె
 అరుణప్రవాళ సుందరరసమ్ము
 చేదుగారెడి వేపచెట్టు మట్టలవై న
 ముత్యాల ముగ్గులు మురిసిపోయె
 బెత్తాలవలె సాగి బెత్తికలెత్తిన
 మల్లెలు వజ్రాల ముల్లెలయ్యె
 పాదులో రాలిన పండుటాకులనేచ్చు
 గేదంగి బంగారుగాదె యయ్యె
 పొగడగారాని పొగడలు పొగడబడియె
 పెన్నెలలుకాసె ముల్ల తీవియలమీద
 వింతమందారములు ప్రసవించి మించె
 సందనంబై నవాబ్బసౌందర్యమడరె.

యాతాయాత సుశీతవాతలహరీ హల్లీనకప్రక్రియా
 నీతాభోగవరాగభోగమున వన్నెల్ దేరి ఆకాశమెం
 తో తారుణ్యమునందగా భవిన శాంతిల్ లేపిచూపెన్

పలా

శ్రీ తిష్టప్రసవోగకాననము తుత్తీత్కారదావాగ్నియై

* మాప అనగాదిన్నీ

పూవుల శరాలతో తెగిపోయినట్టి
 శిశిరరామసి భీకర శిరములట్లు
 అచ్చటచ్చట నల్లగా అడిగిఖలు
 కానుపించెను కుసుమిత కాననముల

చలియనగలేడు మంచుల బాడలేడు
 తలుపులను మూసికొని యెడి తలపులేడు
 పెచ్చదనము నరాలలో పిచ్చలింప
 కోష్ఠరుధిరమ్ము గుండెలో కుస్తరింప

పూల పెచ్చదనము పాలిండ్ల పెచ్చంద
 నమ్ముకలసి*మాప ఇమ్ముడింప
 ముద్దనదాహత ప్రమై ఊర్పులునుకూడ
 పూవుబొండ్లు క్రాగిపోయినారు.

ఇం దుగాది పందిలిక్రింద సందనావ
 తరణమయ్యెను కుండ, మందార, నకుళ
 కేతకీ, మల్లికా, పారిజాతములను
 త్రెంచుకొనిపోవ రండహో తెలుగువారు !

పురాణాలలో పురుషోత్తముడు

శ్రీ వేదాది కవరామకృష్ణ

ఈ జగత్తును ఏదో కారణం ఉంది అని తోచటం సహజం. లోకంలో కార్యకారణ సంబంధం అనేక విధాలుగా కనిపిస్తూంది. తిరిదండ్రులకు సంతానానికి ఉండే సంబంధం, కుండకూ మట్టికి ఉండే సంబంధం, కుండకూ కుమ్మరవానికి ఉండే సంబంధం, పాలకూ చల్లకూ ఉండే సంబంధం, తాడు పాముగా కనిపడేటప్పుడు ఆ రెంటికీ కల సంబంధం. : ఈ రీతిగా ఎన్నో సంబంధాలు. ఈలాటి సంబంధాలలో ఈ జగత్తుకు వాని కారణానికి ఉండే సంబంధం ఏమిటి?

లోకంలోఉండే కార్యాల వాని కారణాల మన ఇంద్రులకు గోచరం. చెట్టు అనే కార్యాలకి విత్తూ మృత్తూ నీరుగానీ మొదలయినవి కారణాలు. మనకు విత్తూ కనిపిస్తుంది, చెట్టూ కనిపిస్తుంది. ఇంకోటి, ఎక్కడియినా ఒక స్త్రీని పుడిచే, అది లేని స్త్రీనో, అది ఏ మూలనుంచి వచ్చిందో, అది మరేల మోతో దెప్పమో చెప్పగలం. అదే సుక లోగడ ఎన్నడూ వినని వింత వాద్యపుమారి అయితే 'ఇది ఏలా వా మారి' అని చెప్పరం. కాబట్టి కార్యకారణాలను రెంటినీ ఎరిగిఉంటేనే వాని సంబంధం కొంత కాకపోయినా కొంత నిర్ణయించగలం.

ఇట్టి స్థితిలో మనం జగత్తునే ఎదురుచూచి కాని జగత్కారణాన్ని ఎరగం. జగత్తు వాని కారణమూ ఈ రెంటినీ చూచిన వాళ్ళే ఆ రెంటికీ కల సంబంధం చెప్పగలరు.

అయితే ఎవరయినా ఆ రెంటినీ చూచినవా రున్నారా?

ఆ. చూచినవాడు గుప్పట్టు మనకు వేదవేదాంతాదులలో కనిపిస్తుంది. 'నే నీ మహాపురుషుణ్ణి ఎదురుచూచి' అని ఒక రంటాడు. 'అది నీవును' అని ఇంకోక రంటాడు. 'నేనూ బ్రహ్మమును' అని వేరొక రంటాడు. 'ఇదంతా బ్రహ్మమే' వని మరొక

1. ఈపదాలకు సరి అయిన అర్థాలు ప్రకరణానులనుబట్టి నిర్ణయించాలి. ఆక్షర—అక్షరక్ష—కుటుపాది పదాలు కొత్తగా అనునూడా చిక్కు పెట్టలేదుమో. బహుళ కొత్తగా అనునూ చిక్కు పెట్టలేదుమో.

2. వాహా న కాగ్రి ర్న వహో న భూమి
ర్నానీ త్రిమాత్యోగి రభూచ్చనావ్యర్
క్రోతాది బుద్ధ్యానుపలభ్యి మేకం
ప్రాధానికం బ్రహ్మపుమాం ప్రధానీకం. విష్ణు-౧-౨-౨౩.

3. సవితర్దేవో బ్రహ్మన్ వోభ్యిక్యపురుషోత్తమః
స సంతోషవికాపాభ్యాం ప్రధానైర్వేదీ చ స్థితిః-౩౧.

రంటాడు. ఈలాగా ఎరిగినవా గుప్పట్టు అక్కడా అక్కడా సాక్ష్యం ఉంది.

సరే ఈ యెరిగినవారు ఆ కారణాన్ని ఆ మహాపురుషుణ్ణి, ఆ ఆత్మను ఆ బ్రహ్మమును ఆ భూమిను సంతృప్తంగా చెప్పారా అంటే చెప్పలేదు. సరికదా చెప్పడానికి నీలులేదన్నాడు, యోగవాసిష్ఠంలో ఒక కథ ఉన్నది: ఉప్పుబొమ్మ ఒకటి సముద్రం లోతు చూచి వచ్చామని ఎగిరి యెగిరి సముద్రంలోకి దూకింది, దూకే దూకిందోనే కరిగి సముద్రంలో కలిసి పోయింది. సముద్రం ఎంత లోతుందో ఇక చూడడం మిక్కిలి? వైకే రావడమిక్కడ? మును చెప్పడమిక్కడ? అలాగే నిర్వికల్ప సమాధిలోకి జరిగినవారెవరో ఒక రిద్దరు తప్ప తిరిమ్యవారందరూ ఆ పరమకారణంలో కలిసిపోయేవారే. ఈ వచ్చిన ఒక రిద్దరూకుడా ఎండ్రి కనివా దొక్క కవుడే అని చెప్పలేదు. అవిగా అయిన్ను చెప్పడానికి వాడుక మెదలదు, అయిన ఇట్టివాడు అని చెప్పలేము అని. అయితే ఏ కొంతమో చెప్పడానికి నీలులేదా? నీలు లేకపోలేదు. ఎలా అంటే—పది మంది గుడ్డివాళ్ళు ఏనుగును తిడిమి చూచారట. వారిలో ఒక గుడ్డి వాడికి తోక దొరికింది. 'ఏమి గల్గి ఉంది?' అని అడిగితే 'గరి లెలా ఉంది' అని అతడు సమాధానం చెప్పాట్ట. చెవి తడిమి చూచినవాడు 'ఏనుగు చేలుఉంది' అని అన్నాట్ట. కాలిట్టుకుని చూచినవాడు 'స్తంభంలా' అని అన్నాట్ట. తొండం తాగినవాడు 'కోకరీ' అన్నాట్ట. ఏనుగుయొక్క స్వరూపం నిరూపించడానికి ఈవర్తనలలో ఏ ఒకటి సత్యమూ కాదు, కాకా పోదు. ఏమి చేసిన వర్తన లన్నీ విని ఏనుగు నెన్నడూ ఎరగని కన్ను గలవాడెవడైతే ఏనుగును చూస్తే అప్పుడు అతడు—'అహ! ఎంత బాగా చెప్పారా! తోక సరిగ్గా గరిలేలా ఉంది, ఆ చెవి చేటును చంపి పుట్టింది, ఆ తొండం, చూడుతేలా కోకరే' అని సంతోషపడతాడు. మరి ఏనుగును చూడకుండా, చూడకపోలేనో? ఉప్పు మిఠ్యా ప్రసాదానికి ప్రసాదమూ.

అలాగా ఆ చూచినవాడు ఆ పరమకారణాన్ని 'ఉత్తమం దైన పురుషుడు' అనీ అతడు ధనీ! కుటుంబుధనీ సర్వమునీ భూమనీ ఆపదమనీ ఏదోవిధాలుగా వర్ణించారు.

పురాణాలు గూడా, శివుణ్ణి చెప్పేవే కానీండి, విష్ణువును చెప్పేవే కానీండి, ముఖ్యమైనవి ఈ జగత్తుకు మూలకారణం ఏదో అది సమ్యక్రతి అని నిరూపిస్తున్నది. అవగా 'అది ఆలాటిది, లేక ఈలాటిది' అని చెప్పము కాని 'ఉన్నది' అని మాత్రమే చెప్ప దగినది అని అర్థం! ఆ సమ్యక్రతి క్షే బ్రహ్మమనీ ప్రధాన

పురుషుడనినీ? పురుషుడేమి? యిన్ని ఇంకా ఎన్నో పేర్లతో వ్యవహరించితి.

ఈ బ్రహ్మని! మొట్టమొదటిరూపం పురుషుడు. వ్యక్తమ అవ్యక్తమూ కాలమూ! పదపటిరూపాలు. యెనుకటి పురుషుడు రూపం లేని పురుషుడు. ఈ పురుషుడో రూపం లేని ఆ పురుషుని మొదటిరూపం. యెనుకటి పురుషుడు పురుషుడేమి? ఈ పురుషుడు హిరణ్యగర్భుడూ. లేక ప్రథమశరీరీ అనీ విష్ణుత్వం. ఈ హిరణ్యగర్భుడే ఆవరబ్రహ్మనునీ మొదటి సవ్యాత్రాస్మే పర బ్రహ్మనునీ అంటాడు.

హిరణ్యగర్భుడు మొదట పుట్టాడు. పుడుతూ భూతాల కేకాధిపతి అయ్యాడు. అతడు ఈ వ్యావభూములను భరించాడు. అతణ్ణి హామద్రవ్యంతో నీదిదాం.

ఆ హిరణ్యగర్భుడే మొదటి మనిషి. అతణ్ణి పురుషుడనినీ అంటాడు.

‘భూతాలను తొలీగా వ్యవంతే బ్రహ్మ మొదట పుట్టాడు?’

అని శ్రుతిస్మృతులు చెపుతున్నాయి.

ఈ రీతిగా ఇద్దరు పురుషులు శ్రుతులలోనూ పురాణాలలోనూ మనకు కనబడతారు. భారతం మోక్షధర్మపర్వంలో యోగ సాంఖ్య దిగంజంలో శ్రీరామర విభాగమూ అతరుడే! పురుషుడే మత్స్యమూ కి చెప్పింది. ఆ భారతమే గీతలలో మూడవ పురుషులున్నారని ఒక శ్లోక్తోన తొక్కింది—

4. పరస్య బ్రహ్మణోమాపం పురుషః ప్రథమం ద్విజ వ్యక్తైవ్యక్తై రితైవాశ్చేయూపే కాంస్తథా పరమ్. ౧౫.

5. హిరణ్యగర్భ స్థమవర్తతాత్ర భూరివ్యూహః పరిరేక ఆసీత్

స రాధార మృధినించ్యా ములేహం కన్యై దేవాయ హవిష విధేమ.

6. సవేశరీరీ ప్రథమ స్వ వై పురుష ఉత్యజే.

7. ఆదికర్తా స భూతానాం బ్రహ్మణే సమవర్తత.

8. ‘ఉ త్రిమ క్వా సా పురుషశ్చ పురుషో త్రిమః’ అని ఉ త్రిమ శబ్దానికి పరనిపాత—చూ. ‘పురుషో త్రిమ ఇత్యుక్తి రితియస్మి ధానాభావా న్న నిర్ధారణవిధి క్రిః కింతు సంబంధిపాపాశ్చే యక్షీతి తయా సమాసః అత ఏవ హలాదిః శేష ఇతి మూలే కి మయం హలా మాది రితి యక్షీసమాస ఇతి భాష్యే ఉ క్తం. నిజవలనేన నిమేష స్తస్యితి ఇతి తిరకమూలే నైయటః. ఉ త్రిమః పురుష స్తవ్యః పరమాశ్చే త్యుదాహృత ఇత్యాది గీతావాక్యా ద్గత కర్మవారయ ఇతి లభ్యతే. రాజదంతాదిత్య ర్నిరనిపాతః (కేలేందు శేఖర).

9. మాటపై పదానికి చాతుశలోలేని కొత్త అర్థం చెప్పి అతరుణ్ణి కిందిమొట్టుకు దిరిపి ‘వేదంలో ఉంది’ని చెబుతూ వేదంలో లేని పురుషో త్రిమరత్వం ఏ విష్ణువాడో గీతలలో ఇరికించాడు. ఛాందోగ్యంలోని ‘ఉ త్రిమః పురుషః’ పరమాత్మ కాదు. శరీరంకల ఆత్మ వేదంలోంచి లేని పరంశ్రోతిగా విహితే అతడు త్రిమైన పురుషుడవుతాడని దాని కర్థం. ఏ వేదంలోగాని ఏ కాళంలోగాని ‘పురుషో త్రిమ’ పదం లేదు. వైష్ణవుల పురుషో త్రిమడు బ్రహ్మదేవత అయిన బ్రహ్మయకంటె బోధి అని చెప్పడాని కే ప్రయత్నం. ఎనిమిది పన్నెండూ అధ్యాయాలలో పరమాత్మగా చెప్పబడ్డ అతరుణ్ణి ఇక్కడ ఎందుకు కిందికి తోసెయ్యడం? ఇలా

వ్యా విమా పురుష లోకే తుర క్వాతుర ఏవ ర తుర స్వర్యాణి భూతాని మాటపై? తుర ఉత్యజే ఉ త్రిమః పురుష స్తవ్యః పరమాశ్చే త్యుదాహృతః యో లోకక్రియ మావిశ్యే దిధి ర్ద్యవ్యయ ఈశ్వరః యన్యార్ తుర మరీతోహ మక్షరా దనీ తో త్రిమః అతోఽస్మి లోకే వేదేన ప్రభిరః పురుషో త్రిమః 9

లోకంలో తురుషుని అతరుడనినీ ఈ ఇద్దరు పురుషులున్నారు. భూతాలన్నీ తురపురుషుడు. మాటపై అతరు పురుషుడు. 10. ఉ త్రిమైన పురుషుడు వేరే. అతడు పరమాత్మ. మల్లో కాల్లోనూ చొచ్చి వానిని భరిస్తున్నాడు. అతడు అవ్యయుడు, ఈశ్వరుడు. నేను తురుషికంటె బోధివాణ్ణి కావడానా అతరుడి కంటె నూడా ఉ త్రిమణ్ణి కావడానా లోకంలోనూ వేదంలోనూ వాకు పురుషో త్రిమ 11 డానే ప్రకటి ఉంది.

ఉ త్రిమైన ఈ పురుషుడు లేక పురుషో త్రిమడు అందరి కంటెనూ అధికుడు కాబట్టి అతడు సవ్యాత్రం. పురాణభాషలో నే చెప్పవలెదాం—పరబ్రహ్మం అజం అత్యయం అవ్యయం ఏక రూపం—

‘తేజః సర్వ మే వైరిక వ్యక్తవ్యక్త స్వరూపవత్.’

కిందికి తోసేయడానికి సంబంధించిన శ్లోకా లింకా కొన్ని ప్రక్షిప్తాలు. శ్రీరామర సంకృత శ్లోకసమాహం ఈ రకంలోక్షే ఈ అంకిం తీపే నై గీతల మూలమతానికి వ్యతిరేకం కలగదు, అంగ హీనమూ కాదు. గీతలలో ఏ యితరపుతానికి ఇది అధారంకాదు. గీతలలో మరీ ఎచ్చటా దిని కనురూపమతం లేదు. వైగా విరుద్ధ మతాలే ఉన్నవి. ఈ పురుషో త్రిమపదం కాద్రవాన్యాయంలోని ‘పురుష ఉ త్రిమః’ ‘సంస్కృతిం’ అని బ్రాహ్మ ధర్మావలంబులు మహేశ్వరంబ్రులు వ్రాశారు. కాని ‘అక్షరాత్ పరః పరః’ అను శ్రుతే అతరుణ్ణి కిందిమొట్టుకు దిరిపింది. భారతంలోనే పరమాత్మకు పురుషో త్రిమత్వం మోక్షధర్మపర్వంలో ఉంది. ఛాందోగ్యంలో ‘ఉ త్రిమః పురుషః’ అనేది పురుషో త్రిమడే అని అర్చ్యకు లంటారు - చూ - ఉ త్తరాదికర్తం, మొ.

10. పరబ్రహ్మ

11. ఈ ప్రకరణం యావత్తూ ‘చిత్త్యమాలం’ ఈ మొదలుగా పరకరణమైన ప్రపంచాన్ని వర్ణించి శ్రీరామరల కీతిమైన తత్వం పురుషో త్రిమరూపంగా నిర్ణయ బ్రహ్మత్వే నిరూపిస్తూ అర్చ్యతాన్నే దోహదం చేస్తూంది. అలా కాకపోతే శ్రీరామర లకు వైవాడు పురుషో త్రిమడని చెప్పి భగవానుడూడన్నా శ్రీరామర తాతకుడు కాబట్టి పురుషో త్రిమడని అనడం వ్యర్థ మేమ. ఇచట పురుషో త్రిమడు వేరని మొదట చెప్పి, అతడిశ్వరుడు కాబట్టి అతని కంటె వేరైనవాడే బద్ధయుక్త శీతలంకంటె భిన్ను డని లెంపించి, అధికారిక పురుషుడైన తాను శ్రీరామర తీతవల్ల నే పురుషో త్రిమకు కాని వ్యక్తహాగా కాదని విమోచితమయ్యే నిర్ణయరూపమే పురుషో త్రిమ వ్యయరూపాన్ని తోవజేస్తుంది. కాబట్టే... ‘సంస్కృతిద్వయతీ మాం సర్వభావేష’ అని ‘సంవిన్యా రియాపమైన బ్రహ్మజ్ఞానంతే సర్వాత్మికా బ్రహ్మభావం చెప్పబడుతుంది ఉ త్తర శ్లోకంలో అనడం చక్కగా ఉందిని అర్చ్యకు లంటారు.

అరవిందుల అభిప్రాయం Essays on the Githas లో చూచేద.

నవ్య మానవ వాదము

(Radical Humanism)

శ్రీ చుమ్మ. యన్. రామ్

పది వివర శతాబ్దంలో క్రొత్త జ్ఞాన పునరుజ్జీవన ముండుకొంది. తదిమయాయంగా సంభవించిన సర్వీకలలో క్లాసు గుర్తింపు ప్రాధికం గలిగిన విషయం, మానవ హక్కులను గుర్తించటానికై బయలుదేరిన "మానవ వాదం."

పదివవ శతాబ్దం వాటినుంచి కూడా, ప్రపంచ కలకలములు, వేదాంతాలు, వ్యాయాసేత్రాలు, (ఈ వ్యాయాసేత్రంలో ఎక్కువమంది చర్చి ప్రాధికంలోని, ముసద్దీలు, సవ్యాసులూ!) మొదలైన మహా మేధావులందరూ కూడా, ఒక సత్యాన్ని, విరంతర చారిత్రిక సత్యాన్ని గుర్తిస్తూ వచ్చారు. "మానవుడే, వ్యవస్థితసంగ్రహాన్ని విజయవంతంగా కొనసాగించుకొగలడుకై, తన జ్ఞానవాహంలో, సంఘాన్ని సృష్టించుకొన్నాడు. అందుచేత, విహికంగానాని ఆముష్మికంగానాని మానవుడు సృష్టించుకొన్న చేదైనా, మానవజీవిత పదుస్థలకు పరిష్కార ప్రయోజనం గలదైయే ఉండాలి" అన్న మహత్తర సత్యాన్ని గుర్తించారు.

మానవ సమస్థలనుంచి మారకులమై పారిపోవటంవల్ల దేన్ని పరిష్కరించలేము. ఈ ప్రపంచం దుఃఖధూయిష్ట్య మానవుడు మారబోయి మూర్ఖుడు. అందుచేత సత్కురుడులైన వాడు సర్వసంగ పరిత్యాగంచేసి, దివ్య ఏకాంతంలో ముని కృత్రిగొని జీవితాలు సఖలంచేసికొనలసిందే—అని చెప్పలేకాడు.

ఈ మానవ వేదాంతం మానవునికూడా ప్రకృతిలో భాగమైన ప్రకృతిసర్వంవ్రించి పరిగణించింది. వాగరికత పుట్టిన వాటినుంచి ఈవాటిదాకా వికాసమందుకొంటూన్న ప్రకృతి విజ్ఞానం అంతా మానవుని సమస్థలను అతగాధను చేసుకొనేందుకే ఉపయోగించుకొనాలని ఉద్ఘాటించింది. వేదాంతానికి క్రొత్త విజ్ఞానానికి ఒక సన్నిహిత సంబంధాన్ని ఏర్పాటు చేసింది. వివిధ విజ్ఞానశాఖలలో ప్రకృతి పరికరాలలో, సంలబ్ధమైన విజ్ఞానాన్నింతా జీర్ణం చేసుకొని సక్రమబద్ధం చేసుకొన్న వాడే 'వేదాంతం' వేదాంతమన్న పేరుకు రేగిఉంటుంది.

సంకల్పగతం, సృష్టిగతం—ఆముష్మికం, విహికం—ఆదర్శం, పాంథికం—గా ఉంటూన్న మానవ చైతన్యశాఖా ద్వయాన్ని రెంటిని సమన్వయ పరుచుకొంటుమే, వేటి సంస్కృతికి, వేటి వాగరికతకు ప్రాతిపదికమైంది. అదిలో ఈ వాగరికత, సంస్కృతి కూడా, మానవ మాత్రునికి అపారమైన ప్రాముఖ్యతాన్నిచ్చి, సర్వ మానవ సమస్థలను, మానవ విమోచక దృష్ట్యా ఆలోచించటంవల్ల, మానవ వాద ప్రాధి తలుగానే ఉంటూ వచ్చాయి.

జీవితంలోని వివిధ క్రామవలను విమోచాలను ఎంతెంతవరకు మానవుడు అయింద గలుగుతాడో అంతంత మేరకు అతను ఆత్మ

విముక్తుగానే జీవితాడు. మానవ వాద పోరాంటియంతో యిదే. శేవలం విముక్తమైన తావాలని కోరుకోవటమేకాదు. మానవుడు, శేవలం పోరా ప్రపంచంలో క్రొత్త యధార్థ జీవితంలోకూడా విముక్తుడుకాగలిగి పాదుర్థాలు మానవునకు వచ్చాయి. ఈ వేదాంతాన్ని "మానవ వాదం" అన్నాడు. కారణం, ఈశత్యా మానవునిదే అపార ప్రాముఖ్యం—అంతే ఈ ప్రపంచానికి, అతని సృష్టి సర్వస్వానికి, కేంద్రం! ఈ ప్రపంచం అతని సృష్టి కాబట్టి, అతనికే కాలపీనవిధాన వాన్ని అతనే పునర్నిర్మించుకొగలడు. నవీన విజ్ఞానానికి సంస్కృతికి, ఈ మానవవాదం ఇచ్చిన దోహదం మరే వేదాంతమూ ఇయ్యలేదు.

అయినా, వేటి ప్రపంచమంత్రం, మల్లీ శోమక పాత్రాల్వం చిరికిపోయినవాటి పరిస్థితివైచే కరుణతో, పరిపమయి పోయేందుకు సిద్ధంగా ఉన్నట్లు కనబడుతుంది. అసలు వాగరికత సమూలంగా వాళినమై పోగలదని నిష్పవాతికం గుణిస్తున్నాడు కొందరు వేదాంతులు. పరిస్థితి మహావైరాగ్యజనకంగా ఉంది.

మానవత పాంప్రదాయాలు మరుగు పడిపోవటమే ఈ శైధి ల్యానికంతకూ కారణం. ఏవాడు మానవత పాంప్రదాయాల నుంచి తేరుపడి పోయిందో—'సంఘ'కన్నా మానవుని హీనునిగా చేపేసిందో; వాస్తవికమైన మానవవిజ్ఞానాన్ని, మానవుని బుద్ధిని, 'సంఘ ఆత్మ' అన్న పోరాడవలన సృష్టించి వానికి బలిచేయ ప్రారంభించిందో; ఏవాడు వాటిలోని విశిష్టతల సంకలిత పమాహంకన్నా "జాతి" ఎక్కువ అని తీర్మానించిందో, యధార్థమైన మానవ వ్యక్తులను వదిలి, అగమ్యగోచరమైన 'సంఘ' భావాన్ని సృష్టించి, వ్యక్తులకన్నా వైష్ణాయిలో నిలిపిందో—ఆవాటినుంచే వేటి వాగరికత అధోముఖంగా వాలు బట్టి జారిపోతూవచ్చింది. ఈ తప్పుకు భావాల ఫలితంగా అతేక విధాల రాజకీయ మతాలు బయలుదేరాయి. అవి మానవత పాంప్రదాయాలకు ఎరుకుపడివటమే కాకుండా, క్రొత్త విమత్రిత విజయనా ఇయ్యటానికి నిరాకరించాయి. తన ప్రాధికానికంతకూ మూలకందమైన మానుషానికి విద్రోహం తీరచెట్టి బంపల్ల వే నవీన వాగరికతని వివాకాలం వాపురించింది.

ప్రపంచం మారుమూలం వేదాంతులు తర్కివిరుచూ, విజ్ఞానా అయినవారంతా ఈ పోరాన్ని గ్రహించి, మానవవాద పునరుద్ధారణ అతసరమని భావిస్తున్నాడు వాకులు, దేకాలు, రాజ్యాలు, సామ్రాజ్యాలు, సంఘం, వర్గం—ఇవి నవీన రాజకీయాలకు ఆరధ్య దేవతలై ముద్దున్నాయి. మానవుడు-విస్మరించబడ్డాడు. సంఘ భావుకతలోనూ, సంఘయంత్రాంగంలోనూ,

మానవుడు కనబడుకుండా గూఢచునిపోయాడు. కాని, ద్వైతరూప
కన్న ఆత్మైష్ఠ్యస్థానంలో స్థాపించబడిన ఈ సంపూర్ణమైనా, మానవ
హృదయంలో ఆత్మైష్ఠ్యం అనేది అనేకమందిలో, అనేక
సేవకర్తలలోగా ఉండకలదులకు మానవుడు సృష్టించుకొన్న
సంపదే. మానవుడు జాతికోసం లేదా తన కోసం చేయకపోవాలి;
ఆత్మైష్ఠ్యరూపం విస్తారమైనది అని అంటుంటారు. — సంఘం
స్వయంత్రంగా ఉండకలదులకు మానవుడు అనే హృదయైష్ఠ్యం
వలననే అవుతుంది. ఇంతటి దుష్టత మానవుడు సాధనరచన అనే
ప్రశ్న, మానవుడు సహజంగానే అనే ఆత్మైష్ఠ్యం కోల్పో
తాడు.

ఈ ప్రశ్నల భారతవారసముగ్ధులలో నుండి. తల
మారింగా, "సృష్టి రాక్షస భావము" అన్నట్లుగా మానవుడు నిలు
స్తాడు. ప్రశ్నలలో నున్నవాటి అంటూ ఏదన్నా ఉంటే అది
మానవునిలోనే ఉంది. మానవుని ద్వారానే ప్రశ్నలలో ఆత్మ
వినియోగమునాని రాగములు కుండు. మానవుడు నువ్వును, నీతిని
నుకు, అర్థాని, అంగుచేత బాంధవ్యము ఎక్కడా వి ఆత్మ
రమాలేను. అంటూ చాలామంది వాదిస్తారు. తన మానవునిమార్పు,
మనకు తెలిసినంతములు మామూలీనా మానవుడీ ముఖ్యంగా
"బుద్ధి" అనేది ఉందని మూర్ఖతరముగోలుం నులభిమేకదా.
మానవుని ప్రతి ఒక్కరక్కా ఎంత అవంగతంగా ఆప్యటి కను
పడ్డా నుడిద్రంగా అవ్యయముగోని మానీ తర్కవివాదే అవు
తుంది. తన పరిసరాలు మానవునిలో కల్పించే భావనందలనమే—
నీతిగా మామూలుగుండు. "బుద్ధి" అనేది మానవునిలో ఉండుట
వల్ల కల్గిన ఫలితమే అది. వస్తువు మానవుడు బుద్ధియునుకు.
తత్కారణంగా నీతివంతుకు. ఇదే మానవుని జీవాంకిమైతే, ఇది
మరీ మానవుని జుట్టి. తెస్తే చాలు. మరీ ఆత్మ విశ్వాసం గోలు
గోని, తనకు జరిగిన దానిమంది తేనుగోని బుద్ధి పొంద గలుగు
తాడు. భూతకాలంలో జరిగిన దానిమలను గుర్తించి, నేటిప్రపంచ
అవస్థనాన్నంతో పరిచేనుగోని, భూత్యం తాను సాధించిన
మహత్తర విషయాలగోన్నా నూడా ప్రతిఫలరమైన మహత్కా
ర్యాలను సాధించేందుకు మానవుడు ప్రగోగమందగలుగుతాడు.

ఒకప్పుడు శైలికనమిష్యలను కర్మశ్రీగారి కమిష్యలనుగా పాటించేవారు, చానిపూనే శేతు సంఘటితునకు ఎదుర్కొంటూంది. "శైలిక కర్మ, అంతరాత్మ పేరితమే" అనేట్లుంటే ఒక పరిస్థితిలోనున్న, ఇద్దరు కర్మకులు ఎల్లా ప్రతిస్పాదో మనం తెప్పలేము. కారణం అంతరాత్మ ప్రేరణంగా, ఇంద్రియజ్ఞానంగాని ఎల్లా పనిచేస్తుందో, మనకు తెలియదు. అంటే ఒక సర్వ పాధారణప్రమాణం అనేది మనకు అందదు. అందుచేత, సంద్రియజ్ఞానపరమాల్మమైన శైలికత్వానికి, ప్రామాణికత ఎప్పుడదు. ఇతర బాహ్య ప్రమాణాలు లేనినాడు శైలిక నిలుకల వర్షిడిరి ప్యాట్రిక్ ప్రపంచానికి దొర్లించ వలసిందే.

తర్కవేదాంతా నిబంధనల ఆవహయిత్రి అంటూ ఒకటం
డుందాది. మానవుడు, జన్మశ్శాస్త్రము, శారీరక ముఖ్య
స్థానము ఇన్నిటి విజ్ఞానము కూడా, మానవుడు 'ఆవహన్న
త్రి' (Rational Being) అని ముక్కలంతో ఉద్భవించు
వాడు. అందుచేత, దీని మానవునిలో జన్మతః ఉన్న ఆవ

పత్రిక సంబంధికం చేయగలిగినట్లుంటే కర్మలకు నుణ విశేషాలను
పాఠించుకోగలుగుతాము. ఈ విధంగా సార్వత్రికమైన నీతి
విలువలను ప్రమాణాలను మనం విర్వరుణుకోవచ్చును.
“నుంచి” నివాస పత్రికగా పంపించించుకోగలిగినప్పుడే, మంచి
తనానికి, సార్వత్రికమైన కొలమానం అంటూ విర్వరుణుంది.
ఈనాడు మన శిష్టువగా అలలుస్తున్న ఉజ్జ్వలనమయ్య శైలిక
సమస్య—ముఖ్యంగా “సాంఘిక నీతి” విషయక సమస్య!
మానవత్వ “సారాంశ” మేమిటో, తెలుసుకోగలిగితే, మాన
వుడు కష్టతే. ఉపదన్నతీ అని కనుక్కొగలిగితే, ఈ సమస్యకు
పరిష్కారం వునుకుంది. ఏకపక్షిణి కోటికి చెందినవారవలం
వల్ల; మానవులంతా ఒకేవిధంగా నిర్మింపబడి ఉన్నాడు.
కొనబడి ఒక కనిష్ట ప్రమాణ మాత్రం గానైనా మానవప్రవృత్తి
విభానం ధూమికగా అమర్చగలిగినవాడు, ఒకే పరిస్థితిలో ఉన్న
మానవులందరూ చాచాల్సి ఒకమాదిరిగా ప్రవర్తించే అవకాశం
చాలా ఉంది. ఇదే, ప్రజాతీవవంలానూ, రాజకీయాలలానూ,
“నీతి” ని ప్రనేక పెట్టాలన్న అతి వాంఛనీయ ప్రణామనలన్న
అవకాశం.

రాజక, సామర్థ్యక 'శైలిక బరితం,' శాస్త్రమని దూపించు
తున్న గౌరవంచేత, నేటి ముఖ్యాగ్రహసభాన్ని ఎదుర్కొగలవని
పర్యవసాని బాధం అధియమిస్తోంది. ఈ సాధ్యశీలిని సాధించుకో
వలంబో దూపన జీవితాని! ఒక మూసిన దృక్పథం తెచ్చున్న మిత్ర
తుంది. దూపన ఉత్పన్నతరీ, శక్తి శ్రీత్వము, పర్యాధికారి, సుఖవా
శక్తి, అదికాలంనుంచి గౌరవమందు కొంటూ వస్తున్న ఈ భావా
లన్న అరవంతెను భాసిపాయి.

ఈ సంగతి కేసులన్నీ కలిపికొండేందుకు, తిన్నమించిన
ఒక మహాభక్తానికి మావత్తుకు చాపానుదానమై పోవలసివిన అగ
త్యమేమీలేదు. స్వరహాగా మావత్తుకు "మంచి" గా తొండలేదన్న
భావము కలిగినవారు మావత్తుకు అవహాయపడినవి భావించుకొంటూ
నిప్పుచూడబోవాడు. ఆత్మహ్వరంత్రయం కలిపితే శిగాని
సాంఘిక, ఆర్థిక హ్వరంత్రయాలు చేతుబలానికి ప్రారబధిక
తొందినను, ఈ "విముక్తి" పండకాన్ని చాటిందేద వర్తమానక
చాదనను. మానవ జీవితం వ్యయం భరితమూ, వ్యయంపన్నుదమూ,
అవి ఈ వాదం వెల్పుతుంది. ఈ ఆత్మవిగ్ధావంతో, తిన్నతాను
తెలిసికోవటంతో, మావత్తులో ఆత్మవిగ్ధానం ప్రవలి చేటి
కాగరిత యొక్క వైరపరతాన్ని తప్పించుకొని వైర పను
స్వను పరిష్కరించుకో నేందుకు ఆస్కారం కలుగుతుంది.

వ్యక్తిలో కార్యకారణ సంబంధమైన సైకిక్జ్ఞానాన్ని బుద్ధి మంఠితవము అంటారు. వ్యక్తులు బుద్ధి కలిగి ప్రవర్తించటం సంఘం నీతిమంతురంగా ఉండటానికి త్రవ్వది. ఈ ప్రవర్తన బలవంతంవల్ల రావలసివచ్చిందిగాదు. స్వతంత్రంగా కలిగింది. 'బుద్ధి' వర్తనమైన వ్యక్తుల మధ్య సాంఘిక సంబంధాలు నీతియవలెగా ఉండి, తక్కువరిలుగా సామరస్యం చేసుకోవచ్చుగా ఉంటుంది. అప్పుడు రాజకీయాలు కేవలం అధికారవాదానుభూతిగా కాక, స్వతంత్ర వ్యక్తుల సద్బుద్ధికవన కర్మకాండ యావతుకూ సమాకారతైత్రాలవుతాయి.

உத்தரகாண்டம் ராஜ்யத்திலிருந்து விரிவடைந்தது
மேலும் 14 மாவட்டங்களில் 14 மாவட்டங்களில்

బోధిస్తుంది. మానసి చెప్పకొంటూన్న ఆదర్శాలకు, నమ్మకాలకు, చేసే చేరిండు ఏమాత్రం పొందిక లేకపోవటమే చేటి ప్రపంచ దుస్థితికి మూలకారణం. మన అయితే క్రియాకలాపం అంత ఉత్తేజం లేనిది ప్రాయశః మాత్రం జరుగుతూ ఉండవచ్చును. కాని పద్ధతి ఫలితాల నాశించి మార్చితే ఈ పని జరుగు తోంది. ప్రపంచం పొడవైపోయింది. ఒక విప్లవం వచ్చితివారి. సంఘాన్ని పునర్నిర్మించుకోవాలి. కాని ఎలా? ఒక కొత్త పార్టీ స్థాపించు, జవాహర్ దాని అనుసరించి దానిలో కలవవను. ఆ పార్టీ అధికారంలోకి వచ్చేటప్పటికి ఒక విప్లవం వస్తుంది. యధార్థ రాజకీయాల ఈ సకామ ప్రణాళికలో ఒక్కలోటు ఉంది. ఏ విధానమైనా అవలంబించబడినది మునుపులే అని ఈ ప్రణాళిక విస్మరిస్తోంది. ప్రపంచం చెడిపోయింది కాబట్టి మునుపులా చెడిపోయాడు అంటారు. పాంథికవిప్లవం వచ్చి మంచికి అవకాశమున్న వాతావరణం వస్తుందంటారు. ఇలాగే అయేటట్లుంటే ఎంత విప్లవవాద పక్షమైనా అందులో ఉంటే మునుపులు చెప్పిన వాళ్ళేదా! అభవా మంచివాళ్ళు కాదు అల్లాంటివ్వను మంచి వాళ్ళు కాని వాళ్ళతో—(మరి విప్లవం సంభవం అయేదాకా 'మంచి'కి అవకాశం లేదుదా) "మంచి"కి దోహదమిచ్చే వాతావరణాన్ని సృష్టించుకోటం సాధ్యమా? ఇది ఏమాత్రం యుక్తి యుక్తిగా కనబడజే! చెప్పవచ్చు కృషివల్ల మంచి సంఘం సృష్టికావాలి అని విదిరితే. ఇంక మంచివాళ్ళు లేనిలోటు గొప్పవాళ్ళున్నంత మాత్రాన తీరదు. ఇది దరిత్ర శీర్షిక పాఠము.

సంఘం సంస్కరించదలచు కొన్నవానికి ముందు అధికారం (Power) ఉండాలంటారు. ఏ రాజ్యాంగపద్ధతినినా ఒకపక్షం అధికారంలో కొన్ని సంవత్సరాలు మాత్రమే ఉండగలదు. ఆ పార్టీ తన ప్రణాళిక నెరవేర్చుకొనేందుకు ఆ కార్యకాలం ఎల్లాగూ చాలదు. అప్పు డాపక్షం తన కోరిక అవకాశం ఇవ్వాలంటూ తమ చెయ్యిగల పనులు తన ఆదర్శాలు అన్నీ మళ్ళీ ఏకదపు పెట్టి ప్రజలను ఆకర్షించే చూస్తుంది. అల్లా ఒక ఎలక్షనుకు తర్వాత ఒక ఎలక్షనుకు నిరంతరం మునుపటికన్నా పెద్ద ఆదర్శాలు ఎప్పుటికప్పుడు చెప్పకొంటూ పోవాలి.

ఇక, తీవ్రవిప్లవవాదా ప్రావేళ అధికారాన్ని స్వహస్త గతం చేసుకొని మూల విషయక మైన మార్పులను ప్రావేళ సంఘం మీద రుద్దుకొంటూ వచ్చే మార్గాంతర మొకటుంది. కాని అదైనా ఇంతకన్నా సత్ఫలితాల నియ్యలేదు. కాబట్టి కొత్తమార్గం ఒకటి కావాలి. పద్ధతినావనాదం ఈ కొత్త పంథా మూచిస్తుంది. అది గుడిర్ర మార్గంగా కనబడవచ్చునుగాని నిజానికి అది అంత దీర్ఘం కాదు. లేక ఒకదే! దీర్ఘమే అయినా అంతకన్నా గత్యంతరమాలేదు. అటు అధికార దాహంతోటి జరుగుతూన్న ఉన్నత కలాపంలో అన్నా కలిసిపోవాలి. లేదా కొత్తదానిని చేయటం ప్రారంభించి ఫలితాలను ముందు తరాలవారైనా అనుభవించేందుకు పాటుపడాలి. కాని ఇన్ని ఏళ్ళుబట్టి నిరంతరంగా పోగివస్తూన్న దాంట్లో పాల్గొని ఇక లాభం లేదని భావించినవారు ఇక సహజంగానే ఈ కొత్త మార్గం అవలంబిస్తారు.

రాజకీయవేర్తల పాంథిక ప్రవక్తలూ నూదా, మానవుడిని మార్చగా జమకట్టి, నేవలం లోభమడ మార్పుర్యాది ఉత్తేజపూరితమైన నివాదాలను మాత్రమే అందుకొని విజృంభించగల రాక్షస స్వరూపాన్ని రియాలిజేగాడు. రాజకీయాధికార పాంథానుతంత్ర

లను కొనసాగించుకొనేందుకు మానవుని ఆదర్శమృగంకన్నా ఎక్కువ మొద్దు స్వరూపంగా చేసి నీడవరిచాడు. అధికారంలోకి రావాలంటే ఏ పార్టీకైనా బోల్లు కావాలి. ఆ బోల్లు తెచ్చుకొనేందుకు మానవునిలో "బుద్ధి"ని "చేరేపించటాని" బదులు "ఉత్తేజాలను" "దేవహును" పురిగొట్టి బోల్లు తెచ్చుకోటం నేరకయింది. జనం ఎంత నెకబడిఉంటే, అంత ఎక్కువగా ఈ ఉత్తేజాలను దేవహును రెచ్చగొట్టి బోల్లు తెచ్చుకోవచ్చు. అందుచేత నేటి ప్రజాస్వామ్య రాజకీయాలకు, రాజకీయంగా ఎంతటి అజ్ఞానంలో ప్రజలెట్టి పెట్టి ఉంచితే అంత లాభమని తెలి, ఆ ఫలితమే సంభవించింది. దీనికి తిరుగుకల్లా, ప్రజాభావాల కొన్ని విద్యావంతులుగా చేయటమే. అప్పుడు మార్గంగా జనం రెక్కువ వచ్చే పద్ధతి మొదలంట వశిస్తుంది. వివాద దంభా చారాల పార్టీ పద్ధతులు వశిస్తాయి. ప్రజాశీలికంలో "నైతిక వర్తనం" ప్రవేశిస్తుంది.

ఒక్కపార్టీ ఆరంభం అంటూ జరిగితే ఈ ఉద్యమం వృద్ధి పొంది తీరుతుంది. ఇది తప్ప నేరు మార్గం ఉండదు. అధికార పాంథా రాజకీయాల కళ్ళింట్లో మునిగిపోకుండా నే ప్రజలతో సంబంధా, విశ్ఠం వారిలో ఉంటూ, విషయబోధనేస్తూ, స్వయం నిర్ణయ క్రిత వారిలో కలిసేందుకు దోహదంచేస్తూ, వాళ్ళ విజ్ఞాన పాంస్ఫుతిక ప్రమాదాలను వృద్ధిచేసేందుకు, ప్రతి ఒక్కరూ కృషి చేయవచ్చును. అంటే ప్రజలందరినీ బతులలోకి తోలమని కాదు. సామాన్య పాపాలను ప్రభుత్వమే, లేక ప్రభుత్వ సహాయాన్ని ఇతరులలో స్థాపిస్తాను. అక్కడ కట్టకట్టలకు లోనయిన ప్రవర్తన అని నేర్చుతారు. కాని ప్రజాస్వామ్యాని! పునాది కాగల విద్య—మానవుని తన సేతువుత్తిని, పుజవాకత్తిని జైట్టి తెచ్చి అరిన్ని పునరుద్ధితుని చేయగల విద్య, మూళ్ళల్లో మూఢులు కాక ఇతర సురువులు గరవవలసిన విద్య. అది ఏదో ఒక పద్ధతి మాత్రాని! పరిమితమైన శీక్షణ విద్యకాదు. ప్రజల నిత్యజీవిత రర్థ్యలలో, వాళ్ళతో కలిసి జీవిస్తూ వాళ్ళ జీవితకృషిలో పాల్గొంటూ నేర్పడలసిన విద్య. తమతో కలిసి పాల్గొంటూ బోధ ఆదరణలను నిమగ్నయింపటమొంటూ తమకు నేర్చుకొను మంత్రిత్య నామకత్వాది అధికారాలు పాంథించి సురువులంటేనే ప్రజకు ధర్మ ప్రవర్తనలంటాయి. ఇది ఒకే మాన్యము. పరిగ్గా ఫలితాలియ్యగల విధానం. ఈ మార్గం ప్రతివాడూ అనుసరించవచ్చును. అన్ని జీవితరంగాలలోనూ విశ్ఠం బహుళ సంఖ్యాసీంధో పరివ్రాణంలో వస్తాం. నిరాపరాధంగా ఈ "మానవ" బోధను ఎవరి గమనికలోకి రావక్కర లేవంత మాత్ర్యం గానే ప్రారంభించవచ్చును. దాని ప్రభావము మాత్రం ఎప్పుటి కప్పుడు పొందుతూ, అంతరితకూ ప్రజలపై విరివిగా ప్రసారిత మాతూ వస్తుంది. వాళ్ళు కూడా "నవ్యమానవ బాదులు"గా మారి ఈ కృషి కొనసాగిస్తే, ప్రజలలో పరియైన ప్రజాస్వామ్యభావాల విస్తరించవచ్చును. ఇంతవరకూ అవలంబింపజేడి ప్రపంచానికి ఈ మన్యత్రం చేయలేదులేమందా ఉన్న తదితర ఉద్యమాలవేటి కన్నా కూడా నవ్యమానవవాదం శీఘ్రఫలితాలను పొందిత గల్లు కుంది. రాజకీయ రాగమ్యలు, రాజకీయ మనోపురుషులూ జిహ్వీ అన్నవోట 'మానవవాద మార్గము' సమ్యుతమ గ్రధితిమై విజయం సాధించి తీరుతుంది. అప్పుడు కలిగే ఫలితాలు ఎల్లాటి వయినా సత్ఫలితాలు మాత్రమే అవుతాయి.

వీలావతి

తిమ్మావజ్ఞుల కోదండరామయ్య

కాస్త్రము లోకుల కక్షి. అది యాగోదార్య విజ్ఞానమును వెలయించి సందియములఁ దొలఁచును. అది యలవదనివాఁడు కన్నులుండియు లేనివాఁడు, చిన్న యానూరి.

పలుసందియములఁ దొలఁచును
జలయించు నగోచరార్థ విజ్ఞానము లో
కుల కక్షి కాస్త్రము మయ్యుది
యలవదె దెవ్వనికీ వాఁడె యంధుఁడు జగతిన్.

అని కాస్త్రప్రాచీస్త్రము ముగ్ధుఁడనివాఁడు. తిర్క్కువ్యాకరణాది కాస్త్రము నిజాయమున బహుప్రయోజక మగుట గణితకాస్త్రము కాస్త్రములలోఁ బ్రథమగణ్యమై వెలయుచున్నది. ఉదయము విసుర మేలుకొంచినది మొదలు గణితముతో నవసరము లేనివాఁడుండుట యిరిది, మావపుఁడు. తొడిగ ను ప్రతికార్యమునకును గణితము ప్రయోజనకారి. గణిత కాస్త్రముయొక్క బహుప్రయోజకతను మహావీరాచార్యుఁడు తన గణిత పారసంగ్రహమున నిట్లు చెప్పి వివాదము.

‘తా. 1 నైదిశ వానితథా పాపాయితేఽపి యః
వ్యాపారస్త్రే సర్వత్ర సంఖ్యాని ముపయోజ్యతే
కామతేఽనేఽర్థ కాస్త్రే చ గాంగర్వ వాటేఽపి వా
మాపకాస్త్రే తథా నై ద్య వాస్తు విద్యాదికస్తు
ధంబాలంకార కాస్త్రేషు తిర్క్కువ్యాకరణాదిషు
కలానకేషు సర్వేషు ప్రస్తుతం గణితం పరం
మూల్యాది గ్రహచారేషు గ్రహజే గ్రహసంయుత
త్రై ప్రక్షి చంద్రులై చ సర్వత్రాంగీ కృతం హి తా
ద్యుతపాగరతైలానాం సంఖ్యావాస పరిక్షిపః
భవసద్వ్యంతరశ్శ్లోతి ర్లోకకల్పాధివాసీవాన్
వారకాజాం చ సర్వేషాం త్రేతీ యంధేంద్ర శోక్మరాః
ప్రతీర్థకప్రమాణాద్యా బుద్ధ్యంతే గణితేన గే
ప్రాణివాం శత్ర సంప్రాప మాయా రక్ష మణాదయః
యాత్రాద్యా స్సంహితాద్యా కృ సర్వేతే గణితాక్రియాః
బహుభి ర్విప్రభావైః కిం త్రైలోక్యే సచరాచరే
యత్కించి ద్యుస్తుతత్సర్వం గణితేన వివా నపి.

—గణితసంగ్రహము.

గణితకాస్త్ర ప్రకృతిః సంబంధించిన యా శ్లోకార్థమునే పావులూరి ముల్లన యొక్కపద్యముతో నతిసంగ్రహముగా చెలిపినాడు. —మామిడు.

అర్కాదిగ్రహసంబంధ గ్రహగణితాశ్వమణిపాయముగా దర్శనవ్యాకరణాగమాది బహుకాస్త్రప్రాచీన వాచార్థసంపర్కాదివ్యవహారముగా భువనమాపద్వ్యపరివ్రాజముగా చిత్రింపఁ గణితప్రకృతి నెరిగాఁ దక్కిం దెలింగించునే —పావులూరి గణితము.

శ్లోరిషము వేదమునకు లోచనము. అట్టి శ్లోరిషమునకు గణితకాస్త్రము యోగము. శ్లోరిషముకొంతయయే భారతీయులు తాత్పర్యము గణితకాస్త్రమును వేర్చుచుండి రమట సర్విదూరము కాదు. మామిడు—

“వేద మభిలీయా ప్రతిపాదకంబు
శ్లోరిషము వేదమునకు లోచనము నందు
గణితభాగము తారకల్ గాగ నెలయు
నిది యవశ్యంబు చదువ మహిమగుటకు”

—శింగరి

“వేదమునకుఁ జేసి దెన్న శ్లోరిష ముండు
దాని కాద్యునునుఁ దవరు విదియ
గాన గణిత మభిలకారణం బనుటకు
సంజయంబు లేదు జగతియందు”

—అంధ శింగరి

గణితకాస్త్రాగ్రయనము వై నపండితులకు శోక పదిత్ర కాగ్రయము! మోక్షప్రాప్తికి పాదసమూహములయిన వాంఛ ‘అనుయోగము’లలో గణితకాస్త్రాగ్రయనము ప్రధానమయినదని వారి విశ్వాసము!

మహావీరాచార్యుఁడు గణితకాస్త్రము శోక మహోదధిగా సంపర్కించినాడు. దశదిగ్గణితములను నామమాదధి కేంకములు గనే యెరివి కమలమ బ్రతిభాసించినవి. అందరి సంఖ్యావమణిగణముల ముద్ధరించుట కవాసకును పాధ్యయగారివని యిది యాతి దను భవభూర్యకముగా చెలిపినాడు మామిడు.

“భూమరసంజ్ఞ ప్రపంచాదివేది
సకలార్థ పరికర్య జలసమృద్ధి
భిన్నాధికార గంభీరాంతరాళంబు
గాఢప్రకీర్తక గ్రాహనిరితి
త్రైరాశిశోర్వి సంతానంబు దుశిత
మూత్రమణి ప్రభాశోభితింబు

శక్తికాండ విస్తృతభావము
 అంత భారతావతారము
 కరణ సంక్రమణ భావార్థకార వేద
 గణక కవి గణకలల భువనము
 గణితవాది సంగ్రహము మణిగణము
 అద్వైతపరిపాక వజ్రము నోపమగును.

—పాపయ్యగారి గణితము.

గణితశాస్త్రమున భారతీయవిజ్ఞాన మతిప్రాచీనము, అపారమును. గణితవిజ్ఞానచరిత్రమున కంతకును వీజభూతమయిన యొక సంఖ్య భారతీయసంఖ్య! దేశాంకపద్ధతి వారతీయసంఖ్య. సంఖ్యానిర్ణయమున సంకతు నిజమాల్యముతోఁబాలు స్థానికమాల్యముగూడ నుండునని తొలుత కనుగొనిన కీర్తి భారతీయులది. అంకహీన స్థానమును కూన్యముచే నిర్ణయించు విధానము భారతీయ ప్రతిభాచిహ్నము. ఋణసంఖ్యల కల్పనమును, రెండు ఋణరాముల నుండితలబ్రము ధనరాశి యనునవిధానమును స్థాపించినవారు భారతీయులు. ధనఋణసంఖ్యల గర్పించి, యా రెంటికి చారిత్రమును గలదిని నిరూపించిన గౌరవము భారతీయులకే దక్కవలసి యున్నది. ఇక వీజగణితము కెవలము భారతీయసంఖ్య. వీజగణితమున భారతీయులు గ్రీకుశాస్త్రమువల్లెలకంటె ముందించినది యీ శాస్త్రమున నొక యున్నదిస్థానము సందియందైనది పలువురు పరిశోధకుల యభిప్రాయము.

ప్రాచీనకాలమున నంత మహోన్నతముగా వర్ధిల్లి గాంచి ప్రపంచ గణితశాస్త్రమున నొక ప్రధానస్థానము నీ యాక్రమించుచున్న భారతీయ గణితశాస్త్రము తరువాతి కాలమున నంతగా వర్ధిల్లి గాంచలేదు. గ్రీకుజీవులవలన భారతీయమున గణితశాస్త్రము మట్టివర్ధిల్లికెంతవఱకు ప్రశ్నకములయిన కొన్ని కారణములకలవు. పూర్వకాలమున శాస్త్రాభివృద్ధియవాధికారముక్కు బ్రాహ్మణవర్గమునకే యుండుటచేత దక్షిణ వర్ణములవారి శాస్త్రముల విషయమున నంత శ్రద్ధ మాపరయినది. గ్రీకుజీవులవల్ల నాక గణితము నేర్చు నధికారియు ప్రతి సామాన్య మానవునకు నుండెను. భారతీయులు సాధారణముగా దేమ శాస్త్రగ్రంథములను ఛందోబద్ధము గావించుటయు నొక ప్రధాన కారణము. పండితులకు గణములు గణితమాత్రముల భావక ముంచుకొనుటకు నీ ఛందోబద్ధములకు శాస్త్రగ్రంథములు తోడ్పడుచుండెను నని సామాన్య మానవున కర్థము కావలయుండుటలకు భారీ కంసు బాటలో లేకుండెను. అందుచే సహజముగనే యీ శాస్త్రముంత దిరిప్రాయము కావలసివచ్చెను. గ్రీకు జీవులలో నట్లు నాక గణిత శాస్త్రము సంబంధము లకు మాత్రము లన్నియు సామాన్య మానవునకును విందుబాటులో నుండునట్టి గణితశాస్త్రాభివృద్ధియనునది సమాధి మాపక కలవాడును వందు బ్రజేయమాత్రమే నాక ప్రాచీన్యమును గూడ సంతోషించుట కక్కడ అవకాశముండెను. గ్రీకు జీవులు గణములు గణితమును గణితముతోఁ జేయుచే నేర్వగా భారతీయులు గణితమును శాస్త్రగ్రంథము నేర్చుట నొక యుపకరణముగా మాత్రమే తలచి నేర్చుటయు విందుల కొక ప్రపల కారణము. ఇది

నాక గ్రీకు శాస్త్రములు తమ నిరంతర పరిశోధన ఫలితముగా నేర్పడిన కొన్ని సిద్ధాంతములను, వాని యుపపత్తులను గ్రంథములు గావించగా భారతీయులు వానిని మాత్రమాత్రబద్ధములు గావించి తమ పరిశోధన విధానములను దరువాతి తరములవారికి రెండువకుండుటయు నొక కారణమే! ఇట్టి కారణములచే భారతీయమున గణిత శాస్త్రము గ్రీకుజీవులవలనకదా నంత యభివృద్ధి గాంచినదే వలె తలపడగియున్నది. కాని యార్యభటాదు, భరాహమిహిరుడు, బ్రహ్మగుప్తుడు, క్రియకు, మహావీరాచార్యుడు, భాస్కరాచార్యుడు మొదలగు భారతీయ గణితశాస్త్రవేత్తల వాచానిర్ణయము లిది తమగా నేర్పడిన గణితశాస్త్ర వాచ్యయము చాలను భారతీయ గణితవిజ్ఞానప్రభావమును చాటుటకు! కళోరీ మహోయుడు తన గణితశాస్త్రముచేరియిన భారతీయ గణితశాస్త్రముగూర్చి గావించిన ప్రశంస యిది యాడును—

"Both the form and the spirit of the Arithmetic and Algebra of modern times are essentially Indian and not Grecian. Think of that most perfect of mathematical symbolism—the Hindu notation, think of the Indian Arithmetical operations nearly as perfect as our own, think of their elegant algebraical methods, and then judge whether the brahmins on the banks of the Ganges are not entitled to some credit. Unfortunately some of the most brilliant of Hindu discoveries in indeterminate analysis reached Europe too late to exert the influence they would have exerted, had they come two or three Centuries earlier.

—Cajori—History of mathematics.

సంస్కృత వాచ్యయమున వెలసిన శాస్త్ర గ్రంథాల మాజానావాచారివలె గమ్మలవిపాదికల్లి మాదిరిలని ను ముండుగా తెలుసున వలసిన శాస్త్రవాహిత్య మా యాచార్యులవారి ప్రక్క నిలుచుండిన మరుగుజ్జులకే దోషకమానది. తెలుగునది రెండున శాస్త్రగ్రంథములు వెలయవలసినంతగా వెలయలేదనియే చెప్పవచ్చును. ఆ శాస్త్రగ్రంథము లయినను వ్యతిరేకరచనములు కావు. ఆయా శాస్త్రములలో సంస్కృతమున వెలసిన శాస్త్ర గ్రంథముల కవి యనువాదములు, కొన్ని మునుపాద ప్రాయములు, తెలుగున శాస్త్రగ్రంథములు విరివిగా రచించవలసిండుటకు లలు కారణములు కలవు.

తెలుగున వెలసిన తొలిగ్రంథమును మహాభారతముయొక్క యంతరింగమే కొన్ని ప్రశ్నక రాజకీయ కారణములవలన వెలసినది. వాటివలన తెలుగునాట వ్యాపించియుండిన జైనమతప్రాచల్యమును దగ్గించుటకును, దిరిగి వైదికమత ప్రాచీన్యమును మునుపదించి వాని కాంధ్రావనిలోఁ బ్రచార ప్రాచల్యములు కలిగించుటకును నని యుద్దేశించియే రాజరాజవంశంధ్రుడు వన్నయభిట్టారకునిచే భారతాంధీకరణము గావించవలసివాడు. ఇట్టి రాజకీయ కారణముతో నంతరించిన మహాభారతగ్రంథమునకు దరువాతి

వలసిన వాఙ్మయ మంతయు విందుచుచుగా వట్టి యుద్ధోద్యమము లోనే యుత్తరించుచు వచ్చినది. అందుచే నాటి కవిలోకము మన ప్రాచీనదేశము గొప్పదని భావత, భాగవత, రామాయణాది కార్యములను వెలుగులో వెలయుచుచున్నవి. తెలుగున గదిత్యము వెలసిన వీడన నా కవిత్వము నీ ప్రయోజనమున సాధించుట కనుచు కార్యముల యాంధ్రీకరణమునకే వినియోగించు వెలుగు కవిలోకము ముచ్చటపడనాగినది. కాస్త్రునిద్యై యెల్లయును దిరిగి సంస్కృతము దిక్కునకే యాదనాగిరి. ఆయా కాస్త్రుగ్రంథములను సంస్కృతమునకే వేర్వేరులయునుగాని వాని వెలుగు చేయరాదను వర్ణిచాయము కూడ నానాటివారిలోనుండుట యాశ్చర్యముకాదు. కాస్త్రుపరిమళమును సంస్కృతము. తగినంతగా తెలుగు తగినదా మను వర్ణిచాయము గూడ వారిలో నుండియుండును. అందుచేతనే సంస్కృతమునందలి తర్కమిహాసూత్రాది కాస్త్రములకు సంబంధించిన గ్రంథములలో వనేకములు నేటికిని తెలుగున వనువదించువలెలేదు. ఇదిగాక కవిత్రియము వను దరువాత వెలసిన కార్యవాఙ్మయమును, ప్రబంధవాఙ్మయ మునుగూడ కాలకాలము వెలుగున కాస్త్రవాఙ్మయము విరివిగా వన తలించుకుంటున్న హేతుభూతియలయుండును నని తలచుట దోషముకాదు. శృంగారప్రధానములగు ప్రబంధాది రచనమువకు వెలుగుకవులు ముచ్చట పడుచుండుటయు, నాటి కవికావోచన గంకలబట్టు లగు మహారాజులు, మంత్రులు మొదలగువారట్టి రచన ములయొసలనే యాదరము మాపుచుండుటయు విందులకు ముఖ్య కారణములు. ఈ కారణములవలననే కవిలోకం తెలుగున వెలసిన కాస్త్రుగ్రంథములు చాల తక్కువ. అందును గణితకాస్త్రుగ్రంథ ములు మిక్కిలి తక్కువ. అంగ్రహాహిత్యమున వెలసిన యితర కాళాహాహిత్యములతో వోర్చినపుడు తెలుగున వెలసిన కాస్త్ర హాహిత్యము చాల దిక్కున యని యొప్పుకొనక తప్పదు.

తెలుగున వేసిన గణితకాస్త్రుగ్రంథములు తక్కువే యయిన నను వెలుగుచేతమున గణితకాస్త్రమున కాదరము లేకపోలేదు. భూమిగోళిలయ మొదలగు గణితసంబంధి కార్యములు నిర్వహించు తలనియుండుటచే నంగులకై యాకాస్త్రమున విష్ణుకుండియిన యొకకరణము ప్రతిగ్రామమునందును నుండెడివాడు. అతడు సాధారణముగా వియోగి యయి యుండును. తెలుగునాటనుండిన యీ వియోగికరణములకేవల మిట్లుండెడిదని 'హంసవింశతి' యను కార్యమునఁ జేర్చినవలయున్నది.

పరకలిలగుద్ది యొకపాటి పచ్చదీను
ముడుక నీర్కాది దోవతి మొలను నంది
తిత్తి పెండుంగరము ప్రేలనాత్రి యొప్పు
నుండు కుడుకు పేద నియోగి యొకడు—

ఇట్టి కేవలముతో వియోగికరణము గ్రామముల యవసరముల దీర్చువాడు. ఈ కరణములు సాధారణముగా గణిత సంబంధములగు తెల్ల విషయముల నెఱిగియుండెడివారు. 'హంసవింశతి' లో వర్ణించబడిన వియోగికరణమువకు గణితకాస్త్రమున తెల్లి ప్రవేశము, హండిత్యము నుండెనో యా క్రింది పద్యములవలన తెలియ గలదు.

“శ్రేత్ర భూతంబుల ప్రితులు రక్కాసేంద్రి
సావర్ణగణితోక్త సంఖ్య దరిసి
మిక్కిలి గణితార్థ మిలియనమ్ముడై
గాఢప్రకీర్ణక గణిత మెఱిగి
వైరాళికాద్యంత సారాంశము గ్రహించి
మాత్రగణితములు సాచ్చి కలది
మఱి భిన్న గణితంబు మాగ్గ మెల్లను గాంచి
పరగణితంబులు పాఠాఢాచి
నిభిలసిస్తాంత మాత్రములో నేర్చి జగతి
గణకమల సార్యహృత్వి గణవకుఁ దగి
గణిత మర్చుకొని దీత దివి భుజులు మెచ్చ
దరిసి యతి దెంతి తెల్లైన చీటపలుచు.”

“వైరాళిక ప్రకీర్ణ ముద్దా వందరా
ఈ మేలుపార్త రాళి సమాధి
కార విరాచార భూతమంటావ్వాయ
చ్చాయార్థ రీటబ్బుకాళ్ళారోక్క
రిత సప్తరాళి రీలాకరి జన్మ
ంధు మూలశ్రేత్ర వాస్తుభాగ
గణితసార చతురంగ ప్రశంసాభి
నాదీయరిజ భిన్న నవరాళి
భువభువామూల శిర్వి సంకలితి మార్వ
హేనుసిస్తాంత యుగలబోధ రత్న
భుట్టి వైశానార్యాది గణితతిరులు
తెలిసి యతి దెట్టి తెల్లైన చీటపలుచు.”
“సరది నుడికట్టుగా చెంగ వరసి వ్రాసి
యంతికము నేసి కులవద్ది లాయకట్లు
దీర్చి దివనహి నవరగతిప్రతీర
వారవణి నిర్ణయింప కేవలహి యతడు.”

ఇట్టి గణితకాస్త్రహండిత్యము గల కరణములు తెలుగునాట ప్రతి గ్రామమునందును నుండెడివారు! గ్రామవ్యవహారములన్నియు వారి తీర్చునకు లోగుచుండెడిది! ఇట్టివో వెలుగునాట గణిత కాస్త్రమున కాదరము లేకపోవుట యేమి! అయినను వాయాయి కరణములకు తెలియకలసిన గణితకాస్త్రవిషయములు చాల బరిమిత ములే యయి యుండుటచే నాడు తమ కార్యక్రమమునంత పరిజ్ఞానమును మాత్రమే సరిపాదించుకొనుటకు ప్రయత్నించెడివారు. గణితమును గణితముకొనుట గాక గ్రామవ్యవహార విర్యహామములకై నాడు నేర్చుచుండుటచే నాడు పూర్వగణితాధ్యయనముతోనే తృప్తి పెంచుచుండిరి. గాని క్రొత్తగా గణితకాస్త్ర ప్రక్రియము గావించుటకును, దిక్పొంబండు లగు గ్రంథములు రచించుటకును నాడు ప్రయత్నింపవరయిరి. తిక్కనీతిముగా వెలుగున గణితకాస్త్ర గ్రంథములు చెప్పకొనదగినంతగా వెలయలేదు.

తెలుగున వెలసిన గణితకాస్త్రగ్రంథములలో దొలఱలేదిది పావులూరి గణితము. ఇది క్రీస్తుకము తొమ్మిదవ శతాబ్దమున వలసిన మహావిరాచార్యుని గణితసారసంగ్రహమునకు వెలుగునీరే.

రాజరాజవరేంద్రునిచే 'నవఖండవాద' యను గ్రామము వ్యవహారముగా బడిన ముల్లనకు మనుషు డగు పావులూరి ముల్లన దీనికి గర్త. వితిద్విగ్రహము పావులూరి గణితములోని యీ క్రింది పద్యముల బలపఱచియున్నది.

"క్రిలల కేరే దండ్రవృత్తే బయలై వను రాజరాజ భూ
పాలకుచేతః పీఠురి పార్వ్యమునన్ నవఖండవాద యన్
ప్రాల విభూతితోఁ బడిన భూరిజనస్తుతుఁ డైవ సత్కీర్త
నీయఁడు రాజపూజకుఁడు నీవ్వన మృత్యుఁడు ముల్లఁడునిన్."

"క్రి నిలయుఁడు నివ్వనయః
జన్మనయన్ శుభసారథ్యదేవుడు
ధీనిధి ప్రాలనాద్యుఁడును
దేవమునన్ రదితీయ్యు డైవ యా
మామల నల్యురం బడిన
మూరిజనస్తుతి సర్వభారతి
భానులఁ బద్యగృహవనంబులు
వాలగుఁ బోల వారిలోన్."

"గోత్ర పరిత్రుఁడు సద్గుణ
పాత్రుం డగు నివ్వనకును బలిహిత కుధ చా
ర్తిత్రయంబు గౌరవ
ధాత్రినితి కియ్యరకును దనయఁడ జగతిన్."

వన్న యధిపతులకును దరువార యందుమించుగా నేపది యొద్దకు వెలుగన విలసిన ప్రభుకౌస్తుభగంధ మిది! మహావీరాచార్యుని గణితపారసంగ్రహమున (1) పరికర్మగణితము (2) భిన్నగణితము (3) ప్రతిగణితము (4) త్రిరాశికగణితము (5) ద్విగణితము (6) శ్రీత్రగణితము (7) భాతగణితము (8) భాయగణితమునది యష్టవిధగణితములు వివరింపబడియున్నవి. కాని తెలుగున పావులూరిగణితములో నం దమునకు డగు ద్విగణితమే మాత్రము వర్తగణితము అని గెంతుగా విధి క్రమయినది. ఇంతకు బూర్వము మహారాష్ట్రవాదిన 'భాసురసంజ్ఞ ప్రపంచాదీతి యను పద్య యాపప్రతిజ్ఞ' ముల్లన 'ద్విగణితమాత్ర ముగోత్రభాగోధితంబు' అని పేర్కొనియే గాని మువర్తగణితమును ప్రత్యేకముగా పేర్కొనలేదు. కాగా సంస్కృతమున తెలిమిదివ్యవహారములలో నున్న గణితపారసంగ్రహము తెలుగున ద్విగణితవహారము మువర్తనాత్రిగణితములుగా విధి క్ర మగుటచే నొప్పుది గణితములు గల దయినది.

పావులూరి గణితము విషయమున నింకను తెలియదగు సంశయ బుద్ధికములు గలవు. అని యొల్ల వివరించుట ఇది తావు కాదు. తెలుగున విలసిన తొలి గణితకౌస్తుభగంధ మిది ఇంకను ప్రకటనభాగ్యమందకుండుట విజయగా ననుకోవలయును! శ్రీ వింకటేశ్వర ప్రాచ్య పరిశోధనాలయమువారికి యీ ప్రభు గణితకౌస్తుభగంధమును శ్రీ శుభవస్తులు వేటూరి ప్రభాకరకౌస్తుభగారు మదిరాగు ప్రాచ్యరిఖితపు ప్రకాశనలో లభ్యము లగుదున్న ప్రాతప్రతులను, కాకివాడ యాంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు ప్రక భాండాగారము నందలి ప్రాతప్రతులను, మహామహాపాఠ్యాయ శ్రీ వరదస్తురంగాచార్యులుగారి యొద్దపు నైకాలయములోని ప్రతులను సంపాదించి,

* శ్రీ శ్రీ వావిళ్ల వారిచే ప్రకటితము. పరిష్కర్త శ్రీ వేదము లక్ష్మీ నారాయణకౌస్తుభగారు.
† ఇది ప్రాచ్య రిఖితపు ప్రకభాండాగారమునందు గలదు. మునుకు గ్రంథసంఖ్యలు D 2290, R 185.

సంశోధించి, పరిష్కరించి యుండిరి. అందు బరికర్మ భిన్నగణితములను తొలి గెంతు వ్యవహారములును వారి జీవితకాలమునందే ముద్రణభాగ్య ముండినది. అది త్వరలో ప్రకటింపబడగలదు. తక్కిన గ్రంథభాగము గూడ నవశ్యము ముద్రింపబడినది. అప్పుడు గాని పావులూరి గణితముయొక్క స్వరూపము మహోదము కాదు. ముల్లన రచనములోని తక్కు విస్మల జీవ్యులకును, తెలుగున గణితకౌస్తుభగ్రంథము విజవ్యగూఢము. తెలియుటకును వది నవోయకము కాగలదు. వావిళ్ల ముద్రణాలయమువారు గూడ పావులూరి గణితమును వాదికి మూలమును మహావీరాచార్యుని గణితపారసంగ్రహముతో గూడ ముద్రించుచున్నారని విందుము. వారి ప్రకటన మనకి పాఠకలోక మెదురుచూచుచున్నది.

పావులూరి గణితమునకు దరువార కవికాలాదికము తెలియవచ్చుచున్న గణితకౌస్తుభగంధము రీలావతిగణితము. ఇయ్యది సంస్కృతమున భాస్కరాచార్యుడు రచించిన సిద్ధాంతశిరోమణి యను గ్రంథములోని ప్రథమఖండమును రీలావతికి ననువాదము.

భాస్కరాచార్యుని సిద్ధాంతశిరోమణి కౌశితిగ్రంథము. అందు మూడుఖండములు కలవు. తొలిది రీలావతి. రెండవది రీజగణితము. మూడవది సిద్ధాంతశిరోమణి యను శ్లోకార్థ గణితభాగము.

సిద్ధాంతశిరోమణిలోని గోళాధ్యాయమందలి ప్రకృత్యాధ్యాయమన—

'సగుణ పూర్త మహీనమ తస్య పదమయేఽధికవృత్తాత్పత్తిః
రసగుణవర్తన మయా సిద్ధాంతశిరోమణి రచితః'

అని యున్నది. దీనిబట్టి సిద్ధాంతశిరోమణి రచనకాలము కాలివానానకము 1072 వ సంవత్సరమునయే, భాస్కరాచార్యుని జన్మకాలము కాలివానానకము 1088 అనియు తెలియుచున్నది. గోళాధ్యాయంతమున—

'అ పీర్వవ్యాకులాచలాత్రిత్రక త్రివిధ్యుద్వజ్జతే
నానాపజ్జలధామ్ని నిజలగితే కాండిల్యగోత్రోద్వజః
కౌతస్యార్త విచారపారవశుగో నిశ్చయవిద్యానిధిః
సాధునా మవధి ర్మహేశ్వరకృతే ది వజ్రమాదామణిః'

అని యుండుటచే నితడు కాండిల్యగోత్రోద్వపు డనియు, మహేశ్వరోపాధ్యాయుని మృతు డనియు విధి మగును. ఈయన యజ్ఞయజ్ఞనగరమున శ్లోతిమకాధ్యక్షుడై ప్రసిద్ధింది యుండెను.

భాస్కరాచార్యుని రీలావతికి సంస్కృతమున రచించబడినది క్రీస్తుశకము 1420 వ సంవత్సరమునందే మూడు పది వ్యాఖ్యానములు తెలియరచ్చుచున్నది. క్రీస్తుశకము 1587 లో విది యక్కురు పాదుషాగారి యజ్ఞచేఁ తారసీకభావలోనికి గూడ బరితర్జిత మయ్యెను.

కన్నడవాదిజభాషలలోని తెలిమిది పరితర్జితము. ద్రావిడమున శోక్కియనువాదము మాత్రము, అదియు నసంపూర్ణముగనే రావననయన్నది. తెలుగున నీ రీలావతికి రెం డనువాదములు వెలసినవి. అందు జొలకెటిది ప్రస్తుత ప్రకంపలో మన్న రీలావతి. రెండవది శ్రీ తదికమల్ల కృష్ణలొపుగారు గావించిన యనువాదము. *

భాస్కరాచార్యుని రీలావతికి తెలుగున వెలసిన తొలి యనువాదమున గావించినకవి వల్లభాచ్యుడు. ఇతడు ఆపస్తంబ

నూత్రుడు, కోడూరి యొక్క నూత్రుడు దీనికి విశేషమును, కోడూరి రాఘవమూరి యిదిని తెలిసి, కృత్యాదిని వల్ల భార్యకు న్యయమును నిట్లు చెప్పకొనినాడు.

“నుమరి కోడూరి రాఘవమూరియగుడ
నుజనహేతుడ వాపస్తంబ నూత్ర కలిత
హరితగోత్ర పయోధినీహరకరుడ
నలభుదరితుడ వల్లభావ్యయోధి నేను.”

ఇతనికి గదిచేంద్రు డిను నవరవామధేనును గలను. పరమహంపి పరివాణకాచార్య ప్రబోధానంద యతీంద్రు విరివిఁ జాచార్యవర్ణము. సంజాధికాయ కడవట నున్న యాతని గవ్య యిది చూడుడు—

“ఇది శ్రీపరమహంపి పరివాణకాచార్య ప్రబోధానంద శ్రీదరణ ధర్మరు ఛాత్ర హరితగోత్ర కోడూరు యొక్క నూత్రుడు పాత్ర రాఘవమూరిపుత్ర కవి చేంద్రు వరవామధేను నుజన విధేయ సహజదైర్య వల్లభార్య ప్రణీతం దైవ లీలాకతియను పాటి గణితంబునందు సంజాధికారము”

శ్రీకృష్ణ దేవరాయల వారీయు, నయ్యతిదేవరాయల వారీయు వాస్తవముల నుద్ఘోషి యయి యుండి వారి కధికాత్మకై కొలుచు చుండిన బొమ్మలూ కాళయోధ్యుడే తత్కృతి ప్రేరకుడు. అది ప్రేరణమున దా నీ లీలాకతిని రచించినట్లు రీతికే చెప్పకొని వాడు. చూడుడు—

“శ్రీరవసింహ నందను సరిందను
విక్రమః గృష్ణరామధూ
భావిని తెండియుం దిదనజన్మని
నయ్యతి దేవరాయనిక
వా సధికాత్మకై కోరిచి
తర్థయు మున్నవగాంచి మించు ని
ద్యావిధి బొమ్మలూ విరుపాధిపు
కాళని ప్రార్థనంబునన్”

బొమ్మలూ విరుపాధిపుని నుచూరుడు, శేతకృతి ప్రేరకుడును నగు బొమ్మలూ కాళయ శ్రీకృష్ణ దేవరాయలవారి యొక్కయు, వారిని యనుజన్మదగు నయ్యతిదేవరాయలవారి యొక్కయు వాంతిరంగిక సేవకు డిని యందు శేక్ష్మనలనీయుండు టచే శేతకృతికర్త యగు వల్లభార్యకును వా కాల ముననే వర్ణియందునని తెలియదగియున్నది. కనుక తల్లి భార్యకు శ్రీమద్రామాయణ పదునాఱవ కథాద్రివా డనియు, లీలా కతిగణితంబును చెలగున నిలసిన యా తోలి యనువాదము పదునాఱవ కథాద్రివాటి డనియు చెప్పవచ్చును. బొమ్మలూ కాళయ యేతత్కృతి ప్రేరకు డని పయ వద్యములపట్టియే కాక గ్రంథప్రదాహరణములచే గూడ చెలియకచ్చుచున్నది. భాస్కరాచార్యుడు తన లీలాకతిగణితమునందు వశ్య, వాశ్య, కాంశ్య పథే యిత్యది సంబోధనముల గూర్చి గణితపరికరములను మనో వారములనుగా జేపిపై యాతమును నూత్రోదాహరణములయందు గృతి ప్రేరకుడగు బొమ్మలూ కాళని శేక్ష్మని తన గణితగ్రంథ మనకు మనోవారత్యమును జేకూర్చినాడు—కాళయ యనునది కాళపాత్ర యను పదమునకు సంక్రమగూపము. నూత్రోదాహరణములం చెల్లకు బొమ్మలూ కాళని నీరిని శేక్ష్మనినాడు— చూడుడు.

“ఘనమూలంబులు మునుపటి
ఘనరాసుల వలన గొని జగద్విలేముగా
నొవరింపుము సకలకళా
ఘనాడను మన బొమ్మలూ కాళకు మెచ్చన్”

“కగి గెండు బాదికయు బాదవిరహిత
త్రయము నిట సవర్తిరమ్ము నేయ
నేయ యయ్యె గదిమహేంద్ర చెప్పము బొమ్మ
లూ కాళపాత్ర యాత్మ మెచ్చ.”
“తన పగవాని యెనుగుల దాను హరింపగబూని గెండు యో
జనములు నోయి వాటి దివసంబున నెవ్వ డిరిరి సంఖ్య యో
జనములు శైలసంఖ్య దివసంబుల నిట్టిది మార్గవృత్తిగా
జని కవిసెక్ విశోధిపురి నయ్యత గాళడు మెచ్చ చెప్పమా.”

ఈ కాళయ యింటి పేరునుపట్టి యా కాలమున తోలు బొమ్మలూ బహుశ్రవణారమున నుండెడి దనియు, నీరిని పూర్వ రీతి వృత్తి తెలిసినవారై యుండు రనియు జరిత్ర పరిశోధకులు తలచుచున్నారు. చూడుడు—

“The Bommalata or Shadow play appears to have been popular. One of Krishnaraya's confidential servants was Kala, the son of certain Bommalata Virupaksha. Now the Sir name or family name of Kala, probably derived from the profession which his father followed is of considerable interest as to indicates that the people of the sixteenth century were familiar with Bommalata or the Shadow play”

—Studies in the History of Vijianagara.

ఇతని తండ్రి విరుపాధిపును పెనుగొండ విరుపక్షంపై భిన్నుడు. ఇతడు బొమ్మలూ విరుపాక్షుడు. అతడు పెనుగొండ విరుపక్షు. బొమ్మలూ కాళయ భార్య పేరు కోవాంబ. ఆ యీ విషయ మీ క్రింది పద్యములవలన తెలియుచున్నది.

అంబుదహయతాక్షి విరుపాధిపు కాళని యాత్మపత్ని కో
వాంబ పతివ్రతాతిలక మంబుజవాభుని గామవర్తి బ
ద్ధంబుల వాడి... దయహవము గెండుగ బూజసేక
ద్దంబులు నూటికైన దివసంబుల యొన్నిక తెన్ని చెప్పమా.

గణితకాస్త్ర విషయమునగూడ నింత చక్కని కవిరహి
తెప్పిన వల్ల భార్యకు ప్రశంసాపాత్రుడు! ఇందు బొమ్మలూ కాళని యాత్మపత్ని కోవాంబ యనియు, వామె కామవర్తి భక్తులనియు తెలియుచున్నది. దీనిపట్టి బొమ్మలూ కాళని ‘కామేశ్వరి’ (ఆక్కలు) యిలువేల్చని తెలియుచున్నది. ఈ కామేశ్వరికే కామవర్తి యనియు లేదు. ఈమె యేమగు కక్కలలో గడవొట్టిది. శ్రీచాళిరామములలో నీ కామవర్తి ప్రస్తావన గలదు.

‘కామవర్తి మహాలక్ష్మి కైటభాం
వలపు పాడుచు కచ్చె జక్కులపురంద్ర’

యని జక్కులవాండు కామేశ్వరి పాటను బాడుచు కచ్చివట్టులందు శేక్ష్మనలనెడిది. ఆంధ్రదేశమున బ్రాహ్మణాది విద్వంసుల వారి కిలువేలు పగు నీ కామేశ్వరియే బొమ్మలూ కాళని యాత్మ పత్ని కోవాంబను నిర్ణయము!

తాళ దీను విద్యావిధి యనియ, నకల కళా ఘనమనియ
గోళవిధి యనియ; గదిగులభుడినియ తేర్కొనబడి
యన్నాడు. తాళయోగ్యుడు కల్లభాద్యునకు లీలావతిగణితాను
బాదిరచనమునకు ప్రతిభలముగా నేయు నూట పదాలు లిచ్చి
నాడు కావోయి! ఆ విషయ మిందు రెండు మూడు హోటల
వరినిచేతనే తేర్కొనబడినది. అంక యోగమున కుదాహరణము
వొసగుచు నత డీ క్రింది పద్యమును రచించినాడు.

“కరులను రాజులు రదములు

కరివర్గము రాజులుహాలు ఖగతేధిములుఁ

కరిహాలు విరువయతాళదు

నరకుమరుచు నిచ్చెనిది వెనఁ గూడి వనా!”

ఒక్క—

కరులు	౮
రాజులు	౧౬
రదములు	౩౨
కరి వర్గము	౬౪
రాజుమహాలు	౧౧౬
ఖగతేధిములు	౮౦౦

౧౧౧౬ మొత్తము.

అశ్వగ్రము! బొమ్మలూటాళయ తివకు బారివోడిక మొన
గిన నేయు నూటపదాలుల పెంత వమత్కారముగా తేర్కొని
నాడు! నుత్తోక్తచోట సంకవియోగమున కుదాహరణము వొస
గుచు బొమ్మలూట తాళయ తివకు నేయుమాట పదాలుల వొసగి
నట్లు తేర్కొనినాడు మాడుడు.

“పంచపదప్రసంబులలో

గాంచనములు బొమ్మలూట తాళకు నీ !

స్పించె వృషభంకరుల నే

పించిన యది కదిమహేంద్ర! చెప్పము మాకుఁ.”

ఒక్క—

౧౧౧౬	తీయగా
౩౮౪౪	

ఇతనికి మాత్రమేతాళ తాళదు కవుల గండజో బహూ
కృతులు గావించి సత్కారములు చేసినాడు—

“కవులు నన్నిదైతీ మా క్రికంబులిచ్చె

నేయు నాహూల్యులునది నిరుపదిభువి

తాళ తేర్కొక్క మకవిభాగమున కన్ని

వచ్చునది కదివేంద్ర! వలయుఁ బలియ.”

అచ్యుత జీవరాయలవా రిరివి కాందోలికాడక మొనగి
నర్పించినాడు. అయీ విషయ మీ క్రింది పద్యమునకు
చెలియుచున్నది.

“నరన నరేంద్రనందనుఁడైన యచ్యుత

జీవరాయని కృపాదృష్టిఁ జేసి

యాందోలికాహుఁడనుచును నా బొమ్మ

లూటాళఁడు నేడ్చె నర్థరాఁ

లో నాత్మ సురువాఁడుఁ డైన కుమారతా

తాచార్యకన్యకు కర్మ మిచ్చె

దివాలకు శేషశ్రీయనుఁడొ రంది

శేషపాదము కదిలేటి కొనఁగ

శ్రీ నామవఁ దన వెలులకు శేషవనము

భాగవంధక మంతియుఁ బందిపెట్టి

కదిమహేంద్రున కర్పించె మిలిసెట్టి

నేయుమాట పదా పెంత విత్తరాఁ.

అచ్యుత జీవరాయలవాడు ప్రతి సంవత్సరమున కనంతో

ర్పితమును జరిపించెడివాడు. ఆ యర్పితదర్శనార్థమై యగుచెంచిన
యర్థిజనుల నాతికు నర్పించుట సంప్రదాయము. అచ్యుత జీవ
రాయలవారి వసంతతృగ్గమునకై వచ్చుచుండిన యర్థిజనులకై
జనుపబడుచుండిన విందునకు బొమ్మలూటతాళయ తిండులములు
చెప్పించి యొసఁగువాడు. అయీ విషయ మీ క్రిందిపద్యమున
తేర్కొనబడినది—

“అచ్యుత జీవరాయల వసంతతృగ్గ

మునకు నచ్చిన యర్థిజనుల కిది

యాదిండుకై బొమ్మలూట తాళవిధుండు

తాను చెప్పించిన తిండులములు

నలువదియేడు పుట్టులమోఁదఁ బడునెన

మందుముఁ బదియేనుమానికలకు

నేస్తుము కుంచెకు నేడు పోలలును గి

ద్దంటికి వడ్లు పుట్టెంటి రెక్క

“వతని కరణంబు గొలిపించె నగరి వియ్య

మిసిన జేహోరులకు నది యెన్ని యయ్యెఁ

చెలిసి వడ్లకు నది మాపవలయు మాకు

పండియును రెండు రెంఁగుల తిండులములు.”

బొమ్మలూట తాళయకు సుమారతాతాచార్యులు సురువాడు
డిని పూర్వతర పద్యమున తేర్కొనబడియున్నది. కుమార తాతా
చార్యులు స్వప్రసిద్ధ శ్రీ విష్ణువాచార్యుడు. ఎల్లూర్ తిరుమల
కుమార తాతాచార్యులని యాతిని సంపూర్ణ నామధేయము. ఇత
డావ ప్రంబ మాత్రుడు. కెమర్తణ గోత్రుడు. యజ్ఞాభిషేకంబు జెందిన
వాడు. ఇతని తండ్రి అయోధ్యయ్యంగారు. తోళపూచార్యులతిని
పితామహుడు. నీరు శ్రీచైలవాఁడుని పిలువబడు తిరుమల పంది
వంశీయులు. కుమారతాతాచార్యులు, పంకటపతి జీవరాయలకు
నాచార్యుడైయుండి యాతని పూర్వ భిషేకమును విర్యవ్రించినట్లు
చెలియుచున్నది. అతడు తన సురుజేవునివొది ఖత్తి విశేషముచే
దన పాత్రాజ్యము సంరక్షి దన సురువాఁడున కొనగనాడట! రాజ
సత్కారముల విశేషముగా పండియుండిన యీ యాచార్యకన్యకు
దేవాలయాదికములకు విశేషముగా దావాడికమును గావించినట్లు
చెలియుచున్నది.

క్రిస్తుతము 1583 వ సంవత్సరములో విరికు శ్రీకంకటి
క్వరప్పామివారి! నాలుగు గ్రామముల వొసగను. తిరుమలయందఁ
క్రి. 1580 లో వాగవిమానమును గట్టించెను. పుణ్యగోటి విమాన
మునకు బంగారు మలము చేయించెను. కాంధీగరమున నమ్మ
వారి! కల్యాణగోటి విమానము గట్టించెను. తనయొక్క కులాభారము

మూల యాదవవంశమునకు వందరాజస్వామిదేవత వినియోగించెను. బ్రాహ్మణుల కగ్రహారముల నెల్లొప్పును. వందరాజస్వామివారికి వాచానాదికములఁ జేయించెను. 'తాతానమ్మద్ర' మను నొక తెలుపుమగూడఁ ద్రవ్యించెను. కాంచీనగరమున వందరాజస్వామిదేవాలయమునకు గార్యకర్తగాను, ప్రకార్యధురంధరుడుగాను మండుటమాత్రమే కాక యీతడు వెంగలపట్టు మండలములోని చైవ్యత దేవాలయములకు బర్యవేక్షకుడుగా నూడ నుండెను. తీవర ధరమభాగమున నీతడు కాంచీనగరమున రాజభోగము లనుభవించినట్లు తెలియజచ్చుచున్నది.* 'ప్రవత్నామృత మను గ్రంథమున నీర వంశాధిపము కావనను.

మహార తాతాదాద్యులకు కమ్యుడను నీహమ్మలాలు కాకయు భక్తులైవుత్తుకా. వల్లభాద్యు డీదీపయమును జక్క నులుంఁచియు వద్దగరచమును మిక్కిలి కాగ్రతతో నిర్వర్తించినట్లు తెలియుచున్నది. సంస్కృతియాలమును చాచి వల్లభాద్యుడు గావించిన యనువాదమును గాంచినచో నీ విషయమునందీతి దెంత కాగరూకతి వహించెనో తెలియగలదు. చూడుడు—

‘అనుల కమలరాశి స్త్ర్యంఁగ పద్మాంకపద్మః
త్రివయవహరి మూర్త్యా యేన దుర్గణ దార్య
గురుపద మథవద్ధిః పూజితం శేషపద్మః
భక్తల కమల సంభాగం క్షీప్ర మాద్యహి తస్యః’

“అంబుజరాశిలోపల వద్దంకిపురాలయ వందమాంకి కుర్వంబుల బొమ్మలాలు నిరుపాధిపుకొలేడు మార్యబార్మి హేరంబుల బూజ నీచ నురురాజపదబాబును శేషపద్మచట్టంబున శేష వర్తియిగాను పకలాంబుజసంఖ్య లెప్పహు”

మూలమున త్రివయవమును, హరి, మూర్త్యును, ఆర్యాదధియనువారిన బూజించినట్లు తెలుపబడిగా వాంగ్మోక్షరణమున ద్రివయవము, ఆర్యాదధి, యనువారిన బరిహరించి యజహారంబులను గ్రహింపబడి వల్లభాద్యుడు తన కృత్రిమతనకు దను బొమ్మలాలు కాకయు చైవ్యవయతాధివేశమును సంక్షించుట కంతగా జాగరూకు దయ్యోనో తెలియజచ్చుచున్నది.

ఏ తిక్త్యుతికర్తయను నీ వల్లభాద్యుని సూర్య మణి కొంత విషయము తెలుపదగియున్నది. మహావీరాచార్యుడు సంస్కృతిమున రచించిన గణితపారసంగ్రహమునకు మదిరాసుప్రాచ్యరిభిరే పుస్తకభాండాగారమున చైవ్యవల్లభ విరచిత మను నొక కర్ణాటక బాగ్యాగ్నిన మువలల్ల మనుచున్నది. గణితపారసంగ్రహమునకు లీత్య్రాయుడు నీ విషయమును రావులహదూరు శ్రయవ. రంగాచార్యులుగా రిట్లు శేక్కినిరి.

"The manuscript is a transcription on paper in Kanerese characters of an original palm leaf manuscript belonging to a Jaina Pandit and contains the whole of the work with a short commentary in the Kanerese language by one Vallabha, who claims to be the author of also a Telugu commentary on the same work. A though incorrect in many places it proved to be of great value on account of its being complete and containing the Kanerese commentery"

* వివరింపబడు చూడుడు—Tirupati Devasthanam Epigraphical Report-By Sri Sadhu Subrahmanya Sastry Pages 310-314

దీనిబట్టి వల్లభు డెను నొక్క చైవ్యుడు మహావీరాచార్య విరచిత మను గణితపారసంగ్రహమునకు గర్ణాటక భాషయందు కొలఘటికను, తెలుగున నొక లఘటికను రచించినట్లు తెలియజచ్చుచున్నది. కాని యీతడు రచించిన తెలుగుటిక లభించుట లేదు. గణితపారసంగ్రహమునకు గర్ణాటాంధ్ర భాషలలో టీకలను రచించిన వల్లభుడును, నీ లీలావతీకర్త యను వల్లభాద్యుడును నొక్కరే యయి యుండురని తలచుటలో దోష ముండ దనుకొందును. గణితపార సంగ్రహ టీకాకాదుకు చైవ్యవల్లభుడు. లీలావతీకర్త వల్లభాద్యుడు. గణిత పారసంగ్రహమును, లీలావతియు రెండును గణిత గ్రంథములు. కాగా, అయ్యురదేవరాయలవారి కాలమున వనగా బదువాచన కితాద్వయం దుండిన యీ వల్లభికిని పూర్వగ్రంథ మను గణితపారి సంగ్రహమునకు బద్యానువాదము వెలయించక టీకలు మాత్రమే రచియించి, లీలావతి మాత్ర మనువాదము వెలయించుటకు గారణ మేమని సంవేదము కలుగక మానదు. చాచికి చమాధానిము లేకపోలేదు. వల్లభునివాటికి స్తుతికము పశునొకంపిన కితాద్వయంచే పావులూరి మల్లననే గణితపారసంగ్రహ మనువదించబడి ప్రచారమున నుండుటచే చాచి డిరిగి తా వెనకవదించుట వల్ల మని తలచి వల్లభుడు తనకు గణితకా ప్రయనండు గల మట్కువచే గా గ్రంథమునకు గర్ణాటకాంధ్ర భాషలలో టీకలను మాత్రమే వెలయించి వనియు, తన వాటికి బహుశ ప్రచారమున నుండియు వెలుగున ననువాదము లేనందున వ నేమల కంఠబాటులో లేకుండుటచే వా మనోహర గణితకా ప్రయోగమునకు మాత్రము తాను దొలిపారగా వనువాదము వెలయించి వనియు మనము తలపదగియున్నది. ఇంతకును గణితపారసంగ్రహ టీకాకాదు డెను చైవ్యవల్లభుని కాలాదికము మనకు తెలియజచ్చుట లేదు. ఇది శేఖర మొక యాహు మాత్రమే! చైవ్యవల్లభుని గద్దె యది కొంత యెరిసి విషయమును తెలుపుచున్నది. చూడుడు—

“ఇతి కరణానుయోగ కాస్త్రీహ్యయపార పారావార పారంగతి మహావీరాచార్యకృత పారసంగ్రహాఖ్య గణితకాస్త్రీ శ్రీతాఖ్యవ్య వద్ధ్యు వ్యవహారాదిత్య తాలజాధానం ఆంధ్ర భాషామయవ్యాఖ్యానక కాస్త్రీ (సమస్తవ్యాఖ్య సిద్ధాంత) ప్రహసానాశిత గణితకాస్త్రు తిత్త్వితేన చైవ్యవల్లభాఖ్యన విరచిత శ్రీతగణితే జన్యవ్యవహారస్య కర్తృత్వం నైయ భాషామయకృత తాలజాధాఖ్యా సమాప్తః.”

ఇందు చైవ్యవల్లభుఁడు (సమస్తవ్యాఖ్య సిద్ధాంత) ప్రహసానాశిత గణితకాస్త్రు తిత్త్వితేన వీశ్కొనబడియున్నది. ఈ సర్వకా దెవ్యనో తెలియరాదు. లీలావతిగద్దెలో ‘శ్రీ పరమ హంస పరివ్రాజకాచార్య ప్రమాధానంబ ప్రదీపన సమ్యుచాత్రి’ యని వల్లభాద్యుడు శేక్కినబడియున్నాడు. సర్వకాదును, ప్రమాధానండునును నొక్కరే లేక ఖిమ్మలో తెలియరాదు. ఈ విషయమున నింకను బరిశోధనము జరగవలసియున్నది. ఇది తాత్కాలికమను నొక నిర్ణయము మాత్రమే! చైవ్యవల్లభుడు ఓమ్మడని ప్రమాదాంతరములచే నిరూపించబడుచాక నీ నిర్ణయమును పనుచితనునియే భావించుట న్యాయము కాకపోదు.

వల్లభాద్యుని లీలావతి యాంధ్రీకరణమునుసూర్య యించుకంత తెలిసికొందము. సంస్కృతిమున నీ గ్రంథము మూడుబంధములు గలది యని యింతకుముందు తెలిసియుంటిని. ఆ విషయమునే వల్లభాద్యు డిట్లు శేక్కినివాడు.

“గణితం చిది త్రివిధము గ్రహ-
గణితంబును మతయ వీజగణితముఁ కాటి

గణితమును; తత్వాటి

గణితము పరికర్య పూర్వకంఁదై యువ్వకా."

పయి తెల్లపబడిన త్రివిధగణితములలో వల్లభాద్యుడు పాటిగణితమును మాత్రమే తెలిసింపెనని తెలియుచున్నది. చూడుడు—

"అని పొగడ గణకు లానా

నని సంస్కృతభాష భాస్కరాచార్యులు తె

ప్పిన పాటిగ లిలావతి

యొనర్చుఁ దెనుఁగున....."

భాస్కరాచార్యుడు తన లిలావతిలోని యంగగణిత భాగమునకు పాటిగణిత మని పేరిడి యున్నాడు. అది మహారాష్ట్ర కల్పము. దాని కల్పని యింకా చర్చింపవలె యని యర్థము. పూర్వము మహారాష్ట్ర పరికలమీదనే గణితపరికర్యము గావించుచుండిరి. కనుక యా గణితమునకు పాటిగణితమని పేరు వచ్చివది.

ప్రస్తుతప్రకంపలో నున్న యీ లిలావతి యసమగ్రముగా లభించుట మిక్కిలి శోచనీయము. ఇందు సంజ్ఞాధికారము, పరికర్యాప్తము, భిన్నభాతి, కూర్వపరికర్యాప్తము నను విభాగములతోడి పరికర్యగణితము, ప్రకీర్ణగణితము, త్రైరాంగగణితము, మిశ్రవ్యవహారము, శ్రేణీవ్యవహారము ననుసభ్యాయములు కలవు. శ్రేణీవ్యవహార మసమగ్రముగా గలదు. గ్రంథ మంతటితో ముగియుచున్నది. కాని సంస్కృతమున వీటి దిరువారి మన్న క్షేత్రవ్యవహారమును మిశ్రవ్యవహారమును, అంగపాశీవ్యవహారమును నిందు గానరావు. వల్లభాద్యుడివ్యవహారముల ననువదించెనో లేదో తెలియరాదు. అంగగణితభాగ మును పాటిగణితమును మాత్రమే యతిగు తెలిసించి యుండుననియు, క్షేత్రాదివ్యవహారముల శ్రిత దనువదించిన లేదనియు దలపదిగును.

వల్లభాద్యుడు గణిత గ్రంథము ననువదించినను కా యనువాదమునూడ ప్రబంధరచనమునకు వలెనే చక్కని కియ్యాలైన విగ్రహము గలిగి మెఱయునట్లు రచించెనని చెప్పట కొంతరియు సందియములేదు. తొలిని పద్యము లనువాదములే యయ్యు జక్కని భారాకుద్ది గలిగి స్వకపోలకల్పితములువలెనే తోచుచున్నవి. అనువాదమునందును నితడు మూలమునకు గతలము చాచుడుగా నుండి మిక్కిలి మిక్కి యనువాదము నీయక యొకకొంత పూరింత్రియము నహించి పరసముగా ననువాదము గావించివాడు. సంజ్ఞాధికారమునందు సంస్కృతి లిలావతిలో దెలుపబడిన సంజ్ఞలను మాత్రమే గాక తనపాట దెలుగుపాట వ్యవహారమున నుండిన కౌలభాష్యావిమానములను గూడ తెల్పొని తన ద్వితీంతితితు నిల్పడించెను. ఇదిగాక యూరితు సంస్కృత మున నున్న సూత్రోచాహరిణములను, పరసము లయిన వానిని ననువదించుటమాత్రమే గాక పీఠ్యమోచాహ్యులును గూడ పోసిగి తన గణితకాస్త్ర పరిజ్ఞానమును, పూరింత్రియమును చాటెను. మూలభిన్న ములయిన యాయాం యాచాహ్యులవలన నయ్యుత నవరాంబలకౌలముపాటి వ్యాపారాదికముల కేంపారములు, హంఘికారములు కొన్ని మును దెలియకయ్యుచున్నవి. ఇతని యాంధ్రీకరణమునకు విదర్శనములుగా భాస్కరాచార్యుని లిలావతిలోని శ్లోకములను, దాని కి వల్లభాద్యుడు గావించిన యనువాదములను ముచ్చనపి చావుచున్నాడను.

లిలావతసముల్లోల కౌలవ్యాస విలాసి నే

గణేకాయ నమో నిలకమలాలయకౌస్తయే.

"లిలా అదిత గణేంద్రుల

చాలోలకరాళ బలవనవిరళకాల

వ్యాసవిలాసి విలాసితు

నిలకమల విమలకాంతి నెమ్మదిఁ దలఁచున్.

"పంచాంగోఽభిమలా త్కదంబ మగను

ద్విగంఠం కలంధ్రంతయో

ర్విశేష స్త్రి గుణో మృగాక్షి మటజం

దోలామహానోఽపరః

కాంతే కతక మాలతీ పరిమళ

ప్రాస్తక కౌలమియా

యాతామూర ఇరి ప్రతో భ్రమతి తే

ధృంగోఽభి సంఖ్యాంతవి ||"

"అలియూధంబున బువమాంకము వివా

చార్దంబు నీ పద్రు మం

బులకై యుగ శిలింధ్ర గంధములకై

పోయెం ద్రిభాగంబు నా

దులకై తదివర త్రిభూత మరిగం

దోద్రాన వేదోక్త తు

మృనిహం తాచుచు నుండ వేడ్క వెవుమా

సర్వార్థి సంఖ్యానమున్."

"యాతం హంసకులస్య మూలవకం

మేఘాగమే మానసం

ప్రాదీయ స్థలపద్మినీ తప మగా

దస్తాంకోఽభి ప్రటాత్

రాతే కాల మృదాలకానిని ఇతే

కళీ క్రియాలాభం

దృష్టం హంసయుగక్రియం త సకలం

యూధస్య సంఖ్యాం తది."

"ముదమున హంసయుధపద

ములే పది స్వర్ణది కన్తమాంక మిం

పాదతగ మెట్టతొడురల

హంతకు దిగ్గన లేనిపోయె న

య్యుదిగమునందు నిల్వడిక

యుండె రమింపుచు హంస లాటు నె

మృది నెఱిగింపు హంసకుల

మానము గాకను సంతసింపకా."

"పాథః కర్ణవధాయ మార్గగణం క్రుత్వారణే సంధా

తహ్యార్థేన వివార్య తద్వరగణం మాలై క్వికుర్పి ర్నియా

కెల్యం వచ్చి రథేమథిః త్రికే రపి ఛక్రం ధ్వజం కౌట్యకం

చిచ్ఛే దాస్య కర్కశ్చేదన కరి తే యా నర్హవి స్పందధే"

"అనిలో కాథు దిష్టప్రజాస్త్రమున ప్ర

త్యస్త్రవజం కాగ వ

య్యన దమ్ముల చతుష్టయంబున రథా

క్యానీకముం జంపె క

బుగ్గని నాఱుమ్ముల హించి మాట బలు వి

ల్లక ఛక్రముం గతువుక

దునిమెం గడ్డుని గూల్చి బద్దోకటి జో
ప్రో నెన్ని యాహ్వానముల్."

"అలికుల దళమూలం మాత్రం యార ముట్టా
నిఖిల నవమభాగా క్షాంసీ భృంగ మేకప
దీ? పరిమళలబ్ధం పద్మమధ్య నిరుద్ధం
ప్రతిరణతి రణంతం బ్రూహి కాంకేలసంభాషం."

"అలికులార్థఫలము నఖిల నవాహంక
కమును గూడి హల్లకములు నేరి
ధ్రువర యుగము తగులుపడియుండె దమ్మిలో
రాత్రి యెల్ల మధుకరంబు లెన్ని?"

ఇతని సూత్రరచన మెంత చిగువుగా, సమగ్రముగా పరన
ముగా నుండునో చూడుడు—

అనులోమాఖండంబును, వినులోమాఖండంబును, ఖండం
బును వర్గరాశిజంబును నవం జతుర్విధంబైన ఘనంబునకుం గరణ
సూత్రము మోడుపద్యములు—

"అరుదుగ నిల్చి యంత్యఘన
మంత్యశ్చితి త్రిపదాచితాది తా
త్కర మటమోదే గూడి కడ
కక ద్విజగత్పనునిఘ్నమా పదాం
తరగ మిలాదివర్ణు వుచి
తంబుగఁ జేరిచి యాది పెండియుం
జర మిడి యంత్యభావనఁ బ
దంపడి యిట్ల యొనర్చుగాఁదిగుక."

"ఒండేని రాశి దృఢమతి
ఖండద్విరయమునఁ దెంచి గ్రమ్మన చూడకు
పెండియు గుణించి మణియును
ఖండఘనైక్యంబుఁ గూడి ఘన మద్ది యగుక."

"కణఁగి వర్గమూలఘనము వర్తించిన
వర్గరాశి ఘనము చిచ్చు విక్ర
మరయఁ గృతిఘనంబు లాద్యంత్యమన నుండి
యెన్నిటికిని నైవ నేగుదెంచు."

* * * * *

తెలుగున వెలసిన కాస్త్రగ్రంథములు తిక్కువ. అందును
గణితకాస్త్రగ్రంథములు మిక్కిలి. తిక్కువ అందు గణితకాలాదిక
వివరములు తెలియజేయుచున్న గణితకాస్త్రగ్రంథములు పాపు
లారి గణితమును, దీ రీలాకరియం, ఆపల్లము అగుచున్న యీ
గ్రంథం గణితకాస్త్ర గ్రంథములయినను నింకను వెలుగుయెగము
చూడక పాపులారి మిక్కిలి కొచ్చినయము. రీలాకరిని మూర్తి మోపల్ల
మగుచున్నంతవఱకు సంపాదించి, మూలముతో ధరిచూచి,
యందలి లెక్కల గుణించి, పరిష్కరించి ముద్రణమునకు సిద్ధ
పఱచి యున్నావను. త్వరలో దాని ప్రకటింపజేయవలయునని
నింకల్పము. ఇదియు రావులారి గణితమును ప్రకటింపబడవో
దెలుగున కాస్త్రగ్రంథములు లేవన్ని కొంత గొంతవఱకు దీర
గలను. ఈ గ్రంథముల పరిశోధనము పనికి జరిగినచో బాగా
కాలమున వెలుగుపాట గణితకాస్త్రపరిశ్రమ మెంతగా జరగనో
తెలియగలదు.

బజారులో మంచివి

తాజ్ మహల్
టే
కాఫీ

సయ్యద్ బ్రదర్స్ 39. టి. హెచ్. రోడ్.
మదరాసు 21.

ది మెట్రోపాలిటన్ ఇన్సూరెన్సు

కంపెనీ. లిమిటెడ్.

(హెడ్ క్వార్టర్స్: కలకత్తా)

1951 లో హార్టిచేసిన
నూతన వ్యాపారము

రు. 7 కోట్ల 51 లక్షల 91 వేలుమించినది.

అన్ని జిల్లాలలోను ప్రతినిధులు కావరను.

విజయవాడ బ్రాంచి:

నం. 17/167 వాల్మీకి స్వామివీధి
గాంధీనగర్, విజయవా

మద్రాసు బ్రాంచి:

నం. 52/53 తిరువచ్చి వీధి,
జి. టి., మద్రాసు 1.

ప్రేడ్ మార్కు నోటీసు

COLAMBIA

అసలుబుట్టమార్కు

BEST IMITATION SILK

అసలుకొలంబియ

అసలు గోడమియ

GUARANTEED 34 MONTHS

MANUFACTURED FOR

EBRAHIM CURRIM & SONS
BOMBAY. MADRAS. CALCUT

మేము ఇది ఆదేశ సంవత్సరమునా, ఒక నిర్దిష్టమైన కెల్లా ప్రేడ్ మార్కుతో "కోలంబియా" ప్రేడ్మార్కును, కొనుగోలు చేయవలసినదిగా నిర్దేశించి, దీనిని ప్రేడ్మార్కుగా ఉపయోగించుటనుగూడ ప్రతిబంధించి (ప్రేడ్మార్కు) ఆక్టోబరు 1942 లో నిర్దేశించి వేయబడినది.

కొందరు వ్యక్తులు అదే ప్రేడ్ మార్కునుగూడ కొనుగోలు చేయుచు దీనిని ఉపయోగించి నిర్దిష్టమైన యింకొక మార్కుతో వేయబడినది. ఇది మార్కునుగూడ ప్రేడ్మార్కుగా ఉపయోగించి ప్రత్యేకంగా మార్కుకలిగిన దివ్యములనుగూడ సేరియస్ దివి కెల్లా మార్కుతో వేయబడినదిగా వేయబడినది. ఇందువలననే వేరియస్ పరిమళ దివ్యమునా, ఇందుకే, ప్రేడ్మార్కుగాని వాటిని వారి అవకరణమునాగాని ఏ వ్యక్తియైనా ఉల్లంఘించినయెడల వారిపై అవకరణ చర్య చేయబడును.

ఇబ్రహీం కరీం ఆండ్ సన్సు

నామగనలు తయారు చేయువాడు, మర్చంట్లు

బొంబాయి - మద్రాసు - కలకత్తా.

Tata Products of Quality

TOMCO SALES DEPARTMENT

టాంకో సేల్స్ డిపార్టుమెంట్

19 - ఎ, వానియర్ పేరి

ః

మద్రాసు 1.

బ్యాంక్ ఆఫ్ బరోడా లిమిటెడ్.,

(స్థాపితము - 1908)

జనుమతిపొందిన మూలధనం	రూ. 2,40,00,000
జారీ చేసి, దందా చేసిన మూలధనం	" 2,00,00,000
చెల్లించబడిన మూలధనం	" 1,00,00,000
రిజర్వు నిధులు	" 1,28,00,000

హెడ్ ఆఫీసు-బరోడా

మద్రాసు బ్రాంచి:

కోయంబూరు బ్రాంచి:

హైదరాబాదు (వక్రన్) బ్రాంచి:

8, చౌరాస్తి రోడ్, జి. బి.

బి. వి. వి. వి. వి.

మహారాష్ట్ర, గవర్నమెంట్.

బారోడా నగరమున అన్ని కేంద్రములలోను బ్రాంచీలు, ఏజెన్సీలు ఉన్నవి.

అధ్యక్షుడు: శ్రీ తుల్సిదాస్ కిలాచంద్ (మృత్యువాన్ కిలాచంద్ & కం. లి. బొంబాయి).

మద్రాసు బోర్డర్ కమిటీ

1. శ్రీ కె. ఎస్. కృష్ణస్వామి అయ్యంగారు (రిటైర్డ్ ఫీల్డ్ జస్టిసు, కొచ్చిన్)

2. శ్రీ కేశవలాల్ కె. దయా (మైసూరు ప్రెసిడెంట్ కౌన్సిల్ ఫోర్ ఫోర్)

3. శ్రీ ఎ. ఎస్. ఎస్. అదనాచలం (ప్రెసిడెంట్ అండ్ కంపెనీ)

చేత - విదేశీయ వ్యాపారమును అన్ని రకములు ఇవ్వబడును. అంగీకరించబడిన కాలావధి, డివిండ్.

బాలర్ రిజిటర్ నిజతయై శ్రేష్టి విద్యాలు చేయబడును.

అన్ని విధములైన బ్యాంకింగు వ్యాపారము జరుపబడును.

1 నుంచి 12 నెలలవరకు కిరాయిలు అంగీకరించబడును. రిటైర్మెంట్ వరకు అన్ని నెలలవరకు.

కల్లూరి గోపాలరావు

డబ్ల్యు. జి. గౌడ్వాటర్

మద్రాసు బ్రాంచి మేనేజరు

బరేలర్ మేనేజరు.

భారత

విద్య, పరిశోధన, పాఠశాలలు, ఇంజనీరింగుల యాద్యుక్తికి గత 35 సంవత్సరములు కర్మచేసిన కృషికి కృతజ్ఞత

రజతోత్సవమును జరుపనున్నది

ది ఆంధ్రా సెంటివిక్ కంపెనీ లిమిటెడ్,

ఫౌండర్:

కార్యదర్శి:

మచిలీపట్టణము.

బ్రాంచీలు:

{ కర్ణాటక, మరాఠ్, మద్రాసు, ఏలూరు, విజయవాడ, బళ్లారి, బెంగళూరు, బొంబాయి.

ప్రతినిధులు ప్రస్తుతము:

నూతన - హైదరాబాద్ - కటక్ - విశాఖపట్నం - కొలంబో.

ఊంధ్రపత్రిక - నందన నానత్తిరాది సంచిక - ప్రకటనలు

పరిపూర్ణత్వము

శ్రీ హేరాయుల్

ప్రకాంతము మరియు ప్రథమశ్రేణి

GANGA WORKS . ADYAR . MADRAS . 20

INSIST ON
"BUTTERFLY"

BRAND

PAPERS

MANUFACTURED BY:

M/s. SAMUEL JONES & Co., (EXPORT) Ltd., LONDON

We solicit indents for all kinds of Papers
including their specialities.

Coated Papers, Gummed Papers, Gummed Tapes,
Self Adhesive Tapes etc., for all Industries.

We hold stocks of Printing Inks manufactured by:

M/S. COATES BROS. (INKS) LTD.

LONDON & CALCUTTA.

And other printer's sundries.

Phone: 3519

Tei: "PRESUNDRY"

K. ORR & COMPANY,

40, Chinnathambi Street,

MADRAS-1

పెట్టరు ఇంజిన్లు

కెరోస్కర్ మంచు సెట్లు
2000 మంజు వైపులు ఇంజన్ కేబిన్లో
ఉపయోగిస్తున్నారు!

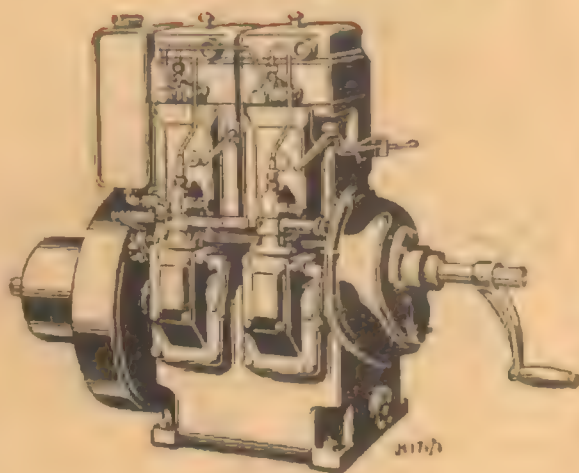

‘పెట్టరు’ బహుళ ఉపయోగాలు

● కంభి కట్టు	● కాకాగ్రేటు విశ్వర్థులు
● చెరకు గానుగలు	● టైవామోలు
● ధాన్యపు మరలు	● పండి మరలు
● తుప్పనాగ్నశు విషస్థు	● శిశిమలు

స్వేరుసామానులు - సర్విసింగుకు

గుంటూరు - కృష్ణ - ఉభయగోదావరి జిల్లాలకు
సోల్ డిస్ట్రిబ్యూటర్ల మయిన మాకు వ్రాయండి.

మాగ్నెట్-హోరిన్

డి సెల్ - కోల్డ్ స్టార్టింగ్

ట్రాక్టర్లు

కెరోసిన్ ట్రాక్టర్లు

వ్యవసాయ పనిముట్లు

వేరు సామానులు - సర్విసింగు

గ్యారంటీ!

పెన్ సా ముల్ సీతారామయ్య & కంపెనీ

పోస్టు బాక్సు : 77

పార్కు రోడ్డు ★ విజయవాడ.

తెలి: "Magnet"

శుచి - శుభ్రత - నైఋత - సర్వీసు - మా అక్ష్యము

మధురాంకితము

శ్రీ ఆయాచితల హనుమద్వాప్తి

కలమును దాల్చిన మధుర కావ్యమునొందు రచించఁ బూనఁగా
గలుగలు గల్లు గల్లురని కాశులయందలి యందె మోత లిం
పులుగులుకా శ్రవోయుగళి బాల్చి, హృదంతరసీమ, మోహనో
ద్వలమగు సీదమూర్తి యటచాటుగ నిల్వినయట్టు లయ్యెమిగ—

ఏయనిర్వాచ్య పథము వహించి, మించి
అర్ధిమై, అర్ధిమై మానసాంబురుహము
సంతతానంద వీదికా స్నాతమగును
చెవిని బడినంత నూపుర శింజరములు.

నాశండ్రి! యిటులేలవచ్చితే? నితాంతానంద కల్లోలిసీ
న్నామెం జేయఁదలంపు పుట్టెగదె! చంచద్రాగ నమ్మర్దమూల్
చేనోంభోగహగంధ సంతతులు నీ జెల్లించుకాన్కల్ ప్రభూ!
జోతల్ వెల్లెడ స్వీకరింపుమి ముఖజ్యోతుల్ ప్రసరింపఁగ

మురళి నీయది మ్రోయుంప! ముగ్ధగోపి
కానమునయం బపుడపుడె, కానవచ్చు,
తరళ చంద్రికాచకిర సాందర్య, యమున,
కనుల పండువై కనవచ్చు గన్నతండ్రి!

ఒక విమునమ్ములోపల ననూన మహావిభవాత్తమైనతా
నక మధుమూర్తి దర్శనము భద్రము సేసితి బో యశోదయ్యగ,
జోచక నందుఁడుగ వజము నర్జమువచ్చును, వచ్చురాధ వి
రికి నపరాధమేమి యొనరించితి నింతటి స్వాత్థమే ప్రభూ!

మీరా! మీరు మహానుభావులరు, మీ మీనంగతుల్, మీరె గా
శ్రేయ సందెలియం గలారలె! మిముగ గీర్తించఁగా వచ్చునే!
ధారా వాహినీలకోమలతనూ తారళ్యమీపాట నా
పై రానిచ్చునో! త్వత్కృపామృత మహావర్షమ్ము ధారాగతిగ—

మీ యాకారము జూచి మోహింపడి, లామయేము, నృత్యమ్ములగా
జేయం జూచియు నీలకంఠములు, వంశీనాద ధారాతరం
గాయ త్తమ్ములు, మీదు భంగిమలు నృత్య స్త్రీఘ విస్ఫూర్తిమై
దాయకవచ్చిన స్వీయ నృత్యరచనా దర్పంబు వీడుగ ప్రభూ!

ఓయి! మనశ్శామ! మనస్సు క్రోధాకలిత
 మంజుమూర్తి! త్వన్నా పురశింజితములు
 గర్జనలుగాగ! వర్షింపు కరుణ; ఓన
 రంబయిన యాయెడఁద పండు రాజనములు.

ఓయి! గిరిధర! నీకుగానాక్కరితి
 మనమువెచ్చఁ బెట్టినతన్ని! మానస్యచరిత
 మీర! ఆమె భక్తిరసము స్మరదీపి
 తాననుడివయి మొంత నీవానలేదు!

అంకితమునేతు! నీయుజ్జ్వలాంఘ్రియుగళిఁ
 దనస్సుర మోహన చరిత్రంబునేను,
 అంకితము నేసెగా నీ పదాంశమునను
 మీర మున్నె స్వయప్యాదయ పారభముల.

(అంగీకృతి)

గోపీ గోపక నాన్యవ్యాపారా నక్త మానసాంబోధములై
 గోపకుమారుడు కొంచెమునేపుగ ములేఘ్నుమాయఁ జిందులు నేసెగ—

ప్రాంచచ్చవలాశ్చరి వ్రజ
 చంచల నేత్రలు సుధారసార్థులునై, న
 త్రిందిరి, కృష్ణుని ప్రేమ దృ
 గంచలవీధుల మెరయఁగ, గర్జలశేఖర—

నాలో నాకెఘట్టిమై పులక లానందాత్థి నోలాదితిగ
 లీలా మానుష విగ్రహుండపుడు కేరీ లాస్యముగ నల్పి, యు
 ద్వేల ప్రక్రియ మేఘవంత్రి వెనుకగ దేజో మయందైనఁ ద
 ల్లీలాం భోరుహ వీక్షణ ప్రతితి వర్షించెగ, సుఖమాధురత్—

దొంగలు

శ్రీ చరిత్ర కథావళి

రాత్రి నెలకొంటే గంటలు పడి దినుసులయ్యెంది. రైలు వచ్చింది కోలాహలమేమిటోను. ఆ స్టేషనులో దిరిగిది ఒక్క కాటారానీ. స్టేషనులో కూర్చున్న మాట అటుంచి దిపోయి నూతన తల్లి, ప్లాటుఫారం మీదినుంచి పెట్టె చూస్తూలు వెంటచేరివీరిన తొడుకవల్ల స్టేషనుకు ఆడుకొని వున్న చిన్న పిల్లలో చేరాడు. ఇటూ అటూ చూశాడు. కాదు చీకటి. చరిత్రవ్రాసి. యే బండి లేదు. ఈ వాయిదా పైకే చూడం పడిచేలేకా అడుగున్నాడు కానీ సామానుంది.

స్టేషను గదిలో దీపం వెలుగుతోంది. రైలు వెళ్లిపోవటంవల్ల తునుకున్న స్టేషనుకూడకు చుక్కలు పడ్డాయి. టికెట్ యిచ్చి "యెక్కడా కూర్చోకుండా" అన్నాడు. మాధుకు కళ్ళెలాలు పెట్టకొని తెలుసుకుంది ప్రక్కలు కుదించాడు. కాటారావు కుప్రంగానే సమాధానాలిచ్చి అటు ప్రక్కలకి వెళ్లిపోయాడు. సమాధానం కాలేదు. "ఎంత మీ కాన్నుకు నీరియ్యగా వున్నా యీ కాత్రి మీద వెళ్ళటం యేం నుంచివని కాదు. ఈ కోలాహలం యిటువేళు కొంగులు యెక్కువైపోయాయి."

"కూర్చుంటే అంత భయం లేదుకుంటాను"

"సమయవాసీ ద్రాహం చేస్తున్న కోలాహలం. కాటా కూర్చుంటే కాత్రి లేలేట్ వుంది" వ్యాఖ్యానించాడు మాధుకు.

కొంగు భయాలవలన యీ కాత్రి మీద యే నుంచి నుండి కాదని యెవరూ పండి తీసుకరాదని, తెల్లవారే పరికి యీ మట్టు పట్ట గ్రాహకులనుంచి అడ్డంకుల వస్తాయని అప్పుడే తేనుంగా పోవల్సివేయడం కోర్కె వెళ్ళటంవల్ల గత్యంతరం లేక పెట్టెలోనికి వెళ్ళాడు. వాయిదా అడ్డంకులను వెలిగించి పడుపు పడుపు కున్నాడు. పిగిలెట్ ముట్టించాడు. నిద్రపట్టక తల ఆలోచనలతో నిందిపోయింది. వెంటనే—దీని వుక్కొక రీత్య వెళ్ళిపోయిన తన గ్రామం వల్ల మాడపోవటం. ఈ లోగా యెన్ని మాత్రులు వచ్చాయో!

ఇంతలో స్టేషను మాధుకు చేతిలో రైలుతో కచ్చాడు. "స్టేషను గదిలోని చిన్న పడుకొండి. ఇక్కడ వుంటే తెల్లవారే పరికి మీరు కూడా విగలరు."

"భయపడండి. ఇంటికి వెళ్ళవరకు కాకు నిద్ర పట్టదు."

"మొన్న మా యెంట్లో అందరం తెలిచేసి వుండగానే దిపోయి వెలిగితే తేలే అన్నంకుండ కావేసినాడు. అలాంటప్పుడు—కాటారావు కొంగుతుగ్గించి "ఇంతవైకా వాడేను గానీ!"

మాధుకు పగంపండిన వివాహం తెలిచేసి సమాధివైక తల్లి—కొంగు అన్నాడు "ధాన్యమైనా పరికి యెలిపొకున్నాడు. పొలాల్లో చేనే మాడుతున్నారోంది. యెవరుకీని. కానీ అలా వీయ. నీకం యిలా కొంగు మూలమాలైలే యే కానుకకు నుండో!"

కాటారావు మాటాడకండా పడుపు మట్టాడు. స్టేషను గదిలో ప్రక్కలకి "వెంటేక్కులిం యెలాంటి కొంగుకా లేని వుండేరావు. మీ మాటలనుబట్టి పరికితులు కాటా కూర్చోయాడుకుంటా!"

"కానీ!!!" మాధుకు మట్ట వెలిగించి పరికితులు మాధుకు అన్నాడు.

పడుపుమీదకాటా రెండువ్యక్తులంటూనే "వెళ్ళండి!!!" అన్నాడు. లేదన్నకాటారావు సమాధానంని స్వయంత్ర ప్రారంభించాడు.

"ఈయేడు చిన్నకూతురి వెళ్ళిపోవంగా చేరాను"

"అల్లుడుగారం చేస్తున్నాడు!"

"నదివ్యా యిచ్చేక్కడు"

"కట్నం వెంట యెచ్చాడు!"

"కూతురీలుగారీ—భర్తలు కాలావరకు అయ్యాయో"

కాటారావు ప్రక్క వెళ్ళులేదు. గదిలో వచ్చిగా వుండటంవల్ల అయిన వెళ్ళున్నమాటలకు ప్రాంతివైకే నిద్రపోయాడు.

మాధుకు వేరుకొనిపోయేలేని "మీ వూరుబండి ఒకటి వచ్చింది. మీపొయకంటే మెచ్చు యెవ్వకొండి" అన్నాడు.

కాటారావుకు మాడగానే బండికాదు "వండం కాటా" అన్నాడు. వెంటి ఒంట్లో కొండం వయంగా వుండని విచ్చాక కొండరపాటు లేగింది. మాధుకువద్ద కింపు రీతుకొని, ఆ, కానీ కూర్చో అంటున్న బట్టలు చెదిరిపోయిన కాత్రి, పొరిపోయిన తోనే బండి యెక్కాడు.

కాటారావు వెనక చేతువుంది. యెంట్టు బండి గంటలు వచ్చు నుండో పొలాం ప్రోవకుంచే పోతోంది. ఒక దగ్గర బండి ఆటం కాలాడు. మిగిలేవేతుకు యెలాం సమాధానం నీకు పోతున్నాడు పలుకొకుకొని చేరి కొన్ని వెనకకాటా పట్టుకొని తరగకు త్రినే తినుటం మొదలు పెట్టాడు. రింగాలపాడు కాటాడు. తన

గ్రామం బుచ్చిపేట కనిపిస్తోంది. బండి వాడిని లోని పంపించి కొరడాపట్టుకొని మొఖరమిద కూర్చోని యెద్దులను వడిగా అడుగుతున్నాడు. అప్పున్నా యేదీ పాట అన్నాడు. పాడమంటేను— మల్లీగనిరాడు. వాడు గొంతుక పవరించుకొని పమయానికే యెదరగా కత్తున్న మనిషిని కొద్దిగా గుడ్డుపట్టిగా వాడవునో కొడవో సంకయిస్తుంటే అప్పున్న అన్నాడు. “అడుగో బాబూ— మీ పిన్న తాత—బుద్ధులమీ తాకలేవు.”

“ఎం ఏం?”

“దొంగ బాబూ; దీనికేదా మీ తాత ముకం మీ మామ ముకం నూనీ పూలోలు యిదిచిప్పేసినాడు?”

నీరయ్య మెదురుగా వచ్చి బండి అపి “నా నాయనా వచ్చావురా? కళ్లు కొయలుకానీ పోయినట్లు చూస్తున్నాం. పెద్ద కుడ్డునుట్టి పట్నం నుంచి తేప్పించాడు. ఇప్పుడు మీ నాన్న తోరావారే!”

ఎదురుగా పొడుగు మనిషి—మూరి నింపుగా మీసాలు— లోతు కళ్లు, గడ్డం బాగా ముసీవుంది. నత్తు దీప్య కిరిరింపు. కిరచ్చాయ పలుపేగానీ కొడుకలుపు కొడు. మీసాలు అక్కడిక్కడె పండు వెంట్రుకలతో వున్నాయ. ముసీపోయిన పంచె కట్టున్నాడు. మీద చింక గుడ్డ కప్పకొని కొంచెం చరికే కలుగుతున్నాడు.

“ఇంత ప్రాధున్న యెక్కడికీరా తాతా!” అన్నాడు బాబురావు.

“మీ అవ్వ ఒంట్లో బాగాలేదు. లింగాలపాడు వైకుంఠం మండ్రున్నాడు” ప్రక్కకు తిప్పుకొని “ఇల్లు నాయనా! మరీ వుంటావుకదా!” బండి మెల్లగా వెళ్తోంది. బాబురావు వెనుకకు గిరిగి మాచి “తాత బాగా యెండిపోయాడే” అనుకొని అప్పున్నతో అన్నాడు. “మా చిన్నతాతని దొంగని చేతున్నా చేశాడు. వాడి దొంగతనం చేసే ఖర్యమే ముచ్చింది!”

“ఏమీ లేకపోలే పూలోలు పూరకే అంటారా బాబూ? పొలాల్లో వారిరిమిద నేనిమానీనప్పుడు పెట్టుకొచ్చేసి వాతలేసి పోయాయి. మరి మీ తాత ముకందూసి...”

అప్పుడే పొలాలు చాటి బండి మామిడి తోటలోని పోయింది. అప్పున్న మొఖరమిదకు వచ్చాడు. బాబురావు బండి దిగి వెనుక మెల్లగా తల వంచుకొని నడుస్తున్నాడు. తాటి చెట్ల పెండె దగ్గర నిల్చున్నాడు. అక్కడను తన లెక్కలేనన్ని పాల్ల చిన్న తాతయ్యతో వచ్చాడు. పడళ్ల క్రితం జరిగిన సంఘటనలని, తనని తెలుపులో తను వచ్చేసరికి చిన్నతాత తన కొసం యెన్నో కలుపు వస్తువులు వాచిపెట్టేవాడు. భుజంమీద యెక్కించుకొని నానుమంతు నిలా గంతులేసుకొని జీడితోటకు తీసుకపోయేవాడు. వచ్చి పిక్కలు తీసి చేరికి జీడి అంటుకున్నా తరిచి చేతపెట్టి పలుకులను వినిపించేవాడు. పడునైన కత్తి పట్టుకొని యీ తాటి పెండెకే తీసుకవచ్చి గలకు గలూ తెగనరికి కొయక్కాయకొని తాటి ముంజలను వినిపించేవాడు. మొదటిసారి “ఒక తాతా!

తోట మనిషి వస్తే తాత!”—మనుమని భయానికే వదిలి “దొంగ నడి కున్నావురా నాయనా! అడిగే వచ్చాను. మా మనమడు వస్తే యిదిగో యీ వాయిగు నిక్కాయలున్న తాటి చెట్లూ వాడిని అని ముందే తెప్పాను. నన్ను కొడవన్న వాడు యీ పూలో లేదనుకో.”

అప్పున్న తేక వేరాడు. బాబురావు ముందుకు పొగాడు. గుడ్డెమిద వెలుగు పంట—అప్రక్కకుంచే వది గట్టు వెంటబండి పోతోంది. చరికాలం ప్రవేశించగానే యేటి ఒడ్డున కొయ్యలు పోతినీటిలో నక్కలులసి, వెంపరి కొంపలతో పెచ్చులువేసినాడు. చిన్నవల పట్టుకొని వేకువరూమున, పాయంత్రం ఆ పెచ్చులు యెత్తి చేపలు తెచ్చేవాడు. మంచికన్నీ మనుమనికే. మారుపు వడిందంటే తన దగ్గర కూర్చోవారి. మనుమడు నవునూకొక్క ప్రిగా తినారి. ఒకసారి తనపు తీసుక వచ్చాడు. తన పెచ్చులు దొంగ తనంగా యెత్తి చేపలు అవహరించాడని ఒక కుర్రాడ్ని చాత మోదాడు. అకుర్రాడి తిరిగింద్రులు యేడుస్తూ ఆ గమిప్పి కుటుంబపు యింటి పెద్దవద్దకు వస్తే అయన తమ్ముని చివాట్లు పెట్టాడు. అరుగుమీద కూర్చున్న బాబురాదిందంత చూస్తున్నాడు. చిన్న తాత చివరకు విచ్చంభించాడు. “దొంగలకునూ ఒక బతుకే— కడుపు కమ్మర్త తీరకపోతే చచ్చిపోవారి గానీ—దొంగతనం చెయ్యటమా?”

“నయాన్నో భయాన్నో బుద్ధి తెప్పారి గానీ అలా చాత మోదుతావలరా?” బాబురావు తిరిగిండ్రియైన యింటి పెద్ద విరుచుక పడ్డాడు. రాధితో చలిచి మనుమడి దగ్గరకు వచ్చేస్తూ “నకు నాయనా.” అంతమూరం తీసుకపోయి “తెల్లవా తోబుట్టువైనా నాయం దగ్గర వొకటేనరా! నా కొడుకు దొంగతనం చేసినా వదిలేస్తానా? యెముకలు యిరిచేమా?”

ఈరు దగ్గర వడింది. గోర్ల (పుంత) మండిదిగి వత్తు బండి పోతోంది. బాబురావు అగవద్ద వాళ్ల పలకరింపులకు సమాధానా లిస్తూనే యింటికి చేరుకున్నాడు.

రాత్రంతో నిద్రలేక పోకటంవల్ల ప్రయాణ జనలికతన నిద్రనుంచి లేచేసరికి పాయంత్రం నాలుగు గంటలైంది. నీరయ్య నడవ అరుగుమీద స్తంభించాటున కూర్చున్నాడు. జీటికనుంచి చూచి “రారా తాతా లోపలికి!” అన్నాడు. నీరయ్య అంకుతూడే వచ్చి గొంగడం ప్రారంభించాడు. “నా నాయనా వచ్చావురా! నా సంకోచం అలా వుండు. మీ అవ్వ! జ్వరం పోయిందనుకో. నే నన్నాను అన్నం పెట్టేవాళ్ల! అడిగాలంటే—చరికాలంకదా. యీ సింకే గుడ్డ పార నూనీ మనమడు పూగుంటాడటే.”

బాబురావు విశ్వభుడయ్యాడు. ఇలాంటి తూట లిడివరకు విగలేదు. తను గడిచున్న యీ నాలుగేళ్లలోనూ తెంతపాల్లు తెండుదూపాయ లిచ్చాడు. ఇచ్చేవరకూ యెప్పుడూ అడగలేదు యిలా నిరాశా వాక్కొలు యెప్పుడు నల్లగొక్కలేదు. అంతలోనే వచ్చిన “వస్తాను నాయనా” అంటూ గొంతుక్కునే గదిమంచి వెళి పోయాడు.

హా! నిద్రయంగా ఉన్నారనైనా ఇది
... అందమైన మీ క్రొత్త భవనం
... దానిలో బహు వాతావరణం

మీ బెహలా-భారత్ సంస్థ
అమర్త్యమవుతుంది... అది అంతా ఒక
మీ పైన కెట్టబడి, మీకు సర్వం విధిమంది.

Hearty Greetings from : **The India Electric Works Ltd.,**
Chatnath Buildings :: Mount Road :: MADRAS-2.

త్వరగాను చవుకగాను పనికావలెననిన

పోవ్వెల్లులు:

మాకు రకములు. ముప్పికగల కట్టి పిడుగు అతుర్చు
బడియున్నది. నమ తూకముగా చేయబడుటచే పని
మనస్సుగా యుండును. లోతుగల పల్లెముందుచే
ఎక్కువ బరువును తీయును.

సమ్మెట్లులు:

ఈ రకముల దృఢములు సమ్మెట్లు. మలయు
లారి సమ్మెట్లు, చీల సమ్మెట్లు, తాళపు చెవి సమ్మె
ట్లును గలవు. ప్రత్యేక తాపగ్రహణము పొందిన
ఉక్కుతో చేయబడినవి.

పికాసిలు మలయు బీటర్లు:

చాలుగు సామాన్య రకములలో గలవు. ప్రత్యేకముగా
కాటలు చేయుటకును, గిట్టుల త్రవ్వటకును ఉపయో
గింతురు. వివేష బలమును కూచి మొదలు కఠినముం
డుట వలన పని తగుగా జరుగును.

దృఢమగు, చాల మన్నికగల
తాతా అగ్రిక్
పనిముట్లును వాడుడు

ది తాతా ఐరన్ అండ్ స్టీల్ కంపెనీ లి.

సీల్డు అఫీసు:

23 బి, శేరాబీ సుల్తాన్ రోడ్డు, కలకత్తా.

ప్రాంతాలు:—బొంబాయి, మద్రాసు, సాగపూరు, అహమ్మదాబాదు, కాన్పూరు, సికిందరాబాదు.

విజయనగరం కాంట్రీక్ మెంటు, జలందర్ కాంట్రీస్ మెంటు.

రూబీ జనరల్
ఇన్సూరెన్సు కంపెని లిమిటెడ్,
హెడ్ క్వార్టర్స్: కలకత్తా.

★
చైర్మన్: శ్రీ బి. యం. చిర్లా
★

జీవిత, అగ్ని, ప్రమాద, నౌక మొదలగు అన్ని రకముల భీమా అవసరములకు దినదినాభి వృద్ధి చెందుచున్న చేతీయసంస్థ.

★
వివరములకు:

నడరన్ స్ట్రీట్ ఆఫీసు
"ఫిరోజ్ మహల్"
82/88, రింగ్ రోడ్ లోని,
జి. జి. మద్రాసు,
ఫోన్ నెం: 2887.

ఆంధ్ర ప్రాంచి ఆఫీసు
(జనరల్)
N. B. 84, కాశ్యపరావు
మార్కెట్, విజయవాడ 1.
ఫోన్ నెం: 249.

హోరిజంటలు - స్టో నీడు - జర్మనీ తయారు

★ లాన్ టే బుల్ డాగ్ ★

క్రూడాయిలు బ్రాక్టర్లు - పనిముట్లు

★

1925 వ సంవత్సరంలో తొలిసారి ఇండియాకు వితమతి అయినాయి. అప్పటినుండి ఇంకా పరిశ్రమగా నీవున్నాయి. ఎటువంటి జనశ్రద్ధ పరిశ్రమ ఇవి నమదియవు.

మన ఆంధ్రదేశంలో లాన్ టే బ్రాక్టర్లు ఉపయోగిస్తున్న ఆహారుల చిరువాహులకు ప్రాయశః. మంచి రెఫ్రిజిల వాత మిగుల చెప్పగలరు!

★

ఆంధ్ర డిస్ట్రిబ్యూటర్లు - సర్వీసింగు ఏజెంట్లు
పో వూ రి సన్స్

కాన్యంట్టువీధి - విజయవాడ,
ప్రాంచి - బంగోలు.

కె. టి. కృష్ణమూర్తి ఆచారీగారి
మేల్ మాయిల్ మందు

ప్రపంచములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన మేహ, కుష్టురోగ నివారణి
భయంకరమైన మేహవ్యాధివల్ల కష్టపడువారలకు పునర్జన్మమిచ్చు అద్భుత సులలి
మేహరోగ నివారణ మూసె, శేష్యాము.

పల్లిమేహ, రెంట్లమేహ, చోరలు, మేహదగములు, తిగుడు, మదనావ్యయ, ముషములు, పిత్తకాగము, మారకవ్యాధులు, వాతము, ఎల్లము, తెలుపు, ఉష్ణం, గ్రంథి, కాల్షియేటులు మంటలు, రక్తపరిహారం, నిద్ర, దుబ్బ, విరేచనవృం, మూలవ్యాధి, మలబద్ధిగము మొదలైన అన్ని విధ దుష్క్రీడు వ్యాధులను అతి సులభముగా పోషిస్తును.

40 రోజులు (1 మంపలము) మూసె శేష్యాము 5-0-0 తపాల్ ఖర్చు లేదు. వివరములకు డిస్కాసులో మానినమ్మును.

శ్రీ సరమాత్మ తైలము

(స్నానమునకు శ్రేష్ఠమైనది)

కండ్లుమంటు, కండ్లుమధ్యం, పెదకుపుష్పం, కామల పుష్పదగ్గర వ్యాధిగోచమునకు సంబంధించిన వ్యాధులన్నియు నివర్తించును.

★

K. T. KRISHNAMOORTHY ACHARI'S
MELMAYIL MARUNDHU

For:

Blood - Purification, Constipation,
Gleet, Gonorrhoea, Leprosy, Venereal,
and all kinds of Skin Diseases.

నేటివ్ డాక్టర్ K. T. కృష్ణమూర్తి ఆచారీ & సన్స్. 5/22 మేల్ మాయిల్ P. O. N. A.

★ రైల్వేలు ★

భారతదేశపు మిక్కిలి గొప్ప అస్తి

ఏ దేశమునకు అత్యున్నతంగాని చాలనగతు అ దేశపు కవానా వర్తకియొక్క ప్రాశస్త్యం మీద ఆధారపడి ఉంటుంది. దేశముయొక్క ప్రధాన రక్షణశక్తులుగా రైల్వేలు వేరు చాలియూభ్యున్నదికి తోడ్పడ సర్వశక్తులూ కృషి చేస్తున్నవి. రైల్వేలు దేశానికి సేవ చెయ్యటానికి వాటికి మీరు తోడ్పడవచ్చును. ఆ మార్గాలు ఇవి :

- ★ టికెట్లు లేకుండా ప్రయాణం చెయ్యటాన్ని నిరుత్సాహపరచండి. టికెట్లు లేకుండా ప్రయాణం చెయ్యటం ఒక సంకు విప్రవాచకం. ఇందువల్ల రాష్ట్రముల మోక్షము కాదు, ప్రయాణంలో అసౌకర్యం కూడా కలుగుతున్నది.
- ★ వాగ్దాలో సరుకులు ఎక్కించడం, దించడం నిరాలశ్యంగా చెయ్యండి. ఆహార పదార్థాలు, అత్యవసరమైన ఇతర సరుకులు చేరవెయ్యవలసిని ఎవీ వీటికి ఎప్పుడూ జవాబు ఉత్తరంగా ఉంటుంది.
- ★ రైలుపెట్టెలు, స్టాంప్ ఫారములు, రెయిటింగ్ హాల్సు మొదలైన వాటిని రక్షణ గాను, వాటి చాకిరిద్యారానికి బంధం కలుగుకుండానట్లుగా జాగ్రత్తగా ఉంచండి.
- ★ రైలుమీద పంచనలసిన మీ బంగారము గట్టిగా బంధించి, నీరుగా లేదా అలవించి, స్వచ్ఛంగా గుర్తు వేసి పంపండి. ఇందువల్ల నష్టములు తగ్గవలవు.

దక్షిణ రైల్వే

పిప్పిల్యుల ప్రాదేశిక వారి హత్యేమి

రచన: వాసుదేవ, సుందర, సంగీతం: ముందుసాల

నిర్మాత: పి. శివరామయ్య, నిర్వాహకులు: M.S. బాదరి, R.D. ప్రసాద్.

సంవత్సరాదిసంతోషసమయాన

బాలబాలికలకు

మా

మధురవార్త

★

తియ్యటి పిప్పరమెంట్లు, అతి తియ్యటి పంచదార బిళ్లలు, శ్రేష్టమైన చాకిలెట్లు

★ ఎం. ఏ. పి. స్వీట్స్ ★

సరసమైన ధరలకు అందకేస్తున్నాము.

సంవత్సరాదినాడు తినండి.

సంవత్సరం పూడుగునా తినండి.

★

ఎం. ఏ. పి. ఇండస్ట్రీస్

(సి. గూ. లీ. కె. ఫిక్షన్ బి. యు. జా. గా. దా. ర్లు)

362-364, తిరువత్తియూర్ హైరోడ్డు,

తండ్రియార్ పేట

::

మద్రాసు - 21.

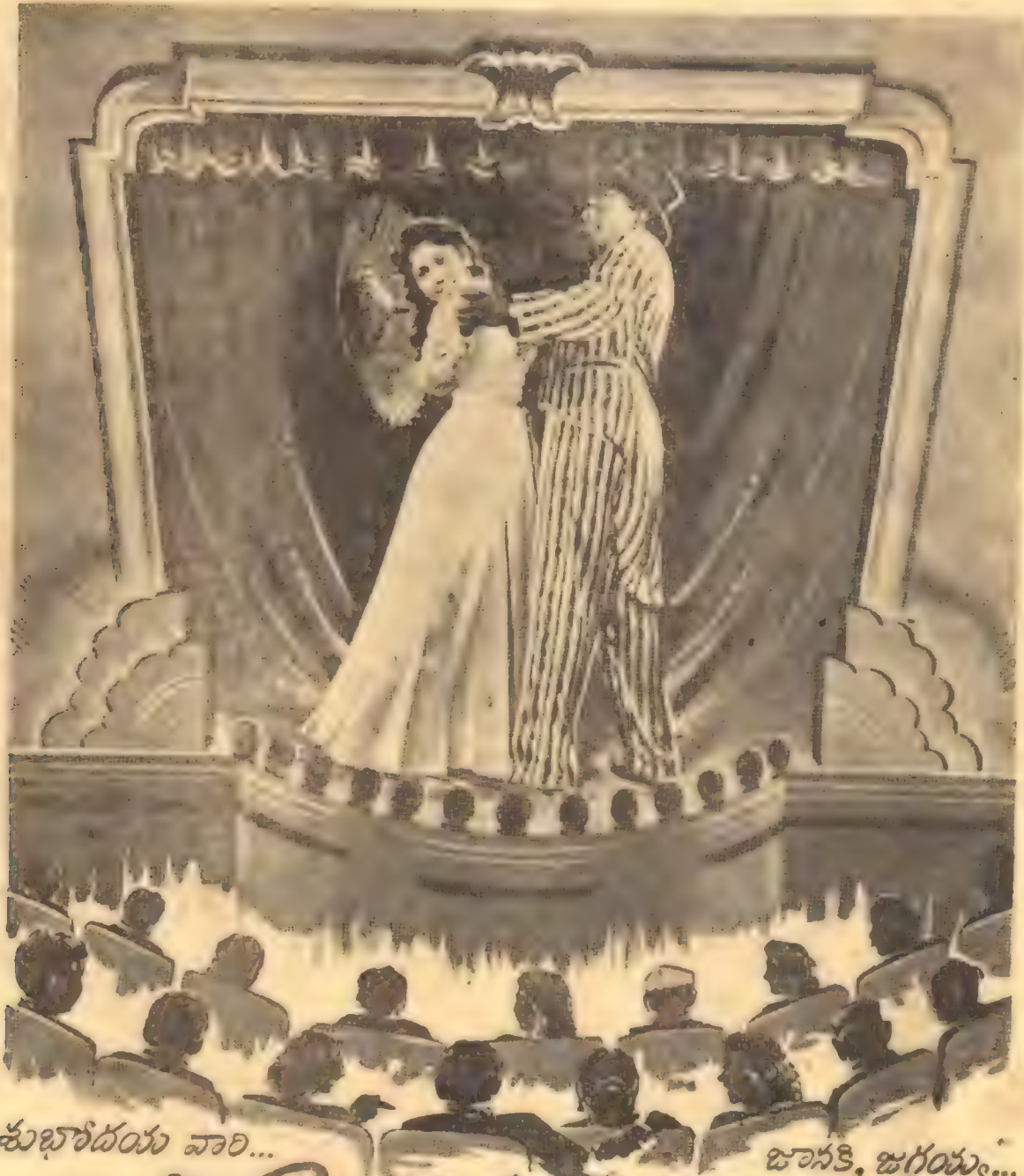
తెలి : "Mapindus"

తెలిఫోన్ : 2583.

చేల్చు దివాల :

విజయవాడ

బెంగుళూరు నిటి.

శుభాశీదయ వారి...

జానకి, జగ్గయ్య...

"శివర్థం"

C.H.E. PRASAD

డైరెక్టర్... హెచ్. వి. బాబు

వికరమలకు: శుభాశీదయ పిలిమ్స్,
9, పాడులాపర్తి, మద్రాసు. 17

కాయారావు ముఖంలో సంతోషం తొందర మాడింది. గదిలోని రాఫ్టానులో వచ్చిన తల్లి "యేం అడుగుతున్నాడు" అంది. కొంత సేపటికి గానీ "యేమీ లేదని" చెప్పలేక పోయాడు.

రాఫ్ట్రాగాక గదియంటుకు వచ్చాడు. ఇంటిమట్టా తిరిగాడు. వీరయ్య కనిపించలేదు. బట్టలు మార్చి తాళగారింటి వేపు పెట్టాడు.

తాళ గొడ్డువడి. గొంతుక యెత్తడంతే. చిన్న పిల్లలు ఆడుస్తారు. ఆ మట్టపట్ట పూర్ణలో యే తనవులైనా పరిష్కారానికి తన వద్దకు రావలసిందే. రెండువేపులా కానీ డబ్బు చేసుకోవటం పరిపాటి. ఇంటి పెద్ద అయినందుకు గడించా డెంతో. యింటిపేరు కూడా అలాగే నిలబెట్టాడు. తమ్ములు ముగ్గురు. పెద్దవాడికి ఒక కూతురు, రెండోవాడికి పిల్లలు లేరు. చిన్న వాడైన వీరయ్యకు నలుగురు అమ్మపిల్లలు, యిద్దరు మొగపిల్లలు. పెద్దవాడు వదనాశ్రయవాడు. కడుపు సంధ్యలేదు. ఇంట్లో వ్యవసాయపు పని చేతకాదు. ఉల్లోకురాళ్ళు! పెద్ద కుర్రాడు మామిడి వద్దమ్మ, తెలివి మొగు.

ఇక యింటిపెద్దకు ఒక కొడుకు ఒక కూతురు. కొడుకు మైనదు తరవున గ్రామ మండలము పనిచేస్తున్నాడు. కూతురును పూర్ణోపేయిచ్చారు. మూలమూలక భార్య, కాయారావు తల్లి.

అమ్మమ్మ, తాళ మనుమమ్మ కుకల ప్రశ్నలు అడగటం మొదలుపెట్టారు. కాయారావు యీ సంకర్షణం యేమాత్రం పండించాడు, నాకెట్లు కొట్టులో భాగ్యం పొయ్యటం చూపి. తాళ అన్నాడు. "గాలుగు గరిచెల తరహా వుంటాయి. అయినా దానికి మరుపులు తక్కువయ్యా యంటావా? ఇదితరలో రేయపుడుపు! అదా అంటే వచ్చేవారు యిప్పుడు అర్థమాపాయి ముందున్న గానీరారు. విడువందలకు పైగా ముడుపులే అయ్యాయి యింతం రింటాం?"

ఈ మాటలు వింటుండగానే మనసులో తిరిగిన ప్రశ్న వెయ్యకండా వుండలేక పోయాడు. "విడిపోయారుకదా వాళ్ళే మిచ్చారు!"

"ఇచ్చామరా! ఆ కంకలు కృతిష్టులు. పెద్దలు వదిలివ ఆస్తిపాస్తు రెంతో తెలుసుకుగా! మరి వాళ్ళ పెళ్ళిళ్ళ, వాటికి బిటి తక్కువ తగలేనా! ఎన్ని అప్పులయ్యాయో నీకేం తెలుసు? వివా నాకు అవ్వాడం యెందుకు? కలుగురు పెద్ద మనుష్యులు లేద అన్నట్లే యిచ్చాడు. ఏం యిచ్చినా యేమిందో! నా యింటా కంటా లేదని ఆ నీతిగాడు చేస్తున్నాడు. తిరత్రక తిరిగి లేక పోయినాం."

కాయారావా విషయం తరచి ప్రయోజనం లేదని ప్రాయశస్నాడు. ఆయక బోటిలో నోరు పెట్టేకత్తి అ మట్టపట్ట గ్రామాలో యెవరికీ లేవచ్చుకు తన తగ్గకుంటుంది!

ముసలాడు అన్నాడు "విప్ర రెండేళ్ళకేరం యిచ్చావే— ఆ కవిరా మొక్కునే చిరిగిపోయిందిరా. కుట్టిదామన్నా అలాంటి కిట్టమేక బట్టలు యిటు చేతలేవు"

కాయారావు "మర్రి వస్తానుకాతా" అంటూ లేచిపోయాడు.

"కవిరా అడుగుతున్నావని గానీ లేచిపోయావురా!"

"అన్నే! ఇంకొకటి తీసుక వచ్చామలే కాతా!" అన్నాడు.

బిధిలో పడేసరికి చింతపెట్టు చాటున నిల్చున్న వీరయ్య దగ్గరకు వచ్చాడు. "అంత భయమెందుకురా కాతా" అంటే "నీకు తెలిదు వాయనా! ఎక్కడా చూస్తే నిన్ను కళ్ళపెట్టున్నానని అన్నవో చెప్తే కలు చేస్తాడు. తిట్టాడు!"

"విడిపోయారుగా—ఇంకా ఉదాదా?"

"పెద్దాడు. తిడితే పూరుకుంటాను గానీ తిరగబడ్డావా!"

కొన్ని సంకర్షణలు గొడ్డులా కప్పవడి యెడ్డులా తిగే మునిషి, యెందరి యెందరానైనా వాకేం అన్నట్లు మెసలిపోయాయి మెలితేసిన మునిషి. యీ వాడు వక్కి వక్కి మెసలివా అక్కారితో వున్నా. యెండిపోయినా యిద్దరినీ కొట్టే బలం లేకపోలేదు. కాయారావు యీ తాళవేపు చూపి తృప్తితో వచ్చాడు.

వాలగడుగులు చేకాక గొడిగాడు. "కాంతి మీ అవ్వ ప్రాప్తంతోనే అంటి కండిందిరా! ఈ చేక నివ్వి వచ్చావు. నా మనసుకు వచ్చాడు—యీ కారితో యిచ్చేస్తామరా అని కోతుటి వాకేం దగ్గర చూపాయి వియ్యం అరుపు తెచ్చాడు. నీ యిచ్చం వాయనా!"

కాయారావు వెనుకకు తిరిగేసరికి మునిషి అప్పటి యొక్కడో ఎక్కిపోయాడు. ముందుకు చూచేసరికి తాళా రాఫ్టానుకు వెళ్ళిన మనసలు తిరిగివస్తున్నాడు. అంతదూరం నుంచే "యేమోయ్ అల్లాడా! ఢిల్లీ భోగ్లూరేమి చెప్పావు గాడు—యింటికి వడు."

"మర్రి వస్తాను మావా" అన్నా బలవంతం చేసి యింటికి తీసుకుపోయాడు. ఈ కలుమూ ఆ కలుమూ వెప్పుకోలేసరికి నాయంత్రమైంది. రెండో బిధిలో వున్న తన యింటికరహా కాగ నంపాడు. కొనుటి తాళ చూస్తా నంటున్నాడురా అలా ఒకపారి వెళ్ళుమని అమ్మ చెప్పటంవల్ల పెట్టాడు. ఇదితరకున్న గడ్డి యిల్లు యిప్పుడు పెంకుటిల్లుగా మారింది. బిధి వుండాలో కిరాదా కొట్టు వుంది. కొనుటి తాళ విధక పెల్లెలు దురాగంబిన వుంది. చిన్న బల్లవిడ కూర్చో పెట్టి కొనుటితాళ అన్నాడు "వీగ పెట్టు లేవు— బిడి లేనా?"

"ఏడి వద్దులే కాతా" అన్నాడు.

"నీకేం మహాపట్నంలో వున్నావ్—అక్కడ దరవర తెలా వున్నాయ కాతా?"

"ఏకా వున్నాయ్" అన్నాడు మూలలో రింటున్న ఈ కవిరా తెలియదని చెప్పేబడులు.

"ఏంటో గెలవన మేమీ కానులేదు. కొంగరకాలి అడ్డూ అపూ లేదు. మరి కడుపు సంకతా వెప్పరేం—చిన్న పిల్లడి దగ్గర నుంచి వా తరహా కప్పవడిగా చాలకండా వుంది. ఈ గెలంలో వ్రక్కాగంచేసుకున్నంత మంచిపని యింతమీ లేదు. ఆలేమ సంపారానికి నీ వెయ్యి వేగం కలిసాచ్చినందుకు మీ కాటు అవ్వవ్వ వంతుడు"

హరికా లాంతరు వెలిగించారు. ఆ వెలుగులో బొగ్గు నలుపు, పొట్టి దుబ్బు ముప్పిర వపు యోగాదగా చూశాడు. పెద్ద బొజ్జకు చుట్టే గారంతా హరిహారోంతు పట్టకుంటూనే "చిన్న పప్పుకు మా యింట్లో పెద్దం అంతా నువ్వే తిన్నావు తాతా! ఆ పట్నం నుంచి యేం తెచ్చావో యేంటో?"

బాబురావు జరిగేకాదు. ఇంట్లో తోడికోడండ్రు నోరు చేసుకోవలంకల్ల తాత లోపలకు అడుగుకుంటూ వెళ్ళాడు. బాబురావు ఆ ప్రసంగం చూచుకుంటూనే కొనబూనికవచ్చిన మనుషులతో ముచ్చటపడ్డాడు.

మానవోయిన చింకెట్టలు. మళ్ళీ జొంకల్లాంటి జాత్తులు. వేదవీరం కరావిహీనం చేసిన ఆకలేని ముఖాలు. ప్రభుకుభారం వెనుక లేని ముఖాలు! అప్పున్నంగా, అర్ధాకలితో వున్నా అమానుషంగా ప్రవర్తించలేని అమానుష వ్యవహారపు హరిజనం—చేతుల్లోవున్న చేటిల్లో, బుట్టల్లో, బీరకొండుల్లో—తెలులకార్చి గడించిన ధాన్యపుగింజలు మహాప్రీతితో ఒకరి తిరువారి ఒకరు చేస్తున్నాడు. దుర్గాదారికి పెద్దపాలతో ధాన్యం కొలుస్తోంది. చిన్నపాలతో వుప్పుయిస్తోంది. ఒక మహాకృష్ణుడు యిటువంటి చేపజనానికి చాకగా వుత్తు లభ్యంకొనాలని సత్యాగ్రహం చేశాడు!

ఒకరి తిరువారి ఒకరు వెలిపోతున్నాడు. కొనరవేసి వందుకు నంతోమిచ్చి వెలిబుచ్చినవాళ్ళు కూడా లేకపోలేదు.

ఒక మూలనుంచి తలమీద పట్టకప్పుకొని "వారాయణమ్మా! యింట్లో దీపంలేదు. వెళ్ళంగా కిరణనాయలుయిచ్చే" అంటూ వీరియ్యి ప్రవేశించాడు. "ఇస్తాను, బయటేవుండు బయటేవుండు" అని కసిరిం దాచింది. లేచి ముందుకువెళ్లి ధాన్యం అందుకొని చప్పున కొలిచి పీసాలో కిరణనాయలు పోసింది. కసిరాకు వీరియ్యి. "నీ తల్లిదండ్రీ దండం పెట్టాను, వెలిపోకండ్రీ" అంటూ కొంచెం పోసింది. వీరియ్యి వెలిపోతూ "నీవువ్వ కొనర వేస్తావక్కా—తెప్పకోవారి" అని గొణుక్కోవటం విన్న మనుషుడు సగానికి సగం జోసిదీచేసిన వారాయణమ్మ యెదురుగా వుండలేకపోయాడు.

మరుచటికోణ రెండేదగ్గర కూర్చొని మాటల్లోమాటగా "వీరియ్యి తాతని దొంగంటున్నారే" అన్నాడు బాబురావు.

"విషమే" అన్న క్షుద్రమైన సమాధానం తిప్పించి యింకే విషయం బయటపడలేదు. బహుశా నీరసంకల్ల మాటాడలేక పోతున్నా రేమానది తరచి అడుగలేదు. ఇంకెలా యిద్దరు రైతులు రాకటంకల్లకూడా అప్పటికి యీ విషయం ఆవుతెయ్యిలపని వచ్చింది.

ఆచార సాయంక్రమే యేటిఒడ్డున చిన్నతొరను కలుసుకున్నాడు. కార్చిన పెనకాయలు చేరినమ్మా "యిది ఒంటి కంతబలకుంటావో—వున్నాన్నాక్కూ లోకా తెస్తావరే" అన్నాడు. నిమ్మ అందరూ దొంగ అంటున్నారే, యెంతవరకు నిజం, అన్న ప్రశ్న బయటకు ఆసే సాహసం లేకపోయింది. ఇద్దరూ సదుస్తానిలాటికేవు చాటిపోయాడు.

వీరియ్యి తాతకు యీ లోకాల్లో యే మాటకూ గొణుక్కోవటమే అలవాటైనట్లుంది. "తినిలేదంటే మహాపాపంనాయనా! అనాదూ రెండుపాళ్లు రెండు రూపాయలిచ్చావు. నీరిల్లికడుపు సల్లగుండాల. రాతిర రూపాయి యివ్వబట్టి మాట నిర్బింది. ఈ చేర అన్నమాట నిలచెట్లకపోలే రెపెనైనా నమ్ముతారా?"

దొరంతా దొంగన్న ముప్పి యీ వాక్కాయ అంటుంటే బాబురావు మరేం మాటాడలేకపోయాడు. చిన్నపప్పటినుంచీ తినకూ యాతరికూ వున్న బంధం అలాంటిది. సమిష్టి కుటుంబంలో పకువుల! పాలల! పెద్దతను—తను తెలులకార్చారి భూమివందారి—తను ఆవులని పీసారి—అన్నారాతి కేలుపాలు త్రాగారి. పేచారోద! చేసుకొన్నారెచ్చి "అన్నా! యిది వాళ్ళ కొచ్చానురా" అని చెప్పి వాలుగు చివాట్లు తిన్నలోకాలు కూడా లేకపోలేదు.

ఒకపారి మమమడితో తెప్పకున్నాడు "మాడరానాయనా! మీ ఆభవ్య యెంత పాపం చెయ్యమంటోందో? వాటికే రెగాలి గానీ వాళ్ళకళ్ళు కప్పి ధాన్యం అమ్మి పెట్టుచేసుకుంటావా? పిల్లలున్నాడు. ఉన్న పాటున వాళ్ళు యిలా యింటినుంచి తగిలేస్తే మనగలేం కొనంటుంది. ఈ అన్నలాంటి పెద్దమనిషిమీద అంటావే అని ఒక్కటేకాదు. చాచా! పాపం చేస్తే అదిపాపమే యేవాడో కరవచా! ధర్మం గొడుగైకొస్తుంది పెద్దలంటారు నాయనా!"

అప్పుడే ప్రాథుప్రంకుతోంది. ఏటి ఒడ్డున యిరుకెత్తె మిద యిద్దరూ కూర్చున్నాడు. బాబురావు పెనకాయలు గిడుతూ లోక్కలు వీళ్ళ వివరుతున్నాడు. కొంచెం చిలిచేస్తోంది. ఈ ఆలోచనలు తలలో తిరుగుతున్నప్పుడే తాత మళ్ళీ గొంగడిం ప్రారంభించాడు.

"కాలమానం యెలాగుందో పట్నంలో వున్నాన నీరు తెలిదు నాయనా! ఈ యేడు రూపాయి కేరుదియ్యం అమ్మారు. పిల్లలమాడిపోయాడు. మీ అన్యనెత్తి కాదుకొని యేడుస్తుంది. నామాట విన్నావు కాదుంటుంది. నేను చేరికొనివాడి వంటుంది. ఏమన్నా పదారి మరీ—వాని ఒట్టి కప్పలేకపోయాను. అదిలా వుంచు—పిల్లలం గిజగిజ గింజకొని గిన్నెపట్టుకొని మీ అమ్మ దగ్గర కేరే—యిచ్చింది తెప్పకోవారి—ఇంత అన్నం గంత పోసింది. సమద్రమైనా నిండుకుందిగానీ కడుపునిండుకుందా? తెల్లారేసరికి వరగడుచే!"

ఈమాటలతో బాబురావు "చిలిచేస్తోందిరా తాత" అంటూ లేచిపోయాడు.

ఆరారీ భోజనం దగ్గర అమ్మ తినమని బలవంతం చేస్తోంది. పరియైనదిదీ, పడుపాయంలేక యిలా యెలిపోయినందుకు చింత వెలతోస్తోంది. ఇంకా యెదురుగావున్న అన్నంలో పలకెయ్యెదల్ల చిన్నతొర దైన్యంగా కనిపిస్తున్నాడు. అమ్మ అన్నమాటలకు తలెత్తకండానే "పాపం! వీరియ్యి తాత యెలా యెండి పోయాడో?" అన్నాడు.

కన్నతండ్రిని పదుర్తిస్తూ పిసతండ్రి మీద యింత పెట్టించిరి. ఇంట్లో అందరినీ గారకతులనీ పిస తల్లి నాలుగురోజులు చెయ్యి వలసింది ఒకపూటలో లేదనిపిస్తుందని యింత ఆమె చేస్తున్న చావాన్ని గూడ చెప్పవలసింది.

బాబరావు లేచిపోతూ "మాకుపూటలు అంతరికారితే కడుపులు నల్లదేరవా అమ్మా! మామ్యేవుంటే యిలా ఆరగ నిచ్చేదా ? అన్నాడు.

తల్లి యింతదో అంటున్నా వినిపించుకోకండా అంగటి గదిలోనికి వెళ్లి కర్రపెట్టి మీదకుకొచ్చి యెడరగా నుంచుమీద నీ రసంగాపకన్న తండ్రితో మాటలు కలిపాడు.

"నీరెయ్యతాని పూరంత దొంగంటున్నారే! అన్నాడు మల్లీ.

"నిజం!"

గోడకున్నదీపం కుడగా వెలుగుతోంది.

"విడిపోయాడు కదా యే మాత్రం పొలంయిచ్చాడ ?"

కొంఠిపటి! కానీ సమాధానంకాలేదు. అగి అగిస్తూ కొచ్చాడు "ముసలమ్మ చావుకు సిద్ధంగా వుండినగా మితార వీలు వుట్టించాడు. స్వార్థకం లేనప్పుడు మంచిరాత్రివాడ మామ్మ కొట్టినవేలి మధిర వీలుమీద వేసుకున్నాడు. పెద్దలు గడించిన యెకరా యిరవైపెంజే నలుగురి! చెల్లుకుంది. సమీక్షిగావున్నప్పుడు గడించిన అరుయోకరాలపాలం అప్పులతో సహా పెద్దవాడు గడించాడు కాబట్టి వాడికే చెల్లుకుంది"

"ఇక్కడి న్యాయం?"

"వాళ్లకే న్యాయం! మామ్మకాలంచేసిన సంకల్పరానికే చేద్దపెట్టి మిగతా ముగ్గిరి! రెకో ముప్పయిపెంజు యిచ్చాడు"

"ఈరంత యేం చేస్తున్నాడు ?

"మితార నాకల్లకప్పుడోలే పూరి కల్లు కప్పురేదా ? వీలు మీద పాక్షి పంకం పెట్టుకుంటే కాదన్నా పని నాతో యీ గాటి! మాటాడరాదనా? ఎవరో ఒకరు అడిగితే భూనప్పుకు యింత అప్పు తెచ్చాను అంత అప్పు తెచ్చానని దొంగప్రతాలు నాలుగువేలు వరకు చూపించాడు."

"వచ్చారా?"

"వచ్చుకే యేం చేస్తాడరా నోరున్నోళ్లకే పూర్తే! నీకునాకు అబద్ధంకానీ కొద్దులో నిలిచేప్రతాలు కనిపిస్తున్నాయగా. అందులో నాలుగుళ్లలో పెద్దమరిదని వేరుపం చాడుగా! నేనూ నలుగురితో యీ అన్యాయం చెప్పాను. అన్యాయ మని ఒప్పుకొనేవాళ్లే గానీ అడిగి పాధించేవాళ్లేవయారేలు!"

బాబరావు పెట్టెమీద కూర్చోలేక పోతున్నాడు. పెవాల కొక్కుకుంటున్న కొడుకువేపు చూసి మల్లీ పెట్టెగా అన్నాడు:

"నిదకు లాగా పండించెతో కడువంతి పోచ్చింది. మీ నీరెయ్యతారే అన్నదగ్గరే భూమిమీద మాకువందలు తెచ్చాడు

అన్నదగ్గరే నూపాయి! నీరెయ్యం కొన్నాడు. ఈయేకు పంట వడ్డిగాకట్టి అప్పుడే అడుక్కుంటున్నాడు. రెప్పులేదులే."

బాబరావు యీ చివర నాభ్యానాని! చంకయంగా చూశాడు. నే నెప్పాడు "అప్పురీయకాదు. అమ్మివేస్తే ఆరు వంద లాస్తుంది. ఆ డబ్బుపెట్టి యేదో వర్తకం చేసుకుంటే యిటు కడుపు! గడుస్తుంది. వాడి అప్పుడుం కాసుంటే నాలుగుపైసలు గడించుకుంటా"దని. నామాట విన్నాడు కాదు. నూరికా ఇళ్ల లేకు నాకేమని రంతేళ్లకైతం వరకు బ్రతికాడుగా. ఇప్పు డిప్పుడూ వెల్లిన్నా అందరికీ ఖయే! "

కళ్లపమయంలో వంద పలహాలు పెచ్చేవాళ్లుంటాడుగానీ కొంత బాధ పంచుకొనేవాళ్లేరుడు. ఈ ఆలోచనలతో బాబా రావు అక్కడ వుండలేక వెలిపోయాడు.

మల్లీ చీకటిరాత్రులు కచ్చాయి. నెలరోజుల నెలవు పూర్తి కాస్తోంది. ఎల్లండి ప్రయాణమనగా యీతే చీకటిపడ్డ సమ యాని! తొలిగారింటి! వెళ్లాడు. తొలి వాళ్లలో నిల్చాని కేలు వేస్తున్నాడు. మనూలు అప్పుడే విధిమంచి వస్తుంటే తొలి ఆర చాడు. "ఆ పెదమంచే పూర్ణో వుండలేకపోతున్నామా, ఇక యీ నుంటపక రియారయ్యోడు. పెదవర్తి పూరిమంచి తిగి లేస్తేనేగానీ తిలెత్తుక తిరిగలేమరా ?"

ఎదురుగా నిల్చున్న సాయన్నని జరిగినవంక నేమిటని అడి గాడు. అంతావిని పెదవ యింటికిగానీ కాళ్లు విరగిస్తే మల్లీ ఆపని చెయ్యలేదని ముసలు చూచి యిరవ్గానే సాయన్న వెలిపోయాడు.

అక్కడే నిల్చున్న బాబరావు తెలుసుకున్న విషయ మిది: ఆపూరికి తూర్పుదిక్కున కిబాలయంవుంది. ఆ ఆలయం యేడు రుగా ఒక పెద్ద మామిడితోట, తోటమట్టా యేలైవ ముగ్గిదొంగ లున్నాయ. ఆ పూర్ణో దొంగసారా అమ్మకున్న సాయన్న మట్టకూటాతో ప్రాధుస్రంతవేకకు సారా తెచ్చి ఆ తోటలో ఒక నీరొత్తొంతల పొడక్రింద గొయ్యివెల్లివ చాచాడు. నీరెయ్య పెద్దకొడుకు యెలాచూడో యేమా వెల్లి కూడా బయటకు తీశాడు. దూరంపంచి చూపున్న సాయన్న చూసిన కాకింటు వేసుకొన్న వాడివిచూసి యే పాల్లుజమానో అనుకొని భయపడి చెల్లు చాటున దాసుండిపోయాడు. కూడా పట్టుకొని ఆలయం వేపు వగు గప్పుకుండగా పోర్చివెంటరిమాడు. చేతిలో కూడా వారి బ్రద్దలై సారాఅంత నేలపాలైంది. మర్రాడు దాడుతీసిమాయమైపోయాడు. ఆలయం దగ్గరగానే వున్న పాకలో సాధుడు సాక్షిగా వేశాడు సాయన్న. ఈరంత గొరవించే ఆపాడు, మర్రెవాని దొంగతనాన్ని నిరసించి ముసలుగారితో వెల్లి చెప్పరా అని మరీ పండించాడు.

ఈ లాభంలో భాగస్వామియైన ముసలువేపు చూసి బారి పడ్డాడు బాబరావు. నెరటివేపు నీరెయ్య తారే యిల్లువుంది. ఇంత ఆ వెరటకు చింతచెల్లు—ఆ చెల్లు దగ్గరగానే పాడు నుయ్యి వుంది. గగ్గోలు వినిపించటంవల్ల బాబారావు వెరటకు వెళ్లాడు.

సీతయ్య తాత వాటిల వుగ్రవరసింహుడూపం నాల్గు పున్నాడు. పురి శేరిమూడు పురినట్లు కొడుకుమీదకు పురి ఒక్కంతా పచ్చడి చేస్తున్నాడు. కుర్రాడి చింతకులు మిలటరి కాకి కొలు భజాలు కాగా చిరిగిపోయాయి. "అమ్మా! కానో! చచ్చావ్రో—రండ్ల్రో అమ్మా—అమ్మా!" ఒకటి గోల—ఒకటి అరుపు—అ గోలతో రెట్టింపు చెప్పలు పడుతున్నాయి. సీతయ్య తాత పట్టు విగలటై "చచ్చిపోరా యెధవా" అని హుంకరించాడు. శేరి కొరిగి వాడిని కాళ్ళతో కూడా తన్నటం మొదలు పెట్టాడు. ఇప్పుడు గడపరాటి వాటిటకు వచ్చి పెళ్ళం అడ్డు పడింది. పెళ్ళాన్ని ప్రక్కకు పెట్టి మళ్ళీ గొడుగు వాడినట్లు వాడుతున్నాడు. పెద్దవాళ్ళు కూడా భరించలేని శిక్ష అది. అడ్డు కొడాని! కత్తిరేని భార్య నోరుతేసుకుంది. "నివ్వా దొంగవే—నివ్వవకు కొడూడు?"

ఒకవారు, తాత అన్న మాటలు యీ వాటికి దొంగైనా ఆవరగలో పెట్టడం చూసి అలా దూరంగా నిల్చానే ప్రంభించి పోయాడు కాబురావు. తల్లి తప్పించి మిగతా వాళ్ళంతా మరి వాలుగు వాడిలు వెళ్తున్నారే గాని అడ్డుపడలేదు.

తాసారి అడ్డుపడ్డ భార్య తెప్పమీది కొట్టాడు. తెప్ప పట్టు కొని అడ్డుగా నిల్చానే అనరాని మాటలుకూడా అంటోంది. కాబురావు దిగ్గరగా వెళ్ళి తాత చెయ్యి పట్టుకొని పెరటకు ప్రోసుక వెళ్ళాడు. కనుకకు రావోమానే అరుస్తున్నాడు "నివ్వుండు వాయవా! యెముకలు విరిచేస్తే నీ గానీ మల్ల దొంగతనాని! వెళ్ళు!"

లేవకత్తివా లేవలేని పరిస్థితిలో కొడుకు వున్నాడు. తల్లి తోనుతోంది. ఏకా తల్లి! కొడుకుని హెయిలొని వాళ్ళలో! రీసుక వాయ కత్తిరిచ్చింది.

కాబురావు తాతకు పెరటకు ప్రోసుకపోయాడు. చింత తెట్టుకొని యిద్దరూ యెదురెదురుగా నిల్చున్నారు. చింత గిగ్గురింపటోంది. కల్లనిగాలి వీస్తోంది. కాబురావు తెట్టుకు ఒక చేతిని అడ్చి నిల్చాని "తాత! అన్యాయమందో వినువించు కున్నావురా?"

పనులమంతా కత్తి చేసిన తర్వాత పొందిన నిష్ప (తొంగళ్ళల్లో) నీటిని పూరించింది. జబాబురావేడు. నడుముకు కట్టిన చింతిమా నీనగుడ్డ విప్పి కళ్ళు విక్రమంటూ కొంచెం వెక్కిరిచా అగి అగి అన్నాడు "అంటారు వాయవా! కా...దివాల—కాసులే నవ్వుకు—యెవరైనా అంటారు—నేను దొంగనే. పూరంతా అన్నప్పకు—మీ అవ్వ యెప్పుడు మిగలారి?"

కమ్మకొస్తున్న చీకటి! యెంత భీకరమైనదో యీకోకం అంతే. నోటిమందు గుడ్డ అడ్డుపెట్టుకొని కోకాన్ని విజృంభించి వ్యవకండా తగ్గించి మనుమనివేపు గ్రుద్దుపై! లేర్చి చూసి గొణి గాడు "దొంగనని నేరు పడిపోయాను వాయవా! పిల్లలు కొక పూటరీతో వుంటేయేం చెయ్యిమంటావ్! నంపేమంటావా! నీతో చెప్పకం? ఇప్పుటి! వాలుగుపార్ల దొంగతనం చేశామరా! వాలుగుపార్ల దొరికిపోయామరా!"

కనేకపున్న చిరి! గుడ్డ కప్పకున్నాడు. అంతకంటే దాడి గమైవది తన హృదయంలోవున్నా లేవట్లు తాత మెనలకుంపెటం చూచి కాబురావు విక్రపాతున్నాడు. తాత యీపారి మరి దిగ్గరగా వచ్చి గొణిగాడు "మా యిద్దరం పస్తుండి పిల్లలకు ముండు చూస్తున్నామా! ఆ గాడిద! యీ పాడుబుద్ధి యెందుకు పుట్టారి! ఆ పాడు పావలాయిస్తాను కూడా తెచ్చేమంటే యీ యెధవ తెచ్చేదమే!"

"ఆపాడుని పోయి తన్న లేకపోయావు!"
"ఉన్! యెంతరీతో చెప్పకు. అలాంటివాళ్ళని గేమీ ఆవ కూడదు పాపం!"

కాబురావుకు వచ్చాలో యెవనాలో యేమీ తోచలేదు. చిన్నతారి అన్నాడు "పురుగుబాట్రా వుంటుందివకువాయవా" నడూస్తూనే "వాయవా జరిపోతావురా! మళ్ళీ యెప్పుడో యెంటో! ఆపట్నం పరిపొయినా యీదొంగతనం మరచి పోకం?"

కాబురావు కళ్ళ యెదుట మళ్ళీ ప్లేషకు—చీకటి—వల్లని కొలుతో పన్నని మువిషి ప్లేషకు ముద్దు దొంగలు పురించి చెప్పటం—అప్పుడు భీకరంగా అగపడిన దొంగలు బహుశా యలాంటి దొంగలే అన్న ఆలోచనతో యింటివేపు పడిచాడు.

ఉ గా ది కా ను క

శ్రీ చింతంపాటి నరసింహాచార్యకర్త

శ్రీయత నందనాబ్జ మధురీకృత మానవ భాగ్యరేఖతో,
తేయునిగల్గి; లోకముల జీవన మెల్ల నడల్పి మాయమై
పోయిన నీరసాబ్జముల ముచ్చటమాని; రసైకమాని!! యో
హా? యన యాత్ర నల్పు మవినో! చనువెంచెను నందనద్యుతుల్.

మందారంబులు చూతమంజరులు పద్మంబుల్ గదా? నీకు నా
నంద స్ఫూర్తులు చిందువంద మకరంజంబిచ్చి లాలించు; నీ
పెందో చక్కని నోమునోచుకొనినా, విందిందిరా!! కాక; యా
మందారాంచిత నందనస్థితులు సామాన్యాస్త్ర లాభంబులే??—

నిర్మలస్మిత మృదుపద్మినీ ముఖాబ్జ-మును నలంబును ముద్దిడుకొనుచు బాని
పోయెదవుగాని? రాజపైఠా బాంచియుంట-మాయురే? యెఱుంగ పెట్టి

యమాయకుండవా?

హమ్మెదరాయ! ప్రేమయినదో చెడుమెచ్చులఁ జెచ్చిల్లి “ఝం
ఝమ్మని” పువ్వు పువ్వునకు సోయగముల్ ప్రకటింప నేగు నీ
కెమ్మెయి సాధురీతి ఘటియిల్లును-నందను జూచి యైన లో
కమ్ములు దిద్దికొమ్ము బుధవర్గము కిన్నుల కింపునింపగన్.

ఒకటిగ నంబరింతురుగదోయి? సుఖస్థితి మీరు మాట మా
టకు నల లేనిపోని జగదాలకు లోబడి జట్టుపట్లై
ముకము నిగుడ్చు బోక; చతమున్ విధిగాఁ గ్రమశిక్షణలలో
నొకని కొకండు సాయపడుచుందురు నందనలక్ష్మీబంట్లై

ఋరవిధానమ్ము లోకమూలఁ గట్టిపెట్టి మధుర మధురసనవచనీమళము లొలుక;
నందన శరత్సరోజ మందాలు జిందు. నందనవిహారి! అందు నానందమందు!!

శుకముఖ మందునో భ్రమరసోదర! వ్రాలకు మోయి నూగ్న కిం
శుకముకుళభ్రమన్, దొలుత నుంత విచార మొనర్చు బుద్ధి చా
లక శుకముల్ల నేరెడుఫలంబని ని వర్ణబలించునేము? యా
రిక పారపాలుచే గలవరంపడబోకు వినేక వర్తనా!.

నంపెగపూలపై నలపునందదీ దండడినేయ వ్రాలి నీ
కొంప మునుంగుటే తెలిసికొనిక దుర్విషయ ప్రవృత్తి నీ
తంపులమారి జీవిత కథారచనం గొనసాగనీయక
ద్దండకు-నంతమాత్రనకటా? వికటార్కలులేల? భృంగమా?

చిత్తరువందుఁ గట్లు నరసీజముగాంచి భ్రమించి భృంగ! నీ
చిత్తము పల్లవింప నటులేరద వేటికి? మార్గవంబురే
కెత్తదు? కమ్మతావులనలే ప్రసరింపవు, తేనెసోనజా
లెత్తిదు—సిగ్గుపాటగు నినీ! ససిలేని వృథాప్రయత్నములే

అంతయు గాలితాకున నయారే? మరందము చిందిపోయె? నూ
రంతలు వాడి వత్తిలయి యాదళములే చెడకేగె; దాను నొ
క్కింతయుఁ దావిలేక కృశియించె, మధుప్రసా! యింక నైన వా
సంతిక మూలికన్ విడువఁజాల వచ్చెక్కడి భూటుమీహమీ??

భాస్కరుఁడు కేవలము పద్మబంధపుండు
కుముదమాత్రైక మిత్రుండు హిమకరుండు
నందనవిలాసి! నీకెవో? నళినకుముద
నవ్యవాల్మీకి భగవద్గీత నాయకుఁడవు

మధురశ్రీలాలికించు నందనరమామందార మాస్మికములే
మధుమాతా! కుతియారఁగ్రోలి ఖరసంపన్నుత్తి చంద్రుని
వ్యభిచారిక శ్రమ వీడి; నాఖ్యసుమనఃచరిత్రకడోలాఫీతిక్
విధిగా నొందుము; నందనాస్త్ర సుషమావిఖ్యాతి సంతోషములే.

బంధనంబగురేల నల్లకృపామండు
దానమునకేగ గజకర్ణ తాడనములు.
ప్రాణభంగంబు కాంచనసూనమందు
భ్రమర! నర్వత్ర నీకు నాపడలేకదర??

దూరమునుండి లెమ్మెర యెవో? లవమంత వశికుళంబు చే
కూరిచినంతఁ; దేటి! యటకుం బరుగెత్తెద వేటి కీ దురా
చారపిపాన! కోపన భుజంగ సువంగత చందనానినే
వారతి మేలే? నందన నవప్రసనవర్ణిమేల? మొన్నమా??

విజయాగ్రేనరనంద నందన సమావేశంబె నాభాగ్య మో
యి? జగత్సృజికి?—దివ్యనందన విలాసి! దా! జయోల్లాసములే
నిజశక్తిం బ్రకటింప మన్మథుండు వెన్వొంటన్ బ్రయాణంబు; ఏ
శ్వజననంబగు రాజకీయ రమ నీ జాడల్ విలోకింపఁగన్

నైజగుణాభిమాన ఖరనాయక మన్మదపుల్ నశింపఁగా!
లేకగురాకుఁ గొన్న లవలీలత ముద్దుల రాచపూఁబాడల్
రాజు; విజ్ఞప్తమృతముల రాజి మరంద రసంబు లూర; ఏ
ర్వాజపదాస్త్ర “నందనవిహారి” విహార మొనర్పుఁ గావులన్.

ప్రాచీనాంధ్ర చారిత్రికభూగోళము

శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తు

భారతఖండమునం నే భూముండుల మాండ్రజేతముని వ్యవహారంబులను బహుమున్నుచో, యాభరణీలము శ్రీ మద్రామాయణ మహా భారతములనా దెట్టి పరిస్థితులలోనుండెనో తెలిసికొనుట యాంధ్ర చరిత్ర పరిశోధకుల కర్తవ్యంబౌతవశ్యకము. శ్రీమద్రామాయణ మహా భారతములం దాంధ్రుల యొక్కయు, వాండ్రజేతయు యొక్కయు ప్రకంప గలదు.

శ్రీమద్రామాయణము - ఆంధ్రులు

శ్రీమద్రామాయణమునందు వసిరీరములు, పర్వతములు, పట్టణములు, దేవతలు భావసందర్భానుసారముగ వర్ణింపబడినను, ముఖ్యముగా నాలుగు తావుల వివిధదేశముల యునికిపట్టు విపులముగా తెప్పబడినది.

1. శ్రీరామభద్రుడు సౌమిత్రినమేళుడై విశ్వామిత్రుని యాగరక్షిత్వాము కాశిని వెంట బోయి, మిథిలానగరము చేరు మార్గము.

2. భగీరథుడు గంగను భూమికి దమ్ము సందర్శము.

3. భరతుడు గిరిత్రజమునుండి అయోధ్యకు వచ్చుమార్గము.

4. శ్రీరామచంద్రుని దండకారణ్య గమనము.

రామాయణములో క్షిప్రంభాకాండమున ఆంధ్రుల ప్రకంప గలదు.

"సహస్ర తిరసం వింశ్యం నానాద్రుమలతోయతం|

నర్మదాంచ నదీం దుర్గాం మహోరగవిషేదితాం|| శ్లో. 8

తతో గోదావరీం రమ్యాం కృష్ణవేదీం మహానదీం|

కరదాంచ మహాభాగాంచ మహోరగ విషేదితాం|| శ్లో. 9

మేఖలా ముత్తీలాంచైవ దక్షార్థ వగరాణ్యః|

అశ్వకరి మకంతీంచ సర్వమేవానువశ్యతః|| శ్లో. 10

విదర్యా వృషికాంత్యైశ్చ రమ్యావ్యాపీషికానః|

లిఖా వంగాన్మిలీంగాంశ్చ కాశికాంత్య సమంతరీ|| శ్లో. 11

అశ్వశ్య దండకారణ్యం సపర్వత నదీం సుహం|

నదీం గోదావరీం చైవ సర్వమేవానువశ్యతః|| శ్లో. 12

*శ్రీమద్రామాయణము వాధారముగా జేసికొని తెలుగున రామాయణము లక్షకములు వెలువడినవి. ఆంధ్ర రామాయణములలో కుప్రసిద్ధమైన భాస్కర రామాయణమునుండి మూలమునుండి తెని గింపబడిన భాగముల విలైన పట్టుల నుట్టించియున్నాను.

శ్లో. రామాయణము క్షిప్రంభా కాండము పుట 281-282.

లి దైవాంధ్రాంశ్చ పుండ్రాంశ్చ తోకా పాంద్యపు కరకా.

క్షిప్రంభాకాండ, వికట్యాదివిభక్త.

"నామమంతుడు మొదలగు వానియల దక్షిణ దిక్కునకుఁ బుచ్చుట."

"కవీంద్రులారా, మీరు దక్షిణ దిక్కుగఁబయన కరిగి యెదుట నచట సీతారావణుల నిదనులు సహస్ర క్రింగంబున వింశ్యంబున జేరి నర్మదా జేతనతీ తీరంబుల నానావింశ్య పారవస దుర్గ నునల బావకిని నెది! జేవతీ కృష్ణవేదీలిఖామేఖలోత్కలా కంబురీతీంద్రవతీ సమాపంబుల విదర్యర్షికా మహిష్మతీ పట్టణం బుల శిశువరీంద నిమగ్న దక్షార్థకుమరాదిదేశవసగిరి కందరంబుల సీతను వెదకుచు దండకారణ్యంబున కరిగి యెదుట గిరినదుర్గంబుల గోదా వరీతీరంబుల నంద్రాపుండ్ర జేత పుటజేయంబులఁ బరికింపుచు జత్ర పుష్పిత పాదచంద్రువనకోటిలింపై నులయిపర్వతంబున కుంజనియా పర్వత కందరచందన చండరిహలజనంబులం బారుచు నటవిరాదః"

శ్రీమద్రామాయణములో పైన వివరింపబడిన ఆంధ్రదేశ ప్రకంప ప్రక్షిప్తమయియు, రామాయణ కాలమునాటికి ఆంధ్రులు లేరనియు, ఆంధ్ర ఆంధ్రేతర చరిత్ర పరిశోధకుల యభిప్రాయము. శ్రీ కాశిభట్ల బ్రహ్మయ్య కామ్యునిగారు, ప్రాచీనాంధ్రదేశ చరిత్రనుగూర్చి వ్రాయుచు, తమచే రచించబడిన 'పన్నయభిప్రాయ' చరిత్రమునం దీవిధముగ వ్రాసియున్నారు.

"రామాయణము మనకు మిగుల పురాతన గ్రంథముగాను బూర్వులచరిత్రను తెల్పునదిగా నున్నది. శ్రీరామడు కైక కోటన వరముల దీర్చి తిండి యాడినమాట నిలుపుటకై దేశములందును గ్రామములందును ప్రతీకంపక పట్టి యరణ్యములందే పడునాల్గు పర్వతములు వివరింప కేవలముపట్టినచ్చి యాప్రాంతములందు సంచరించినట్లును, ఈ భూమి భూరారణ్య ప్రదేశమైనట్లును, శ్రీమద్రామాయణమునందుఁ దెల్పుబడియున్నది. మఱియును సీతను రావణుం డెత్రికొనిబోవుచున్నప్పు డామె వెలరనాలించి రక్షింపవచ్చుటకు గాని, యామె యెదుట అవవాలును భద్రముచేయుటకుగాని గోదా వరిమొదలు పంపానదివఱకును నా మహాహృద్యకెదరును గాన్పించి యుండలేదు. ఆ పైనమాత్రము ముగ్ధివారులు గాన్పించిరి. దీని చేర తెలియవచ్చునది యేదనగా రామాయణము నాటికి మన హిందూదేశముయొక్క యంతరపు కొకయును దక్షిణపు కొకయును జనాభిర్ములైన దేశములుగా నుండె ననియు మధ్య భాగమంతయు పట్టి భూరారణ్య మనియు

జేరింబయి, ఈ రామాయణమునందే ద్వింధా కాండములో వాంధ్రాదిదేశముల ప్రకంప కలదు. కాని యది ప్రక్షిప్తముగా గ్రహింపవలసియున్నది, ఏమనగా మన పే భూభాగమును ఆంధ్ర దేశముగా గ్రహించుచున్నామో, యాప్రదేశము జననహితమును మహాదండకారణ్యముని పేరునహితముగా గూడి మత్తర కాండమున విస్తృతముగా చెల్వబడియున్నది. ప్రక్షిప్తభాగములకు గ్రంథము లకు జేర్చుచారు తాము మారినముగా జేర్చుచాది తన తానేదియని యాదుకొని విందర్శముగల హాటకముకురులేగాని కథాభాగము నంతయు తిద్దబాలరు. దేశముల పేర్లున్న హాటక యాంధ్రదేశము మొదలగు పవన దేశములనుగూడి మనవాడు తేర్చికొని, కథా భాగమువలన జేయుచున్న భావమేమా తెలిసికొనలేకపోయిరి. వొంగతనము. బయలుపడుచున్న మిడియోకా." *

పై యధిప్రాముఖ్యత 'పవన చంద్రవాహు' అను వంగ దేశీయ చారిత్రక పరిశోధకుడు తెలియపరిచియున్నాడు. ఈతడు చారిత్రక రామాయణమునందలి భూగోళవిషయమునుగూర్చిన గ్రంథ మునందు రామాయణములోని, ఆంధ్ర, హాటక, పాండ్య శరకచే ప్రకంప ప్రక్షిప్తములయు, పండితమృన్ను తెవరో తవ్యాతి కామున ఆంధ్ర హాటక పాండ్య శరకరాజ్యసంజాల స్తరిపాము నై పై శ్లోకముల జొచ్చింగియుండుననియు వ్రాసియున్నాడు. విమర్శకాగ్రేణుమన బ్రహ్మయ్యకాష్ట్రగారి వివరణమును, వంగదేశపండితునివాక్యములును సమంజసముగ నే తోచుచున్నది.† కాని ఆంధ్రచరిత్రకాదీ వాదము తంగిరింపడు. శ్రీ దీర్ఘప్ర రావుగారు తమ ఆంధ్రుల చరిత్రము ప్రథమభాగము, యాదవ ప్రకరణమునందు బ్రహ్మయ్యకాష్ట్రగారి వాదము విశ్వసనీయము గాదని యా గ్రంథినిదమున వ్రాసియున్నాడు. "పై మహాహరింపఁ బడిన యేతలేయ రాష్ట్రము వనమునుబట్టి యాంధ్రులను వనాగ రిక అరణ్యకాలితా శోకకులరని తేలుచున్నది. ఆ యనాగరి కాంధ్రులు నివసించుదేశమే యాంధ్రదేశ మనబడుచున్నది.

* నన్నయభట్టారక చరిత్రము. పుటలు 85-86.

† "The passage within verse 12 is evidently the work of unskilled hand inserted in much latter times to suit the vanity of the comparatively modern dynasties of Andhra, Chola, Pandya and Kerala" Page 61 and also 71. A note a to Ancient Geography of Asia - Compiled from Valmiki Ramayana with Map and Index by Nobin Chandra Das.

‡ ఆంధ్రుల చరిత్ర ప్రథమ భాగము పుట 19.

* The four Cantos in Book IV of the original Ramayana which in describing Sugrivas instructions to the moukey chief represent Dandakaranya as occupying only a limited portion of South India and make copious illustrations to the flourishing kingdom of South India, are here taken to be inter-polations belonging to an epoch later than 6th century. B. C. Dravidian India. Vol. I Page 17-18.

నాగరికులు వసించుచు కర్ణాటముగాని యందకారణ్యమైన మహా రణ్యప్రదేశమునందు నివసించువారగుటచేతనే యార్యులు వీరి దేశము వాంధ్రదేశమనియు, వీరి వాంధ్రులనియు వాడుచువచ్చిరి. అనాగరికులయిన యాంధ్రులు నివసించుదేశమున మిడిల, మేడిల పెట్టు గావనగును?

అనాగరిక దేశమునందుఁ బుణ్యశ్రీర్థము పెట్టు గావనగును?...
..... కాబట్టి రామాయణమహాభారతములవాటికి దక్షిణాపథ మన వాంధ్రులు జేరని ఆంధ్రదేశములేదని చెప్పట పాపాసము." ‡

శ్రీమద్రామాయణములోని ద్వింధాకాండలోని పక్షి, దేశముల వర్ణన ప్రక్షిప్తములే యని యొక చరిత్రకారుడు వ్రాసి యున్నాడు.

ఈ దేశములు మూలములోలేవనియు, శ్రీ. క. పూర్వము, ఆరవ కథాబ్రమునకు తర్వాత కామున మన్న దేశవిభాగమును సంగ ర్పించుకొని, యుద్ధిస్త ప్రక్షిప్తభాగములే యనియు, శ్రీ కేవలయ్యంగారు వ్రాసియున్నాడు. *

దండకారణ్య గాథ

రామాయణకాలమున వింధ్యపర్వత దక్షిణ దిగ్భాగమంతయు శోక మహారణ్యముగానంది, యచ్చటచ్చట తాపవన కేణ్డల పుణ్య తటావనములతో నింపారుచుండెను. ఈ మహారణ్యమునకు దండ కారణ్యమని పేరు. దీని కావారు కులగర్భేన రామాయణము కందలి ఉత్తరకాండలో కడపటి పర్వతయందు నివసించుటెను. ఇహ్వమిది మహామదన దండుదనువాడు వింధ్యబడి దక్షిణప్రాంత భూముల వారింపుచుండెను. ఒకనాటికితడు తద్వింధ్యకేయల సంచారముచేయుచుండ కాకపటల శుభకల భాద్రపది మాస వరస యను వానినిచూచి కామాద్వీకుడై, మామెను లలాక్కిరించి యామెతో సంకమించెను. ఈవిషయము మనూరైలన కుక్రుతు చరిసికొని,దండుని రాజ్యమునం దేడుదినములు మృద్ధవ్రతు శురియు నట్లు కాపమిచ్చెను. ఆ కాపము విని అరణ యామె తనముచేయు హాటక దళయోజనపర్యంతభూమి పొందువచ్చుచే రాధింపవంతు నట్లు తండ్రిని లేపగా పతి దట్టమగ్రహించెను. ఈ కాపకారణమున కా దక్షిణ భూభాగమంతయును దండకారణ్యమయ్యెను. దండ కారణ్య మగ్ధ్యప్రదేశమైన దళయోజనవిస్తృతమైన భూమండలము జనులను వానయోగ్యులునుచే చానికి జపనానకుని పేరు వచ్చెను.

- * నామకర్ణులు దండకారణ్య చరిత్రలను పేర్చునః
- అవశ్యం దండకారణ్యం కేరళస్య ధనిమ్యుః|| శ్లో. 15
- అవశ్యమానస్తండకం భారం ప్రత్యగ్నిరాఘవ
- వింధ్యైవలయోర్భద్యైరాఘవం ప్రాచాదనిదమ|| శ్లో. 16
- దండస్త్రరాజాధూ ద్రక్ష్యే పర్యవరోపసి
- రంరాప్రసిమం రామ ప్యుజే దమ త్రిమం|| శ్లో. 17
- పురస్య చాకరోన్నాడు మధుమంతి మితిప్రభో
- పురోధసం చాకర సంతర్దయానాన మితరణ్|| శ్లో. 18
- విషం సరానా తక్రాజ్యం చకార సప్రసోహితః
- ప్రహృష్టమనూజీదం దేవరాజ్యం యథామృతం|| శ్లో. 19

అధికారము వర్తింపజేసినా భార్యదూత్రము
వదులుదుమహాత్మునియైతే నాది మనోరమే॥ పు. ౩

త్రైభార్గవ శాస్త్రం. ఏ యాపేక్షాప్రతిమాం భవి
విచరంతం తతోద్ధృతే దండోపక్లృతమక్రమాం॥ ౧౧. ౬

ద్వైపాతాం పశుదుర్మధా అనంగరచీతిః
అభిగమ్యకుసంవిగ్నాం శబ్దాం తదవమృతచీతః ॥ ౨౩. ౩

విదమత్స్వరు కా. కాగ్ని దోర్భాగ్యంగుహ్యబలాద్భర
సంస్కరంతీ చాధాతమం మైథుకా యోపరక్రమే || ౧౬

ಅರಣ್ಯದ ಬದಲಿಗಿನ ಅಗ್ನಿ ಸ್ಥಳದಿಂದ
 ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ

పశ్చిమం దివతీష్ణం సంసాగవిజృంభణః॥
దివ త్తిం భూరసంకారం శ్చైవ హి భూమిః॥ ౧. ౬

మహాకవి కృతవాచాపాదమిద్యుఁ డ్రూరపంహితం
తిష్ఠాత్ప్రసన్నుతి దుర్లభాః ఫలం పాపస్య కర్మణః॥

సర్వసత్త్వని యోనీహ స్థావరాణీ దరాణీచ
మహతా హంతుర్మునివిజయం సర్వభౌగమమ్॥ ౧

పరిభోక్తృ తులనన మరణా విద ముఖ్యం
 అపాన వసదుర్గదే అ. ౧౧౦ ముఖ్యం ॥

ఇదంతయు జరిగిన పర్యంతం సరస్సును దివప్రభం
అనే విజయనగర రాజులు పరీక్షించినాడు. 14

త్వత్సమీకేనయే సత్త్వబాస కే వ్యుత్తరా నిరా

శ్రీకృష్ణవియోగం ప్రహృష్ట హృదయ భాగవతవిదా

అమృత్యు వార్తవారాన మువ్వల నమకరయ్య

సప్తమీ ధనుస్సువాద్యూరిం యథోక్తం బ్రహ్మవాదివా

ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಈ ಬೃಹತ್ಯೂಹಿ-ಕಲ್ಪತ

మనవంశ రాజశేఖర

మహావీరుల తొలి గగనయాత్ర ముగిసిన
మరు సరసి నిర్వాహకు

మనములకుఁ దుద్యునింకె నుపాసించుచిగా,
 పంతులకుఁ గుం దిదు క్రమగుమార్గమునం

ప్రజానెల్ల (బోయరున్
వదులి పుత్త) గ్రామము

కావలసినవియు కావలసినవియు
మనకొని యున్నవి ముందు

సర్వశాస్త్రముల సంక్షిప్తములు

తన: నియోన్ కుమారకు
సూక్ష్మ చాంద్రులు అర్పిమించెన్దా.

ವಾರಿಕ್ಲ ನ ಸದೇ ಸಿಟ್ಟುವಾಡು
ವಂಜುಡು ಬಿಕ್ಕಾಡುಡು ಉಡುಬುಲಗಾಡು

శ్రీమతి పద్మజ సాధువంశిని మన
నీమలకూటం నివే శుభేష్వ తులసి.

అరేబిక్ సైత్రమాసమున
మారమతోఁ జని భారతాశ్రమ

உதவி செய்து கொடுக்கப்படுகிறது.

అయితే ఈ కథలు చాలా పాతవి కావున
అవి అసలు నిజమేనో లేదో అనేది
అర్థం కాలేదు.

தமிழ் கருமரர் நாமம்.

పరమ భక్తులను గూర్చి చాలా విన్నవలు వచ్చినవి కాదు కాని
పరిశోధనముచేత కుమ్ర తొలికూతుర నయ్యననుచు మార్పిడి
మధ్య నున్నది. పరిశోధన నానంద మిచ్చినది.

తరుముడు నున్న దానఁ దన భర్తయుదత్తుఁ దలంపఁ జేటికా.

మృతార్థము బలిదానానికి మరలవిలాసా

పక్షిదాపకుఁడు పసియొక బట్టెగముపకుఁ.

శాస్త్రములందును యద్రుచుచు

అంకులదీటును కుక్కురుచున్నది
దిశిమినినీటుతో నువ్వుచిమలం

தமிழ் வணிக ஏகம்

అట్టి రమించిన క్రించు కెల్లుమల్.

పంటియ్య నింటికేగి ఇవలంటివ దుర్మతిసేవతోదం గ్రిం
దంబుగ్గ మంటివానవరియన్ గగన దేవు దివంబులింక శే

మంజునాథాయంతు శంభవలదప్పడె యిప్పురి వేల పాఠాగళం.

అనుకుంటే అది చాలా ముఖ్యమైనది. అందుకే
అందుకు అది చాలా ముఖ్యమైనది. అందుకే
అందుకు అది చాలా ముఖ్యమైనది. అందుకే

మందియుఁ బ్రాణిసౌమ్యమై యుండునధిప.

అక్షరములను ముద్రపరచునట్లు రక్షింపబడుచున్నది.

ప్రాచీనమతం వల్ల అవుతూ రాతి: బ్రహ్మదేవతానిని రాక్షసా.
(కంకణి) ప్రాచీనా ఇ క్క రాక్షసానిని పుష్కరాం

వింశతిరగ్గి వృత్తంతము.)

తిక్కన సోమయాజి దండకారణ్య వృత్తాంతమేలలో నిర్వచనోత్తర రామాయణమునందు వదిలివేసెను.

ఈ దండకారణ్యమునకు తిక్కనర జాహ్నుకీవనము, దక్షిణమున కృష్ణవేణియు, పశ్చిమమున మలయాద్రియు, తూర్పున మహాప్రదీపియను గలవు. శ్రీరామధర్మదురు అయోధ్యనుండి వెదికి పీతా లక్ష్మణ సమేతుడై ధర్మచ్యాపాశ్రమమునకు వచ్చి, యచ్చట వాక రాత్రిగడపి చిత్రకూటాద్రిని తేగెను. చిత్రకూటమునుండి అశ్రమవాల్మీకి యాశ్రమమునకు వచ్చెను. ఈ చిత్రకూటము ప్రయాగకు దెబ్బదియైదు మైళ్ల దూరమున నుంచానీ నది సమీపమున గలదు. అశ్రాశ్రమమునుండియే రాముడు దండకారణ్యము ప్రవేశించెను. ఈ దండకారణ్యము రామాయణమునందలి యరణ్యకాండ ప్రథమ పర్వలో నభివర్ణింపబడినది.

"ప్రవిశ్యేతు మహారణ్యం దండకారణ్య మాత్మనాః
దదర్శ రామో దుర్గర్థం తాపసాశ్రమమండలమ్॥

కుశీరపరిక్షిప్తం బ్రాహ్మ్యం లక్ష్మ్యం సమావృత్తమ్
యథాప్రవీక్ష్యం దుర్గర్థంగగతే సూర్యమండలమ్॥

కరణ్యం సర్వభూతానాం మహమ్భృష్టాశరంతభా
స్యైర్వహాభిరాకీర్ణం వక్ష్యమస్తే స్వమావృత్తిమ్॥
పూజితం చప్రద్యుత్తరి నిర్విమపూరసాంగతైః
వికారై రగ్ని కరై స్పృశ్యాంజై రజతైః కుతైః
సమిద్భిః తోయకలతైః ఫలయా రైశ్చ కోభిరహ
తరైశ్చైశ్చ మహావృక్షైః పుత్రైశ్చాన్యైశ్చ ఫలై ర్వృత్తిమ్॥
బలిహేమాద్భితం పుణ్యం బ్రహ్మభూష నివాసితం
పుష్పైర్వృతైః పరిక్షిప్తం పద్మిత్వాచ నవద్యుతమ్॥

ఫలమాలాశై ర్దాంతైశ్చరకృష్ణాశనాంబరైః
సూర్యవక్త్రానరా దైశ్చపురానై ర్మునికోభిరమ్॥
పశ్యేన్మహితాహై శ్శోభితం పరమర్షిణి
తిద్భిహ్నా భివప్రభుం బ్రహ్మభూష నివాసితమ్॥

బ్రహ్మసిద్ధిః గూఢాహైః బ్రాహ్మ్యైః సువకోభిరమ్"
"పుణ్యపరిక్రమః దక్షిణమనిపుంగవు బిడ్డని రాముః దంచితా
గణ్యగుణాభిరాముః శుభకంఠమునందలి కాంచె దండకా
రణ్యము విద్యసంయమి విరాజిత చాతురీహేమజాత స
త్పుణ్యము నిర్మలాంబుకర పుష్కరపూర్ణ సరోవరేణ్యముకా.

(భాష్కర రామాయణము, అరణ్యకాండము ప్రథమాశ్వాసము ప. 2)

ఈ యశ్రమము ఇప్పటి మధ్యపరగణాలలోని యుత్తరముననున్న పిరగుజమండల మధ్యమున నుండెను. శ్రీరామధర్మదురేంద్రులునుండియే దండకారణ్యము ప్రవేశించెను. దండకారణ్యమున గొంతిదూరము జరిగినపిమ్మట విరాఘనాథము ప్రవేశించెను. ఈ విరాఘనాథము ఇప్పటి మధ్యప్రదేశము (Central Province) నందలి విలాసపూరు మండలమునం దీశావ్యధిక్కునం దుండెను. కోణావధి దక్షిణమున, విలాసపూరునకు తీరముననున్న జురుర కొలకపర్వతప్రాంతమే విరాఘుని నిలయము. శ్రీరామునిం

డిచ్చటనుండి కరభంగమహాముని యాశ్రమమును తేగెను. విరాఘుని వధించి, శ్రీరామచంద్రుడూర్తి పీతాలక్ష్మణులతో కరభంగాశ్రమమునకు ప్రయాణముచేసెనని, వాల్మీకిములో నిల్చు వ్రాయబడినది.

"హత్యాతులేం భీమబలం విరాధం రాక్షసం వనే
తరిస్సీతాం పరివృజ్య సమాశ్వాస్యత పిర్గవాః
అబలిత్ లక్ష్మణం రామో భ్రాతరం దిప్తలేజనమ్॥ శ్లో. 1

కష్టం వన మిదం దుర్గం నచస్యవనోదరా
అధిగచ్ఛామహే శిష్యం కరభంగం తపోధనమ్॥ శ్లో. 2

అశ్రమం కరభంగస్య రాఘవోఽభిజగామహ
తస్యశేషపభావస్య తపసా భావితాత్మనః॥ శ్లో. 3

(అరణ్యకాండము పంచమపర్వ.)

ఈ తదనంతరంబ రఘువరుండు జనకసందం చేర్చి లక్ష్మణుం గనుంగొని

చి ఇది కమఘోరమైన వన మిక్కడ నక్కడ వాపహోత్రములో మెదలరు దుష్టరాక్షస సమీపముగావుని నింకనిండు వి
రైదనువరాదు కుంబురుడుపెప్పిన యీ కరభంగపాశ్రమం బది మనకు వివాసమున నందుల నేడు వసింతి మిమ్ములకా.

తే! ఇంత కరభంగుఁ జేరంగ నరిగి రామ
చంద్రుఁ డెమ్ముని పుంగవు పరగములకుఁ
బ్రగతుఁడై నిమ్మనిండ్రుండు ప్రణలి తోడ
నర్చనములీయఁ దైకొని యెరిసి గొలిచి.

(భాష్కర రామాయణము, అరణ్యకాండము ప్ర. ఆ. ప. 69-42.)

ఈ కరభంగాశ్రమము మధ్యపరగణాలలో కరంగపూరిని పిలువబడుచున్నది. విలాసపూరు మండలములో నుత్తరమున నీశావ్యపుటాల నున్నది. కరభంగాశ్రమమునుండి రామధర్మదురు చాల దూరముదాయ వదినదములను బర్హరిములను చాటవచ్చి సుతీష్ణాశ్రమమును తేగెను. ఈ సుతీష్ణాశ్రమము బస్తూసంభావమున బంద్రావతి వదిలి దక్షిణపుటాద్రిన నుండెను. అనగా వికలాంప్రదేశమున నుత్తరపు లెల్లయినదన బస్తూమండలమున శ్రీ పీతారామలక్ష్మణులు సుతీష్ణాశ్రమమును తేరి యాంధ్రభూమండలమున ప్రవేశించిరని చెప్పవచ్చును. ఈ సుతీష్ణాశ్రమప్రాంతమే యిప్పుడు కాంతిసపూరమునామముచే పిలువబడుచున్నది. తిరువార సుతీష్ణాశ్రమమున దిగి బహుమారము గడిచి వాయి పంచాపూర్వస్సరోవరమును గాంచెను. ఈ సరోవరము సమీపము మధ్యపరగణాల లోనిదె.

"ఇత్యేదముత్తైః వచనం మహాత్మా
పీతాంఢియాం మైశల రాజపుత్రమ్
రామో ధన్యస్యస్థుకాలక్ష్మ్యతే న
జగామరమ్యాగే తపోవహని.

తాపశ్యమానా వివిధాః కైలప్రస్థావ్యవాని త
నదీశ్చ వివిధా రమ్యా జగ్మ తుస్సహసీతయా
పంచాపూర్వ తటాకస్య కృష్ణంబో మహిమాం ద్యతైః
ప్రవిశ్య సహ వై దివ్య లక్ష్మ్యేనచ రాఘవః

మరియును నీది చారిత్రికముగా అగస్త్య మహా
మూర్తి సోమనా వాక్యములకు వచ్చి, యచ్చట విశ్రమించి, పిమ్మట
రామధన్యుడు మంధిరంధిరానుగా తపోవనమునకు యోజనమార్గమున
వచ్చి అగస్త్యునిమును జేరెను. ఈ యాశ్రమము బస్త్రదుండల
ములో దక్షిణపుడెడ నుండెను.

యోజనాద్యగ్రహ ద స్కృత్యా తత్వో వివరః

దక్షిణేన మహా ప్రమాదగస్త్యుభాతురగ్రహః || శ్లో. 38

దక్షిణం చి హస్తాయ కవ మందస్య పార్శ్వతః

తతఃప్రస్త్యగ్రహ వనం గత్వా యోజనకుంతరేణ || శ్లో. 42

అరణ్యకాండ 11 వ పర్వ.

ప్రరామధన్యుడు అగస్త్యుని యాశ్రమన నా మహామూర్తి
యొకభ్యముజూచి, శ్రమముగా పంపింపిని జేరెను. అదియే నేడు
పర్వకాల యని పిలువబడుచున్నది.

జనస్థానము-పంచవటి-పర్వకాల

ఈ జనస్థానము దండకారణ్య ముఖమున తూర్పుదెస యం
కుండెను. ఇది బస్త్రదుండలములో గొంతి భాగమును, గోదావరి
నది యుత్తర దక్షిణ దిగ్భాగమును, హైదరాబాదు రాజ్యములో
నుత్తరప్రాంతమునై యున్నది. రామాయణకాలమున రావణుని
పొదగించు భావ దీ జనస్థానమున జేరియై యుండెను. అగస్త్య
మహామూర్తి కిచ్చొని, ప్రరామధన్యుడాయని యాశ్రమసారముగ

* (1) ఆంధ్రులచరిత్ర ప్రథమభాగము పుట 14.

(2) ప్రరామాయణ పాశ్చాత్యము. అరణ్యకాండము పుట
128. (ఈ గ్రంథము బ్రహ్మగ్రీ ములుగుట్ల వరసింహాచార్యులు
గారిచే పనుకూర్చబడినది.)

“ప్రరామధన్యుడగస్త్యునిమునుకు వెండు యోజనముల
దూరముననున్న గోదావరినది కుత్తరపుటాద్వయవల పంచవటియం
కుండెనని తెలియుచున్నది. పంచవటి యను విశుద్ధి ప్రస్తుతము
హిందూగోదావరిజిల్లాలోని భద్రాచలమును ప్రసిద్ధ భక్త్యాశ్రమ
వకు మూడు యోజనముల దూరముననున్న ‘పర్వకాల’యని నీఁడు
పిలువబడు ప్రదేశమనియే వోలుచున్నది. ఈ పంచవటి నిర్ణయ
మున మహారాష్ట్రనేత్రులు కొందఱు మహారాష్ట్రనేత్రమునందుఁ గల
వాసికాపట్టణ పరిపాద ప్రదేశమని నిర్ణయించిరిగాని, యానేత్రుల
లోనే కొందఱు విమర్శకాన్తసము వివాదకైద్య మొదలగు
చాతు మహారాష్ట్రభాషయందు ఆంధ్రదేశమునున్న పర్వకాలయే
పంచవటి యని నిర్ణయించిరి. పోకర్ణమునకు మన మీ వెండువాద
ముల వింకను కులభిమొనరించుటకై కొంతవఱకు విమర్శించిన
యెవల ప్రముక్తామాత్యమునందుఁ జెల్లకూటమునకుండి పంచవటి
వలనఁగల ప్రరామధన్యుని యరణ్యమార్గము విచారించిన వాకికా
పట్టణముండి కలగవలయున్నచో మార్గమార్గమున ప్రరామధన్యు
నకు పర్వపురాణ ప్రసిద్ధములగు వింధ్యపర్వతము, పర్వవాసినయు
తప్పక గవంబడి తీరవలెను. ప్రముక్తామాత్యమునందు చారిత్రిక పర్వ
నము ముందునైనను లేకపోవుటచేతను, ముందోపర్వచోయిదు జన
స్థానప్రదేశ నిర్ణయమువలనను, తొలఁది రామాయణమునందు పేర్కొ

పంచవటమునకు బయలుదేరినను. మార్గమర్గమున జటాయువర్చనము
లభించెను. ఆ విహంగపరిని బాణించి, యారవి పిడుకొని పంచ
వటము వెంటకు వచ్చెను.

“పరితరితకం పరిభాషా మైశం పైవైవలే వారివలేన పక్షిగా
జగాతు తం పంచవటిం పుతకచారిభూక నిధక్షన్లెభాని
వాణం.” శ్లో. 85

(అరణ్యకాండ 14 వ పర్వ.)

ఈ రాంధకమొప్పనిట్లు తగఁ బల్కిన పక్షపతిం (వియోక్తిం
బంధమెవ్వ పిడుకొని రామాయణాద్వల కైకార్యగ
ర్యాంధ విరోధి భూద్రధిదురాయణుఁడా విభుఁడెగపల్లత
గ్రంథిల కుంజపుంజములగర్జిత పంచవటంబు వెంటకు.

ప్రరామధన్యుడా ప్రదేశమునకు వచ్చినతర్వాత అక్కణుని
యూచి యచ్చట పర్వకాల నిర్మింపుమని యాజ్ఞాపించెను.

“ఏకము క్షుర రాజేగ అక్కణు-చరచరహా

అచిరకాశ్రమం భ్రాతు కృతార మహావలం || శ్లో. 20

పర్వకాలం నుదికాలం తేత్ర సంఖాత మృత్తికాన్

కుస్తంభం మస్తైర్నిర్మియతకంకం నుశోధనామ్ || శ్లో. 21

పగత్వ అక్కణు గ్రహ న్నదీం గోదావరింత రా

స్నాత్వ పచ్చాని రాదాణి సఖలః పునరాగతి || శ్లో. 24

(అరణ్యకాండ 15 వ పర్వ.)

కొల చని యచ్చట నమజమ్మనిఁ

గజుఁగొని యొకపర్వకాలఁ గావించుమన

మన మిచ్చట నిట మీఁదట

తనవాసిదినంబు బంధవలయుం బ్రతిక.

మీ అనికా వాక్కునిధిజ్జరిం బరకుదాతాద్విద్రుమశ్చేద సా
ధనములై గొని భూరిపర్వకల్ప సంకాసంబు చేదించి, ర
య్యన సంధించి యమర్శికట్టిత తీరియాగారిమున్నుంరిఁ జా
చివరేంద్రుండు విజానుజంబొగడిచేర్చుం గొఁగిలంబక్షఁగఁగఁ

(భాష్కర రామాయణము అరణ్యకాండము, ప్రథమాధ్యాయము ప. 118-119.)

ఈ పంచవటి, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలోని భద్రాచలమున
కుత్తరముగా ఇరుకదిరెండుమైళ్ల దూరముననున్న పర్వకాల యను
గ్రామపరిసరములలో నుండెను. పీతాపహరణానంతరము రామ
భద్రుడు భద్రాచలప్రాంతముల గొంతకాలము నివసించెను. ఈ
ప్రాంతములనుండియే గోదావరిని చాటి నైరుతిమూలగా వచ్చి
కిచ్చింపుకు వచ్చెను. ఈ పర్వకాల లోంచాయరాజధానిలో వాసిక
పట్టణమున నిర్మింపబడెనని మహారాష్ట్ర, పాశ్చాత్యచరిత్రకారుల
యభిప్రాయము. కాని, ప్రరామని దండకారణ్య గమనవర్తనము
ననుసరించియు, జనస్థానపరినిర్ణయబట్టియు, పర్వకాల యప్పటి
భద్రాచలమున కుత్తరముననున్న పర్వకాలయేనని, నిస్సంశయముగా
తెప్పబడుచును. మహారాష్ట్ర చరిత్రకారులలో పేర్కొనిన వైద్య
పండితుడు, మహారాష్ట్రభాషలో నిట్టి నిర్ణయ పీ గావించెనని
తెలియుచున్నది. *

భద్రాచల సమీపముననున్న పర్వతాలయే పంచవటియని నిర్ణయించుటకు భవధూవితి సుహాగిని విరచిత ఉత్తర రామాయణ నాటకము ప్రబలసాక్ష్యముగాఁ నున్నది. ఆ నాటకములోని ద్వితీయంకమున శ్రీరామచంద్రునకును, కింబూకునకును జరిగిన సంభాషణములో దండికారణ్య, జవస్థాన, పంచవటి ప్రకేసల పరిస్పర్శలు విశ్రేణిముల గమనింపవచ్చును.

రామః—కింవాను దండకేరి (పర్వతోఽపరలోక్య) హా, కథమ్—

“స్మిగ్ధశ్యామాః క్వచిదవరతో భవణాలోగయాః
స్థానేస్థానే ముఖరకమభోజం కృతే ర్నిర్వరాణామ్
ఏతే తీర్థాశ్రమ గిరిసరిధర్త కాస్తామైశ్రాః
సంవృత్యై పరిచితిభవో దండికా వింశ్య భాగాః.”

కింభూకః—దండకై వైవా అత్రేతిత్యార్యం నివసతా దేవేన
“చతుర్థే సమాప్తాది చతుర్థే చ రాక్షసాః
త్రయశ్చ మాదగ్ధర త్రిమూర్తానో రణే హతాః
యేన చ నిర్దిశ్యైతే జవస్థానేఽస్మిన్మాద్యుకామసి జవపదా
నామనతో భయః సంచారః సంవృతః.
రామః—న కేవలం దండకైవ జవస్థానమసి.

కింబూకః—తాథమ్! ఏతాని ఖలు సర్వభూతికోమనూర్తణా
న్యస్యత్రి చండక్యాపదకులక్రాంతి వికటగిరి గవ్యరాణి జవస్థాన
పర్వంతరి దీర్ఘరణ్యాని దక్షిణాం దిశి మభీప్రవర్తంతే!.....
రామః—

పశ్యామివ జవస్థానం భూతభూర్య ఖరాలయమ్
ప్రత్యక్షమివ వృత్రాంతా మృర్యాననుభవమిదమ్
.....
అవిన!

నజిన ప్రదేశములట్టియు వాంద్రదేశమునం గల పర్వతాలయే ‘పంచవటి’ యని నిర్ణయింపవచ్చును. అటులగానిచో సామాన్య ప్రదేశము సమీతము విశేషముగా వర్ణించు శ్రీ నార్యశ్రీ మహర్షిః జగత్సృష్టిద్రుమలం దింధ్యనర్మదలను వర్ణించు నవదర మేల లేక పోయెను? మఱియు శ్రీమద్రామాయణమునందు సీతాపవరణానంతరము శ్రీరామచంద్రుడు పంచవటి మొదలు పంపానదీతరకును వెదకిన యాచార్యప్రమాణము విమర్శించినను, తాపికవర్ణమంది పంపకున్నంతిమారములేని కారణములవలన ఇతరార్థ రామాయణముల యనుగ్రహమువలనను ఆంధ్రదేశమునందున్న పర్వతాలయే పంచవటి యని స్పష్టముగ నిర్ణయింపవలసివచ్చును. అట్టి పంచవటియందు శ్రీరామచంద్రుడూర్తి సీతాత్మలములతోఁ గూడ రెండు సంవత్సరములుండెను.

(3) Madras District Gazetteers, Godavari, Page 263.
“It is widely believed in the district that this is the spot on the banks of Godavari described in the Ramayana where Ravana carried off Sita.”

ఏతేత ఏవ గిరయో విరువన్మయానా—
స్తాన్యేన మత్రిహరిణాని వసన్తలాని
అమంజానంజాలతో నిచితాన్యయాని
నీరంద్రనీరవిమలాని సోత్తలాని॥
మేఘమాలేవ యశ్చాయ మాచాదివ విభావ్యతే॥
గిరిః ప్రసవగాః సోఽయం యత్రగోదావరీపదీ॥
తథాహి
అన్యైవాదీన్మహతి శిఖరే వృద్ధరాజవ్యతాన
ప్రసాగ్నిస్తాద్యయమసి రతా ప్రేష పక్షిలశేషాః॥
గోదావర్యాః పయసి విరతానోకచ క్యామలక్రి—
రస్తః నాజన్మ్యుభరకమనో యత్ర రమ్యాననాంతరే॥
అన్యైవసా పంచవటి యత్ర.....

పై సంభాషణమువల్ల దండకారణ్య మధ్యభాగమున జనస్థానముగలదనియు, నదియే ఖరమాదినాటల వాసస్థలమనియు, దానికి దక్షిణమున గోదావరీ తీరమున ప్రసవగపర్వతమును, దాని సమీపముననే పంచవటియుగలవని స్పష్టముగనున్నది. కాబట్టి ఈ పంచవటి యొక్కదశో జవస్థానమునకు పశ్చిమదిశను, ఇప్పటి బొంబాయి రాజధానిలో నాసికాపట్టణము సమీపమున గలదని చెప్పట కార్ధారము మృగ్యము.

శ్రీరామచంద్రుడు, సీతాపవరణమైన తరువాత ముమిత్రా నందనునితో, పంచవటిసమీపముననే గోదావరీని దాటి దక్షిణాభిముఖముగా గొంతిమారము కడచి, తరువాత నైర్మలిమాలగా పంపానదీతరమునకును, కిష్కింధకును కచ్చిచేరిరి. ఆచార్యము పటములో చూపింపబడినది.

పంపానదీతరము - పంపానది - కిష్కింధ

శ్రీరామచంద్రుడు గోదావరీనిదాటి, యిప్పటి నైజాము రాష్ట్రము దక్షిణమున గొంతిమారము కడచి, తర్వాత తూర్పుముఖముగా నరిగి, నైర్మలిమాలగా సీతాశ్మేషణముగావించి, క్రాంచారణ్యమును సమీపించెను. మార్గమధ్యమున జటాయుసందర్శనమును జరిపి కన్హిసంహారము లొనర్చుటయు సంధించెను. క్రాంచారణ్యముకడ చాకిరభు లయోముఖియై నికాటినిగాంచి, యామెను సంహరించిరి. తిర్వాక వారు కబంధుని జూచిరి. ఈతడే చాకిరభులకు రాకలుని సీతాపవరణమునుగూర్చి చెప్పెను. ఈతడే ఋశ్యమూకతైలమున నివసించియున్న గుగ్రీవుడు వారికి సహాయుడై పంత్రిగ్రీవుని సంహరించుటయందు తోడ్పడగలడనియు, సీతను రెచ్చి సమర్పింపగలడనియు చెప్పెను. కబంధుడూ రామలక్ష్మణుల చేత దహింపబడి, దిక్పరూరుడుచాల్చి నాకలోకమున కరిగెను, అంతి హాదరుల కబంధుడుచెప్పిన మార్గమునుబట్టిపోయి పంపా తీరమున చేరిరి. మార్గమధ్యమున కలిసినిజాచి, యామెను గరుణించి, మారితగాత్రమును గడచి, పంపానదీతరమున చేరిరి.

“శూమిత్రే శోభతే పంపా వైదూర్య విమలోదకా
ప్రల్లపక్షోత్పలంతరీ శోభితా వివిధై ర్మృతైః” శ్లో. 3

పామిలే దళవంపాయః కాననం కథదర్శనమ్
తత్రరాజంతి తైలాభాద్రుమాస్ఫులిఖరా ఇవి: 4
కిష్కింధాకాండ, 1 శర్గ.

మీ ప్రవిలాసాంచిత పద్ధతిర విమలాంధః పూర సంపేక్షమా
న విహంగోర్మిర సమృదావహమహానక్రతాభ్యంతర
ఘోషోర్మిరంగపంకుల జనశ్లాఘ్య ప్రభావో సరః
ప్రవరంబుంగని రావృపార్యజాలు పంపం కంపుసంపారగః.

భాస్కర రామాయణము, అరణ్యకాండము ద్వి. అ. ప. 426.

శ్రీరామలక్ష్మణులు పంపానరోవరమునుండి, ఋశ్యమూక
పర్వతమును జేరిరి. తర్వాత శ్రీరామ సుగ్రీవులకు హనుమంతుడు
సఖ్యముచేయుటయు, శ్రీరాముడు సప్తకోశముల గూర్చుటయు,
వారి సంహరణము, కిష్కింధా నగరమున సుగ్రీవని పట్టాభిషేకము
మొదలగు విషయములు జరిగెను. సీతాశ్లేషణమునకై హనుమ
దాదులు నాల్గు దెసలకు వెడలబడియు, హనుమంతుడు లంకకు
జోయి, సీతను వెదికి, యా వృత్తాంతము శ్రీరామభద్రునకు నివేదిం
చుటయు, రావణుని సంహరణార్థము కపిసైన్యము లంకకు దాడి
వెడలబడియు, వానరులు సీతువును గట్టుటయు, రావణుని మరిగము
మొదలగు విషయములు రామాయణమున వర్ణింపబడినవి.

పంపానది - కిష్కింధ - విజయనగరము

రామాయణమున వర్ణింపబడిన పంపానదియే యిప్పటి కుంగ
భద్ర. పంపానరోవరము, వైజామురాష్ట్రమున నున్నది. కిష్కిం

* (1) Bellary Gazetteer- Page 260.

"If legendary history and local troadition be credited there was a town at the site many centu-
ries before the Kings of Vizianagar selected for its Capital. Some of the most dramatic scences in the
great epic of Ramayana occured at a place called in the poem 'Kiskindha' and it is asserted by the
local Brahmins and generally acknowledged by the learnedin such matters that the Kiskindha is close
to Hampi."

(2) Rice. Mysore Gazetter. Vol I Page 277.

(3) Wicks History of Mysore. Vol I Chap I
Page 9.

(4) Bombay Gazetter. Vol I Part II Page 142.

(5) కాని పండిత పింహలు, వివిక్తకాగ్రణులు నగు శ్రీ
నర్మల చిన సీతారామస్వామిశాస్త్రిలుగారు "కాని విజయనగరము
రామాయణ కాలమునఁ కిష్కింధ యను స్థలమునఁ గట్టఁబడినదిను
నిరాధారవిషయమును నిస్సంశయముగాఁ జెప్పట పాపముని
వోచుచున్నది" అని శ్రీ లక్ష్మణరావుగారు 'వివామృద్ధియ మహా
యుగము' పుట 299 లో విజయనగరము కిష్కింధ యను స్థలమునఁ
గట్టఁబడినది వ్రాసి విషయమును ఖండించిరి. శ్రీ శాస్త్రిగారు
వారి వాదమున కొధారములు చూపలేదు.

భయే యిప్పటి హంపి నిరూపాత్ముడు, విద్యానగరములేక విజయ
నగర మనునామమున విరాజిలు పుణ్యస్థలము. ఇక్కడనే ఋశ్య
మూకము, మాల్వకంఠము, మొదలగు పర్వతములు గలవు. కుంగ
భద్రానది రామాయణములో వర్ణింపబడిన అంజనపర్వతము, మాల్వ
వంఠము, మలేంగపర్వతము, ఋశ్యమూకము అనుపర్వతముల పంటు
కొని ప్రహించుచున్నది. పంపకోశము డెభావము హంప యను
నామము కలిగినది. నిరూపాత్ముడు హేమచంద్రుని దేవాలయముండుటచే
ఈ శ్రేణునకు హంపి నిరూపాత్ముని పేరువచ్చినది. ఈ దేవా
లయమున కెదురుగా మలేంగపర్వతమున్నది. ఋశ్యమూకపర్వతము
వైజామురాష్ట్రములో కుంగభద్రా ప్రవంతి కుత్తెరమున నున్నది.
ఈ కిష్కింధానగరస్థలముననే శ్రీ హరిహర బుక్కరాయలు,
మాధవ విద్యానగరులు విద్యానగరమును నిర్మించిరి. ఈ చరిత్రాం
తమునుగూర్చి హైందవచరిత్ర పరిశోధకులును, పాశ్చాత్య చరిత్ర
పరిశోధకులు నేకక్రీడముగా నంగీకరించిరి. *

శ్రీరామలక్ష్మణులు వానరబలముతో లంకకు బ్రయాణమై
మార్గమధ్యమున సత్యానుబంధములు గడచి, మహేంద్రపర్వతము
నెక్కి సముద్రతీరమును జేరిరి. ఈమార్గము పటములో నిరూపించి
రివి. ఈమార్గముననున్న పర్వతపంక్తులకు మహేంద్రపర్వతము
లని పేరు. దీనినే యిప్పుడు తూర్పుకనుజులని (Eastern
Ghats) పిలుచుచున్నారు. ఈ పర్వతము లంకమున కిద్రవరము
లోని మహేంద్రపర్వతము మొదలుకొని, దక్షిణమున మధురకల్ల
లోని పర్వత పంక్తులవరకు వ్యాపించియున్నది.

శ్రీరామభద్రుని దక్షిణాగ్రణిమార్గము ప్రక్కనున్న పట
ములో జూపింపబడినది.

మహాభారతము - ఆంధ్రులు

మహాభారతములో సభాపర్వములో సభాక్రియాపర్వనాధ్యాయములలోను, సహదేవకృతి దక్షిణ దిగ్విజయసందర్భమునను, అశ్వ
మేధపర్వములో పాండవపుణ్యముని దిగ్విజయ అశ్వానుసారము
నందును ఆంధ్రుల ప్రశంసగలదు.

"జటాసురోమద్రకానాంధ రాజా మంతిః

పులిందశ్చైరాత రాజః

తిథాంగవంగో సహపృండితేన

పాండ్రోద్ధ రాజౌచ సహాండ్రకేన

అంగోవంగమృమిత్రశ్చై బృహ్మమిత్రకర్తన

కౌతరాజ స్సు మనోయవనాధి పతిస్తథా

చాణూలో జీతరాతిశ్చభోజో భీమభక్తృః

ప్రతాపాశ్చై కాళింగో జయసేనస్య మాగధః

సభాపర్వము - సభాక్రియాపర్వణము.

"మాతేరతవతే చక్ర కరంహైనా సదాపయో

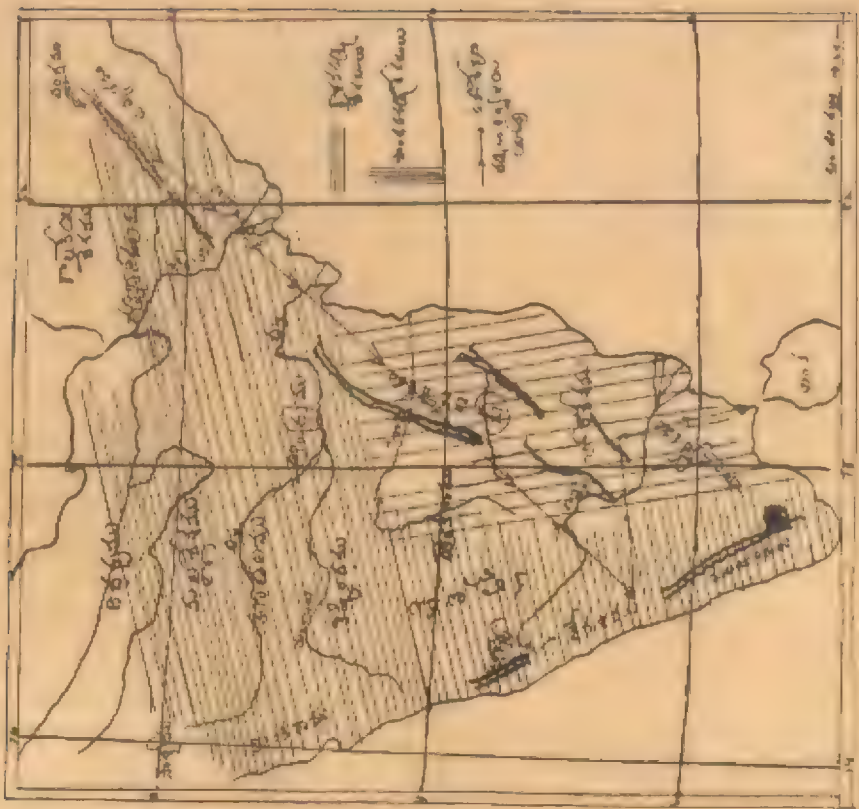
పాండ్రాశ్చిద్రుదాంహైర సహితాం శ్చౌధితేరైః

ఆంధ్రాంస్తాలకసాంహైర కలింగానుష్ఠై కర్ణికా

జటరీంధ పులిందమ్యాం యవనానాంపురం కిరా

సభాపర్వము - సహదేవకృతి దక్షిణ దిగ్విజయము

౧౯౩౬-౩౭ ల
 పరిపాలనా పరిధి

౧౯౩౮-౩౯ ల
 పరిపాలనా పరిధి

“పాండ్రకో మానుజేవ్య వంశః కాలింగకన్తరా
 బ్రావిదాస్మింహళత్వైవ రాజా కాశ్మీరకన్తరా
 “అక్షరం కుంతలత్వైవ మళవాప్యాంధ్రకన్తరా
 కుంతిభోజో మహాలేఖః పాండివో గౌరవావనః
 సభాపర్యము - విమలత్రిత రాజానుగమవము.

ఆంధ్రమహాభారతమునుండి, పై భాగముల వాండ్లికరించిన
 పద్యముల నిచ్చుచున్నాను.

కం॥ తాళవన పాండ్యకేరళ
 కాలింగ ద్రవిడ యవన కరహటకభూ
 పాలకుల నొడిచి దక్షిణ
 నేలావనభూములందు విడిచి కడంకా. ప. 282

క॥ మణియో సహజేవానుశాసనంబున బుత్త్రిమిత్త్రైత్రాత్య సమే
 కులై విరాలి ద్రుపది శివుపాల గాంధార రాజులును, బ్రాహ్మి
 తిమంబున భగదత్తుండును, కళసాల్య బృహద్బలదేవ ప్రద్యు
 మ్మకూరనేవాది యదువృష్టి భోజాంధకవరులును, వంగవంక
 కలింగ కాశ్మీర కాంభోజ గౌడాంధ్ర సింహళ కేరళ కుంతల
 ద్రవిడ మరు యవనిపరులును.....వచ్చి.....284.
 సభాపర్యము - ప్రథమాశ్వాసము.

క॥ కురుకుమారోల్లాక కేళయ కాశ్మీర కాంభోజ గాంధార మద్ర
 ద్రవిడ మగధ మాళవ కలింగాంగవంక మంగళ గౌడాంధ్ర
 కేరళ కోసలాది మహాపరులును.....118.
 సభాపర్యము - ద్వితీయాశ్వాసము.

క॥ ఆ శ్లీకలవ్యసంధనం దనవకంబు నేసికొని ధనంజయుండు
 హయంబు ననుగమించె పదిమరలి మణియును దక్షిణాభిముఖం
 బులు చని తిరుగఁ పాండ్రాంధ్ర ద్రవిడ కేరళ కర్ణాటకా
 భసుల సహాయసలలుచు కళింగులం గాదించికొనియె...118.
 అక్షరీభవర్యము - చతుర్థాశ్వాసము.

ఆదిపర్వములో నర్జున తీర్థయాత్రా పంథవర్ణనగాని,
 భీష్మపర్వములో భారతీయ నద్యాదివాసు కథనములొగాని,
 ఆంధ్రులప్రకంప మూలములో లేదు. వన్నయభిప్రాయ ఆదిపర్వములో
 నర్జున తీర్థాభిమునములో వేసికొనిన వర్ణించెను. ఈ వర్ణన తిప్ప
 ప్రభువైన రాజరాజును బ్రకంపించుటకేగాని, మణియుకటిగాదు.
 భారతీయ నద్యాదివాసుకథనములో, మూలమందాంధ్రుల ప్రకంప
 లేకపోయినను, సోమయాజి భాషాంతరీకరణములో వాంధ్ర జన
 పదమును మిగిలిన జనపదములతో జరిపాడెను.

“బ్రాహ్మః పాండ్రాష్ట్రై పితౄః పార్వతీయాశ్మకూరిక
 అథాపరే జనపదా దక్షిణా భరతవర్షధ
 బ్రావిదాః కేరళాః బ్రాహ్మ మూర్ఖా వనవాసికాః
 కర్ణాటకా మహీషకా వికలాగ్ని మూర్ఖా ప్రథాః
 విల్లికా కుంతలాత్వైవ సోమ్యుదావల కావనాః
 కాకుద్రకాన్తరా చోళాః కోలదాః మాళవావకాః
 భీష్మపర్వము - తొమ్మిదవ అధ్యాయము.

క॥ పాంచాల పాండ్య బర్హత వర్హదుర్హ్య మగధ మాళవ
 కలింగ కుకురు కాలింగపేంకగ క్రిగర్త హమద్రి సాశ్వకూర
 నేన సుదేష్ట మున్మాకురు కరుకకాక కోసలయవనయుగంధ
 రాంధ్ర సింధుచేడి చోళ పులింద పుండ్రక పాండ్యాభర
 నావరిగంధ్యై మహారాష్ట్రై వికాస వివర్హద్రవిడ వికార్
 కర్ణాటక గౌళాంగవంక మరాలకాట చాన్తీకవహువాసకరాలి
 కేళయాశ్మీరక కాశ్మీర గాంధార కాంభోజ కేరళ మాళవ
 నేపాళ ఘూర్జర కుంతలావంతి కానూపాది జనపదంబులును...
 భీష్మపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము 40.

ఆంధ్రులు కౌరవసైన్యమును కేరి పాండవులతో
 యుద్ధ మొనర్చుట

మహాభారతమును జదివినచో ఆంధ్రులు యాదవ పాండవ
 విరోధులై, కారవపక్షమును కేరి నిహతులైనట్లు తెలియవచ్చును.
 దాక్షిణాత్య జనపదవాసులలో, ఆంధ్ర, కేరళ, పేంకగ, కర్ణాట,
 కోసలు, కాళింగులు, కుంతలవిదర్భ దేశాలు, కారవపక్షమువను,
 చోళ పాండ్యరాజులు పాండివపక్షమునను బోరాడిరి.

భీష్మపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము ప. 21, 27, 59, 60, 67,
 96, 98, 295.

ద్రోణపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము ప. 220, 222, 318.
 ద్వితీయాశ్వాసము ప. 64.

కర్ణపర్వము ద్వితీయాశ్వాసములోని క్రింది వచనము నను
 వరించి, పులింద బాన్సిక, పేంకగ, ఆంధ్ర భోజానీకము కర్ణుని
 వాచిని ని వహమువందుండి పాండవులతో యుద్ధమొనర్చినట్లును,
 పాండ్యరాజైన మలయన్యకానితో బోరాడినట్లును, ఆ సంకులనమర
 ములో మలయన్యకా దేశ్యతానుచేరి జచ్చినట్లును వర్ణింపబడినది.

“సకైప్రాస తూటిరానశ్యాలోహా హయానసి
 పులిందఖన బాన్సిక విజావాంధ్ర కుంతింక
 దాక్షిణాత్యంశ్చ భోజాంశ్చకూరాకాసంగ్రామకర్మకా
 విశ్రుతవచో బాన్సికృత్య నైనా కోదన్యకూకా.
 మహాభారతము-కర్ణపర్వము-పాండ్యకవ.

క॥ అటుచున్న కొంపుల మొదయును గర్జని మొగ్గరంబును గంధు
 ముఖంబులం దెవంసుమంకి కయ్యంపు టుచిరీర్థిలంబునం గలరె
 నట్టియెడి రారాణ పురికొల్ప రాధేయునకుఁ బ్రాపయి పులింద
 బాన్సిక పేంకగాంధ్ర భోజానీకంబు గరిసినం గొంలేయ
 లలంబునకు భరంబులయె—

మహాభారతము - కర్ణపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము ప. 317-

ఆంధ్రులు - యాదవులు

క్రి కృష్ణుడు దామారాంధ్ర విహదనుడని హరివంశ భాగవత
 పురాణములందు చెల్పబడినది. మహాభారత అనుశాసన పర్వాంతర్గత
 క్రి విష్ణు సహస్రనామస్తోత్రమునందు, క్రి విష్ణుమూర్తికి దామారాంధ్ర
 విహదను డినువాడును సహస్రనామ సంకీర్తనములలో
 గొకటి.

“మలభ సుప్రతిస్పీధ కృత్యశక్తిశ్రుతాపహా
 క్ష్యగ్రోధోదుంబరోఽక్య క్ష్యాణురాధ్యో నిభాదహా”

శ్రీ కృష్ణుడు పాండవ పక్షపాతి గనుక, ఆంధ్రులు పాండవ
 క్షత్రిజులై కారణపక్షమున తేరియింపినోరు.

మహాభారతములో చర్చింపబడిన దక్షిణదేశానుక్రమణిక వను
 సరించి, ప్రక్కను నూరించిన పటము వ్రాయబడినది. ఈ పట
 ములో సహదేవుని దక్షిణ దిగ్విజయయాత్రయు, కారవ, పాండవ
 పక్ష దేశములను సూచించబడినది. మహాభారత రచనాకాలము
 శ్రీ. క. పూర్వము విదవ కేతాబ్దమునియు, ఆ కేతాబ్ద మూడవ,
 ప్రథమ కేతాబ్దములమధ్య క్రమక్రమముగా ఆదిగ్రంథమును పెంపొం
 దించి, యా కేతాబ్దములనాటి దేశకాలపరిస్థితుల వనుసరించి, పెద్ద

• వచ్చి యభిప్రాయక చరిత్రము, పుట 20, 87. ఆంధ్ర చరిత్ర
 కాకు డీవాచమ సంగీకరింపడు.

కోకములు పలువురిచే సంకలితమయ్యెననియు, ఆ కేతాబ్దములనాటి
 దేశములే ముఖ్యముగ సందర్భానుసారము సభివర్ణింపబడెననియు,
 చరిత్ర పరిశోధకుల యభిప్రాయము. అట్లే శ్రీ. క. పూర్వము ఆరవ
 కేతాబ్దమున వార్షికము వ్రాయబడియుండెననియు, నానిలోని
 దక్షిణదేశములోని ఆంధ్ర, పాండ్యదేశాదివర్ణనలు ప్రక్షిప్తము
 లనియు చరిత్రకారుల నిశ్చితాభిప్రాయము. మహాభారత యుద్ధ
 కాలమున దాక్షిణ్యదేశములైన ఆంధ్ర, కర్ణాటక, కుంఠలాది దేశ
 ములుగాని, ఆ దేశవాసుగాని యుండిరా యనువిషయము సందేహ
 ముని, ఆ కాలమునసూచ దక్షిణాపథములయొక్క విస్తారణముగ
 నుండెనని పలువురి పండితుల యభిప్రాయము. *

అయినను, ఆంధ్ర చరిత్రకు, మన పురాతన గ్రంథములయిన
 రామాయణ మహాభారత గ్రంథములలో, దానినిసూర్చివ యంశము
 లనుసూర్చి వేర్వేరుగాను మన కర్తవ్యమని, మహాభారతమునుండి
 వై యంశముల ప్రోడికరించిరి.

Simpson's
 MANUFACTURED
specialities

1. BACK TRUCK.
2. PORTABLE STEEL LEVEL FORGE WITH ALUMINUM.
3. PLATFORM TRUCK.
4. RIVER HAND CART.
5. DOUBLE WHEEL BARROW.

Enquiries Solicited.

SIMPSON & CO. LTD, MADRAS 2. Branches: BANGALORE, DUTKANUR, TRICHINOPOLY, HYDERABAD (Ind)

బృందావనము

Shunak

Shunak

శ్రీ ఎక్కిరాల రామకృష్ణాచార్య

ఓ

అచ్చటి భానూదయమ్ము వినూత్నమ్ము
యమునలో మణికాంతు లుమియుచుండు
అచటి పచ్చిక బీళ్ల యందమ్ములే వేరు
లేడిపిల్లలు దూకులాడుచుండు
అట నీటిపేడియల యనులత్త మొకటిరు
హంసల పిల్ల లీదాడుచుండు
ఆ పొందు పట్టల యడవి చిక్కన వింత
కొమ్మ తాపుల కగ్గికొనలు దేరు
కొండలా పొందు పట్టల నుండు ప్రజకు
గాలివానల కడ్డుగఁ గాపునిలయ
లూనబర్హిస్తు టుషి చిన్నెలూని యచటఁ
బావనలే నిల్చు పరిసర ప్రాంతములకు.

తీయది యామునాంబువులు తీయపు నెండలవైన; నెన్నడు
బాయపు శాద్వలంబులను బచ్చవి చాయలఁ దాగువృక్షః శ
చాయ నొనంగు నభ్యగుల సంతతికెమ్మెడఁ దాళవృక్షముల్
చాయని గోపురంబులటు బారులు తీరుచుఁ జాట్టుపట్టులన్

చెఱువుల నిండఁ గల్గులును జెల్వగు తామరపూలు; నీరములే
బాటదలుగావు! వెన్నెలలు పోసిరి యన్నటు లుండు; నెన్నడు
బాటువిడుచుండు మానవుల బారునఁ గొంగలు చెల్లునుండి తు
పులులు విదిర్చుచున్ మురిసిపోవును జెట్టుననుండి చెట్టుకున్.

ఒకలేడి చూచి తా నున్న లేళ్లను లిల్చు
లూనాగ్ర బర్హిస్తు లున్నయెడకు
ఒక పిట్ట చూచి తానున్న పిట్టలఁ దెచ్చు
ఫల పుష్ప సంపత్తి వటలు కడకు
ఒకమాపు చూచి తానున్న యావులఁ లిల్చు
శాద్వల శ్యామల స్థలుల కడకు
ఒక గోవబాలకుఁ డున్న బాలురఁ లిల్చుఁ
దెచ్చిన ఫలములు తినుట కొఱకు
అచటి మందానిలమ్ములయందుఁ గూడ
గుంపులైవచ్చి విహరించు గుణమె కలదు

అంధ్రవర్తిక - సందన సంవత్సరాది సంచిక

అచట నమిరిభావమె యెల్లయందుఁ దోచు
నందు కాసరా దెందు నేకాంత తుష్టి.

ఎంతో విశాలమై నదివహించుఁ గోటల గొప్పకొప్పు చే
నానెలలు బాణిష్టాల గిరినల్లల మధ్యల నన్నబాటలన్
దొండవనమై నందెగలఁ తుంచుకొన్నలు పాన్మహావృత్తి
నాతులు కిట్టి నిల్చుఁ దీసివచ్చెనా చచ్చిరేమలన్నటల్.

యమునకుల్యల పాయల నానియున్న
చోటులందున నల్లిక్కుఁ జూపు మ్రొంగ
రాని దూరము కైదులు రంగు దిగుగు
కంకులం గన్ను చెదరంగఁ గానుపించు.

నెమ్మకొనినట్టి నదిదాపుఁ జెమ్మలురియు
చల్లనా నేనకుల నిండఁ గొల్లలైత
ఫలభర త్మౌజములఁ బండి పగులు పండ్లఁ
దీనలై పాగుఁ గ్రీయూట నేటవారి
ధేనుగణ మచ్చట న్నామధేను గణము
వృక్షతరి యచ్చట గ్గోవృక్ష విరిరి
కాత్రి యెల్ల ను నట భూరిభాత్రిమైన
యదిరి యవనోచ్చ దేవతలచటి ప్రజలు.

ఎందరి రుచిచూడ నెలగు యామున నీల
మమల నిర్ఘ్నర నిస్సృతాంబు నమిరి
నెందరి విహగారి యెనఁగు శ్రుతుల విస
నేటల విహగంబు లేగుదెంచు
మొదలెల్ల నెందరి మొదలెల్ల నెందరి
గొనలు మ్రొంపిన దర్శకొనల విస
మృగశాబములువచ్చి యెనఁగి మానెల్లల
నిట్టివి నెందరి నెందరి నెందరి
నచటఁ గనుచూపు మేరలో నాద్యులైన
బ్రహ్మమునుబాదు మేరలనుల్ నెందరి యుందు
బానఁగి ముప్పుట నచ్చట పుణ్యహోమ
ధూమములు గోకులమైపుఁ దూగుచుండు.

Divakur

Divakur

అభిమానాలు

శ్రీ కాశీవట్నం రామరావు

సాయిగారికి ఒకప్పుడు నానాదానందభూషణభట్టాచార్యుల వద్దకు వెళ్ళి వాళ్ళ మాటలు వింటూ ఉండేవాడిని. "అన్నట్టు ఒక్క నిమిషం ఉండండి" అంటూ కంటి కిందకి వెళ్ళిపోతూ ఉండేవాడిని.

ఒకప్పుడు తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

అనేక అలవాట్లను పెట్టుకుంటూ ప్రత్యేకంగా తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి ఒకప్పుడు నానాదానందభూషణభట్టాచార్యుల వద్దకు వెళ్ళిపోతూ ఉండేవాడిని.

భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

రావుల వద్దకు వెళ్ళిపోతూ ఉండేవాడిని. "రావు! నానాదానందభూషణభట్టాచార్యుల వద్దకు వెళ్ళిపోతూ ఉండేవాడిని."

రావు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

'వాళ్ళు చాలా'

భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

'మహారాజు' శ్రీ వాళ్ళు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

వివాహం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

చివరికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

చివరికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

రావుల వద్దకు వెళ్ళిపోతూ ఉండేవాడిని.

2

భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

రావు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

అలాగే తెలుగు భాషను అర్థం చేసుకోవడానికి

వర్తక కేళ భోజన సమయంలోనూ కూడా ఇరువురూ మానం గానే ఉన్నారు. చివరకు తన భోజనం ముగిసి ముందుభాస్కరం కల ఎత్తి అన్నారు.

“ఆ ఉత్తరాన్ని సూర్యుని అభిప్రాయమేమిటి?”

రాఘవి కంటనే ఏ ప్రశ్నకు తీరమూ కుండా లేదు. భాస్కరం అస్పష్ట చిత్రానికి కొరకాన్ని సూర్యుని కుమారులూ ఆ పాయంకారం వచ్చిన ఉత్తరాన్ని సూర్యుని కూడా ఆమె పరామర్శించుకొన్నది. కాని అది కొరకం కొరకానికి అవకాశమున్నట్లు ఆమెకక్కడా మురించలేదు. అట్టిది ఇప్పుడు భాస్కరం ఆకస్మాత్తుగా యిట్లా ప్రశ్నించేసరికి రాఘవి కాస్త విచిత్ర అయ్యింది. అయినా ఆమె అప్పుడే కూడా ఆమె అట్లా కొరకం కొరకాని అసామాన్యతక బోయింది. అంతే చేసి అన్నారు.

“నేనెవని అనుకోలేదు. బహుశా క్రొత్తగా ఉత్తరం వ్రాయటం చేస్తున్నానని అంటాడనుకొన్నాను.....”

అయితే యిలా అంటూనే ఆమె అక్కడైతే ఆగిపోయింది. ఆ కుతూహల ఆమెకు మురించిన విషయమే ఆమె గొంతును మూసి వేసింది.

అనోన్యత అభిమానా పేక్షలు కలిగి—ఏ విధాన మార్చినా చింత లేకుండా ముఖ తీవ్రం చేయడానికి సర్వావకాశాలూగల ఆ దంపతుల పడుచు ఒకే ఒకవిషయం ఉంది—అది తీయనిరాకంలో అపకృతిలా తెల్లని ముఖమై పల్లవి మరకలా అమృత కృపయిని బీజాల్లో అపవాదులా—ఉండి ఉండి ఆ దంపతుల హృదయాలను కలస్తూ ఉంటుంది. ఇప్పుడు కూడా రాఘవికి మురించిన విషయం ఈ సుప్ర విషయాన్నే ఆమె దృష్టిలో! తీసుకవచ్చింది. తోడనే ఆమె మూగపోయింది.

భాస్కరానికి రాఘవి వ్యభావం తెలుసు. రాఘవి అక్కడైతే అట్లా ఆగిపోగానే అలాంటి పరిస్థితిని అక్కటాకొన్నాడు. అంతటితో మరి పెదవి కడువలేదు.

ధర్మ భోజనం పూర్తిచేసి లోనికి వెళ్లిన పిదప రాఘవికూడా భోజనం ముగించింది. మరి ఒక అరగంటలో వంట యింటి చక్కచాట్లా తలుపులు తొలగా వేసుకోవటం, బట్టలు మార్పు కోవటం అయిందనిపించుకొని పదికంటింట్లోకి పోయింది.

భాస్కరం పేపర్లైనా చూచినట్లు లేదు. అట్లా వెళ్లిం పండుకొని ఉన్నారు.

రాఘవి గోడ చేరువనున్న తన మంచం వాల్చుకొని ప్రక్కనే ఉయ్యాలలోనున్న చిట్టినిలేపి పూరియ పొగింది. చిట్టి బద్ధ కంగా ఒట్లు విడుచుకొని పాలు త్రాగ పొగింది.

వాతావరణమంతా బహు నిశ్చలంగా ఉన్నది. ఇంటి ఉనికి తొలికి ఒక చివర దిగిలో అకటంకల్ల పాయంత్రం ఏదూ ఏడున్న కేళ అక్కడనే తీరు మాటు ముగిసిపట్టుంటుంది. గదిలో ముగిసిన లాంతెను దీపకళి స్పష్టాస్పష్టమవుతున్నప్పుడు స్పందనంతరే దీక్షగా గమనిస్తేగాని తెలియరాని తీరిది కాస్తకాస్త ఎరుకుతూ నిర్విక

మంగా వెలుగుతులు విరజిమ్ముతోంది. చిట్టి పాలు త్రాగేటప్పటి నున నున కబ్బాలూ చిట్టి కదిలికబ్బాలూ చిన్ని విట్టూర్పులూ తప్ప అంత వాతావరణంలోనూ కాస్తైనా సంచలనం లేదు.

చిట్టి చివరకు ఎప్పుడు నిద్రపోయిందో పాలు త్రాగుతూ త్రాగుతునే నిద్రపోయింది. రాఘవి అప్పటిను పదిలంగా పట్టువ పోయి మంచంపై పరుండబెట్టి తలుపులు గదియలు వేసింది. పిదప తన మంచ వంక పోయే ముందు క్షణ కొరం పంజనంలో పడింది. తిరువారీ వెమ్యడిగా భాస్కరం మంచాన్ని సమీపించి చారగా కూర్చుంది.

భాస్కరం కదలలేనా లేదు. మూడేదితో లేండు కండ్లు కప్పకొని అట్లానే నిశ్చలంగా ఉన్నారు.

రాఘవి కొంతసేపు అతడి యింట్లో మూసిసరికి అగ్ని కంగా ఆమెకొక అనుమానం కలిగింది. కాస్తసేపు ముందు వెనుకల కూసులాడి చివరకా వేలిని కడుచుకొని ప్రయత్నించింది. భాస్కరం చేతిని కడుచుకున్నాడు.

రాఘవి మరి కాస్తసేపు అట్లానే కూర్చొని పిదప పాలు తన ప్రక్కపై పండుకొన్నది. ఆమెకు చాలా పెదటివరకూ నిద్ర రాలేదు. ఆమె భాస్కరంవంక చూస్తూ గదిపిన ఆ అంతరాలం లోనూ అతడు ఒక్కసారిమాత్రం కదిలాడు. ఆ కదలికతో వెల్లి కల పరున్నవాడు మంచం చేరువనున్న గోడ కళిమణుడయ్యాడు.

అంతే!

తెల్లవారుజామున భాస్కరం ఆమెను నిద్రలేపి తాను ఇంటికి వెళ్లనున్నానని చెప్పాడు. రాఘవి ఎందుకని అడుగలేదు. ఎప్పుడు వస్తారనిమాత్రం అన్నది. అదికూడా అతడు విధిమెట్లు దిగుతూ ఉంటే.

3

ఏకా సూధార్థ గర్భస్థమేమోనని సంజేహింపబట్టి చలపతి ఉత్తరం నిజానికి వల్లగింజలో వియ్యపుగింజ. ఈ విషయం భాస్కరం ఇంకా ఇంటివరకూ పోకుండా వారిలోనే తెలుసు కున్నాడు. అసలు తేలుతునే స్వయంగా యీ రహస్యాన్ని వెల్లడించాడు. వితే అక్కడి వాడి పరిస్థితులన్నీ పరిశీలించాక భాస్కరం ఇంకొక క్రొత్తవిషయం తెలుసుకున్నాడు. చలపతి ఆ ఉత్తరం వ్రాయటంలో ప్రత్యేకాభ్యాసం చేసింది ఉద్దేశించకపోయినా అది అర్థరహితమాత్రం కాదు.

ఒరిగినదంగతి ఇదే.

భాస్కరం మొదట తిన్నగా ఇంటికి తన ప్రమాదాన్ని ఉద్ఘాటించాడు. కాని తను దిగవలసి స్థితిమూలో ఈ విషయం బహుళం సరిగా దొరకటంలేదని విన్నాక విధిగా తన ప్రయాణాన్ని క్రితావశం వరకూ పొడిగించవలసి వచ్చింది. అందు కలికు విచారించలేదు కూడా.

త్రాగుకోక భాస్కరాని నేరీ క్రొత్తకాదు. అతడి విద్యార్థిదశలో అధికభాగం అక్కడే గడిచింది. ప్రస్తుతం తను

కటి చుట్టా జక్కడ లేకపోయినా చాలా మంది స్నేహితులున్నారు. కాగా చలపతిని చూడటానికై ఎల్లానూ ఆతని దక్కడకు పోవలసివచ్చింది. చివరే వాడి ఇంటియిద్దరు ఇవ్వకుండా తనకు తెలియదు. భాస్కరం ఆలోచించి ముందుగా చలపతిని పది గంటలకు మార్కెట్లో పట్టుకోవడానికి నిర్ణయించుకున్నాడు. ఒకరిద్దరు స్నేహితులను కలసుకొని రెండుగంటలకు భాస్కరం—విజయనగరం బస్సును అందుకొని సాయంత్రానికి ఇంటికి పోవటానికి నిర్ణయించుకున్నాడు. కాని ఈ నిర్ణయాన్ని అచరణలోకి తీసుకురావోయేసరికి మాత్రం అదిలోనే తొలపబడు పడింది.

వివిధాన చూచినా పదిగంటల లోపునే స్నేహమంచి భాస్కరం చేయకుంటుందనుకున్న బస్సులోనే చేరసరికి పదిన్నరగంటలయ్యింది. నిర్దిష్టమయిన పదిగంటలే—కాని ఒక పోలీస్ అఫీసరుగారి రాకకై ప్రోవలో ఒకచోట బస్సు ఆరగంటలపైగా నిలిపించవలసి రావటంచేత యీ ఆలస్యం సంభవించింది. ఏకాకాక బస్సుదిగి చేతిలో సందీపో కూర్చుంటున్నది ఎల్లానో తప్పించుకొని బయటపడే భాస్కరం—అక్కడినుండి కర్రతల్లి నిర్ణయించే ముహూర్తమైనదిని పరిగిస్తూ తిరుగుతూ.

అయితే నిజానికి పరిస్థితులు ఒకపాటి భాస్కరాన్ని తమాషా చేసి చూశాయి. అంతేగాని నిజంగా అది అతణ్ణి వంచించటానికి ప్రయత్నించలేదు. అందుచేత ఇంక ఆనాటికి తన ప్రయాణం ఆపుకోవటం తప్పనిస్థితికడకు తీసుకువచ్చి భాస్కరానికి ఒక్క తమాషా సంఘటనతో అక్కడికికాక పరిస్థితులన్నీ ముముక్షువు అవుతున్నాయి. అంతేకాదు లాభదాయకంగానూడా వనవచ్చి.

భాస్కర కుట్టా బస్సుస్టేషన్ కడకు నిలుచొని నిమ్మగోడక కిక్కిరిస్తూ పరిస్థితులను సమయంలోనే ఆ తమాషా సంఘటన జరిగింది. పరధ్యానంగా ఉన్న భాస్కరానికి కంకణం దిగి ఒకచూ అరంకమంది ఒకదూగా ఇద్దరు కుర్రాళ్లు కరుసగా నిడుకులపై గెండు మహి! స్థిర భాస్కరాన్ని ఇంచుమించు చూసుకుంటూ రిఫ్రెష్ మెంట్ గా ఉన్నారు. వాళ్లెంకమంది కచ్చాలో అతని తెలియదుగాని కడుగుత్రటం మాత్రం చూపిటలోకం కరుగవుతున్నాడు. భాస్కరం అదేమిటా అని అటు తిరిగిచూస్తూ ఉండగానే ముందు కరుగవుతున్న కుర్రవాడు అవధిమారంలో అగి పోయాడు. వాడికి కన్నంలేకుంటాయి.

వాళ్ల గొడవ జరుగిరికి తరుముకప్పున్న వానివంక చూచి "అబ్బా!" అన్నాడు మది చేతి తర్చినితో నిర్దేశిస్తూ. వాడి ఎడమచేతి పుస్తకాల లోతు ఉన్నది. ముఖాన కొంపె తవ్వకం జరుగింది. అంతవరకూ మదిచేతి బహుశా ఒక చాయి ఎడం చేత పుస్తకాల తీసుకొని వాడివంక తరుముకప్పున్న చిన్నవాడు ఆ అబ్బతో—ప్రయోగోన్ముఖంగా ఎత్తిన చేతిని కూడా దించేవాడు. అయితే మొదటివాడికన్నా కంఠములో కొత్త చిన్నగా, పింగా సంపూర్ణమైన తలకట్టుతో ముగ్ధులతో దిగజారిపోతున్న నిక్కరుతోనున్న ఆ గంభీర కుర్రవాడి రూపురేఖలు చూస్తే వాడి తర్రుకు అక్కరలేవలసివచ్చింది పని ఉండదు.

అయినా వాడు అలాగే, కుగబాతు గాంధీర్యంగా మొదటివాడి మీదిమీదికి పోతూ అన్నాడు—

"నన్నెందు కలా అన్నావో?"
జవాబు విధంగానే వచ్చింది—
"నవ్వకూ ఉన్నావు కాబట్టి!"

రెండవవాడు ఈ జవాబు విని కుగకాలం అలాగే నిలిచి పోయాడు. వాడి ముఖంలో ఏ భావాలు ప్రకటితం కాలేకపోయాయి తెలుసుకోవడానికి వాడు జనుడికి ఉండడంవల్ల భాస్కరానికి నిలయ్యింది కాదు. వాడెల్లాగే కొంతసేపు నిలబడి నిలబడి ఆ స్యాక్కుగా రాయి పోతేమీ అన్నాడు—
"కుసారి కన్నె మీనా అబ్బ!"

నిజానికి చేతగాని తెదరింపు మొదటివాడిని తప్పకుండా కన్పించి ఉండాలి. అయినా వాడు తెదరించేనాది ముఖంలో ఏ చూకాడో గాని చాచి జవాబివ్వలేదు. పైగా వచ్చుతూ వాడి కంకణాన్ని తన మదిచేతిలో పెట్టించి ఏదో అన్నాడు. రెండవ వాడు ఈ తర్రుకు ముఖం ప్రక్కకు తిప్పుకున్నాడు.

అంతకుముందు కంకణం దిగి సందీపోనున్న భాస్కరం అకుర్రవాడెల్లా ముఖం ప్రక్కకు తిప్పుకోవటంతో సందేహం తీరిపోయింది. కాని ఆ పరిస్థితుల్లో వాడిని పలుకరించటానికి కోరు వచ్చింది కాదు. అందుచేత ముందుకు కదలిపోవన్న చొరవ తెచ్చుకొనిగా అనుసరించసాగాడు.

కొంతదూరం పోయాక చలపతి అక్కర్లుగా తన భుజం మీద ఉన్న జట్టుగాని చేరిని విడదించుకుంటూ అన్నాడు.

"నేను నీకు ఏం చేశానువాయ్... నీకు ఏమైనా ఒక్క మాటలా అన్నాను!... నన్ను గడిగడికా... ఎంత మదికి వచ్చి!"

కోపం, ముఖం, అవమానం చుర్రులతో ముప్పిరి గోతగా ముఖాధిక్యతచే పట్టుకుపోయిన కొంతలోనుండి చూటలు తెట్టుకూ తెట్టుకూ అన్న అపేక్ష మాకి జరగాక అన్నీ హితుని నిర్భాగ్య స్వభావం కూడా కరిగిపోయినట్లుంది. వాడు కూడా జవాబివ్వలేదు. చూడంగా తలకంతు తీసుకున్నాడు.

చలపతి అది భోగనేలో అంటున్నాడు.

"నేను.....అందరికీ అబ్బా!" ముఖాధిక్యతచే క్రమ క్రమంగా వాడి మాట మాటకూ ఎడం చొప్పు అవుతూ వచ్చింది. "ఉదయం...అలాగే...తెలుగు కుడ్డను కొట్టాడు...తవ్వ...చేసింది...ఒకదూ! తెచ్చి...వాళ్లు!"

చలపతి అగిపోయాడు. స్నేహితుడు మానంగానే నిలిచి పోయాడు.

ఒక ఫర్లాండు దూరం వడిచాక వాళ్లు ఒక చందులోకి మళ్లారు. ఇంతసేపూ ఎవరూ మాటాడలేదు. వాళ్ల సమస్యను భాస్కరం కూడా సంచులోకి మళ్లారు.

చివర వాడు ఒక ఇంట్లో ప్రవేశించాడు. అట్లా ఇంట్లో పోయేముందు మూలం చలపతి తన వొక్క ముందుభాగంలో దుఃఖమైనమైన తన ముఖాన్ని ఒకసారి పూర్తిగా తుడుచుకున్నాడు.

భాస్కరం కూడా కొంతసేపు కాలవారణం కావించి పిదప బోసి వెళ్ళాడు.

* * * * *

భాస్కరం చలపతితో గడిపిన కాలం ఎంతో ఎక్కువ కాదు. ఒక్క గంటన్నరే. అయితే ఆ గంటన్నరలోనే అతడు ఎన్నో క్రొత్త విషయాలు తెలుసుకున్నాడు. అసలే రసముకున్న అతని వేదవాక్యపద్యం యా నవవిషయ పరిజ్ఞానంతో మరి మంచి పోసాగింది.

అనుకోనని ఈ ప్రయాణంలో అతడు అప్రయత్నంగా తెలుసుకొన్న ఆ క్రొత్త విషయాలు—అతని నెలకగా ఉద్వేగపడి చూచూ చెప్పటానికి ఒక్క సంఘటన చాలు.

భాస్కరం బమ్మకు ప్రయాణమైనపుడు చింట చలపతి కూడా వచ్చాడు. బమ్మలో కూర్చున్న పిదప భాస్కరానికి ఆకస్మికంగా ఒక ఆలోచన కలిగింది. యాత్రాయుక్త విచిత్రం చేసి కత్తి చాలాసేపటి క్రితమే ఓడించిపోయి ఉండటంచేత ఆలోచన కలగట మేమి అదివాస్త్రాపాన పడుటవలన మేమి రెండూ ఒకే సారి జరిగాయి.

“ఏం రా చలపతి! మత్తుకూడా వాతో ఇంటికి వస్తావేమిటి?” అన్నాడు.

సందర్భమిది ఈ ప్రశ్న చలపతికి ఇంచుమించు అర్థమే కాలేదు. అందుచేత వాడు ఏ మనలాని! తోచక అట్లా పివరికి ముఖంలో చూస్తూ తోడుకున్నాడు కాని పివరికి అతే ప్రశ్నను రెట్టించి ఇంకొకరూపంలో అడిగినది వాటికి అప్పుడు అర్థం అయ్యింది కాబోలు—అన్నాడు.

“మా మేధుడుగారితో చెప్పలేదు.” అన్నాడు వసుకుమారు. మేధుడుగారంటే ప్రైవేటు మేధుడుగారు, యాక్ గార్డియన్ అన్న మాట. కాని భాస్కర మీ జవాబుతో అంతకన్నా ఆ జవాబిచ్చేటప్పుడి ఆ పిల్లవాడి ముఖంలో గొంతులో వ్యక్తమైన విస్మయంతర్రాజ్యం గమనించా—మరి ఉద్విగ్ధయ్యాడు.

“చెప్పకపోతే ఏం?” అన్నాడు అది నిర్లక్ష్యంగా! అతడి కాక్షిణంలో ఒకరి సంరక్షణలోనున్న కుర్రవాడు సుఖసంతోషాల నీవ విధులవిషయం గాని, సంరక్షణభారం వహించి పెద్దమనిషి! ఉంటే యిట్లుండుల విషయం గాని కష్ట కూడా నుద్దుపెట్టులేదు. అతని ఆలోచనాని వాక్యాల కూడా అవిషయాన్నే స్ఫూరింపజేస్తాయి. తన సవాలుకు చలపతిమండి జవాబు రాకపోయేసరికి కాక ఆ జవాబు మాహించి చెప్పుతూ అన్నాడు.

“కొడుకూడా ఏం? ఈసారి కొట్టబోతే చెప్ప! నీ చెప్పావని! అవసరంగా కొడితే మర్యాద దక్కదను. నీకు మీనాన్న దగ్గర భయమైతే వాకు ఉత్తరంవ్రాయు. బంటు నీ వచ్చి తీసుకుపోతాను!”

భాస్కరమిట్లాతను చెప్పకపోవడమిది పూర్తిచేసి అరవక నించో తలోకనం ఆరంభించాడు. నివాసమే మరి! కడుపులో ఉన్న ఇనుపని పదార్థమేదైతే ఉండో అదికాస్తా వారి చేతుకున్నా! మనిషి! నీమిత్రత్వం ప్యాపియం చిక్కేది.

అయితే అసరికి అతడు కోల్పోయిన విషయమిదేమిటా? సమాకరించుకో గలిగినా జరిగినదానికే పశ్చాత్తాపతే స్థితి! కోలుకోలేదు. అందుచేతే అతడు చలపతిని తనతో తీసుకపోయే ఉద్దేశం విడుదలకున్నా ఆ సందర్భంలో చలపతిచ్చిత అమూల్యమైన తన సలహానుగాని అద్వితీయమైన తన పోషాని గాని ఉపసంహరించుకోకుండానే చలపతిని క్రతానుభాషినిదిచి పెట్టి స్వగ్రామాభిముఖుడై పోసాగాడు. అయితే యా సందర్భంలో ఇంకొక్కవిషయం చెప్పకోవాలి.

నిజానికి భాస్కరం ఇట్లా ఆచేడిలో అనాలోచితంగా మాటాడినందువల్ల ఇంకొక కుర్రవాడైతే దానిని ఎట్లా ఉపయోగించుకోనేగాడో తెలియదు. కాని చలపతి మూలం దానిని దుర్వినియోగం చేసుకోలేదు. అయితే ఒకనాడు అవసరం పడినప్పుడు భాస్కరం ఇట్లా మాట్లాడినమే ఎంతో ఉపయోగకారి అయింది.

4

సాధారణంగా తీరికలో మునుష్యుడు అనుకునేది ఒకటి జరిగేది తోచోటి అవుతూ ఉంటుంది. తుదిషయం భాస్కరానికి కాగానే తెలుసు. అయినా అతడు ఈ ప్రయాణంలో ఓ గమనం ఆశ్చర్య పాతక తప్పటంలేదు. అదిలో రెండవ అసంతోషం మళ్లా ఈనాడు స్వగ్రామం పోతున్న భాస్కరం తన ప్రయాణం అనేక విచిత్రసంఘటనలకు మూలకారణం అవుతుంది అనుకున్నాడు. అమాట కొంతవరకూ నిజమే అయింది. కాని అతిదూహించినవిధంగా కాలేదు.

భాస్కరం ఇట్లు చేయకునే సరికి దీపాలవేళవాటి పోయింది. తనుకున్న నూటానూట ప్రభావంవల్ల ఒకరిద్దరి వ్యిష్టిలో వస్తూ అరిచించు మించు సుర్రంపబడకుండానే ఇట్లు చేయకున్నాడు. యాదినవాడైతా. “ఒహో చాలాకాలాని!...” అని మాత్రమే అన్నాడుగాని అతి దూహించినట్లుగా అతడినేమి దుయ్యబట్టుకోలేదు. చివరకు అన్నా వదిలా కూడా భాస్కరానికి ఆకాంక్షగమే కలిగించాడు.

బంటుల సింహారలోనిపిల్లు వెన్నల, నీటిగా ఉన్న వరం చాలో చాప ఒకటి ప్రక్కగా వరచి లక్ష్మమ్మగారు చిన్నపిల్ల పార్వతినితో కొడుకున్నాడు. ఇంట్లో కారడ కాటిగా కుమార్తె కరికం పద్యాలు ఎగర గొడుగోంది. వారి పిల్ల కూడిబంటుతోంది. పద్మవాణింగాడు ఇంకా ఇంటికి రాలేదు. ఇట్టి సమయంలో భాస్కరం ఆకస్మికంగా ఆకాంక్షించి ఉడిగిపిల్లు బాగోటికే మని బూట్లు చెప్పకు చేతుకుంటూ వచ్చి ఇంట్లో ప్రవేశించి అందరికీ చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించాడు.

ఇట్టి అకస్మిక సమావేశాల అవసరం సాధారణంగా దివ
కర్మ కోరి సండుకుటా వ్యాఖ్యానాలు అయ్యాక లక్ష్మమ్మ
గారు వెళ్ళుచు వెళ్ళుచుగా చిట్టి రాఘవుల తేను సమాచారాలు
విశాఖలపై అన్న భాస్కరం అర్చివారి క్షేమసమాచారాలు
ఒకటాకటే ప్రశ్నలు వేస్తూ తెలుసుకొనవారంభించారు. చివ
రకు కొంత సేపటికి ఆమె ప్రశ్నలన్నీ పూర్తికాగా భాస్కరం
తోచి ప్రశ్న చేశాడు.

"అన్నయ్య దీనిలో ఉన్నాడా వదివా?" అన్నాడు
సందేహంగా.

ఉన్నాడని చెప్పగా భాస్కరం రావీపడి బట్టలు మాడ్చు
కోవటానికి లోనిది వెళ్ళాడు.

తరువాత ఆదిరకాలంలోనే పద్మనాథంగాడు కూడా
వచ్చాడు. ఆయన వస్తూనే ఏవో చాలా పని లోందరిలో
ఉన్నట్టు కారడమ రైలు కళ్ళోట్టా మొదలైనవో తెచ్చుని
కారడమ పురమయించాడు. కాని భాస్కరం వచ్చాచిని చెప్ప
గానే "భాస్కరమా? ఏడి" అంటూ చివరిఇంట్లోకి వచ్చె
శాడు. భాస్కరం అప్పుడే లోనుండి బయటకువచ్చాడు.
అరిడిని చూస్తూనే అన్నాడు.

"ఏంటా ఎప్పుడొచ్చావ్" అంటూ అరిడిని అనుగమించి
పట్టింటిపిన్న మంచంమీద కూర్చున్నాడు.

భాస్కరం అప్పుడే వచ్చిపట్టు చెప్పగా కారదాలక్ష్మమ్మ
గారు ఆ రాతనం ఎంత తిమాడుగా వచ్చాడో వర్ణించి చెప్పారు.
కారదలే సాధనయంగా కూడా వర్ణించింది.

తరువాత పద్మనాథంగారి వంతు కుట్రప్రకృతి వేరూడా
పూర్తయింది.

అక్కడినుండి సంభాషణ క్రమంగా మలుచుచుపోయింది.
కొంతసేపు భారీ పూర్ లోఉన్న తమ యింట్లో పోడయి కుటుం
బాన్ని సూర్య స్థితిగతులసూర్య వారా వదును ఒకవారి ఇంటికి
వచ్చి పోయినపుడు అరిగిన సంఘటనలసూర్య సంభాషణ పోయింది.
వీధిప ఒక స్థితికి వచ్చాక ఆ సంభాషణ మరి పొగలేదు. అరిటి
లక్ష్మమ్మగారు జ్ఞాపకం చేయగా భోజనాలకు లేచారు.

భోజనాలపద్ధతూడా మొదట్లో వానంగానే గడిచింది
కాని పద్మనాథంగాడు వరికివరికి దివర కొక మంచివిషయాన్ని
బయటకు లాగాడు. ఆయన క్షీణకాలం ఆ విషయాన్ని సూర్య
అప్పుడే ప్రస్తావించటంలోని దౌచిరినిసూర్య సందేహించి
వెంక, ఏమనుకున్నాలో మర్నా—ప్రారంభించేడు.

"వలసరిని క్రొత్తకం హస్తాల్లో ప్రవేశపెట్టావా?"

ఇట్లా ప్రవేశకమ విడిచి పద్మనాథంగాడు కౌస్తభి
అగాడు. కాని భాస్కరం ఎట్టిప్రశ్న వేయలేదు. ఇంతవరకు
వరిగిన సంభాషణలో మిగిలినానే అయినా అతడు పొల్లంటేనే
ఉన్నాడు. కాని ఈ క్రొత్తవిషయం యెక్కువసేపటికి అరిసు
మానం వహించాడు. ఈ విషయాన్ని గుర్తించి పద్మనాథంగాడు

సందేహం తీర్చుకోవటానికి కావోను మరిక వాక్యం విడిచి
యోశాడు.

"ఇప్పుడు వెకండి ఫారం దడుపుకున్నాడు!"

కాని భాస్కరం ఈసారికూడా మాటావికపోయేసరికి అతను
ఒక నిర్ణయానికి వచ్చాడు. తరువాతి ఆ విషయమై ఇంక మాట్లా
డటమా మావదిమా అని మధన పడిపడి చివరికి ప్రారంభించాడు.
ఆయన ఒకసారి భార్యవంక తలపెట్టి చూచి "ఎప్పుడే?...గత
దినరాలయంతు కదా?" అంటూ ఆమె బలపరచకమండే చెప్పక
పోవగాడు "...అంటే దినరాలయందే. అగడ్త ఇరవైవాలక
లేదేన తీసుకవచ్చాను. అక్కడి కారాయణగారని ఒక మునిసిపల్
మాక్కులు మేష్టరుగారు ఒకరు ఉన్నారు. వీడి ఉనికి వారియంట.
గత సంవత్సరమంతా ప్రైవేటుగా తిరిగిడు ఇక్కటా! ఈ సంవ
త్సరం మూడవ ఫారంలో ప్రవేశపెట్టడానికి ఉరతు. నెలకు పది
రూపాయలు కావాలన్నాడు. మంచిదే అన్నాడు. యీ యాడా
అసలు మూడవ ఫారంలోనే ప్రవేశపెడుతున్నా కాని పువాది బట్టం
ఉండిదని నేనే వర్ణిస్తాను. తెలిపవారంలో వాయిసులేకాదు.
ఇప్పుడుకూడా ఆయన దగ్గరే దడుపుకున్నాడు. నేను మరెవరి
తిగ్గించలేదు. ఒక్క భోజనమే హాటల్లో...పెట్టే లేదా ఉనికి
సర్వం వాల్లియింట్లోనే" అంటూ క్షణమాసి మర్నా ఒకసారి తల
పెట్టి భార్య ముఖంలోకి చూస్తూ అన్నాడు. "చాడు తిన్నగా
చదువుకోవాలిగాని చాలామందికి లేని సదుపాయాలన్నీ వాడి
కున్నాయి. అహర్నిశలా ఎప్పుడు కావాలంటే అప్పుడు
మేష్టరుగారు నిర్దేశించటాడు. వంటరిపనం—దెసలూ లేకుండా
వాళ్ళయింట్లో వీడూ ఒక పిల్లకుగా కరిసిఉండవచ్చు. వాల్లి
వీడిచే వీన్ని గారూ మామ్మగారూ అంటూ వరసలు పెట్టి పిలిపించు
కుంటారు కూడా. ఇంక ఎటువచ్చి చేస్తే పట్నం పోకొట్టటం—
దానికి అవకాశం లేదు. వీధిలోకి పోకొట్టటాన్ని నీనీమాకు మర్నా
ంన్నా మేష్టరుగారి అనుష్ఠ తీసుకోవలసిందే. ఇక్కడలా గంటలూ
నికే అవటానికి అవలే నీయలేదు!" పద్మనాథంగాడు అగిపో
యాడు. భాస్కరం మాటాడలేదు. ఈ విషయం భార్య గుర్తించి
చింకా లేవో అని కావోను పద్మనాథంగాడు ఆమె దృష్టి తివరంక
తిరిగినవే ఒక వ్యంగ్యహాసం చేశాడు. తరువాతి మరి కొంతసేపు
ఉరుకోని ఇంతా తృప్తిరనివారిలా ఆరంభించారు.

"మెప్పు నీమగ్గ ఏవో పరిశీలయ్యాయి. కొన్నిల్లో
కాగానే మార్పులు వచ్చాయి కాని కొన్నిల్లో సరిగా రాలేదు.
నేను పెద్ద బాధ పడలేదు కూడా. ఇన్ని విర్యాలు చేశాకూడా
వాడికి మార్పులు రాకదానే వాడి ఖర్చుం. అదే అన్నాను."
అంటూ మరి కౌస్తభ విరామంతో "కాగా అదీ మంచిదేలే అట్లా
అయితే తిరుకు ఫారంతో మునిపించేయవచ్చు. ఆల్టే క్రమ
ఉంచుకు. వాడి కరికోకాని కడి చాలు కూడా" అంటూ బయటికి
ఒక వ్యంగ్యహాసం చేశాడు.

భాస్కరం దీని తరువాతకూడా ఏమీ మాటాడలేదు. అతడు
సాక్షాదంగా భోజనం ముగించి లేచి అతరిలకు పోయాడు. అతడు
బయటకు పోయిన తరువాత లక్ష్మమ్మగారు మందరినీన్న భోర
నీలో అన్నాడు.

“ఏమిటా నూటలు?”

తాని వద్యవాధంగాయి ఈ ప్రశ్నకు కూడా తనకు అనుకూలమైన అర్థంతోనే అన్నాడు. అది కూడా అనవసరంగా గొంతు పెంచుకొని—

“అవునే పెద్ద వదులుతు చదువులే పట్టులంటి ఉద్యోగాలు పోతాడు. అప్పుడు నీ గతేదామా?”

ఈ మాటలపై లక్ష్మమ్మగారు పెట్టిన ముఖభంగితు చూసి చివరకు కారదకూడా ముసిముసినవుతు పవ్వకొన్నది.

భోజనమయ్యాక పోలోకి పోయిన భాస్కరం తిరిగివచ్చే సరికి చాలా ఆలస్యమయ్యింది. అతడు వచ్చేసరికి ఒక్క అమ్మమ్మ గారు తప్ప అంభో గాథనిద్రలో ఉన్నాడు. ఆమె కూడా మగత కళ్లతో భాస్కరానికి కావలసినది చూచాక నింటనే నిద్రపోయాడు.

భాస్కర కూడా కూడా ఆలస్యంగా నిద్రపోయి లేకటం కూర్చుంటే ప్రాద్దేశిక లేచాడు. లేచేసరికి అది కలో నిజమో తెలియదు గాని నిద్రలో ఎకలో లేచినట్లు, వెళ్లితస్తాను. నువ్వు పుంటావు కదూ అన్నట్లు సుద్రకు వచ్చింది. కారద వదుగులే అది నిజమేనని గతరాత్రి తెల్లవాడుకామున తండ్రి తొడుగు వెళ్లారని చెప్పింది.

5

భాస్కరం బద్దకంగా ప్లావాదులు ముగించేసరికి దగ్గలాగా తన నింటలవేళ అయింది. నీవలు తరిసి నిలువెత్తులకు చేరుకున్నాయి. వల్లె దిగులలో ఉదయపు జనసంచారం తగ్గి, ఉండి పడిన పొలంమంచి తిరిగివచ్చే ఒక నైహి, భారపు సంతలకు వదులుతీసి ఒక కారిటివాడూ, కొమటింటిమంది ఇంటికిపోయే ఒక కుటుంబిని, కనిపిస్తున్నాయి. పూరిఇంట్లో కప్పలలోమంది గెమ్మడి గెమ్మడిగా పోగలు నిలువడటం ప్రారంభమయ్యింది.

లక్ష్మమ్మగారు పెరిటి వరందాలో ఒక పెద్ద కత్తిపిట్ట కొన్ని తొండకాయలూ కప్పిన్ని నీళ్లతో ఒక గిన్నె ముంచేసుకుని తిరిగి మారలు తిరుగుతూఉంటే, భాస్కరం గెమ్మడిగా పుంజారం చేస్తున్నాడు. అతడి పుంజారం ముగిసే వేళకు కారద వేచివేడి కాఫీగారువ తొండరగా తెచ్చి అతిశయించుకుని పరిగిని తెగ నులు బడిలోకి కాపుంటూ పొదికట్టా నువ్వుల మార్చున్నది. భాస్కరం కాఫీ త్రాగుతూ ఉంటే కారద అన్నది.

“అయితే చిన్నాన్నా రెండేళ్ళ కొకసారా కాటటం!”

కూతుడు ప్రశ్నకు అమ్మమ్మగారి ముఖాన చిరునవ్వు రెండుగురించాయి. ఆమె గత పది పది పాన నిమిషాల్లో యే ప్రశ్న అయితే నేడులానికై పాపాపం చాలక తిరుగున్నాలో ఆ ప్రశ్న కారద తేసింది. తాని భాస్కరం జవాబిచ్చాడు.

“రెండేళ్ళ కొకసారేవా నేనే వచ్చాను కదమ్మా!”

ఆ గొంతు విడతసరికి తన నోట ఆ ప్రశ్న కాకపోవడం మళ్ళీ తన అనుకున్నాడు లక్ష్మమ్మగారు. తాని కారద కి తెలుసు

(గ్రహించే వావం లేదు, అయితే ప్రశ్నకు సదుత్తరం వచ్చినట్లే జాబించుకొని అతరువాత ప్రశ్న తేసింది.

“అయితే మరి పిన్ని నీ చెల్లి నీ తీసుకెవరేదంట?”

భాస్కరం దీనికి కూడా జవాబిచ్చాడు.

“నువ్వు పొమ్మంటావని”

ఈ మాటలంటూ అతడు కారద ముఖంలో చూచి నవ్వాడు కూడా. అయినా లక్ష్మమ్మగారు పారవడలేదు.

కారద తన భోరనేలో అన్నది

“నే వెండుకు పొమ్మంటానా?”

భాస్కరం దీనికిమీ జవాబివ్వలేదు. అది చూచి లక్ష్మమ్మ గారన్నాడు. అయితే అది ఆమె ఏమీ చెప్పకు చెప్పగా అనలేదు. పరిస్థితిని రక్షించటానికి ఆడవాళ్ళు పాధారణంగా ఉపయోగించే దిగ్భ్రమస్త్రంగా వాడారు. ఆమె అన్నాడు

“నువ్వు కాకపోతే మీ నాన్నగారు.”

తాని కాతడ వదలలే—

“మా నాన్న గారు ఎందుకు అంటాయో, అయితే అవకు.”

ఎందుచేతో ఈసారి తదివా మరిదీ ఇద్దరూ మానమే జపించారు. ఈలోగా భాస్కరం ముఖం క్రమక్రమంగా రంగులు మార్చుకుంటోంది. అయితే అతిమయం లక్ష్మమ్మగారి దృష్టిని కాటిపోలేదు. ఇంకెలో కారద ఇంకోక ప్రశ్న తేసింది.

“చిట్టిచెల్లి ఎలా ఉంటుంది చిన్నాన్న గారూ?”

భాస్కరం ఎందుచేతో ఈ ప్రశ్నకు వదన ఉద్దిగ్భ్రమ దయ్యోకు. తాని మెల్లగా జాబిది గ్రహించుకోగలిగాడు.

కారద ఇంతవరకు పరిస్థితి కాస్త కూడా గ్రహించలేదు. తాని ముగింకపాలుతో ఆమె కూడా ఈ సంభాషణ నిమక ఏదో అప్రియవిషయం కాగిఉందనీ అందుచేత ఇంకెలో కాన నోరుమానుకోవటం ఉత్తముననీ గ్రహించింది. గ్రహించటమే కాదు ఆచరణలో పెట్టింది కూడా. మరికాస్త సేపటిలోనే ఏదో పని కల్పించుకొని అక్కడినుండి కొద్దిమసాల అట్లానే గడిచాయి—

తిరువారే భాస్కరం గెమ్మడిగా అడిగాడు. అతడు తన గాని వంక తిరుగుతూ అన్నాడు.

“నువ్వు ఎవ్వరైనా కలపతి ఉంటున్న ఇంటికి వెళ్ళా తదివా?”

ఇది ఎంత అసంబద్ధమైన ప్రశ్న అయితే భాస్కరం అప్పుడు నిర్దించగలిగి నీటిలో ఉండి ఉండితూ లేకరిన చెప్ప దలచుకొన్న విషయానికే ప్రవేశగా అంతిన్న ఉత్తమునైన ప్రశ్నతోవలేదో—తాని అది ప్రశ్న కాదు అయినా లక్ష్మమ్మ గారన్నాడు.

“లేదు. ఏంటి?”

“ఉదాహరణ. రాత్రి అన్నయ్య వాడి ఉన్న దిని నూర్చి తేలిక బందోబస్తు విషయం భావకంపట్ట అడుగుతున్నాను.” అందిమాటల

శోరణి కాంతంగానే ఉన్నా అంతర్యాగి గంభీరంగా కూడా ఉన్నది. అతిపడినాడు.

“పోనీ ఎట్లా ఉంటుందని వాడి చెప్పడైనా అడిగావా?”

లక్ష్మమ్మగారికి ఏం జవాబు చెప్పాలో తెలియలేదు. నిజాని కామె కునిచున్నాడు కొడుకును ఒకపాటి ప్రశ్నించడం వాడు ఏదో విచిత్రమయ్యగా చెప్పి మొత్తంమీద కాగానే ఉంటుందనే అభిప్రాయం వెలిబుచ్చటం జరిగింది. కాని భాస్కరం శోరణి ఆమెను మూగకానిది చెప్పింది. ఆమె కన్నార్పకుండా మరీది తోరమాత్తు “లేదు” అని మాత్రం అన్నాడు.

భాస్కరం ఈసారి తలవంచి కాస్తసేపు ఆలోచించి అన్నాడు.

“వాడిది ఈ ఉన్నపాటుక ఇట్లా తదివించేకంటే తదువు మానినించేయటం ఉత్తమం. ఈజేరిలో నూటికిపదిమందే తదువు వున్నవాళ్లు. క్రిష్టిన్ లోంఁద్రెమండికూడా బ్రతుకుకు నేపున్నాడు. వాడుకూడా బ్రతకేకపోడు.” అంటూ ఊగమూగి “అయినమాట ఎట్లా ఉన్నా బలూలే నీకు వామాటమీద పూర్తిగా నమ్మకంపోయి వుండవలసింటున్నాను. అందుచేత నీవే తెలుసుకున్నాడు. కా మాటమీద ఏమాత్రం విశ్వాసం ఉన్నా ఈ ఉన్న పరిస్థితులలో తదువుమాన్చి ఇంట్లో ఉంచటానికైతే ప్రయత్నించు. లేదా కనీసం ఆశ్రయలోకి వెళ్తే కాస్త తప్పించు”

భాస్కరం అగిపోయాడు. లక్ష్మమ్మగారు తన ఏం వింటున్నాడో తెలుసుకోలేక తెల్లబోయి చూస్తున్నాడు. ఆమె గుండెలుమాత్రం ధవధవి కొట్టుకో పోగాయి. భాస్కరం మళ్లీ ఆరంభించాడు.

“మనుష్యులు—అందులో చిన్న పిల్లలు ఎవ్వరూ ఏ అపాయకకరమైనదాలో తెలుసుకోవడం కష్టం. ఇప్పటికీ మా ముగ్గురు అన్నదమ్ముల పిల్లలలోనూ వాడు ఒక్కడేమగపిల్లడు...”

భాస్కరం చదవ వీరుజారాక అగిపోయాడు. కాని పాపెత ఉండడనే ఉన్నది. అందుచేత కాస్తసేపు పోయాక ఇంకోక పద్ధతిని ఆరంభించాడు.

“వాడి జీవితం ఎట్లా ఉంటుందో తెలుపా తదివా— డైలలో ఉండేవాడి జీవితం వెయ్యిరెట్లు కాయం! ఆమెన్నడు ఒక—అరివి! పెట్టడాని! ఒకపేరు. వాడు కొరకకుండా వుండి అటువంటి వాడాయన! లేక అతనికంటేవాడు కాకపోయినా కొడుకు ప్రేయస్కులై ఈయనగారి అరివి నట్లా తీయాలన్నే ఉండాలి!”

ఈయనన్నట్లు నిజంగానే వాడు కనీసం పొయ్యంతం లేక డైలా వాడంటే వాడు పిల్లలోకి పోవలసిని నిలలేదు. వాడెట్టి ఆ పిల్లలంతాలో తెలుపా! వాడికి కోలా! విడుగుంటలు తప్పలే అరుగుంటలు కన్నా నిద్రపోవడాని! పొక్కులేదు. వాడు కాగి ఎన్ని గంటలకు పడుకోవాలో తెలుపా. పదిగంటలకు, తెల్లవాడు జాముక ఎన్ని గంటలకు లేవాలో తెలుపా మూడు—మూడున్నర—మహా విదే వాలుగు బాటలాని! తల్లికాదు. ఇగమూ

గాధనుగీర్తిని మునిగలేక ఈ పిల్లవాడొక్కడూ తెలుసుకునేను కొని భగ భగమంతేకళ్ళతో అర్థం తెలియని ఆయింగ్గీపు పాకాలువల్ల వేస్తూ కూర్చోవారి. నిద్రవావలే కుని! పాట్లు పడితే అనిద్రపోవడాని! వాడికి మండపా తెలుపా. పేపరువ్వ రెబ్బలు, అంతేకాదు వాడికి పొయ్యంతం అటుకుపోవాలనే దుక్కుద్దిగాని, లేక తనవాళ్ళకు తలకుగొని ఏదో జబ్బుగాని పొడవూరితా—వాటి! కూడా పేపరువ్వమందు. రెబ్బలు వోర పడకపోయినా ఇంగ్లీషుపాఠం రాక పోయినా అరివచ్చేట్లు చేయటాని! కూడా పేపరువ్వ ఉపయోగించబడుతుంది”

భాస్కరం ఇక్కడ కాస్త ఆగాడు. లక్ష్మమ్మగారట్లా కొయ్యకట్టి కూర్చుని స్రుద్ధిప్పగించి వింటున్నాడు. భాస్కరం మరలా ఆరంభించాడు.

“వాడికయిన తడవోంజేడ్లు నిండామో లేదో—వాడికి తన వేసివ భారం మాత్రం పాపావ్వంకాదు. వాడిని తీసుకోవాయి రెండవభారంలో జాయన్లేకాదు. చిలకపలుకులుగా రెండుముక్కలు పరిశీలు కొలలినని కంకణం చేయించి మేష్టది తన రాధ్యత తదువుకున్నాడు. మూల్లో పెట్టే పాకాలు అయో మయంగా ఉంటాయి. పెట్టేది వోరపరచుకోకపోతే నిరుసుగొని అక్కడి మూల్లో మేష్టయా కొడుకునే ఉంటాడు. మాథ్యలు తక్కువనస్తే యాయచేమో యిట్లా మాటాడకాదు. వాడెలా ఉని పెట్టుకుంటాడు!” భాస్కరం మరి కాస్త విరామంతో “ఇంకా వాడి భారాలన్నీ మోసే తయినవా! ఈ నమ్మకంబట్టి వాడింటే వాడా పరిష్కరించుకుంటాడు! దుర్వరమై జీవితం గడుపుతూ వాడికి ఏడవటానికైతే కా మక్కు నీమకక్కరలేదా! కానికీ కూడా చెప్పలే!” అని ప్రశ్నించి ఉరుకున్నాడు.

తదువార మరీకోరికేపు మానంగా గడిచాక భాస్కరం ఆన్నాడు.

“ఈ నడుమలో వాడికి వాడు సంరక్షణ చేసుకోవాలి! వాడికివాడు నీళ్లుపోడుకోవాలి! వాడి బట్టలు వాడు బాగ్రత పెట్టుకోవాలి! దుఖంబస్త్రకష్టంవస్త్ర వాడినివా... తీరదించు కోవాలి! వాడు చేసినది చిన్నతప్రైవా పెద్దతప్రైవా తీసు అన్నదిలేదు! జారి అనలేదు!” అంటూ కాస్త అగి “—వాడెలా ఉంటాడో తెలుపా—మొన్న నేను చూచినవాడు తలకు మానలేదు. తీవరం ఎన్నాళ్ళయి చేయించుకున్నాడో తెలియదు! మాపిన సుద్దలలో, నిరామరకలలో గుండీలులేని లార్చీలో జారిపోకున్న విక్కరుతో ముఖాన అడవోయకా, ఫిటీ, అమాయకా, కాండరియందగా ఒక పెరిపెడకలా ఉన్నాడు.” అంటూ మళ్లీ అగిపోయాడు.

లక్ష్మమ్మగారు అట్లానే కదలక మెదలక వింటున్నాడు. ఆమె ముఖం ఊగమూగం పారిపోతూ ఉండటం భాస్కరం గమనించలేదు. అతడు ఆశ్యాభిముఖుడుగానే మళ్లీ కోరికేపు పోయాక ఆరంభించాడు.

“పిల్లలు చిన్నతనంలో వా అన్న వాళ్ళకు నిడిచిఉండవలసి వస్తే అతెట్టి దురదృష్టమో—ఆ జీవితం పెంకి దుఖభోజనమో

అయ్యకు తెలియకు వదిలా. కానితోడు వాడికా పరకవాసం జూడా విధిస్తే ఎలా? దుఖబోధాన్ని వాడు పిరికగా భరిస్తే బాధ లేదు. కాని వాడి చిన్న వృద్ధులకు కానిని భరించలేక ఏ అపూ యిష్టమో చేస్తే? భాస్కరం అగిపోయాడు. తరువాత కొంత సేపటివరకూ అతడు మాటాడలేకపోయాడు. చివరకు తేలిపోయే ముందు అన్నాడు.

"ఇదంతా ఎందుకో తెలుసా? నన్ను పొడించటాని! నన్ను తీసింపే ప్రయత్నంలో అవిచ్ఛిన్నుడై! పరకవాసం విధించాడు."

భాస్కరం ఇట్లా అంటునే అక్కడనుండి వెళ్ళుచుగా వెళ్లి పోయాడు.

అక్కయ్యగారు మాత్రం అప్పటికి కదలలేదు. చివరివరకూ చేతులు దగ్గి అలానే కూర్చున్నాడు. భాస్కరం గమనించలేదుగాని అతడు ఇక్కడనే ఆమె గోచరు చేరగిలబడిపోయాడు. పిదప అతడూ వెళ్ళిగానే ఆమె కూర్చున్న చోటనే అలాకా గోరిపోయాడు. కొంతసేపు బోయాక అక్కడకువచ్చిన కారడ ఆమె స్థితిని చూచి విమర్శ అంటూ గాఢరావచ్చింది. అక్కయ్యగారు నెగలతోనే విచారించి నుంచినీ తిక్కుకున్నాడు. తేనుకున్నాక కారడ విమర్శ అంటే "నైత్యం గా ఉండనీ కష్టం తిరిగాయనీ" తేల్చేవాడు.

6

నీకాని! అక్కయ్యగారి! చలపతి స్థితిని గూర్చి కొంత తెలుసు కాని వాడి పరిస్థితి ఇంత అధ్వాన్నంగా ఉన్నదని తెలి తెలియదు.

కానికొకరణం పిల్లలకు ఇవ్వవలసిన తీరును నురించి ఆ ఇంట్లో వచ్చి బాధించానికి ఉండే విచిత్రాభిప్రాయాలే. అక్కయ్య గారి అభిప్రాయాలు భర్త అభిప్రాయాలకు ప్రతిబింబాలు.

ఆమె మాతృహృదయం ఒంటరిగా ఉన్న తన దివ్య కన్య కుళాలను గూర్చి విచారించి తెలుసుకోవటానికి ఎప్పుడూ ఆశ్రయ పడుతూనే ఉండేది.

కాని అందువల్ల పక్కపాదంగా అన్నట్టు వాడికి యింకా కాని ఇవ్వచ్చి తెలిపిట్టపు కుండమీసని ఆమె భయం. అందుకు తగ్గట్టుగానే జరిగింది కూడా.

చలపతి ప్రకారం ఇద్దరూ తొలి తోడల్లో ఆమె అక్కడివాడి పరిస్థితులను గూర్చి తెలుసుకో ప్రయత్నించాడు. వాడు నయ్య కన్యగా అబాబు తెల్లమూ చివర కొక స్థితికి వచ్చాక అక్కడ గుక్కుల వేడతలం ప్రారంభించాడు. అక్కయ్యగారు ఎట్లాగో వాణ్ణి నిమగ్నమైంది ప్రశ్నిస్తే తమ అక్కడ ఉండలేననీ ఎప్పుడూ తల్లి మొదలైన వారు క్షాపకం వస్తుంటారనీ చెప్పాడు.

అక్కయ్యగారు అనేక విధాల బోధపరచి ధైర్యం అవలంబించ వలసిన అవశ్యకతను మరి మరీ ఎత్తి చూపారు. కాని వాడు స్పష్టంగా నోటితో అనకపోయినా అది అపారధ్య మన్నట్టు అవాచిచ్చాడు. చివరకు కడుగునంటే గాని వాడికి ధైర్యం కలిగించడం

సాధ్యమయింది కాదు. అంతటితో నీ ఆమె పిల్లలను చదువవ్వటం మంచి కాదనే భర్త సిద్ధాంతాన్ని శూన్యంగా అంగీకరించి తిరుగుకున్నాడు.

కాటిమంచి ఆమె చలపతిని వాడి స్థితిగతులను గూర్చి ఎన్నడూ అడగలేదు. ఎప్పుడైనా వాడు స్పష్టా స్పష్టంగా నూచిస్తూ వచ్చినా "అవును గతువుకోవారి! లేకపోతే అదుపు ఎలా వస్తుంది" అనేవాడు. చలపతి ఏమనుకునేవాడో మరి మాటాడేవాడు కాదు.

కాని ఈవాడు భాస్కరం వాడి నిజ పరిస్థితిని వివరించే పనికి నోరు రాని తన దివ్యకు ఎంత విచిత్రాన్నిని తన గర్భంలో కాదుగోని అబాబు అట్లా మాట్లాడాడో, ఈ సంవత్సరం తన దుఖబోధాన్నంతా ఒంటరిగా తానే ఎట్లా మోస్తూ వచ్చాడో ఆమెకు తెలిసి వచ్చింది. ఆమె నుండే చెరువయ్యింది. కాని ఆలోచించగా భాస్కరం తేచేమందు అన్న మాటలు ఆమెను ముగ్ధ పంచేటంలో పడేగాయ.

భర్త ఒకప్పుడు ఏదో మాటల్లో చెప్పాడు నీతోకంటే మనుష్యులు తమ అవసరాలను పట్టి గోరంతలు తొంపెంతలు చేస్తారు. కొండంతలు గోరంతలు చేయవచ్చు. అంత మాత్రాన వాటి నిజస్వరూపం అదే అనుకోని భ్రమపడటం తెలిసికొన్నాడు.

ఈ విషయం జ్ఞానకం రాగా ఆమె ఇదవిధమని తెల్లవారే తన స్థితిలో అనేక సందేహాలతో అనేక ప్రశ్నలతో కాధిపతి పాగాయ.

7

మధ్యాహ్నం భోజనాలపుకూ ఉంటే తమ ఆదివం ఒంటి గంటకి ప్రయాణం కావచ్చుట ప్రకటించాడు భాస్కరం. అసలే ఆహ్లాదం చిత్తులై ఉన్న అక్కయ్యగారు ఈ ప్రకటనతో మరి తిల్లకిందు రయ్యారు. ఆమె అన్నాడు—

"అది కాదయ్యా మరి మీ అన్నయ్యగారు రాకుండానే ఎలా వెళిపోతానో? అన్నాడు సంతేపణగా. భాస్కరం మానం వహించాడు. అది ఆసరాగా ఆమె అన్నాడు "అయిన మరి మరి చెప్పారు కూడా—ఉండమని చెప్పమని"

కాని భాస్కరం అన్నాడు
"నేను తెంతుకోలేరే తిల్ల పెట్టాడు. వదిలా! ఇలాకో తిల్ల పరి!"

దీనిపై అక్కయ్యగారు కాస్త సేపు ఆగి అన్నాడు. ఆమె గొంతు చదవ అనునయం న్యవించేదిగా మారిపోయింది.

"మాకు భాస్కరం! వాడు ఆ తిల్లమూ విషయాలూ అన్నీ తెలియన! అందుతే మనస్వ ఆలోచించుకో. నీకు ఉండదాని! అసలే నిలకలేకపోతేనే చెప్పలేదు. కాని ఏమాత్రం నీలున్నా వెళ్ళకు!"

భాస్కరం ఏమీ అపార్థం చేసుకోలేదు. అయినా అతడు అలాగే వెళ్ళవలసిఉంటుందనే చెప్పాడు. కానితో అక్కయ్య

గారు మరల బలవంతం చేయలేదు. ఆమె కొంతసేపు ఏదో ఆలోచించి

“బట్టు ఎన్ని గంటలకు?” అన్నాడు.

భాస్కరం చెప్పాడు. లక్ష్మమ్మ గారు మరి కొంతసేపు చూచి “నే నివృత్త వస్తాను” అంటూ కారదను వద్దకు పురచూపించి బతుకు వెళ్ళిపోయారు. భాస్కరానికి ఆమె దర్శన ఏమీ జోగ పడలేదు. అతడి భోజన మయ్యాక ఆమె తిరిగి వస్తూ “భాస్కరం ఇంకో అరగంట పైముంటుంది కదా!” అన్నాడు. భాస్కరమా సరిక ఆవృత్త బట్టు నేనుకొని సిద్ధంగా ఉన్నాను. అయితా ఆమె ముఖం చూసేసరికి స్వరం విన్నేసరికి ఆ కుర్రకి ఎందుకో జోధ పడకపోయినా కొకాకులాన్ని రాత్రి నైవానా భోజనం తెచ్చు కొని ఉంటుందనుకున్నాడు. లక్ష్మమ్మ గారు తృప్తిగా లోనికి వెళ్ళిపోయారు.

మరొక్క క్షణంలోనే కారద వరుసలు తీస్తూ ఎటో పోయింది. భాస్కరం గదిలో కూర్చుని చాపీ పోర్వకులను దగ్గర కూర్చుండి తెట్టుకొని వాళ్ళ ప్రశ్నలకేవల సమాధానమిస్తున్నాడు. అట్లానే ఒక్క పావుగంట గడిచాక దిగి వరండాలోంచే కారద ఉచ్చస్వరం వినిపించ సాగింది.

“అయ్యో! ఎ చగన్నాథం ఇంకా రాలేదే. మారమ్మ దగ్గరేమో నంద-యూ-యూ లున్నాయట. కావలీ ప్తీ ఇస్తానం లోంది...” అంటూ మధ్యలో విషయ్యంతో యింకా చెప్పకల సీది పూర్తికాకుండానే గొంతు ముక్కుకపోయిన వారిలా అని పోయింది.

భాస్కరం చాలా వరకు గ్రహించాడు. కాని అంత దివ్యమతమ ఆ క్షణంలో ఎందుకోవరం సంపాదించ ప్రయత్నిస్తున్నాలో మాత్రం తెలియలేదు. అతడు ఆలోచించి తెలుసుకునే లోగా లక్ష్మమ్మగారి అక్కడకు వచ్చాడు.

8

లక్ష్మమ్మగారు ఆ యింటికి కొత్తరానికి వచ్చి మునుకు పది పూగెండ్లు అయింది. ఆ సరికి భాస్కరం పదేండ్ల పిల్లవాడు. ఈవదివా మరదుల ఎదుమనుండే స్నేహ చాత్యల్య గౌరవాలు కూడా పొడవయ్యెనని కొత్త. అయినా నేడుమాత్రం ఏమో ఎంతో మాటాడిరామని వచ్చివా ఆ వదివగారు మరిది ముందు పెదవి కనుపలేక పోయారు. ముమారు నాలుగైదు నిమిషాలు అట్లానే మానంగా గడిచిపోయాయి. వదివగారు పొదికట్టు సుమ్యావా భాస్కరం మంచంపొడవా మూగగా కూర్చున్నాడు.

చివరకు లక్ష్మమ్మగారి ప్రారంభించారు.

“నేనొక మాట అడుగుతాను—నువ్వు ఏమీ అనుకోవుగదా భాస్కరం!” అంటూ “నువ్వు యిప్పుడు ఇక్కడకు ఎల వచ్చి పట్టా?” అన్నాడు నెమ్మదిగా.

భాస్కరం జవాబివ్వ లేదు. అతడి ముఖం చూస్తే ఆ ప్రశ్నకు ఎట్లా అర్థం చేసుకోవటమా అని తికమక పడుతున్న టుంది. అది గ్రహించి లక్ష్మమ్మగారి రన్నాడు.

“అది కాదు వాయనా నువ్వు అపార్థం చేసుకోకు. నేను అనుకునేది ఏమంటే—నువ్వు మామూలుగా చూడబానిశ్ నిస్తే ఇంకే తక్కువ వ్యవధితోరావు. ఒక వేళ మీ అన్నయ్యగారితో ఏమైనా మాటాడబానిశ్ వచ్చా చేమనని నా ఉద్దేశం. అందుచేత అట్లా అడిగాను.”

ఈ వివరణలో భాస్కరం అర్థం చేసుకున్నట్లు అగపి డాడు. కాని అతే దినుకున్నది నేడు. అతడు తన భోరణిలో కొత్తి కొత్తి సందేహాలతో క్షణకాలం మునిగి లేలి చివరి కన్నాడు.

“లేదు. నేను బయలుదేరేటప్పుడు ఏ ఉద్దేశ్యంతో బయలు దేరానో నాకు జ్ఞాపకంలేదు. కాని ఇప్పుడు నే నతనితో ఇంక మాటాడబానిశ్ ఏమీలేదు”

పాపం భాస్కరం తొలి తులమెత్తు ఏవంకా మెగ్గ మందా మాట్లాడాడు కాని ఈ మాటలు లక్ష్మమ్మగారికి ఆకా థంగం కలిగించటమే కాక కొంతసేపుచింతకు కూడా చేరాయి. అందుచేత ఆమె క్షణకాలం వనక ముందు లాడి చివరివిధంగా ప్రశ్నించి చూచాడు.

“వలవలి నీట్లా తారవ వదాదూ.”

భాస్కరం ఆ సరికైనా గ్రహించలేదు. ఈ ప్రశ్నకు ఒక మామూలు ప్రశ్నకు ఎట్లా జవాబిస్తాలో అట్లానే అదీ బహు సంక్షిప్తంగా చెప్పాడు.

“వస్తూ త్రోవలో కొకాకులో దిగాను”

లక్ష్మమ్మగారు ఇంకే మనుకున్నాలో ఈ జవాబుతో తమ ఉద్యమం నిరమించు కున్నాడు. సిద్ధప మగ్గ ఆమె అలోచనలో పవనలనీ వచ్చింది. ఇంక ఉన్నది ఒక్క అంశమే. కాని ఆ నిష్ యమై ప్రస్తావించబానిశ్ దైర్యం కూడదీసుకో వలసి వచ్చింది. చివరకు అన్నాడు.

“అయితే చిట్టిని ఎప్పుడు చూపిస్తావో నాకు?”

ఆమె ఏమో అనుకున్నాడు గాని ఈ ప్రశ్నంచే వద్దతి ఆమె చెవులకు అపశ్రుతిగానే వివవచ్చింది. భాస్కరం మానం వహించగా ఆమె అన్నాడు.

“అది కాదయ్యో! యీ యాదాది సంతర్పరాది! అక్క డుకు వెళ్ళండి. తిన్నగా ఇక్కడకు వచ్చేసేయండి. ఈపారి నా పురిటికి నా అక్కయ్య రాగలగుతుందను కొను. నీకు దయఉండి ఒక తెల్లగట్టు ఉండగలగుతే ఆ తెదెదనాదా ఒకెక్కిపోతుంది. లేక కంటితే వళ్ళవలసి ఉన్నా కొద్ద లేదనుకో - నా తిప్పలు నేను పవతాను. ఉరికేనే నే చెప్పాను.”

లక్ష్మమ్మగారిట్లా క్రిందపడి మీదపడి ఏదో చెప్పటం పూర్తిచేరాడు. కాని భాస్కరం తన మానం వివలేదు. నైగా క్షణక్షణం అతని ముఖం రంధులు మార్పుకొంగొంది. లక్ష్మమ్మ గారు కొంతసేపాగి చివరకు విడుదానిశ్ వచ్చారు.

“నేను అప్పుడు రావడానికే సర్వ సన్నాహాలా చేసు కున్నాం. తీరా బయలుదేరే వేళకు అతిహాస్తిగా తెగలో వచ్చి పడ్డాను.”

లోని శీతల వర్షానంతరం ఎన్నడూ ఒక్కరైనా ప్రయాణం చేసిన దారిని కానాదు. అలాగే లోని మర్నాటికైనా కనిపించదు. కాని ఆయన పంపిణీ తెలుసుగా అంత అయిన కనుక బట్టలమీదటి వత్సరము! మన పిల్లల మనం ఇలాగే కానానే ఇంకోకాదు మాస్తాం తొందరతో అన్నాడు. "అంటూ లక్ష్మమ్మగారు మనకాం దూర "ఏదానా" మర్నా కదలడ మయ్యిందే కాదు. మాదివలెంటే దిడవలె విధియంటే అలా అయిపోయాయి. ఇప్పుడు ఆలోచించాను! ఇంత కరకా కావలెమయ్యిందే కాదు..." అంటూ ఇంకా అమె ఏదో చెప్పబోతున్నాడు. కాని భాస్కరం మధ్యలో అపవాదిస్తూ అన్నాడు—

"అదంతా ఎందుకు వదిలా! ఇప్పుడు మీరు కాదలదుకోక పోతేమిటం కాదనటాని! కానీ మమ్మకందీ!" భాస్కర విట్లా ప్రశ్నించేదంటే లక్ష్మమ్మగారు రాగిపోయారు. తరువాత అతడు ముఖం కనపిస్తున్న రిక్తత చూడకుండా క్రమక్రమంగా పోయిపోయాడు.

"ఎట్లానైనా నేను అన్నదమ్ముడి వాదనకదా వదిలా! కాదు మీరు చేసినది మాదా రిక్తతకాదు... నాన్నగారు చిన్నప్పుడే పోయారు. అమ్మగారు భావం వచ్చాక పోయింది. మీరే వెంచి పెద్దను చేశారు. రదువు చెప్పించారు. పెండ్లిమాదా చేశారు. ఇంకా మీనుండి ఏదో అనిపించడం అవ్వాయెంతదా వదిలా..." అంటూ వివర భారణి దానంకలదే మారిపోగా "పెండ్లికాక ముందలా మీ రిద్దరినంటే వాడినే అయినా శింద్రియిపోగానే అకస్మాత్తుగా తెలిసి ఒక్కసారి పెద్దవాడినయి పోయాడు." అంటూ నిగ్రహంకోసరం వర్ణన ప్రయత్నాలు చేస్తూ "ఇప్పుడు పిల్లల రింద్రివికదా అయినా కానో మీరు కనుక కక్షకట్టి పాపించకయ్యు" అంటూ కంకం పూకుమిపోగా అనిపోయాడు. అతని కండ్లలో నీళ్లు నుడులు రిరక వారం భించాయి.

మిరభాషి దీరస్వభావుడూ అయిన భాస్కరంకు కన్నీటితో కార్యాలు పాపించటం అలవాటు లేదు. ఆ విషయం లక్ష్మమ్మగారికి మాగా తెలుసు. అట్టివాడు ఇట్లా కరిగి కన్నీడొకూ ఉంటే అమె నివ్వల చిత్రి కా పాగాదు. భాస్కరం మరింత ఆరంభించాడు.

"ఒకవాడు కాదు గెండువాళ్లు కాదు. నిండు గెండ్లెండు గడిచిపోయాయి. ఈలోగా ఒకసారిమాదా నేను రాతేను. మీరు గట్టిగా రమ్మనలేను. గెండ్లెండు మీ రెప్పుడైనా వమ్మ చూడటంకా ఉండకలిగారా వదిలా! చివరకు ఈవాడు నా అంతలు నేను వచ్చాకైనా ఏమిరా ఇట్లా చేరావని మందలించలేను! చివరకు మత్తకూడా—మా అమ్మ తరువాతి అమ్మకన్నా ఎక్కువగా చూకుమివ్వు దానిని మత్తకూడా అడకలేదు. చిన్న పిల్లకాలట్టిదానికే నేను చేసిన భారపాడ మేమిటో ఇంకా తెలియదు కాబట్టి అది అడిగింది"

భాస్కరం అగాదు. అయినా లక్ష్మమ్మగారు మాటాడలేదు. అమె కాస్తీలలో భాస్కరం అసత్యలోపణమ అండించటానికి ధైర్యం చాలింది కాదు. భాస్కరం మనకాలం తరువాత మర్నా ఆరంభించాడు. అత దానాని! దుఃఖప్రపంతి తొలిపెల్లువలు కీలించగా కొంత స్త్రీమితమైన భారణిగా చెప్ప పాగాడు.

"వాడు ఒక్క సందేహం ఉంది. నిజాని! నేను చేసినది పారపాటు అవునో కానో కాలమే యుగావుచేయాలి. ఎందుచే రంటే అతడు తనంత కాదు పరిక్షించటాని! ప్రయత్నించటం లేదు కాబట్టి! కాదమ్మ ఒకవేళ పారపాటే అయితేమాత్రం— అది ఇంక మరి దిద్దుకోరాదీదకదా వదిలా! కాగా ఆయన అభిప్రాయాన్ని ఒక్క ఈ పెండ్లివిషయంలో కాక ఇంక విషయంలోనైనా ఎన్నడైనా ఎప్పుడైనా వ్యతిరేకించడం జరిగిందా? అదైనా అతడు మనస్ఫూర్తిగానో, కాకనో చివరకు దిగిరావటం వల్లనే జరిగింది కాని అతడు కాదు మాదమా అని వట్టి అడిగే ఈ పెండ్లి చేసుకునేవాడే వదిలా! అట్టి దానిని అతడు కీమించక పోవటంలో దిద్దే మేమిటి? నేనూ చూస్తున్నా అయితే.....అమ్మగారేం ఉందివలసిన మా బంధం తెలివోవలసినదేనా!" అంటూ ముగిసి మర్నా నిద్రన రిరక కన్నీటితో చెప్పపాగాడు.

"ఒక చిన్నదోషంకోసరం అతడు తనర క్రంతో క క్రం తన జీవంతో జీవం—నమె ప్రం పంచుకున్నట్లైన వమ్మ ఎప్పుటికీ మాదా దూరం చేయదాని! వెనుకాడటం లేదు. నేక ఇది కీలించటమే అయినా ఇంత అవ్వాయమైన కీలక కడు. ఇది ఎంత భారమైన కీలకే తెలుసా వదిలా?" భాస్కరం తనన కాదు సంతానించుకో నిటానికి మనకాలం అగాదు. కాని ఆ కాలం అతడు మరి దుర్బలు దిడదానికీ ఉపయోగపడింది. అతడు స్వప్నాస్పద్యవు మడులతో చెప్పపాగాడు.

"అనాడు పారపాటకు వాళ్ల అక్కలా పెద్దమ్మూ కావలూ అన్నలూ కంఠ్రులూ రిల్లులూ అంటూ పదిమంది చేరితే వాళ్ళ అందరి నడుమ నేను ఒక్కడిని! వాళ్లు పడత పడత ప్రశ్నించే వారు. నేను ఏమని చెప్పటాకే నేను నిజంగా చెపుతున్నాను. మీరు ఏమైనా చేయకచ్చేమా గాని అంతనుండి మర్య వమ్మ చిన్నబుచ్చటానికి పాపానిస్తూ రమణోలేను. కనీసం నువ్వైనా వాడు తల్లి తండ్రి లేరన్న పంపిణీ అన్నయ్యకు భారకం లేస్తావకు మన్నాను." అంటూ గొంతు పెగలక కొంతసేపు అగి అడ మరల ప్యాదీసం కాగా మర్నా ఆరంభించాడు "అనాడు మనమనం మీ కోసరం ఎదురుచూశాను. పిల్లలమీద మామ్రుని అమ్మ లే కాని లేచేకరకు ఉండి ఉడిగివ్వారంతక మామ్రులే ఉన్నాను. చివరకావేళ దీపాల తేలే కరకూ మాదా నా అత అడిగిపోలేను. వచ్చి ప్రోవగా బమ్మ పాడయ్యిందీతో నైలు ఆలస్యమయ్యిందనో తెలు తారమకున్నాను. కాని... కాని.....అట్టి నేమి అడకలేను."

భాస్కరం ఈసారి తచ్చిక దుఃఖవు తెలువకు నిగ్రహించు కోకదానికీ చాలా క్రమపడవలసి వచ్చింది. అతని గుండెలూ, కంఠం, పెదవులూ, ముఖంలోని ప్రతి కంపిరం ఎంతో కదవడి

చివరకు శాస్త్రంకాక పట్టు విడిచేకాదు. ఇంటనే భాస్కరం ముఖం చాచేసుకున్నాడు. అతడు మళ్ళా తేరుకునేసరికి ఒక పావుగంట వైగా గడిచింది. ఇంతసేపూ ఆ గడిలో గాఢవిశ్మయం వెలసింది.

భాస్కరం తలయెత్తి చూసేసరికి ఎవ్వడు కచ్చింకో కారడ కూడా అక్కడనే ఉన్నది. ఆమె తల్లి వెనుక నిలుచుని చలి నేత్రాంతో వివరించేవంక చూస్తున్నది. పిల్ల రిద్దరూ రిక్కిలయి ఉండకాలం భాస్కరం వంకా కుండకాలం తల్లివంకా చూస్తూన్నాయి. లక్ష్మమ్మగారి కండ్లు ఎత్తగా ఉన్నాయి. పరామర్శ చిత్రాన్ని ప్రతిఫలించే ఆమె ముఖంలో కోపంకోపం ఆవేశనా చిహ్నాలుగూడా సంతోషంగా ప్రతిఫలిస్తున్నాయి.

భాస్కరం ఆ తరువాత మరికొంతసేపు కూడా మానంగానే విగిరిపోయాడు. పిదప అన్నాడు. అరేడిగొంతు ఆ నానావర గంలో ధట్టమైన వస్త్రానంతరం కానీ చక్కటి ఎంప కలిగించే అనుభూతిని కలిగిస్తోంది.

"నేను నీని నేనీ మనసులో పెట్టుకోలేదు కదవా! ఆయన ఈనాటికి కాకపోతే యింకోక నాటికైనా తన పద్ధ పారపాలును గుర్తిస్తాడనే ఆశిస్తూ వచ్చాను. కాని ఆయన ఇట్లా ప్రతిపక్షయం లోనూ మమ్మ ఎడవెడుకునే వస్తుంటే చివరకు ఆత్మర్యపడలసి వస్తోంది. చలపతిని నాకో మాటమాత్రమేనా అవకుండా ఇంకోకోట పెట్టేసరికి పరిస్థితి నీవిధంగా అర్థంచేసుకోవలసి వచ్చింది. నాకు పెండ్లి కోకముందల్లా ఏమనేవాడూ, ఆ భాస్కరాన్ని కావా కదవా?" భాస్కరం ప్రశ్నించి జవాబుకోవడంలా కుండకాలం అగాడు. పిదప తానే జవాబుకు నూచిస్తూ అన్నాడు. "పోతే 'ఆమె'గదూ మారింది? కాని ఆమె తను అనుకున్న మనిషి అవునో కానో తెలుసుకోవడానికి ఒక్కపారైనా ప్రయత్నించారా కదవా?" అంటూ కాస్త కాస్త వ్యవధితో "అన్ని విషయాలూ అందరకూ తెలియవు కదవా—కాని దురదృష్టవశాత్తు చాలామంది ఈ విషయాన్ని అంగీకరించరు. అందుచేత తాను మోసపోయి నష్టపడటం కాక ఇతరులను కూడా అందుకు గురికేస్తూ ఉంటాడు" అంటూ అగి పోయాడు.

కాని లక్ష్మమ్మగారు అప్పటికి ఏమీ మాటాడలేదు.

నుల్లా కొంతసేపు పోయాక భాస్కరమన్నాడు. అరేడి గొంతు ఆ నిశ్శబ్ద నానావరగంలో బహు మందరంగా కించద్రవ్య దశాస్పరకంగా నీవంగా వివచకుతోంది.

"నేను ఎవరైనా ఏమని సంభాయిషి చెప్తానుకదవా? నేను అయోగ్యుడను—అందుచే నా వారు, నన్ను ఎడవెల్లారా అని చెప్పుకుంటారేక, 'నా వారు ప్రేమాభిమానాలలేనివారు అందు చేత నన్ను ఎడవెల్లారు' అని చెబుకునా? ఏమని చెప్పే కానుంటుంది చెప్తా?"

భాస్కరం అగిపోయాడు. గడిలో ఎప్పటి నిశ్శబ్దమే తాండవించి పోసింది.

కొంతసేపు పోయాక భాస్కరం చేతి గడియారం చూసుకొని ఇంకా కాస్తవ్యవధి ఉండగా పిదప నిశ్శబ్దం విడిచి అన్నాడు. అరేడి దృష్టికూడ్యంలో ఏమోచూస్తోంది.

"మారల్లి కన్న ముగ్గురిలో ఒకడు చాలాకాలంకెరిపే కుటుంబానికి మారమయ్యాడు. అతడు ఉన్నా లేవాటే అవసరా లకు కాకుండా ఏ రెండుమాడేక్కో ముఖం చూపి పోతూ ఉంటాడు. ఇంకనే మన్నాను. నా నడుటను కూడా అడ్రాసి, ఉండేవా!"

గడ్డంకొండచేయి చేర్చి అట్లా కూడ్యంలో! చూస్తూ భాస్కరంఉండి ఉడిగి చెప్పుకున్న మాటల నన్నింటినీ వింటున్న లక్ష్మమ్మగారు ఒక్క ప్రశ్నకు గాని ఒక్కసందేహంకు గాని అవాదివ్వలేదు. ఆమె వింటున్నారా లేదా అన్నట్లు నిశ్చలరై కూర్చుని ఉన్నాడు. కాని భాస్కరం చివరి మాటలనుమాత్రం ఆమె జవాబిచ్చారు. అయితే అది వెంటనే కాదు. భాస్కరం మాటాడి విడిచిన కొంతసేపు తరవాత ఆమె అన్నాడు. ఒక్క కదిలితో కూర్చున్న పద్ధతి మార్చుకుంటూ ఆమెభాస్కరం వంక ఒకసారి చూసి పిదప క్రిందవడి ఉన్న ఏ చీపురుల్లనో ఏరుతూ అన్నాడు.

"అది ఒక్కొక్కరి బాతక లక్షణం నాయనా! ఎంతచేసి ఏమి చేసి కూడా మాట దక్కించుకో లేకపోవటం వార్లైతే! ఏం చెప్తాం?"

లక్ష్మమ్మగారి మాటలని పిదప ఒక దీర్ఘవ్యవధిపాసి! అయిత్తుకొనాగాడు. అంతవరకు లక్ష్మమ్మగారి యానాన్ని ఎట్లానో అర్థంచేసుకుంటున్న భాస్కరం ఆమె వర్యధిపానాభి ప్రాయం వింటునే కుండకాలం నీరవుడయ్యాడు. పిదపకొంత ఆలోచనానంతరం ఏదోచెప్ప నుడ్యమించేసరికి లక్ష్మమ్మగారారంభించారు. ఆమె అన్నాడు.

"ఆయనకు కొన్ని విషయాలు తెలియన! వెపితే వివర! అసలు ఎదుటివారిని మాటాడి నివ్వరు! ఏం చెప్తాం?"

లక్ష్మమ్మ గారాగాడు. ఆ ప్రశ్న భోరణిగాడా ఆమె దీర్ఘవ్యవధిపాసయితేనే నూచిస్తోంది. కాని అది పొగలేదు. లక్ష్మమ్మగారు-మళ్ళా ప్రారంభించబోయేసరికి పెరిటివ్యారంవద్ద మారమ్మగొంతు వినిపించింది. అందుచేత ఆమె లేచి వర్లక రిప్పిందికాదు. ఈలోగా భాస్కరం వాని ప్రయాగకాలాన్ని నూచించపొసింది. భాస్కరం లేచి కదిపకారివద్దకు పోపోతూ ఉంటే ఆడవాల్లివద్దూ రహస్యం మాట్లాడుకున్నాడు. భాస్కరం వెనుక్కు వెళ్లిపోపోయాడు. మారమ్మ అంగీకరించి.

"భాస్కరం నాకుకు నూకురా!... చెప్పావుగావు." భాస్కరంబుద్ధిని అణిచిపెట్టి అక్కడే నిలుచుండిపోయాడు ఇంతలో మారమ్మ మళ్లీ అన్నది.

"అవును. అది తాగొదు కూడాను."

అంతే ఆరొండు పొడివాక్కాలతోనూ లక్ష్మమ్మగారి భవసంపాదనా యత్నాలను గూర్చికలిగిన భాస్కరం ఉండవంక పూర్తిగా తీరిపోయింది.

తరువాత లక్ష్మమ్మగారు మారమ్మవద్దకుంచి తెలిసి చేసికొని రాగానే భాగ్యలక్ష్మిని పై ముయ్యించి కలవరించుచున్నాడు.

9

మరునాడు ప్రాథమ తీరునండి వచ్చిన వద్యవాధింగాడు గొండీవాటి కట్టాచేతులు కడుక్కుంటూనే "భాగ్యలక్ష్మిని ఉన్నావా" అన్నాడు. వెనుకటింటి కరంచాలో కాఫీరాయిగ్గ వదిలివచ్చి లక్ష్మమ్మగారు అతడు గతి దివసం చెప్పిపోయాడని చెప్పాడు.

"నే ఉండనున్నాను" అన్నాడు ఎదురుగా ఉన్నవారని వంకమాత్రుడు.

"కలవరించు" అన్నది వారణ.

"అయితే ఆకాడికి ఎందుకు వచ్చాడు! మేము చూపించి పోవడానికా?" అంటూ బట్టలు మార్చటానికే ఇంట్లోకి వెళ్ళాడు. వెంటకారణ కూడా చెల్లించి. తరువాత ఒక్క చెయ్యిమొదలలోనే లబ్ధులు మార్చుకొని తిరిగివచ్చాడు.

"దానే మీ మరణి మత్తూ తీరికగా మార్చుని విడిచారట ఎందుకు" అంటూ వచ్చి కాఫీ రాయిగ్గు ఎదుగా గొడవ చూపి మార్చున్నాడు.

లక్ష్మమ్మగారు మాటాడలేదు.

వద్యవాధింగాడు తమ ప్రశ్నలకు రెట్టించగా ఉదాసీన స్వరంతో అన్నాడు.

"ఆ వద్యవాధిగాడు అడవిలోపోయాడా?"

వద్యవాధింగాడు ధిమాపాశ్చే ప్రధానవద్ద నిలుచునివున్న కారణంతో చూసి నవ్వుతూ "మత్తూ వద్యవాధిగా" అన్నాడు భార్యనువేలించి.

కాని లక్ష్మమ్మగారు అనుకుంటున్నానని మనముంటున్నానని అనలేదు. తరువాత వద్యవాధింగాడు గొంతుమార్చి పామరయం వ్యవహారం చెప్పింది.

"కానీ ఎందు చేశాడు?" అన్నాడు.

కూకరి లక్ష్మమ్మగారు కాస్తకరి అనా విచ్చాడు.

"ఎందు చేశాడు? మనసు నొప్పికినే చేశాడు."

"అదివరకే ఎవరి మనసు నొప్పిటింది ఎందుకు నొప్పిటింది?"

ఈ ప్రశ్నకు చాలాసేపు తీసుకొని నిద్రప అనా విచ్చాడు.

"తనకు తల్లి తిండితని లోపము చూపా దిగవడించాడురాదా?"

"అంతే"

"కాలపాత పిల్లలవిగడకు ఒంటరిగా పోవలసిన ఖర్చు వట్టి ఉండదు."

"అలాంటి లాస్తే కాళ్ళు మాత్రం రెక్కలుగట్టుకొని ఎదురుగా వచ్చింది."

"నవ్వులుగట్టుకొని ఎదురుగా వచ్చింది అనామనామ వరకు వుట్టివదిలితన చూడలేకపోయి నిద్రపట్టడం చేసిఉంది."

ఇట్లా అంటూనే ఆమె కాఫీగారు ఎదుటకుంచి ఆక్కడ నుండి దిగియింటిలోకి వెళ్లిపోయాడు.

లక్ష్మమ్మగారు ప్రయత్న పూర్వకంగానే చివరి అనామన కాస్త వదులుకెట్టి విడిచాడు. అంతవరకు ప్రతి అనామన రంతులు మార్చుకుంటూ వచ్చిన వద్యవాధింగాడు ముఖం ఆ చివరి అనామనో వేపురించి తీసుకుంది. కాని లక్ష్మమ్మగారు విచ్చిన విరామంతో కొంత వ్యభిచితే తేడాపోగింది. అంతలో లక్ష్మమ్మగారు తిరిగి వచ్చాడు. ఆమెను చూస్తూనే వద్యవాధింగాడు అడిగాడు.

"అయితే ఏదీ ఎవరిని పొడిచాడు?"

ఈ సంభాషణ జరిగే అంతరవ్యక్తంగా లక్ష్మమ్మగారు భర్త ముఖంతో చూడలేదు; ఈ ప్రశ్న ఇట్లా చేసేంతలో అంతరిస్తూ ఆ గొంతు విడిచింది. ఆమె ఒకసారి భర్తముఖంతో ప్రేమలను చూచాడు. అంతే చివరివరకు మరి మాటాడలేదు. వద్యవాధింగాడు ఉత్తేజితవ్యరంతో ప్రారంభించాడు.

"చేసినా నుంటే ప్రతివాడూ చివరివరకు చేయించుకుంటాడు." అంటూ కాస్త ఎదురుచ్చి మరీకాస్త చేసి పూర్వగా "ఈనాడు తిరుమలకొచ్చి ఏడుపున్న అమ్మగారూ బిడి వస్తే కృష్ణకు ఒకటి పది మూలకృష్ణకు ఒకడు పోయాడు. అలాటి నుంచీ—బిడి ఇవ్వకు పొడికట్టు పైబట్టాయి పాటివరకు ఎవరు చేశాడు. ఆ పెద్దనాకు కాస్త వదులు దయ్యంలా అనేసరికి పోయి ఖరీదైనా కోరగా మార్చున్నాడు. వస్తేయి ఉదాగించేస్తున్నాడు ఒక్కచెయ్యి వేలపాదా? ఇంకా చాలదని ఏడుస్తూ నావద్దం తెలుసుకు పోతాడు.

మరి బిడి ఇంటిలో విచ్చుంటూ—ఆ వదులుల కాంతో చేయిల అడుగు, తెండీ పూ జరిగాయి? నాన్న మాటకట్టి ఉండిపోయేవా ఏమీ చేయలేక! బిడి కొంత చేసినది చాలా ఇంకా బిడు పిల్లలకంటే పిల్లలనూ—ఆ పిల్లల మల్ల పిల్లలకంటే ఆ పిల్లలనూ కూడా చేసే చేయలేక! చేయలేకనే ఏదీ పొడిచాడు?"

అంటూ మనసుగి కూకరి కాస్త చేసి క్షణం—

"నాకెందు చేశాడు. నాకు ఈనాడు బిడి చేత చేసి పొడిచా? పూచా? పూచా చేయలేక. ఏదో గారికట్టిక వదులు నాల్గవరకని వరకు వదిలవున్నాను—అలాంటప్పుడు నేనెంత విడిచానో, ఎవరివిగడవి విడిచానో?"

అంటూ మరొక విరామంతో ఈ సారి పూర్తి చేశాడు.

"చేలేవాడుంటే—పెట్టేవాడుంటే అందరూ ఏడుస్తాడు! ఏడుపుల కేం భాగ్యం! "

అంటూ పూర్తి చేశాడు.

లక్ష్మమ్మగారు మాటాడలేదు. ఉదయం వేళ గంటలే దిగా, ముప్పులేని ఎంభికాల్లున్నా, వద్యవాధింగాడు మాటాడి విడిచిన వెనుక ఆ చాలావరణం లక్ష్మమ్మగారి పొడిట పట్లా ఉన్న

వంటి, కొను తెలుసుకుంటే వందల వృద్ధులు కలిసి కలిసి సాయం చేస్తారు అంటే.

రెండు మూడు వారాలు పడు నిమిషాలు అట్లాగే గడిచాయి. వచ్చినా లేం నాకేమీ మాటాడలేదు.

కొని లక్ష్మమ్మగారు మాత్రం ప్రతిక్షణం ఏమిటా ఆ స్యామ్రాగా పెళ్ళి చేసుకుంటా ఉదయం వివరప్రయోగం ఏదైనా చూస్తూ ఉన్నాడు.

వది నిమిషాలు గడిచాయి. అంతటితో వద్యవాధంగాడు ఏమిటన్నాలో ఏ విధమైన భరణి వాక్యం చలన మంతా ఆ స్కందమంది లేని వెల్లిపోయారు.

10

అది ఒక అవకాశం ఇదే—లక్ష్మమ్మగారిలో నువ్వయ్యలలో సాధారణంగా కనబడే పాటి తార్కిక శక్తి కూడా లేదు. ఆ లోపాన్ని అంగీకరించవలసిందే. అటు సాధారణంగా చేసేటటులా వాళ్ళే మాటలు నడిపి పరిశీలించినా ఈ విషయం స్పష్టమౌతుందే అంటుంది. కనీసా ముందుగానే అనాడు ఏదో మాటలలో రెండు వాడే మళ్ళా గతాన్ని ప్రశ్నలు అడిగితే అవికంటే ముందే ఉంది.

అది—నాకు భాష్యరం అయి ముందు మృదయం నిట్టి నాకుంటు ఒకవారం కే వాడవలసివచ్చి ఏదైనా మృదయం ఇదో లేక ఇంకే అంతరంగికమైన భావాల పరిశీలి ఫలమే తెలియమృదయం గత రెండేళ్లయి అంతాండంగా మూలభావం పరిశీలించిన భాష్యరం విషయాలకు తురస్కరించుకొని అరటి తేరమైన భక్తితో వాడక ఆరంభించింది.

నిజానీ అటు వద్యవాధంగారి శోరణిని, అనాథ మాటల వివర అవకాశం ప్రదించించే అరటి మృదయం అర్థం చేసుకోవటాని ప్రయత్నించి అర్థం చేసుకొని ఉంటే ఆ విషయమై ప్రస్తావించటం ఎంత నిద్రప్రయోజనమో తెలుసుకొని ఉండేవారు. కాని అట్లా జరగలేదు.

అలాగే మాకు మావల్లి మేనూలు అలాగే మూడే పట్టి ఉంచి ఉండి ఉండి వరకు అరటివరకూ కొద్ది కొద్దిగా వర్ణనలు మధ్యాహ్నం మాకు గంటల వేళ భార్య భర్త రిద్దరూ తీరికగా ఒకటై చాచి చింతించినా తేలికైన మంచంపై మా మామగారు కూర్చుని విచారణ ఆరంభించారు. వార్యరి లక్ష్మమ్మగారి ప్రక్కనే వావల్లి మధ్యాహ్నం నిద్ర తీస్తోంది. వారూ వావల్లి మరలించి నిద్ర తీ వెనుకటింటకూర్చుని ఏదో ఆడుకుంటున్నాడు.

విచారణ కాండి ప్రవృత్తవాదంతరం ఇట్లా సాగింది. లక్ష్మమ్మగారు భర్త చేసిన ఆలోచనల ఖండిస్తూ అన్నాడు.

“అవ్యయం మాటాడకండి! అరటిని మీరెప్పుడెడిగాటా! అరటిలో మాట మాత్రమేకా అవకాశం అరటికేలా తెలుస్తుంది.”

ఈ సారి మునుగుమేమంటే లక్ష్మమ్మగారు వెనుకటిలా వద్య వాధంగారిని లోతులో నిలువ పెట్టమించా లోతులో నిలుచున్న మరీదిని రక్షించుకోనే ప్రయత్నంలో మాటాడుకున్నాడు. అందు చేత చంభామణి సాఫీగా సాగింది. వద్యవాధంగాడు కొంతగానే అడిగాడు.

“అంటే నేను వెల్లి వాడిని నోటితో యాచించాలావా?”
“అలా అరటితో మూడు వా చాచానేకా అన్నారా!”
“అలా అవకాశం అంతన్నా చాచానే అన్నాడు.”
“ఎవ్వరూ!”

ఇది మరిచి మాటలకు కలయకొని లక్ష్మమ్మగారు అవకాశం అడిగాడు. వద్యవాధంగాడు కూడా వివరంగానే అనా రిచ్చాడు.

చలంతి వివర తరగతి పాఠ్యం ఏదాక—అంటే దిడి రెండేండు అవ్వతే అలాగే వద్దో కొత్తరం ప్రారంభించిన లోక లలో—కాళ్ళ ప్రభావంపై రిద్దరూ ఇదెప్పుడగునా! చంభామణి అవ్వంపావట మేనెత్తకచ్చి వాడిని కేవల చేస్తున్నా అన్నాడు. నేను అరటివారి రెండు మూడు లోకలలోనే దిడితే ఉత్తరం ప్రాక్షా అందులో ఇలా చలంతి ఈ యాచాది వివర తరగతి పాఠ్యవిషయం. అని ప్రాకాశ.

వద్యవాధంగాడు అగాడు. లక్ష్మమ్మగారు కొత్త అలో చించి ఒక పాయింటు వచ్చుకొని అడిగాడు.

“అంటే నా!”
“కాకపోతే!” వద్యవాధంగాడు అవ్యవధానంగా అందు కున్నాడు. “మరేమని ప్రాయమన్నావ! అవ్యయం కాకపోతే ఇంకే పట్టుంలో చేతువలసి ఉన్నది! కనుకనే వాడిని నీయింట పెట్టుకొని నన్ను కట్టామంటే అని ప్రాయం!”

ఇది ఎట్టి కురిక్కమో తరగతి ప్రాప్తంలో పరివయం ఉన్న వాడు కొడుకడా వాని ముక్కు మేనాం తెలియనివారు కూడా చెప్పకచ్చు. కొని ఇద్దరు అపమానల మధ్య సాగే వాదం సాధారణంగా యిట్లానే ముగుస్తుంటుంది. వానితో చలంతి కల యిట్లు లక్ష్మి ఎంత భరిమైనవైనా గారీ! ధూరీ! పోవడం వాడు నిరుత్తరులై ఉంటావంటుం నరక సాధారణం.

లక్ష్మమ్మగారు కూడా ఇట్టి స్థితిలోనే నిరుత్తరులై ఉరు కున్నాడు. కాని వద్యవాధంగాడు కూడా మాటాడక పోయేసరికి అది ఒక ప్రశ్న కొకవాయిదా చేసి చూశాడు.

“అయితే వానికరకం ఇవారిచ్చాయా?”
“—అయి అవతే లేదు”

వానితో అటు మరి మాటాడలేదు. కొంతకాలం తాళక వద్యవాధంగారే అన్నాడు.

“కాదయ్యా యాచించావనే కట్టు. అంత ముఖాధంగా ఉండటాని ప్రయత్నించే వాడితో ప్రయోజన మేమంటుంది! అన్నా అరటి మాత్రం పట్టమేనది?”
అరటిగాడు.

లక్ష్మమ్మగారి ప్రత్యేక వాదంలో కొద్ది మాదా నమ్మకం లేదు. అయితా వర్ణం అంగీకరిస్తున్నట్లు వింటూ ఉరుకున్నాడు. తరువాత ఆమె భోరణిలో ఆమె ఆలోచిస్తుండగా వద్యవార్ధం గారు మాదా అట్లానే తమ భోరణిలో తాము ఆలోచిస్తు చివర కొక దీర్ఘని వ్యాసం విడిచి అమ్మారు.

"నీకు నువ్వు నీకుటుంబం తప్ప లోకం తెలియదు. నువ్వెప్పుడూ నీ కంటి వాదా కొడు—లోకమంతటా ఇక్కడి నీ కంటిం బాగా ఉంటుంది.

పట్టణాలకు పల్లెలకు సమరూపం లేదా ఉంది. పల్లెటూరి వారిని కుటుంబాలు వేరైనా వాకులూ చివరకు మతాలూ వేరైనా వారిలో వారి ఆత్మీయత ఉంటుంది. కుభాకుభాలకు వికీకృతా అర్థమంతా. వారికి సామ్యం లేకపోయినా ఒకే వస్తువు ముట్టించు. కొని పట్టణ వాసులు అలాకాదు. ఒంటరి జీవులు. పొరుగువాడింటి కొంగలు పడ్డా ముక్తా ఉరుకునే కావదు. ఎవరికి వారే చిన్ని వాళ్ళకు ప్రాణం రక్తం అనుకునే స్వభావాలు వారిని. సమస్తం మామూలుగా ప్రైవేటులో కొలుకు కోవటానికే అలవాటు పడ్డవాళ్ళ స్వభావాలు చివరికట్లా తయారైతాయి. వాళ్ళే కాదు వదివాళ్ళు వత్స అక్కడ ఉంటే నువ్వు అట్లానే పోయావని అది వాళ్ళ మాటల కొడు. వాళ్ళ మాటలకు బాధమవారి" అంటూ కొత్త ఆగి మళ్ళా—

"ఇంక ఎందుకు భాష్యరాన్నీ తినుకో! వాడెప్పుడైనా ఇట్లా మాగుతాడని కలలోనైనా అనుకున్నావా! వాడు అదిలో రెండేళ్ళ ముసలు మాడికుండా ఉండకపోతే మునిషేవా! పట్టణ జీవితం వాడిని ఎలా మార్చేసిందో చూడు. పరీక్షలు పాస్తే తన ఇష్టం వచ్చిన ఉద్యోగం, తమ ప్రేమించిన అమ్మాయి, తన భవిష్యత్తు అంటూ స్వార్థమే చూసుకున్నాడుగాని వాడిని అంత వాడిని చేసిన వా ఇష్టా యిష్టాలేమో, వాడి బాప నేను పెట్టు కొన్న ఆలేటేమో కనీసం ఉపాసించడానికైనా ఒక్కపారైనా ప్రయత్నించేవాడా! ఏదే నాకు ఇన్ని కలుగు చెబుకున్నాను. నేను మాదా ఏదీలా వా స్వార్థమే చూచుకుంటే ఫీడెక్కడ ఉంటేవాడు. ఏమై ఉంటేవాడు?"

అని ప్రశ్నించి ఆగిపోయాడు. లక్ష్మమ్మగారికి తమ వ్యర్థ లోకజ్ఞానంలో వద్యవార్ధంగాడు నిర్వచించింది సత్యాలను అర్థం చేసుకోవటమే కత్తి మించిన పని. అట్టిది ఆమె అందరి నిజానికాలకు రిక్తింతుకోలేదంటే అందులో ఆవ్యర్థం లేదు. వారే భాష్యరాన్ని నూర్చి అయిన చిత్రితం మాత్రం వాగానే అర్థమయ్యింది. అంతలో ఆమె ఒక విచిత్రమైన అనుభూతిలో పడ్డాను. ఒక మనిషి తాను తెల్లగా చూపుకు లోకాన్ని చూస్తుండగానే పచ్చగానో ఎఱ్ఱగానో చూడవలసి వస్తే ఆ మనిషి ఎట్టి విచిత్రానుభూతిని పొందుతాడో ఆమె మాదా అట్టి విచిత్రానుభూతినే పొందసాగాడు.

కొంతసేపటి తరువాత పద్యవార్ధంగాడు మరల ప్రారంభించాడు. ఆయన మాట్లాడే భోరణి అటు 'స్వగతిమా' కాక ఇటు 'ప్రకాశమా' కాక మధ్యస్థిలో ఉన్నట్లుంది. అమ్మారు.

"అస లిందిని మూలమంతా పిల్లి చదువుకునే చదువులోనే ఉండవలసిందే. చదువుకున్న వాళ్ళకు ఎలానైనా లోకజ్ఞానం ఎక్కువ లభిస్తుంది. క్లాసికలనా డెఫ్యూడా వాని ప్రయోజనాన్ని అర్థానిని మోసగించటంలోనే పొందుకుంటాడు. లోకంలో జరుగుతున్నదే. ఈ పట్టణవాసులందరూ బ్రతుకుకున్నది పల్లెలను దోచుకునే! కష్టపడేది, నొక్కుల్లా చాకిరి చేసేది పల్లెవాసులు. వాని ఫలితాన్ని అనుభవించేది పట్టణవాసులు. మళ్ళా పిల్లను చూస్తే తెగనిలసరాదు. చాళ్ళకు తెలియదు—ఆ మేడలూ ఆ కొడులూ ఆ వేమలూ ఆ పిరిమలూ ఎక్కడిమంది వచ్చామో వాళ్ళు కనీసం తెలుసుకోవడానికైనా ప్రయత్నించకు!....."

పద్యవార్ధంగాడు ఎందుచేత ఆగిపోయాడో ఆగిపోయాడు. బహుశా తన క్రోధం ఈ ఉపవాదమంతా అయోమయమనే విషయం అప్పటికి గ్రహించారోమో లేక తన అవ్యాపకాన్ని ఆమె గ్రహించిపోకుండాని సందేహమే పడ్డారో...

ఏమైనా అయితే తన ఉపవాదాన్ని అంతటిలో ఆగే కాదు. అంతే కాదు. మరి కొత్తపేటికి ఒక రోటిమండి అగ్గిపెట్టె ఇంకొక రోటిమండి చుట్టా తీసి ఆ రెండిటి ఉపయోగాన్ని సమన్వితం పొందుతూ అవలం మాదా ఇలిపోయాడు.

లక్ష్మమ్మగారు మాత్రం అక్కడే కూర్చున్నారు. ఆమె గాడు తన ప్రయత్నం సుప్రవాంఛనా గారికి ధూరి ఎగిరిపోగా ఒక చిత్రమైన పండితాత్మంలో పడ్డాడు.

తర్వాత లక్ష్మమ్మగారు పద్యవార్ధంగా రన్నట్లు విజంగానే తన ఇట్లా లోకమూ తప్ప లోకం ఎరగని మనిషి. అందుచేత ఆమె ఎవరైనా వచ్చి ఒక ఆకారాన్ని చూపి 'ఏమమ్మా ఇది పండికమా?' అంటే 'దేమో' అంటుంది. తరువాత ఇంకొకరు వచ్చి "ఇది పండికాటమమ్మా!" అంటే 'దేమో నువ్వి' అంటుంది. కొని అతరువాత అంతరంగంలో మాత్రం సందేహంలో పడేవాడు.

ఈ కారణం వల్ల ఆమె ఇప్పుడు తమ విన్న రెండవ వాదాన్ని మొదటివాదంతో సరిపోల్చుకుంటూ అది సందోపందో తేల్చుకోలేక ఇరుకున పడి కొట్టుకోసాగాడు.

11

తర్వాత నుకేది ఎట్టిదంటే అది ఒక అత్యుత్తమైన విశేషం. అది తనను మారంమండి చూచేవారిని విశులను చేస్తుంది. తిమ్మ దిగివిన అనిమయలను ఎటు జూచినా తానై ఉక్కిరి పిక్కిరి చేసి ఒడ్డున విసిరి తవ్వకుండు. సమర్థుడై తిమ్మ క్రిందికలవారికి తర్వాతాను లందిస్తుంది. వాని అంతులు తెలియ ప్రయత్నించేవారి కది ఆపారమై ఆమెయమై మిగుల గంభీరమై లదిచాన్ని కచ్చయమై కలం ముట్టాడు కావచ్చుంది.

తర్వాత అటు లక్ష్మీదేవికి ఇటు తేజస్వదేవికి, అటు మాలా మాలానికి ఇటు అమృతానికి, ఉత్పత్తివాసమైన మహాబలి కంటికి. అంతే కాదు. వానిని తరచి ప్రయోజనాన్ని సాధించగలిగే నామర్థ్యం మాదా అటు దేవగణానికి తెందివారికో ఇటు రాక్షసగణానికి తెందివారికో మాత్రమే ఉంటుంది. మానవగణానికి తెంది

తెగాది కోరికలు

★ జీవితశకటం హాయిగా సాగిపోవాలి

—ఇది సామాన్యుని కోరిక

★ నా మోటారు హాయిగా సాగిపోవాలి

—ఇది శ్రమంతుని కోరిక

ఉగాది కోరికలు యుగాంతాలుగా సాగేవి గనుక
అన్నితరగతులవారు పరియైన సాధనసామగ్రి సమకూర్చుకోవటం అవసరం

హాయిగా సాగిపోయే

మారిస్ మైనర్ మోటారు పైన

కుటుంబముతో సహా నేడే నరదాగా ప్రయాణం చేయండి

ఇండియాలో అమర్చువారు

అడినన్ అండ్ కంపెనీ లిమిటెడ్,

మౌంట్ రోడ్

మదరాసు . 2

ది ఏషియన్ ఎష్యూరెన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్,

ఫౌండేషన్ : 1919

మొత్తము ఆస్తులు ... రూ. 3,30,000,00
చెల్లించిన క్లెయిముల మొత్తం రూ. 1,80,000,00

హిందూ దేశమందలి మిక్కిలి పెద్ద
జీవిత భీమా సంస్థలలో నా క డి.

సమస్త ఆర్థిక సరివారలకు ప్రోత్సాహ
కరమైన నుంచి సమసాయములు.

హెడ్ క్వార్టర్లు :

ఏషియన్ బిల్డింగ్స్
బల్డింగ్స్ ఎస్టేటు
బొంబాయి.

ఆంధ్రా ప్రాంతం :

హైదరాబాద్ కెం 34 నంబర్
బ్యాంక్ హాల్ రోడ్ రేలు బాట
విజయవాడ.

మెరిల్ చాలా మంచి రేడియో! బుష్ ట్యుబ్స్ బెస్టు రేడియో!

(కేబుల్ వి: వ్యాపార కేబుల్).

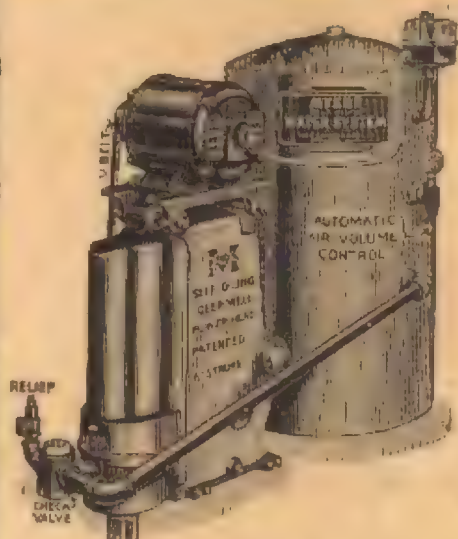
మీకు రేడియో కొనేముందర ఈ పై రేడి
యోను తప్పక చూడండి! మీకు లాభించ
గలదు !!

క్రీ కేటలాగ్ ను, వివరములకు వ్రాయండి.

డి క్లెయిమ్స్ ను :

నారాయణ్ రేడియో స్టోర్స్
గవర్నరు పేట :: విజయవాడ 2.

ఎవరేడి రేడియో బ్యాపరీలు నమ్మక మైనవి
ఎవరైనా ను దొరకును.

మైయర్స్ పంపులు

జగత్ప్రసిద్ధిగా ఉచినవి

- * బుల్ డోజర్, ఎజెక్టర్ పంపులు.
- * విండ్ మిల్లు పంపులు.
- * స్ప్రే పంపులు కలవు.

వివరములకు శీత వ్రాయండి:

అన్ని విడి భాగములు వదాన పై చేయగలము.

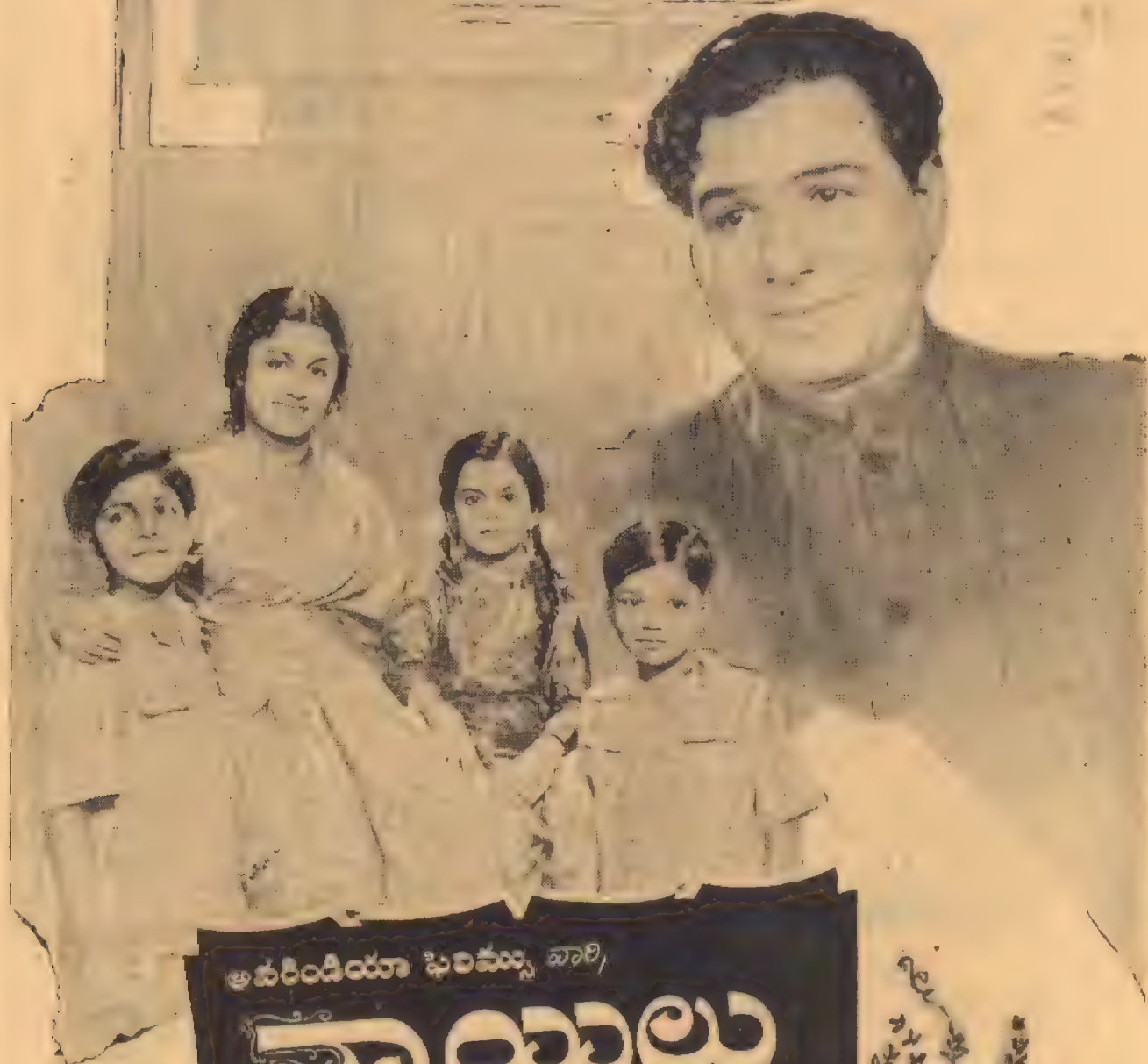
వాటర్ సన్స్ సైన్స్ లిమిటెడ్,

23/24, సెకండ్ ఫ్లో బీచ్,

మద్రాసు-1.

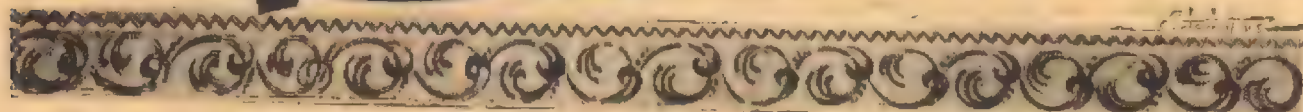
నందన అభినందనాలు

అవరిండియా ఫిలిమ్స్ వారి,

నాయిలు

డైరెక్ట్... నాగయ్య

నేడే

కాంపిల్

చూడండి.

మీ శరీరములకు గొప్ప పరప్రసాదము

కామినియా ఆయిల్ (రిజిస్టర్డ్)

శరీరములకు కలసిని ప్రకృతి నిర్మితమైనదిను కలిగిన తలనూనెను ప్రకృతి సంపూర్ణముగా మిశ్రమముగా మిశ్రమముగా చేయుచున్నది. ఇందుకు ముఖ్యముగా సాంప్రదించిన **కామినియా ఆయిల్** పాతదీపికా కంపెనీలు రాలిపోవటం, నెరవటం, కిగునక్కటం, చుండు మొదలైన తలనూనెలు, శరీరముల సంబంధమైన అన్ని అనారోగ్యములను వివరించును. ముఖమునకు వర్తింపజేసి అనారోగ్యవంతమైన నల్లని శరీరము తృప్తిపొందించుటకు తోడ్పడును. దీని—మనోహర పరిమళము ఈరోజున కూడా అభూతమైనది.

పరిమళముల రాజు ఆటో దిల్లహార్

(రిజిస్టర్డ్)

మనగాతంకే ఈ ప్రాచ్యుతశిష్య బ్రతికునేముక్క ముగ్ధ పరిమళం ఒకప్పుటి నీలము. ఇది ప్రశస్తమైన బాబీ, మల్లెపూలసారము. “అత్తరులరాజు”గా ప్రజా ప్రశంసలను పొందినది. ప్రతివారికి అందుబాటులోనుండు ఇతరులకు అనేక ప్రజారంగాలలో దొరుకును. అన్ని బోట్లను అమ్ముటకునున్నది.

బాప్టిజి శాల్కనాల దిల్లలు పంటి కాంపిలు ఉచితముగ వాడవచ్చును.

బాప్టిజి శాల్కనాల దిల్లలు పంటి కాంపిలు ఉచితముగ వాడవచ్చును.

కేటి వైట్ రోజ్ ఆయిల్

(రిజిస్టర్డ్ నెం. 777)

ఇది బాధ్యమగు (తాత) గులాబిపూల అద్భుత పరిమళము కలది. మెదడుకు చలన చేయును. శరీరములకు అద్భుత ప్రాయమైన నూనె.

మీరు అంగడికి బట్టవచ్చును కేటి వైట్ రోజ్ హాయి రాయిల్ నెం. 777 ను మాత్రమే కొనిండ్. ప్రత్యేకముగా మేటి అంగీకరించుకండి.

అదే విధముగా పేరొందిన దిగువ నూనెలగుడ బికపారి వాడండి.

కేటి వుప్పసేన తలనూనె నెం 777
కేటి వుప్పమాలతి తలనూనె నెం 777

కేటి ఆటోరోజ్

(రిజిస్టర్డ్ నెం. 777)

మనోహరమైన నర గులాబిపూల కమ్మటి సువాసనను స్వచ్ఛముగా నిరూపించును. ముక్కులకు వర్తింపజేసి గమక విశేష కాలము నిలుచును. అత్తరు ప్రేమించేవారి కలి ప్రాయమైన యీ నెంబులకక్కతగు వాడిలే చాలు. మిమ్మును ముగ్ధపరచును.

ఆటో మదుకర్

(రిజిస్టర్డ్)

అనద్యమైన యీ క్రొత్త అత్తరును బికపారి వాడవచ్చును.

బాప్టిజి నెంబులనువాటికి బాంగుడాల దిల్లలు పంటి ఉచితముగ కాంపిలుకు వ్రాయండి.

Sole Agents:

ANGLO INDIAN DRUG & CHEMICAL CO., BOMBAY, 2.

వాడు దానిని తనవహించుటకు సాధారణంగా భంగపాటును చూపలేదు పొందుతూ ఉంటాడు.

పద్మనాభంగారిలో కూడా చివరకు అంతే అయింది. ఈ లోగా అందుకు ప్రధానదోషాదకాలైన సంఘటనల ఒక్కటి రెండు చెప్పాలి.

అయ్యాదాది శతకాలి మరీ మరీలేకండా మంగళవారం పడ్డది. చలపతి కేలంబర్ అనుకుంటూ కూర్చుంటూ ఉన్నప్పుడు చూచినా కనుపించకపోవడం చేత తన గార్డయ్య మేష్టరు గారి మఠిని అనుకుంటూ మార్చటానికి కృషి చేశాడు. ఎట్లా అయ్యాదో కాని కృత్యమిట్లుగా కూడా అయ్యాడు.

వాడు శనివారం ఉదయం మొట్టమొదటి బస్సులోనే బయలుదేరి చేత ఒక పెద్ద సంచిలో యిల్లు చేరుకున్నాడు.

కాని వాడు రీతా ఇంటికి వచ్చేసరికి మొదలు తల్లీ “ఏంరా అప్పుడే వచ్చేవా?” అన్నారు.

వాడిప్పుడే అనుకున్నాడు. అనుకున్నంత అయ్యింది కూడా. అసలా పరిస్థితుల్ని కూడా అది దురదృష్ట మనంది గ్రహచారమనండి ఒక్కలా చాపురించాయి. అరిగిన దిద్ది

వాడు ఇంటికి వచ్చినపిదప ఒక్క పది నిమిషాలు ఎట్లా ఓపికపట్టాడో ఓపికపట్టి తల్లి ఆలోగ్రహం నుండి చేసిన విశ్లేషణల్ని చూసి కనీసం మూడు వారాలు. పిదప అలాచే సరి అనిపించుకోగానే ముగ్గురు చెల్లెండ్రనూ పంపిపెట్టుకొని నట్టింటికి వచ్చాడు. ముందు బాగ్రరిగోసరం వీధి తలుపులు మూయించేశాడుకూడా—

అతడువారీ వాడు ప్రియమైన చెల్లెళ్ళను చూస్తూ కూర్చుండ చెట్టుకొని దారికై తన తెచ్చిన అమూల్య సంపదను ప్రదర్శించడం ఆరంభించాడు.

గారడీవాడు తన సంచిలోంచి వింతలుపై వింతలు తీస్తూ ఉంటే ప్రేమపరల్లా విశ్రాంతులై వార్తధ్వనాలు చెప్తూ అట్లానే చెల్లెళ్లు అన్న బయటపెడు తున్న ఒక్కొక్క వస్తువే చూస్తూ “వాడేవాడు! వాడేవాడు!” అంటూ అరవసాగాను.

సరిగా ఇట్టి సమయంలోనే పద్మనాభంగారు వీధిలోనుండి రిగించాడు. వాడు వీధి తలుపు మూయించే దిక్కి రిగిసి దారిని ప్రవేశించాడు.

గడంతో ఒక్కసారి నిశ్చయమయ్యింది. అయిన అనుకుల చివరకు వింటునే చలపతి చెవులు రిక్కించు కొని—చాలు కొని “వాన్న గారు! ఇవన్నీ చాచేయ్” అంటూ ఒకభీతి నూచకం, ఒక చిన్న ఆర్ధమా వదలి ప్రక్కనడిలోకి చాటేశాడు. పాపం కారడ—నట్టుచాచటానికి కాలుకొట్టలా ప్రయత్నించింది. కాని అనవసరంగా దొంగిపోయింది.

పద్మనాభంగారు తెమ్మరిగా తెరటిక్యారాన ప్రవేశిస్తూ గదిలో పిల్లలూ చూచి “వీధి తలుపులు మూసుకొని చీకట్లో ఏం చేస్తున్నారరా” అంటూ దిక్కులు పరికించసాగాడు.

అసరికి పిల్లలంతా దొంగ తెచ్చలేదుకొని నిలుచుండి పోయాడు. అప్పుడే సామానంతా సంచిలోకి తిక్కినకారడ— అయిన నిజానికి చూడక పోయినా చూకారమకొని— పిల్లలై నిలుచుండిపోయింది.

పద్మనాభంగారికి మొదలు వోధపడలేదు. పిదప దిక్కులు పరికించి కారడచేతిలో సంచిని గమనించి సంతోషిస్తూ “ఏమిటా!” అన్నారు. కారడ మాటాడకుండా సంచి అందిచ్చింది. తరువాత అయిన అక్కలేవారికి తన్ను ముంచుమీద కూర్చుని ఒకటొకటి చొప్పున అందిరి వస్తువలం బయటకు తీయసాగాడు.

రంగురంగుల నుడ్డ పేరీకలూ రెండుమూడు రిప్పస్తూ, ఒక చిన్న అట్టను, రెండు ప్రెమ్మెట్లను, ఇంకొక దిబ్బను నేర్పి దిన్నటూ బయటపడ్డాయి.

“ఇవన్నీ ఎక్కడి వరా?”

అసగం చీకటిలో కూడా పద్మనాభంగారి ముఖంలో ఆకృత్యరేఖలు స్పష్టంగా కనపడుతున్నాయి. కాని ఎవరూ మాటాడలేదు. చివరకు చిన్నపిల్ల సారస్వతికూడా తలుకూ తలుకూమని చూస్తూన్న జేగారి దారి ధర్మకూ అని పెదవి కదపలేదు. అయినా పద్మనాభంగారికి సంగతి తెలిసిపోయింది. అయిన సంచిలోనుండి ఈసారి చలపతి నిక్కరు ఒకటి బయటకు లాగుతూ—

“అన్నయ్యవచ్చాడేమిటి?” అన్నారు కారడవంక తిరిగి కారడ పోగొట్టింది. వెంటనే అయిన దిక్కులు చూస్తూ

“ఏదీ” అన్నారు

అచితకాలంలోనే చలపతి గదిలోనుండి బయటపడ్డాడు. నక్కుతూ నక్కుతూ వచ్చిన చలపతిని చూసేసరికి పద్మనాభంగారికి జాలియెప్పుడానికి బయట ఎంతవేలో కోపం కాసాడింది. కొడుకుమఖంలోకి చూస్తూ—

“ఎవ్వడొచ్చావోను! అప్పుడే వచ్చావో?” అన్నారు ఆకృత్యాన్ని ధ్వనించేసే గొంతుకతో—

చలపతి చెప్పాడు. కాని అయిన తూర్తిగా నైవా వినిపించు కొకుండానే అన్నారు.

“నీవ్ ప్రాప్తమైనాడు సంతకంకోసం నీవన్న స్వయంగా వచ్చేవాడా? ఎవరితో రింటివా సరిపోయేది కదూ? అసలు సంగతి అది తెపంపెట్టుకొని వచ్చేవావు! అంతేవా?” అన్నారు.

చలపతికి జవాబు చెప్పడానికి ధైర్యం చాలకుండాఉన్నది. కాని వెంట వెంటనే జవాబులివ్వకపోనే తండ్రికి—ఎలానూ తప్పుకపోయినా అవచ్చేకోసం చివర వచ్చేస్తుంది. అందుచేత అన్నారు—

“మంగళవారం కలవు”

“ఎందుకూ?”

“శతకాలి!”

“అదీ సంగతి !!” అంటూ అయినకొడుకును నిలబెట్టతూ “నీదీ బాగుందో కాదు?” అన్నారు.

చలపతి తీర్థరహితులతో కలుసుకొని తన ఇచ్చాడు. తండ్రి ప్రాగ్జన్ కార్యకంక కించమిదా మామూ.

"ఒక్క తెల్లవా తెలుగువా పాపయ్యోవ్!" అన్నాడు. చలపతి జవాబివ్వలేదు. వాడిముఖం మీదనుంకూ పారిపోతూ ఉండటం కాస్త ఎడంగా ఉన్న కారణమే కూడా కనిపిస్తున్నట్లు ఉంది. అంతేకాదు తండ్రి ముఖంలో కోపరేఖలు కూడా అదే నివృత్తిని చిట్టచూపుతున్నాయి.

పద్యవాణిగాదు ప్రాగ్జన్ కార్యకంక చూస్తూచూస్తూ చివర చలపతి అంతకన్నా అకస్మికంగా ఉద్వేగపడిపోతున్న స్వరంతో అడిగాడు.

"ఇలా కెళ్తుంటే వచ్చాయేమిటికదా ఇంటికి పారిపో రాక పోతే—ఎం—?—అక్కడ ఉండి నేర్చుకోవాలా?" అన్నాడు.

చలపతికి ఆ స్వరం విన్నాక చెవులు గింజుకైతే పాగాయి. అందుచేతే నీరసంగా అట్లానే నిలుపుకున్నట్లు చూస్తూ కొంతసేపు పోయాక ప్రక్కల్లో ముంగపాగాడు. తరువాత అకస్మికంగా అనుకోని ఇంకోప్రక్క పచ్చిపడ్డది.

"ఇవన్నీ కోవడానికే నీకు దిచ్చుకొనింది!"

"చిన్నాన్న ఇచ్చాడు"

చలపతి యీ జవాబు ధరవాలేదు అనుకుంటూ చెప్పినది కాని తండ్రి ముఖంలో కోవరేఖల జవాబుకు తగ్గకలసిందిపోయి దిట్టం కావడానికై. ఆ మాటల్ని ఆయన గొంతులో కూడా విని పిస్తుందిగా అన్నాడు.

"ఏ చిన్నాన్న"

"భాష్కరం చిన్నాన్న"

"ఎంత ఇచ్చాడు"

"ఎదురుపాటులు"

పద్యవాణిగాదు ఎందుకేనో అక్కడ కుంగటం ఆగాడు. తనలోగా కోపం చివర పెరిగిపోగా అన్నాడు.

"ఎరే ఎరలేదు నీ ఆది పుత్రేమకోవడమే నీమిటి"

చలపతికి అంతేమమందుమందే నుండే దడదడలు ప్రారంభమయ్యాయి. క్రమక్రమంగా కాళ్లలో కత్తి పన్నులుకుండుటం వీధిప చెవులు గింజుకైతేటం కూడా ఆరంభమయ్యాయి. ఈ చివరి ప్రక్క దింటూ కట్టికు కూడా విడుదలపాగాడు. పద్యవాణిగాది గొంతు ఎక్కణ్ణంకో తప్పున్నదానిలా వినిపిస్తోంది. ఎదురుగా ఆ ముఖంబ్రాతం రాత్రం కాండవిస్తుందిగా అతి సమీపాన్నే ఉన్నట్లు స్పృహపడేస్తోంది.

"చెప్ప! మాటాడవేం?"

వాడు మాటాడగలిగే స్థితిలోలేదు. అందుచేతే మాటాడటం లేదు. కాని కోపానికి యోచనకూ చుక్కెదురు పద్యవాణిగాదు—వాడి దిగ్గరనుండి రెండవసారి కూడా జవాబు రాకపోయే సరికి ఉగ్రుడవూ రేచిల్ల అని ఒక్కటి చంపమిద చివరకు.

కాళ్లలోపట్టు ఏకాదో తప్పిపోయిన చలపతి గూలుగుంయమంబుంపగా ప్రారంభి గొడవలు చేరబడిపోయాడు.

తరువాత ఆ గొడవలో వాడి ములలోనుండి సిగరెట్ కేస్ కిందపడిపోవటం తండ్రి వానిని తన తేరవటం. వీధిప ఒకటి రెండు మాటలు ఎవో అవటం రీతిగా జ్ఞాపక మున్నాయి. ఆ తరువాత తండ్రి నీవుమిద చరిచిన మొదటి చదువుతో వాడు క్రింద పడిపోయాడు.

అంతే ఆ తరువాత కొంతసేపటివరకూ జరిగిన కేసులో వాడికి తెలియదు.

మర్నా వాడికి స్పృహ కలగ వారంధింపేసరికి ముఖంబ్రాతమలలో నిండి ఉన్నది. తనకు మనివంత ఒక ముద్దలా అమ్మ దుట్టుకొని ఒక గొడవెరువను ఉన్నాడు. కీరమంత ప్రతిక్రమంగా మంటలు ఆరంభిస్తున్నాయి. తండ్రి ఎవో మాట్లాడుతున్నట్లుంది. ఆ కుంగటానికే విపరీతి ఇంకోసారి విపరీతాక్రమక్రమంగా స్పృహ స్పృహతరం విప్పడంగా వినిపించపాగాయి. ఆయన మాటల్లో వాడికి జ్ఞాపకం ఉన్నది చాలా కొద్ది. ఒకసారి అన్నాడు.

"...మత్తవ తు మధ్యాహ్నమే అక్కడకుపో! మర్నా ఈసారి పెట్టెవరికీయి తనలోగా తిరిగి అక్కడకు వచ్చావో... పాతకోవన్న మాట! కాగ్రత్త!..."

ఇంకోకసారి—

...ఈ పరిశీలన పోయిందో ఇంక చదువు గిడువు ఏమో లేవు. నోటి ఒకటి పెట్టింది ఇంట్లోంచి తిరిగివచ్చాడు. అంతే!"

చివరకు తండ్రిమాటలు ఆగిపోయాయి. ఆసరికి చలపతి చెవులు స్పృహగా వివరింపకున్నాయి.

ఈసారి కండ్లు విప్పపాగాడు. ఎప్పుడు తెరిచాలో వీధి రేలుపు తెరచాడు. కదల్లా నలుగురుతో నిండిఉన్నది. తండ్రిపాదాలు కదిల కంక పోతున్నాయి. అచిరకాలంలోనే తెల్లకే తడవతే పాదాలు కదిలోంచి తెరటిచ్చారం కంక మాకుకూ పోవటం కావచ్చింది.

తరువాత కదిలో ఎవో పెట్టలు తెరిచిన కట్టలా మరం వానిని మూలుటం వినిపించింది. వీధిప తండ్రితిరిగి తప్పున్నట్లు పాదాలచివరకు వినిపించగానే చివర కట్టుకునానను కున్నాడు.

చివరకు కొంతసేపటి తరువాత వాడు రెండవసారి కట్టుతెరిచేసరికి ఎదురుగా తండ్రిపాదాలు కాక ఇంకోకరి పాదాలు కావస్తున్నాయి. అచిన్న పాదాలు పెరిపెరిగి తనకు సమీపిస్తూ వచ్చి ఆగాయి. చలపతి కట్టి అప్రయత్నింపగానే కదల్లా ఒకసారి కలయకావాయి. ఇంకెక్కడా ఎవరిపాదాలూ కాక రాత. చివరకా కండ్లు తనముందున్న పాదాలను సమీపించి వానిపై నిలచి పోయాయి. మెట్టలు పొంతెలులతో అలంకరించబడ్డ అపద్మిపాదాలను చూస్తూ ఉంటే అంతవరకూ కంటి ఒక్కసటి ముక్కకుడా రేచి చలపతి కండ్లు ఉండి ఉండి చివర అగ్రు చూపును లయ్యాయి. చూపుంపగానే చూగిగారి వాసాతో

ఉత్సవచ్చినట్లు చలపతిగండలు క్రిందికి మిడిలి పొంగుతూ ప్రసంగించిగా ముక్కునోటా కూడా ఉచ్చాసనివ్యవహారాలు కానివస్తూ చివరకొకటికి వచ్చాక చివరలోను మారింభించాడు.

అక్కప్పుగాని కూడా ముక్కున చీలుస్తూ రెక్కలు ముక్కు వాడిని లేవనెత్తి పొంగుతుంటున్న కంఠంలో "లే! లేచి ఆనాడు పోయి రేచుకు" అంటూ వాడిని పెరటి వరందాలోకి తీసుకపోయి విడిచాడు.

చలపతి అక్కర్లు బుక్కర్లు ఏడుస్తూ వెనుకటింటి నందు లోకి వెళ్ళాడు.

* * * * *

కుంభకుదూ దురదృష్టవశాత్తూ అయిన చలపతి, తండ్రి ఆదేశాన్ని నశించి అనుభూతిపూరిత పట్టున ప్రయాణమయ్యాడు. వాడు నిర్వాహకమయ్యే పల్లెపట్టుల కొలికాలవంటి బంటరిగా పయనిస్తూ తిరిగి తాను ఎంతగా ఏదాడో వాడికి తెలియాలి. వానిని ఉపాంఛదానికై వా అందరికి చాట్టం కాదు. పదికొంచెం యేటే తిరిగిండులను విడిచిపరాయివోల అందులో నరిక పద్మోదైవ వాతావరణంలో కాంఠ గడుపుతూ నెత్తన తలకు మించిన భారం ఉంచబడి వానిని వసాంపరకపోతే నిర్వాహకంగా క్షీంపమకుతూ అల్లరి, అలపాలులు చివరకు నిద్ర కూడా కరవు కాగా తిరిగిన్న నిలుపుకుంటూ వచ్చిన నిర్వాహకాలు చలపతి కాక ఇంకెవరైనా ఉంటే బాధకులైతే ఉపాంఛదగలరు.

వాడు వాడు ఇంటికి రావటాన్ని గూర్చి నిండు ఇరవై ఎనిమిది రోజులు కలుల కన్నాడు. వాడు వంతుగకు ఇక్కడనుండి తిరిగివెళ్ళే రెళ్ళు గణించాడు. ఈ ప్రయాణాన్ని కూడా వాడు వాడే నిర్వహించుకున్నాడు. అప్పుడు తన విడిచిపెడుకున్న స్వగ్రామం, అడుగడుక్కి దూరమారున్న స్వగ్రామం యరవై ఎనిమిది రోజులు గడిచేదరికి అట్లానే కుగళుం అడుగడుక్కి దగ్గరకుంది.

ఇరవై ఎనిమిది రోజులంటే నిండు అరువందల రెప్పరిండు గంటలు—వలనైతే తల మూడువందల యరవై నిమిషాలు—యరవై నాలుగు లక్షల వందొమ్మిది తల రెండువందల నెకనులు.

అయితే అందులో సగం నిద్రలోనే గడిచిపోతాయి. మిగిలిన వానిలో సగం ముక్కులో గడిచిపోతాయి. మిగతా సగం తాను గడపాలి. ఎముంది గంట గడిచిందంటే మూడుతల అరువందల నెకను విపోతాయి. ఇప్పుడే రెళ్ళు చేస్తాంటేనే ఒక రెండు మూడు వందలు గడిచిపోయిఉంటాయి. ఎట్లానో కళ్ళు మూసుకోవాలి. అప్పుడు ఈ యరవై ఎనిమిది రోజులూ గడిచిపోతాయి. ఆచార ఉదయం తెల్లవారకముందు మొట్టమొదటి బస్సులో తాను వచ్చేస్తాడు.

చలపతి ! బ్రాహ్మణంలో మరొకతెర దుఖం ముంచుకవచ్చింది 'ఆ దురదృష్టపు రోజు ఈ దినమే. ఏ దినంకోసరం—ఏ కుర్తగడియలోనో తాను నెకనులు రెక్క పెడుతూ ఇరవై ఎనిమిది దినాలు గడిచాడో అదినమే! మర్రిపం ?!'

చలపతి మరి ఒకసారి వెక్కిరిస్తూ ఏడ్చాడు.

'ఈ వేళ ఉదయమే తన ఈ మార్గంనుంచానే ఉరకలులేని ఉచ్చాసంతో ఇంటికి వదిలారు! నిర్వాహకం!! తనకు తెలియదు అక్కడనుండి ఇట్లా ఈవారే తిరిగిరావలసివస్తుందని!'

చలపతి దుఖం మరొక చిన్న అలగా లేవనొంది. కాని వాడెట్లానో నిగ్రహించుకున్నాడు

'ఈ విధాన విశ్వంలో తనమీద వారియే వారెవరు! ఒక్క భాష్యరం చిన్నాన్న ఉచ్చాడు. కాని లాభం లేదు. అరసి! వాళ్ళు గారంటే ధయేమే. తనకు అందజూ ఏదీవస్తూ ఉంటారు. అక్కడ ప్రిహితులు వల్లెటూరి గర్విలాడని నిద్ర ధంసని ఏదీవస్తూ ఉంటారు! తన ఏమీ చేయకపోయినా వాళ్ళేమీ అవకపోయినా కాస్తయినా వారి ఉండదు వాళ్ళకు! ఆ మేచ్చని ఎప్పుడు కొడుకునే ఉంటాడు. కళ్ళనిండా నిద్రఅయినా పోనివ్వకు! బడిలోనూ బిచ్చలే! పోనీ తనవాళ్ళుగతా అని ఇంటికి పోతే ఇంటిదగ్గర కూడా కొట్టి తిరిగరాదు. వండుగనైనా చూడలేదు!

వాడి మనఃపథాన ఆకస్మాత్తుగా తల్లి ఎదురయ్యింది.

ఆమె తన బయలురేలప్పుడు ఏడుస్తూఉంటే తన కూడా కళ్ళనీళ్ళు రిప్యకొని "చూడు వాడూ! ఏమిట !! వాళ్ళు గారి కోపం ఎంతో గీపు ఉందిదలే! నీకు ఆరణువారే అయినతో నెపుతాను. నువ్వు బుద్ధిగా ఉండు! ఏం చెయ్యమన్నావు చెప్ప—అయిన కొట్టారంటే నీ మంచిని కోరే !!!" ఇట్లా అంటూ చీరచెరుతో తన కన్నీళ్ళు కుడుస్తూ తన తలను దగ్గరకు తీసుకుంది.

చలపతి సోపరి వచ్చిన దుఖంబల్లక తల మనకలయ్యింది. వాడు బుద్ధున్నట్లు నడులతో "అమ్మా!...అమ్మా !!..... అమ్మా!!!..." అంటూ పంచి క్రిందకు వారివిడుస్తూ వస్తున్న హాటే మాలవీపోతాడు.

తనవారే వ్యాదయభారం తీరేవరకూ అక్కడే ముక్కొని వెక్కిరిస్తూ ఏడ్చాడు. తననూ తన నిర్వాహక తపోతాన్ని తలనీ తలకుకొని ఎత్తున్న నిధాన ఏద్యాలో అన్ని నిధానా ఏడ్చాడు.

కానీ కావరాని ఆ నిర్వాహకవర్ధాన అత్తన అట్లాడని ఆ నిర్వాహకభీర వాతావరణంలో చలపతి కోదవస్థలు అలలుగా మారి నిర్వాహకవారలలో కలిసిపోతూ వచ్చాయి.

చాలానేరయ్యాక ఆ కుంభకుడు తనకు తానే పంచాళిండు కొని లేచి పంచి తీసుకొని కోడలకొక వదిలారు. చలపతి కోడలేడుమేలేనరి! అన్ కదలబానిసి సిద్ధం గా ఉన్నది. చలపతి పరుగెత్తివెళ్ళి అందుకున్నాడు.

12

చలపతితండ్రిచేత తనయరెప్పలరినేగాదు కాకపోయినా వద్యవార్ధంగాడు వాడినికొట్టడం ఇదేముదిసిసరికాదు.

అయిన సారాధనంగా నిల్లలను కొట్టనేకొట్టదు. కొట్టానో కావడన్నిగాని విడువదు. అనరీవద్దరివల్లే నిల్లలకు అయినంటే అందిరాదెలు. నిల్లలేకాదు లక్షమన్నగాదు చివరకు భాష్యరం

కూడా విజానిక అయినగారి యాభీరణవల్లే తెడుగుగాకుంటారు. అందులో లక్ష్యమ్యుగారినివయం చెప్పనే అక్కరలేదు.

అయితే అట్టిలక్ష్యమ్యుగారుకూడా యాపారి కలపతివెట్టులు రిన్నుపందర్బం పురస్కరించుకొని చాలా గౌరవరేకారు. ఉన్న పరిస్థితుల్లోనూ దీని కానివి ఒకవిధమైన తిరుగుబాటునకూడా అవకాశము—అంతగొడవలేకారు. అయితే అంతసాహసం ఆమెకు ఎట్లా చిక్కింది అది ఎవరైనా అవకాశము. అది ప్రశ్న గాదు. ఒక్కొక్క పరిస్థితిలో ప్రత్యేక కేసులుగా అది తిరుగుతూనే ఉన్నది. అంతసాహసమేగాదు ఎంతసాహసమైనా వచ్చింది. ఇక్కడకూడా లక్ష్యమ్యుగారిసాహసం అనిధంగావచ్చినది.

కలపతిని పద్యవాధంగాదు తరిమివేసినదివల ఒకపక్షం ఒకరాత్రి ఆమె వికారంగా ఏడ్చారు. ఆమె సాధారణంగా కన్నీటితో భర్తకంటపడి ఎరుగుదు. ఈసారిమాత్రం భయపడలేదు. అంతేకాదు ఆ రాత్రిమరువాడూకూడా కారణ పద్యవాధంగాది వచ్చింది. అయితే మూడవవాడు లక్ష్యమ్యుగారు వచ్చిందనే పద్యవాధంగాదు దిస్తరివద్దనుండి లేచిపోయారు.

కానితో ఒక వారంలోకాలవరకూ లక్ష్యమ్యుగారిపని వండుటం కారణవని వద్దించుటంగా జరిగింది. ఈలోగా లక్ష్యమ్యుగారు కొన్ని ఏకాదశియా కనిపారయిపోయారు. ఇంకా ఇంకా రాత్రివిజైతం ఏవారైతయింది. ఇవన్నీ కూడా వాచాగా పద్యవాధంగాది తెలుస్తూనే వచ్చాయికూడా అయినా పరిస్థితిరేమో చిక్కపడలేదు. అంతట లక్ష్యమ్యుగారు ఒక కుభమువూర్తం చూసి ముఖముభిది బోల్చుకుంది తిరుగున్నారు.

ఆవో మామోలుగానే పద్యవాధంగాదు పెరటితేరం చాలా భోజనాది కూర్చున్నారు. కారణ తొలివద్దపూర్తిగా వినిచింది. పద్యవాధంగాదు పరిశీలనపట్టి ఏదో ఆలోచిస్తూ వచ్చాఅన్న అంశం అరంభించారు. అయితే అట్లా ఎంతసేపు కలిపివా అందులో మామోలుగా కురిసి ఆజ్యధార కురియలేదు.

"తెయ్యమ్మో!" అంటూ పద్యవాధంగాదు తలపెట్టెద ఎదురుగా తడవిపడేచేతులతో లక్ష్యమ్యుగారు నేయి వచ్చిపోయారు. ఆయన ఎదురులేయి అంత ఆకస్మికసంఘటనలోకూడా అప్రయత్నింగానే మంచినీటిగ్లాసు మీదికిపోయింది. తాని ఎదురుపెట్ట గాదరించినముఖం—ఆ ముఖంలో ఇంకా అరివట్టంగా కొన వచ్చే ముఖమేమోనూ చూడేసిరి. ఇంకాతర్వరవడలేకపోయారు. కొంతసేపు ఆలోచనవీడవ ఆయన తెమ్మడిగా ఎదిరితగ్గాను అందుకోగాదు. లక్ష్యమ్యుగారు చివరనేదిగిన్నా క్రిందకుపెట్టి ఉచ్చస్వరంలో అరవసాగాదు. తాని కోర్కొత్తువలంవల్ల ఆ గొంతు బహువికృతంగా వినిపించసాగింది. అమెఅచ్చారు.

"చూడండి! చూడండి! మీరు అన్నంవద్దనుంచి లేచారంటే నే నిప్పులే నూతిలోనూ! వస్తాను. ఇంకా నేను చెప్పేమటా కడి చేసేమటాకడేకాదు. నైవ విభజన!"

పద్యవాధంగాదు తలపెట్టియోగాదు. ఎర్రని ఆమె నేత్రాల మండిపట్ట కలకలలు కట్టిపోయాయి. ఇంకా ఎదిరెగిసి ప్రవా

హంగా అవిదుడులు తిరుపుకున్నాయికూడా. ముఖాభరంవల్ల ముఖంలోని కండరాలన్నీ వికృతయోపాలు పొందగా ముఖమునూ కూడా వికృతంగా కనపిస్తోంది. మొహంలో పద్యవాధంగాది కలి పడిపోకేంద్రలోనూ చూడని అపూర్వమైన సాహసముద్రస్వ ద్ధంగా కొనవస్తోంది. ఆమె ముఖంమూస్తూఉంటే ఏభోషం ప్రేత పించిందోకాని అతనికే వ్యవహారపాసింది. ఆయన కానివి గొట్ట పెడుతూ అచ్చారు.

"ఎందుకైతామంచి ఉత్తరంఒకటి చ్రాకిపెట్టి చూడు!" అచ్చారు.

లక్ష్యమ్యుగారు దీనికి అవాద్యలేదు. పద్యవాధంగాదు కూడా తలవంచి తెమ్మడిగా భోజనం కొనవ్వసాగాదు. లక్ష్యమ్యుగారు అక్కడే నిలబడి ముఖం ఆగిందాకా ఎదుర్కొన్న మధ్య పద్యవాధంగాది కొనవసినవాటిని చూచుకుంటూ వద్దించ సాగాదు. చివరకు పద్యవాధంగాది భోజనంకొనగా ఆయన లేచి వెళ్లిపోయారు.

తరువాత ఆ మధ్యాహ్నం ఆయనంతట ఆయనేకలవేకారు. కొంత రాత్రికొంత నిద్రాంతలయ్యాక లక్ష్యమ్యుగారున్నారు. "అది కానుంది నేను ఎదివటానికూడా నాకు హక్కులేదేమిటి!" దీనిపై పద్యవాధంగాదు వ్యవహారం అచ్చారు.

"ఇంకటికెడోఒక భావవిన్నపాన! తాని పరిశ్రమ విశ్లేషి భర్తలపై లేనిదే అందుకుకూడా హక్కులేదు."

అంటూ మరీకొంతచర్చ తరువాత ఇద్దరూవివయం! వచ్చారు. పద్యవాధంగాదున్నారు.

"నేన నేను కొట్టడానికే రారానామను. ఒకటి వాడినికొట్టు. కాని! నువ్వేమో అవాద్యలేవు. రెండు వాడు కొట్టరం దగ్గర దమ్మువుచ్చుకోవటం— ఇంకా వాడిదగ్గరయ్యింది రేపు ఇంకొకదగ్గర. కానా, వాడికి బిడిని దగ్గరపెట్టుకొని చాకుతెయ్యడానికే అభిమానంలేకపోయిందిగాని, బిడిని విడుదల పడుయ్యాచి వెరవటానికే ఎక్కడలేని అభిమానంవుట్టుక వచ్చింది—"

ఇక్కడ లక్ష్యమ్యుగారికో చెప్పబోయారుకాని పద్యవాధంగాదు "ఉండుఉండు" అంటూ మళ్లీ "తరువాత చెప్తున్నాను— అది వాడితప్పుకొదలంబుననే మూడవది పరీక్షలు రెండుకెల్లు పెట్టుకొని ఒకరోజు కలవుకు వాయిదాకోకాలు మండుగారావటం! బిడిని నే తెచ్చి వాడు మంచిగా భోజనపరచానూ—అట్లా మూడు మూడుకోకలకూ రావద్దని దానివల్ల వదువు పొడవుకుంటుంది! ఆ పరీక్షలో చూడతోలే రెండంటివచ్చి అన్నింటా నేనూమట్టులుకు తక్కువేవచ్చాయికదా! యీ యాదాదిపరీక్షపోతే!"

లక్ష్యమ్యుగారు నిరుత్తరులైపోయారు. పద్యవాధంగాదు అచ్చారు.

"—ఏమైనాఅంటే చిన్నవాడు తల్లిదండ్రులవశవది ఉండటం కష్టంకాదు. అంటావు. నిజమేకాని వారిపడితెలుపల పించేముంది చదువుమానివించలేకదా. చదివించేటప్పుడు వాడిని పరీక్షలో పాపయ్యెట్టు చూడకవివరేదు. వాడికి చదువుమీద

ప్రకారానికి మనం భయపెట్టా భంగపెట్టా ఆ ప్రదమ కలిగి
చిరాచిత్ర ఎలా?

పద్మనాభంగారు ప్రశ్నించి ఆగగా లక్ష్మమ్మగారివంట
పచ్చి పెండ్లియపట్టుకుంటాను. ఆమెకు భాస్కరంబేమన
విషయాలు హృదయాన్ని కలవ్వన్నాయి. కాని వాటిని బయట
పెట్టటమనవలసిన నిర్ణయించుకోలేకపోయారు చివరకి చుట్టు
వారిని విషమనాని! వచ్చారు. కాని పద్మనాభంగారు ఆరాటపడి
అంతా బయటకు వెళ్ళారు. అంతా విన్నాక ఆయన కాస్త అలో
చించి అన్నాడు. “పరేనాకు అన్ని విషయాలు తెలియనే అను
కుంటా. మీ మరదివాకు పనులున్నకమలనగించి చెప్పినదంతా
మీదా నిజమనే అనుకుంటాం. అందులో అతికమో! కాస్త కూడా
లేదనే ఒప్పుకుంటాను. అయితే మాత్రం చేయగలిగింది ఏమన్నదో
చెప్పమి! వాడి మానాన్ని వాడిని ఒక్కడిని ఏ లాడ్డీలోనో
ఉండమనేకదా. భాస్కరం వాటిలా అక్కడ మనమట్లా
లేదనా ప్రయత్నంలేదనా? మరి?”

పద్మనాభంగారు ప్రశ్నించి ఆగిపోయారు. ఎంతసేపైనా
లక్ష్మమ్మగారు మాత్రం జవాబుచెప్పలేకపోయారు. చివరకు పద్మ
నాభంగారే అన్నాడు. “పరే నీ మనసులో ఉద్దేశం ప్రకారం
వాడిని తీసుకువెళ్ళి ఎక్కడో ఎవరైతే మృత్యురూపానందాన్ని మీ
మరదిదగ్గరే పెట్టాననుకో — అప్పుడే మాకు అంతా తెలుసా!
ఇప్పుడు ఒకరి ముఖాన్ని ఒకరు చూచుకొని ఏదీచేయలేదనామరుదులే
అవుతు ఎవమెళ్ళాలా ఏదమెళ్ళాలా పెట్టుకుంటారు!”

లక్ష్మమ్మగారు ఈ మాటలను వింటేగా వివసాగాదు. పద్మ
నాభంగారు కాస్త తిరుగుతే చెప్పవారంభించారు. “నీంతా
మీ లోటికోడలుగారిని తీరి తూర్తిగా అర్థమైపట్టులేదు. ఆమె మీలా
పట్టెటారీలో తల్లిలేదు. వాళ్ళు కర్రలెట్టారన్నా పట్టెటారీ
మనమెట్లా అట్టి పదభక్తి ప్రాయశ్చిత్తం అంటుందో చూపించలేవు.
కావకమున్నదా—వాళ్ళు ఏ వాళ్ళకు ఇక్కడకువచ్చారు! అవును
వాళ్ళలామాటాదాలో కావకం ఉన్నదా! ఒకరి! ఈ బండి కుదుర్చి
అను ఒక్కలా ముద్దలయిపోయింది. యింకోర కండ్లను ఈ తిరు
చుట్టాడన్న చెట్టు అడిగిలా కనిపించాయి. బహుశా—వాని అర్థం
ఇక్కడి ఉన్న వాళ్ళు అంతువులని అన్నా అనవచ్చు. వాళ్ళు వాళ్ళ
ఉద్యోగాలనుండి వాళ్ళు గొప్పలనుండి ఎట్లా చాటులుకోతూ
మట్లాడాలో చూచిపోలేదనుకుంటాను. ఆ అమ్మాయి వాళ్ళ ముఖం
పుట్టి పెరిగి అమ్మాయి కద! మీ ముఖం! అపదంతి పెంపులకి దగ్గర
పెట్టుకోని లాగిరివ్వడం... చివరే మన భాస్కరంలేదా
అంటావు. ఉన్నాను. ఉంటే లోకాను ఎన్నిగంటులు ఇంటివద్ద
ఉంటాను. ఆ తరువాత!”

పద్మనాభంగారు ఆగిపోయారు. లక్ష్మమ్మగారు మరొకవారి
విప్రాయంలాంటి యాగపోయి అట్లానే తిరుగుకున్నారు.

చాలాసేపటి, తరువాత పద్మనాభంగారు ఒక నిల్వారన్న
నిదున్నా అక్కడినుండిలేచి వోవోయి మల్ల ఆగి అన్నాడు.

“నీకు లోకం నంగరి తెలియదు. మనమెళ్ళులు ఎంతమాటాడితే
అంతా హృదయంతోనే వచ్చిందనుకోకు. ఏదైనా ఒక విషయం

గుర్చి ఒకరు ఒకరినంగారులే అది అలా విడిచివేసి కారణం
కాదు. చానిననుక విషమైకారణం ఇంక ఎక్కడో ఉంటుంది.”
ఇట్లా అంటూనే ఆయనలేచి బయటకు వెళ్ళిపోయారు.

13

తీరితంలో సాధారణంగా దగ్గర వారి పనులు నుంచేగాక
వియోగా లేర్పడేది కుభా కుభాల్లో. ఒక్కొక్కప్పుడు క్రమ
గతిని ఇంకోకప్పుడు వివరణయాల గానూ ఏర్పడేయూ నుంచేగాక
వియోగాలు చిత్రమైన అనుభూతులు కలిగిస్తాయి. ముఖంలో
ముఖం దుఃఖంలో దుఃఖం కలిగించే వాటి మాట అటుండగా
ముఖంలో దుఃఖం దుఃఖంలో ముఖం కలిగించే చిత్రమైంది.

పద్మనాభంగారి ఇంట్లో కూడా అట్టిదే ఒకటి అరగడంలో
పరిస్థితిలో తారుమారయ్యింది.

అది వేసరి ప్రాంతం చివరి లోకాలు. వలసలని వివరాలని
ముందు తిరుమివేసి పదప పద్మనాభంగారు ఉత్తరం వ్రాసివచ్చు
టి! వాడు నువర్చిరాడి ఇంటికిరాలేదు. పద్మనాభంగారు నివృ
త్తిగా లక్ష్మమ్మగారు ఏడిచారు. చివరే పదప పరిశీలన చేసి కిల
వులు ఇచ్చిన తరువాత వాయిదా లోకాలు గడిచినా వాడు రాక
పోయేదని! ‘దొంగగారిని నిలవారి కావాలి’ అంటూ పద్మనాభం
గారు ఉదయం ప్రకారం ప్రయాణమయ్యారు. అందుచేత
లక్ష్మమ్మగారికి కారలవీవంత రీతిక లభించింది. టెంట్లో ఆమె
ఆ పదప కానిన్ని వృధా పోనివ్వకుండా ముమారు పడినంచా
వరకు కందులు చేయించటాని! ప్రానుకున్నారు.

కారడ చివ్వు చే వివాదాని! చాలా విషయాలు తెలుసు.
తల్లి తెలుసు నిండవచ్చిన చాలాసేపటి అట్టి పనులుల్లో బయట
పనులు చేయరాదని ఆ పట్ల కట్టా తెలుసా తెలుసు. అందుచేత
అనే “పోనీ నేను చేయించటం చేయకొనా అమ్మా!” అన్నది.
కాని లక్ష్మమ్మగారు “నీ మనం! కారం నీ తిరుగరి చూడం
పనుకుగానిలే!” అనేకారు.

రెండు మాట వాడులు చేగాయి. తరువాత వాయిదించి
వాయి చేయబోతూ ఉంటే కారడ నిధి ఇంట్లోంచి పరుగెత్తి
వచ్చి—

“అమ్మా అమ్మా వాళ్ళు గారు వచ్చేరాక!” అన్నది ఆళ్ళ
రంగం

నిండా చెనుటలు పోసిన ముఖాన్ని కారడకోక తిరిగి
ఆమెకోక అలానే మామూ అలోచనలో పడ్డారు లక్ష్మమ్మగారు.
కారడ మల్ల అన్నది.

“వాళ్ళు గారు ఏమిటోగా ఉన్నారు! దస్తుపెట్టితెమ్మ
న్నారు. తెచ్చి ముందుపెడితే ఒకసారి నాముఖం కేసి ఒకసారి
దస్తుపెట్టి కేసి అలా రెండుమాడుపాట్లు చూచారు. తరువాత
పెట్టి తెరిచారు. మొదట రెండువంద యాపాడునోట్లు తీశారు.
మల్ల పెట్టి మూసేశారు. మల్ల తెరిచారు. మల్ల కొంతదెమ్మ
తీశారు. మల్ల...” కారడ తూర్తి చేయలేలేదు లక్ష్మమ్మగారు
కదిలి లేచి నిధి ఇంట్లోకి వడిచారు. పద్మనాభంగారు నిల్చగా

మాది ఉన్న ముఖంలో నెమలకు కడిసిపోయిన లాట్లో పెద్ద అశోకం పెరుగుతుంటున్నాయి. లక్ష్మణుగారు వెళ్ళగానే ఎంతో మారిపోయిన గోంతుకతో

"నేను ఈదుకు వెళ్తున్నాను. ఒకటి రెండు రోజులు ఆలస్యమైతే నా గారూ వదలు" అన్నాడు.

లక్ష్మణుగారు దీనిని "ఏ భూమి?" అన్నాడు. అన్నాక తన చేతికి తప్ప గ్రహించి రియేషన్లు. కొన్ని అయిన చుట్టూ అది గ్రహించే స్థితిలో లేదు. ఇందుమీద అప్రయత్నంగా "శ్రీకామేశ్వరం" అన్నాడు. ఈసభలు విన్న లక్ష్మణుగారిని ఇచ్చిన పద్య వాణిగానీ మాటా ఉత్తరపెట్టింది. పద్యవాణిగాని నిజమైన ప్రాప్తినింటూ అన్నాడు—

"మత్త అవసరంగా నాగరావదన, చుట్టూ! ఒక్కో బాగులేదు చాలా! తెలిసింది. అవసరం ఉంటుందేమోనని మమ్మ అశోకం ఇంటికి వచ్చాను.—"

అతను వెళ్ళేది భూమిలోనే లేదు లక్ష్మణుగారికిగాని
"ఏంటయ్యా!"

అరిగిన పాతపాటు గ్రహించి పద్యవాణిగాని అన్నాడు.

"ఏదో జన్మ తెలియదు. మామూలు జన్మ అయిఉంటుంది. అంతే! ఎందుకైతే నుంచినది!"

కొన్ని పద్యవాణిగాని తన నిర్మలమైన ముఖం. లక్ష్మణుగారు ప్రతి ప్రమంగా పీడితుడై గోంతుకతో అడిగాను

"ఎవరూ తెచ్చారు!"

"భాస్కరం కలుగరాదు!"

"ఏదే వాడెక్కడున్నాడు!"

"శ్రీకామేశ్వరం!"

అంతలో లక్ష్మణుగారి ప్రశ్నలెవరియవటక పడ్డాయి. కొన్ని ఇంకొక్కటి అడిగాడు.

"ఏమని కలుగరాదు!"

"నన్ను చూడతే రమ్మగారు గానూ వదలవచ్చును"

తనవార కొంతసేపటి తరహా నిక్కం.

"హా! నేను వస్తే" అన్నాడు లక్ష్మణుగారు మళ్ళీ, ఇక్కడే పద్యవాణిగాని మరి ఒకరన్న చేతను. అయిన ఆలోచన,

"ఇదే! కాదు... నేను వెళ్ళివచ్చి తేల్చి తీసుకెళ్తాను" అన్నాడు. లక్ష్మణుగారు మరిచుపోయారు. కొంతసేపుపోయాక పద్యవాణిగాని అలోచనలు తెలుసుకొని ఆమె కొనరం మాట్లాడు అక్కడే లేదు. అంతట దగ్గరలోనున్న కారణతో "తన వెళ్ళున్నానని" తెప్పమని అనుకుంటుండేలో గోదానమీదా మరిచి ప్రయాణం చేయసాగాడు. అయితే కొంత దూరం పోయాక గోదాన మట్ల వ్యాధి వచ్చింది. 'కొన్ని ఇప్పుడెలావస్తుంది!'

అనుకుంటూనే అయిన వెనుదిరిగి చూశాడు. అయిన అక్కర్లేనిది ఒక మనిషి తన వెనుకనే పరుగెత్తుతుంటూ వస్తున్నాడు. వాడు తనను చూచి చేయి కూడా చూపాడు. చిర వాడి చేతిలో గోదాన లేదు. ఏమై ఉంటుందా అని అతను అక్కర్లేపోతుండగానే వాడు సమాపించి నాపొస్తా

"మిమ్మల్ని నవ్వుకు రమ్మగారు!" అన్నాడు.

పద్యవాణిగాని! మొదటి చదువు కొయ్య గట్టింగే అంత చదివేసింది. అయిన ఎల్లానో నిగ్రహించుకొని "ఎందుకూ?" అన్నాడు.

"లక్ష్మణుగారి! ఒక్కో బాగులేదు."

ఇది రెండవ యాత్రగా కాగా అక్కడే! అన్నాడు.

"అంటే"

"నావ్వులు."

ఈ సారి మరి చూడలేదు. ఇట్లాగే తనవారగాని వాడు కొన్న యా వాళ్ళు ఆ వాడే వచ్చాయనగా నలుగురు దిద్దితే దిద్దినా ఎందుకేతో అయిన నుండేలు ఎండిపోయాయి.

14

అయిన ఇంటికి వెళ్ళేసరికి ఇల్లంతా ఆడవాళ్ళతో నిండి ఉన్నది. ఆత్మలైన నలుగురుగురులు మనవారుకూడా బిడ్డ వరం చాలా ఉన్నాడు. పద్యవాణిగాని ఇంటికి వాగానే అంతా చుట్టు ముట్టేగాడు.

ఒక పాత్ర గంట కొంతలో వాళ్ళంతా ఏమేమిచూడారో పద్యవాణిగానితో ఏం తెప్పచాసి! ప్రయత్నించారో అంతా వ్రాయలే ఒక యాగ్రంథ సరినామంకు తెలుసుంది. కొన్ని చాసి తాత్పర్యం చూడతే చాలా తక్కువ.

పద్యవాణిగానిరట్లా వెళ్ళగా కారణంలోని! వెళ్ళింది. తల్లి కొనరం వెళ్ళితే ఎక్కడా కనరదలేదు. చివరకు కంటిలో కన పడ్డారు. ముఖం దిగి ఉన్నాడు. దిగి వచ్చి తెలిసి తెప్పించి తండ్రి కొనరం పరుగెత్తుతానంటే అనేకాలు. అలా ఒక పాత్రగంట తరహా అక్కడే ఉన్నాడు. పిదప ఆకస్మికంగా ఆమె అంటూ కర్ర ముట్టానాగాడు. కర్ర తెగిపోయి జగన్నాథం భార్య వద్దకు పరుగెత్తింది. కంటికి నూరమ్యా జగన్నాథం ప్రమంగా ఆమె వాడూ మాడూ వచ్చాడు. నెలలు నిండవచ్చిన చూడాలా కాబట్టి ధర్మారాధనం కలిగించే వాస్త నివసగానే ఇట్టి పరిస్థితు తెప్పడాయి. ఎందుకైతే నుంచినది అక్కడ చలవతి దగ్గర ఎవరో ఒకరు ఉన్నాడు కాబట్టి అతనిని వెనుకకు పిలిపించాడు.

పద్యవాణిగాని అంతా వింటూ ఒక్క మాటైతే ఆడ గుండా అట్లా మార్చున్నాడు. కథకులు కథనం భూతయాక వైరాగ్యపర్యాపాట అరంభించారు చాసి వారానికి కూడా చాలాకొద్దే.

'కథలు ఎప్పుడూ ఒంటరిగా రావు. కాబట్టి తెలిసి పోతుందా దైర్యంగా ఎదుర్కోవటమే మనుష్యుడి కర్తవ్యం. మన భగవద్విత్తం'

తరువాత ఎవ్వరెవ్వరు ఎవరెవరిట్టి ఎట్టికట్టలు ఎలా ఎలా కట్టలుకట్టుకుంటారోనూ నానది వాడు వాడు ఎలా ఎదుర్కొన్నాలో స్వీయ చరిత్రలలోంచి ఇతరుల చరిత్రలలోంచి చివరికి పురాణ పురుషుల చరిత్రలలోంచి కూడా వివరింపబడ్డాయి.

పద్యవాణింగారమ్మి వింటూ కూర్చున్నాడు.

క్రమంగా ప్రాధికలంతో భోజనం చేశాగా ఒక్కొక్కణ్ణే తిప్పకున్నాడు. ఒంటిగంటనీ కారడవచ్చి భోజనాని తియ్యన్నది ఎంగిలిపడి తిమ్మని జగన్నాథం ఎన్ని విధాల చెప్పినా పంతులుగారు తినిపాడుకూ కదలలేదు. తరువాత రాత్రి రాదినీ అం రాత్రి తాగాడు.

క్రమంగా మధ్యాహ్నం పోయింది. భారతీయార్యం కడిదిపోయాయి. చివరికి పడకొండుగంటలయ్యా. తైలండు నిదురను అని ముగిల్చుకు పుట్టాడన్నాడు.

ఈ పది పదిహేడు గంటలూ పోయినట్లే చూడయాన్ని కలం చేదిలంతో స్వీయజనవ్యురణ సంకలాంతుల కలిగి బెంగతో ఆ అడవి ప్రకట ప్రాణం ఎంత హైరానాపడదో, అటు చూర్చు లతో నాడకతో వాడకు చూస్తున్నందువల్ల కలిగి వాటిపాడు భూతు లతో తరిపడు తెల్ల రాళ్లు వియ్యకొక్కుకున్నాలో, అన్నిటిని మించి పద్యవాణింగారు ఎట్లాటి విషమనందకపోలతో భయంతో తోపాలతో నుండెలప్పుకొని కూర్చున్నాలో వర్ణించటానికి భావ చాలదు.

వెంటెండు గంటలకు పురుగు వచ్చింది. తెలివోక బొంక స్త్రీలకు వచ్చారు. తల్లి చాలా కత్తిరిచ్చి వస్తుపోయిందనీ తెలియచ్చి పరిశివ్వుచనీ అన్నాడు. అయితా అతనినందే భారం కొంత తగ్గింది. చివరికి రెండుగంటలకి విద్ర కూడా పోయాడు.

అయితే ఆ విద్ర పోతోవిత్తు పాకలేడు. చాలున గంటల చేకప్పుకు మూరమ్మ కారణనే పద్యవాణింగారిని విద్రతెలిపింది అన్నది—

“మరి దిక్కిందిరాదయ్యా పెద్దవామా!”

మనవి విద్రలోఉన్న పద్యవాణింగారి అదికలో నిజమే తెలియదంటేడు. ఒకవంక కారణ ఏమిస్తున్న బుగవద్దది. మండే కల్గిన అట్లాడున్నా.

“ఏమిటి?” అన్నాడు. మూరమ్మ జవా విచ్చింది.

“నిల్లడు పోయాడు”

విద్రమత్తు దిగం నగంబడిగా పద్యవాణింగారిండుమందు అప్రయత్నంగా అడిగాడు.

“ఏ నిల్లడు?”

జగన్నాథం భార్య పావ కొంతవికొనకూ అన్నది.

“పులి దిక్కిదయ్యా! చివ్వు పండుటాటి నిల్లడు మనకు అదృష్టంలేదు” అంటూ నిట్టార్చింది. పద్యవాణింగారు కూటాడ లేడు. అటు పోతూపోతూ ఆగిచెప్పింది.

“ఆ నిల్లడు అదృష్టం నీ అదృష్టం యింతవరకూ కాగానే ఉన్నది. ఇకమించే నా బాధలేకపోవచ్చు. ప్రస్తుతానికి మాత్రం ఒంటిమీది స్వార్థకంలేదు. నిల్లడు పోయాడని తెలిసి ఇప్పుడిప్పుడే స్వార్థకం తప్పిపోయాడు”, అంటూ అక్కడనుండి వెళ్లిపోయింది. పద్యవాణింగారి ఆ పరి నిద్రమత్తు పూర్తిగా పోయింది.

అది తెల్లవాడుకామేటా వానంతి ప్రత్యక్షమవకతాల నెమ్మది నెమ్మదిగా విచనారంభించాయి. పట్టింట తెడలైట అంటి పోయినట్లు మరీ మనకబలమిచ్చి చిమ్మకొంది. మంటల వారిల పున్నుకులేయ కృత్తిదండ్రుని ఇన్నం కూడా అట్లాగే జవా తేం వంగా ఉన్నది.

నీడలు కాగా పెరిగిపోవటంవల్ల దీకటికి కూడం అధికంగా లభిస్తోంది. పులిటింట ఆదవాట్లు ఉండీఉడినీ మట్లాటేటప్పటి స్పృహస్పృహ ముందర గ్యమలు తప్పిస్తే పుత్త వాతవరణం మహా ప్రళంఠంగా ఉన్నది.

దీకటిగాఉన్న వరందాలో మందంతే కప్పుకొని కూర్చుని ఉన్న పద్యవాణింగారు అట్లా నుండెల మలచితే ఆ నిరాంత ప్రళంఠిత్తి ఉగ్రంతుగంధిస్తూ కొంత నిద్రపాగాడు.

కూరుపు తెలుతెక్కింది. రానుల రాతా క్షణంలో జగత్తుని నీలకొలుపులు పోదాయి. చివరకి మ్మో తెల్లవారింది.

జగన్నాథం వచ్చి ఎట్లా ఉన్నాడన్నాడు. పద్యవాణింగారు అంతలో కొంత తెలివొచ్చి కొలుకున్నట్లు చూటాడతాగాడు.

జగన్నాథం చలవతో మూరమ్మ ముదిరై పారిచ్చిన పోయాలో పద్యవాణింగారు—ఆ మధ్యాహ్నంవరకూ కూడటాని ఉన్నాడు పట్నంపోకటాని నిద్రియించుకున్నాడు. రాని పదిగంటలవేళ పట్నంమండి రెండవయితు తచ్చేసరికి ఏం మరి చూర్చుకున్నాలో ఆకస్మికంగా ప్రయోగమై పోయాడు.

15

కోకంలో అనేక కరాం మునుర్లు యంటారు. అందులో ఒక కరాం వారి స్వభావాలు అది నిద్రలేమిందై ఉంటుంది. వాడు పాధారణమయ్యాల్లో అది దీరస్వభావులుగానూ మంచి మోరవా పరులుగానూ కనుపిస్తారు. రాని తీరా ఒక ఆవడ వచ్చేసరికి వాళ్ళంతరి నీరివాట్లా ఆలోచనా ముక్కులూ ఇంకోకతి ఉండరిని యుజుపులేస్తారు. జరిగే చిత్రి కేమంటే వారి అపాధారణ మోరవా కత్తి నిడుటాలను శూర్చి మోచిందలంలో అతిగా మోచింది మోచిం చేస్తుంది. వానితోలేని ఆవడలూ అరగవోని ప్రమాదాలూ కూడా వచ్చి కత్తిక పట్టట్లా పొంచి నీడంగా ఉన్నట్లా తోహించి అవవసరంగా నీరిమందు చేస్తారు. అంతే. అంతటితో వారి నిద్రకూడాకూడం ముక్కపోయి తిరుగుంటుంది.

పద్యవాణింగారు వరిగా ఈ తెగకేవలంక మిగిసి.

రాని ఒక తెప్ప రిరించి తన నుండే పగులపోవటం చూచు కొనాగే అయిన కొన్నోయిన ప్రోగార్చి చేకూర్చుకొనాగాడు. రాగా అది ఎట్లా స్మరించిందో తెలియదు. అయిన కొక చిత్రి

మైన భావం న్నురించింది. 'అదృష్టవేదం ఏకారణానా' అని వివరిన అమృత ఆయువుపట్టున తనంబుండా కొద్దికాలంలో మని పోయేగాయం చేసి విడిచింది. అందుచేత బహుశః ఇంక పరవా ఉండరాదు—ఈ భావం కూడా ఆయనకు చాలా ధైర్యం కలిగించింది. ఆయన పండ్లదెండుగంటలకల్లా ఇంచు వించు కాంతించిన మృదయంతోనే శ్రీకాకుటం చేరుకున్నాడు.

బహుదీనుకూనే ఆయన మేష్టరుగారి ఇంటికి వెళ్ళాడు. కాని అక్కడ చలపతి ఉన్నవాడేగాని, భాస్కరం వచ్చినవాడేగాని చివరకు మేష్టరుగారి వాడేకూడా కనుపించలేదు. మొదట ఆయన చివరకు మళ్ళా దెంగటిల్లిపోయాడు. పిదప మేష్టరుగారి భార్యవచ్చి విషయాన్ని వివరింపగా కాంతించాడు.

అయితే పద్మవాళింగారి! భాస్కరం స్నేహితుని ఇంటి ఉనికి తెలియదు. కాగా సాయంత్ర మేష్టరుగారు వచ్చి వరకు ఎదురుచూస్తూ కూర్చోవటమూ సాధ్యంకాదు.

అలాగేమీ ఆయన బహు స్నేహుప్రభావం తారక్లాడ సాగాడు. చివరకు అనుకోకుండా భాస్కరం అనుపించాడు. అచిరకాలంలోనే వాడు తమ బంధు సమీపించారు.

అక్కడ చలపతి కుంచం ప్రక్కను కూర్చొని ఒక ఇరవై మేంట్ల ఆయాధయవ్వని వాడితో ఏమో మాటాడుతోంది. పద్మవాళింగారు అమెను ఆయింటివారికి సంబంధించిన ప్రస్తావనలు చెబుతూ ఆమెను అక్కడనుండి పోవటానికి అవకాశమిస్తూ ద్వారంవద్దే విడిచిపోయాడు. కాని ఆమె "అయ్యో నాన్నా నాక్కో" అంటూ చలపతితో అనగానే ఆమెను రాఘవినిగా గుర్తించ గలిగాడు.

చలపతి! రెండ్రముఖంమాస్త్ర చాలా ఆశ్చర్యం చేయసాగింది. ఆతని ముఖమంత నల్లగా మారిపోయి ఉన్నది. కండ్లు లోతుకుపోయాయి. వారంలోకాలై నిద్రాపోవాలనేది మనిషిలా ఉన్నాడు. ఆయన వాడి కుందాన్ని సమీపించి వారగా కూర్చుంటూ "ఎలా ఉందిరా?" అన్నాడు స్నేహాన్ని ధ్వనించే గొంతుతో—చలపతి ఈ ప్రశ్న కేవల జవాబివ్వలేదు. పద్మవాళింగారు వాడికేసి ఒకసారి అపాదమస్తకం చూచి వాడివంటివీడ చేయలేక కాస్త కాస్తగా తిరిగి చివరికోక నిల్చున్నాడు విడిచాడు.

అనలే ఆశ్చర్యపోతున్న చలపతి! చర్య మరీ ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది. ఐతే ఆయన స్నేహాన్ని సానుభూతిని పొందటానికి వాడి దిశలో బహుశః ఇదే మొదటిసారి అంటే అందులో ఆశ్చర్యమేమీ ఉండదు.

తరువాత అప్పదమూర్తియూ కొంతసేపు చలపతికి వైద్యం చేస్తున్న చాక్చునురించి తమకు నిలువనీడనిచ్చిన భాస్కరం స్నేహితునిగురించి మాట్లాడుకున్నారు. పద్మవాళింగారు ఉండి ఉడిగే ఒకటే అలా ప్రశ్నలువేస్తుంటే భాస్కరం క్లుప్తంగా సమాధానాలిస్తూవచ్చాడు. పిదప రాఘవి సుస్మృతవద్ద అగవడగా భాస్కరం తేచి లోనికి వెళ్ళాడు.

భాస్కరం కొద్ది సేపల్లోనే తిరిగివచ్చి "నువ్వు భోజనాని లే" అన్నాడు అన్న మత్తేకించి. కాని ఆయన అది పక ధ్యానంవల్ల మరెందుచేతో ఎన్నడూచేయని పనిచేశాడు. "నేను భోజనం చేశాను" అన్నాడు నెమ్మదిగా. కాని ఇంకో మూడు పోయక రాఘవివచ్చి "వద్దేంచేశాను" అని చేప్పేసరికి ఆయనే మారు మాటా ది వుండా లేచి గుడ్డులు మార్చసాగాడు. భాస్కరం చాలా ఆశ్చర్యపోతూ నూతి దగ్గరకు తీసుక వెళ్ళాడు.

16

నిజానికి—ఇట్లా నెమ్మ పెట్టుకుండా చలపతి ఆకస్మికంగా జబ్బు పడటంగాని, ఆజబ్బు పడ్డవార్త పదిమైళ్ళదూరంలో ఉన్న రెండ్రకన్నా ముందుగా ఎక్కడో ఎవరైమైళ్ళదూరాన ఉన్న పినరెండ్రకి తెలియటంగాని, అన్నిటిని మించి రాఘవి వచ్చి ఇక్కడ కాపురంకూడా పెట్టి భావగారికొడుకు! పేకచేయ నీడ పడటంగాని—ఇందులో ఏ ఒక్కటి తీసుకున్నా మనిషిలో ఉండగల కుటూహలాన్నంతటికి ఆకట్టుకోగల సమర్థమం. అట్టిది ఇన్నీ కలిసివాడూడా ఈనాడు పద్మవాళింగారి కుటూహలాన్ని కదిలించలేకపోయాడా అంటేకారణమేమిటా అనిపిస్తుంది. కాని అది విస్మయం. గత ముప్పదిగంటలలో వరుసగా అరిసుపోడిన అనుభవాలు అతని చైతన్యాన్ని ఆనారించుకున్నాయి. అందు చేత అతను ఇవన్నీ దేనివిగురించికూడా ఆశ్చర్యపోగల స్థితిలో లేడు—సరికదా ప్రశ్నించే స్థితిలో కూడా లేక.

అరిసు భోజనంచేస్తున్నంత సేపూ ఆ విషయమే ఋజు రయ్యింది. అరి నేమేనా భోగల్లా లకునుతారేమోనని భాస్కరం వచ్చి ఎదంగా ఒక పీట వాలుకొని కూర్చున్నాడు. ఆయన ఇంచుమించు భోజనమంతా మావంగానే ముగించి లేచేయించు అడిగాడు.

"నువ్వు ఎన్ని రోజులు కింపు పెట్టాన?"

భాస్కర మీ ఆకస్మిక ప్రశ్నకు మౌనకాలం అగి జనా

"మొదట వాడి ఉత్తరం చూడగానే మూడు రోజులు కింపు పెట్టివచ్చాను. ఇంకాకనే ఇంకోక రెండు రోజులు కింపుకోసరం లేదీగ్లాం పంపాను"

పద్మవాళింగారు కూడా మౌనంపేపు అలాగేంచి అన్నారు. "బహుశా నువ్వు ఆతరువాత వెల్లిపోనా లకుకుంటాను!" అని. అతడి దగ్గరనుండి వెంటనే జవాబు రాకపోయేసరికి నెమ్మదిగా అక్కడి పరిస్థితిసంత వివరించి వెళ్ళాడు. భాస్కరం అలాకే వినినపిదపకూడా ఏమీ పలకకుండా నిద్రుకున్నాడు. అంతట పద్మవాళింగారు మళ్ళా అన్నారు.

"నాకంత అయోమయంగా ఉంది. ఇక్కడనుండి పిడిని అక్కడికి తీసుకపోలేం. అక్కడనుండి దానిని కదపటానికీకూడా పిలుస్తున్నా లేను. ఒకచేరి కదప దలచుకొన్నా ఎక్కడకు? పాపం బిళ్ళ నెత్త ఎక్కరి. కాగా దాని పరిస్థితి బిడి! తెలిసినా బిడి

అక్కడ ఎల్లా తగిరిపో తేలియను. తేక వాడు పెదవులతో
బద్ధంబున్నా గొంతుతో కావాలవలసిన్న గ్రహించాలో ఈ
జవాబుతో ఇంత వద్యవాధం గాదు కన్నీళ్ళవర్షంబు ముయ్యదు.

17

తెల్లగొండ గదిచాయి.

ఈ గెలవానూ నిధిరాదుం లేకుండా వద్యవాధంగాదు
ఇంటిమంది చలవలవద్దనూ చలవలవద్దమంది ఇంటికి ఎల్లా తిరి
గాలో పాదారణ సమయాల్లో వచ్చుచేయి వద్దంచే మిరిపి వచ్చు
ఎల్లా అతి నిర్లక్ష్యంగా అప్పుడేగాలో మాట్లె వివరకు భాస్కరం
నూచా అవ్యర్థమాయాదు. ఇంక చలవలవలె వచ్చునే అక్కర
లేదు. నాకు తివరంటి నిర్వాచ్యమూ గోస్వమి అవసరం బహువాది
ప్రాణుని నూచా అంత విలువ ఉంటుందా అనుకోరాదు.

వద్యవాధంగాదు అదిలో ప్రతికోలా ఉదయం వచ్చి
నాయంకాలాది తిరిగిపోయిందేదాని. క్రమంగా చలవల ఆలో
కాగని కాలేకా వారంధింతా తోచిందిది తోక బిచ్చంలే
వారు.

తోరణేనీ భరణిపెట్టి ముందుగా ఇంకొక్కే తోక దేవస్థ
కొద్దీ జలైయిపెట్టా వాడకొద్దీ ప్రాక్షపెట్టా ఒక్కొక్కటి
యాపాయిదూపాయిన్నారా పోసి దానివ్యవంధూ కొనిపెడుతూ
ఉంటే చలవల నిర్వహణనూ "తేక కదిలయించటం లేదు"నీ
అవన్నీ అవసరమని చెప్పి ప్రయోజనంలేని ముఖపూటాన్ని
వ్యర్థంచేసేవాడు. ఏమైతే నేం తెల్లకళ్ళలో వద్యవాధంగాది
క్రేమ వ్యయం భరించాయి. చలవల తేరుకున్నాడు. చాక్లెట్లగురు
వాడి ఆలోకం న్నాచాది అ చిరకాలంలోనే వారాది రెండు
కోలాలు గోగిరి మాటే మరకుచే ఇంటికి తీసుకొనిపోవడాని—
నూచా విమృశించారు.

ఆచార వద్యవాధంగాదు ఇంటికి వచ్చునే రాఖివిష్ట
కొంది "ఇంక మనం నర్తనవచ్చు నమూ" అన్నాడు.

అప్పటికప్పుడే కలెవు ఇంక పొడిగించటాని పాద్యంతా
వారంకోలాక ప్రతిమ భాస్కరం అవకాశాన్ని వర్ణించాయి
ఉన్నాడు. ఈవారం తోకలునూచా కలెవుకొని రాఖివితో
మాట్లాడటం ఆయనకు అదే మొదటిపాటి.

ఇంతవరకు అతిశయ—వద్య వద్యయంలో ఏదో తొనారీ
అక్కరలేదనే అవటం తప్ప ఎన్నెచూ ఏదివయమయ్యా ముఖ
వ్రంగా మాటాడి ఎరుగదు. తొని ఇవారో అతిని సమస్తమైన
వ్యాధియభారం వాదనలంది మొదలైనవన్నీ పరి అనిపించటంలేదే
తొనో ఆయన వచ్చానే కంటగిరి వద్దకు వచ్చి చలవలకి పక్కం
పెడుతున్న రాఖివిష్టకొంది ప్రేమాటలన్నాడు. ఎదే చిలింగా
రాఖివిష్టవద్దది.

రాఖివిష్టకొంది వద్యవాధంగాదు అదిలో తమ మన
వద్యం చిలింతుకున్న విశ్రాంతిని గ్రహించా తో తెల్లకళ్ళయి తెలిసి
తెలిసి దిద్దుకుంటునే ఉన్నాడు. అదివలె నాలుకూచా పరివరకు

వచ్చిందంటే ఇంక ఈ మాత్సర్యవృద్ధిగా ఏం తెలిసి మార్యవలసి
వచ్చినా అదిమల్ల విశ్రాంతిని తొలగ భావించమననే స్థితి
వచ్చింది. తొని ఇవ్వకు రాఖివి చిలింగా నిర్లక్ష్యమంటే అతి
నితే తన నిర్లక్ష్యంలో లోపం తెలిసింది.

ఈసారి ఆయన చలవలకి వంకయోమల్ల అన్నాడు.

"తేల్లా ఎల్లంటి మంచిదికాదు. అతితెల్లంటి చివినాడు
బంది తీసుకవస్తాను సిద్ధంగా ఉండండి" అన్నాడు.

ఆయన ఆమధ్యన్నా తే ఇంటికి నర్తనవచ్చాడు.

తరువాత సరిగా అనుకున్న వాటికి బంది వచ్చింది. ఆయన
వచ్చునే తిన్న గా చాక్లెట్లవద్దకు పోయి మిరిపాటి అనుభవముకొని
మిరిపి బాగాదుని నర్తన వాదనలు కొనకొని పదకొండంటి తిరిగి
వచ్చాడు. తొని ఆయన అప్రయోగం ఇంటివద్దనామామల వర్ణన
వాది ఏదీ తొనరాలేదు. ఇంటికి ఆయన రాఖివి వద్దకుపోయి
నూటిగా ప్రశ్నించాడు. రాఖివి చలవలకెంత వాక్కిప్రాయంగా
యోచివచ్చింది. అంతలు చలవలకి వివరించాడు.

"సిద్ధిరాదిలవాడైనా గానా !"

వద్యవాధంగాదు ఇందుమించు అప్రయోగంగానే అది
గాదు.

"ఎందుకు రాదు ?"

చలవల కేసులోంచి ఒక ఉత్తరాన్ని తీసి అందిస్తూ.

"చిన్నాన్ని ఉత్తరంవ్రాశాడు" అన్నాడు తెల్లకళ్ళిగా. తొని
వద్యవాధంగాదు ఉత్తరం అందుకోకుండానే అడిగాడు.

"ఏమని"

"ఇంకొకసారి వర్తకవచ్చునని తివరు పోలటలు భోజనం
వదిలించేదని అందుచేత ఒంట్లో బాగులేదని"

ఈసారి వద్యవాధంగాదు తోరణీ నూచుకున్నాడు.

"అచా! పరే నవత్తూ క్రాయి. చిన్నాన్నా! నిపువలాలల్లో
వద్య భోజనాలు చేసి ఉన్నావులా... అందుచేత నిపువలాలల్
భోజనం బాగానే పడుతుంది. చాలే అంతేకో భోజనంవల్ల తొని
ఇంకొకచానివల్ల వచ్చిఉంటుంది" అనిప్రాయ"

వద్యవాధంగా తిచ్చివ వ్రాసాచూచా చలవలకి సిద్ధి ముఖం
తో నూచాడు. సిద్ధి ముఖ మెత్తలేదుకొంది.

సిద్ధవకొంటేనేపు ముగ్గునూ మోసంగా నిలచిపోయిన వద్య
వాధంగారడిగాడు.

"ఏమమ్మా నీకెంత వంకపాం చాలేదా !"

ప్రశ్ని తెల్ల నూటిగా వచ్చేపటి రాఖివి తలవంచుకొని
అన్నది.

"ఈసారికి పోనివ్వండి. ఇంకొకసారి వస్తాను"

"అదివరే ! ఇంకొకసారి ఎల్లనూ వచ్చువుగాని, ఇవ్వకు
వరాదానికే !"

రాఘవి నమనమో జరారిచ్చింది. “అయిన వద్దన్నట్లు వ్రాసిన ప్రతి మనసుకన్న పెట్టుకుంటారని”

రావి పద్మనాథంగారా వా డెందుచేతో ఎవ్వరినీ ఎన్నడూ నిర్వంధించవలెగా నిర్వంధించసాగాడు. అయినన్నాడు.

“ఇంకా అవల సంగతి వాడు వ్రాయలేదు కదా!”

రాఘవి దీని జవాబుగా చలవరింక రూపించి. చలవరి మర్చి వెనకటి ఉత్తరాన్నీ అందివ్వలేదు.

“వ్రాసేదంటే ఇదాగో” అన్నాడు. రావి పద్మనాథంగారు ఈసారి కూడా అది త్రిం అందుకోకుండానే జవాబిచ్చాడు.

“అది మీ పిన్ని వ్రాయించింది! మీ పిన్ని ఇక్కడనుండి వ్రాస్తేకదా వాడు చాచితే అలా వ్రాసాడు!”

ఈ అశ్రుం రాగానే పనిచేసింది. ఇప్పుడో రాఘవి సామాను పర్యవహరించి.

* * * * *

అనాడు సాయంత్రంలాని లక్ష్మమ్మగారు కొడుకు కండ్ల పద్మంతులే కండ్లపట్టు త్రిప్పకుంటూ వాడిని దగ్గరకు తీసుకు వ్చారు. తిరువారి తమ కుమ్మకాచులను చాచి రాఘవి చేతిలో చిటి పండుకున్నారు.

రాఘవిలో ఆమె గద్దడకంబంలోనుండి ఒక్కమాట మాత్రం అనగలిగారు—“ఏమమ్మా” అని. అంతే తిరువారే కళ్ళిట్లు క్రుచ్చు కుంటూ నిలుచుండిపోయారు.

కారణ వచ్చి పిన్నితో మాట్లాడకుండానే చిటిపి మాత్రం పెద్ది పిల్లలతో పలకరిస్తూ చేతుల్లో తీసుకొని ‘అయో’ తీసుక వాయింది. కానీ పార్యకులు అక్కడే నిలుచుని—పద్మనాథుని పడిన చేప స్థితిలో కొట్టుకుంటున్న రాఘవికంటే పరిసమస్త తీరుయై కోకం మూర్త్యధింపిస్తూన్న తల్లికంటే విడిచి విడిచి చూస్తు వ్చాడు.

తిరువారే పద్మనాథంగారు వచ్చి “పంకోపించక ఏడుస్తూ చేం? నుంచి తెలివే” అంటూ నుండలిపు నటింపాక గాని లక్ష్మమ్మగారు నిగ్రహంకోసరం ప్రయత్నం చేయలేదు. అప్పుడు కన్నీళ్లు తుడుచుకొని రాఘవిని వెంటబెట్టుకొని వెరటి వరండా లోకి వెళ్ళిపోయాడు.

రాఘవి పుట్టిన ఇంటివారి క్షేమ సమాచారాలు ఇవనినక రాఘవి భాస్కరాలు అక్కడకు వచ్చిన వైశాలా చలవరి జబ్బునుకురించి కారణాలనుకురించి ప్రస్తావించాడు. రాఘవి వివరాలు చెప్పుకొంటే మధ్యలో లక్ష్మమ్మగారు మల్ల కంటిని పెట్టుకుంటూ ఆరంభించాడు. ఆమె కోకార్థ్యకంబంలో చెప్ప సాగాడు.

“అతను అప్పుడే కూడా వాచాగా చెప్పాడు. రావి నేను గ్రహించలేకపోయాను... గ్రహించి మాత్రం చేయగలిగింది ఏమి ప్పడితే! అయిన కంత తోస్తే అంత. ఒకడు చెప్పే వింటారా ఏమైనా...”

—అంటూ చలవ ఒక పెద్దవి నుఖం ఈగా అందు మునిగి తేలుతూ స్పృహస్పృహ నడులతో అన్నాడు—

“ఈ యింటి పెద్దలు చేసిన ఏ పుణ్యకారణా ముఖంబటి వాడి! భగవంతు చాచుద్ది పుట్టించాడు. ఈ వాల్ల చిన్నాన్ని దగ్గర కూడా వాడి కట్టాటి ధయితు ఉంటే ఏకాదో ఒకవాడు చెప్పి పెట్టుకుంటా క్షేమ మూసినేవాడు.”

—అంటూ కంతం పూతుకుపోగా కింగుని నిగ్రహం చిక్కరి దిద్ద నిగ్రహాలు విడువ్చు అన్నాడు—

“ఎందుకూ తల్లి తండ్రి—అమ్మాం నీదీ. వాడి కష్టాని! కాగలిగామా. నుఖాని! కాగలిగామా! నుఖంలోనూ కష్టం లోనూ కూడా మీరే తల్లి తండ్రి అయ్యారు. అతని తండ్రి వాడి కష్టసుఖాలు కనుక్కుంటే మధ్య తల్లిని వాడి చాచి చేశావు. చేదుకు మృతమే మేము తల్లి తండ్రి!” లక్ష్మమ్మగారు భాగాడు.

గంభీర హృదయమైన ఆ మాతృమూర్తి అమాయమైన ఈ కృతజ్ఞతను చక్కటికరించిన ఆ పద్మలి ఎంత సహజంగానూ నిరాడం బరంగానూ ఉన్నదంటే కక్రదృష్టికలవారల కది ఈర్ష్యా అనిపించే టట్టుంది.

తిరువారే అనాడు—అనాడే రావి అనెనక కారం పడి కోకలవరకూ కూడా తాడు గడచిన వెళ్ళాల్సా పద్మ తపనలూ చేడ నలూ ఇబ్బందులూ ఒకరికోకరు తల్లిండుకోకవిండ్లోనే పని పోయింది.

18

కీరం బహు విచిత్రమైనది. కొన్ని వాళ్లు నుఖం కొన్ని వాళ్లు కష్టం కొన్ని వాళ్లు అనందం మరీ కొన్ని వాళ్లు దుఃఖం. మల్ల అందులో వర్తించరాళ్లు. అందులో ఎవ్వరూ ఎందుకు ఏది వస్తుందో తెలియదు. తెలుస్తుందనుకుంటాగాని నిజంగా తెలియదు.

రాఘవి వచ్చి అప్పటి! పరిగా పడిపోడు దివా లయ్యింది. ఈ పడిపోతుకోకలలో ఆమె మూడుసార్లు ప్రయాణమయ్యింది మూడుసార్లు పద్మనాథంగారే ఆపేశాడు. మార్గ ప్రవహించిన లక్ష్మమ్మగారితో అయిన అనేనాడు.

మొదట “వచ్చి వాలానకోకలైతా కాచేను అప్పుడేవా?” అన్నాడు. అట్టి వాలానలు గంతు గడతగా రెండవవారి “వాడలిగా చేసా ఆ అలకరీరి వచ్చి తీసుక వెళ్ళిన తొందరం?” అన్నాడు. మూడవసారి కూడా మల్ల ప్రయాణం విషయం వచ్చేసరి! అయినా రాఘవి నే ఎదుటి రప్పించుకొని “ఏమమ్మా యిక్కడ నీరు మీ వాన్నగారి ఇంటిలోలా గడవటం చేశామిటి! ఇంటి! ఇంటి! అంటావుట నీ ఇల్లెక్కడ ఉన్నది?” అంటూ ప్రశ్నించి డిరుగున్నాడు.

రాఘవి చివరకు కోపం తెచ్చుకోవడానికై వా నిలులేక పోయేసరి! ఏడుపువచ్చి డిరుగుంది. ఆమె ఎవ్వరూ చూడకుండా చూసి ఒకవారి ఏడ్చేసింది.

వరిగా అనురువాడే భాష్కరం కట్టమంది ఒక పుత్రం వచ్చింది. కాని ఆసరి! రాఘవి కుండ బరువు దిండుకొని ఉండటం చేరి బాగానే ఉన్నది. తేకపోతే ఆ ఉత్తరమట్లా వచ్చినందుకు ఇంత మంచి రాఘవి అకస్మాత్తుగా చెప్పడై తోయకుండును. ఇప్పుడో మంచిది మరింత మంచిదయ్యింది.

ఉత్తరం వచ్చినది మధ్యాహ్నంనే అసరి! తోడితోడ వీధియా వీల్లయా వీధియింటి పెరటివరండాలో కూర్చుని ఉన్నాడు. పద్మనాభంగాడు ఉత్తరాన్ని తీసుకవచ్చి భార్యకు మాత్రమే "వీ! మరిది ఉత్తరం వ్రాశాడు" అన్నాడు ఏదో అభిప్రాయం వ్యవించేట్లు. ఈ వార్త ఇద్దరు ఆవనాశ్వనూ, వీల్లయో ఇద్దరి చెడ్డ నాశ్వనూ క్షుద్రులను చేసింది. అయితే ఇండుగా నిజమైన క్షుద్రత్వం ఎవరు చూపాలో వారిమీదానే అది తక్కువగా పోయింది.

లక్ష్మమ్మగా రడిగాడు.

"ఎవరికి?"

"ఏవో మిశ్ర వస్తువుకో" అంటూ ఆ ఉత్తరం అక్కడ వదలేసి వెళ్ళి వట్టింట వార్చిఉన్న ముందిరివాడ కూర్చున్నాడు. అక్కడకు వారికి ఒక్క లక్ష్మమ్మగానే ముఖమే అగపడుతుంది. తక్కినవారంతా నోడచాలున ఉన్నారు.

లక్ష్మమ్మగాడు ఒక నిమిషరవాక్యంతో భర్తను నిందించి తరువాతి రాఘవిని చదవనున్నాడు. పద్మనాభంగారి ముఖాన హాసం విరిసింది. కాని చివరికే ఉత్తరాన్ని చలపతే చదివాడు. ఆద్యంతాలు విడిచి ఉత్తర మిట్లా ఉన్నది.

"మ్మాల్లు తెరచి ఈసరి! అప్పుడే పదిహేను రోజులయ్యింది. వెనక చలపతి ఈ యాదాది పొనెవట్లు వ్రాసిన ఉత్తరం అంటే ఉంటుంది. వాడి T. C. కూడా క్రికాకుండుంచి తెప్పించేశాడు. మీరు వాడిని పంపడమే తరువాయి. ఇప్పుటికి చాలా అలస్యమయింది. తక్షణం పంపవలెను..."

చలపతి అగిపోయాడు. లక్ష్మమ్మగాడు "కూ!" అంటూ ఈ కొట్టాడు. అయితే చిన్నప్పుడు విన్న మూడి మూతిలోపడ్డ

కథలా ఎన్నిసార్లు పోడితే మాత్రం ఉత్తరంలో! క్రొత్తగా అక్షరా లెలా వస్తాయో, చలపతి అదే అన్నాడు.

"అంతే మరి లేదు"

కాని లక్ష్మమ్మగాడు వస్తులేదు. నైగా "తప్పు వధవా! నవ్వు చూసాలాడ కూడదు" అంటూ ముందరించ పాగాడు. అయితే ఆ భ్రమ ఎంతోపేరు పొగతేదు. చలపతి కారణం ఒట్టుచేసి చెప్ప బోయేసరి! ఆమె నమ్మక తప్పిందికాదు. అంతట ఆమె కీలకంగా ఆలోచించి "ఎట్లానైనా మీ అన్నదమ్ములకు చాక్షిణ్యం గాని న్యాయంగాని లేవు" అన్నాడు కటువుగా. పద్మనాభంగారు తీరుకోలేదు. కవియించి నిడిచాడు. ఆమె అన్నాడు "కాదు—ఆ అమ్మాయి మధ్య నేం చేస్తుంది? మీలేమో బలవంతంచేసి తీసుకవచ్చేకారు. ఎన్నిసార్లు పోతావన్నా చెల్లవివ్వ చాయెను. యింక ఆయనకారు అరిమిదకోపం కోరిమిద చూపాడన్నట్లు మీ మీదకోపం చూపటం చేరి కాక అరిమిద చూపటమేమిటి?"

పద్మనాభంగారు ఆమె అమానుకతకు నవ్వుకుంటూ మరి కాస్త పేపుకూడా ఆడించాక అన్నాడు.

"నీకేం ఏద్యా! ఆ ఉత్తరం అట్లా వ్రాయటంలో అర్థం ఏమీ తెలియకపోతే మీచెల్లెల్ను కుడు చెప్పుకుంది." అంటూ కీలకమగి "ఏడిలా విర్రగిసిండుకు తీమాచేసి ఉండేవాడిని. అయితే పరిస్థితులు అంగీకరించకుండా ఉన్నాయి. తేకపోతే వాడన్నట్లు చలపతిని ఒక్కడేనే పంపితే వాడికియింకోకదక్కటి పొనుయింతేది" అంటూ ముఖాన అటు అభిమానం యిటు కారం అటు ఆలోచన ఇటు తిక్కం ఇంకో అనేక భావాలూ సుమలంగా ప్రతిఫలిస్తుండగా అక్కడనుండి లేచివెళ్లి పోయాడు.

అమరువాడు ఉదయాన్నే ఒక తెండెద్దులబండిలో రాఘవి చిట్టి చలపతి రైలుస్టేషనుకు ప్రయాణమయ్యాడు. కనువాన్ని గమనించుకొని కైచిదివాకట వచ్చి నిలచి, ఉన్న లక్ష్మమ్మగాడు, దురగయ్యగారి చిన్న కోడలు మంచినీళ్ళ దించో ఎదురురావటం చూసి తృప్తిచెందిన ఆత్మతో లోని! వెళ్లిపోయాడు.

ది వ్యధీ క్ష

శ్రీ సామవేదం జానకిరామకర్మ

తదబడెడు గుండె, అడుగులు, నడికిరేయి
మోసికొనిపోయి చెన్ననిమోల నిలువ
కటిక చీకటి హయశాలకడకు వచ్చి
శాశ్వతులమణి మెల మెల్ల నంచరించె!

తన హృదయములోఁ గలుఁగు తాపము నిచ్చలు ప్రాణికోటిలోఁ
దనరెడు బాధమై, అసలు తానె తదీయము ప్రాణికోటిమై
మనకు మహాతపస్వియువమందినుఁ దిగ్ధమరేయి నేకనా
జనితభరమ్ము లోకుఁగొనిసాగె విచిత్ర పదక్రమంబునన్!

వెనుకను ముందుఁ బార్శ్వముల విస్తృతమైకడుఁ జుట్టునాంశ్లమున్
గని తొలగించుకోనయిన కార్యము వెంచుచు, లోని మోసలన్
గునుకుచు నున్న చెన్నని యకుంతిత శీలుని దివ్యదాపునం
గని వెనుకాడి, ముందుఁజని, క్రమమృదూక్తులఁ చెల్చ నాతఁడున్

“ఓయిప్రభూ! ఇదేమియిది మూహకురానిది? చిత్ర చిత్రమై
నాయనుభూతి సర్వముక నాటకమయ్యెను! నేటిరేయి యె
దోయొక యద్భుతమ్ము మదిలోఁచెడు, దివ్య పరమ్ములార్చిత
ఈయిద కిట్లు సాగుటకు హేతువులన్ సెలవీయవే ప్రభూ!

ప్రభు వెంతనీకుఁడో పఱతెంచె నీరేయి
తెలుఁగులు జమ్ము నీవీధి యేల?
స్వామి కారణ్యమ్ము సాగివచ్చెను నేడు
శాంతమ్ము నాట్యముల్ నలుపునెల?
శాశ్వతతరి దృష్టిసారించె జగమెల్ల
నిశ్శబ్దముల చెసల్ నిందునేల?
యువరాజు మనసులో యోదించె నేదియో
అందవాయుప్తు లేను నేల?
అన్నియనుకూలతలు రాశియైనయట్లు
కానిపించెడు; నేడుగాఁ బూనునవ్య
నవ్యరీతుల రాజ్యమ్ము దివ్యశోభ!
చందమున కిది యెంత యానందరేఖ!

కనుల నేవోవింత కాంతులు పొడసూపె
విద్యుత్తు శోభల వీడనేము!
మేనిపై ధగధగల్ మిటుమిట్టు గొలిపెడు
తరచు ప్రకాశము లరిగనేము
అననమున శోభలందగించెను క్రొత్త
లిండుబింబము కాంతి దిండనేము!
తనుయప్తి పరివేషమును దాల్చెనవ్యమై
అగ్నికీలలు లుక్తమయ్యె నేము!
ఏము ప్రభువిప్లవీ రేయి నిన్నినాళ్ల
విధముతోచక క్రొంగ్రొత్త కథము నడచు
దివ్య తేజోవిలాసము దిద్దుకొనెను
అనుపమాద్యుత రమ్య మియ్యది తలంప!

చిలునవ్వుల వెదజల్లునామి! దయతోఁ జెప్పంగదే నీవమై
యరుదేరన్ గతమేమి? చూపులివి నాకాశ్చర్య సంజేహముల్
కలువా కన్నులనన్నమాత్రముననే కార్యము సాధించు కిం
కది లీచాకకు హేతు వేమియగు లోకమొల్ల మేల్కొల్పుటల్!

కరమాద్యుత మియ్యది నుం
కర నదనంబెత్తి పలుకఁ దలంచి యుడుగుటల్!
కరమాశ్చర్యం బియ్యది
శిరమెత్తియుఁ జూపు నిలుపుఁ జేయకుడుగుటల్!

చాలు మానము చాలు నీసరికి మనసు
విప్పి చెప్పంగదే! నన్ను వేటురీతి
దలఁతువో! ప్రేమసింధు లుదారగుణులు
కాక్యకులులన్న నుడికి సంశయము కలదె?

అదిగదిగో మహాప్రభువు లాస్యము విప్పిరి రాజసేనగో
ముదిమిఁగడించు నాదుతలపుల్ ఫలియించెను! ముక్తైపుంఝురల్
కదలగనాగ! స్నాని కనుకంప జనించెను! సావధానతన్
మది పదిలించు కొందు" ననుమాటలు గౌరవ చక్రవర్తిలో

కదిలి, చెన్నని కండ్లలో మెదలిచూపు
లిట్టులుగనాదె గాంభీర్య ముట్టిపడగ
"కాక్యవంశము నీ ఋణ సాగరము
వధిగమించునో ఎన్నటికైనఁ జెన్న!

నీవాత్సల్యము నామెకన్ అవధి లేనేలేనిదయ్యెంగదా!
నేవాధర్యము నీవ రూపము, త్వదాకీ! ప్రాభవోన్నత్యముల్
గావన రాజ్యము నాడు నాటి! జగత్కల్యాణ సంపాదీయై
తిగల్ సాగుచు నెల్ల రాజ్యముల సందీపించు వైజ్రవళిన్!

నామనను రాచకార్యమునందుకన్న
సన్యమునఁ జోడు. తండ్రి యున్నారలనుము
పెద్దతనమాట నూహింప రద్దికాక
యెల్లి యో నేడో భార ముద్వేషదును!

ఈభారమును మోవజాలనని యెంతే దూరముం జోడునో!
ఈభారమును నేనమోతునని యెంతే దాపుగా నుండునో!
నాభావమున రూపమేర్పడక చెన్నా! చిత్తసంక్షోభమై
శోభాహీనుడ నైతి నిద్రి నను సంశోధింపఁగా నెంచుఁబో!

పాలబుగ్గల నవ్య పంట పండించెడు
పసిపాప లొలికించు భాగ్యశేఖ!
అవధి లేక యెడంద హత్తు నాలు మగళ్లు
రమ్యమా ప్రణయ సామ్రాజ్యశోభ!
విజ్ఞాన వీజముల్ పెదబిల్లు బుద్ధిమ
ద్రగేనరుల మనోహర మనీష
ఆనందసుధ పంచనట్టి యుత్తమకావ్య
కన్యల సృష్టించు కవుల ప్రతిభ
ఏమి చిత్రమై మన కండ్లయెదుట మృత్యు
భీకరోన్నత దంష్ట్రావిధిన్న మగుచు
మాయుటలు దెందమునకు నుమ్మరికఁ గూర్చు
తలఁచుటయు నిద్రి యెంత బాధాకరము!

నడయాడు శవమయి ముదుతల మేనితో
భయముఁ గూర్చెడు జరాప్రాభవమ్ము!
పాన్యువీడని యస్థిపంజరమ్ముగఁ జేసి
బాధ పెట్టెడు రుజాబహుళ కత్తి!
ఆకలి మంటలు సోక నిక్కుటముగ
పెరపెట్టు చార్మిద్ర్య విలననమ్ము!
స్వార్థ పంకిలదృష్టి సంచరింప యథేచ్ఛఁ
గుత్తుక లొర నెడి కోపవహ్ని
ఎల్లెడలఁ దాండవింప నా యుల్ల మందుఁ
దత్త దనుభావములు తోచి రావళాంతి
కలుఁగఁగాఁ జోడు. లోకమ్ము తెలిసి యెన్నఁ
డేని సుఖయించునా పికయింత చెన్న?

ఈ సర్వాపదలేను కారణముగా నీరాజ్య సంవాసులన్
గాసిం బెట్టునటంచు లోఁ దలఁతుఁ దెన్నా! అట్లయ్యా. రాజుతా
వీసంజేనియు వీనిఁ బాపుటకుఁ బ్రావీణ్యము నార్జింపఁజూ
దోసంబందును. వాని యాప్రభుతతో దుఃఖమై యావారికిన్!

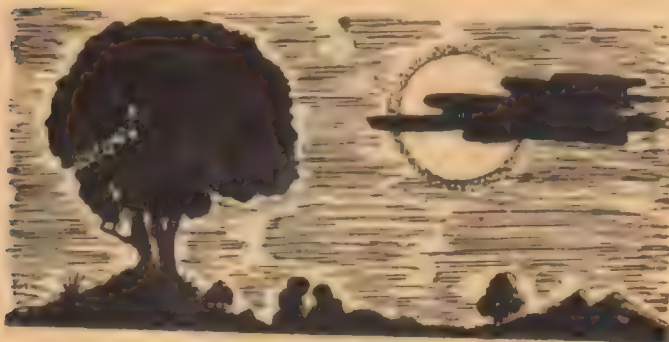
నాడుప్రజ—కాదు. లోకమునందునున్న
యెల్లరును కాంతి సౌఖ్యాల నుల్లసిల్ల
చిన్నమెత్తైన త్యాగము చేయవలయు
కలదనఁగ నీవు మాత్రము దలఁతు మాక్కా!

ఆ నిరీక్షణమేమి చెన్నా! మదీయ
వాక్యముల యంతరార్థ సంపద నెఱింగి
నానధానుడ వగుము నీసాయమేను
కోరివచ్చితి కాదనఁగూడ విపుడు!

ఈనడిరేయి రాజ్యము న హీనసుఖములు తల్లిదండ్రులన్
సూనుని, ధర్మపత్నిని యశోధరనున్ విడనాడి తానసుల్
పూనెడు ధర్మమార్గమునఁ బోయి వసింతు సరణ్యశీమ; లో
కానకు కాంతి సౌఖ్యములు గల్గెడు మార్గ మెఱింగి వచ్చెదన్!

ఈమహాదివ్య దీక్షలో నించుకంత
సాయపడు మీపు పాయముల వ్యందనమున
వజ్రరముచేసి వేవేగ సాగిరమ్ము.
అశ్రువు లివేల! యవరాజు నాశ్చయిద్ది!"

అని పలికిన నిముసములో
వినిపించె రథమృగవము వీధులతుదలన్;
కనిపించె దివ్య దీధితి
వినువీధిన్ నురలు మునులు వేడుకఁ జూడన్.

★
ముఖము
మీ
వీలాస
చిహ్నము
★

**రాజా
స్నో**

- ★ ముఖమును కాపాడును
- ★ ముఖ వీలాసమును
పెంపొందించును

FAS-766

MANYAM & CO., BANGALORE, MADRAS, MADURAI, BOMBAY.

ఫోన్ { ఆఫీసు : 85273
ట్రాఫిక్ : 55080

Telegrams : "SRIUMA"

SRINIVAS BRICK WORKS

శ్రీనివాస్ బ్రిక్ వర్క్స్

(నుంబల్ - పూనమల్లి హైరోడ్డుమీద)

ఆఫీసు :

5, లబ్ చర్చి రోడ్డు, మైలాపూరు, మద్రాసు.

గొప్పరకం స్టాక్ యిటుకలు

స్లాట్ ఫారం పోత యిటుకలు

తత్సంబంధమైన ఇతర పరికరములు

తయారు చేయువారు

అర్జునులకు నమస్కరించును. ఇతర కీర్తునగా చేయవచ్చును.

చిల్లింగుల నిర్మాణపు పని తనికొనబడును

మాట సంప్రదించండి లేదా వ్రాయండి:

C. SRINIVASAN,

సి. శ్రీనివాసన్

ఇంజనీరింగ్ కంట్రాక్టరు

5, లబ్ చర్చి రోడ్డు, మైలాపూరు.

“నేను ప్రెసిడెంట్ వెజిటబుల్
హెయిరాయిల్ ను ఉపయోగించి
యున్నాను. అది కేశవాచగకు
ఉత్తమమైనది, జుట్టును ఒత్తుగా
పెంచుటయేగాక మెదడుకు చల్ల
దనము నిచ్చును.”

Trade Mark

PRESIDENT
VEGETABLE
HAIR OIL

RATHOD TRADING Co
SOWCARPET - MADRAS.

అయిదు ఇంజను - వంపు నెట్టు -
ఎలెక్ట్రిక్ మోటార్లు -
అన్ని ఇతర మెషినరీ సామాన్లు
ఎల్లప్పుడూ రెడీస్టాకునుండి ఇవ్వగలము.

నా బ్యారకు - మన్నికకు

“కిసాన్”

వంపులు & రహట్టు
పుగాకు బ్యారన్ పొయ్యలు

కూర్మ ఫాక్టరీస్ :

ఆగ్రికల్చరల్ & ఇండస్ట్రియల్
వర్క్స్

ప్రొ. వి. శివరామయ్య

కాన్స్టాంటు వీధి : : విజయవాడ.

ఫెర్గుసన్ విద్వాంతపు విశిష్టత
ఫెర్గుసన్ ట్రాడిర్స్

కొని, వ్యవసాయంలో విజ్ఞులను సాగిస్తున్న
చేలాది రైతు సోదరులు నిరూపించగలరు!

- ★ ఎటువంటి పనికైనా ఫెర్గుసన్ లో యంత్ర పరికరాలు కలవు.
- ★ ప్రాక్టరు ఛర సామాన్యరైతుకు అనువైనది.
- ★ ప్రాక్టరుకు కావలసిన సర్వీసింగు రైతు ఇంటి దగ్గరనే చేసి ఇవ్వగలము.

గుంటూరు - ప. కృష్ణ - డి. గోదావరి జిల్లాలకు

ప్రాకిష్టులు - సర్వీసింగు ఏజెంట్లు :

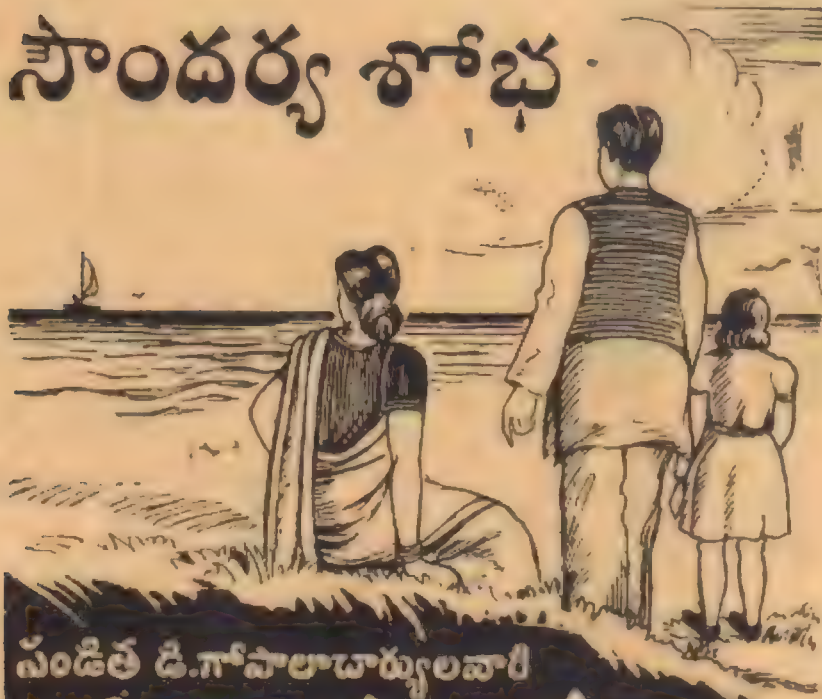
ఫార్మింగ్ మెషినరీ & సర్వీసెస్

హెడ్డాఫీసు : జవహర్ లాల్ రోడ్డు - విజయవాడ

ప్రాంచిలు : ఏలూరు-గుంటూరు-ఒంగోలు.

సౌందర్య శోభ

సండిత డి.గోపాలాచార్యులవారి

జీవాత్మతం

జన్మల పంతువైన మార్కా శ్రమయం, చల్లని సముద్రపుగాలి, తిచ్చిపోయే వాళలతో గూడిన అకర్షణీయమగు చక్కని సముద్రతీరం, ప్రకృతి ప్రేయసి! ఇది ఎంతో ఆనందాన్ని కలిగిస్తుంది! ఈ ఆనందానుభవానికి ఆత్మవిశ్లేషమైన జీవాత్మతమును, ఆత్మవాచమును ప్రసాదించగల "జీవాత్మతం" పాఠికని అద్భుత చలనచిత్రం కొరడం.

ఆయుర్వేదాశ్రమం లిమిటెడ్

మద్రాసు 17.

సాలార్ జంగ్ పురావస్తుప్రదర్శనశాల

‘బెంజో’కి—అనే శిల్పి చెక్కిన “రాధల్
(మేలిముసుగులో)” విగ్రహం.

హైదరాబాద్ నగరంలో, చవాచ సాలార్ జంగ్ బహదూర్ గారికి కళాప్రియులని, పురావస్తు సేకరణ పితులని నుంచి పేరు ప్రతిష్ఠలున్నవి. వీరి పేరు మీర్ యూసుఫ్ అలీఖాన్, ముప్పిచ్చప్పలు, పూర్వ శవీర, ప్రశస్త వస్తు సేకరణంలో తమ చేదితమంతా గడిచారు. 1949 లో వారి మృతదేహాలకు నిశ్చిత కారణాన వారి బాగీరు ప్రభుత్వానికి వచ్చింది. ఆ కళా స్వరూపాలన్నీ దీని, క్రిమబద్ధంగా విభజించి, వేటి వాటికి ప్రత్యేకితానాలు ఏర్పడిచి, రెండువందలండ్ల క్రింద మొగలయి శిల్ప విన్నాగంలో కట్టబడిన “నీవార్ దేవిడి” అన్న ఒక మహాభవనాన్ని వాటికి నెలపు

చేసి, సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం అన్న పేరిట, కళా నుయనయిన పురావస్తు ప్రదర్శనశాలనుగాచేసి హైదరాబాద్ ప్రభుత్వం సాలార్ జంగ్ గారి కళా ప్రేమత్వాలకి మరుగు తీర్చి, ఆ కళావిరామపుయ్యది తమ శ్రద్ధాభక్తిలను నిర్ణయించారు. సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం అచ్చుమీలు శ్రీ జి. సి. మహ్మదరావు గారు ప్రభుత్వం తరపున, సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం అట్టపవైర్జుక్ గా శ్రీ జి. వెంకటాచలంగారిని ఆహ్వానించారు. ఈ ప్రదర్శనశాలలోని వస్తుప్రాశస్త్యాన్ని శ్రీ వెంకటాచలంగారు ‘సాలార్ జంగ్ మ్యూజియం సావనీరు’ అన్న సంచికలో విపులపరిచారు. ఆ విగ్రహాలలో చిత్రాలలో ప్రశస్తవస్తువులలో కొన్నిటి ఛాయాచిత్రాల నిజ ప్రదర్శిస్తున్నాము.

సాలార్ జంగ్ గారు, ఇటలీ, చైనా, ఫ్రాంసు, జపాన్, మొదలైన సర్వదేశాల పురాతన వస్తువులనే కాక, భారతీయ, పాఠశీ. మొగలాయి, పూర్వ చిత్రాలను, శిల్పాలను, ఆధునికులైన ఛాగతాయి, దేవీ ప్రసాద్ రాయచౌదురి మొదలైన ప్రసిద్ధ భారతీయుల చిత్రాలనుకూడా తమ మ్యూజియంలోకి సేకరించారు.

పురావస్తు సేకరణలో, మంచిచెడ్డలను నిర్ణయించటం, రత్నపరీక్షవంటి బహుళశాస్త్రమైన జ్ఞాన విశేషం. సాలార్ జంగ్ గారు స్వతహాగా ఇట్టి జ్ఞాన సంలన్నులని, వీరి మ్యూజియం వేయివిధాల తెలుప వస్తుంది.

ఇక్కడ ప్రచురించిన చిత్రాలలో భారత చక్రవర్తుల ఖడ్గాలు, వస్తువిశిష్టత గలవి. ఇటాలియన్ శిల్పాలు, ఐరోపీయ, పింగాణీవస్తువులు, కళాప్రాశస్త్యం కలవి. మింగ్ సామ్రాజ్యంనాటి చైనీయ విగ్రహం, కాన్ యున్ విగ్రహం. దాక్షిణాత్య, కంచు విగ్రహాలు, మొగల పాఠశీచిత్రాలు, భారతీయకళా ప్రశస్తికి ప్రత్యక్షచిహ్నాలు.

మధుర శిల్పులు చెక్కిన దారు చెక్కడములు—19 వ శతాబ్దమునాటిది.

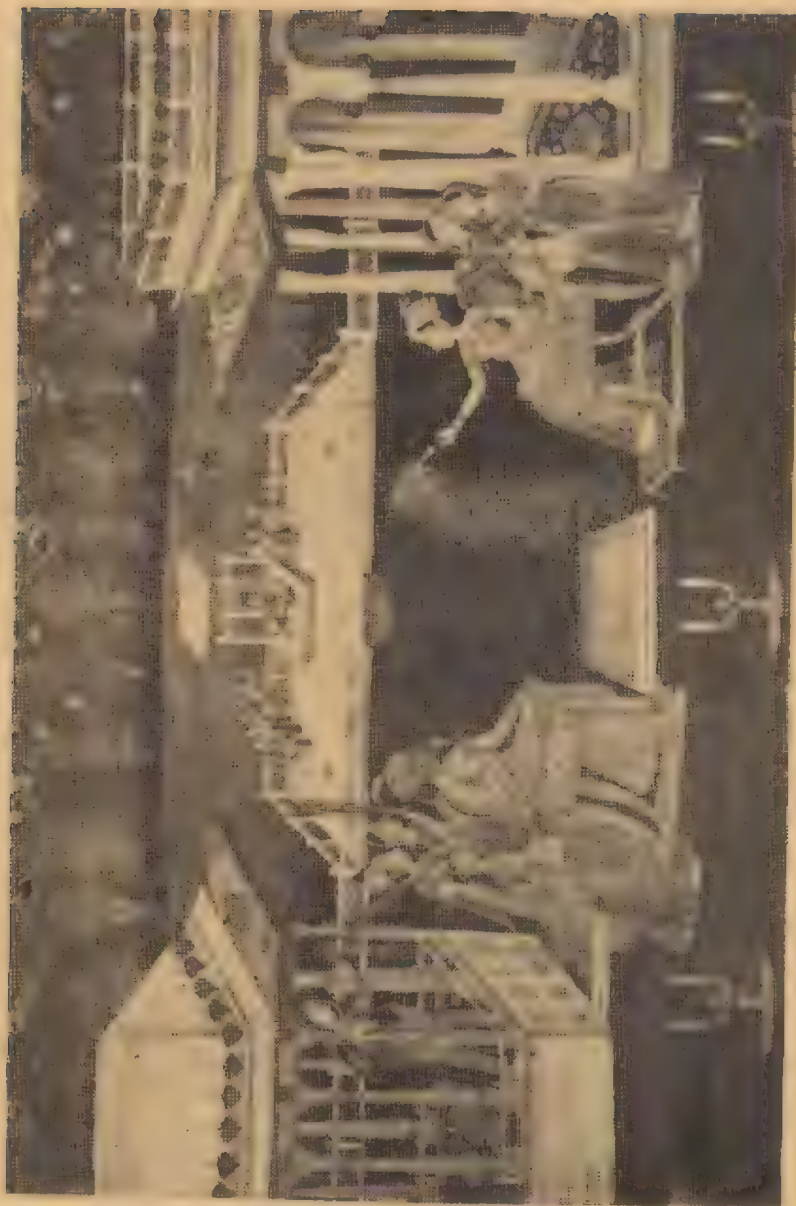

‘సోమస్కందుడు’ — దాక్షిణాత్య కంచువిగ్రహము 18 వ శతాబ్దముది.

విరాజ్ పద్మ కృష్ణుడు (కాంగ్రేస్ చిత్రము)

“నీ పాపం” — పాపం కోలుకున్నాటి మొగ్గలూ మొగ్గలూ చిత్రములనుండి.

ప్రొఫెసర్ పింగళి భామయ్యలు—లూయీ N.V (ఫ్రాన్సురాజు) నాటిది.

మెఫిస్టోలిస్ - మార్గరీటా - ఇటాలియన్ దారు విగ్రహములు.

కృష్ణ లింగ (వైద్య శంకుచిగ్రహము)
(మింగ్ సామ్రాజ్యమునాటిది)

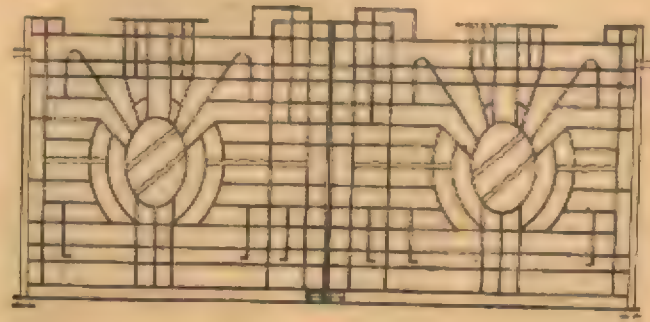
ప్రముఖ ఖడ్గాలు - 1. రిత్ర ప్రసిద్ధులు కరించిన ఖడ్గాలు.
ఈ మ్యూజియంలో నేకరించబడ్డవి. ఎడమ నుంచి
వరుసగా - 1. తానాషా, 2. బహదూర్ షా, 3. టిప్పు
సుల్తాన్, 4. బొరంగ శేఖర్, 5. ఆసఫ్ ఝా, 6. ఖడ్గాలు.

భారతీయ దంతపు నగడి చెక్కడపు బొమ్మలు

సవనాగరిక భవనములకు బీహైవ్ వారి ఉక్కు గడపలు, గేట్లు
పెన్సింగు నిర్మించి అందము చేకూర్చుండి. అవి ఆకర్షణీయమైనవి. శ్రేష్టమైనవి.

Direct

వివరములు:

బీ హై వ్ ఫౌండ్రి ఇంజనీరింగ్ వర్కుస్,

ప్రైవేట్ లిమిటెడ్, మెకానికల్ ఎలెక్ట్రికల్ ఇంజనీర్లు,

ఉక్కు కట్టడములు, ఉక్కు మొదలగు లోహపుటోతలు
మెషినరీ రిపేరు, చెరకు, నూనె, బియ్యముల సామానులు.

ప్రాశ్రయిటలు:

ఇండియన్ కామర్సు అండ్ ఇండస్ట్రీస్ కంపెనీ లిమిటెడ్.

“బీ హై వ్ బిల్డింగ్స్”

85, బ్రాడ్వే, మదరాసు.

ఫోన్ : 2020

Grams: "LUCKY"

ప్రాంత: “కొత్త బిల్డింగ్స్”

గతర్నకుపేట, విజయవాడ.

ఫోన్ : 827

ఆమెల్ మున్సి: ఎక్స్ప్లొయిట్ అయిల్ మిల్సు.

హుమనాబాద్, విజయవాడ.

హైదరాబాద్ సంస్థానము ఆగ్రా జేతముల ప్రజావసరములను ఇంకను ఎక్కువ సమర్థముగా రీయలకు

వర్కుస్ ఎక్స్ప్లొయిట్ : కొత్త పీల్ ప్రొడక్టు

రామవరపుడు, కృష్ణాజిల్లా.

త్వరలో
విడుదల!

రాగిణి వారి

ధర్మదేవత

శాంతిరసరాజు... శరణ... లక్ష్మీ...
దీనిమూలక... ముఖ్య... కేంద్ర... చిత్రములు
కాగిత... కాగిత... కాగిత... కాగిత...

సూర్యయో
హాహని

డైరెక్టర్
పి.పుల్లయ్య

పుణ్యక్షులు

శ్రీ క్రావ్విది లక్ష్మన్న

పార్థు సంతోషించింది. మీటికూత్రం పడలేదు. కవరాని ముందులో వాడేమో, చిన్న చరి చేబట్టినా ఉంది. స్వరాల పొల్లగా రరసగా ఉన్న కూలీలయ్యలు—రాక్షసి చొక్కా రాజేనేరు కాబోలు—గెయిలుయంజన్మమేలే సువ్వలక్కవది పొగలు జిమ్మి కున్నాయి. వైకుంఠిపద్మ కుంచుతేరా, క్రిందనుంచిరేచిది పొగ 'మేమోలూ, యిల్ల! రెండుతాళియెక్కువ పుట్టిందివోయేయి. అంతా మనకమనకగా ఉంది. ఆ చాలునుంచి పిథులో దీపాలు, కల్ల దీప మీద పగడాల పేరులాగ, నుండిగా యెర్రగా కనిపిస్తున్నాయి.

అప్పుడే వచ్చిన పాపటి అనంతా ఒకలోకం. ఇన్నాకూ నరువులూ, వాడివల్లుం, ఆ "దూటి"లూ అది వాల్లొట్టి వచ్చి కుంటూఉంపెగా దినదినేగాది, ఏవాడూ చూపిళ్ళొగ్గం పట్ట లేదు యింతివరికొను. అసలు పెద్ద పండుగనే తీసుకువెళితా నన్నాకు వాల్లొత్తయ్య. అయితే, కమలిగాల్సి కూడగట్టుకోవం తోచా, కల్లంలో నాన్నయ్యా వాటిలోనూ మరి తిరుకాలుకాడేదు అరిసి. కనుమో, ముక్కుమూ కూడా వాటివోయినాయి. అప్పు టే వకచాం అనే అయ్యి తీరా బయలుదేరచాం అనుకున్నవాడే యెల్లావు యానింది. వారి కామ్మ అయినా తీసుకువెళిచాం అను కుంది పాప.

"మా కరణం బాటువ్వాకుగాడూ. యెల్లావు కోడికూ డేసిందిని పెట్టెట్ట అయ్యి. ఆయమ్మ కామ్మ పాలంటూ పల్లిగి రించింది. ఆయమ్మ నీళ్ళోనుకుంది నే. కొవాయిసా, కెమ్మలే వొందాల కామ్మ" అంది పాప, నరువుల లిల్లిలో పిచ్చాపాటి కూల్లొకుకొను.

"దోవేటివోయింది నెత్తూ, పున్నెనే" అంది ముసలిది బోసి పవు పవుకొను. ఆ ముఖంలో మార్పిర్వం నల్లిదిరిసింది.

"ఆయమ్మ మా మంచోరెత్త మెన్న పెందిరికేతా— ఇయాల పయసం అయినాం అనుకో, నిన్నన్నమాట—ఆయమ్మ నియతోనుతోంది. నూరికొడ కూకొని, నింబుతోపుకున్నాను. 'పల్లం నిలుకున్నాను కొకమ్మగోదూ' అన్నాను. ఏదో అడిగి లేని..." అంటూ రాకకుంటూన్న కుంపటిలోనించి అగ్గిరిసిమ్మట్ట మట్టిందింది పాప, 'అబ్బో, అలాగంటే. ఈ పారి యెల్లివ్వానిది యెల్లిపట్టాల్లే వొచ్చుకోను తెలిపించా? అదికో కరిసిరావాల. ఇనుగో పాపా, పాడేలగల్లరా' అని పిరిసి ఊరగాయెట్టిందా యమ్మ. మా మంచోరునే యెత్త. ఆ యమ్మ! కొడుకుట్టిస్తూ— పవనవది నాడివోలూ ఎంత పొనుంటాడనుకున్న రత్త..." బోరగా

అంటుకున్న మట్ట ఉప్పుఉప్పురి ఉబటించి కొబ్బాకూనే అంది పాప.

"నీకు ఉదకార్న. నరువుల! మనసే నీమీద." ముసలిది మురిసివోయింది.

"పల్లకో, అత్తా" సిగ్గుతోకేపురించిన ముహం సుండెల్లో! దించేసుకుంది పాప. ఒక్కనికొకం యెవ్వరూ కూట్టాడలేదు. ఆ లిటికాలంలోనూ పాప, నరువుల సుఖపరిచ్చంగంలో ఒగ్గి మైమరచివోయింది. వ్యాప్తికంగా వయలే నేం గాక, ముసలివాని కయలే అరిచేకుల్లో మందకు అడుకుంటూన్న ప్రి కనిపించేదు.

"అదింకా కాడేం? పొట్టునూ! పోనాది" పాప ప్రారంభించింది.

"యేలే యిది. వొత్తనే ఉంటాడు. ఇయారే యివాగ యిందికాని, కోచా పెందిరికే "దూటి". కపటికొట్టించి అల బొద్దులేల కొచ్చేస్తాళ్ళే—కూసిటివాకా ఊసులాడుకొనుకుం దువుకొని."

"రేయమ్మ. రియ్యంఅయినా కడుక్కొల్లొను. పొయ్యి ఉరికే మండిచాతాఉంది. అబ్బ. ఈ బొద్దులేలో మరి యేడి!!"

"కాచ్చికి బొద్దుకూ. వా కొడుకడి పరిసిత్తాడు. పునాది గొతు న్నా గంరినోకు ఉంటాయనుకున్నా! ఒ పారి తీసుకల్లి నూసిత్త. అటి కేదో పేరు పెప్పికాడికూ—పిల్లిరం. వాని అప్పుడే మురిసివోనాను."

"గడ్డ" అభార్య మధురంగా స్పృశిలోఉంచుకున్న ఆ ముక్క చూసిన కెప్పకుంది పాప, పొచ్చుమి చంద్రవంకలాగ చిన్న పవు పవుకొను.

"అయి. గడ్డ. అటికోకల్లి బొద్దు రివుతారీల్లు."

"అంత నోకు కలా గడితారో?" పాప అభ్యర్థపడింది.

"పరంకాన్నాటి వుంటాయో. అటిమీ పిల్ల కూకుంటాడు. అటి కాల్లొట్టి పెల్లిగా దింపుతా పిల్లిని."

"ఒరవ్యా!" ఎంతో ప్రహదంఅన్నట్లు లోగంకుకలోంచే అరిచింది పాప.

"మనచేటి నెయ్యగలకే. కూరి బతుకంటే యేటి! ఉచా నను. అన్నింటి! అ భగమంకుడే పున్నాడు. అతే రచ్చిత్తాళ్ళే. ఏటి, కూరికల్లికాల్లంతా పచ్చేబొకున్నా రేటి?"

2

పాప! ఆవులో మనుషులరే అదేదిటోలాగ తోచింది. నన్నులో పేదపిల్ల చల్లదం, పియ్యలు అలక్కోవడం, పీడకలు పెట్టుకోవడం—చివరది పియ్యలది విప్పడం కూడా—యేమీ లేదు. ఎవడో తెల్లవారకుండా వచ్చి పాపబాపి బోతాడు. నన్నులోకివస్తే ముసలిది ఒకటాది చిలగడదుంపలా, అర్థబా పచ్చిమిరపకాయలా, లేదాపెటి ఎండుపరిగెలా కొంటుంది. ఏదో నన్నులో పకుతూ నేను; దొడ్లో మొక్కానేను. ఎలా నుతిన్నారమ్మా! దమ్ము! దమ్మిచ్చి కొనేతారు పెరిదినీ! అనుకుంది పాప పివాకు బాధున్నే లేచి, నురువులకోసం చరిదికూడు ఎలాగిమనం గిన్నెలో దద్దుకూడు. నురువులు ఏచిటో పాదా విడిగా తయారయిపోతున్నాడు.

“పలకర్ర నేసివాడేటి? యిదవుడక” పాప వసారాలోంచే పలకరించింది.

“ఇంకా పలకర్రేటి? దూటికల్లిపోతూంటేని! నురువు అంటే యేటో తెలుపా? పవోల్లందక్కో! ఖట్టుపరమాన్నం... అవాస్తావా...” పౌదయం విప్పారేటట్టు వచ్చేడు.

“మాపెద్ద నేసివావ్. పాల్వే. ఓ, యిరగబడి పోతున్నట్లు!”

“దూటిఅంటే యేటమకున్నా వేటి? ఇదో పాపా, యాదీపం కూసినావా! దొరగోడు కవి పెట్టిస్తా. ఇదొట్టు కలివాడే, అనా గలిపోవడక అడుక్కునీ.”

“నూతులో దిగిపట్టుంటాడేట్రా, అదీ?” పాప యెంతో కొక్కుకర్ణంతో అడిగింది.

“ఒకనుయ్యో! పాతాళకే. వై పాతాళకైరవి” అంటూ పాప బుగ్గమీద చిటికపేసి చరిదిమూట అందుకున్నాడు నురువులు.

“అల్లకే యిల్లకే ఎట్టెయ్యక, సరిదికూరి తిమ. ఊరగాయ బుర్రెట్టెను, నూనుకో. ఊరగాయంటే ఏటి అమకున్నావో, వేయ్యర్ల ఊరగాయబుర్రె. వొర్ర్రసండాది.” వాడిమొహంమీద మొహం పెట్టి ఊరించింది పాప.

“అః అః. మరినేపోనాను. అయినాక అల్లా రావులి! నూంత కూడెట్లండిమీ, పాపం. అదీ కిందటి వొరంఅల్లా మాపెద్ద బరం కాపేసింది. కూరికల్లనేపోవాడు.”

“లేదనుగింజలు పాలవు గావాలరా” పాప అనుమానంగా అంది.

“ఎక్కడికేటి పొందానీ? ఏటి? నాయెంతు అలబొడ్డు అదీ పంపెయ్. రెండు పరిగెలుకూడా యెట్టు, మీ యూరగాయ బుర్రాను. వొర్ర్రసంటే అదీ కమ్మ నెగిపాత్రాది.”

“మరి నీమూటరా?”

“నాకేటే. ఉండిపోతాడేటి పాట్లనోకూడు. ఏటి?...కానీ నాకేత్రాన్నే పోట్లాడు.”

“అయితే నానూ తిమ్మ.”

“అదేటే! నువ్వు తిమ్మ. నాయెమ్మో! నీకూ కాకుంటే యెంతు కేటి కూరినయ్యడం?”

“ఒడ్డునేరా. నానూ తిమ్మ.” పాప సుందే లోతుల్లోంచి మాట్లాడింది. “ఈ పొడ్డు నీయలబొడ్డు. నూపిటి! నాయెంతు కూడున్నా. అడికిమాత్రం యెలాగొత్తాడేటి! కూరికే యెల్లనేడం టున్నావ్. పున్నెకేనే...పచ్చిపో: కేటి పిచ్చాట కూడు నేక వాడేని.”

“నీ యెట్టు. నేనెల్లాను నుడి, తలుపేనుకో!” అంటూ పిడి ముఖం కట్టేడు నురువులు. గడపదాకా సాగడంపడానికే చెల్లింది పాప.

“మరి నా మాటేటి నెప్పికావే?” నురువులు రహస్యంగా అడిగింది.

“ఏటానూట?” ఏచి తెలియనట్టే అంది పాప. కొంటే తనంగా.

“ఇరుగో పిల్లా—” మరి దగ్గరే రాబోయేడు నురువులు.

“ఎల్లా, నీ వోలకం మవ్వాను. ఏటోలమ్మ, పిల్లోడి వరరావ కాలు” వేపలాగ జారిపోయిరపాప, మల్లీ అక్కడే నుంచుంది, పచ్చిపో విమక్కుని.

“కాదే నుడి. మీ యెయ్యతో నెప్పొడ్డుటే—”

“పలకర్రా. అః. ఇదేటోలమ్మ అదేటూట.” ఈసారి పాప కోపం వటించింది.

“ఏరే లేయ్. పిమికే దీచెట్టుకోవి ఎప్పుడో ఆ గవిలో నీ పచ్చిపోతాను” బరువుగా అన్నాడు నురువులు.

“పచ్చిపోతాడేట్రా?” పాప కళ్లు చెమసిల్లిపోయాయి.

అంతలో వైరమమోగింది. నురువులు చిగిచకా బల్లిపోయేడు.

3

పిడి ములుపుకేరేసి పాప యిలా లోనున్నులోకి తిరిగిందో లేదో, ముసలిది దగ్గరే రొప్పకుంటూ వచ్చింది, అదుర్తగాను.

“నువ్వందుకు నేచిపోనావత్తా? దాకేటెలు కాలు కూక రేత్తెట్ట, మండుకడితేనీ. అడు మరి మరి నెప్పొడ్డులేడు...ఇక పలకర్ర.”

“ఎల్లిపోనాదూ?” ఏచిటో విస్పృహ, విచారమున్ను ముసలివాని.

“యేం! లోనూ యెల్లయేలే. పొడ్డు పోనే వియాల. అను పెట్టిపట్టు ఇయ్యాలా అదే ప్పుపరమాన్నం.”

“అదే కాదే.” ముసలిది నీళ్లు పుక్కిరించి ఉమ్మింది; కొంకుతో మొహం తుడుదుకుని పాప! దగ్గరపా వచ్చి గోవి కేరబడింది.

“ఇద కానీనీయ్. నీ కొడుకే నేసిపెట్టివు.”

“ఏం కానీనీయ్. నా కొడై.” ముసలివాని గొంతులో గంపం. ఎందుకో కళ్ళంట నీళ్లు!”

“అదేట్రై. ఏమిటా వెనుకూ? కాదు, కాదు. కానీ నీల్ల యిలా తక్కువోలే బొత్తిగా యిదిలాట్రై పోగలవో.”

“ఇయ్యో, ఇయ్యో. ఇంతటండటి. ఆ బగవంతు డెలా కానీస్తో అలా ఇరుగుద్ది.”

ముసలిది ముక్కు ఎగబీర్చి కళ్లు కొంకుతో వొక్కుకుంది.

“ఏట్రై, ఎందుకలా గేడుదావు పాడున్నావో?”

“ఏటి పెప్పుమంటావమ్మా. పెద్ద కలాచ్చింది పెందలేని. గెలిచేసి ఉన్నావమ్మా రేరిరల్లాను. బాడును బండొచ్చి కాదు! ఇంకారం కూసిందో! అప్పుటి! తెలిచేసి వున్నాను. అనాలాగే కునుకొచ్చిపిందోలమ్మా! మన కొంకుపురం నేదూ! ఏడుకాటి పాలా లెమ్మకే యెల్లన్నాం అమ్మా, మీ మామ, నామాను. ఆ యెత్తూ యీ యెత్తూ పచ్చంగ పాలాలు. యెత్తుగా ఎదిగి మొక్క నీ యెత్తుండనుకోయమ్మా. అదేటితో. నాను పెప్పలేను. నీ తర్రమేవే. ఏదో నూనీనా నూపారెంతమేర పాలలేవే. ఇంకో నీ తర్రవమ్మా, ఇలా నేడునున్నావా? ఈ యెత్తూ నైదు, ఆ యెత్తూ నూపు లాను. తెల్లంగ మీగడనానన్నాయే ఆ యెత్తులు. మా లచ్చిమే. మీ మామయితే నొట్లు మరిసిపోయి “గోంకూర పదిం” పాడు కున్నా. అదిగో అదేకా లాడుకుంటూ యెంబడే యెల్లన్నాన్నేను. నాలు గడుగుల ఆలాగేనేపోలమ్మా—”

ముసలిదానిగొంతుక ఆకస్మాత్తుగా మారిపోయింది. కూర్చుం టో! చూస్తూ, విజంగా తన కళ్ళ యెదుట—అప్పుడు—ఏదో భగవంతు అరిగిపోతున్నట్లు కంపించి పోయింది. గడ్డకలో మళ్ళీ అందుకుంది—

“అలాగ అనేకాలాడుకుంటూ యెల్లానే వున్నానే— అంతే! పెద్దగానీ పరగదా నెగిసింది. అకాపిల్లా ఎర్రరై పోవాడే, పిటంలానీ! అయిపోయా, వారసం వొచ్చింది. వార సంతంలే ఏటనుకున్నావో. రత్తం కురిసిందమ్మా! రత్తవేనే. ఒ ఓ! పాలాలాగట్టూ మరి శేపు. అంతా ఒకటే నెక్కుదు. బూదం తా నెక్కుదుమయిం అయిపోవాది. తనువుకొనేనే వొట్లు గజగజ లాడిపోతాడో లమ్మా! ఏటో ఉక్కిరిబిక్కిరయిపోయిన్నాను. తెలిచేసి నూకునుగండా, ఏటిచేదు. ఎర్రగా పొడైపోవాది. అనాది నాకొమ్మ, నాన్నగిక్కడ! మీ నావదూ! కప్పిపో వాడు, చరిదికూడు అడే ఎట్టుకోని. అదే ఆకరి నూవయిపోవాది తల్లీ! గనిలో కెల్లినోడు మరి రానేదు. ఆయాం అలాగయిపోవాది. ఇయాంబుద్దీ అడకల, దెన్నకల. ఏం రాతో—బగవంతుడే రచ్చిం చాల” ముసలిదానికి అదివా అనుందా పెట్టెలోకచ్చియి.కన్నీళ్లు. పాపకే, సగం తెలిసి సగం తెలియకా, మెత్తానికి మరిపోయింది. అయివా అతాత్తుగా చచ్చిపోవడం అంటే ఏదిటో ఊహించు కోలేని మనిషిగనక పాపుగా అనుకోవటో అంది—

“ఏటి నేత్రం అత్త. తెమ్మకేవుండెరాత అలాగుందిగా నలన.”

కావయితే వానిమాట పూర్తికాలేదు. ఆ పేరగాని పేర క్కుడు గనిలోంచి ధైరను తెగింది. పాపకే తెవులు గింగిడు

మన్నాయి. బుద్ధి! జవత్వం ఆపాదించుకుపోయింది. పెంతువివి హంపాటు అలాగ చిత్తిరువులో బొమ్మలాగ, ఉండిపోయింది. మరికాప్పేవటి!—“ఏట్రై” అని ఆక్రోశించింది.

ముసలిది మరిమాటాడలేదు. అసలు అది ముఖం దిగమించు కంటూన్నటే తెలియనివ్వలేదు. అంతలో ధైర్యం తెచ్చుకుంది. “నెత్తుకూడొండమ్మా, నానిప్పకే నొత్తానుగానీ” అంటూ అక్కణ్ణుంచి లేచి బీధివేపు వెళ్లిపోయింది. తలపుతేసి సరి! నాడనాడంతా ఒకటే గగ్గోలు, “గని పడిపోయిందంటే, గని పడిపోయిందని. ముసలిదానికి యిదంతా చాలా అనవసరపు నాడవలాగ తోచింది. అడిగిన ఒకరిద్దరూ, “గనిలో ప్రమాదం” అనో, “పునాదులు చచ్చిపోయేయి” అనో అన్నారే గాని వని కొచ్చే ముక్క ఒక్కరూ తెప్పలేదు.

“ఏటో, యెత్తులా యేమాటా తిన్నగా పెప్పరూ” అని విసుక్కుంది ముసలిది.

“ఏటి పిన్నమ్మా యిన్నానా పెమాదం?” అంటూ అప్పు లమ్మ పలకరించింది అంతల్లోకేను. దాన్ని చూపేసరికి ముసలి దానికి జవసత్తులు పోచ్చేయి. అప్పులమ్మ తినలాగ, గమలలో ధిక్క మొక్కిలు తిన్నదే.

“ఏటయింది అప్పులమ్మా? ఏటా గొల్ల?”

“గని నెత్తుకూంటేని పునాదు లడిపోయామంట” అప్పులమ్మ భారాణ అయిన భోగట్టా తెప్పింది.

“యే లంబరే?”

“వోలీ లంబరేవ పిన్నమ్మా” అప్పులమ్మ మాటల్లో వివరాలు తెలుపున్నాయి.

“నీ కొడు కెల్లివాడేటి?” ముసలిది మళ్ళీ అడిగింది.

“అదా? ఆడు మరి పోకరి అయిపోకున్న. ఏన్న రేరిరితప్ప తానేసొచ్చిన్న యింటికి. తారెడు పొడైకొనా నెగేవేకు ఇయాం. మరాడి! దూటి యేటి, నా మొకం.....నీ కొడుకో!”

“అడైనాడప్పలమ్మ. పెందిరే యెల్లినాడు, యెప్పటి నాన.”

“అడికేనే నా గాన. ఆ నెప్పడూ నీరే నెక్కాను... నాను తెలిక అనుకుతాను—”

“మ్మ. యెల్లిగా మాట్లాడే నీ తమ్మడ.”

“ఔవట్టు. మరిపేపోనాను. ఏటిపేట్రోంది పాప?”

“ఏటిపేట్రాడి? నేచాలన్నీ అడిమిదే యెట్టుకుంచానుంట.”

“నిజంనే పిన్నమ్మా. అది యిలాంటిగోరాలు మాపెరగదు. దాన్నిమాత్రం యాది నోకొగ్గెవుగనక! నుండే పేరి చచ్చిపోతాది కుమి. అక్కడేటి అమకున్నావో!”

“కెళ్తేటి, అప్పులమ్మా, ఎర్రగవామేటి! అమ్మారాత. కుండేటూ మొండేటూ, దుమ్ములూ నెక్కునాను. ఎవురెరగవేటి! రత్తప్పకొడం అయిపోద్ది.”

“చాగా పెప్పివాల్...యెల్లప్పు, యెరిపో నోవరి. ఆ గంటని చూడకో.” అత్యంతగా భయపడ్డ పాప కంటపనేవరి! అప్పులమృత్యుభీతి కట్టి పెట్టి తనచారిని పోయింది. చివరి ఒకటి గెండుముక్కలూ చెరిగిపడ్డాయేమో, పాపగుండెల్లో ఒకటే తుపాను. ఇంకా మరి పట్టలేక ముసలిచాన్ని అడిగింది—

“ఒకటి గనికాడి కల్లాల్లావత్తా.”

“నీకటి మరిగానీ పోవాడటి?” మురిసి ముసలించింది, “అడంతా యెటిగో తెలుపా! అమ్మారి పంపరేస్తా, చారికిరి జారిరా అమరున్నా నేటి నీ ముసల్యకో! ఎలానున్నాడో, ఎలాగోల్లాడో! నా ముటినీ, అడికా ముగమంచం నాకేని పక్కెయ్యి. నూడూ. నా బంతా అడి బంతా జోడించి ఎయ్యి; పెత్తనంతాది.” మొండిదైర్ఘ్యం తెచ్చుకుని ముసలికి అలా పనులు పురమాయస్తూనే ఉంది.

పాప ఆరాటాని! అంతులేదు. పక్కనేస్తూ ఓ అక్షసాక్షు అనుకుంది “ఏం చెమాడవో యేటో. దెవుమందిని అది మరి మరి అడిగితేని ఏ కలుయా పెప్పమండా విడిపించుకు రిన్నాను. అడు అన్నట్లు నామీద దీనిట్లుకు పచ్చిపోవాడో యేటో?”

పాప! అనేకంఅయిన ఆలోచనలు లేకత్తి యేదీ క్షిరంగా నిలవకుండా ముసల్యుని కలికి పోరేసియి. ముసలికి పురమాయించిన పనులు అలాగ యంత్రవరుగా చేసుకుపోతోంది. అంతలో నీలి తెలుపు దబదబా కొదివ చప్పుకు! అక్కడే ఉన్న ముసలికి గడియ రీపింది. పాప ఉన్న పోటుమంచి కడలకుండా నీ వెక్కిరిసి చూపింది, ఓ పలుగురు ముసలయి సురిపుల్ని ప్రాప్తయమోద తెచ్చేరు. పాప చప్పున ముప్పటి పరిచి గోడనేపు రిప్పకుంది. చాళ్లు రిప్పగా వచ్చి సురుపుల్ని ముంచుమోద పడుకోలేట్టేరు. సురుపుల వొంటినిండా దూడి అంటింపుయా, ఈ విడోభావం వాన వాను. పాప! నుండె అగిపోయింది! కానీ, ముసలిచాని! ఏమిటో! ఆ దైర్ఘ్యం! చాడి మొహంమోద మొహం పెట్టి నిద్రలోనూన్నా నాకిగో అన్నట్లు అంది—“అట్టే, సురుపులు. కాగ్రా ముసిరి చాన్ని”

సురుపులు పుప్పగానే ఉన్నాడు—“రావులు! నూడంపి నాలో?”

“అంత మరి మరి పెప్పియేర్లి నావుగా, పంపేవా!” అంది ముసలిది.

సురుపులు కాక అవసయించుకుంటూన్నట్లు అరువుగా మారిగేడు. ముసలిచాని నుండెల్లో భోహగం యాడ్చిపట్టయింది.

“ఏట్రా! పెయ్యి కాదా...చెమాడే నేటి?”

“ఏటి నేదప్పు. కానీంత పెప్పిమండాదంతే. నూ జట్టు జట్టంతటికో! నా నొక్కగ్నే మిగిలిపోవాను.” అంటూ కళ్ళంట దిట్ల పెట్టుకున్నాడు.

“ఏట్రా మొండితనం. ఏమిటా పెండుమరా, అయ్య... పల్లకో, పల్లకో. ఏటి నీవు. ఆ బంతుంతునే వున్నా దన్నుంటి నీ!” సురుపులు వొట్ల నిమరుకు పడుదాయించింది, ముసలిది.

“అది కాదే. నాను పచ్చివా తీరిపోను. బంతుంతునే రచ్చిం చేస్తే. పాపకోసం, చానికోసం మిగిల్చిపడ్డ నన్ను. అడటిగో కానీ చానిమీద దీని ఉండిపోవాడే.”

మంచం తలాపు దిక్కున నిలుచురి యడంతా దింటూన్న పాప! యాచివరిమాటలు చెరిగి వడ్డంతోనే మరి గుఱం ముంచుకు వచ్చింది. మారులో జలపదీనట్లు, ఎక్కడో పెప్పిదిగా పుట్టి, కట్టనింపేసి చెక్కిరిస్తేమంచి వారివ అగ్రుకగం ఒక్కటి టక్కు మని సురుపులు నడుటిమోద పడింది. కాకు ఉరిక్కివడి, కన్ను పైకెత్తిచూసిడు—“ఎక్కడా అరి! దీ నే క పో లే యెట్రేవో అనుకున్నాను. ఈడనే వున్నా!” అని అడుగుకూనే దెబ్బలు తిగిలివ మడిచెయ్యి బరువుగా పైకి యెగ్గేడు సురుపులు. పెంబడే జారిగా దీవంగా అడిగేడు “చామాట ఏటి పెప్పివానే?”

పడిలంగా కాడి చెయ్యి తనచేతుల్లో! తీసుకుని, చెక్కిరిని జాక్కి వొత్తుకుంటూ అంది పాప: “నీమాట నీమాట అంటూ నేటిరా అత్తమానమ్మా, నీమాట యేమో, చామాట యేమో యేటి?”

ప్రోషితుడు

శ్రీ గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

తామకకన్ను నోయి దిగద్రావిన బాష్పము మద్వియోగబా
ధామిత వహ్నితక్త హృదయమ్మును రాగిపెనాన, భూంకృతుల్
ప్రామగ బాణి, చూడటగ, వాటి నిల్పడి వాడుత్రోవల
వేమటు జూచుచుండు నతి విహ్వలయై ప్రియురాలు సోలుచున్

తలపులలోన గానబడు త్వన్ముఖ కీతమరీచి బింబ ని
ర్మల రస దర్శనాశల శరవ్రణిరుద్ధముగా, బాసంగు పు
ల్కల మధురమ్ము రో కలలు గాంచుచు, దేవిని శివితమ్ముతో
గలగుచు నెంతకాల మిటుగా గడపగవలెనే తలోదరీ!

కరుణ రసన్యూహమున గన్నుకొలంకులయందు గిట్టు సం
దిరిగి, కపోలపాలికల నిల్వన నీరయి పాటు బాష్ప ని
ర్మిరి దిగమ్రుంగుచున్, బడలి రాజుడునెల్లున నూనరాగముం
దెరువరి! తీయుచుంటి; విటు నీతల నీతలలేల కూలెరా?

విన్నవ మాలకించి, విరివిల్లడ! కోల్తల కేమిగాని, ఆ
సన్నతగాత్రి నింటికు జయ్యన దోడ్కొనిరమ్ము; నేరవో,
ఇన్ని దిన్నమ్ము లింతగ శ్రమింపగ నక్కటలేదు నీవు, నా
లన్నము నేనె తిర్చుకొని ప్రాణనఖం దక్షియంగజోదులే!

వలపుల బేయసి జూతునన్న, గనులగ బాష్పంబులగ నింతు; పు
గ్గలితో బల్కెదనన్న, గద్గడికతో గంభంబు బంధింతు; వా
కలికిం గాగిట నూర్తునన్న, గరయుగ్మమ్ముండు లావూర్తు; వా
యలరుంబోడిని పొందనీవో, విధి! నగ ధ్యాసంబునంచేనియున్?

విచరీతం బన నిట్టిదే గడవెతనీ! శివితాధార సా
రపరాశావృత్త నీవు దూరమయిపో, బ్రాణంబులం బాసి రా
లి పడం బోవక నిర్వియున్నయది యాలిలగ శరీరం; బి: కే
యజమానంబుల మ్రగ్గ నున్నదియో! శూన్యంబయ్యె నెరస్వంబుచున్.

ఆంధ్ర కవిత - నందన సంవత్సరాది సంచిక

ఆనుడలేసిహూరమున నాఱని యార్తి గృశించిపోయి, నా
ప్రేమనిధాన ముంటి బలవించుచు నుడును ఇంట నిల్చి, నా
దామని! వేగ మీవట కుచారగ జోయి, మదీయనార్తిలా
గోమలి కందజేసి, కడు గూరిమి వా చెలి నూరడింపుమా!

* * *

నీకని హేరి యేరి కడు నయ్యమునం గొనితెచ్చి, భద్ర ము
తో కలిసమ్ముగా దలియ నుంచిన మంచి గులాబిపూలు, నీ
రాకకు వేదివేది, ఆనరాని నిరాశ గృశించి వాడి వ
గ్నే కళదప్పి రాలి పాడువైనవి, త్వద్గతమైన భావనా.

* * *

తొడరి ప్రియావియోగభర ముఖ భృశార్థిమైన వారికి
తుమచుకుపోయి కల్పి, పడి చుర్గితి, వైస్యము నొందువారికి
కుడిచి మహావమానమును కూళలచే గృశింపునువారికి,
అడవి వినా మతోక్క శరణాలయమే కనిపింప దేయడం

* * *

అయ నియోగమందు విషమట్టులుగా విషమస్వభావమై
యురుపడి నార్తి ద్రోయ; సహయోగమునందమ్మత స్వరూపమా
దరయయి తేర్చు సౌఖ్యముల; భార, విషమృత్యురమ్మ రెండును
చెరిమ గ్రహించి వేరుపున బ్రేయసినిగ వృతయించినాడొకో!

* * *

ఉలుకున దిక్కులు గనుచు, ఊర్పులు పుచ్చుచు, నాపులించును;
దెలియని కూనరాగమును దీయుచు, గూలుచు, విస్మయహంకార
కలగుచు, దొట్టుపాటున గళావిగళై వగ మ్రగ్గుచుంటివీ
బలితపు విప్రవాస మిటు పాంథుడ! నీ కెటనుండి వచ్చెరా?

* * *

అద్దమరేయి భీమభయదాంబుడ గర్జల నాటించి, తా
దన్త కలంగి, యూర్పుచు, నెడం దలపోసి యనుగుముద్దయా,
పెద్దగ గంకమెత్తి విలపించెను పాంథుడు వేగుదాక; నా
ప్రాద్దున వానినిగ నెవల ద్రొచ్చిరి గ్రామమునుండి, తత్ప్రజల్.

* * *

వివి గంభీరము వారిదారవము, నుద్వగ్నుండు పాంథుడు బా
వ్య నిరుద్ధేతుడై, నిసిగ వనరె, దుష్ట స్వప్రవాసార్తి జా
ల్లనగా; జీవితహారి హోరవిరహాలాపంబు లట్లుండ, న
గ్గి నెడం గిస్కకునుం దలాంబులుగ నూర్చె లోక మప్పట్టునగా.

* * *

కవగా బంధున కాశయంబునగ రీ గ్రామంబునం బంధ! మా
ని నిసిం దొచ్చి వివాహమంటపమునక నిద్రించి పాంథుండు, నూ
తన జీమూతరవ శ్రుతిం గలగి, కాంతంజీరి, బిట్టెడ్చె బె
ల్పున; భీతిల్లు గరంకదండ పతనాశంక జనం బాసురక.

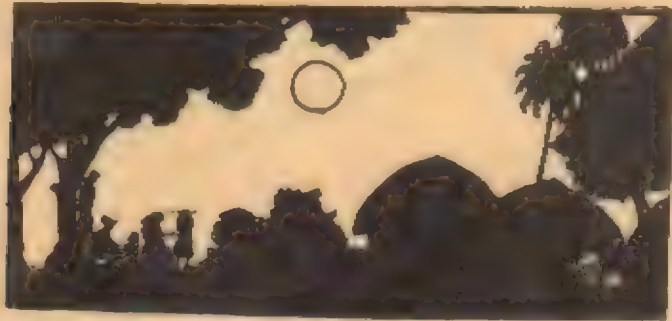
* * *

తనరం గన్గొని పాటపారి యొక డంతస్సార నీలంబు నూ
తనముగ మేళుము, వాత్సమందిరము ప్రాంతం బందు, పెందలనగ
మునుకో గొండలపాటు, చేడ్చడియె, అన్యంబాల్లి తాచేర్చి
కూర్చిన దుద్దాంత చితానలమ్మ పొగయగ చింతగ సమాశ్రాంతుడై.

మంచి గండము దావాగ్ని. మధుర మధుర
సంబు కాలకూటంబు, విశ్రాంతి మరణ
మనగ దోచును దుర్గత జనున కెందు;
లేదు వానిపై సభిమాన లేకలవము.

సంతతము నిపాదినయి భైక్షమ్ముగుడుచు
చుంటి, శూలిని క్రుమ్మరుచుంటి దెనల,
వ్వవము నేలుచు నుంటిని వివిధగతుల,
ఈశునకు నాకు భేద మింతేని లేదు.

అథుగు బ్రియురాలు స్నేహితు
డన నిరువురె ప్రాణబంధు లవసీతలి మ
ర్త్యున; కారెంటికి నెడనిన
జను డూర్వుల నునురు చాల్చు శవమన జనదే?

తల్లి - పిల్ల

(రేఖాచిత్రము - శ్రీ హెచ్. వి. రామగోపాల్)

ఉదాహరణ వాఙ్మయము

[పరిశిష్టము]

శ్రీ నిడుదవోలు వెంకటరావు

నే నీ నడుము ప్రకటించిన “ఉదాహరణ వాఙ్మయ పరిశ్రమ” అను గ్రంథము 72—౮ పుటలో సంస్కృతోదాహరణములను గూర్చి వ్రాయుచు నం దిట్లు తెలిపితిని. “స. ఉదాహరణ రచనము. కాలము. క్రీ. శ. 1800 సిద్ధరాముడు. ఈ యుదాహరణరచనము లభ్యము కాలేదు.” కాని నా పెరిశోధనఫలితముగ నీ యుదాహరణము నేడు లభ్యమై యమందానందము నొడగూర్చినది. మఱియు నీ రచనము, విక్వదాత, దేశోద్ధారక కళా ప్రపూర్ణ కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుపంతులవారి కైదవపురుషుడును, ప్రఖ్యాత కవియు, పరమ మాహేశ్వరుడగునుగు శ్రీ కాశీనాథుని వీరనారాధ్యులవారి శిష్యుడగు కాళీఃట్టణపు సిద్ధరామకవి రచిత మగుటయు నందు వీరారాధ్యులవారి ప్రశస్తి వర్ణితమగుటయు నా యానంద మినుమడించినది. భద్రదాయుశ్చైత్రము ధర్మగుప్తాభ్యుదయము రచించిన యా వీరనారాధ్యుల వారే, అనంత శిష్యుఃశిష్యకుల కల్పమహారహులై యఖండ శివప్రభాకరుంధరులై, కృష్ణామండలము లోని గుడివాడ తాలూకాలోని ‘ఎలకుట్టు’ అను స్వగృహరము నందలి నగము భాగమును బడసిన మహావీయులు. వారు నక్షత్రసంకానముల నొనర్చిరి. వారి వంశీయులు నూటయేబదివఱకు నున్నారు. శ్రీ నాగేశ్వరరావు పంతులవారి వంశీయులగు నీ యారాధ్య

వర్ణునికి వంశీతమగు నీ కృతిన సంవత్సరాది సంచికా మూలమున వెలువరించుచున్నాను.

శ్రీ ౧౭

పల్లెకొర్తన దేవస్థ వేదాహరణము:

సంస్కృతము :

శ్రీ లోకారాధ్యులగు కాశీనాథుని వీరనారాధ్యులవారి

శిష్యుడగు కాళీఃట్టణపు సిద్ధరామ కవిచే

రచియింపబడినది :

ప్రథమావిభక్తి:

“జగతి చలదపానై హోధితి స్వాత్మ్యైందు ప్రధన దిమితి నాయాహుతి విశ్వ. పవనైః బగణితి గుణశీలసంస్థానీయాలాత్మ్య భక్తిః ప్రకటిత విజితీర్త్య శ్రీగీర్తిః పరశః”

శబ్దక

“అపిచిలాదమహర్షిరిమాజ వృషానుజ పర్యతమార్ధవిచేతః
త్రిపుటివాహ శివాద్యయ సంవిర్భిత్త కరణ జనిత సుసంకాః
కరణరూప మహాదేవరూఢ విషయశీలయ భక్త్యులలికవర్ణః
చరణగుణింబ త్రితియ విభాకృతి చరణ పవర్యాగ్రాహకధర్మః
విగ్రహాచర విచేత మహావాక్త త్త్వవిరుత విక్రమదవీమా
పశుపాశవిభిత్ పరగురు పదరణ పాశగజోడు ప్రజపితీధామా
స్వార మనోస్థమార్గర్థ్య నిరామయధామా,
.....

ఉత్పత్తిక

“పరశిత కేళ భావాకర్షి

చరమ స్థానాత్మ్య సమాగత

తరభిక్త మనః ప్రాణసమన్వయ

కరణవిషయ భాతుకవళతేంద్రియ

నిలనిత చట్ట మలాంత ర్వాస్తవక

సలలితి నాదీమండల దీపక

ధరిత చదతురమను కళ్యాణరః

కరణల సంవర్ధిత చిన్మిత్రః”

ఈ యుదాహరణము, పాల్కురికి సోమకారాధ్య వంశీయులను, పరమ మాహేశ్వరులను, అగ్నిరి జల్లా తాత్క గ్రామ వాస్తవ్యుల నగు శ్రీ యివటూరి పాపయ్యకాశ్రి గారి మూలమున లభ్యమైనది. దీనితో ‘గురుమణిమాం’ యను శివగురు ప్రభము గలదు. ఇది ప్రత్యేక గ్రంథముగ ప్రకటిత మగువత్సవ ద్దియను ప్రకటిత మగును. యథాభాత్యకముగ నత్తర స్థానిత్యముల దొలగించి యిందు ప్రకటించుచున్నాను. ఈ గ్రంథము పాపయ్యకాశ్రి గారి, దీనినిగూర్చి విశేషము తెలింగించిన శ్రీ పాపయ్యకాశ్రి గారికి వేసెంతయు గృతజ్ఞుడను.

ద్వితీయావిభక్తి:

"ప్రహేళికామిత రత్న కందుక బృహత్ ఖేలా తటిర్పన్నిభా
నాదారావమయీ శివార్కకళా యా భ్రామరీ చిత్పిభా
యంభాంతం పహతైక్యతా మమగమ త్తం భన్న సుల్లేక్యరం
కండక్రీ గురులింగ జంగమతమం భక్త్యాంగ భోగాంగకమ్"

క ర్మ కా

అపిదమాయా తమిసాతత చిద్రవిం
కపటశేదనచోఽద్రిశుండన విశిషదవిం
కమలబాండ ప్రభాక్రమనైక నిజపదం
అమృతాత్మకాశోరయ త్రిపార్వంపదం
కాయయమనద్విధ వికాశోర్విహారకం
వ్యామోహదళన సంవిత్తత్త్వదేశం
సౌరమండలమధ్య బాంబూనదాకృతిం
చాదుదీప శిఖాభ చరమవాదస్థితిమ్.

ఉ త్క ర్మ కా

హరిధార్య శృత్తం, హరవరుణ రాక్షసాం
బరచరం నైర్మలి కి, స్మరకీకీరణ భవ
జయవిజయ యక్షసం, చయనైర్మలి నిధివళం
కరకేవలవర్మితం, కవికారిపామృతం.

తృతీయా విభక్తి:

"నక్షత్రాన్నిరవి క్షుపాకరతటిమృత్యుప్రభాపేక్షనా
నాదాతత చిదంబరేణ పరమావస్థస్యరూపాత్మినా
ఓత్ప్రప్రతియతే శివాది భవదీపర్యంతి తత్త్వాత్మకం
వాస్తవం త్రిగిరిమల్లి కాన్తున మహాదేవన పర్యం జగత్"

క ర్మ కా

అపిచ భక్తదృక్కరాంతరాంబర చిద్వివరణ
తపన లింబమధ్య పురుషదహన మహారథాస్యరేణ
ప్రమథుద్బుధ జననమూల భక్తిరూఢగురువదేన
శివీలింబు చలనభక్తి సమరసప్రమోదదేవ
విద్యుర్వికాశనాథ వీరభద్రగురువరణ
విద్యుదీప్తితోద్బూర్యువీరవర మహేశ్వరేణ
అమలవరమవాదరవ మధావగాహతోమనేన
కమలబాండ నికర వాళికరణ మృత్యుభీషణేన

ఉ త్క ర్మ కా

నేతర దృక్ప్రకృష్ట - నేతివాత్మ మేగ శక్త
సకలకరణ విమయదూర - వికృతినామ రూపపార
నేదనాన్యనోతిరిక్త - శేదవాద తిర్కముక్త
పరమకారణేశ్వరేణ - పరమపదవిభాస్యరేణ.

చతుర్థివిభక్తి:

"శృంగైస్థావరవాన్తకీల దృఢపంచాచారసంయోజితమ్
వేదానైవమమ ప్రియాత్రితమ్ కోణాద్రితదీప్తివృత్తిమ్"

లింగం దాస్యలి చిత్కళామయమసా శిష్యయ యదేశికః
తల్లింగార్కక మల్లికార్జున మహాదేవాయరస్యవనుః

క ర్మ కా

అపిచ చిత్స్వరూప విలయద్బజాండకరాయ
మవభవభక్త భక్తచూద్వి శుద్ధ పద్మదీపకరాయ
క్షేపంచకాను బంధకృత్కరణ వివాళనాయ
కోకపంచకారిక్త కృతిచూదయ నివేళనాయ
అమలవిద్యదేవ వేద్య హంసరత్నమాత్రకాయ
నితరకృత్కరణ పంచకాధ్య విలయమూలమాత్రకాయ
అదిత ప్రపంచ దర్శనాత్మకవవిధేయకాయ
బంధమోక్షహర విదైక్య భక్తియోగదాయకాయ.

ఉ త్క ర్మ కా

అగరమట్టమోజపార - విధుది నేళి మార్గదూర
మస్తకాగ్ర కలితకమల - కేంద్రరంధ్ర చంద్రవిమల
తరమధ్యాన్త గగనరూఢ - పరినితైక్య భావరూఢ
తత్త్వవిదరి ఖండితాయ - భక్త్యమాత్ర ఖండితాయ

పంచమీ విభక్తి:

"బాలప్రహ్లాదుపేక్షా సిద్ధపురచిద్భృంగాగ్ర పంచస్తరా
తీర్థోద్ధర్త సుతత్త్వేంగ వసతేక్వాహంక నిద్యగ్రహాత్
మల్లింగాగ విలాసిగీ భ్రమరికాశోరత్నాన్మధాదిధీతే
శ్రీచన్న ప్రభుమల్లి కాన్తున విభోరవస్థన్న బాసీమపే."

క ర్మ కా :

"అపిచ దుర్గహమాయితాస్యయ విదానాకాత్
కృపణ దమహాళి కేతవజమోహకాత్
పరమ విర్యుతి మద్విప్లవిద్విభావితాత్
స్థితర నిజానంద సిద్ధజన సేవితాత్
ఏకాంగలింగ సాహిత్య చిద్భావనాత్
కోకనూనా విదూర మజనమృజ్జాగరాత్
తరలితైకోత్తర కిత్తల వ్యాపకాత్
లర మోపనిషద్యపంబిదధ్యాపకాత్

ఉ త్క ర్మ కా

"ఫణిభవన గాంగవన - కణమధాకరధి ఘన
శృంగముఖ పంచకా - భంగ నిజమంచ కో
త్సంగతల వివరణ - స్వాంకగ్ర భ్రమరిణీ
వాగాన్తరాళియా ద్యోగీశువోహయాత్."

షష్ఠీ విభక్తి:

"హానేందు ప్రభవాం విముక్తరజనీ విహారిణీ చిన్మయా
కాశోక్తుల్ల విజప్రభాంపరమహానందోల్లస శృంధికాన్
యన్ని ర్యాద్యయ భక్తియోగరసికాః పశ్యన్తిముక్తత్రమాః
తస్య త్రిగిరిమల్లి కాన్తున మహాదేవస్య దాహోన్మయహమ్."

క రి త

"అపిత మోహమోక్షలయ విపత్తిరేకభావతస్య
పరవిజయతావిభాగ వండితా త్త కామితస్య
అంగలింగవిలయ నిష్కలాహ్వయ స్థలాత్మకస్య
శృంగదర్శక ప్రబుద్ధసిద్ధి ముక్తివాచకస్య."

ఉ త్ప రి త

హరవసుః పదేరీతాంగ - భరిత శివపదోక్తశింగ
మహాదయేతి కవిరివాక్య - మహిరిత పదేశిచక్య
బోధమంత్ర లక్ష్మీతార్థ - సాధుకామిత ప్రబుద్ధ
గమ్యమానహరపదస్య - సామ్యరహిత విజపదస్య."

న ప్రమాదిభ క్తిః

"స్వాంతాస్త్విత్ యదంగయోజిత కథాసాదాభ్యసంగాత తం
స్వాచారాది మహాశివాంతి భరపట్ లింగప్రజం రీయతే
యస్మిన్ శక్తి త్తన సత్త్వవిత్తన మహాపదవిస్మయితే
తస్మిన్ ప్రాగ్రి మర్తి కాన్తన మహానీత విశోదస్యహమ్."

క రి త

"అనిస్వాంతక భ క్త మనిప్రాప్తేకోద్భవ చ్చిత్తింగజ్వలనే
విపులస్వాంతి తతుర్ముగమతసుతి నిర్దిష్టత్తి శైవోజ్వలనే
తదానుః సింహస్వాదవ్యయ విలయాత్మక భవతోయతన
సప్రదతి గ్రంథీకృతి మాత్మకృతిమ స్వంపవకర భ క్తనీతే
తానుపత్తింగద్విశిలో త్తన గావత నిజమితముతే
స్థిర కాయకనగభావార్పణ వివిధ గ్రాహితీ ముతే

క రి త - న ప్రమా

స్వారూపీయారితనివా ప్రః ప్రవిరీకృత విస్మృతి జగదంతే
దాన ప్రభవీపావృతి చిత్తింతే

ఉ త్ప రి త

"పరమ శివోదహం భావగ చిత్తయ
పరవిక్య స్ఫురణాత్మకపదం జయ
హృద్వికరణ సమ్మిరవనవర్ణ జ
నద్యవితాతవహం ప్రజిత
కాన్తయ తవ్యమహాస్వరకణితే
దంతా హేమమహాభవవీక్ష
వీక్షవిపత్తి త్తన తావాసే
వీక్షిణ జాఖిల భువన గాసే

నం శో భ న వి భ క్తిః

"వజ్రాంతం భవవస్యవిషాదిత నిజాంతం త్విదం తస్యయం
మజ్జాంతం సుగులింగజంగమ మహాహాపం త్విదా విష్కృతం
త్వం మే స్వాత్మ జగద్భృతం పరిజహిత్వస్తీప కర్పూరభావ
యాచే శ్రీ గిరి మర్తి కాన్తన విభోదేవో మహాముం వంతు."

క రి త

"అపిత స్వస్థాభ్యసాంతాంస్య శ్చైవ జగత్ప్రయ
విపుల నిరహంతా ప్రవిష్ట శింగర గోత్ర
గగ నేంద్ర చావసంతా తరణవైక్య
నిగమ విద్దురుహావ నిగదిత మహావాక్య
మూలమను కాన్త్యక విమతార్త్య కర లక్ష్మి
శివితా విమద్యుక్త్యంగం ప్రజడిత
జ్ఞాన సూక్ష్మోదయ విషయమస్త విజభ క్త
గావసంతర దార్మికాయక మవస్య క్త."

ఉ త్ప రి త

అనునియమమజయ - శివుమఖ సుగ్రవరయ
కరణ విషయాక్ష శివ - కరణకరణ ప్రభవ
నిర్మిలసహాధిగది - పశ్చిమరుభావగది
హావయోగ విమ్యగ్య - సాధుపన్న తయోగ్య

సారస్వవిభ క్తికము

"లింగం యే ప్రణమిత్రి యం సుగువరం యేనావృతః జంగమం
యన్తై క్కమక్కుకృతిర్యతే ప్రదితా వజ్రాంతం జగత్ప్రకృత
యహ్యంతి మహాశింద్రియే పరశివే యస్మిన్ జగల్లియతే
తద్విక్రీతతి మర్తి కాన్తన విభోదేవో మహాదయాభావయః"

లంః లాంగ శ్లోకము

"శ్రీమద్ద్విపతి పండితప్రభువరః శ్రీకానాధావ్యయః
శ్రీవీరేశ్వరహ ప్రభాతి కరణోద సాసిద్ధరామావ్యయః
శ్రీమద్ద్విగిరి మర్తి కాన్తన విభోదేవర్యతే రర్యయేత్
శ్లాఘా వాహరణం శివాద్వయవిదాం హృద్విగం చిదావస్థవమ్."
"సింధోబుద్ధునవత్ జతలకవత్ కర్పూరకత్పావతీ
భవోద సావిలయంగతో సుకుపదయ స్పిద్ధరామావ్యయః
కృత్వోదాహరణం సమర్పయదిహాశ్రీ పర్యతేవస్యయం
శ్రోతావత్త్విదమాత్మనం శివతాం తీర్త్యాభివాంభోనిధిమ్."

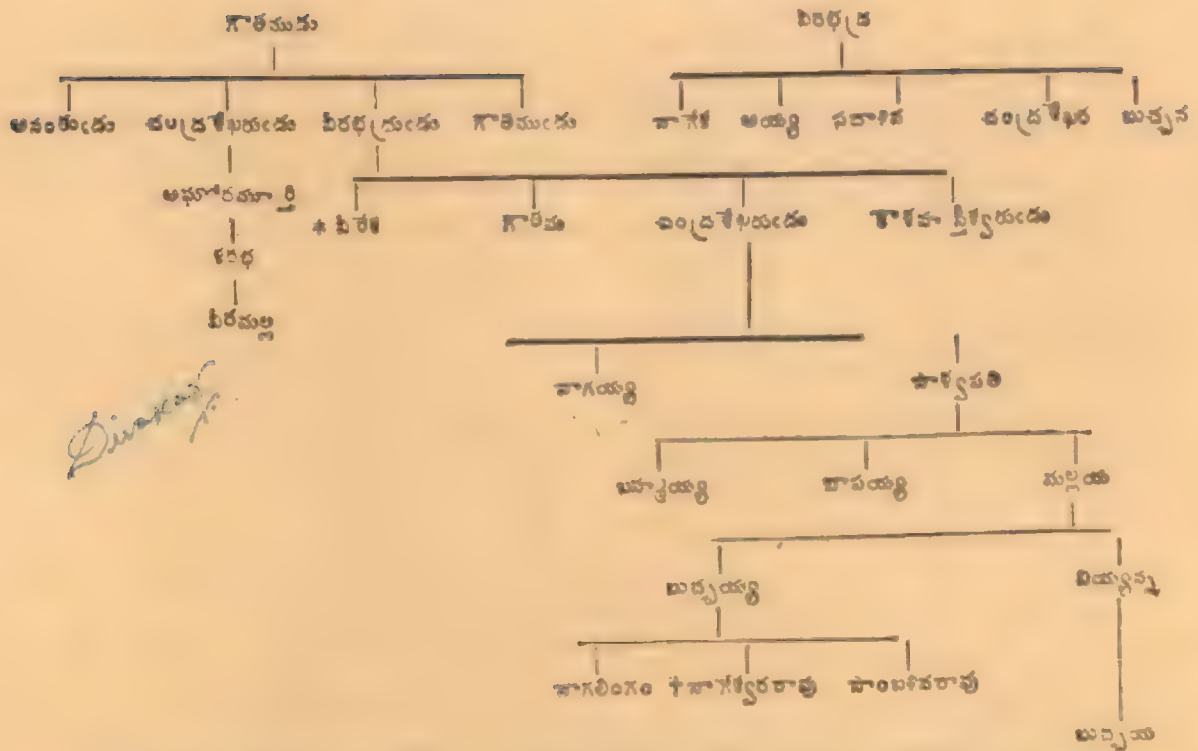
"అకాచాత్మ స్వయాసాన - శివభావ ప్రరాయశే
వసుః సద్గురునాథాయ - మట్టల బ్రహ్మజూర్తయే."
"జయతి పరమ శైవాత్మైకతత్త్వ ప్రబోధః
ద్యుమనీ విగహితాత్మా చాత్రమాయాంభకారః
స్వహిమకర విజృంభో దేశేంద్రాద్విలూర్యః
ప్రథితకుల సముద్రో వీరభద్ర కృపార్థిగి."

కాశీనాథునివారి వంశమునకు మూలపురు
షుడు శ్రీపతి పండితుడు. ఈతడు శ్రీకర భాష్యమును
రచించి యత్యద్భుతమహిమల జూపి, పండితరయ
ములో తొలివాడై విజయవాద నివాసముగా నెల
కొన్న మహానీయుడు.

శ్రీపతి పండితునివద్దనుండి వీరనారాయణవిభవమండి శ్రీ
కాశీనాథుని వా శివరరాత్రి పంతులవాకితలకుగల వంశివృక్షము.

Discontinued

పై యువాచారమునకు నాయకుడగు కాశ్యపుని వీర వారాధ్యుడు రచించినది తెలుగు తెలుగుకావ్యములు గలవు. ఒకటి ధర్మాచార్యునిది. ఇది 'ధర్మాచార్యుని' అను శిష్యుని చేతికి. తెలుగు భక్తిసాహిత్యము. ఇదియును భక్తిసాహిత్యము నొక శిష్యుని కథ తెలుపును. ఈ కృతినుండియే పై వివరించిన వంశవృక్షమును గ్రహించితిని. ఈ గ్రంథమునకు యాచార్యులవారి గద్యము.

ఇది శ్రీ మద్భీమవిజయ పండితేంద్రాచార్యుల పయోపాధ్యక్షుల రాకామధ్యకర శ్రీ గిరి ప్రభురాంబా మల్లికార్జున కృపాబలమున ప్రబుద్ధ శ్రీ కాశ్యప వీరవారాధ్యులచే నుచితముగ వీరచరిత్ర ప్రణీతంైన భక్తిసాహిత్యములయందు మహాప్రబంధంబునందు బ్రథమాశ్వాసము.

ఈ వీరవారాధ్యుడు తన భూమిలలో కాశ్యపుని యింటి పేరు వచ్చుటకు కారణభూతుడైన కాశ్యప దేవుని, యాతని తిరువారాధిని నిట్లు వర్ణించియున్నాడు.

* ఈతడే కాశ్యపుని వీరవారాధ్యుడు, పై యువాచారము ప్రకమునకు నాయకు డితితే.

† వీర దేవేంద్రాచార్యులు, యశ్వరీరులు శ్రీ కాశ్యపుని కాశ్యపరాత్రి పంతులుగాను.

‡ ఈ కావ్యములో గౌతమగమ ప్రారంభమునందు శ్రీ. కె. 1899లో బందరున మల్లంపల్లి వైదికమూర్తిగారిచే ప్రకటిత మగుచుండిన 'రత్నాకరము' అను పత్రికలో నచ్చయినది.

"గరిమతోడు త వారిలో గాతవాధ దేవతాగణ చిద్రూపదవ్య తూర్తి పల్లవ బ్రహ్మవిద్యా వికారదుండు సర్వతంత్ర స్వతంత్రిధీ క్రియతుడు."

"కాశ్యప కటాక్ష సంభవసత్కల్యాణి చారితుల లోకానాన చిదర్క మగ్నవర ద్యుగ్విలాసి సంధానల కాశ్యపానీ కిరీటులచిత్తు కళాగాయత సదాప్రాప్తయో గాతాద్వలనంతిగారిమనదుర్ హంసార్కకుల్ పావమల్."

తన్ను గూర్చి యిట్లు చెప్పకొని యున్నాడు.

"వివం నిధ శివసద్యః
స్తావక బుధముఖ్యుల చానామృతః
మృతవ భారంధర్య ను
భావాఖ్యతిగల్గ వీరభద్రచేతవనన్."

"ప్రణవ గురకాభిని వాల్మీకిలము లోనవు
సరణీ వీరకాశ్యప చంద్రశేఖ
రులును శ్రీ కాశ్యప దీక్షితుండు వనగ
వలసితిమి మేము బుధజనుల్ వినుతిసేయి."

"అం దేవగణ వీరభద్రునిమ విత్యావంద బృందాధ్యునిన్
కందపార రచించుయోగజ చిద్రాకాంతాంతరంగుం డన
స్పంద శ్రీగిరి మల్లికార్జున కృపిపామి ప్రయోగ్భురిం
పంజం గూర్చుచు భక్తిసాధ చరితం వాయాధి వర్ణించెదన్."

"అగ్రేయన గోత్రధిప
పాత్రాంబుజాత్రి పలుయాజాప గా

భాగ్యవంతులను

దానధర్మములను పుణ్యములను.

పై వానినిబట్టి కాశీనాథుని పరవారాధ్యుడు వేదవేదాంగములు శ్రేష్ఠపాదనియు సుమతీదాహుదనియు, రసవత్కవిత్వవీరమునియు తెలియుచున్నది. ఇందలి కవిత్వాలెరి తెలియుటకు రెండు పద్యములు బహుమందించుచున్నాడను.

"పతి కా బుట్టిన యింటనుండి విధుగాండవ్యులతో గట్టు మంచిరి లిలంగొనివచ్చురీతి దటిమిల్ గ్రీ మిల పూజాదరి పరితాపంద ఫలప్రమానలలితాసంహారముం చెచ్చి భూర్యకులలోతుంగతరంగ భంగకలనన్ వార్తంబుతో వార్తికన్."

"ధరణీ! నీ కమృతంబు గావలయు నంతన్ బట్టు మంచాపయోధరగోరత్నము పల్క నిక్కిరి! పాండ్రమహామ భూతాశ్వచై

ఖరిగానింది తలకడిర్తికల వేగన్ మించి పోయెన్ పరి

మృగన్ వారివారి వారినిధిలై పుంభాదుపుంభక్రియన్."

ఈ యుదాహరణరచయితయగు సిద్ధరామయ్యగారిని గూర్చి తెలియుటలేదు. వీరి కృపానామము కాశీపట్టణమువారిని తెలియుచున్నది. పట్టులదర్శనము రచించిన సిద్ధరామ దీర్ఘవరణ్ కావ్య ప్రస్తుతము విర్రయంపజాలము. ఈతడు గూడ పరవారాధ్యునితో నమకారింపడుగాన గ్రీ. శ. 1900 ప్రాంతమువాడనును. ఇందలి సంస్కృత కవిశారదయి చక్కగా నున్నది. ఉదాహరణ కావ్యమునందలి లక్షణము లన్నింటిని పరిగా పాటించి యున్నాడు. ఈ యుదాహరణమున ధారాశుద్ధి ప్రకంపనయియు, కాశీనాథుని వంశమువారికి గృతిగా నెలపి, వారి యుత్కర్షణ రెండు పీ లఘుకృతి పాండ్రమహామను లాదరింతురుగాక !

శ్రీమంతుల శ్రీరామకృష్ణ

పర్యవసానం

శ్రీమంతుల శ్రీరామకృష్ణ

రేపు ఉదయం సాయంత్రం రేడియోలో మాడవలసింది; ఇప్పుడు వినీమా! వల్ల మామూలు నిద్రచేక దాటిపోతుంది, తరవాత సరిగా నిద్రపట్టకపోవడమూ, రేపు ఉదయానికి గొంతు ఉండవలసినంత చక్కగా ఉండకపోవడమూ ఇవేవి అంత కోరుకోవలసినవి కావు. కాక తానీకోక ప్రయోగపు బహిరీక మిద నున్నాడు; అందుచేత ఇప్పుడు చక్కగా భోంచేసి ఏదో ధదువు కొంటూ వదుక్కొడిం ఉత్తమం; రేపు సాయంత్రం పాట అయి పోయే ఎలాగూ రాత్రి రెండవ అట వినీమా మాడవలసింది! అని మనస్సున వోధ చేసుకుని కంకరకాస్త్రీ నాటి సాయంత్రం మొదటిఅటవినీమా! నల్ల ఉత్తరాన్ని ఉపసంహరించు కొన్నాడు.

వినీమా మాడవండా కూడా ఆలస్య మెందుకని ఏడుగంట లకే భోజనంచేసి, రెండు కిల్లీలు, రెండు దివప్రకలు (ఒకటి తెలుగుది, ఒకటి ఇంగ్లీషుది) తీసుకొని మేడమీది తన గదిలోకి వెళ్లి కూర్చున్నాడు.

పడక మర్రిలో కూర్చుని క్షణిక చదవనంతసేపూ కాగానే గడిచిపోయింది కాలం; కొంచెం నిద్రవచ్చేట్లు కూడా అనిపిం చింది. తైము పడినిమిషాలు తక్కువ ఎనిమిది; మామూలుగా పడు కొన్నే కంటే ఒక గంట ముందే. 'అయినా ఇవాళ ప్రయోగపు బహిరీక పోవాలంటే వేగం నిద్రపోవడంకంటే మంచి పాధసంలేదు' అనుకుంటూ మర్రిలోంచి లేచి, కూజాలోని కానీని మంచిసిట్టు (తాగి, తలుపు మేసుకొని, ఎల్క్విక్రైటు ఆర్పి, ప్రక్కమీద పడు కొన్నాడు, ధర్మ చింతామణి లోనిది తన అలవాటుగా చదివే రెండు పద్యాల దిదువుకొంటూ.

పద్యాలు పూర్తి అయిపోయాయి; ఒక పడినిమిషాలు అటూ ఇటూ ప్రక్కమీద దొర్లేడు. కాని నిద్రవచ్చే సావకాశం క్రమ క్రమంగా తగ్గిపోతున్నదే తప్ప ఎక్కువ కాండంలేదు. ఇప్పుడు ఏమీ అవధిరకూ సందర్భమూ లేని ఆలోచన రెండుకలా వస్తాయో! అయినా ఒక్క తన మనస్సుదే తప్పకాదు; ఈ గది లోనే ఉండి వేగం పారపాలు; మిగిలిట్టుగదిలో ఎవరో వర్తకులు; నాళ్ళ తక్కులు గొడవలు; ఇద్దరు మాత్రమే ఉండేది; అయినా ఎండరు ఉన్నాలో ఏమిటోగాని పదిమంది చేరి గొడవ పెట్టిన కంటే చాధగా ఉంది. ఎడమకట్టు గదిమంది వచ్చే ధ్వని అంత అధికంగా లేకపోయినా, తన నిద్ర చెవ్వొట్టడానికి అవతలి వర్త కుల వ్యాపారవరకే కలుగకంటే ఎక్కువగానే పనిచేస్తున్నది. ఏవేవో నువ్వనంగా మాటలు; ఉండుండి వత్తులు, గాజుల కద

రిక—మళ్ళీ కొంచెంసేపు విరామం, మళ్ళీ ఏవో వివరవని కలుద్దు, వత్తులు, గాజుల గల గల, ఒకటే గ్రామఫోను రికార్డును మళ్ళీ మళ్ళీ వేసివట్టుంది.

హం. మాటలు తిన్నగా వివరవడం కాదు, వివరడకపోవడమూ కాదు. కంకరకాస్త్రీ! ఒకవంకనుండి మాటలు తప్పించుకోవడ వంత స్పష్టంగా వినిపిస్తున్నాయని కోవము; ఇంకోవంకనుండి గాజుల గలగలతో కలిపివచ్చే మెల్లటి మాటలు స్పష్టంగా వినిపిం కలేదని కోవము. అసలే తప్పంతా ఎవరిది? హాటలు మేనేజరుది. ఇదివరకు మూడు నాలుగుమాట్లు తనకు మామూలుగా ఇచ్చే, ఆ చివరిగది ఇచ్చిఉంటే. ఈవిధంగా రెండు వంకలనుండి వచ్చి పడే సంభాషణ పరంపర! కట్టుకోవలసిన అవసరం లేకపోయి ఉండును. కిటికీలోనుండి, తోడు చాలా దూరంతరకు చక్కగా కనబడుతూ ఉండేది. ఈ గది! ఉన్నది ఒక్కటే కిటికీ. అద యినా హాటలు లోపలిభాగంవంకకు తెలుసుకొని ఉన్నది. అందులోనుండి హాటలు పనిమనుష్యుల అలిడిడి తప్ప మరేమీ కన బడదు; దైగా, ఆగదికంటే కోశాను ఆర్ది ఒక ఆర్థ యాపాయి ఎక్కువ కూడా! ఏమయినా తామూరు వచ్చినప్పుడు మరి ఈ హాటలులో బస చేయకూడదు.

నుమూరు తొమ్మిది అయిపోతున్నాది. ఇంకా తాను నిద్రపో లేదు. ఈ యిరుప్రక్కలనుండి వచ్చే ధ్వనిరంగాలమూలంగా మరి ఇంత వేగంలో నిద్రవచ్చే సావకాశంకూడా గొర్రెరిందడం లేదు.

తాను వేగంగా నిద్రపోవాలనుకొన్నాడుగాని, మామూలు వలే అయింది. కేవలం స్థలం మారడంతల్లనే కాదు, ఈ గది! ఉన్న ప్రత్యేకమయిన అనదుపోయాల మూలంగానే తాను నిద్రపోలేక పోతున్నాడు. ముందు ఈ యిరుప్రక్కల మనుష్యులూ నిద్ర పోలేనేగాని, తనకు నిద్రపట్టే యోగ్యత మరి లేవట్లే. కాక, బిళ్ళ వైఖరి చూస్తే, మరి ఈ రాత్రి నిద్రపోయే ఉద్దేశంలో ఉన్నట్లు కనబడదు. ఇంకాకా తమ భోంచేస్తున్నప్పుడు రెండు కేరీళ్ళ అవకల కూర్చొని భోంచేస్తున్నారు, బిళ్ళే కావాల; అక్కడా ఇంతే. ప్రక్కవాడికయినా వివరవడండా ఏవో మాటలూ కిరిత వత్తులూ. అంతగా తమ మాటలు ఒకరికి వివరవకూడదన్న ఉద్దేశం ఉన్నవాళ్ళి! తమ వత్తులు ఇర్రులకి అవసరమయిన అనదుపో యాన్ని కలిగిస్తాయేమోనన్న అనుమానమయినా ఉండవద్దా. అసలు బిళ్ళు ఇప్పుడు ఎందుకు వత్తుతున్నట్టు! ఇటువంటి వాళ్ళను చూసే కావాల వత్తు నాలుగు విధాల చేటు అన్నాడు.

అంతవరకు నొందగా నిల్చి మాత్రుగా ప్రభాసి
దీక్షాపూర్వకముగా ఒక్కమాట నిలబడి ఎదురు తిరిగింది అతనిమునకు.
తా నీరోజున వేగం నిద్రపోవాలనుకొని, పోతేపోయినంతలో
ఇతరుల నెందు కనుగొనారో? ఇప్పుడు నదిగా వేళకు తిప్పులే
పోదినట్లుగాని. తన స్నేహితులు ముద్రహస్తాన్నికొని కోర్కొగాని
అంది అంటే తన గదినుండి అన్ని గదులనుండి కంటే ఎక్కువ
ధ్వని పుట్టి ఉండును. అప్పుడు వాళ్ళేమనుకొని ఉండురో?

ఇంతే కాదు అనవసరంగా చికాకుపడ్డాడుగాని, వర్తకులు
భోజనాని నిర్బంధించినట్లున్నారు. ఇవంతి తట్టునుండి వచ్చే
అస్పష్టమయిన ధ్వనిమాలంగానే నిద్రపోతే పోయావంటే,
అందుకు బాధ్యత తన మనస్సుదేనని ఒప్పుకోక తప్పదు. అంతే
కాక, వాళ్ళు కూడా, ఇవంతివాళ్ళకు ఎక్కడ ఇబ్బందిగా
ఉంటుందో అనేకాబోలు అంత నెమ్మదిగా మాట్లాడుకొంటు
న్నారు అయినా కొంచెం వినిపిస్తున్నాయంటే అది హాటలు
గోడల తవ్వకం. ఇక మాటలకంటే వత్సల గానం గలగలలా ఎక్కు
వగా ఉన్నాయంటే మాత్రం కేవలం వాటి మాలంగానే తాను
నిద్రపోతే పోయిననడం సమంజసంగా ఉంచా? క్రింద కోర్కె
మీద పరుగెత్తే బహువిధాల వానావాన కొలాహలము, హాటలు
పనివాళ్ళ మాటలు, దగ్గరలోని వాటి కిక్కిరికొర్రుల మీద పోదా
లుకు కొద్దికొద్ది దూరంలో కంఠం ముందుమని కొట్టిపెట్టడం,
ఇన్నిటిలో కలిసి కూడా తన ప్రత్యేకతను చూపుకోవడం మానలేని
రెండు మేడల అవంతినుండి వచ్చే రేడియోసంగీతము—మొద
లయిన అనేకధ్వనుల కేర్వన ప్రభావాలలో దేనితోనూ పోల్చదా
ని! ఏదైనా చిన్న సవ్యతిమాలంగా తాను నిద్రపోతే పోయే
నడకల సమృద్ధిని చూచుకొను.

అయితే కొన్ని కొన్ని విశేషమైన మాటలు విమాత్రము
నమ్మదగినవిగా ఉండవులే, అనుకొంటూ, మందంమీదనుండి లేచి,
వనక నిర్భయము ఒక్కటికి వదిలి లాగి, మందంమీద తలగడ
ఒకటి తీసుకొని కిటికీ అందుమీద కొట్టు పెట్టి, వర్షంలో వెంట్రు
వేరిలబడి కూర్చున్నాడు. ఈ దృశ్యం చూసాకే ఉంది. కిటి
కీలోనుండి ఆకాశం తప్ప మరేమీ కనబడదు. ఇంచాక తాను
నిలబడి క్రిందకు 05గి చూడడంవల్ల హాటలుఅంతియ్యగము
మాత్రమే కనబడి అనవ్యం కలిగిందిగాని, ఇలా పడుకొనినూ ప్రతి
ఆకాశపు నీలి నీరమీద తెల్లటి యుక్తులు ఎంతో ఆకర్షణంగా
కనిపిస్తున్నాయి. వాటిని చూస్తూ ఉంటే, తను తిప్పులే తన గదిలో
కూర్చొని ఆకాశంవంక చూస్తున్నట్లే భావించుకోవచ్చును.
ఇంటిదగ్గర అన్నియ్యి ఇప్పుడీప్పుడే ప్రైవేటు బూర్జువర్ష కుట్ట
వాళ్ళను వంటించి పడుకొని ఉంటాడు. వదిలి మాత్రం అంత
కీసి ఎక్కడనుండి వస్తుందో, పగలంతా ఇంటిపని చేసినా,
రాత్రి మాత్రం పదిగంటలవరకు ఏదో చదువుకొనే ఉంటుంది.

మళ్ళీ ఒక్క గదిలోనుండి వత్సల విడుదలతో అతని
కొక కొత్త ఆలోచన పుట్టింది. ఏళ్ళనూ! భార్యగర్భం తన
ఉపాధివంక తప్పదు. అయితే మాత్రం అంతగా ఏకాంతాలు
చెప్పకొని అప్రమాదం చెప్పుకోవలసిన అవసరం ఎలా కలుగు

తుందో? అన్నయ్యి, వదిలా ఇద్దరూ వ్యక్తిగతంగా సరదా
అయిన మనుష్యులే, అయినా తమలోతాము అధికంగా మాట్లాడు
కొను. మాట్లాడినప్పుడెయినా ఏదో పాంపారికపు ఖర్చు వెచ్చాల
గురించి లేక మరేదో వాద ప్రతివాదాలో తప్ప ఇద్దరూ కలిసి
చకమత్తంగా ఉన్నట్లు కనిపించరు. మొట్టమొదట చూసిన
వాళ్ళే. అయితే ఇద్దరికీ ఒకరిని విడిచి ఒకరు ఒకరోజుయినా
ఉండిలేనంతటి అభిమానం. అప్పుడు పిల్లల కేవలిలవులు రెండు
నెలలు ఆవిడను పుట్టింట్లోనే ఉండినియ్యాలనుకొన్న అన్నయ్య
పదిరోజుల్లో వెంగపెట్టుకొని, జ్వరం తెచ్చుకుకొన్నాడు; ఆవిడ
వచ్చి రావడంతోనే ఆ జ్వరము పోయింది. ఇక ఆవిడ ఎప్పుడూ
వాడు ఇంట్లో ఉన్న సంగతే అక్కర్లేవట్టుంటుంది. కాని, వాడొక
సాయన రోజులపై తిరిగి వెళ్ళిపోకల్లా వైటి! చెప్పకపోతేనేం
ఎంతో వెంగపెట్టెనుకొంటుంది. అంతటి అనుబంధం ఉన్న
వాళ్ళు ఎప్పుడూ ఈ విధంగా గునుగులారుకోవడం సత్వకోదం
అంటూ లేదు. ఏళ్ళ ప్రేమబంధం అంతకంటే ఎక్కువదా? లే?

బహుశా మార్కెడంపకులయి ఉంటారు. అయితే మాత్రం
వాళ్ళకు నిద్రానంగా ఆలోచించదగిన విషయాలు, స్పష్టంగా
మాట్లాడుకోవలసిన మాటలు, భవిష్యత్తునిగురించి పడవలసిన
ప్రయత్నాలు ఇతరుల ఉండవచ్చు? అయినా! ఏళ్ళ అటుకంటి గోడన
లేమీ పట్టెట్టులేదు. ధూత భవిష్యత్తులతో లేమాత్రము సమంధం
మలేని కేవల వర్తమాన వాడుకలున్నాయి.

ఏళ్ళ వ్యవహారం చూస్తూ ఉంటే వారాయినీర్వ భావకం
వస్తాడు. వాటి విషయినా ఒకపని చేస్తున్నప్పుడు ఎలా ఉన్నా
తెరవాళి వాని గురించి గొప్పగా చెప్పుకోవడం మహా అపవదం. ఆ
మధ్యకు రోడ్డుమీద కబురీ అడగకుండానే తన రేడియో
ప్రొగ్రామువంకరీ, అందుకోసమని తన ప్రయాణం ఎలాగూ
ఉండని, తన శ్రమలని కూడా తీసుకొనివెళ్ళి పనిలో పని
మంద్రాను, తరువతి వగైరా పర్యటించి వచ్చిపెట్టడం అంతే ఒక
గంటన్నర రికార్డు చేస్తేనేగాని విడిచిపెట్టేడు కాదు. వాడి
మూలంగా ఆ రోజు చాక్లెట్ గుండెదంగానూ చాక్లెట్ మాడితేయి
లపి వచ్చింది. వేరేవంటే తాను పని కాగా చెయ్యడంవల్ల కిక్కి
ప్రతిష్టలు వస్తాయిగాని, వట్టి కబుర్లవల్ల వస్తాయో! వాళ్ళిచ్చిన
అరవైతోడు మని! మరొక నూరు మొత్తం మాటలవై ఖర్చయిం
దన్నది వాడి పాట! పల్లవి. ఎంత మంది ఎంతెంతలేనీ మొత్తాలు
ఖర్చు పెట్టలేదు; దిబ్బ ఉంటే ఖర్చు పెడతాము, లేకపోతే లేదు
అందులో విశేషం ఏమంది?

అదికాదు వాడి బాధ, తాను మా అందరికన్నా ముందునుండి
చాకాలు చెల్లువాడు; ఆ పనిలో తనకు పాతవాడన్న కిక్కిపు
మరొకటి ఏదీ నుగలలేదు ఇప్పటికీ. అయితే కొన్నాళ్ళపాటు
రిగ్గడవాళ్ళంతా కేవలం సంగీతం బూర్జువర్ష మాట్లాడు మాత్రమే
అయి తిరుగొంటే, తాను రేడియో వాడుకుడుగా గొప్పవాడను
కొంది! బలంవేసి, ఇప్పుడు ఆ వ్యవస్థను పోయింది, మరి
వాడి గొప్పదనాన్ని ఎలా ప్రదర్శించుకోవడం? దంపతులం కలిసి
పర్యటించి వచ్చేమనడం, ఎదుటివాడు ప్రహ్వరాతికదా, కాస్త

లోపం బాధపడదా అనేకమా వాక్కు గృహస్థులుగా గడుపు
తున్న శరీరం ఎటువంటిదో తెలియకపోతే ఇంకా బాధలు చెప్పి
ఉండురు కాదోయి. అన్నయ్య అవతరం మూలలో తెలుగు వంద
కుడుగా శరీరం తెచ్చున్నాడు; ఇంటివద్ద తెలుగు హిందీ బూగవన్న
చెల్లన్నాడు. అయితే కూడా అతివ్రతంగా ఉండి ఇల్లు గడవటం.
తాను సంగీతపు బూగవన్న చెప్పి తెచ్చే మహిమ వంద రూపా
యలు కూడా ఉండటాటి ఏదో ఇలాగ గడిచిపోతున్నది. అటువం
టిది బద్ధకస్తులైన నాగాయనకర్తలూటివాళ్ళు, ఉన్న వాలుగు
పాకాలయినా క్రొత్తలో చెప్పలేకపోతూ కూడా వైభవం పెరిగిస్తు
న్నట్లు కలుగుతున్న పేర్లు ఎలాగుంటుంది?

అయినా చెప్పడం మామరు. తాను ఇంతవరకు వస్తున్న
పెళ్ళి సంబంధాలను ఇష్టంలేక పండుచున్నా, తనకు పెళ్ళి
ఇంకా కాలేదు కాంటి ఆవిషయంలో తనను చూసి చాలిపడి
లేనేగాని ఉడుకోలేదు లోకం. పాంపారిక శరీరంలోని ఇల్లుం
దులు తెలిసి తెలిసి కూడా పెళ్ళి చేసుకోండి సిద్ధపడడం అంటే
కావాలని చిన్నులు తెచ్చిపెట్టాడమన్న మాట. ఇవ్వకు
తనకు ఏంలాంటి వచ్చింది, తన స్వేచ్ఛలో భంగకరమయిన ఇంగ్లీషు
కాలేజీవదువు విడిచిపెట్టాడు. ఎండ రెండు వనక్కి తీసివా
నిప్పుపాపడకుండా కృషి చేసి సంగీతంలో గవర్నమెంటు ప్రతిస్థి
కల్లు సంపాదించెడు. ఇక యూనివర్సిటీ డిప్లమా పొందే లోకా
కూడా అంటే మారంలో లేదు. పిటర్స్ బిట్ కోడు నవపాపావాగ్ధి
ని! కావాలని ఆర్థిక, రేడియోగాయకత్వం కూడా ఉంది.
ఆర్థిక కూడా ఒక మాదిరిగా తృప్తికరంగానే ఉంది. అయితే
తాను ఇంకా తృప్తికరమగుటా వస్తుందని ఆ ఆహ్వానాల మర
కొంచెం లిగిస్తూ ఉంటే ఇంకా మరి కొంత రాకపోదు. కాని,
అంతకంటే ఇదే బాగుంది; తన స్వేచ్ఛలో అడుగుతు. తనచేత పాపం
చెప్పించుకోలేవాళ్ళు కేవలం తనకు ఏదో తెల శరీరం ముట్టచెప్పి
ఉద్ధరిస్తున్నామనికో నక్కరలేదు. ఒకటి రెండు వాళ్లు సంగీతం
మరి వచ్చే ఆహ్వానం లేదన్న మాట తాను స్వప్నంగా చెప్పి చేతు
కూడా. తరవాత "ఎలారాదో, నేను చూస్తాను, మూడేళ్ళలో
కలేరీలు చేయించి రేడియోలో పాడించడానికి వాటిని కడపా"
అన్న పండితప్రపంచం లేకపోలేదు. చిరే బాధపడిన తనకు
మాత్రం అటువంటి ఆహ్వానాలిల్లం అక్కర్లేదు. ఇంతి తనకేం
పెద్ద మటుంబుతూ బాధరబండి ఏమీ లేదు. ఇవ్వకు వంద రూపా
యలు తెచ్చివచ్చకు ఎలా ఉంటున్నానో, రెండేళ్ళ క్రితం
పాతికా మున్నె తెచ్చివచ్చకు అలాగే ఉన్నాడు అన్నయ్య
వదివాడు; ఇంటర్మీడియటు చదవవని సంగీతం ప్రారంభించి
సప్తమా అలాగే ఉన్నాడు. అవ్వకు లోపల్లోపల ఎక్కువభయ
పడారంటే, ఇటు మామూలు ఉద్యోగమూ, అటు సంగీతమూ
కూడా కాకుండా పోతుండేనూ, ముట్టవాడి భవిష్యత్తు ఏమా
కుందో నని తప్ప ఏదోపెద్ద వదువు చదివి గొప్ప ఉద్యోగం చేసి,
తనకు ఆర్జించి పెట్టాలని కొడు. ఇవ్వవలూ తను ఆర్జించిన
దెబ్బు చేరపెట్టి కాబోయే తన భార్యకు ఏదో మగ చేయించి
పెట్టాలనే అన్నయ్య ఆభిప్రాయం. అనుగ్రహ వదిల కూడా అన్న
య్యలో అలాగే అవడం తనకు విలువకపోలేదు, "మరి చెప్పనిది

భయ్యలు వచ్చి వరుసగా ఉంటే ఏంలేస్తాం, ఇవ్వకు దెబ్బ
దుగిర్చి బంగారం కొవడం అంటే సర్వస్వం. అయితే పిల్ల!
బంగారం పెట్టాలంటే వా గొలుకు పెట్టేస్తాం" అని—వాళ్ళు
సవ్యాధులు గవక, తన యావ్యల్యమయిన ఆర్థికతా మటుంబులన్న
విదుల్లం వాడుకున్నందుకు ఇంతలా అనుకోంటున్నాడు గాని
మరొకళ్ళయితేవా! అయితే వాళ్లు తుంచించి కేవలం కొద్ది
ఇవ్వాలనుకోవచ్చునుగాని, తనమాత్రం పుచ్చుకుంటాడా? అసలు
వాళ్ళు తనను అంత ఆదరంలో పెంచి పెద్ద చేసినందుకు తాను
ఏంచేసివా తన ప్రత్యుపకృతికాదు. మూలంపైసలు పాపం,
వైద్యపు చదవకుండా, ఉద్యోగం చెయ్యకుండా సంగీతం
చేయిలో ఆరేళ్ళపాటు పోయాగా తిరి తిరిగిమరికి, మటుంబ
కాలక్షేపం విదుల్లం తాను స్వయంగా అహర్నిశలు పరిశ్రమ
స్తున్న ఏ అన్నదమ్ముకు భరిస్తాడు. అన్నదమ్ముకొడు, ఎందరు
తల్లిదండ్రులకు మాత్రం అటువంటి సహనం ఉంటుంది, ఆర్థికతన,
అసలుం తల్త్రయత్నమయినా కనబడిన యుక్తవయస్కులయిన
కొడుకులంటే—అన్నయ్య! "ఒక్కగా నొక్క తమ్ముడు;
చిన్నప్పడే తల్లిదండ్రుల ఆభిమానానికి నోరుకోలేదు." అన్న
ప్రేమ ఉండొచ్చు. కాని, వదిల గాదుకూడా తనివయంలో
అన్నయ్య! తీసిపోయేకాదు; స్వంతపిల్లలకంటే ముందుగా
వాళ్ళకు మట్టించేకంటే మంచిబట్టలు మట్టించేది; అన్నయ్య
ఏమలాగంటే, వాళ్ళు చిన్నపిల్లలు, ఇంకా బట్టల పొడుపు
తెలియదు; కంకరం అయితేనో, బట్టల విలం తెలుసుకు;
వాటిని బాగ్రత్తగా ఉంచుకోగలడేదే. అసలు ఆ బాగ్రత్త
ముప్పిసది అనికే—వాళ్లు ఇంత మంచివాళ్లు కాకపోతే, తాను
మధ్యలో తన సంగీతకాస్త్రాభ్యాసము విడిచిపెట్టి తనకు ఎంత
మాత్రమూ ఇష్టంలేని ఏ నుమాస్తాతనో చేస్తూఉండును. తన! శరీ
రంలో ఒక కళని పాఠించేసన్న అనందమూ, తృప్తిమాత్రమే
కాక ఆత్మగౌరవానికి లోటులేకుండా ప్రతికరిగే పాపకాం
కలిగిందంటే, ఇదింతో అన్నయ్య వదిలా వాళ్ళిద్దరి అదంతే
కారణము. తాను ఆ ఆహ్వానం పెళ్ళిమానేసి వాళ్ల వేదచేసివా
వాళ్ళ ఋణం తీరదు. అయితే తాను పెళ్ళిమానేస్తే మాత్రయ్య
వచ్చునుగాని, వాళ్ళ! చేసినవంటూ ఏమీలేదు.

అన్నయ్య ఎక్కటిలాగే కష్టపడుతున్నాడు; ఇంకా మరి
సలుగురు బూగవన్న! రావాలిగాని వస్తే మరొకటి రెండు గంటలు
కష్టపడదానికి సిద్ధమే. ఇక వదిలగారి ఇంటిని క్రమంగా
పాచ్చేదేగాని తగ్గడికాదు; అయితే తాను ప్రస్తుతం చేయ
గలగుతున్నదల్లా ఏదో కొంత తన ప్రేమల్యలకు పోను ఇంటి
ఇత్యదం—ఇంతే తాను వాళ్ళకు చెయ్యగల పనుపాయము.

అయితే ఇందువల్లనే వాళ్ళకు మరింత గాభరాగా ఉంది.
పిలయనంత చేగంలో తనకొకటి తనను ఒక గృహస్థుడు
చెయ్యాలని. తీరా అయినవరకాతే ఇవ్వకు అన్నయ్యకు చాలీ
చాలడంగా ఉన్న పై అవ్వకు తన ఆర్థిక తనకు కూడాచాల
పోవచ్చును. అంతేకాదు, అన్నయ్యకు చిన్నతనమండి కష్ట
పడి, ఒకటిగా వదిలెయ్యడం అలవాటు. తనకు చదివినప్పుడు అట్టే

కష్టపడక క్కరలేకుండానే పరిశీలన పాడయ్యేడు; సంగీతం నుండి చరిత్రనుంచిగా ఆదోక కష్టంగా పోలేడికాదు; అయితే ఈ ఆనందంకోసం పాడుకోవడం చేయి. ఏదో విధంగా పాటం చెప్పడం చేయి. ఏదయినా పెళ్ళిచేసుకోంటే తనకు ఇప్పుటి ఈ స్వేచ్ఛ, సంతృప్తి ఈ మాత్రంలో ఉండవు; దీటిలోని లోటును కష్ట గలగడమృత్యు లేకపోవడమృత్యు; ఏలా ఉంటుందో పాంసారీ జీవితం ఏదయినా దీనిలేగాని లోతు తెలియదు.

పెళ్ళికోకుంట్ల అర్థనశివా ఉద్యోగం లేదు; పెళ్ళి కోడుకు అన్న విరంతు వివాహం, చేసుకున్నాడు; ఇది చాలా మందికి ఉండే అభ్యంతరాలు. అది కాదని వచ్చిన సంబంధాలు అన్నయ్యకి వచ్చవు; అన్నయ్య ఎలాగో సమాధానపడదామన్నా అన్న సవ్యంగా లేకుంటే పదివ యిష్టపడదు. ఇన్ని కుదిరినవివాదలు ఇంకా ముఖ్యమైనది పెళ్ళికోకుంట్ల ఇష్టం కాదని కాకపోవడం ఒకటి ఉంది. అయితే యీ ఆలస్యం మూలంగా అన్నయ్యకు వదిలనకు మరింత ఆందోళనకలుగుతున్నది తప్ప మరొకటి లేదు.

"నీ పెళ్ళిమూలంగా మీ రిద్దరూ ముఖంగానే ఉన్నారా; నేనూ మీలాగే విరంతువివాహం చేసుకోంటా వన్నయ్యా" అంటే మాత్రం అన్నయ్యకు ఇష్టంలేదు. అప్పుడు తన పరిస్థితిలో అదోక తప్పని సరి అయిందనీ, ఎంతేమంటే, తనకు మొగంవీడ పోట్లకం ముద్దులండవెమూ ఆర్థికస్థితి ఏమీ తృప్తికరంగా లేక పోవడమూ—కానీ, ఇప్పుడు పరిస్థితులు కొంత మారాయి; పెళ్ళికోడుకుల వివాద పెరుగుతున్నది. నైగా చాల్దామంది సంప్రదించాడుకులయినా వాళ్లే నిల్లనిప్రామంబూ వచ్చేదు. అయితే వాళ్ళ సంబంధాలు మరేవో కాక నాలవల్ల యిష్టపడలేదు. అంతే కొంచెం ఒకపట్టి ఉన్న సంబంధం చేసుకోవాలిగానీ, అన్నతమ్ముడిద్దరూ పెళ్ళికొక విరంతు వివాహం చేసుకున్నారని నించుకోవడం మాట అలాగ ఉండగా, రేపు పొద్దున్న తను పిల్లల పెళ్ళిళ్ళకు కూడా చాలా యిబ్బంది పడవలసివస్తుంది. మరి గర్భంతరం లేదన్నప్పుడు ఎలాగూ తప్పేది కాదుగానీ, కానీ అని ఇబ్బందులు తెచ్చుకోవడం ఏమి ప్రయోజనకరం? అని అన్నయ్య ఉద్దేశం. ఏది ఎలాగయినా, తన చిన్నతనం నుండి అన్నయ్యకు తన మూలంగా ఏదో ఇబ్బందులూ ఆందోళనే తప్ప మనస్సుకు కాంతిలేదు. అయితే కానీ వెయ్యిగరిగిన పని ఏది అన్నయ్యకు తృప్తిపరచడం విమర్శం వెయ్యకుండా ఉండ లేదు.....

అలా అలోచిస్తూ ఎప్పుడు నిద్రపోయేదో తెలియకుండానే నిద్రపోయేడు. మెలకువవచ్చి చూసేసరికి వాచీ రేడియో డియలు అస్పష్టంగా ఒంటిగంటన్నరను చూపుతూంది. లేచి పెళ్ళిమంచంవీడ పడుక్కొన్నాడు ఉదయం అయిదుగంటల కల్లా లేచిపోవాలని భావకం చేసుకోంటాడు.

రాత్రి ప్రక్కగదులనుండి వినిపిస్తున్నమాటలు తన నిద్రకు భంగకరంగా ఉన్నాయని విసుక్కున్న కింకరరాష్ట్ర, కానీమిటి చేస్తున్నాడో తెలియకుండానే, ఉదయం నిద్రలేచ

గానే కృష్ణకర్ణమృతంలోని స్తోత్రాలు చదవడం ఆరంభించాడు; చాలకాలమయి అయిన అలవాటు మరి. అయితే మొదటిస్తోత్రం పూర్తి అయితేకేమి నోటలు వాతావరణాన్ని గూర్చిన ఆలోచన స్పష్టంగా మనస్సులో మెదిలింది. రెండుమాడు స్తోత్రాలు మనసులోనే అనుకొని, సందిలోని పలాతోమ వుడక తీసి పిట్ట గోడ దగ్గరకు వెళ్ళి పక్కనోముకోవడం ప్రారంభించాడు.

ఇరుగుపొరుగుల గదులలోని వారెవరూ ఇంకా లేచిన అరిగిలే లేదు; కానీ, పొగా తాను స్తోత్రం విగ్గరగా చదవడం పారపాటే అయినా అందువల్ల ఇతరులకు ఇబ్బంది కలక్క పోవడంవల్ల కొంత తృప్తిపడవచ్చుమగదా! కూడాలోని నీళ్ళతో మొగం కడుక్కొని, మరికొంచెంసేపు అగిగి వేడ్లకు దోరకలల పాకకొన్న కాదని, అప్పుడే చరినీళ్ళు పూసంచెయ్యదలబ్బు కున్నాడు.

కుక్కలు నై వివాద చేసుకొని పూనానికే బయలుదేరేడు, మెల్లగా పాడుకోంటూ, సరిగ్గా పక్క గదిలోనుండి అవిడ అడ సమయంలో కూడా చేతితోపట్టుకొని వస్తుంది. ఇద్దరూ ప్రాప్తి పడి గతుక్కువ అగాదు. లేకుంటే ఒకరి నొకరు దీక్షనవలసిందే. కానెంతో తప్పవనిచేసినట్లనిపించింది కింకరరాష్ట్ర, కానీ వల్లిపోలేనేగానీ, అవిడ నమ్ముంచాటి ఇవతలి కాదని, కానీ పాసిపోయేడు, పూనాలగది వంకరు, పాడుకోంటూ కాదు, ఆలోచిస్తూనే పూసంచేసి తిరిగివచ్చేసరికి, ఆమె పిట్టగోడ దగ్గర నిలబడి మొగం కుడుచుకొంటున్నది. అనుకోకుండానే ఆమె వంక చూసి, ఆమె కూడా తనను పరిశీలుస్తున్నదని గుర్తించేడు కింకరరాష్ట్ర.

మొగంలో గతరాత్రి నిద్రించిన వస్తుకూ కులాసాకు ఎక్కడా పోలిక కనపడలేదు. చాలా గంభీరంగా ఉన్నట్లని పించింది. కానీ ఆకృతినిపట్టి మనఃప్రకృతిని నిర్ణయించ పోవడం తెలియకుండుకుంటూనే నిట్టలు కట్టుకోసాగాడు.

తన స్తోత్రపఠనంవల్లనే ఆమె నిద్రాభంగమయిఉంటుందా? అలా అయితంటే మాత్రం, ఇంత వేగంగా ఎందుకు మొగం కడుక్కొంటుంది? నిద్ర వెలిపోయినందుకు మనసులో రిబ్బు కొంటూ పక్కవీడనే పడుకొని ఉండుకు. ఆమెకి కూడా తనలాగే తెల్లవారగానే లేచిపోవడం అలవాటేనా? అంటే అయిఉంటుంది. చొక్కాపంచీ బాగానే ఉన్నాయి. నైవాద జరి చేసుకోవడమూ మనసెమూ అన్న అనుమానం వచ్చింది. ఆలోచించి ఇప్పుడిలా కిందికి దిగికుకు మాత్రమే. తరవారీ అక్కడికి రేడియోస్టేషనుకి బయలుదేరటవ్వదు ఎలాగూ తప్పదు అనుకొని తీసిన వాడే వంకరు తిరిగించి గది తాళం చేసుకొని బయలుదేరేడు.

అవిడ గది నమ్ములోనే నిలబడి ఉంది. ఈమాట పరధ్యావంగా కాకుండా నమ్మునీ కానీ ఎడంగానించి వరుస్తున్న అతటి ఆమె గొంతు నిలవరించింది. ఎవరో ఏమిటో తెలియని తనతో ఆమె మాట్లాడుతుందని ఉహించలేక పోడంచేసి నింతగా పోయిందిగానీ, ఆమె ఆదీపనూల చాలా పామావ్యమయిననీ.

“మీరు కింది వస్తున్నాడు కాబోలు, హోటలు కుట్టవాడిని ఇటు ఒక్కచూరు వంటించండి, కాఫీ తెచ్చి పెట్టడానికి.” అంది.

అతను “అలాగే వంటిస్తాను”, అన్న మాటకే ఎక్కువ తలెత్తాడు. వడకపోయినా, భయమూత్రం కూడా అలాగే లేదు—అమాత్రం గాథరా ఆయనా తానెందుకు పదార్థం? తను పాతం వెళ్ళే పిల్లలతోగాని (వాళ్ళలో కొందరికి ఈమె వయస్సుకీ తక్కువ ఉండదు) వాళ్ళ తల్లిలతోగాని, ఆడవాళ్ళతో మాట్లాడడానికే కానీ మీ గాథరాపడడంలేదే. ఇప్పుడుమాత్రం, తాను పెద్ద గాథరా పడినట్లు ఏమిటి నిదర్శనం? ఏదైనా ఆలోచిస్తున్నప్పుడు, మామగారు ఎవరయినా పిలిచినా, ఏదైనా కొత్తదాని వినిపించినా (నుల్లిపడినట్లుగానే; తనతో సంబంధంలేని వ్యక్తి మాట్లాడడం కొంచెం తనలో మామగారు తెచ్చిఉంటుంది.

క్రింది వెళ్ళానే హోటలు కుట్టవాడికి మీడికి వంటించేసి, తన ఫలహారమూ కాఫీ ముగించుకొని, కిల్లిచేసుకొని, ఇంకాబాగా గంటపూర్వం ముందు అప్పటికప్పుడు అదగాబాదరాగా వెళ్ళేకంటే కాస్త ముందు వల్లడమే మేలని దగ్గరలో ఉన్న రిక్తావాడకి వెళ్ళిచేసు.

పాడు వచ్చిన తరువాత రిక్తా ఎక్కడోతూ ఉండగా ఏదో లోటుయినట్లు కనిపించింది... పై మీద వాణే లేడు; అదీ కాక, నెండు గొంతునొప్పి తిక్కయినాడా కేలులోకేసుకోడం మంచిది అనుకొని మళ్ళీ మేడమీదకు వెళ్ళేడు. తామరు అనిత ఏమయినా మాట్లాడితే చాలా సహజంగా ప్రత్యుత్తరం వెళ్ళాలని కృత నిశ్చయమై ఉన్నాడు. అయితే అనిత హోటలుకుట్టవాడికి ఏదో అర్థమే చేస్తూఉంది గదిలో! వెళ్ళా ఉండగా. తిరిగి వస్తూ న్నప్పుడు తనవంక చూడకపోలేదు. కాని, ఏమీ మాట్లాడ లేదు—

నిన్నరాత్రి వాళ్ళనవ్వులమూలంగా నిద్ర పోవయిందను కొన్నట్లే రిక్తాలో మామగారుంటేమోనా, వాళ్ళనుంచివినే ఏదో ఆలోచనలు. వీళ్ళు ఎవరు; ఎందు కిక్కడికి వచ్చినట్లు? ఎన్నాళ్ళిక్కడ ఉంటారు? వాళ్ళ దృష్టిలో తానెలా కనిపించి ఉంటాడు? అనిత మొగంలో తన కిష్కరాలు రాజ్యలక్ష్మి కి కొంతఉంది. కాని అంతకంటే పాడును తెలుపు; చేతమిట?

ఏ చేరయితే ఏమి, ఏ తీరయితే నేమి, తాను లేపు మధ్యాహ్నంలో రైతెక్కిపోవలసినవాడు. వాళ్ళ మాత్రం, కాక్సరంగా హోటలులో ఉండిపోరు కదా! రైలులో ఎక్కిన ప్రతివాళ్ళు ఎక్కడో ఒకచోట దిగిపోవలసినవాళ్లే. వీళ్ళూ, కొంచెం ముందు వెనక లన్నమాటగాని, హోటలు విడిచి వెళ్ళి పోవలసినవాళ్లే... మామగారు దంపతులేమో? పోక్సాత్తి సంప్రదాయ ప్రకారం వివాహసంతరం ప్రణయసంచారం చేసినాకదాని? బయలుదేరలేమో! నిర్వచారంగా ఖచ్చిపెట్టడానికి తీసిన స్థితి ఉంది కాబోలు. తానాడు తన పిల్లలకోసం తానా తాపత్రయ పడి ఇంతమేరవచ్చినట్లే, పిల్లలన్నవాళ్ళే! కాని ఖచ్చిపెట్ట దానికూడా ఇంత పరిశ్రమ చేయకలసిఉండవచ్చుమాట!

తనకే నిర్వచారంగా తనకే గడిచిపోయేపాటి ఉపాధి ఉంటేనా? చేరు ప్రతిష్టలు, భవార్థం అన్న ప్రసక్తి లేకుండా తోయినా ఒక ముద్రం చేసుకొని, పాడుకొంటూ, నిజంగా సంగీతం అంటే భక్తి క్రిష్ణలకల ఏకాద్విమందికో పాకాలు వెళ్ళకొంటూ కాల తేడం వెయ్యకరిగే కంటే అనందం ఇంకేముంది. అనుకొంటూ వ్వాడేగాని, తీరా దెబ్బపడేసరికి తనకూ మామగారు దెబ్బపడ్డ వాళ్ళే! వుట్టే సరదా లే పుడతాయేమో! అప్పుడు తానూ ఇలాగే కార్యక్రమం నడచేయాలంటే బయలుదేరి, హోటలు వీధికి లోని మామగారున్న ఆస్వాదిస్తూ ఉండునేమో! అప్పుడు తను దంపతులను చూసి, ప్రక్కగదిలో జప చేసిన బ్రహ్మచారి గాయకుడికి తుర్తగా ఉండునేమో! ఛల! ఛల! అడమిటామాట— తా నిప్పుడు వాళ్ళనుచూసి తుర్త స్వభవలనన అతనరం ఏమిలేదే. తనకు వివాహం కావడం తాను ఒప్పుకొంటే, అతి సామాన్య మయిన నిమయమే; తరువాత, దంపతులు కలిసి తావిధంగా పరస్పరం దండమూ ఏమి విశేషమయిన సంగతి కాదు. కాబట్టి వాళ్ళని గూర్చి తనలో లేమాత్రమయినా తుర్త్యలేదు. నిన్నరాత్రి వాళ్ళనుపడునయినా నవ్వులూ గాతల గంకలలూ కొంతవరకు తన నిద్రను పాడుచేసినట్లే, నేటి ఉదయం అమె చాలా సామాన్య మయిన సంగతి అయినప్పటికీ, ఏమీ పరిచయంలేని తనతో మాట్లాడడం అన్నది కొంచెం వింతగా తోచి వాళ్ళనుంచి ఈ మాత్రం ఆలోచించడం ఇదనుకోండిగాని లేకపోలే వాళ్ళను నుంచివిన తెలచే తనమనసులో! రామండా ఉండును.

లేడియో స్టేషనులో పాట ఎనిమిదిన్నరకే అయిపోయి ఆక్కడి పాతమ్మేహితాలను బలపరచుకోవడం, కొత్తవాటిని విక్రయించుటలకు మొదలయినప్పటికీ పడకొండుగంటల చాకా గడిచి పోయింది.

తర్వాత హోటలుకువెళ్ళి భోంచేసి తన గదిలో! వెళ్ళా ఉండగా అప్రయత్నంగా ప్రక్కగది లోకంటే ఉండడాన్ని గుర్తించేడు. ఏకంగా వెళ్ళిపోయేలో, లేక ఉన్నో! ఎక్కడి కయినా వెళ్ళేలో? ఇంకా ఫీలవరి పూర్తి కానేలేదు. అప్పుడే ఎంత ఎండగా ఉందో, అనుకొంటూ తన గదిలో ప్రవేశించి, బయలును లుంగీ కట్టుకొని, పక్కమీద పడుకొన్నాడు. ఒక గంట అయినా నిద్దరంగా నిద్రపట్టింది. ఎన్నో గంటలు నిద్ర పోయినంత తోయి అనిపించింది. ఇప్పటినుండీ లేసేపని ఏమీ లేదు, మరొక్కగంట ఇలాగే నిద్రపోగలిగితే రాత్రి రెండవతట నిద్రమాకు వెళ్ళినా చిరాకు ఉండదనుకొంటూ మళ్ళీ కళ్ళుమూసు కొన్నాడు.

ప్రక్కగది తెరుచుకొన్న వప్పుడయింది. ఇంచాకా వాళ్ళు వెళ్ళిపోయిఉంటే మరెవరో? కొత్తవాళ్ళు ప్రవేశమూ ఉండి ఉండాలి. ఉదాహరణకు వాళ్ళే. ఆ గొంతు తనకు చాగా తెలిసి వడ. అదివరకు ఎన్నాళ్ళనుండో వింటున్న గొంతులకంటే చాగా పరిచయమయినట్లుంది ఆ గొంతు. ఇంత చక్కటి గొంతున్న వీర వారి కొంచెమయినా సంగీతం రాకపోయి ఉంటుందా? లేక వీళ్ళు గాని, కొంతవరకే లేడియో-ఆడిషను నిమిత్తం చాలెదుకడ! వస్తే

చూరం తనకేం, తనవని తనది, వాళ్ళవని వాళ్ళది..... ఏమిటి చెప్పా అవిడ అంటున్నది. మాటలు గతరాత్రిలాగ ఏకాంతంగా లేవు. స్వప్నంగా వినిపిస్తున్నాయి. "నేను కూడా ఎందుకు అక్కడికి వేచిక్కనే ఉంటాను" ఇది ఆమె గొంతు. రెండవ గొంతు కొంచెం కిక్కుగా ఉందిగాని మృగంతులే. "ఇక్కడ ఈ హాలులోనా? అంతకంటే..."—మళ్ళీ ఆమె గొంతు "మరేం భయం లేదు, వాళ్ళిక్కే కాదుండి; ఇకం తీరుగాని అదిది కాదుకదా! ఇంతకీ ఇవారే! రేపురాత్రి! ఏమి భయం? రేపురాత్రి రయిలుకోక కూడా రావడం?" "వల్లసవని ఈ రాత్రి అయిపోతే, రేపు మధ్యాహ్నం మూడుగంటలకే వచ్చేస్తాను; లేచాతే రాత్రికి; మరి నాకు ట్రెయినుటయిస్తుంది; నేను వెళ్తున్నాను. నీ ఒక్క తెల్ల ఇక్కడ ఉండకంటే వాలోవస్తే వచ్చిన ప్రమాదమేమిటి?"..."మరి మర్నీ మొదలయితే నేను చెప్పలేను. నేను రావడంవల్ల మనకి వాళ్ళే కూడా ముఖం ఉండదు. అంతేలే నేను ఇక్కడే ఉంటాను. వా నుంచి మరేమీ గాఢరావడక్కలేదు. రేపురాత్రి రావడంతో ఎల్లండి ఉదయమే మన ప్రయాణం అన్న మాట"—"అందుకు అనుమానమేమింది; మరి నాకు ట్రెయిను ఉంది. తప్పదు"...తలెత్తి దిదాలున తీసుకొని మళ్ళీ దగ్గరగా తనీ వెలిపాయిని ఎవ్వడి అణగిపోగానే గతరాత్రి వత్సలలోగాని కాటి ఉదయం వినిపించిన మాటలధోరణిగాని ఏమీ సంబంధం లేని ఇంకొకరకం ధ్వని స్వల్పంగా వినిపించింది కొంతకాస్త్రుతి. ఆమె ఏడుస్తూందా? మాటలోగాని, పరిశిష ధోరణిలోగాని ఎక్కడా విచారించిస్తుండలేదు. ఇప్పుటి కిప్పుకు ఇంక ఏమిట ఎందుకు వచ్చిందో? అంత ధైర్యంగా తన కేమీ భయంలేదని చెప్పి కెప్పింది. కేవలం ఒంటరిగా ఉండడాని? కలిగిన భయం ఆమె మాటలే, మాటవరసకయినా తనూ వస్తూనో, లేక అతనిని కళ్ళ వద్దనో అని ఉండదా? 'ఈగక్షణములో జనరాండ్ర చిత్రములో' అన్నకవి చాలా గొప్ప అనుభవజ్ఞుడయి ఉండాలి! ఉన్నట్టుండి విడిచాలంటే తనవంటివాడికి ప్రయత్నించినా పాఠ్యం కాని వని.

మూడు గంటలకు కాఫీ గ్రాండ్కు దిగిపోవచ్చును, తరచాతే నాలుగున్నర ప్రాంతంలో విభిన్న విభిన్న వృత్తులు ఆమె గది తలుపు లోపల వేసిఉంది. సాయంకాలం అంత ఆలూన ఉంది కాబోలు. తాను రాత్రి రేడియోపాటు పూర్తయ్యాక, వచ్చి, భోజనం చేసి తన గదిలోకి వెళ్లిపోవడం తలుపు లోపల వేసివుంది. తాను బట్టలు మార్చుకొని పేపరు చదువుకొందా మునుకొంటూఉండగా మాటలు వినిపించాయి.

"అమ్మో, అయితే మరి భోజనం ఇక్కడికి తీసుకొనిరమ్మ వ్నారా?"

"ఒకవో, ఇక భోజనాలు పరి కాబోలు. పకే, తీసుకొనిరా". అంటే ఇంతసేపూ ఇక్కడే ఉండికూడా భోజనం చెయ్యలేదన్న మాట. అంటే, ఏదో విచారంతో భావపడుకూ ఉండిఉండాలి. ఏమిటో కారణం? తెలిసినా తాను చేయగల పర్యాయం ఏమిటి? రేపు మధ్యాహ్నం తన వెళ్ళు మరీపోతే సాయంకాలం రయిలు! అయిలుదేరిపోవలసినవాడు తాను. కారణం తెలుసుకొని తనూ

విచారించడం తప్పిస్తే ప్రయోజనం ఏమంటుంది? ఇంతకీ గోడలు వణసరిగా లేకపోతడం మూలాన కొన్ని ధ్వనులు వినిపిస్తాయి తప్ప అవిడ విచారిస్తున్నట్టు తన కేమిటి విడతప్పడం?

ఇదేసామీవ్యములో ఉంటే మాహాత్మ్యం కాబోలు. ఈ మనిషిలో తన కలువంటి సంబంధమూ లేదు, ఇకముందు ఉండబోదు కూడాను. అయినా, ఈమె పుష్టాస్వప్నంగా వదులుకున్న భావ తన మనసును ఎంతో కలవరపరుస్తున్నది. చూరంగా ఉన్నవాళ్ళు, తన కంతో తెలిసినవాళ్ళు కావలసినవాళ్ళు ఎన్నో వాళ్ళు పడుతున్నారన్న విషయం స్వప్నంగా తెలిసికోగా మనస్సు అల్పే పట్టివట్టు ఉంది.

తొమ్మిదవవంకో నీనీమా! బయలుదేరాలని మర్నీలోంచి లేచాను. కాని అప్పటికే కా ఏ నీనీమా! వెళ్లడమో నిశ్చయం కాలేదు. మరీ నీనీమాంటి తా నిద్రవరకు చూసినకే. తిక్కినవి ఎలా ఉంటాయో! తీరా వెళ్ళి నిద్ర వంతుగ్రందమకొనే మాటలే అంతకంటే, చూసినకే అయినా వానన్నకే మర్నీ చూస్తే? ఏదీ కాదు, తిక్కినవాడిని వాడికి వచ్చిన నీనీమా! తీసుకొనివెళ్ళిపోమంటే తీరబోతుంది. అయినా ఈ మధ్యను కొన్నాళ్ళుగా తనకు ఒంటరి నీనీమా చూసే ఆలవాటు పోయింది. తోడుగా ఎవరియినా మిగలు యంటే, చూసే నీనీమా ఏదియినా అసందం గానే ఉంటుంది—ఇవారే కంటే—అయితే ఇది ఒక అనుభవమే—ఒంటరిగా చూస్తున్నప్పుడు తన మనస్సు ఏ విధంగా ప్రవర్తిస్తుంది? నీనీమాలోని కాగోసులకు నుంచిన విమర్శన ఏ విధంగా ఉంటుంది?

దబ్బూ చెక్కు ఉన్న పర్సు పెట్టెలో పెట్టి, కేబుల్ కొంత చిల్లరా ఒక రెండు రెండు రూపాయల బోట్లా పెట్టుకొని బయలుదేరేను. ఆమె తన రాక! ఎదురుచూస్తున్నదేమో అన్నట్టుగా గది సమయంలోనే నిలబడిఉంది. మళ్ళీ ఉదయంలాగు ఏరైచా చిన్నపని చేసిపెట్టుకుంటుంది కాబోలు అన్న తనూ అతని మనస్సులో మెదుల్తూ ఉండగానే ఆమె తాగా పరిరయం ఉన్నట్టుగానే "నీనీమా! కాబోలు బయలుదేరెను" అంది.

వత్తున్నవాడెల్లా ఆగి "అవునండీ; ఏమీ తీసుపోతడం లేదు" అన్నాడు. అనడిమేమిటి తన పని పూర్తి అయిపోయింది కాబోలు, ఇక వెలిపొదా మనుకొంటూ ఉండగా ఆమె అడిగింది, "నేనూ మారోకూడా వస్తే మారేం అధ్యంతరం లేదుకదా?" అంది. ఇటువంటి ప్రశ్నకు మామూలుగా అయితే, చాలా ఆలోచించవలసిన అవసరం ఉండేదే కొంతకాస్త్రుతి. కాని, ప్రస్తుతం మరి ఆలోచించడానికి తగ్గవలేదు. "వా కేమిటి అధ్యంతరం మారిన నీనీమా చూడవలచుకొంటే" అన్నాడు ఆమె ఇటు కాకుండా. ఆమెకు అదే చాలనిపించింది కాబోలు, "అయితే ఉండండి ఒక్క నిమిషంలో వస్తున్నాను" అంది. నిజంగా రెండు నిమిషాల్లోనే కాకం వేసుకొని బయలుదేరింది.

విభిన్నవాళ్ళు! తమ వదులు ఎటువంటి సంబంధమూ లేదన్న విషయం తెలియదు, అందువల్ల తమకు భార్యార్థి రైలుకొన్నా, మరొకలా గమకొన్నా ఏమీ భావలేదుగాని హాటలువాళ్ళు ఎటు వంటి అనుమానమూ లేకుండా తెలుసుకు. వాళ్ళు వచ్చిన కొన్నా

శ్రీమ కామ తత్వాదనీ, శరణలో ఉంటున్నాననీ, కలిసి ౧౪ నడంగాని మాట్లాడుంగాని ఇంకెవరకు లేదనను. అటువంటి సందర్భంలో, రాత్రి రెండవఅట నీదుకా కలిసివల్లదం అన్నది అందులోనూ పరిగా అరకు లేనిరాత్రి నూనుకోని వల్లదం, ఇదేమీ నుంచి మాత్రంగా లేదు. ఇది కామ ఎటువంటి దురుద్దేశం లేకుండా శవం అటు అడిగింది, అది తన శరీరా క్షయంలేని పరికరా అని అంగీకరించవచ్చుననీ ముఖ్యము ఎటువంటిదిపరిగానూని చాటివ్వండి! అయితా ఒకటి, రెండు ఏదో కొత్తగా ఉన్నట్లుంది, కాని, అటు ఇది తా నడకంటున్నట్లుగా అనుకోదం లేదనా!

హాయిలుచాళ్ళలో నీదుకా! వల్లకస్తాను అన్నకు తొలుత తీయడాని ఎవరయినా ఉంచాని వచ్చునం ముఖ్యమిటువల్ల ఎవరయినా ఉండేమిదాని ఎదురుమానిమీమా మామూలుగానే పరిగి పోతున్నాయి. తోడం అలాగడ మాత్రం అలాగే వాననాంది.

అటు "ఏమిటి మామూలు"రండి!

"ఏమిటను, బట్ట ఏదైతా కనిపిస్తుందనాని!"

"బట్ట ఎందుకు వదిలి వల్లపోతనా! అట్లే దూరం లేదుకా!"

"వల్లపోవచ్చునగాని, అంతంటే పోనీ, ఆ బట్ట అల్లెకే రెండు రోజులు వస్తాయి. ఏమిటనా!"

"మిలెటివో ఇద్దరు మాళ్ళోడం అదారం ఉంటేదూ రెండెనుకు."

"ఒకటి చాలాదు"

"ఎక్కడి కళ్ళాంలూ?"

నీదుకా నురించి తా నూగుయితే అనిశ్చయంగా ఉన్నాడో అటు మాదా అలాగే అనిశ్చయంగాఉన్న సంగతి అప్పుడు వేలింది. ఇద్దరి ఏదైతా కాదనను, అలాగని, భూవాఇది తా అనినను; ఎలాగయితేనే చివరికి రిజవాడి కట్టించి ఒకటో నిర్ధారణ అయింది.

రిజ వడకడం ప్రారంభించా అటు అతని ముక్కులోని అమతావాన్ని తొలగించడాని కన్నులుగా అంది. 'నాకు ఇదో ఏమీ తీసుకోదండనను. అందులోనూ పాయంకం ఒక రెండు గంటలు పుడచాడును. మనీ ఇప్పుడు నిద్రకట్టే సందక మాదానను. అలా తనుగొప్పది, నిద్రరాకుండా ఏదో నీర్పిరిచ్చి అలా తనం చేసేకంటే, నీదుకా మాత్ర అప్పుటినుకు మనవి మనిచిదా దేమీ కాకుండా, నీదుకా మానెవ పరిశ్రమకల్ల కల్పి నిద్ర తనం వచ్చింది. అంతే ఏదో నీదుకాకు వల్లదంయోన్నాను. అయితే తోడెవ్వరూ తనపోడంతక, ఇటువించి వల్లదాని కాదనను గాని అటువించి రిజి రాకదాని తోకుండాని, హాయిల నిల్ల చాళ్ళ మాదా తీసుకొని వల్లంకనుంటున్నాను. కాకం తెలుసుకు మామ అయితేలేదుకాదనీ! అదలు ఇక్కడ హాయిలచాళ్ళకు మీ నురించి కొత్తగా మానివలసిన స్థితి చాటిపోయింది, ఒకవారికి

కాదాలో ఇంకొకవారికయినా మేమ కట్టుబడి ఉన్నట్లు కనిపిస్తేదా!"

కొంకరాస్త్రి శరీరా కామ అటు మామకు ఏదో సమాధానం చెప్పాననీ, అవదనంగా మొగడుటం వడకడం తెలిసి తప్పకునీ తెలుసుకు. అయితా, మామలే నురించకుండా ఉన్నాయి. నురించినవయినా ఏమిటో అవంతర్భంగా తోడపాగాయి. అతను నిర్ణయించుకొని సమాధానం చెప్పేలోపుక అటు ప్రసంగం మార్చింది.

"పాయంకం మీ పాలు ఉంటేదా కానీ తనూరకునన్నాను. కాని హాయిలచాళ్ళు, ఏదో నీదుకారికట్టులతోడం క్షుద్ర మాన్చి క్షుద్ర తిచ్చుకాఉంటే నీదు కళలుతనెను; మీ పాలు ఉందనీ, ఈ అరగంటా విజయచాళ్ళక్షుద్ర ఉండకునను. మన కాళ్ళ మాదా మన సంగతిం అంటే అధిగది లేదు"

"హాయిలచాళ్ళ! మన, మన అన్న కేసు ఏమంది! కాళ్ళ! అన్ని సంగితలు ఒక్కటే. నీదుకాంకాయితే మనీ పడిమంది హాయిల! అగ్గించననీ, తీకు నీదుకా తిచ్చుకా చెల్లిపోదాని నియంతే అదే నుంచి సంగతిం. తక్కిన అవ్యర్థయినామెంటులాగే రేడిమా మాదాను అయితే వేదచా!"

"అ: ఎందుకు వెయ్యకు; వేదకు. అయితే నిరవచ్చుల కాళ్ళపని లాభంలేదు. కాళ్ళ లేరాని! కాగా తోడదం చేసిన కాళ్ళ దృష్టిలో ఉత్తమ సంగితం."

"చాళ్ళ దృష్టిలోనే కాదు, మనకు చాలామంది దృష్టిలో అంతే. నీదుకాలోనూ, పుస్తకాలోనూ, అన్నిటిలోనూ, ఏది ఎక్కువమందిచేత అనూదించబడింది! అని. అదే ఉత్తమత్వాని! గురురాయి. సరకాని. మామ"

"ఏమిటి నాకు మామ లేడిమాలో పాడతారనీ, ఈ రాత్రి మీ ప్రాగ్రాం ఉందనీ ఎలా తెలిసివదనా! ఉదయం మామ నిధి లో! వల్లపోయిన రెండాని కొంతపు అలాంచించాను. తప్పకుండా లేడిమా మామలే వచ్చిఉంటా రనుకున్నాను. అయితే వాలో నీ సమకుంటే ఏమిటి నిర్ధారణ అని హాయిల కుల్లచాళ్ళ అడిగను. వాకు నిజమే వచ్చాను. ఇదో తప్పకుండా మీ ప్రాగ్రామ ఉంటుం రన్నాను. ఇదివరకు మామ మామ చాలామూర్తి తచ్చి ఇక్కడే అనితొరటనా!"

"అవునగాని, అదలు మామ మెండు ఎన్ను మనిషిని చూసి పాటకుల్లది ఎలా తీసించాలో అవ్యర్థంగా ఉంది."

"అవ్యర్థాని కేమంది, నుడివాడి చేసి రాయి. అని అనుకొన్నకంటే కాగా తిరిగింది."

నీదుకా మామకుంటేత్రా ఏదో మామకుకొన్నాని గాని కొంకరాస్త్రి కలిసి పరిగా క్షాపకంలేదు. ఉన్నా తిను ప్రయాణంలో అటు అడిగిన క్షేప్త తనకయిన నీదిమందు తక్కినవేదా వృద్ధంగా గోడరించడంలేదు.

అటు అడిగింది. "కొంకరాస్త్రి నాకుమా మీదను, కాస్త్రి నానూ, మీ కౌర్య ఇలా మామ తనవచ్చు, ఒంటరిగా మరెవో

మొక్క మొగం తెలియని పరాయి మగవాడితో కలిసి నీనమా! చెప్పించంటే, మీ కలగుంటుందండీ!"

"ఎలాగుండదానికే అటువంటి పరిస్థితి తలపించదు."

"ఎంచేత?"

"ఎంచేతంటే, నాకు పెళ్ళికాడేడు, భార్యంటూ లేదు గనుక" అన్నది వోటి చివరివరకు వచ్చిన సమాధానం. కాని, అంతమాత్రం ఆమె ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పినట్లు కాదు. ఏమంటే తాను వివాహితుడే అయిఉండవచ్చును; కాకపోవచ్చును అటువంటి పరిస్థితిలో ఏమనుకొనిఉండును అన్నదికదా అదిప్రశ్న...

"ఏమిటి దీప్రసంగా ఆలోచిస్తున్నారు; నాప్రశ్న అసందర్భంగా ఆసభ్యంగా ఉందనా?"

ఇప్పటి కప్పుడే ఇట్లుకొన్నాడు కాస్త్రీ. "అసభ్యుని! అసందర్భుని! ఇందులో ఏమంది. నేను లేకపోయినా మీరు నీనమా చూడలేకపోరు. ఇందుమూలంగా మిమ్మల్ని ఎవరయినా ఏమయినా అనుకొంటే వాళ్ళ అవివేకమూ తొందరపాటే నిందించదగినవి. కాని"

"చెప్పండి, అనుమానం ఎందుకు?"

"ఏమిటేడు, నావంటివాణ్ణి అన్ని విషయాలలోనూ కొంచెంముందే జాగ్రత్తి పడతాను. నేను లేకుండా నా భార్య ఒంటరిగా ఇటువంటి పదిమంది వచ్చిపోయే చూటలు అండడం తలపించదు. నేను ఒప్పుకున్నా మా ఆవిడ (అరివి మన గులో తను వదిలవంటి పూర్వాచారపరాయణురాలు మెరిసిఉంది) అసలు ఇటువంటి స్థలాల్లో బసచేయడానికి ఒప్పుకోదు. ఒక నేక బలవంతంవల్ల ఒప్పుకోన్నా ఒక పోయినా తాను ఒంటరిగా ఉండడానికి అంగీకరించదు."

"అదృష్టవంతులు. ఉభయలూ ఒకే రకం దృక్పథాలు కలిగి ఉండడం ఎంతో విశేషమే. ఇకకాని, మీరు నా ప్రశ్నకి మాత్రం పూర్తిగా సమాధానం చెప్పేరుకాదు. మీ నిజమైన ఆవిడతో నా ప్రశ్న కేమా సంబంధం లేదు. ఉహించి చెప్పండి; అటువంటి పరిస్థితిలో ఏమి చేసేవారు; ఏమనుకొనేవారు?"

"అదా! నా భార్యను లోకులకంటే బాగానే తెలిసివా, లోకుల మాటలబలంవల్ల కొంత విమగుడల కలగకపోదు; ఎందుకిటువంటి మాటలకుకొనే పాకకాం ఇవ్వాలి అని. అంటే కాదు, ఉహలోని ఆ భార్య ఎటువంటిదో? ఆమె అంటే నాకు ఎంత అభిమానం ఉందో, ఎంత అనుమానం ఉందో అవన్నీ ముందుగా నిర్ణయించుకోండే, ఫలవా పనికి ఫలితంగా నేను ఏమిటి చేసి ఉండేవాణ్ణి అంటే ఏమిటి చెప్పగలను?"

"ఏమయినా అసలు మీరు అటువంటి పరిస్థితిని తలచుకోకానికమాడా భయంగా ఉంది. అలా ఉంచాలి అనుమానం దాంపర్యం అంటే. పోనీ, మరొక్కసంగతి అనుగుతామ కోపం లేదంటే?"

"కోపం ఘోరమే! అదగలందే!"

"మీ భార్య మరొకరితో కలిసి నీనమా! వెళ్ళడం అన్నది మీ ఉహ! మాదా సరిగా అందిన సంగతి. ఇకకాని, మరి మీరు వాతో కలిసి ఉద్విగంగా రావడం యథార్థమేకదా! ఈ సంగతి తెలిస్తే అదిద ఏమనుకొంటారు? అని."

"ఏమనుకొంటుంది, ఏమీ అనుకోదు; అసలు నేనే చెప్తాను"

"రాగానే ఉంది. అదిద విషయంలో మీరు ఉహించ సయినా లేదు. కాని, మీరుమాత్రం ఇంకొకరితో కలిసి తిరిగి వచ్చేవని చెప్తే, అదిద విషయం ఉహించి ఉహించాలా! లేక అనందించినట్లు నటించాలి మాదానా! ఏమి న్యాయం?"

"మీ రలాగ తిరిగిస్తే నామాట అసందర్భంగా ఉండవచ్చునుగాని, దాంట్లో అనుభవసత్యం మాత్రం లేకపోలేదు. నేను, రేడియోకోసమే కాదు, కచేరీలకి ఎప్పుడయినా తిరుగుతూ ఉంటాను. అటువంటి సందర్భాలలో నాకు దురుద్దేశాలు పుట్టకపోవాలి గాని, పుట్టినా ఆపేడి లేదు. నా ప్రవర్తనలో ఇప్పుడుగాని, వెనుక పెళ్ళికాని కోవాల్లో గాని, ఏమైనా లోటుపాట్లు ఉన్న సంగతి ఎంత స్పష్టంగా తెలిసినా అదిద సమ్మతి విడిచిపెట్టలేదు. ఇక, వివాహితి జీవితంలోనే కాదు, అంతకుముందు ఎప్పుడయినాసరే, భార్య ప్రవర్తనలో ఏ కొంచెమో కించపడగిన అంశం ఉన్నదంటే చాలామంది విడిచిపెట్టే భర్తలు చాలామంది ఉన్నారు. అందుచేత నా విషయమై అదిద సాధ్యమయినంతవరకు ఎటువంటి అనుమానాలు పెట్టుకోకుండా ఉండడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. అందులోనూ ముఖ్యంగా మా సంగతి పాటకుల కృత్రిక, ప్రైవేటుల్యాండ్లను అన్నవి చెప్పుకోవేది ఎక్కువభాగం అడవిల్లలే. మరి చిన్ననీళ్లు కాదుమాదాను. అందుచేత ఆవిధంగా నా గురించి అనుమానం పెట్టుకొంటే, దినం గడవదు."

"అయితే మీరు మీ శిష్యురాలండ్రను నీనమాలకు మాదా ఉమకొని చెల్లెరన్నమాట?"

"ఇప్పటికీ మీ వయస్సు అటువంటి అలవాటులేదు, అసలు ఈ రాకవయసు పరాయి ఉరుగనక మీతో వచ్చేనుగాని, ఇదే మా ఉల్పోయితే చాలా తిలపటాయించిఉండేవాణ్ణి. ఒక నిశ్చయమయిన ఉద్దేశమో లక్ష్యమో పెట్టుకొని, ఒక సామాన కార్యం చేసినా, పదిమంది తిలప అపార్థం చెబుకొన్నందుకు మాటపడినా అర్థం ఉంది; కాని, అనవసరంగా నలుగురూ తిన గురించి అనుకోలేలా చేసుకోవడం ఉండే, తేరుతెచ్చుకోలేం గనక అపార్యయనా తెచ్చుకోలేకపోతే ఎలాగన్న ట్టనిపిస్తుంది. అమృత్యా వచ్చేకాం. ఇప్పుడిలా మీతో మాట్లాడుతూ ఉంటే మామూలుగానే ఉందిగాని, నీనమాలో ఉన్నంతసేపూ ఒకటే కుమకుపాట్లు. సుధ్యమస్యమ మీ రాడిన మాటలకు మాదా ఏమిటి సమాధానం చెప్పేదో నాకు తెలియదు. ఇక ఈ చూటలువాదరి! ఎంతసేపు మేలుకొలుపులు పాడాలా?"

"అక్కలేదులేండి, పిలవగానే లేస్తాను. వాడి కిదోక అంబాటయిపోయింది."

బాబు—, యే మునుకున్నావే!
నా ఆరోగ్యానికి, అందానికి
అదే అచారం!

ఒకరి అనుభవం మరొకరికి విశ్వాసం యిస్తుంది. సుఖశీవ
నానికి పూలబాట వేస్తుంది. భరింగరాని గర్భివేదనలో,
దిగచారిన మనస్సుతో జీవితాన్ని యాద్యవలసిన
మహిళలకు “లోధ”, విశ్వసనీయమైన శిరణ్ణం.

“లోధ” యాత్రా దోహదము దూరంచేసి
ఆరోగ్య పాంచర్యాలను పెంపొందిస్తుంది

“లోధ” అన్నిచోట్లా అభ్యుపేక్ష తుంది.

కేసరి కుటీరం రిమిడిక్ - కాయపేట - మద్రాసు.

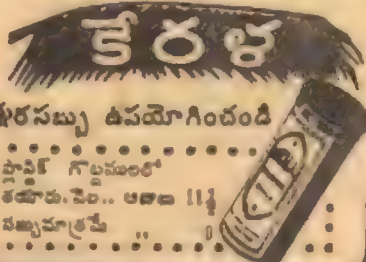

మీరు క్షవరము
చెసికొన్నప్పుడు
ఏమెను?

హిరణ్యముగా గర్భవేంట్రికకు కత్తి
 నాటించి తప్పిపోతును. తమక
 వారిని విద్యరముగానిది తెగునట్లు
 చేయుటకు చిక్కనైన ముదగు
 అవసరము. తేరక జుంజునమ్మిగా,
 మంచి ముదగుచిట్టుయేగాక దీని
 తపోనిక మిత్రము ప్రతి వేంట్రికకు
 మిత్రవరచి సుందరముగా తెగుచును.
 ఇది కత్తిని గర్భమునై నాటచేసి,
 ముత్యమునకు ఇదితేరకా చేయును.

మీ ముఖవర్చస్సును కాపాడుకోండి !

ಕರಳಾ ಸಾಪ್ ಇನ್‌ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್.
ಕಾಲಿಕೆ.

ಮಾಹಿತಿಗಾಗಿ ವಾಚನಗಳು

మద్రాసు పబ్లిక్స్

ಪಿರಿಯೇಶ್ವರ, ಮಲ್ಲಿ ನಾಗಯ್ಯ

22 000 000

1 జనవరి నా 20 15 8^వ జనరీ నా విడుదల.

1st 8th 10th : 25th 30th 1-3 10 0.0.0.

శ్రీ వెంకటేశ్వరాయుర్మేధాలయము.

... ( ) ...

వివాహ సంబంధముల కొరకు

Handwritten circular stamp in the top right corner, likely a library or collection mark.

తాజ్ మహల్

మా కాతా దర్గకు
ఆభిమానులకు
సూతన
సంవత్సర
ఆభిసంధ
నములు.

బ్రదేలు

“హిందుస్తాన్ బిల్డింగ్సు,” గవర్నరుపేట, విజయవాడ.

ఏమీ మాట్లాడుకోకుండానే ఎవరి గడుల్లోవాడు ప్రవేశించి నిద్రపోయే ప్రయత్నం పోగించారు.

మర్నాడు రాంకు! పెరిపు కావడం చూలాన అరిని చెక్కు మారలేదు. ఆ మర్నాడు చెక్కు మారిపోయిందిగాని ప్రయాణం మాత్రం కాలేదు. తరవాత మూడు నాలుగు రోజులు ప్రయాణం ప్రసక్తరాలేదు. అసలు, వెళ్ళిన మరునాటి రాత్రినే వస్తానన్న భావ వారాయణ అప్పటికే రాలేదు. అతను మరి వచ్చేదేమిటి రెండి అంటుంది కళకళ. కానీ, కంకరకాస్త్రీ మాత్రం, “ఆ! ఏమో ఏమో పెద్ద అవాంతరంవల్ల రాత్రేకపోయిఉంటాడు గాని, అసలే రాక పోతాడా, ఇటువంటి రోటు వదిలేసి” అంటాడు. అటు తనలో తాను నవ్వుకొంటుంది కాస్త్రీ అమాయకత్వానికి. నీజమే కాస్త్రీ వంటి మనిషి ఎన్నడూ అలా చెయ్యలేదు. ముందు తీసుకొనిరావడానికే అనుమానించిఉండేవాడు. కానీ, ఒకమాట వచ్చిన తరవాత మాత్రం, ప్రాణంపోయినా విడిచిపెట్టి ఉండేవాడు కాదు. అటువంటివాడికి భావవారాయణలాటి మనిషి తత్వం ఏం తెలుస్తుంది? తానే భ్రమపడ్డాదికదా, తక్కిన విషయాల్లో ఎటువంటి వాడైనా తన విషయంలో స్థిరంగా ఉంటాడని.

ప్రత్యేకించి ఇద్దరికీ ఒక కార్యక్రమమంటూ లేదు. కలిసి కోజనం, ఫలహారం చేస్తున్నారు. ఉదయం ఒకమాట కంకరకాస్త్రీ తిరిగి వస్తాడు. మధ్యాహ్నం భోజనానంతరం కొంతసేపు నిశ్చలం చడం, తరవాత మూడుగంటలప్రాంతంలో లేచి కాఫీలు ఫలహారాలు పూర్తిచేసుకొని, కొంతసేపు విహారములు చెప్పకోవడా పోయింకాలం కిధిలో! బయలుదేరడం, ఏదో ఒక నీసూ మని రాత్రి తొమ్మిదిన్నర ప్రాంతంలో చేరుకొని, హాలులు తొమ్మిదికే కట్టేసేవాడు, తీసు గడులవద్ద కేరియరులలో పెట్టబడి ఉండేది భోంచేసి వసుకొక్కేవాడు.

నాలుగవవాడు కంకరకాస్త్రీ ఒంటరిగా ఉన్నప్పుడు హాలులు మేనేజరు అడిగాడు. “హా, మీరు మరి రెండురోజులు ఉంటారా? మొదట్లో రెండురోజులే ఉంటామన్నాడు. మరేం లేదు. మీ గది మరెవరికయినా కావాలంటే బుక్ చెయ్యడానికి”

కంకరకాస్త్రీ! అరిడి ప్రశ్న అంతరార్థం తెలియకపోలేదు. “నేను రెండురోజులే ఉండాలనుకున్నాను. కానీ, ఇక్కడికి వచ్చేక మరీ కొన్ని పనులు కూడా తీగిలేయి. ముఖ్యంగా మా ప్రక్క గదిలో ఉన్నాడు వాళ్ళు మా వాళ్ళే; అతను భావ వారాయణ భూముల కిస్తుల వసుకొక్కని చెళ్ళేడు. అక్కటి రెండురోజుల్లో రావలసినవాడే. అక్కడి ఏమి తప్పనిసరి పనులు ఉన్నాయోగాని, అదివరకు అక్కడి వాళ్ళవాళ్ళలో వడదు. అందుచేత ఇక్కడే ఉంటున్నాది. అతను వచ్చేవరకూ ఇక్కడ రోడుగా ఉండనున్నది వస్తు. అందుచేత నేనింకా మరి కొన్నాళ్ళపాటు ఉంటాను. అంటే చెప్పలేను. అతను వస్తే వాళ్ళు ముద్రాను వెల్లిపోతారు. నేను మావూరు వెల్లిపోతాను. అంతకంటే ఉంటాను. మీరు కావాలంటే మరికొంత అడ్వాన్సు ఇస్తాను, మా రెండు గదులకీనూ.”

“అడ్వాన్సు! వాడలేదండీ; వెల్లిపోయేటప్పుడు పెటికో వస్తాను నే నడగడం ఎందుకంటే, మీరు మొదట రెండురోజులే ఉంటామన్నాడు. మీరు ఇప్పుడుంటే వాడలేదుగాని, రేపు భారీ చేసేసి, ఈ లోపుని నేను, మరెవరయినా కావాలంటే లేదని పంపించేస్తే అవసరంగా గది భారీగా ఉండిపోతుంది చూడండి.”

“నిజమేనండీ”...మొదటిది! వెల్లి కళకళతో అంతా చెప్పేడు. అటు ఎందుకో నవ్వింది; అతనికి నవ్వు వచ్చింది. అరిని నవ్వు మాస్తే ఆమెకు మల్ల నవ్వు వచ్చింది. ఆ నవ్వుల కోక అంకు కనుపలేదు.

హాలులు మేనేజరు అడిగిన మాటల్లోగాని, తన నమాధావలోగాని, ఎక్కడా నవ్వు రావలసినమాటలు లేవు. ఆ సంగతి తనకు తెలియదా అంటే తెలుసును. అయినా ఎందుకో ఆమెతోపాటు తాను నవ్వుకున్నాడు, ఆ నవ్వులో ఉండే ప్రభావం కావాలి. తేవోతే తా నెందు కింత ఆకారంగా నవ్వుతాడు.

హాలులు మేనేజరుతోనయితే అంత స్పష్టంగా చెప్పగలిగేడు గాని, వాస్తవానికి పరిస్థితి అంత స్పష్టీకరంగా లేదు. ఆ భావవారాయణవచ్చే ఆగి మరిలేదట. ఆ వేళ మొట్టమొదటిమాట నీసీమా! కలిసివెళ్ళినవాటిరాత్రి, అతను తాను తమ ఊరి! వెల్లి పోయేలోపుని రాకుండా ఉంటే వాసుండు ననుకోన్నాడు. కానీ, ఇప్పుడు అందుకు విరుద్ధంగా అతను వస్తేనే నయమని విస్తున్నది. అక్కడితో తన వాళ్ళంత వదిలిపోతుంది. తాను ఏమీ పూర్తిచేసట్లుగా వెల్లిపోతే ఎవరూ ఏమీ అవలేదు. ఆమెతో తన కిదివరకు ఏమీ సంబంధంలేదు; ఇకముందు ఉండవోదు. అటువంటి సందర్భంలో తనకేమీ వాళ్ళంత లేవచ్చే. అయినా ఒక స్త్రీని నిరాధారంగా ఏమయితే కానీ అన్నట్లు, విడిచిపెట్టి వెల్లిపోగలదా? ఆమె ఏమిటి చెయ్యదించుకోన్నదీ విశ్చయంగా తెలియదు. ఒకప్పుడు తన కేమీ భయమూ వాధా లేనట్లూ, తిరిగి యింటి! వెల్లి పోతా నంటుంది; మరొకప్పుడు మాట్లాడితే అసలు ఎక్కడి! వెల్లి పోతుంటే తనకే తెలియనట్లుంటాయి మాటలు; చూడగా చూడగా అన్నిటికీ తెలియని అర్థిమాత్య ప్రయత్నంలో ఉన్నట్లు కూడా కనిపిస్తుంది. ఇంతటి సందర్భవతి, విచేకవతి శివతం మొగ్గలోనే వాడిపోవడమా? ఎంత చక్కటి గొంతు, నేర్పుకోకపోయినా నీసీమా పాటలు చక్కగా పాడుతుంది; కొంచెం పాధకంతో, ఎంతగావయినా అభివృద్ధి కావచ్చును. అందుకే, ఆ భావవారాయణ వచ్చి తీసుకొనిపోతే, తనకు మరి ఏ విచారమూ ఉండదు. అయితే అతగాడి తత్వమేమిటో, ఇంటిలోనుండి లేవదీసుకొని వచ్చి, కొన్నాళ్ళపాటు పరచాగా గడిపి, ఇప్పుడిలా మాయమై పోవడం. మునిషిబుద్ధిని ప్యాదం అన్నది ఇంత దట్టంగా అలుముకోగలదన్నమాట!

అటువంటి మనిషిని ఎలా నమ్ముకొని బయలుదేరగలిగిందో? “మరేమిటి చెయ్యడం, గత్యంతరం లేకపోవచ్చే; వాడు కొంత తెలుసును; అయితే ఇంత త్వరలో ఇలా తయారవుతా ననుకోలేదు;” అంటుంది.

“సరే వాళ్లు ఎటువంటి వాళ్ళయినా, ఏ ఉద్దేశాలతో బయలుదేరినా తన కడంతో అప్రమత్తం. ప్రస్తుతం వాడు తన వాళ్ళిష్టం. భావికార్యక్రమం ఏదిధంగా నిర్వహించుకొన్నా తనకు వాడేదు; లేవప్పుడు ఆమెను తీసుకొనివెళ్ళి, ఆ సమయంలో దగ్గర నయినా విడిచిపెట్టేయ్యాలి; అంతేకాని, ఇక్కడ ఇలా చూడటంలో విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోవడం వట్టిటను విడిచిపోవడంతో భేదం కాదు!”

ఇక్కడి రేప వాడ్యతను సరించి ఆలోచించినప్పుడు తాను చేస్తున్న పనిలో ఏమి పొరపాటు లేదనిపిస్తుంది. కాని, పట్టుచూపినప్పుడు మాత్రం చెప్పలేని గాభరా కలుగుతుంది. రేప ప్రయాణపు అర్హులకి తెచ్చినదేకాదు, వెళ్ళు మార్గన అరణ్య దూపాలయిలలోనూ చాలాభాగం కలిగిపోయింది. ఇంకా చూడటానికి ఏమి ఎంతో వస్తుందో! ఆరేకుల నీ తనకు పూచీలేదుగాని, రేకపోతే వాళ్ళేదెట్లునాచా తెల్లించారీ అంటే రేప దగ్గరున్న దిబ్బు చాలదు; అక్కడ అమృత్యా వదిలా ఏమనుకొంటూ ఉంటారో! తాను దిబ్బుపట్టుకొని రాగానే అమృత్య బయలుదేరాలనుకొంటున్నాడు పెళ్ళి సంబంధం నిర్వహించే ముహూర్తానికీ. తీరా తను వట్టి చేతు బావుకొని వెళ్ళితే ఏమనుకొంటారు? అసలు ఇంత దిబ్బు ఎలా ఖర్చుపెట్టేవని చెప్పడం. పోయిందని అబద్ధం చెప్పడమా? అంతకంటే యధార్థమే చెప్పేస్తే వమ్ముతారా? వాళ్ళకి వమ్ములనే ఉంటుందిగాని, లోపల చిన్న అనుమానం ఉండిపోతుంది, ఏడు కేవలం సహాయం చెయ్యడానికే ఖర్చుపెట్టి ఉంటాడా? ఇంకా ఏమో! తా నయినా ఇంకొకళ్ళనుంచి ఆవిధంగా అనుమానించి ఉండేవాడే...

ఆమె రావడంతో ఆరేప ఆలోచనకి అంతరాయం కలిగింది. “ఇవాళే మధ్యాహ్నం నిద్రపోకుండా ఏదో ఆలోచిస్తున్నట్లున్నాను.”

“ఆలోచించేందు. నిద్రపట్టకపోయినా, అందుకోవమని ఎందుకు తాపత్రయపడడమని ఇలా పొద్దున్నాను ఏదో వదులుచూచునీ. అప్పుడే ఎంతాకాలం వచ్చేసినట్టే ఉంది. వదులుతారేదు, నిద్రా తారేదు. మీరు కాగా నిద్రపోయారా?”

“నాకు మరి ఉన్న పనేమిటి, పగలూ రాత్రి కూడా నిద్రపోవడమే.”

“ప్రస్తుతం నా పని అంతేలేంది.”

“మీకు ఇంటికి వెళ్ళేక తావలసినంత వుంది. నాపని ఎప్పుడు ఇంతే. అయితే ఏమిటి ఎప్పుడు బయలుదేరుతున్నాను? అసలు మీ మొగం చూస్తే ఇంటివిడచి ధ్యానం పుట్టవలసింది.”

“అదంతో చూసుకొంటే నా మొగంలో నాకేం కనబడడం లేదు. సరే మీ కేదో విశ్వదృష్టి ఉంది కాబోలు.”

“ఉండోలేదో మీరే నిర్ణయించారీ. మీరు ఇంటినిసూర్చి మీ క్రితులని సూర్చి, మీ అభ్యాసనిసూర్చి ఆలోచిస్తున్నారేదా? ఆవిడ సుపరి! ఏంచెస్తూ ఉండిఉంటారు? ఏమో, పాపం మీకయినా ఏంటెలుస్తుంది; మీ నున్నప్పటి కార్యక్రమా

ని! ఇప్పటికీ ఏమి మార్పు ఉండో? ఏమయినా మేముసంతోషంలో యథేతు మేముడి! చెప్పిన సుత్తుల్లాను మీరు ఫలానా ఫలానా రకంగా ఉంటారని ఊహించడం లేదు! అయితే యక్షిర ఒక రే; కొడుకు లేడు. మీరు మాత్రం ఆలోచనలో ఇద్దరూ ఒక్కమారే మెరుస్తూ ఉంటారు కాబోలు. మీ అభ్యాసం కేదో చెప్పారు (కంకరకాస్త్రీ) భయం లేనిది ఏ కేదో చెప్పారు చెప్పా అని కాని, మీ క్రితుల కేదో మాత్రం చెప్పారు కాదు. మరి ఇవారే చెప్పితరవరిసినద. రేకపోతే సాయంత్రం ఏకాదశి రాను. రాత్రి నీనూక రాను. అసలు వెళ్ళిపోవయినా చెప్పారా లేదా?”

“వాళ్లు చెయ్యవలసిన బలవంతం ఏదో చెయ్యకపోలేదుగాని, కొసకి చెప్పించలేకపోయారు.”

“పరే మొండిపట్టుదలన్న నూకే, నేను చూస్తూనే ఉన్నా! ఇవాళ చెప్పకపోతే ఏలేదు. అంతగా నోటితో చెప్పడానికీ మొగమాటం అయితే, కాగితంమీద రాయింది, అంతే లేకపోతే అంత తరహా నేను సత్యాగ్రహం చేస్తాను. భోజనం, కాఫీ ఫలపాదకం అన్నీ ముట్టుకోను”

“మంచి సత్యాగ్రహమే. ఇది పూర్వం పెద్దకొరిలవాళ్ళ పద్ధతే. అడిగింది ఇచ్చేవరకు ఏదో ఒకరకంగా కరిరానికీ వాడ కలిగించుకొని, అవలంబాట్లే భయపెట్టడమన్నమాట?”

“మీ! పునీందులో వచ్చిన మహాకృష్ణ మేమిటికా! అయినా మీ కెందులింకే మొగమాటమో వాళ్ళంతామందా ఉంది, అయితే మరి చెప్పరన్నమాట!”

“ఎందుకు చెప్పను? అయినా వాచేత చెప్పించాలని మీరెందు కింత పట్టుదలగా ఉండో వాళ్ళంతామందా ఉంది. ఒక నాలుగక్షరాలమాట విన్నందువల్ల మీరు కలిగే ఆశంధం ఏమిటి?”

“మీరు చెప్పకపోవాలని ఎలా పట్టుదలగా ఉండో, మీచేత చెప్పించాలని నాకు అలాగే పట్టుదలగా ఉంది. అయితే నాలుగక్షరాల చేరన్నమాట! ఏమిటి చెప్పా; నాదీ నాలుగక్షరాల చేరే. ఏమిటయి ఉంటుంది, అయిఉన్నీ, కిరెప, మనోరమ, రాజ్యలక్ష్మి, ఇందుమతి, భానుమతి, వాసకమ్మ, మందరమ్మ, సరస్వతి...”

“అలాగే అవరక మరికొన్ని పేర్లు చెప్పండి.”

“మీ గమ్మత్తు నాకు తెలిసింది. చివరికి నాచేత చెప్పించి అత అత అని తప్పకొంచామనా? అలా ఏలేదు. మీరు వ్యయంగా చెప్పిరారీ.”

అంతసేపూ కంకరకాస్త్రీ ఏకేదో చెప్పడమా అనే ఆలోచిస్తున్నాడు. ఏదో కేదో చెప్పేసి, రేకవారే మరిచిపోయాడను. నాలుగక్షరాల చేరని నిర్ధారణ అయిపోయిందికా? నాలుగక్షరాల ఏళ్ళలో రేప కిష్కరాళ్ళ కేమయినా ఉన్నాయో? ఆ సేమలరి! సేమలరి? సన్నగా పొడుగ్గా బంగారపు తీగలూ? పాపం, అంత పొడవుగా ఉండడమే ఒక అవలంబ మయింది పెళ్ళిమార్గ మార్కట్లో. ఆమె ఎలా ఉంటే కేం, ఇప్పుడు తనకు

యోగవతులన్నది ఎక్కడ రావలసిందా? ఈ సేవకుమిత రాధావా?"

"అవును ఈ పుస్తకంమీద కానీ నాకు బహుమతి చెయ్యండి భావక చిహ్నంగా ఉంటుంది"

"మంచిదే, వస్తు మురిచిపోయావా, నూరినది సేరయినా కనిపిస్తూ ఉంటుంది."

రావీశ తరవాత ఇంకా ఈ విషయంలో చాలా ప్రయోగం వస్తుందనుకున్నాడు కొంతకాలానికైతే. కాని, వెంటనే "అమ్మయ్య, ఇప్పుటికి మీచేత చెప్పించ గలిగాను" అని పుస్తకం పట్టుకొని రమ్మ గదిలోనికి వెళ్లిపోయింది కళకళ.

ఆ సాయంత్రం నూరూలుగానే పిక్కలుకట్టేయ. కాని నీనీకూ వాలాయకునూడా తీర్చుకున్నాడు—మర్నాడు ఉదయం అతను బిగిలోనికి వెళ్లిరావడం మామూలుకంటే ఒక గంట అలస్యం అయింది. క్రిందను అడిగితే తాను వచ్చేవరకూ భోజనం పంప వద్దని ఆమె చెప్పిందని తెలిసింది. సరే, వెంటనే వెంతు భోజనం వాలూ మీదికి పంపమని చెప్పి, వస్తూనే అడిగాడు. "నాగురించి మీరెందుకు గుడ్డోస్తారంటే, నాకు కాల్లో మర్రి తీగను తిరిగింది; అందుకు తోడు ఒక తెగని బాతాఖానీ పట్టుకొంది. సోదరుడుగనను నిలబడి గంటల తరబడి అలా ఏదో ఉపవ్యాసం చెప్పకు దొక డిమే, ఈ మధ్యనల్లా వైదరానానులో ఉంటున్న మా స్నేహితుకుఒకడు కనిపించేడు. వాణ్ణి ఒదులుకుని వచ్చేసరికి ఇంక సేపయింది.

"బానీకూడా తీసుకు రాతకవాడేరా? ఇక్కడే భోజనం వున్నదా? లేక నేనున్నావని తీసుకురావడం మానీసిరా?"

"తేను—వాణ్ణి బలవక్తగ్లడడు; తివరి రమ్మ ఆహ్వానించుకుని వచ్చే రకమే. అయితే, ఇప్పుడు వాణ్ణి రైవారి తోడు నుంటాడు వెళ్లిన్నాడట—ఒక అయిదు రూపాయలు బసులకిని వెళ్లిపోయేడు; అందుకు ఉపోద్ఘాతం ఆ ఉపవ్యాసం అంతా!"

"ఒక్క అయిదు రూపాయలతో విడిచిపెట్టేసిడు. ఎంత యివా యీ అడన్నీ హితులకంటే ముగిసే హితులే చెయ్యరెట్లు వయోకమా! సమయం తిప్పవస్తే, ఏర్పొగమాటంగా చెప్పవచ్చును కూడా డబ్బు లేవని. అంతే కాని, అదే ఒక స్త్రీ స్నేహితురా అయితే అంత కాలవడం వస్తుందా? అందులోనూ ముఖ్యంగా మీకంటే సహృదయులకు?"

"నిజమే అది నాలోని లోపమే కావచ్చును"

"లోపం మాటకేమిగాని ముందు మీకు వల్లమాలిక కోసం వచ్చింది నామీద ఇలా అన్నందుకు. సరే, నామీద కోపం తరవాత తీర్చుకోవచ్చును గాని ఇంకాకా మీకేదో ఉత్తరం వచ్చి వుంటుంది"

"ఉత్తరమా? అన్నయ్య రావీశంటాడు, కాదాకదరా?"

"ఏమో నాకేం తెలుసును పోడుమేకావచ్చి అడిగితే మీ ప్రక్కగడే అని చెప్పాను. అతను తిలుపునందులోనుండి వచ్చే వెళ్లిపోయాడు."

"సరే—"

అతను ఉత్తరం వదిలి అలాగే మర్రిలో కూర్చుండి పోయాడు. అతని ఒక అరగంటనైనా చూసి, వచ్చి, "ఏమిటలే తీక్షణంగా ఆలోచిస్తున్నాడు? ఈ అక్కయ్య పెట్టిన మెత్తటి చీరవాట్లు చాలా గట్టిగా తగిలేయి కాబోలు; తరవాత ఆలోచిస్తున్నా గాని రెండి ఎలా కాంతింపజేయగలగా అని. నేనూ వాచేత వయస్స పోయిం చేస్తాను రెండి. అక్కడ తేలియిమీద భోజనం పెట్టేసి వచ్చేను."

అతని చెయ్యి పట్టుకొని తీసుకొని వెళ్లితేడుగాని, అంత వరీ చేసింది. అతను ఏమీ మాట్లాడకుండా ఎలాగో భోజనం ముగించేవాడు. వెంటనే చొక్కా తోడుకొని బయలుదేరుతూ ఉంటే "ఇంకా చేతికెడి అయినా ఆరలేదు; ఇంక ఎండలో ఎక్కడికి వెళ్తాడు?" అంది కళకళ...

"అలా బాగురుని కొంచెం ఉంది. పిల్లలకు ఏదో ఆటవస్తువులు అమ్మ కొనారీ; మా వదిలి ఒక మంచి చీర తెచ్చానన్నాను. అసలు మురిచిపోయేను, ఇంకెవరైనా వాలో నే వసుకుని, మీతో చెప్పేది వదుకున్నాను. ఈ సాయంత్రంమే మన ప్రయోగం. మీరు మరేమీ అట్లు చెప్పడానికి వీలేదు. అంతగా అతడు వస్తే, ఇక్కడకు వచ్చినవాడు అక్కడకు మీయింటికి? చాలాదా? అందుచేత మనం ఈ సాయంత్రం బయలుదేరిపోతే, ఏమిల్ని రాజమండ్రిలో మీయింటిదగ్గర డిగ్గరెట్టి, నేను, కేళునియం మామీరు వెళ్లిపోతాను. ఏమంటాడు?"

"ఏమంటాను, మీరంతరి నిశ్చయంగా మాట్లాడుతున్నప్పుడు, సరే, మీయింతు. కాని, మీరు తొందరగా బయలుదేరుతున్నట్లున్నాడు. నావల్ల ఒకపూట మాత్రం ఎందుకు అలస్యంకావడం? అంతే కాక, మీయింటికి మీరు రావడం ఎందుకు; నేను ఎవరితో బయలుదేరేదో అందరికీ తెలుసును; నాతోపాటు మీకునూడా అదే రీతి ఎందుకు? ఉరకు మరేమీ అవకండి, పోనీ, నాకోసమే, నన్ను రాజమండ్రి వేయడంలో దింకెయ్యండి. అక్కడే బండి చాలావీపు అనుకుంది. మీయింట్లు స్నేహమే అట్టే మారించేదు. మా బిగిదాకా నూడా రండి కావాలంటే. అంతేకాని, మీయింటికి రావడం ఎందుకు. ఇందుకు ఒప్పుకొంటేనే నా ప్రయోగం."

"అలాగే, మరి నేను బాగుని వెళ్లిరి;"

"ఇంకా చాలా ప్రేమిందికదా! మరొకగంటపోయి వెళ్లి కూడమా?"

"ఇంకా అటురించి వచ్చి చూల్లాలు సద్దాగేవారి. మరి మీరు అన్నీ సద్దకుని ఉండండి."

క్రిందకు వెళ్లి చూటలు మేనేజరుతో రావిద్దకూ వాటి సాయంత్రమే వెళ్లిపోవన్నారనీ, నిల్లు అంతా ఎంతయిందో చూడమనీ, సాయంత్రంలం మాగుంజుని వెళ్లిదానికి బిలుగా కాస్త భోజనం తయారు చేయించే ఏర్పాటు చేయించమనీ, మెట్లు దిగి రిక్కలో కూర్చుని, పెద్ద బాగుని తీసుకొని వెళ్లిపోమని చెప్పి, మర్రి తీలులోని ఉత్తరం తీసుకుని వదుపుకొన్నాడు. "చిరంజీవి

తమ్ముడు కంకరకాశ్రమి. అనేక ఆకర్షణములు చేసి కామేశ్వర కిర్య ప్రాయమునది. నీవు ఇల్లి యిన్ని దినములైనను రాకపోవటాన ఇచ్చట వాకును మీ వదివకును మిక్కిలి అంతోళనగా నున్నది. నీ కిర్యములో ఏమియినా అస్వస్థతగా నున్నదో వెంటనే టెలిగ్రామియ్యవలెను; తేము ఉభయములకూ వచ్చెదము. అక్కడ నీ వింకను ఉండుట అవసరమయినదో, తక్షణమే టెలిగ్రామియ్యటగాని, లేనిదో నీవు బయలుదేరి వచ్చుటగాని చేయవలెను. నీదగ్గరనుండి ఏవార్తయూ లేకపోవుటవలన నునక్కు పరిపరి విధముల పోవుచున్నది. సాధ్యమయినంత త్వరలో బయలుదేరి రాగోర్తాను. ఇచ్చటకు, నీవు విజయవాడ బయలుదేరిన మరువాడ ఒక పెండ్లి సంబంధమువారు వచ్చివారు. అన్ని విధములూ వాకును మీ వదివకును వచ్చినది. నీకును వర్తగంబదనే అనుకోనుచున్నాము. నీవువచ్చి ఇచ్చవడినదో ఈ మామూలములలోననే వివాహము జరిగించుటకు వారు సిద్ధముగా నున్నారు. ఇంతే సంగతులూ గ్రహించవలెను.—

క. కామేశ్వరకిర్య

ఈ ఉత్తరం కిర్యక దూసిఉంటే—తనను అబద్ధిపడను కుంటుంది. అంతకుంటే పెద్ద నష్టం ఏమీ లేదుగాని, తాను ఎందుకో తనకే తెలియకుండా ఒక అబద్ధం చెప్పేడు. దానిని ముగ్ధులూ ఎందుకు తెలిపేయాలి. అలాగే కొనసాగిస్తేనే తేలు— ఇంకెంత, మరి కొద్ది గంటలు. అంతే ఆమె ఎవరో తానువరో? అయినా ఇప్పటిమట్టుకు తన బీబీలలోని ముగ్ధమయిన సమస్య ఆమెకు సంబంధించినదే. ఆమె తేమంగా ఇంటికి చేరుకొంటే, తరవాత సంగతికి తాను కర్తకాడు. అధమం తన పరిస్థితుల్లో చేయగలిగిన పని, చేసినట్టే అనుకోవచ్చును—

చేతి ఉంగరం అమ్మగా వచ్చిపడెట్టు తనదగ్గర మిగిలిన డబ్బా కలిపితే చూట్టులు నిల్లు చెల్లిపోగా ఇంకా మువ్వలు పాతిక రూపాయలు మిగిలేయి. ఓ, ప్రయాణానికి మరేం లోటు లేదు; తరవాత సంగతికి అటునించి నరుక్కు రమ్మన్నాడు.

తాను బాగునుండి వచ్చేక సర్దుకోవలసి ఉంటుందనుకున్నాడు. కాని, వచ్చేసరికల్లా అన్నీ ప్రయాణానికి సిద్ధంగా అమర్చుకొన్నాయి.

ప్రయాణం చాలా సదుపాయంగానే వడిచింది. కాశ్రమి మొదట్లో ఉన్నంత తృప్తిగాలేదు. రాజమండ్రి దగ్గరపడుకున్న కొద్ది రైలు మరీకొంత నెమ్మదిగా నడుస్తే బాగుంటు ననిపించ పోసింది. ఒకటికే ఏకారణంవల్లవయినా రయలు ఆగిపోడం సంభవిస్తే? అతడు విన్న రైలుప్రమాదాల వృత్తాంతాలన్నీ ఒక్కమారు మనసులో మెరిసేయి. అప్పుడేమిటి కావలసి ఉంటుంది. తాను ఆమెను విడిచిపెట్టి వెళ్లిపోగలడా? విడిచిపెట్టక ఏమీ ఫలితం? ఎన్నాస్య కలిసిఉన్నా ఇంతే. తానేమో వివాహితుడు; ఆమె ప్రస్తుతానికి ఎవరికి చెందినది కాకపోయినా తనయడలమాత్రం ప్రేమ ఉండమకొందు! ఏమీ సావకాశం లేదుకదా! అసలు ఉండదాని! ఏలేదీ తాను వివాహితుడుకదా! వివాహితులయినంత మాత్రంలో వాళ్ళ మనస్సు చలించదనీ, వాళ్ళమీద ఇతిరుతు

మనస్సు కలగరాదనీ ప్రకృతి సహజమయిన వియమం ఏమీ లేదు కదా! అలాగే ఉండేమాటైతే, ప్రపంచంలో ఇన్నిరకాల రహస్య మహిమంగ ప్రణయవ్యవహారాలు నందరినీంచదాని! నీ తెలాగుంటుంది?

“ఏమిటి చాలా తీక్షణంగా ఆలోచిస్తున్నారు?”

“ఏమీలేదు, ఇంకెన్ని స్వేచ్ఛుంది మన సంయుక్తప్రయాణం అని?”

“మీ కంకర కిర్యగా నా నుండి తప్పించుకోవాలని తనా తనాగా ఉండన్నమాట?”

“నా కెలా గుంటుందనుకొంటే మీకు తృప్తిగా ఉంటే అలాగే అనుకోండి.”

గోదావరి బ్రిడ్జిమీద రయలు సదున్నప్పుడూ ఆమె అంది “ఎన్నోమార్లనుకొనేదాన్ని, ఈ రైలు మీంచి కిందకు మాకేస్తే, అని కాని, అవిధంగా వదిలండి దృష్టిని ఆకర్షించడం వాకు అవసరం. లేకపోతే, ఎప్పుడో మూకుగాలుగళ్ళ క్రితమే ఆపని చేసిఉండేదాన్ని. అసలు కుదిరి! దేనికయినా స్వతంత్రం ఉంది గాని చావడానికి మాత్రంలేదు.”

తన మామూలు భోరణిని “ఎందుకులేదు; ప్రతిదినమూ ఎన్నో ఆత్మహత్యలు జరుగుతున్నాయి” అన్నమాట మృరించివా, అందులోని ఆసందర్భమయిన సావనను గుర్తించి, “ఆత్మహత్యకు ఉపయోగించేదీ, ఒకమూలకు కూర్చోని విచారించ దానికి ఉపయోగించేదీ అదీ స్యాతంత్ర్యమేనా? అనవసరపు ఉద్దేశం లేకుండా, ఇంత విచేతనంగా మీరు మాట్లాడడం నాకు అపచందంగా ఉంది.”

ఆమెచేరిదుమాయిలో కట్టబడిన చిన్న పెట్టె ఒకటి అతని చేతిలోఉంచి, “ఇది మీ ఆవిషకు. మీకు ఆవిషదగ్గర ఎలాగూ ధయించేకుకదా. నేనిచ్చేపని చెప్పండి. అసలిది తిన్నగా ఆవి డకుపోవులో సంపాదించుకున్నాను. అయినా మీ చేతిలో మీకు స్వయంగా ఇవ్వడం మరీ బాగుంటుంది. ఏమంటుందో అనితే స్వయంగా చూసుకోవాలి; అంతవరకు మీరు చూడకూడదు గుమండి” అంది.

“నాకు మా ఆవిషదగ్గర ఎంత ధయం ఉందో పరీక్షిస్తున్నట్టు న్నారు?” అంటూ కొటు లోపలితేలులో పెట్టుకొన్నాడు. చేతి గుమాయిమీద చాలా చక్కని నగిషీవని ఉంది; కమ్మటివాసన కూడా వస్తూంది. ఏ పెంట్లో, సరిగా పోల్చునవకుండా ఉంది.

ఆమెను ఉట్టాలో ఎక్కించి తిరిగివచ్చాడు. కంకరకాశ్రమి, కొంతసేపటివరకూ చివరి రెండునిమిషాల్లో జరిగిన సంగతులే మన ములో మెదలసాగాయి.

“మా బిధివరకూ రాయా?”

“ఎందుకూ, మీమీద నాకు అవతురి నమ్మకం లేదు. నేను అక్కడ తడిమోస్తేవనువాళ్ళలో మరొకమారు కూడా నేర్చి. తిప్పకుండా మీకు బ్రాగ్రామిస్తూ నున్నాను; అసలు అనెకం చేస్తూరెండి. వస్తేమాత్రం తిప్పకుండా వెళ్ళండి.”

“ఎందుకు వెళ్ళనూ, అందులోనూ మిమ్మల్ని ఇంత క్రమ పెట్టినందుకయినా వెళ్ళను. మీరు తొందరగా బయలుదేరరు. అక్కడ శేషునిగా ప్రవేశించాక ఏలుచూసుకొని ఒక ఉత్తరం రాస్తాయకదా, ఎందుచేతంటే మిమ్మల్ని ఇంతవరకంటే మరిచిపో గల సమయం” అంటూ ఆమె జబ్బా ఎక్కి కూర్చుంది.

అతడు మామూలు అందాలు చూపున, ‘నమస్కారం నెలపు’ అన్నాడు.

ఆమె మొగం లిప్పి, “నమస్కారం” అని మళ్ళీ మొగం అటు తిప్పేసుకొంది. జబ్బా వదిలిపోయింది. ఆమెకు మాట లాగలేకపోవడమే కాదు, కళ్ళలో నీళ్లు నిండిఉన్నాయి. అంతే కాదు, తనకు తెలియకుండానే కాస్త్రీకళ్ళలోనూ నీళ్లు కమ్మాయి. జబ్బా ములుపులిరిగే సమయంలో తప్ప ఆమె వెనక్కి తిరిగిచూడలేదు. అప్పుడు చూచినా, మరి బాధలేదు, కళ్ళలోని నీళ్లు కనబడవంత ఎడం ఉంది తమ మధ్యను—

రైలు ద్వారాపూడి బాటేవరకూ అతని మనస్సు ఒక తిన్నగా ఆలోచించే స్థితికి రాలేకపోయింది. ఆమె ఎదురుగా జబ్బాలో కూర్చున్నట్లుగానే, రైలులోపాలు జబ్బా సమాచారంగా పరుగుడుకున్నట్లుగానే గోచరించ పోగింది.

ప్రక్కనుండి ఎవరో “అగ్గిపెట్టుంటే ఒకపాటి ఇప్పిస్తారా?” అవడంలో అతను మామూలు ధోరణిలో పడ్డాడు. లేదంటూనే తేలు తిడిమి చూసుకున్నాడు రైలుటిక్కెట్టు భద్రంగా ఉంచారేదా అని.

ఆమె యిచ్చిన పెట్టె తగిలింది. తనీ వాసన చూసేడు. ఆమె తన భార్య కిమ్మంది. ఆమె వ్యయంగా విప్పి చూడవలసిందేకాని, తమ ముట్టుకొనైనా చూడదట—అనుకొంటూ చేతిరుకాలు నెమ్మదిగా విప్పేడు. ఇదేదో కొత్తరకం పెంటుపెట్టే; కానిది తరకు చూసినదికాదు; అయితే లోపల సీసాలేదు. ఏమిటి చెప్పా ఇది ఉత్తరమా? అరె, తన భార్యకని చెప్పి, తనకే రాసిఉండే.

మిశ్రులు క్రికంకరకాస్త్రీగారికి: ఈ ఉత్తరం మీరే చదువు తారని నాకు తెలుసును. మీరెక్కడ, మీకావోయే భార్య చదివినా ఇందుకుమూలంగా మీ నురించి చెబుగా ఈపొందివలసిన పరిస్థితి కలగడనే నా వమ్మకం.

మీ మాటలనుబట్టి మీరు అవినాసీకులని నేను తెలుసు కొన్నాను. అయినా మీరు ఆధునికం చెప్పడంలోని మీ సదుద్దేశాన్ని నేను అర్థంచేసుకోగలిగే సమకొంటున్నాను.

మీవంటి నిగ్రహమూ, పరోపకారబుద్ధి కలిగినవారు, అందులో ముఖ్యంగా నావంటి మనిషిని, ముందుజనకలతో నిమిత్తంలేకుండా మీ కిచ్చి ఉన్నంతవరకూ సాయం చేసినందుకు, మీరు అన్ని విధాలా అభివృద్ధిచెందాలని భగవంతుణ్ణి ప్రార్థించడం కంటే నేనేమీ చెయ్యలేను.

మొట్టమొదట తెలుసుకోలేకపోయినా భావనారాసుగ వ్యభావం నాకు తరవాత తాగానే తెలిసివచ్చింది. అతడు వెళ్లి బాతున్నాడంటే, మరి తిరిగి రాదనీ, ఏదో వా రంటాలు నేనువది

ఇల్లుచేరుకొంటానని భూరుకొంటాడనీ తెలుసును. అయితే చూ యిల్లా పరిసరాలు వీటి నురించి మీకు కొంత తెప్పేయకదూ, ఎక్కువ రాయడం అవసరం. నేను ఆలోచిస్తే ఇంటికి వెళ్ళినా ఈ లోకాన వెళ్ళినా పడవలసిన అవసరం ఒకటే. భవిష్యత్తులో ఏ ఆకాశకాస్త్రమూ కనబడని దైనికయాత్రాక్రమమూ ఒక్కటే. అందువల్లమరొక చాలుగ యిదు లోకాలు ఉండిఉన్న నేనునుకున్నాను—అనలు ముఖ్యకారణం మీవంటి మిశ్రులు దొరకడం. అయినాదు లోకాలే ఆయెను; అటువంటివి మళ్ళి ఎన్నడయినా వస్తాయా నా జీవితంలో.

నేను ఎక్కువ రాయడం అవసరం. మీ అన్నయ్యగారి ఉత్తరంలేచ్చి పోస్తుంటే వాడగ్గర పడేసేడు. కొందఱులే చెప్పిన గదిసంబంధ తప్పుగా వినిఉంటాడు. నేను వా ఉత్తరమేమోనని చూసేను. కాదు వెనకవక్క ఈ మామూలమూలోనే వాడు వివాచాను జరిపించుటకు సిద్ధమగువాడైతే అన్న మాట కనబడింది. అసలది కనబడకపోయినా నాకు తెలిసింది మామూలు ధోరణిబట్టి. మీకు ఎంతసేపూ మీ అన్నయ్య, వదిన గారు, వీల్లలు వీళ్ళనురించిన మాటలేతప్ప, మీ కుటుంబానికి సంబంధించి వచ్చేదికాదు. కాక, నేను వేసే ప్రశ్నలకు మీరు ఆలోచించి ఆలోచించి చెప్పే సమాధానాలు వీటిమూలంగా నాకు అనుమానం లేదు. అయితే మీరాదిననాట కను చివరితరకు నేనాడేను.

నేనేమో యిది బహుమతి అని యిస్తున్నానుగాని, నిజంగా నాఖర్చులు నేను భరించుకోదామే; ఈ వారంలోకాలు అయినదీ, ఇదివరకు దీ చూడాలి చిల్ల మీరునన్ను తీర్చినవ్వరు; నాకు తెలుసును. ఈ పెట్టెలో అనుగుణ (సిల్క్రెసుద్దిలింద) ఒకమారు రూపాయిల నోటా ఒక చిన్న ఉంగరమూ ఉంటాయి. ఆ ఉంగరము మీరు చేసుకోవోయే అమ్మాయి వేలకి తప్పక సరిపోతుంది; మీ డబ్బు వామూలంగా చాలా ఖర్చయి పోయిందిగనక, ఇది మీకు అవసరం అయితే ఉపయోగిస్తారు. కాని, ఏమాత్రం వీలున్నా ఒక సిల్క్ర బీర కొనిఇవ్వండి మీ సవరణపుకు—ఈ రెంటి మూలంగానయినా మీకంటి నుంచివారు వచ్చు వ్యాపకం చేసుకుంటూ ఉంటారంటే నాకదోక తృప్తి. మిమ్మల్ని చెడవకుండా ఇలా విడిచిపెట్టగలుగుతున్నందుకు వచ్చు నేను అభినందించుకొంటున్నాను.

నా నురించి మీరు మరేమీ గాభకా పడవక్కరలేదు. ఒక మారు ముహూర్తం పడిన వ్యక్తి అందం ఎలాగయితే తిరిగి రాదో అలాగే నేను మరి తెలివితక్కువ సామాన కృత్యాలేని చెయ్యవని మీకు హామీ యిస్తున్నాను. ఎటు చారి చూపలేని సామాన కృత్యాలకంటే, ఎందుకూ పనికిరానిదయినా సామాన్య దిన చర్య మేలని గ్రహించుకొంటున్నాను. ఏమంటే, అందువల్ల వ్యక్తి ఏ ప్రయోజనం లేకపోయినా, సాంఘికమయిన అవసరం మాత్రం పడవక్కరలేదు—

ఒక్కొక్కప్పుడు ఎందుకో మనస్సు మెంతో భారంగా ఉంటుంది. పరిస్థితుల్లో ఎటువంటి మార్పులేకపోయినాను. అటువంటిప్పుడు కూడా ఎదురుగా ఉన్న బాళ్ళతో చెప్పుకోవాలని

అందుకు, అందుచేత ఎవ్వరయినా అనువచ్చు నీరాజో, సంతోషం చేసుకొని ఉత్తరాలు వస్తే నీకు రాసివేసినవోంది. కా ఉత్తరాలన్నీ మీరుజవాలు వ్రాయవలెనని చెప్పారు. నామనసులో మాటలు సహృదయులూ సహృద్యులూ అయినవారికి చెప్పకోవలసినన్న సంకల్పంతో నాకు చాలును.

ఈ ఉత్తరం రాయడం పూర్తి అయిపోయేక కొంతా మనం కొన్ని గంటలు కలిసికంటాం. అప్పుడే మీదగ్గర కింపు పుచ్చుకొంటాను.

తాళాలం :- ఈ గెండు ఎవ్వడో మా మనస్తో నాకు ఇచ్చివది. ఇన్నాళ్ళను నాటిని ఈ విధంగా సార్థకంగా నాచే అదికానం వచ్చింది.

1914

ఉత్తరం వదలడం పూర్తికాగానే అరణ్య అవధుల్లోంగా పెట్టి అనుమతం వచ్చువులు గెండులో తీసి చూసేను. అది మళ్ళీ పెట్టి పెట్టి చేతియెక్కువ రేఖలగా మట్టిలోపల కేలులో పెట్టుకొని, ఇంకొక్క చేరగిలించి కట్టి చూసుకొని, ఆలోచించుచుగాడు. తన ఏ స్థితిలో తీసి ఇంకొక్క వల్లవదా అది. చివరికి ఒకటాన సమాధానపడ్డాడు ఇక్కడక్కడ దిగినా కంటకే బండి ఉందిను. అంతలోనే ఈమధ్యలోపలలో ప్రయాణం చేస్తే, తనది కాని వేషంగా ఉంటుంది. అట్లుంటే బండి రావడానికే నాదా అట్లే వ్యవధి ఉందిను అనుకొన్నాడు. కాని, తన అక్కడికి వెళ్ళక ఇంకొక బుద్ధి పుట్టింది.

ఇంట్లో, మొదట్లో తన ఈ ప్రాంత ప్రస్తావన అన్నయ్యలతో తనకు వివర వచ్చుతేను; ఎవరో తనకు అడిగినవారికి వచ్చిన మరలిన తక్కువ సంఖ్య నిండర్పాటిగా చూసుకోవడం చేసుకొంటుంటే కాని, మరి తన నిశ్చయించుకొని, ఉన్నాడన్న సంఖ్య నుండి "నీరే, నీ యిద్దరు, ఏదో ఒకటి కనక కావలసిన మా కోరిక" అన్నాడు.

"నీవువ్వ నీ చూసేరాకువదా అన్నయ్యో!" అన్నాడు కంకం.

"ఎందుకురా, నీకు వచ్చిన తరవాత మాకు మరి వచ్చకపోయే మేమిటి? అయితే ఈ మామూలులో నీ ముహూర్తం పెట్టించేస్తే..."

"అదంతా నీ యిద్దం అన్నయ్యో! వాళ్ళెలా పెట్టించేసి క్షతిలో చేరకొంటాడు. ముందుగా నీ, నీలయినంత మాత్రంగా ఒక సంవత్సరానే జరిగించేస్తే మేలనుకొంటాడు. అయితే మరి ముందు వచ్చే వల్ల చూడవలెక్కర్లేదంటావా?"

"నాకేం నీవార కోడలవచ్చి కళ్ళవంటున్నా ననుకొంటున్నా చేమిటి? ను విన్నవించుకు ము యిద్దం. మీ వదిలను పెట్టి విర్రాట్లన్నీ చెయ్యమను."

పెళ్ళి యంతా పదిరోజులందరగా కంకరాట్టికి ఉత్తరం వచ్చింది. అదిచూచగా అనువచ్చు నీరాజో చాటుచి ఉంది.

మిత్రులు క్రి కంకరాట్టిగారికి!

నేను నాకోసో యిద్దంలు వస్తే మీకు చెప్పకొందామనుకొంటాంటే మీరే నన్ను చిన్నలలో పెట్టేసిపట్టుకున్నారు. నోరెలోపడ అవును జారించిచి తెలిసి రీయదలచిపట్టుగానే మీరు నన్ను చేసుకోవోతున్నారేమో ననిపిస్తూంది. నామీది జారికొట్టి మీరు మీ జీవితాన్ని పాడుచేసుకోవడం నా కంకరాట్టిం యిద్దం చేదు. మీరు నాని విజయవాడలో సహాయంచెయ్యడం కంటకే చేదు. అట్లుంటే అక్కడికో పతి. కాని, ఇప్పుడు మీరు నేను బోయన్న అనిగని తరవాత ఇంట్లో తీసుకోవాలంటే, మన ఉధయలలో యిద్దంలున్నా చాలా కష్టమగుంది. అందుచేత నాగా ఆలోచించండి. అసలు మీ కంటకంటే బుద్ధి ఎలా పుట్టింది? మీరు మనదా నన్ను భార్యగా స్వీకరించగలరారే! నావలన గుఱవడిగలరని నమ్మకం ఉందా! నాకుంచి మీరు కోరుతున్న చేమిటి! ఎదురుగా ఉన్నప్పుడు మీరు వివాహీనులైపోయేరు; తరవాత యీవాడు ఉత్తరం రాయడంనా, నా యిద్దం కనుగొక్కడంనా, పెద్దవాళ్ళ మధ్యన పెళ్ళిమాటలు నడిపించేరు. గడుసు నాటి. నిధిభార్యకంగా మీదగ్గరనుండి ఈ ఉత్తరానికి స్పృహకర మయిన జవాబు రావడమింకో, నేను నా నిశ్చయని కాపాడుకొండిగాను తిరిగి ఇల్లు విడిచిపెట్టవలసిఉంటుంది. నీ నింత నిర్వ్యాసమాటంగా రాకానని కోపం తెచ్చుకోక, మాయా నికా సంగా ఆలోచించి జవాబు రాయండి; ఇప్పటికయినా ఏమీ మించినావేదు. మీకు గుఱవడగలంన్న నిర్వాసం ఉంటే తప్ప వచ్చే కాదు, ఎవరినీ చేసుకోవచ్చు.

1914

ఇద్దరూ వారెగిలో కొంతసేపు ఏమీ మాట్లాడలేదు. చివరికి ఆమె అంది. "పోనీ నేను అంతగా రాయకున్నావనయినా నాకును మాటలు రాస్తే, ఉదా అది కష్టమయిపోయింది. కాని తనకి అంతగా చిన్నబట్టాలి కానీ పెట్టినట్లు రాసేను. మీరే తీరుకొండి, మీ నియ్యమధ్యలకి ముందు నేను పది చేర్చి పదికల ముద్దులు చేసెను" అంటూ ఆమె ఉత్తరంకొనిపోయి మీద పడిసింది.

"పదికలే! అయితే ఈ రాత్రి చాలుమిందో చాలదో మరెందు కలగ్గం, ఒకటి రెండు నూదూ" అంటూ కొనిపోయి ముద్దు పెట్టుకోవగాడు.

"అమ్మాయిపాపం, కొనికంటేయిన బుగ్గులు కన్నులు పడిపోతున్నాయి. అంత తెలుసుకోవడం" అంటూ చేతిలోని కొనికం లాగి గ్రంధవేసి, నిద్రలో నుదున్న ఆమెని తల వదిలకొని వచ్చి ముద్దుపెట్టుకుంది.

వసంతశ్రీ

✽

శ్రీ యామిణి వద్దనారస్వామి

మధుర మధుమాన యామినీ మందహాస
వీచికలలోన నూగాడు విభవ మెల్ల
నీమనోహర గానమై నెగడుటకును
ఎంత రవ మొనరించితివే పికంబ!

నేనెల సోనలూరు విరితీయని చూపుల తక్కు జెక్కులో
మానిత శాశికారమణి మాధుర్యం కురియించు నెత్తలా
స్థాన యశోవిభాసుర సుధామయమూర్తి చెలంగ ధన్య నం
లొన విశిష్టమై యెనంగ ధన్యతఁ గాంచె రసాల మొక్కట

కాకలికా రసస్ఫురిత గాన విమోహిత నర్తకంబ నా
భాగ్యకలముతో నెనంగునట్టి పికంబని నిన్నులోకములో
ప్రాకట గౌరవస్ఫురణ వర్ణిలఁ జేయుచునుండఁ గాన శో
భా కరిమైన నీకృతిని పాడినె. అచ్చటఁ జేరి; కోలీలా!

చల్లని నీడలగ సుధలు చల్లెడి పూవుల కావులగ యశో
మల్లిక కోరకించు కులమంజుల సంఘదలగ ఫలప్రసూ
నల్లలితాశ్మ జేజమున చాచునెల్ల సాలయప్రభా
వల్లరిలోన ఆడుచును పాడుము రాజరసాల నెత్కృతుల్.

లింగము చందముగల బయారపు క్రొందరుకుల జయస్సులొ
పొందయి జాళువా బరపు పాతుల లేత చిగుళ్ల జంటలగ
సుందర మూర్తిమై సుకవి శోభలు రాజరసాల మొక్కట
ఎందును వెంచి పేరుగొను నద్ది మెటుంగనె నీవు కోలీలా!

లలమల పాన్పులో చిగురుటాకుల ఓగిర మారగించుచుగ
చెలిమియు, బల్మి, పల్కుబడి చెల్లగ నల్లన లేతి గొమ్మపై
వలలిత పంచమస్వర రసస్ఫుర చార్ద్రమనోజ్ఞ కాకలి
విలసితగాన మాధుర్య విశ్వమునగ విరజమ్ము కోలీలా!

గున్నల వన్నెలగ గొనరు కోర్కులుకూడ ఫలించ మాధవీ
కన్నుల మూర్తియాయ నరనర్త మెటుంగు కసాళ రాజ నిగ

మన్నవ మీరఁజీరి యనమాన గతిగ నరివారిలోపలగ
మిన్నగఁజూచి కోరికల మీరి ఫలంబు లొనంగు కోరికల!

తోరపు రూపుతో కొదమ తుమ్మెద ఝాంక్షతి తోమగాగ బం
గాయ మెఱుంగు లేఁజగురు కన్నెరి కంబు రసారంబుగా
సారరసాలరాజ సుయశఃఫిర మోహన కాకలికుసూ
కార నినాద మాధురుల గాయనరత్నము కమ్ము కోరికల!

అలరు జోంపల యుయ్యెలలో లతా భాను
పాల పావకు జోల పాడువేళ,
పూదోట పడఁతి సొంపుగ పాటసారిపై
కుసుమాక్షతావధుల్ కురియువేళ,
కోరికించిన మల్లికారామ ప్రకృతికి
వనలక్ష్మి గీతాలు పలుకువేళ,
కుసుమించి మందార కుసుమాంగి ప్రణయ గీ
తికలతో తుమ్మెదగ్గ త్రిప్పవేళ
తిరిగి వెన్నెల నెఱజాణ నరనమధుర
కోవభావ విలాస వృత్తంబులోన
విశ్వ విబుధుని సంతోష పెట్టువేళ.
ఈవసంతపు నీరి నిన్ను నేలుఁగాక

గలగల ధ్వనులతో నెలయేరు కెరటాల
చిలుతగాలికి పాట చెప్పవేళ,
పసిడి కాంతుల పాల భాను మూర్తిని జూచి
మురిసి జక్కవ కేలుమోడ్పు వేళ
తొలునంజ మల్లెతావులతో నమీర గా
ర్చికుడు ముల్కొల్పులగ పాడువేళ,
లేత వెన్నెల వెండిపూతతో శశి కేళ
దినువీధి వాహ్యుని పెడలు వేళ
ప్రకృతిభామిని సహజ శోభా విలాస
ముగ్ధ భావామృతానంద మూర్తియాయ
వరలుచున్న వసంత సౌభాగ్య నీమ
విజయగీతాలు పాడుమా కేర్చి వికమ!

అస్తితావాదము

(Existentialism)

శ్రీ పి. గణపతిరావు

కొత్త కొత్త కాలముల తరుణిలోను, అలంకరణలలోను ప్రపంచంలో ప్రాప్తమైన అగ్రభావమని అంటారు. కొత్త వాద్యమోద్యమాలు, తత్త్విక సిద్ధాంతాలు బయలుదేరడమేమిటో కూడా అగ్రభావాలను ప్రాప్తమే. నిజానికి అస్తితావాదం (Existentialism) ప్రాప్తంలో బయలుదేరిన మూల సిద్ధాంతం కానేకాదు. కాని ప్రాప్తంలో ఈ వాదం ఒక కెద్రునాగి మూలం లేకపోయింది. ఫ్రెంచి మేధావు లెవీ బ్రెయిల్ వాదానికి కాగా చేయూత ఇచ్చి, తరువాత దీన్ని సులభించి విరివిగా ప్రచారం చేశాడు. శ్రీ లెవీ బ్రెయిల్ ఫ్రెంచి వాద్యంలో అస్తితావాదం ఆధారంగా తీసుకున్న రచనలన్నీ బయలుదేరాయి. క్రమక్రమంగా ఈ వాదం విగతమైన పాశ్చాత్య దేశాల్లో కూడా వ్యాపించింది. ఇటీవల ఈ వాదద్యాయలు మన తెలుగువాద్యాయంబినా కూడా కొంచెం కొంచెంగా ప్రవరిస్తున్నాయి.

అసలు మొట్టమొదటి ప్రాప్తంలో ఈ సిద్ధాంతం బయలుదేరినపుడు ప్రతికాప్రపంచంలో కాగా వాదమూలీయంగా, ఆ దేశంలోని పెద్ద పెద్ద తత్త్వికులు, వారి సంబంధించిన పత్రికలు దీని గోత్రం పెట్టలేదు. కొందరు ఇది పుస్తకంలో పుట్టి నిఖాగా మాదిపోయే వాదమని, ఇందులో అంత లోతుగా తరించి చూడవలసి అంత విశేషం ఏమీ లేదని అభిప్రాయపడ్డారు.

కాని అస్తితావాదం అంత తేలికగా కొట్టినయ్యవలసిన వాదం కాదు. ఇది, ఇంతకుపూర్వం అమలులో ఉన్న పాశ్చాత్య తత్త్విక సిద్ధాంతాలన్నీంటిని పూర్వపక్షంచేసి ఒక విమూలన జీవనదృక్పథం సృష్టించిన సిద్ధాంతము. ప్రాచీన పాశ్చాత్య తత్త్వికుల దృక్పథాలు కొన్ని కొన్ని ఈ వాదోత్పత్తికి ప్రోద్బలం కలిగి వేరొంది ఉండినవచ్చును. కాని ఇది ఒక మూలసంస్కారంతో అవతరించి, పూర్వ సిద్ధాంతాలన్నీటికన్నా భిన్నమైన కొత్త తత్త్విక సిద్ధాంతమనే గౌరవం పొందింది.

అస్తితావాదము

అస్తితావాదం అన్న పేరులోనే ఈ వాదస్వభావం ధ్వనిస్తున్నది. అస్తిత అంటే ఉనికి అన్నమాట. (Existence) ఎగ్జిస్టెన్స్ అన్నమాటకు కూడా ఇదే అర్థం. Existentialism అంటే ఉనికి సంబంధించిన వాదం అని అర్థము. ఈ అస్తిత మానవునికి సంబంధించినది. అంటే మానవుని అస్తితకు ప్రాధాన్యమిచ్చే వాదమని తార్కికము.

అయితే ఇంతకుపూర్వం ఉన్న పాశ్చాత్య తత్త్వికాస్త్రములు మానవాస్తితకు ప్రాధాన్యం ఇవ్వలేదు! ఇస్తే ఈ వాదంలో మానవునికి కొత్తగావచ్చిన ప్రాధాన్యం ఏమి ఉన్నదని ఎవరికైనా సందేహం కలగవచ్చును. కాని అస్తితావాదంలో ఉన్నంత మానవత్వ త్రాముఖ్యము ఇతరపూర్వం అమలులో ఉన్న పాశ్చాత్య తత్త్వికాస్త్రాలలో లేనేలేదని అస్తితావాదులంటారు. ఈ విషయం పరిశీలించడానికి అస్తితావాదానికి పూర్వం అమలులో ఉన్న పాశ్చాత్య తత్త్విక సిద్ధాంతాల ప్రధాన దృక్పథాలిక్కడ సంగ్రహంగా పరిశీలిద్దాము.

అస్తితావాదానికి పూర్వం ఉదయించిన తత్త్విక సిద్ధాంతాలు రెండు విధాలుగా విభజించవచ్చును. వీనిలో మొదటిది ఆదర్శవాదము, (Idealism) రెండవది, భౌతికవాదము (Materialism)

పాశ్చాత్య దృక్పథవాదం స్టేట్లో ప్రారంభించి హెగెల్తో ఒక అవధికి వచ్చింది అవచ్చును. స్టేట్ మన విజ్ఞానం రెండు విధాలుగా విభజించాడు. మొదటిది దైవవిజ్ఞానం అనగా మైన విజ్ఞానము, రెండవది ఆదర్శ విజ్ఞానము. సాందర్భము, ధర్మము, మొదలైన ఆదర్శభావాలన్నీ ఈ ఆదర్శవిజ్ఞానానికి సంబంధించినవి.

అయితే మొట్టమొదటి దైవవిజ్ఞానాధారిత సంబంధించిన విజ్ఞానముతో భిన్నప్రమాదభూయిష్టమనీ, ఆదర్శవిజ్ఞానం మాత్రమే సత్యమైనదనీ ఇతరు నిర్వచించాడు. ఈతని నిర్వచనం ప్రకారం ఆదర్శవిజ్ఞానాన్ని అనుసరించి మానవప్రవృత్తిలో ధర్మాధర్మనిర్ణయం చేయవలసిఉంటుంది.

ఇలాగే బేరేయి పాశ్చాత్య దృక్పథవాదులు బేరేయి ప్రధాన దర్శనాలు ప్రతిపాదించారు. వీరికి ఈ ఆదర్శభావాలే సత్యమైనవి. ఈ ఆదర్శాలను అనుసరించి, మానవప్రవృత్తిలో యుక్త యుక్తనిర్ణయము, సత్యాసత్య నిర్ణయము జరుగుతూంటాయి.

ఇక భౌతికవాదం (Materialism) దగ్గిరికి వద్దాము. ఆదర్శవాదంలో మనస్సుకు, మనోవీర్యములైన భావాలకు వచ్చిన ప్రాధాన్యం ఇక్కడ (Matter) పదార్థానికి వస్తుంది. మార్కుస్ నిర్వచించిన గతి తార్కిక భౌతికవాదంలో కూడా మనస్సు తన విధానము, వర్తకలహము మొదలైనవి ప్రధానవిషయాలు. ఈ విషయాల అనుసరించి చివర ధనస్వామ్య (Capitalist)

సంఘంలో ఉండిన పరస్పర భర్తవైరుధ్యాల వ్యాపారా గ్రాహికవర్గ నియంతృత్వంవైపు త్పరగమిస్తున్నదని మార్క్స్ ప్రతిపాదించాడు. ఆయాకాలాలలో ఏర్పడిన పాంఘిక దర్పాలు, మత విశ్వాసాలు మొదలైనవి ఆయాకాలాలలో అమలులోఉన్న శాత్రు పరిస్థితుల మూలంగా ఏర్పడినవేననీ, అంతకంటే వాటిలో పర మార్థం ఏమీ లేదనీ, ఆ పరిస్థితులు మారిపోయిన పిమ్మట అవే పట్టుకుని వేళ్లాడినది నిర్ణయ వ్యతిరేకపంథా అవుతుందనీ మార్క్స్ గతి తార్కిక శాత్రువాదం ప్రతిపాదిస్తుంది. ఏదాని మార్క్స్ నిష్ఠ దృక్పథం ప్రకారం పరమ నిత్యస్వరూపం (Absolute Truth) అనే దీని లేనేలేదు, అందుచేత మార్క్స్ నిష్ఠ దృక్పథంలో దైవసాక్షాదరణం ఒక పారమార్థిక నైతిక దృక్పథాన్ని అనుసరించ గుండా లేవలం, తాత్కాలికగతి తార్కికశాత్రు పరిస్థితులనుబట్టి మారిపోతుంటుంది.

ఇలాగ నేటి ప్రపంచంలో మానవుని కర్తవ్యనిర్ణయంలో అనేక క్లిష్ట క్లిష్టములైన నైతికదృక్పథాలు ఏర్పడుతున్నాయి. ప్రపంచం లోని ఆయామతాలపరిశీలించినా అవి మానవుని కర్తవ్యనిర్ణయంలో వేరైన మార్గాలు చూపిస్తున్నాయి. మతదృక్పథంలో ఈశ్వరుని కొక పారమార్థికసత్య ఉన్నది. ఈ ఈశ్వరుని ఉనికి తార్కికంగా నిర్ణయించినా, లేక లేవలం నివ్యాపాన్ని బట్టి నిర్ణయించినా మాన వుని నైతికాచరణం ఆయావిధములైన దృక్పథములనుబట్టి పరిమిత మైన పంథాలో సాగిపోతుంటుంది.

ఈవిధంగా ఆధర్వవాదాన్ని బట్టి చూసినా, తాత్వికవాదాన్ని బట్టి చూసినా, లేక మతదృష్టిగా చూసినా సామాన్యవ్యక్తిగతం అన్యతంత్రమై ఆయాదృక్పథాల ఆధర్వప్రాప్తికి అవకాశముయిన ఆచరణవ్యాపారే పూర్వర్యం పొందగలుగుతున్నది.

అన్తితావాదం ఈ క్రమాన్ని తల్లించుటచేసి మానవాన్తికే ఎత్తుల (ప్రాధాన్యము, స్వాతంత్ర్యము ఇచ్చున్నది. వా పోల్ సార్త్) 'Existentialism and Humanism' అనే గ్రంథంలో 'Man is nothing but that which he makes of himself' అనే వాక్యం అన్తితావాద ప్రధానమూలమునీ నిర్వచించాడు. మానవే త్యామహావంగా మానవజీవితం పరిణమిస్తుందని నై అంగ్లవాద్యధి ప్రాయము. ఈ సూత్రం అన్తితావాదులు ఈత్రండి విధంగా వ్యాఖ్యానిస్తారు. మానవుని స్వీయజన్మత్రమే స్వప్రపంచం తెలి నీన విషయం. ఇదిగాక మానవజన్మస్వభావం ఉద్భవించిన పీఠాంతాలన్నీ పారమార్థిక సత్యము కావాలవు. ఆధర్వవాద మైనా, తాత్వికవాదమైనా ఒకవిధమైన సంభావ్యత (Possibility) మూలమేగాని అంతకంటే అధికమైన పారమార్థికత ఈ పీఠాంతాలలో లేనేలేదు. మతవిశ్వాసాలు, శాస్త్రీయవిజ్ఞానము (Scientific knowledge) ఇల్లాంటి సంభావ్య పీఠాంతాలేగాని అంత కంటే అధికమైనవి చెప్పడానికీ వీలులేదు. అందుచేత మానవుడు తన జీవితం ఏవిధంగా మలుచుకోవాలంటే ఆవిధంగా మలుచుకో గలడు. ఆవిధమైన పరితార్త స్వాతంత్ర్యం మానవుని కున్నది. ఈ నిరంతర స్వాతంత్ర్యావ సరణమే మానవ జీవితలక్ష్యము. సంగ్ర హంగా చెప్పవలసినదే ఇదే అన్తితావాదంలో సారాంశము.

అయితే దీనినిబట్టి ఏ వ్యక్తి అయినా తన ఇష్టం వచ్చినట్లు సంవరించవచ్చునని భావించకూడదు. ఇక్కడ మానవుడంటే ఒక ప్రత్యేక మానవవ్యక్తి కాదు. అందుచేత ఏ వ్యక్తి అయినా ఒక నిత్యాయానికచ్చి కార్యాచరణలోకి దిగిబెప్పుడు తాను మానవ జాతిలో నివసిస్తున్న వ్యక్తిలా ప్రవర్తిస్తున్నానని భావించి ఆ విధంగా ప్రవర్తించాలి. అంటే పర్యమానవసంఘానికే శ్రేయస్కర మైన మార్గంలో ప్రవర్తించాలన్నమాట.

అయితే ఆ శ్రేయోమార్గం మాత్రం అన్తితావాదం నిర్వచించదు. అది ఆ మార్గనిర్వచన స్వాతంత్ర్యము, ఆచరణ వ్యాతంత్ర్యము మానవునికే వదిలివేస్తుంది. ఏదేనా ఒక కార్యాచరణలో యోగ్యాధ్యాగ్యతలను శుశించిన సందేహం వచ్చినప్పుడు మాన వాంతిరాళంలో కలిగే సంకోచమే కర్తవ్యాగర్తవ్య నిర్ణయానికే తోడ్పడవలసి, సంకోచభావం కలిగినప్పుడు అధ్యాగ్యతను మాన వుని! స్ఫురించవలసి అన్తితావాదుల అభిప్రాయము. ప్రేరణని బట్టి అన్తితావాదం ప్రకారం మనుష్యుల దైవసాక్షాదరణలో తోడ్పడే నిత్యనిర్వహితా లేనీ లేననీ, మానవుడే ఏమీకాని కా మీనం తన పర్యం నిర్ణయించుకొని ప్రవర్తించాలనీ తేలుతుంది.

ఈ విషయానికే ఇక్కడ సార్వ ప్రాసీన ఒక ఉదాహరణ ఇస్తున్నాను. 1940 లో జర్మనీ ప్రాచ్యురేకం ఆక్రమించిన రోషల్లో ఒక ఫ్రెంచి పాడుడు జర్మనీ అధికారులతో చేరుకుంటే వానికి సహాయం చేశాడు. కాని ఈ విషయంలో అతని అతని భార్యకు ముగ్ధ పెద్దతగాదా వచ్చింది. వీరి కిద్దరు మహిళలున్నాడు. వీరిలో పెద్దఅమ్మని జర్మనీ అధికారులు గురిచేశారు. గెంపవ మహిళకు తన సోదరుని ఈవిధంగా వధించిన జర్మనీ అధికారులపై తన తీర్పుకోవాలనీ, ఫ్రెంచి స్వాతంత్ర్యంకోసం ఇంగ్లండులో ఉండి ఉద్యమం సాగిస్తున్న నైవ్యాలుతో చేరా లనీ అనుకున్నాడు. కాని తల్లి కొక దుగ్గరినా దిరిగిపోతే. పెద్ద మహిళ దా విధంగా దురనీచయంకల్ల అమె తన ప్రాణాలన్నీ ఇతనివిధాన పట్టుకున్నది. ఆ సమయంలో అమెను విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోవల్ల చివరి కామే ప్రాణాలకే అపాయం కలిగిబట్టుంది.

ఈవిషయంలో గెంపవమహిళ తేలుచెయ్యగలిగి కానా ఇబ్బందులు పడి ఎల్లాగో అల్లాగ అతికష్టమైన ఇంగ్లండు చేరు కోవాలా! లేక ప్రాచ్యులోనే ఉండి తల్లి అనరాగా ఉండాలా! ఫ్రెంచి స్వాతంత్ర్యనిర్వహణలో జీవించకూడా అంత తేలికైన పనికాదు. తీరా తల్లిని విడిచిపోతే అతని ప్రయత్నాలెంతవరకు సఫలం అవుతాయో నిశ్చయించడం చాలా కష్టం. ఈ విషయంలో ఈయనకు తేలికంగా నిశ్చయం చూపాలి? ఒక తేలిక ఈయనకు దీ విషయంలో ఒక నిశ్చయా నికారతకే ఎవరినైనా ఒకరినీ సలహా అడిగి ఆవిధంగా వదులు కోవాలని నిశ్చయించాడనుచుండాడు. అత్యుక్తునాదా ఆ సలహా చెప్పేవారిని ఎన్నుకోవడంలోనే అతే గొర విధమైన నిశ్చ యానిక వచ్చిపెట్టుతుంది. ఇల్లాంటి పరిస్థితుల్లో స్వీచ్ఛానిర్ణయం తప్ప తార్కికపీఠాంతాలుగాని, మతవిశ్వాసాలుగాని, తోడ్ప

దలాలనీ వ్యతంత్రంగా చేసేవ్యక్తి నిర్వయం ఒక్కటే కలగదు అ స్తి తా వాదులంటారు.

అ స్తి త్వ వాదంలో వ్యక్తి హృదయంత్రయం అతిముఖ్యమైన స్థిరావస్థ. అలాగే ఇది వ్యక్తి తనదా ఎన్నిక ప్రాధాన్యం ఇస్తుంది. అయితే ఇది ప్రత్యేక వ్యక్తి ప్రాధాన్యంగాల వాదమని మాత్రం భావించకూడదు. అ స్తి త్వ వాదం మానవ వ్యక్తిలో మానవ జాతి అంతా అంతర్భూతమైనదని వ్రాశాడు. కమ్యూనిజము మొదలైన సిద్ధాంతాలు కేవలం సమాజ ప్రధానమైనవి. వీటిలో వ్యక్తి ప్రాధాన్యం ఉన్నా అది సమాజాంతర్భూతంగానే ఉంటుంది. అంటే. ఇంతకంటే అధికమైన వ్యక్తి హృదయంత్రయం ఇంతకు పూర్వం వచ్చిన తత్త్వ సిద్ధాంతాలలో తనదా చాలేదనే చెప్పాలి.

మానవవాదము (Humanism) తనదా మానవ వ్యక్తి ప్రాధాన్యం ఇచ్చే సిద్ధాంతము. అయితే అ స్తి తా వాదానికి పూర్వం బయలుదేరిన మానవవాదము, మానవ వ్యక్తి తేరుప్రధానమైన వ్యక్తి (Rational Being) అని నిర్వచిస్తుంది. అ స్తి తా వాదం మానవ వ్యక్తిని ఒక ప్రత్యేక నిర్వచనంతో నిర్మించదు. పైగా తేరుదృక్పథం అనేది అంగీకరించదు. సామాన్య వ్యక్తితో మానే ఈ రెండు వాదాలకు గల భేదం ఇది.

అ స్తి త్వ వాద చరిత్ర

అ స్తి తా వాదులు తమ వాద రీతాలు సోక్రేటిస్ (469-B.C) ప్లాటో (1623 A. D.) నీచే (1844 A. D) మొదలైన వాస్తవ్యత తత్త్వ శాస్త్రజ్ఞులలోనే ప్రారంభమైనాయని భావిస్తారు.

అయితే సోకరా క్రిస్టా గార్డ్ అనే ఔన్నాట్ గ్రీకు తత్త్వ శాస్త్రజ్ఞునితో అ స్తి తా వాదం ఒక ప్రత్యేక సిద్ధాంతంగా విలబడినది చెప్పవచ్చును.

ఇతను 1818 లో కోకెన్ టౌన్ లో జన్మించాడు. కోకెన్ టౌన్ విశ్వవిద్యాలయంలోనే తత్త్వ శాస్త్రం అధ్యసించాడు. అసిమ్యుల జర్మనీ చేరే అంతా తిరిగి, చివరికి కోకెన్ టౌన్ లో వుండుటకున్నాడు. ఇతడు తన తదితరాలలో ప్రభుత్వానికి, మతానికి విరుద్ధమైన సంబంధము ఉండకూడదనీ, మతము నేటి కేవలం వ్యక్తి సంబంధించినదనీ వాదిస్తూ ఒక పెద్ద ఉద్యమం నడిపించాడు. విశ్వాసము, (Faith) విజ్ఞానము (Knowledge) కేవలం పరస్పర విభిన్నమైన ప్రత్యేకవిషయాలని ఇతని సిద్ధాంతము. ఇతడు రచించిన గ్రంథాలలో అ స్తి తా వాదానికి ప్రప్రథమంగా గట్టి పునాదులు పడ్డాయి.

ఈ తరవాతి పేర్కొనదగినవాడు మార్టిన్ హైడెగ్గర్. ఇతడు జర్మనీ చేళుడు. 1889 లో జన్మించాడు.

కారల్ జాస్పర్స్ అనే అ స్తి త్వ తత్త్వజ్ఞుడు గూడా జర్మనీ చేళియూడే. ఇతడు 1888 లో జన్మించాడు. వీరిద్దరి సిద్ధాంతాలు ప్రథమ ప్రపంచ యుద్ధానంతరం జర్మనీలో చాలా ప్రచారం పొందాయి.

ఇటలీన్యులు ఈ క్రమంలో పేర్కొనదగినవాడు గుర్ర సిద్ధ ప్రెంచీ రెయింబర్ జా పౌల్ సార్త్రే (Jean Paul Sartre) ఇతడు 1905 లో జన్మించాడు. ప్రస్తుతం పరిపులయిన ప్రెంచీ అ స్తి తా వాదులలో అగ్రగణ్యుడు. ఇతడు సవలం, చాటౌలు మొదలైన వన్నీ రచించాడు. పారిసు విశ్వవిద్యాలయం లో తత్త్వ శాస్త్రాధ్యాపకుడుగా ఉండేవాడు. కాని ఆ రోజుల్లో రౌలు, కోలు వేసుకోవాని ఇష్టపడకపోవడంవల్ల కొకాలాది కారణం వారి కోపానికి నరిలయినాడని! అ స్తి తా వాదాన్ని సరించి ఇతడు వ్రాసిన 'శీల్డ్ ఏ నియాం' (భావము—అభావము) అనే తత్త్వ గ్రంథంవల్ల ఇతడు చాలా విఖ్యాతుడైనాడు.

20 శతాబ్ది ప్రారంభం నుండి అ స్తి తా వాదం ప్రాస్తులో చాలా స్థిరపడినట్లు కనబడుతుంది. ఈ సందర్భంలో గ్రెయియర్ మార్సెల్, బాయాలావర్ అనే ఇద్దరు ప్రఖ్యాత ప్రెంచీ తత్త్వ జ్ఞులను సూచా ఇక్కడ ముఖ్యంగా పేర్కొనాలి. వీరిద్దరు 20 శతాబ్ది ప్రారంభంలో ఉన్నవారే.

వీరందరు కాక అ స్తి తా వాదానికి ఆధారభూతుడైన ఇంకో తత్త్వవేత్త ఉన్నాడు. ఇతని పేరు ఎడ్మండ్ హమ్మార్. ఇతని పరికోళన తక్కువగా అ స్తి తా వాదానికి ప్రాద్దులం ఇచ్చాయి. ఇతడు 1938 లో మరణించాడు. ఇతిపూర్వం జర్మనీ చేళింతో ఫ్రెయిల్ విశ్వవిద్యాలయంలో తత్త్వ శాస్త్రాధ్యాపకుడుగా ఉండే ఇతడు (Phenomenology) ఫీనోమనాలజీ అనే నూతన తత్త్వ సిద్ధాంతం ప్రతిపాదించాడు. ఫీనోమనాలజీ అంటే ఇండ్రెయి గోవర వస్తుతత్త్వ శాస్త్రమని అర్థము. ఈ శాస్త్రాన్ని సరించి విడి రించే ముందు దీని పూర్వరంగాన్ని సరించి కొంత చర్చించవలసి ఉన్నది.

తత్త్వ శాస్త్రంలో ఒక ప్రధాన సమస్య ప్రపంచ తత్త్వమి అని అందరికీ గద్దెనమిట్టగా పరిగమించింది. ఈ సమస్యను సరించి నేటివరకు ఇంకా వాదోపవాదాలు పాసుకొనే ఉన్నవి. ఆ సమస్య ఇది.

తత్త్వములలో అదర్శ వాదులు మనస్సోకే ప్రధాన వస్తువనీ, పరిదృక్పథ మానవమయిన వాస్తవిక ప్రపంచం అంతా దీనికి ప్రతి లింబంపంటితేననీ అంటారు. వీరిలో కొంతమంది మన విజ్ఞానం అంతా మానసిక తేరులట్టి మనోరీతిమైన స్థితి ఉన్నా అది దుర్లయమే అని అంటారు. వీరిలో కొందరు (Matter) పదార్థమనేది వేరే ఏమీ లేదనీ ఇండ్రెయినింగ్ యోక్తమయిన మనస్సి పదార్థ మాత్రంలో భావిస్తున్నదని నిర్వచిస్తారు.

దీనికి వ్యతిరేకంగా భౌతిక వాదులు పదార్థం (Matter) ఒక్కటే ప్రధాన వస్తువనీ, మనస్సు వాదిలో నుంచి పరిగమించినదనీ అంటారు. గత తార్కిక భౌతికవాది అయిన మార్క్స్ అధి ప్రాణం తనదా ఇదే అవుతుంది.

అయితే మనస్సాంద మనస్సు (Mind) ప్రధానమా? లేక పదార్థం (Matter) ప్రధానమా? అనే ప్రాథమిక విషయాల

కమాధానాలకోసం ప్రయత్నించడం మానివేసి అసలు చైతన్యాన్ని సరించి (Consciousness) సూర్య పరికోధనం పొందినాడు. ఈ అంతర చైతన్య పరికోధనం ఫలితంగా ఇదియే చైతన్యం ఎల్లప్పుడూ ప్రయోజనపాత్రకంగా (Purposive) గానే ఉంటుందని కనుగొన్నాడు. ఈ ప్రయోజనం రకరకాలుగా మారిపోవచ్చును. అంటే చైతన్యం ఎల్లప్పుడూ వస్తావత్రికం (Directed towards objects) గానే ఉంటుందన్నమాట. అయితే ఈ వస్తు (Object) రహితమయినపుడు చైతన్యం కూడ్యం (Nothingness)గానే ఉంటున్నదని చూస్తూరల్ ప్రికరించాడు.

ఈ సిద్ధాంతాలమట్టి చైతన్యస్వరూపము కూడ్యమే అనీ, అయితే ఇది స్వయంగా ఏదో ఒక ప్రయోజన (Purpose) లక్ష్యంతో ప్రవర్తిస్తూఉంటుందనీ తేలింది. ఇంతకొక ఈ సిద్ధాంతంప్రకారం చైతన్యం బాహ్యరస్తు ప్రతిబింబంకాదనీ, ఇది బాహ్యరస్తునందనీ తేలుచోడనే సహజంగానే ప్రయోజనపాత్రకంగా (Purposive) ఉండగలదనీ కూడా తేలిపోయింది.

ఈ క్రింద ఇచ్చిన చిత్రాన్ని లట్టి కూడా ఘన మీ విషయం అనుభూతిపూర్వకంగా నిశ్చయించవచ్చును.

ఇది మల్లాడేశీయుల శిలక.

ఈ చిత్రంకేసి చూసినప్పుడు మనకు శిలకకానీ, లేక నాలుగుకుటుంబం శుభప్రసాదానీ కనబడుతుంది. శిలక అకారం వల్లగాను, పుష్పకారం తెల్లగాను కనిపిస్తుంది. దీనికేసి చూసి వస్తుకుమనకు ఈ గెండ్లిగానూ ఏదో ఒకటి మాత్రమే కనిపిస్తుందిగానీ, రెండూ మాత్రం ఒక్కసారిగా ఎప్పుడూ కనబడవు. ఒకచోటచూరితే దీనిలోని పుష్పకారమే కనబడవచ్చును. ఒక నైవిమనిగిగానీ ఈశ్వరవిశ్వాసిగానీ ఈ చిత్రంలో శిలక ఒక్కటే కనబడవచ్చును. ఇలా కనబడడంచేత ద్రష్టలో వస్తువర్తనానికీ పూర్వం ఉండిన స్వభావాన్ని బట్టి వస్తుజ్ఞానం కలుగుతున్నదనీ, అంతేగానీ వస్తువును (object) బట్టి ద్రష్టలో జ్ఞానోత్పత్తి కలగడంలేదనీ ఇండ్రీయ గోచరవస్తువత్రికజ్ఞులు (Phenomenologists) సిద్ధాంతీకరించారు.

నైవిమహారణ దిక్పాత్రంగా జ్ఞానోత్పత్తిప్రకారం నిరూపిస్తుంది.

ఈ కార్యక్రమం ఈ విధమైన పరికోధనల ద్వారా వాస్తవికతస్వరూపం (Objective Reality) అనేది ఏదీ లేదనీ, ఏదైనా ఉన్నా అది ద్రష్టదృక్పథాన్ని బట్టి ఏర్పడినదే అనినీ ఈవిధంగా ఈ దృక్పథాన్ని బట్టి జీత్యుల తత్త్వికసిద్ధాంతాలు ఏర్పడుతున్నదనీ నిరూపిస్తారు.

చూస్తూరల్ తరవాత ఈ కార్యక్రమంలో మరి ఇద్దరు పరికోధనం పొందినారు. వీరిలో మొదటివాడు, మాక్స్ షెల్లర్. ఇతడు మానవునికి (Intuitive) సహజంగానే నైతికమూల్యాలు (Ethical Values) అవగాహన చేసుకునే క్రితీ ఉన్నదనీ, ఇది

సహజంగా ఈశ్వరునివల్లనే మానవునికి లభిస్తున్నదనీ అభిప్రాయం పడ్డాడు.

రెండవవాడు వికోలామ్ హార్ట్ మాన్. ఇతడు మానవునిలో సహజంగానే నైతికాదిమూల్యాలు తెలుసుకునే క్రితీ ఉన్నదనీ, దీనికోసం ఈశ్వరుణ్ణి ఒక ప్రత్యేక కారణంగా నిరూపించవలసిన అవసరం లేదనీ ప్రతిపాదించాడు.

ఈ మైన వివరించిన సిద్ధాంతాలమట్టి చూస్తూరల్ అనుయాయులు వస్తువును (Object) గానీ, లేక ద్రష్టను (Subject) సరించి గానీ సమగ్రంగా అవగాహనచేసుకునే అవకాశం లేదనీ మానవుణ్ణి ప్రపంచంలో అనిష్ఠితమైన పరిస్థితిలో ఒంటరిగా నిలబడి తన కర్తవ్యము, తన నిలకలు, తనంతట తానే విర్ణయించుకోవలసి వస్తున్నదనీ అన్నారు.

కీర్కగార్డ్ మొదలుకొని చూస్తూరల్, హార్ట్, లాజర్ మొదలైన అస్తితావాదు లందరి సిద్ధాంతాలలోను ఒక ప్రధాన దృక్పథం కనబడుతుంది. కొత్తగా ముద్రుత్పికార్యక్రమంలో కలిగిన పరికోధనలవల్ల నైతీకమీ తత్త్వికదర్శనలవల్లనైతీకమీ, వీరందరూ వాస్తవికత (Objectively) అనేది లేదనీ, ఉన్నా అది మానవ కర్మ క్రితమైన ప్రయోజనపరత్వం (Purposiveness) మీదనే ఆధారపడిందనీ విశ్వసిస్తారు. ఈ ప్రధానసిద్ధాంతం మీదనే అస్తితావాద సిద్ధాంతం అంత ఆధారపడి ఉన్నది.

అయితే ఇప్పటివరకు అస్తితావాదోత్పత్తికి పూర్వరంగము, అస్తితావాదస్వరూపము, ఈ వాదాని కంటిటి అన్వయించే సామాన్యసిద్ధాంతాలు, పరికోధనలు, ప్రారంభకులు మొదలయిన విషయాలను సరించి సంగ్రహించగా వ్రాశాను.

అయితే అస్తితావాదం అంతా ఒకే వర్గీకరణం కింద వివరించడం అంతగా సముచితం కాదు.

ప్రాస్తులో 20 కంటే పూర్వార్థంలో ఈవాదానికీ అనేక మైన కాఫోపకాఖలు బయలుదేరాయి. వీటి కన్నింటికీ కొన్ని సామాన్య ధర్మాలుండడంవల్లనే అన్నింటినీ అస్తిత్వవాద వర్గీకరించ జమకట్టవచ్చును.

ఈ అస్తిత్వవాదంలో బయలుదేరిన కాఫోపకాఖలన్నీ విడివిడి పెట్టి ప్రధానకాఖలు రెండింటిని సరించి మాత్రమే ఇక్కడ వ్రాస్తాము.

ఈరెండింటిలోను మొదటిది నిరీశ్వరాస్తిత్వవాదము, (Atheistic Existentialism) రెండవది క్రైస్తవాస్తిత్వవాదము (Christian Existentialism)

నిరీశ్వరాస్తిత్వ వాదము

హేజెగ్గర్, కార్లర్ జాఫర్స్, బాపిల్ సార్త్రి అనే ఈ ముగ్గురు నిరీశ్వరాస్తిత్వవాద కాఖు సంచలించినవారు. వీరిలో సార్త్రి 'లేట్. ఏ నియాః (భావము—అభావము) అనే గ్రంథంలో నిరీశ్వరాస్తిత్వవాదం దృక్పథం సమగ్రంగా వివరించాడు. ఇది అస్తిత్వవాద సిద్ధాంతం పూర్తిగా ప్రతిపాదించిన గ్రంథము.

ఇంత సమగ్రంగా క్రైస్తవాస్త్రవాదదృక్పథం అంత ప్రోత్సహించిన గ్రంథం ఏదీ మరలనుండలేదని తెలుస్తుంది.

ధానానికి మనం అంతగా ఆశ్చర్యపడవలసిన అవసరం లేదు కంటూను.

క్రైస్తవాస్త్రవాదము

పార్ట్ అ స్తితావాదముకూడా వ్యక్తి సంతృప్తికాంత్ర్యం ప్రతిపాదిస్తుంది. ప్రతివ్యక్తి తన ప్రవృత్తిని నిర్ణయించుకోడానికి సంతృప్తికాంత్ర్యం ఉన్నది. అయితే ఈమానవప్రవృత్తికి నియతములైన ధర్మమంతా లేని లేవు. ఎప్పటికప్పుడు వ్యక్తి తన ఆచరణద్వారా తాత్కాలికంగా ఒక ధర్మమాత్రం నిర్ణయించుకుంటున్నాడు. అసలు అ స్తితావాదానికి ప్రధానమాత్రం (Irrationality) కార్యకారణభావనావ్యతిరేక అసంబద్ధత. సత్యవాదులందరూ హేతునిర్మితములైన సిద్ధాంతాలేమైనా భావ్య (Possible) ములే గాని పరమాధ్యాయ కావని నిర్ణయించారని ఇది చక్క ప్రామాణ్యం. అందులోను పార్ట్ ఈ విషయం ఒక కొడుగు తీసుకుపోయాడు. కనుకనే ఇతని దృష్టాంతాలింత అంత అసంబద్ధమే (Absurd). కనుకనే ప్రతివ్యక్తి కార్యాచరణలో (Anguish) ఒక విధమైన ఆవేదన అనుభూతంగా, ఉంటాయని పార్ట్ అంటాడు. ఇట్లా (Abandonment) 'నిష్పాదముత భావం' తో కూడా వ్యక్తి ప్రవర్తించవలసి ఉన్నదనీ, అయితే ఈరెండు భావాలతో కూడిన వ్యక్తి అనుభూతి ముఖ్యమైనది (Responsibility) కూడా వహించవలసి ఉంటుందనీ పార్ట్ చెబుతాడు. నిరీకృతాస్త్రవాదుల అంటే విధిగా ఈశ్వరుడు లేనిని భావించాలని ఆమోదించాడు. ఈ వాదంలో ఈశ్వరుని అస్తిత్వం ప్రతిపాదించవలసిన అవసరం లేదనీ, మానవ వ్యక్తి సంతృప్తికాంత్ర్యం త్రొంగి వహించవలసిఉంటుందనీ అర్థంచేసుకోవాలి.

మానవవ్యక్తివైతన్యం వస్తూన్నప్పుడు (Directed to - wards object) ఉండవచ్చును, దీని స్వప్రకాశం ఆ భావమే (Nothingness) అని పార్ట్ కూడా నిర్వచిస్తాడు. పార్ట్ అభిప్రాయంలో ఆ భావం అంటే అనివార్యమైనది అని అర్థం చేసుకోవచ్చునని తోస్తుంది.

ఇంచుమించుగా అ స్తితావాదు లందరూ మానవ వ్యక్తిని గూర్చి ఈవిధంగానే నిర్వచిస్తారు. అయితే ఈ ఆభావ స్వభావ మేమిటని ఎవరైనా ప్రశ్నించవచ్చును. జీవితం అంత అసంబద్ధమే అయినప్పుడు— తార్కిక దృక్పథంతో ఈ ప్రశ్ని అసంబద్ధమని పార్ట్ సమాధానం చెబుతాడు.

ఈ సమాధానం మనకు వట్టి అసంబద్ధంగా ఉన్నట్లే కనబడుతుంది! కాని వితార్కిక సిద్ధాంతంలోనైనా ప్రధాన సత్యాలను గూర్చి ప్రశ్నించినపుడు ఇంచుమించుగా ఇట్లాంటి సమాధానమే వస్తుంది. ఉదాహరణకు ఆదర్శవాద భౌతికవాదాలు తీసుకుందాము. ఈ రెండువాదాలలోను, మనస్సులోనుండి వచ్చారనిగాని పదార్థంలోనుండి మనస్సుగాని ఎందుకు పరిణామం చెందింది? అలాగ పరిణామం చెందడాని? ప్రయోజన మేమిటి? అసలు మనస్సుగాని వచ్చారనిగాని ఎలాగ వచ్చింది? అని ఎవరైనా ప్రశ్నిస్తే సమాధానాలు రావు. ఒకటి వచ్చినా ఇంచుమించుగా పార్ట్ చెప్పిన ధోరణిలోనే వస్తాయి. అందుచేత పార్ట్ చెప్పిన సమా

క్రైస్తవాస్త్రవాదంలో కూడా అ స్తితావాదసాహస్యంతో చాలన్నీ కనిపిస్తాయి. అయితే ఈశ్వరాస్త్రవాదులు ఈ వ్యక్తి అస్తిత్వంతో కూడిన ఈశ్వరాస్త్రత్వం కూడా ప్రతిపాదిస్తారు. ఇక్కడ ప్రాచీనతార్కిక దృక్పథాలు నిర్వచించే ఈశ్వరుని సత్తను అ స్తితావాదులు ప్రతిపాదించే ఈశ్వరసత్తకు చాలా తేడా ఉంది.

ప్రాచీన తార్కికసిద్ధాంతాలు హేతువాదంద్వారా ఈశ్వరసత్త నిర్ణయిస్తాయి. అ స్తితావాదుల ఈశ్వరసత్త హేతువాదంమీద ఆధారపడినది కాదు. ఇది సహజజ్ఞానం (Intuition) మీద ఆధారపడింది. అందుచేత క్రైస్తవాస్త్రవాద సహజస్వాతంత్ర్యంలో తన సైనికవాచరణ ద్వారా పరిపూర్ణమైన ఈశ్వరసత్త అధిగమించడానికి ప్రయత్నిస్తాడు. నిరీకృతాస్త్రవాది దృక్పథంలో నిరీకృతస్వాతంత్ర్యం పరమబద్ధం అవుతుంది. ఈ స్వాతంత్ర్యం ఈశ్వరాస్త్రవాదిని ఉన్న సోన్నతమైన ఈశ్వరాస్త్ర దగ్గరకు తీసుకుపోతుంది. ఒక మాత్రమే వచ్చిన ఆచరణ ఈశ్వర నిరీకృతాస్త్రవాదుల్లో ఇద్దరిలోనూ లేదు. అందుచేత అన్ని విషయాలలోనూ అందరూ సమానంగానే ప్రవర్తిస్తారు. అందుచేత నిరీకృతవాదుల్లో వచ్చే ఆవేదనాదులన్నీ ఈశ్వరవాదులకు వస్తాయి. ఒక్కటే నిర్వచనంలోనే ఏరిద్దరికీ కొంచెం తేడా ఉన్నట్లు కనబడుతుంది.

మనకేమోన్న సోగ్గర్ గార్డ్, శ్రీయియర్ మాస్టర్, అనే ఈ ఇద్దరు క్రైస్తవాస్త్రవాదదర్శకరణలో వస్తారు.

బింగ్ సోగ్గర్ గార్డ్ ప్రాటెస్టాంట్ క్రైస్తవుడు. శ్రీయియర్ మాస్టర్ కొంతకాలాని రోమన్ కేథలిక్ మతం స్వీకరించాడు.

ఇక మిగిలినవాడు బాయ్ లావెర్. ఇతడు పారిస్ తత్వకళాశాలలో ఉపాధ్యాయుడుగా పనిచేసేవాడు. లావెర్ ప్రాచీనతత్వ సిద్ధాంతాలను అ స్తితావాదానికి చక్కని సమన్వయం కుదిర్చినట్లు కనబడుతుంది. అ స్తితావాదులందరూ ప్రాచీన తార్కికులు ప్రతిపాదించిన, అర్థి, భావము (Idea) మొదలయిన విషయాలన్నీ తత్వము (Essences) అంటారు. అ స్తితావాదు తీ తత్వాలలోనించి అస్తిత్వ పరిణమించిన దన్ను ముఖ్యధార్యంకాదనీ, అస్తిత్వంలోనించే ఈ తత్వ నిర్వచనం జరిగిందనీ, అందుచేత అస్తిత్వే ప్రాధాన్యం ఉందనీ అంటారు. బాయ్ లావెర్ కూడా ఈ వర్గానికి చెందినవాడే. అయితే ఇతడు వర్తమాన వ్యక్తి (Existent) సర్వస్వతంత్రతతో తన తత్వం (Essence) నిర్వచించుకొని అ లక్ష్యసాధనకై ప్రయత్నించాలని అంటాడు. ఇతనివాదంలో ఇక మిగిలినవిషయాలన్నీ ఇతరాస్త్రవాదులలో ఉన్నవే. ఇతన్ని నిరీకృతాస్త్రవాదుల్లోగాని, క్రైస్తవవాదుల్లోగాని తేర్చడానికి నిలలేదనుకుంటాను.

అస్తిత్వవాదరచనలు

అస్తిత్వవాదులందరికీ సామాన్యమైనది ఏమిటో అంటే ఏమాత్రము తప్పుకము లేదని ఇదివరకే వ్రాశాము. అస్తిత్వవాదం ఏమనగా (Intuition) ప్రధానమైనది. అందుచేత విశిష్టము లేకున్నవి నామ విధాంతాలు కార్యకారణ భావభూత్యులైన ఒక క్రమపద్ధతిలో ప్రతిపాదించాలని తలపెట్టలేదు. ఈ సత్యవాద ప్రవర్తనలలో చాలామంది ఘోషించిన, తదితర జీవాలలోను బాగా చేరుపొందిన రచయితలు, పోరెన్స్ కీర్క్ గార్డ్ మొదలు కొని బూయాలానిల్ వరకు—అందరూ, సత్యవాదానికి సంబంధించిన తార్కిక గ్రంథాలే గాక, నవలలు కాటకాలు మొదలైనవన్నీ రచించారు. సత్యవాదులకు మానవ సౌఖ్య క్రిమిని నమ్మకం లేకపోవడంతో, కళాత్మకంగానే అస్తిత్వవాదాభిప్రాయాలు లేవకగా భవించవచ్చునని భావిస్తారు. అందుచేత ఒక సిద్ధాంతం (Theory) రూపంలో వీరి వాదం వివరించడం చాలా కష్టం. ఎవరైనా ఈ వాదాన్ని సరించి తిక్కాట్రంగానే చూచి చివరకు నాసి అంతకంటే చెయ్యగలిగిన జమీన లేదు.

ఇందుచేత సత్యవాదం అవలంబించిన కొందరు రచయితల రచనలను సరించి కొంతం సంగ్రహంగా వ్రాస్తాను.

జా వోల్ సార్స్ రచించిన ఏజ్ ఆఫ్ రీజన్ (Age of Reason) ఈ సందర్భంలో కొంతవరకు ఉపయోగిస్తుంది.

కేవల సాహిత్యవ్యక్తంలో చదువుదూంటే ఈ రచయిత చాలా సమర్థుడని ఎవరికైనా యుద్ధిస్తుంది. నవల రచనాపద్ధతి, పోర్ట్రెయిటు మొదలయినవన్నీ ప్రకటనగానే కనిపిస్తాయి. కానీ దీనిలో కథ మాత్రం చాలా విచిత్రంగా ఉంటుంది.

మాతృక అనే తత్త్వజాప్రేరేపకాన్ని మార్సెల్ అనే యువతిలో సంబంధం ఏర్పడుతుంది. కొంతకాలాని ఆమె గర్భవతి అవుతుంది. చివరికి ఆమెకు వివాహం చేసుకోవలసివ అవసరం ఏర్పడుతుంది. కానీ ఈ విషయం తన వ్యక్తిగతత్రాణంవారిం చిహ్నాలచే మానవనే అరిగి భయం కలుగుతుంది. అందుచేత ఆమెకు గర్భం దిచ్చి తీసి ప్రయత్నిస్తాడు. దీని సమర్థులైన వైద్యుల సహాయం కావాలి. అది బాగా చెబుతో కూడిన వ్యవహారం. అరిగి ఎంత ప్రయత్నించినా దిబ్బు దొరకదు. ఈ విషయంలో తన సోదరుడు జేమియల్ ను అడుగుతాడు. అరికు బాగా దిబ్బున్నవాడు, లాయరు. కానీ భవ సహాయం చెయ్యడు.

చివరికి ఒక స్త్రీ అధీనంలో ఉన్న భవం రహస్యంగా అవహరించి కుర్చీ ఆమెకు తెలియకుండానే ఆ దిబ్బు అక్కడ పెట్టవచ్చునని ఈ లోగా తన అవసరం తీర్చుకోవచ్చునని నిశ్చయించి మాతృక ఆ ప్రయత్నంలో ఉంటాడు.

కానీ ఇంతకుపూర్వమే జేమియల్ ను, మార్సెల్ ను కొంత పరిచయం ఏర్పడిఉంటుంది. భవం సాదశప్రయత్నం బాగా ఆలస్యం కావడంతో ఆమె బాగా విసిగింటుంది. ఈ లోగా జేమియల్ లో ఆమె పరిచయం ఎక్కువౌతుంది. ఒక వాడు జేమియల్ మాతృకను చూపుతూ పోసులో వీలించి, మార్సెల్ ను, తన

వివాహం చేసుకోవాలని నిశ్చయించాడనీ, తమ వృత్తికాని సంరక్షణకారం తామే తీసుకున్నామనీ చెబుతాడు. మాతృక చెప్పి చెడరకుండా యథాప్రకారంగా తన జీవితపంథాలో నడిచిపోతూంటాడు.

సంగ్రహంగా ఇది ఈ నవలలో కథ దీనిలో మాతృక స్వాగతం త్రిత్య లక్ష్యం అడుగడుగునా వ్యంగ్యంగా ద్వనిస్తూంటుంది. సామాన్యంగా నవలలు చదివేవారికి కథ. అంతా చాలా విచిత్రంగా ఉంటుంది. అస్తిత్వవాదం అవగాహన చేసుకున్నవారి మాత్రం దీనిలో అంతగా విచిత్రం కనిపించకపోవచ్చును.

మానవ చైతన్యం వ్యాపారీ పరిపర పదార్థాలకు అస్తిత్వం ఆపాదించబడుతున్నదని వైర వ్రాసిన సత్యవాదివరణముట్టి గ్రహించవచ్చును. పీయూర్ జో బూల్వార్ అనే అస్తిత్వవాద రచయిత 'లూదీయే' అనే నవలలో ఈ అభిప్రాయం ఈ గ్రంథ భాగంలో భవించిపోతాడు. అది ఇక్కడ అనువదలుస్తాను. ప్రాస వ్యాజ్ అనే యువతి ఒక వాటిరాల్ జలస్థంగా వీరిగొప్పదీయలో ప్రవేశిస్తుంది. ఈ గ్రంథి అ ఘట్టంలో ఉన్న పరిపర వర్ణన.

"ఆమె అక్కడికి రాక పూర్వం ఆకస్మాత్తులన్నీ అక్కడ లేనట్లేవు కాని ఆమె అక్కడికి వస్తేనేమి! నేలపై పరిచిన రత్నంలంటి కావించుకున్న ఒడుగుతూ ఒడుగుతూ వైకి వచ్చే రేణులన్నీ మందమందిగా మెరిశాయి. ఈ అద్భుత క్రితమకు సంబంధించినదే. చైతన్యంవారిగా పది ఉన్న వస్తువులన్నీ ఆమె పన్నిధిలో చైతన్యంలోను, చిత్ర విచిత్రమైన వర్ణాలలోను ముదాపవలతోను వెలివిరిశాయి. ఆమె కిందికి దిగి వెళ్లి మెరిగారంక స్థలంలెల్లము తెలిచింది. అంతకుపూర్వం అది అంతగాధాంధకార బంధురంగా ఉంది. ఇప్పుడు ఆమె అక్కడికి వెళ్లి ఆ ప్రవేశానికి అస్తిత్వం ప్రసాదించింది. బహుశా అది ఆమె కర్తవ్యమేమో అన్నట్లు కనబడింది. ఆమె ఆ లోపలికి వెళ్లేసరికి అంతవరకు ప్రజలగా పడిఉన్న కుర్చీలన్నీ ఆమెకోసం నిరీక్షిస్తున్నాయి. ఇంతకుపూర్వం అది అలాగ నిరీక్షించడం లేదు. కానీ ఆమె అక్కడ ప్రవేశించగానే అన్నీ ఆమెకు చేతులెత్తి విలుస్తూన్నట్లు కనిపించాయి." అని ఈ వర్ణన ఇలాగ పోలిపోతుంది.

భారతీయ తాత్త్విక సిద్ధాంతాలు—సత్యవాదము

సత్యవాదానికి భారతీయ తాత్త్విక సిద్ధాంతంలో కొన్నింటికి చాలా దగ్గరపాటి అన్నట్లు కనబడుతుంది. ముఖ్యంగా భౌతిక వివాదాలలో కొంతమంది అస్తిత్వవాదానికి చాలా దగ్గరగా వస్తారు. వీరు భౌతికవాదానికి వాదులు, వీరి ప్రధానవాదాన్ని గాగాధుడు. ఇతరు అంతకుపూర్వం ఆమెలోవున్న ఒక భౌతిక సిద్ధాంతం పూర్వవత్తుంచేసి కూర్చుంటాడని ప్రతిపాదించాడు. ఇతరు పరివృత్తిమాన జాతుకు అంతర్లీనంగా ఉన్నది అభావమేనని అంటాడు. అయితే అస్తిత్వవాదులకు, నాగాధునిక ప్రధాన సిద్ధాంతంలో విభేదం ఉంటే ఉండవచ్చును.

ఇతని అనుయాయులయిన ఆర్యదేవుడు మొదలయినవారంతా ఈ వాదానికి చెందినవారే.

ఒక ప్రత్యేక దృక్పథాన్ని బట్టి మాస్తే అద్వైత శేషాంతులు కూడా జగత్తు—తీర్పుడు పారమార్థిక పర్యాయ కావనీ, ఈ రెంటికీ ఆతీతమయిన పారమార్థిక పర్యయ ఉన్నదని ప్రతిపాదిస్తారు. వీరి దృష్టిలో జగత్తు తీర్పుడు మాయ — లేక నిర్భాగ్యమూ పాలు. అయితే అస్త్రీతావాదుల అభావము, అద్వైతవాదుల మాయ ఒకటే అని చెప్పడానికి వీలులేదు. అద్వైతకుల మాయ అనిర్వచనీయము. అస్త్రీతావాదుల అభావానికి, వీరి మాయకు కొంత పాపార్థ్యం ఉన్నదని చెప్పవచ్చును.

అస్త్రీతావాదం చాలాకాలంబింది యూరపులో తలకెత్తిన శేషలంఘానికవాదాలపై తిరుగుబాటుగా బయలుదేరిన సిద్ధాంతము. ఇది వ్యక్తికి, జవాబు దారీ, స్వాతంత్ర్యము ప్రతిపాదించే వాదము. శేషలం (Object) పరార్థము మాత్రమే ప్రధానంగా తీసుకున్న గతి తార్కిక భారీకాదివాదాలన్నీ మానవుణ్ణి శేషలం పరిసరవాగుణ్ణిగా తయారుచేస్తాయి. ఈ తీధమయిన శేషలం భౌతికవాదాలు చాలా కాలంబింది పాశ్చాత్య తత్వశాస్త్రంలో బాగా పాటుకున్నాయాయి. అందుచేత అస్త్రీతావాద ప్రారంభంలో పాశ్చాత్య తత్త్విక దృష్టిలో ఒక విప్లవం బయలుదేరినదని అనవచ్చును. పాశ్చాత్య మనస్తత్వశాస్త్రం కూడా వ్యక్తిని ఒక వస్తువు (Object) గానే పరిశీలించిందిగాని అంతకంటే ఎక్కువదూరం పోలేదు.

మొదట్లో చేసిన పరిశోధనలు ఆదర్శభౌతికవాదాలు రెండింటినీ అతిక్రమించి, ఈ రెంటికీ ప్రధానమైన వ్యక్తి అనుభూతుల లోలోపలికి వెళ్లి కొన్ని మూల విషయాలు బయలుపెట్టింది. ఇది మనస్తత్వశాస్త్రంలో బయలుదేరిన ఒక కొత్త పంథా. బహుశా, ఈ పంథాలో ఇంకా కొన్ని కొత్త పరిశోధనలు జరిగిన కొన్ని మూల విషయాలు బయటపడితే పడవచ్చును.

పార్శ్వ ప్రతిపాదించిన నిరీక్యరాస్త్రీయవాదంలో మానవునికి స్వాతంత్ర్యం ఒకటే నిరంతరతయ్యంగా కనిపిస్తుంది. ఏ విధమైన నిలువలు లేనప్పుడు ఈ స్వాతంత్ర్యం అనే నిలువకుమాత్రం ప్రయోజనం ఏమి ఉన్నది? పార్శ్వ ఇచ్చే 'అసంబద్ధత' (Absurdity) అనే పదాధానం సామాన్యదృష్టికి చాలా ఈస్యాస్పదంగా కనిపించవచ్చును.

అందుచేత నిరీక్యరాస్త్రీయవాదం కంటే శ్రేష్టవాదం—లేక నిరీక్యరాస్త్రీయవాదం మానవానికి ప్రేరేపించగల ఒక విమూలమైన సమస్త తాదర్థ్యం ప్రతిపాదిస్తున్నట్లు కనబడుతుంది.

అయితే ఏ వాదమైనా చిరరికప్రపంచంలో ఎలాంటి పరిణామాలు లేకలదో ఎవరూ చెప్పలేదు.

సామాన్యదృష్టికి కనబడినట్లు అస్త్రీతావాదం గాఢీ ధూళికి తేలిపోయే తాత్కాలికమైన తిరుగు చెకుకుమాటల గారడీ కాదనీ, దీనిలో ప్రపంచ తాత్త్వికపంథాలో తీవ్రపంచలనం తీసుకువచ్చే మూదనలున్నాయనీ నిశ్చయంగా చెప్పవచ్చును.

పి. శి. ఏ. అండు కంపెనీ, ఆయుర్వేద సమాజం

పెరిదేవి-నెల్లూరు జిల్లా

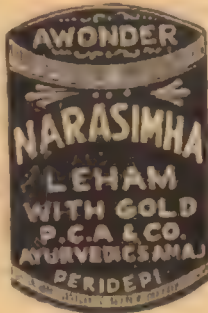
శ్రేష్ఠ మయి న మామ వధములు వేలకొలది మంది చే వాడబడుచున్నవి.

అనేక యోగ్యతాప్రములు గలవు. వెలస్వల్పము, ఫలమధికము,

నారసింహ లేహ్యము

బంగాళు చేర్చబడినది, మేహములు, విక్లృత - నిష్పత్తుక కుక్షివద్దము, అరిమూతము, మొదలగు వాటిని హరించి నిష్క్రియ బలమును దీర్చువృద్ధి, సంభోగశక్తిని, రక్త వృద్ధిని, కలిగించుటలో అమోఘమునది.

20 కులముల డబ్బి రు. 3-4-0.

మదన కామేశ్వరి లేహ్యము

మేహములు, విక్లృత, నిష్పత్తుక, కుక్షివద్దము, అరిమూతము మొదలగు వాటిని హరించి రక్తవృద్ధిని బలమును కలిగించును, దీనియందు బంగాళు చేర్చుగాని, నారసింహ లేహ్యము వలెనే పనిచేయును.

20 కులముల డబ్బి రు. 2-0-0

పాలసుగంధి లేహ్యం

సహమేహములు, మేహపాదలు, మచ్చలు, చిర్మ రోగములు, కీకరొప్పలు, మలబద్ధము - మొదలగు వాటిని హరించుటలో శ్రేష్ఠమయినది.

20 కులముల డబ్బి రు. 2-0-0

రోజాపుష్ప లేహ్యం

మలబద్ధమును ఖండించుటలో శ్రేష్ఠమయినది. అశక్తి, వాతము, మూలవ్యాధి మొదలగు వాటిని హరించికాల విరోధమును చక్కగా కలిగించును.

15 కులముల డబ్బి రు. 1-0-0

చ్యవనప్రాస లేహ్యం

శీత - దగ్ధ - ఉబ్బునము - మొదలగు వాటికి మంచిది.

30 కులముల డబ్బి రు. 1-12-0

మహా ఖండ్వార్దక లేహ్యం

వైర్యములు, అశర్మము, వాంతులు ఏక్కిళ్లు - మొదలగు వాటిని హరించి అకలిని తీర్చి క్రింది కలిగించును.

15 కులముల డబ్బి రు. 1-4-0

మనసారచందిని

ఇది - ఎరుపు, తెలుపు, పసిమి, మొదలగు అంటు (కశేరియా) సంబంధమున వ్యాధులను, స్త్రీల కుసుమవ్యాధులను ఖండించును. సీసా రు. 2-4-0.

అనుపానము చందిని అర్చిత సీసా రు. 1-0-0.

గంధక రసాయనము

రక్తగుడ్డికి శ్రేష్ఠమయినది - సహమేహములు, మేహ పాదలు, మచ్చలు, కుష్మిపు, చిర్మ రోగములు. క్రిమి రోగము - అంపివాయువు మొదలగు వ్యాధులను ఖండించి, బలమును కలిగించును. 10 కులముల డబ్బి రు. 2-8-0

ప్రదోద

స్త్రీల పొరిటి వర్షప్రసాదము. ప్రదర్మము - బహిష్మ చక్కగా కాకుండుట, యకుళాల - మొదలగు గర్భరోగ సంబంధమున వ్యాధులను హరించి సంతోషమును కలిగించు రోహమృగము. రీ ఔమ్మల సీసా రు. 2-4-0

సంజీవన కల్పము

పరి యింటి వండివేసినది. జ్వరములు, ఉష్ణవారీ సంబంధమున వ్యాధులు, కళ్లు నొప్పలు, మూత్ర వ్యాధులు, మొదలగు వాటికి అమృత కుల్యము -

5 కులముల డబ్బి రు. 1-8-0

చందనాది తైలము

మహాదన, మెదడుకు చల్లదనము, శిరోశేడిమ మొదలగు వాటిని హరించి వెంట్రుకలకు వృద్ధిచేయును -

4 ఔమ్మల సీసా రు. 1-2-0

ఇంకా అనేక ఔషధములు గలవు.

అన్నిటికి పోసు ఖచ్చులు ప్రత్యేకము.

ఈ వర్ణ శ్రేష్ఠమయిన 800 రకములగు ఔషధములు గలవు. కొరిక వారికి క్యాలిఫోర్నియా వైచిత్ర్యము.

పి. సి. ఏ. అండ్ కంపెనీ, ఆయుర్వేదసమాజం - పెరిదేవి, నెల్లూరు జిల్లా.

P. C. A. & Company, Ayurvedic Samaj, PERIDEPI, Nellore District

John Dickinson & Co., Ltd.

జాన్ డికిన్సన్ & కో., లిమిటెడ్,

(ఇంగ్లండులో స్థాపించబడినది)

కాగితము, ప్రింట్ నరీ తయారు చేయువారు
కాగితము, ప్రింట్ నరీ తయారు చేయువారు
గ్రావిక్ ఆర్టుకు, తత్సంబంధపు పరిశ్రమలకు

లెటర్ ప్రెస్ ; ఆఫ్ సెట్-లిథో ; ఫోటో-గ్రేవర్ ; ఎన్జైన్ ;
ప్రింట్-హౌస్ ; కాపర్ ప్రింట్ మరియు టిక్-ప్రింట్-హౌస్

ప్రాసెస్ ఎక్-గ్రేవింగ్ ; ఫోటో-లిథో మరియు
ఫోటో-గ్రేవర్-ఎక్స్-మెంటు

ప్రింటింగ్ ప్రింట్ ; ఎలక్ట్రో-ప్రింట్ ; నికెల్-ప్రింట్ ;
బుక్ బైండింగ్ మరియు ప్రింట్-కాస్టింగ్ ప్లాంట్

కాగితపు సంచులు ; కాగితపు ఆట్ట-పెట్టెలు ; కవర్లు చేయు మెషినులు

ఇంజర్ ప్రింట్ లైన్-కంపోజింగ్ మెషినులు

హాదెగో ఫోటో-మెకానిక్ ప్రింట్ సెట్టింగ్ మెషినులు

హుగ్లీ ఆచ్చునీరాలు విల్సన్ సూపర్ పైపులు

పూర్తి బోగట్టా, సాంకేతిక సలహా, నిపుణతతో కూడిన మెకానికల్ సర్విసు

మా దిగువ ఆఫీసులలో లభించును.

ఇండియా — పాకిస్తాన్ — సిలోన్ — బర్మా — మలయా

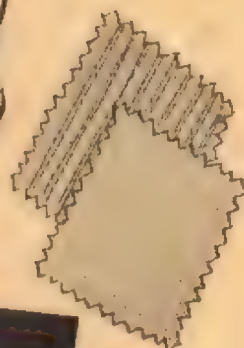
BOMBAY	CALCUTTA	MADRAS	KARACHI	COLOMBO	RANGOON	SINGAPORE
P. O. Box 58	P. O. Box 45	P. O. Box 77	P. O. Box 761	P. O. Box 29	P. O. Box 418	P. O. Box 160

The Craftsmanship THAT IS TRULY INDIAN

పూర్వకాలపు శిల్ప సాంప్రదాయాల నుండి
పారిశ్రామిక బహుళోత్పత్తికి అనువైన
ఆధునిక డిజైన్ల వరకూ భారతదేశపు పని
తనం విశిష్టమైన తన ఉత్తమ ప్రమాణా
లను నిలువబెట్టుకొనుచున్నది. కృష్ణా
షర్టింగుల నూటేంగుల ప్రతిగజంరొను
ప్రస్తుతించే ఉత్తమమైన నాణ్యత, కళా
నైపుణి లోకూడ ఇదే ద్యోతకమగు
చున్నది.

Krishna
SHIRTINGS-SUITINGS

FAS-767

SRI KRISHNA SPINNING & WEAVING MILLS LTD.
SUBRAMANYAPURA. BANGALORE CITY

తోడునీడ

శ్రీవెంకట సచ్చిదానందకర్మ

ఇది నీవలెనే కర్మం; వన్ను—ఈ! తెల్లకాగిలాన్ని చదివటానికి ప్రయత్నిస్తున్నావు నువ్వు.

కర్మముందు! ప్రతికని ఇంతో జరిపినందువల్ల ప్రయోజనం లేదు; నువ్వు పత్రికాయలల్లేకనే మరింత తేలిపార అంచినందువల్ల కూడా ప్రయోజనంలేదు.

పోనీరే, ఇప్పుడు గాకపోతే తరవాతవైవా ఇప్పుడుంటావు—నేను చదవబోయింది తెల్లకాగిలాన్ని—అని.

—ఈ మాటలకి నేనూ పదింతలు విభ్రాంతిపడ్డాను. కథ ఉండక ఏమైపోతుంది? ఫలానా పేజీలో రాకగాను అప్పు రించిన కథ ఉంటుందని విషయమూచికలో చూచానాయ్—తెల్ల కలంసులో...

‘కాదు, పీకల్లో’

‘అబద్ధం! కళ్ళు మిరుముట్లుకొలిపే విద్యుద్దీప కాంతిగా...’ తెట్టించాను ఆచేకంటో, ఈ మాటలు ఎవరితో అంటున్నానో విచారించే పాకకాం కూడా లేకుండా.

‘నిజం...కటికపీకల్లో...’

నేను నమ్ములేదు.

‘ఔను. ఆ కథ నేను వ్రాసి ఉండవలసింది; కాని, వ్రాయటం పడకనేపోయింది...’

‘ఎందుకని?’ అన్నాను రావవైపు చూస్తూ.

‘ఈ లోపలే చనిపోయాను’

అంత మునిషి ఎదురుగా కనిపిస్తూ నమ్మమని ఈమాట లనే పరికి రావని చూచి పక్కన వస్తూ బుద్ధిప్రబోది. కాని, మల్లా ఒక ఆశుమానం వచ్చింది—ఈ మాట లన్నది రావేనా—అని.

రావ చెదవులు కదిలివట్లు లేవు.

‘నిజం. ఆత్మహత్య...నేనే చంపాను.’ ఈ మాట లంటున్నది పెరదని ఒక్కపారి పెరకి తిరిగాను. ఎవరూ లేరు.

‘మరి నువ్వెవరు?’ అన్నాను కూనెంతో.

‘నేనా?...వాడి ఆత్మని...’

ఇంతో ఆశుమానం తీరక రావదేహాన్ని గట్టిగా పుడిపాను. నేను పట్టు వదిలేసరికి రావదేహం లుంగంగా కింద పడిపోయింది.

* ‘నీ’, ‘నా’ అని Existentialism దృష్ట్యా ఇది, ‘మన’ వింశాయి, ప్రతివింశాయి ‘నీళ్లు’, ‘వాళ్లు’...

‘అశుమానం తీరిందా! నిజం...చచ్చి పాథిందటల్లుకున్నాను...’

అప్రయత్నింగా ఇటు తిరిగాను. గదిలో మరెవరి అరిగిడి లేదు. నేనేమి చూస్తున్నానో, వాళ్లే తెలిదు. గదిరెలుపులు గాటి రెపరెప బాడినై. ఒకస్మి మూర్తి గాలిలో కొట్టుకొచ్చింది.

అక్కయ్య!—

‘నిజంరా తమ్ముడూ! రాక పాథించటానికి చని పోయాడు—కెంతలో! నా సహకర్మం లభ్యం కాకపోతే చచ్చి దయ్యమై పొందుతాననేవాడు ఎప్పుడూ వాతో...’ అక్క ఆత్మ మాట్లాడుతోంది అల్లంత దూరాన్నుంచి.

‘పోనీ, దయ్యమైపడితే పట్టేవాడేనా...అన్నంత మాత్రా నికే నువ్వు కూడా చచ్చిపోవటం మొదలు?’ అన్నాను దిక్కగా.

‘ఎన్నాళ్ళని ఈ ఆత్మవంచన? అందుకే చేశాను—ఆత్మ హత్య...’ అంది తీవ్రంగా.

‘అసలు, ఆత్మవంచన పెండుకు చేసుకోవలసి వచ్చింది!’

‘చేసుకోరాదు; కాని, చేసుకునేదాన్ని. ఎందుకు చేసు కునేదాన్నో వాళ్లే తెలిదు’ అంది పొరపడి విచారించటం తప్పితే తను చేయగలిగిందేమీ లేనట్లు.

ఏదో తెలిసి సంకృప్తి పొందాను ఈ మాటలవల్ల. పదిమంది ముద్దాయాలలో తూర్పున్నప్పుడు నేరపుడు పొందే సంకృప్తి ఇటువంటిదే కాకయ్య. నిజానికి, ప్రాపంచిక దృష్ట్య వా ప్రవ ర్తన నిరాశేపదేయం.

కాని, నమ్మ కూడా చంపెయ్య మంటున్నా రెవరో...

‘అన్నయ్యా! రావని కూడా చంపెయ్యరా...ఇన్నాళ్లు కలుగల్గో కదుపునింది, అమ్మి మరిచిపోయినట్లు ప్రవ ర్తిస్తున్నాడీ మగ్గ...’

మాటలు వినిపించిన మరుక్షణానికి మరొకస్మి దేహం కూడా కొట్టుకొచ్చింది గదిలోకి.

‘తెల్లాయ్! నువ్వు కూడా చనిపోయావుటే!’ అంది రాక ఆత్మ.

‘ఔనురా అన్నయ్యా! రాక చేస్తున్న నానాన్ని తెలుసుకోటానికి చనిపోయాను...రావనికూడా చంపెయ్యరా...’

అన్నా తెల్లెద్దరూ నమ్మ చంపి తీరుతారని భయపడ్డాను. ‘నేనేమీ హాసం చెయ్యలేదు’ అన్నాను, ఎప్పుడూ తొంద రపడి నోరుజారి ఉండినందుకు సంత పిస్తూ.

'అబద్ధం.....నిన్ను నువ్వు మోసంచేసుకుంటున్నావు. మొన్న నువం పొద్దుకుంచి తిరిగిచ్చాక పుస్తకం పుచ్చుకుని వదులు నటిస్తూ ఏమలోచించావో చెప్పు.'

'నేనే మోలోచించావో నీకలా తెలుసు?' అన్నాను.

'తెలుసుకోవాలి! వీలవుతుంది గతకే చనిపోయాను. ఇక్కడ అనుకోవాలి! అనలాని! రేదారేదు.'

'లాభం లేదురా తమ్ముడూ! ఇక్కడ రహస్యాలంటూ లేవురా. నామాట విని నువ్వుకూడా చనిపో' అంది అక్క.

'వదివా! పోనీ, నువ్వే చెప్పు, మొన్న నే మోలోచించావో కావో!'

'నిజమే. అసలు వాడి కష్టమూ నీధ్యానీ! మొన్న రాఫీ హోటల్లో, నిన్న సినిమాహాల్లో, ఇంతాక ఇంటికి వస్తూ.....' అక్కయ్య ఏవో పుస్తకంలానుంచి వదులుతున్నట్లు ఏకదపు చెబుతోంది.

'అమ్మయ్యా! మరి, కావని కూడా మనలో! రప్పించేయ్యరా....చంపేయ్యరా'

బావ అమాంతం నా మీద నరిమేస్తాడేమో వణకున్నాను. మాటలైతే వివరలను గాని, అకారంలేని అవ్యక్తి తీరా మీకే ఏమిటి కావో తెలుసుకోవాలి....

'ఒక్కటే చంప వదిలంలేదు వాణ్ణి...అత్యంతచంప చేసుకున్నాడుగా. ఆత్మహత్యి కూడా చేసుకు తీరుతా ఉన్నమాటే...' ప్రమాద వాక్యంలాగా పలికింది బావ ఆత్మ.

బావ ఈ మాట లంటుండగానే 'మానావుట్రా తమ్ముడూ! ఇక్కడి మనస్సులో అనుకునే విషయాలి-తప్పితే, పోటి మాటలీ విలువలేదు. నిజానీ, ఇక్కడే చాలా బానుండికదా?' అంది అక్క పశ్చాత్తాపపడుతున్నట్లు.

'నిజమే...ఏమో అనుకున్నాను గాని, ఇక్కడే చాలా పోయిగా ఉంది...' నేను కూడా కాదనలేకండా అన్నాను. ఒక్కపారిగా నా మాటలు అనిపియ్యలే.

నా కిరం కూడా అల్లంరి దూరం వదిలింది.

నే నెప్పుడు ఆత్మహత్యి చేసుకున్నావో కాక తెలియ.

దూరంగా—తెండురెళ్లు వాలును కిరాలు!

'తమ్ముడూ! ఇప్పుడు నువ్వేమోలోచిస్తున్నావో చెప్పనా! ఆ కిరీరాలో బంధించబడి ఉన్నంతకాలం, నమ్మి వమ్మింది ప్రతి కింది మీంసేవు కూడా లేదు; ఇప్పటికైతే వా కైటపడ్డం. చాలు—అని సంతోషిస్తున్నావు. నిజంగా కూడా అంతేరా. పాడు బతుకులు.....' అంది అక్క.

మనసు! పోవరికీ కై రేకపోవటం విధూరంగానే ఉంది.

'నువ్వు మాత్రం? నువ్వేమోలోచిస్తున్నావో చెప్పనా!—కావో ఉంటుంది!' అన్నాను.

'ఓహో! ఇంతేకదా! అది బావకే తెలుసు! మరి—నువ్వేక రిని నుంచి ఆలోచిస్తున్నావో...' అక్క వాక్యం పూర్తిచెయ్యలేదు.

'వదివా! బావ ఎవరిని నుంచి ఆలోచిస్తున్నాడో నాకు తెలుసు!'

నలుగురమూ పగలబడి వచ్చాం; ఒక్కో వత్స వండుకుని మరొకళ్ళం దిక్కులు పిక్కటిల్లేటట్లు వత్సకున్నా మింకా...

అప్రయత్నంగా మా అందరి వత్సలూ ఒక్కపారిగా కట్టు బడ్డే—మారాన్నుంచి ఇంతకింతలాగా వత్సలు వివక్షిస్తున్నై.

ఒక్క కుంఠంపాలు అంతా వికృతంగా గడిపాము.

'ప్రతిస్వం లేవా!' అన్నాను.

'కాదు బావా! ఎవరో ఇటే వస్తున్నట్లు ఆ వత్స రింక విగ్గరాతున్నై.'

'ఎవరో నాకు పరిచయ్యల గొంతులే.....ఎవరన్నా?' అన్నాను బావ.

'పరిచయ్యలేకదా.....బతుకుకీవుదా!...నగం థయం తిరింది' అంది అక్క.

ఎవరో వస్తున్న నవ్వకి మురిత దగ్గర వకుతోంది. కులా పాగా కలుగ్గారుటూ, కిరింకలు కొడుకూ వస్తున్నాడు.

'అబ్బ! వెరి! వెరి! ప్రాణం విసిరింది. ఇటుగోవదివా! దిక్లంతా ఇక్కకున్నాడు!' అంది ఒక స్త్రీ గొంతు.

మేము నలుగురం వికృతంగా ఉన్నాం.

'ఉహో! వాల్లింకా మన్ని నుద్దపట్టివట్టు లేదు. విగ్గరగా మాట్లాడవ.' మరొక స్త్రీ కంఠం మండిపోతోంది.

మే మెవరం మాట్లాడలేదు.

'అలా విస్తు పోతావేరా? మరిచిపోయావా మమ్మర్ని? బావరి ఎవరో విగ్గిస్తున్నాడు.

'ఏవో రీలగా ఉంది తప్పితే పూర్తిగా నుద్ద చావటం లేదు' అన్నాడు బావ మందంగా.

'మావరా బావా! అప్పుడే మరిచిపోయాట్ర! రోజుల తరబడి బిడి ధ్యాసంతా మనసైతం ఉండెనుకదా...' అంటున్నాడు మరొకడు తెంపకవాడితో.

'వాధ్యాన విధి వైనా! అసలు మోరతలు!' అన్నాడు బావ అమోనుయంగా.

'ఎవరిని చెప్పమంటావు? అంతా ఆలోచించి, తీరా, నామయాపారివ్య కండానే మమ్మర్ని వదిలేస్తేదాయ్...' అంటున్నాడు మొదటివాడు.

ఇంతలో, అక్కయ్య కేవలం నిద్ర లేస్తాన్నట్లు లేస్తోంది. 'అక్కా!' అనేవాడు.

అక్కయ్య కెప్పుడూ వా పక్కనుంచి.

'నువ్వొక్కడే ఉన్నావే' అన్నాను.

'బావరా! నా కిరంలా మరొక క్లెవరో ప్రవేశించి ఉంటాను.' అంది కిరీరీకేవలం.

క్రమంగా మా కేరాలన్నీ లేస్తున్నై.

కా ఒక్కటేదా విద్యలు ప్రారంభించింది.

'ఎయ్! ఎవరునువ్వు? అది నా కేరం... ముట్టుకున్నా కంటేనా!' గడమాయించాను నా చేతున్నీ, అందులో ప్రవేశించి నాదీ నుద్దేశించి.

'నీచేమిటోయ్! నీచేమి లేదక్కడ...' నా కేరం ఎన్ను తిక్కరిస్తోంది.

'ఎవరు నువ్వు?' అన్నాను.

'నీవా? శత్రుడే!'

'అది నా చేతు...' అన్నాను ఆశ్చర్యపోతూ.

'నీచేమి పెరిగిపోయింది, అనేకు నాది; కుఖంగా ప్రతికా అని తాత్రయ పడుతున్న చాడీ నేను. ఇవ్వంగా ప్రతికరక దివి బొయిన కాడివి నువ్వు. నీకప్పుడు నామరూపాలు గెండునా లేవు. మీ అందరికీ కూడా అంతే! ఇప్పుడైనా గుర్తించు నేమెవరో, మీ గతకో—ఇదుగో నీకు నాకావ శేఖరం, ఇది నా అక్క—దుర్గ; ఇది నా భార్య—నీర, సరే, నీగతకో చెప్పకే నెప్పాను గదా!' అన్నాడు శత్రుడు.

నా కేరంగా ప్రవేశించి, నా చేతు పెట్టుకుని ముక్కుర్చి నా కేరంపై మేము నిలువరం చూస్తూ ఉండిపోయాం.

నిజమే నాకప్పుడు నామరూపాలు గెండునా కలుస్తాయి—

'ఇప్పుడు మేము సత్యులం! నీ మనస్సులో నీదిలులాగా పెరిగి, నువ్వు ముగిసిన వయదర్చి నా కథ ప్రాప్తి... ఏ కొద్ది కుంతో ముగిసిన వయదర్చి రెవ్వరితో నా కథ చదివే ప్రయత్నం నీకు కంటే చాలా మున్నగ్గా తిరిగి నీదిలులాగా మెదలవలసిన నా ఆకప్పుడు లేదు. నువ్వు నాకథ ప్రాయశంతుకు నా అందరి ఇవ్వ చాలా. ఇప్పుడు మేము నీ పాత్రలంకెడు; కుమార్తెలం... అన్నాడు నాక కేరంలో ప్రవేశించిన దిగ్గి కావో.

నాళ్లు కలుగునూ ఒక్కసారి అరి విషయంగా తలలు కంచాను.

నామరూపాలు లేకపోవలంకల్ల నాళ్లు ఎంత నెల అనుభ వింతలో, ఇప్పుడు మేము ఎంత అనుభవింపాలో విప్పిచెప్పి వట్లయింది.

అంతా కత్తునున్నాం.

నాకు నామరూపాలు లేవు; గదా—

'పోనీ ముక్కుర్చి నీకథలో పాత్రర్చి చేసి రక్తంతో శిశం బొయ్యి' నాక శేఖరాన్ని దీనంగా చేతుకుంటున్నాడు.

'నీరకేడు. కథ ప్రాయబానిగయే గదాన్ని కూడా మేముంతా కలిసి గడుపుతాం, కులాసాగా' అన్నాడు శేఖరం.

నాళ్లు కలుగునూ సవ్యారోకసారి.

'పోనీ, శత్రుడా! నువ్వన్నా చెప్పరా మీ కావకో, నా కథ ప్రాయమని' అన్నాను.

'నేను చెప్పను. ఎం? నువ్వు చెప్పావేం, మీ కావకో... నా కథ ప్రాయమని! నాకు నా మాట అసలు విశ్లేష లేదు.

మేముంతా ప్రతిమాటాము—దుర్గ, నీర కూడా శేఖరానికే చెప్పిట్లు లేదు, నాళ్లు సంతోషమే నాళ్లుకే తప్పితే.

కులవరించుకుని నా దగ్గరకుంచి చెప్పిపోవటానికే లేచాడు నాళ్లు కలుగునూ. మేమూ కలువట్టాం. నేతుకుంటూ.

పంచక రద్దీలో బహారంతో కళకళలాడుతోంది. నాళ్లు కలు గునూ కేరింతాలు కొడుకూ బాగులో కొట్టిన్నీ గారితూన్నాను

'వదివా! ఈ వీర చాలా కానుకకదా?' అంది నీర ఉత్సాహంగా, వల్లకరించి తీసి చూస్తూ.

'చాలా కానుక. వల్లకరించినా నా కేరం ఇవ్వం! తన కేరిక ఇవ్వడం దుర్గ కళ్లు పెద్దది నెయ్యిటంలో తెలియకేసింది.

—నీకే దాగడమైతే లేదసలు.

'నాకు వదివా! ఆ వీరలు నాళ్లు కొనేతుకుంటారల్లే వుంది.'

'ఏమో! మనం కొనుక్కోవాలని ఎంతో అనుకున్నాం' అక్కయ్య సమాధానం చెప్పింది దిగులుగా.

ఇంతలో శత్రుడి దృష్టి నాకు వచ్చిన నాటుమీద వుంది. ఒక్కసారి నా నుండై దిగివారికే ట్లిసింది. నుద్ది చాలా కానుకదంటూ మర్చిరిస్తున్నాడు శేఖరం శత్రుడికి.

'అది కిట్లు కొనేతుకునేట్లున్నాను' అన్నాడు నాక దిక్కగా.

నాకు అనుమానంగాకే ఉంది.

కొట్టానుంచి అంతా రైటికొచ్చాం.

నాళ్లుకే వచ్చిన నుద్దర్చి నుండి అదే పనిగా ముట్టాడు కొవటం మొదలు పెట్టాడు నాళ్లు.

నా ఆలోచనలన్నీ కూడా ఆ బట్టలపైకే ఉన్నై. కాని యాపులేకలేని నాకు బట్టల మోకేమిటి? మాట, కలుకులేకందా నాళ్లు ఎదుపరించాం.

శేఖరం ముక్కుర్చి త్రూర్తిగా మరిచిపోయాడు—

—నాదీ మనస్సుంతా కొట్టో చూచి వచ్చిన బట్టలమీద ఉంది. పంచకకూట కొత్తిబట్టలు కొనుక్కోటంలో ఎంత అవంధి ఉందో కొవకుందా ముట్టుని తెలుగుకో గలుగుతున్నాడు. ముట్టులో బట్టలు మరొకసారి శేఖరం కళ్ళలో పెరిగిస్తే, కొట్టో ఎవరైనా అడుగుపెట్టగాకే చాలా దృష్టిని అవ్వే ఆకర్షించి తీగతా యనుకున్నాడు. తిమికోసం నాడిని చేరే దాచిఉంచమని చెప్ప వన్నా చెప్పానుగా పరిపించింది.

గాని, ఈ దగ్గరనుండి అంతా లెక్కైతే యాద్రహా యలు!—కట్టిగా ఒకటి బట్టలుకొనటానికే పరిపాదయ్యకేమా...

కుప్పీలో పడుకుని ఇంటికప్పుడైతే మామన్ననా దిల్లా రిల తిప్పాడు.

దుర్గ కిటికీముందు నిలబడి రైటికొచ్చా ఉంది. ఏదో దీప్తంగా ఆలోచిస్తున్నట్లుంది. ఆ ఆలోచనలని తిన్నం చేయరా దినుకున్నాడు శేఖరం.

తమ దుర్గవైశి యాత్రా జూర్యున్నాడు. తమ కొనాలను కున్న చీరకట్టుమీది దుర్గ కిటికీయందు నిలబడ్డట్లు ప్రపంచాదు శేఖరం. ఎంత కానంత—అనుకున్నాడు. మర్నా, శేఖరం దృష్టి పెరిగిపోయింది. జల్లజరిచిన సామ్రాజీ నీరుకామడతల్లో కని పించింది.

శేఖరం దుర్గదగ్గరకు వడిచాడు. దుర్గ గమనించలేదు.

‘ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావు?’ అన్నాడు శేఖరం.

దుర్గ తనవడి, అర్ధరహితంగా ‘ఏమిలేదు’ అని, తనింతవరకు ఏమి ఆలోచిస్తున్నావో అప్పుడు ఆలోచించి చెప్పబోయింది. ‘మీరా మాటల వచ్చిందికదా’ అంది చివరికి.

‘మీరా’ అన్నాడు శేఖరం చిరునవ్వు వదిలి దుర్గ కళ్ళ లోకి చూస్తూ.

‘నిజం. చాలా కానంది. ఇవ్వాలే తప్పకందా కొంటానిని మాటివ్వండి...’ కొంటే ఉంతే సంతృప్తి, కొనకపోతే ఉంతే అసంతృప్తి ఇంకంతరే ప్రశ్నాంధగా వినిపిస్తున్న ఆ గొంతులో.

‘అలాగే’ అని మాత్రం అని అక్కడినుంచి వడిచాడు శేఖరం.

‘అలాగే. అంటే కాదు. మీ దగ్గిరన్న దెబ్బ పెట్టి కొనెయ్యాలి. లేకపోతే ఒట్టు!’ అంది దుర్గ, నెట్టిపోతున్న శేఖరంతో.

దుర్గ తన చీర మాట ఎత్తడం—శేఖరం వడుస్తూ ఇదే ఆలోచించాడు. తన బట్టలనివయం దుర్గ మాట్లాడి, దుర్గ చీరనివయమై వడిదగ్గ విచారమంత తనకు వదిలివేసి దివిసించింది శేఖరానికి.

ప్రాణాలైనా కుదువబెట్టి దుర్గ! ఆ చీర కొనాలనుకున్నాడు శేఖరం.

పర్యులో చూస్తే, ఉన్నాయని తనింతవరకు సంతృప్తివడు కున్న యాత్రే యాహాయిలు లేవు. నిలుపునా నీరైపోయాడు శేఖరం. తన పెట్టె పుస్తకాలు అన్నీ గాలించాడు వెట్టిగా. లాభం లేకపోయింది. తమ తిరిగిన తిరుగుడి! దెబ్బ ఎక్కడ పోగొట్టుకున్నావో తెలుసుకోవటం దుస్సాధ్యం.

శేఖరానికి మరిపోయినట్లయింది. ఎక్కడని వెతకటం? కాలు గాలిన పిల్లిలాగా ఇల్లంత తిరిగాడు. నైగా, తమ పడు కున్న కలవరం దుర్గ! తెలియరాదు. కొత్త చీర తీరెప్పుడు కట్ట తెచ్చాడో తెలిసంతగా దుర్గని ఆశ్చర్యవర్షాలని శేఖరం ఉబలాటం.

శేఖరం కుర్చీలో కూలబడ్డాడు. గదిలో తమ కుక్కగించని చోటు అంతటం మేరకూడా లేదు. ఎదురుగా ఉన్న దుర్గ బట్టల పెట్టె వైకి పోయింది శేఖరం దృష్టి. ఆ పెట్టె ఒక్కటి మాత్రం తన వెతకలేదు.

పూర్వం ఎన్నడూ తన పెట్టె తెరిచి ఎరగడం; అవసరం లేదు కూడాను. పెట్టె తాళం లేకుండానే ఉండేది—తాళం వెయ్యవలసినంత భయం దుర్గ! కాని, తాళం తీసి చూడవలసినంత అనుమానం శేఖరానికి గాత నిపు.

ఇప్పుడు పెట్టె తెరిచి చూడాలనే ఆలోచన కాగానే భయంతో వెన్నులో చిన్న చలి ప్రారంభించింది.

ఇంతలో, గదిలోకి దుర్గ ప్రవేశించింది. శేఖరం దృష్టి మరల్చాడు కళ్ళవికపడుతూ. దగ్గరకు వచ్చి నిలబడి వెయ్యి చాలి ‘మమ్మర్నీ నమ్మిం దెవరు... ఆడల్నిలా ఇచ్చేయండి. నేనూ మీరూ ఒకటే పెండ్లియే అనక’ అంది.

‘అచ్చే... ఎందుకు... నీ నీ తెచ్చుకుంటాను’ పదే పదే అన్నాడు శేఖరం, ఇవ్వటానికి గాన, తెచ్చుకోవటానికి గాన తన దగ్గరి దెబ్బ మాయమైందని లోలోపల విచారిస్తూ.

‘సరే, మీ యిష్టం. మీరే తెచ్చుకోండి. పోనీ, తెచ్చుకున్నాకైనా చూపిస్తారా? లేకపోతే, నోడుక్కున్నాకైనా చూడకపోము!’ అని నెట్టిపోయింది దుర్గ, అట్టే బలవంతం వెయ్యటం తన కిష్టంలేనట్లు.

దుర్గ చాలా ఉత్సాహంగా ఉంది. తమ బట్ట కొనక్కోలేదని దుర్గ పనికికొచ్చేయటమే ఈ ఉత్సాహానికి కారణమేనా ననుకున్నాడు. తనమీది ఈ అనుమానంకొద్దీ దెబ్బ దుర్గ చాలిఉంటుందనికూడా అనుకున్నాడు శేఖరం.

శేఖరం దృష్టి మరల్చి ఒకవారి దుర్గ బట్టలపెట్టెవైకి మళ్ళింది. ఎన్నడూ లేనిది ఇవ్వాలే భద్రంగా పెట్టెకు తాళం వేసింది! ఎంత అమాయకంగా వట్టుబడిపోయిందో—అని నవ్వుకున్నాడు శేఖరం. తాళం వెది ఎక్కడి చాస్తుందో తనకు తెలుసు—టాయలైట్ కాక్సులో!

పెట్టె తెరిచి చూటిగానే పనికికొచ్చాడు కావలసిన తప్పు కెక్కడుంటుందో— పెట్టె ఎడమవైపు అట్టడుగు చీర మడతలో. అనకోని విధంగా ప్రవేశించి ఎడటివాళ్ళని మధ్య పెట్టాననే లోకం తెలియని అమాయకురాలు దుర్గ అనుకున్నాడు శేఖరం.

‘విడు పది చూపాయిలవోట్ల వాడీ!’

దుర్గ పెట్టెలో దెబ్బ మాయమైన సంగతి గ్రహించేలోపలే తమ పోయి చీర కొనుక్కురావాలనుకున్నాడు శేఖరం.

దుర్గ మరింత ఆశ్చర్యపరికమావదు!

శేఖరం చాలాచాలిగా బహుశా చేరుకున్నాడు. వారి పొడుగునా తమ కొనతో చీర సింగారించుకుని విన్నె చిన్నె లతో దుర్గ శేఖరం కళ్ళలో పెడులుతోంది. కుంగునెపట్టి తమ చీర ఎలాగూ కొంటాడు. ఆ చీర కట్టుకుని, ఇంతకు పదింతల మురిసిపోతూ దుర్గ తనమందు ఎలాగూ నిలబడుతుంది.

‘ఒక! కానా!!’— శ్రుతి రెండోపిలుపు కాని శేఖరం వెది కెక్కలేదు.

శేఖరం తృప్తిపడ్డాడు.

‘ఏమిటా అంత పరామి? ఎక్కడి ఇంత వినుకునా నెడు కున్నావు’

శ్రుతి రెండో ప్రశ్నతో శేఖరం పగిలి కలలన్నీ పలా పందిలైవై.

'ఇక్కడికి గాని, మవ్వక్కడికి?' ఎదురు ప్రశ్నించాడు శేఖరం, తినిలిపవరకు ఉచితప్రపంచంలో వివరించి పొందిన అనందాన్ని జ్ఞాపిస్తే తెచ్చుకుంటూ.

శ్రుతు కూడా ఉత్సాహంగా ఉన్నాడు.

'ఇక్కడికిద... సరే, ఎరే చూడల్లో! నడు, నీతో చాలా కథ చెప్పారీ అన్నాడు శ్రుతు.

శ్రుతు నుక్క రిప్పకోకుండా మట్లాడేస్తూన్నాడు. మధ్య మధ్య తమ చెప్పబోయే విషయాన్ని తలుపుకు తీసే పగలబడి ఎప్పుడూ ఒక విధమైన తప్పులుతో ఉన్నాడు.

శేఖరం విసుపోయి వింటున్నాడు. శ్రుతు చెబుతున్న విషయాలన్నీ ఈ. చ. తప్పకండా ఇంటివరకు తనకు, దుర్గకు మధ్య వచ్చినవే!

శేఖరాని నమృతకం గాకండా వుంది—

మళ్ళీ ఒక అనుమాన మొచ్చింది—దుర్గ, నీత, కూడబలు క్కుని ఇద్దరూ ఒకేవిధంగా ఇలా ప్రవర్తిస్తూన్నారేమో అని. కాని, ఒకచోట బాగ్గిలా చాలకం ఆడుతున్నా, శ్రుతు, తమ మాత్రం అనుకోకుండా ఇలా ఒకేవిధంగా ప్రవర్తి చటం విచిత్రాది విచిత్రమైన విషయం అనుకున్నాడు.

'దీన్ని కథ అంటే ఎవరూ నమ్మరు... వాస్తవికతలతో ఆశ్చర్యకరంగా ఉంది!' శ్రుతి సరిదిద్దాడు శేఖరం, అంతా విని.

నిన్ను గాక మొన్నటిదాకా తనతో గిరికల్లా లాడిన నీత ఆవృతే ఎంత తర్జునవారిగా మారితో!—అనుకున్నాడు శేఖరం తన చెల్లెల్ని గురించి.

శేఖరాన్ని మరో నమస్కరణ కారించింది దివ్యకు—తనోక చీరకొంటే ఏమి సరిపోతుంది? మరీ నీతకో! ఒక చీర పట్టుకెడితే దుర్గ కట్టుకోక పోవచ్చు—నీత! పెడతామని తప్పకండా అంటుంది.

తదివ్వకు రెండుచీరలు ఎలా కొనగలకు? అంత అయ్యాయంతగా ఉంది శేఖరాని.

శ్రుతు నడిచేడి కాఫీ సాఫ్ట్లో పోసుకుని పోతుంటూ ఆప కాబాడరా తాగుతున్నాడు. వాడి ఉత్సాహాన్ని బట్టి చూస్తే వాడి దగ్గర డబ్బు ఉంది ఉంటుందనుకున్నాడు శేఖరం.

ఇంతలో శ్రుతి, 'నీదగ్గరమైనా డబ్బుంటే సర్దుతావుట్రా కావా! పండ్లక వల్లగానే ఇచ్చేస్తాను.' అన్నాడు. తన మనసులో మాటలు గ్రహించివట్టా. శ్రుతు ఈ ఎదురు అప్పడిగేసరికి శేఖరం త్విష్టపడ్డాడు.

తమ అప్ప అడిగి పోకండా వాడు నడిచి ముందరికాళ్ళ బంది ఇది అనుకున్నాడు శేఖరం. శేఖరం దృష్టి శ్రుతిలాల్పి జేబు వైకి మర్చింది, ఎంత ఎక్కుగాఉందో—అనుకున్నాడు.

శ్రుతు ఇంత సాఫ్ట్లో కాఫీ పోసుకుంటూనే ఉన్నాడు.

ఆ సమయంలో శ్రుతి జేబులోకి వెయ్యి పోసిచ్చాడు, శేఖరం. పచ్చు చెటికి లాగటం కూడా తూర్తయింది రిప్రపాటులో.

చల్లగా బల్లకిందవించి తన లాల్పి జేబులోకి చేర్చాడు పచ్చుం తన చాపలాకు వాన్ని తీసే మెచ్చుకుంటూ.

ఇద్దరూ కుర్చీలోనుంచి లేచారు. నిల్లు చెల్లించటాని! శ్రుతు పట్టు తీయవలసిన అవసరం కాకండా శేఖరమే చెల్లించాడు.

శ్రుతి తడుల్పుకుని తొందరగా అవతల పడాలనుకున్నాడు. శ్రుతుకూడా శేఖరాన్ని వదిలి వాచాదిగా వెళ్లిపోయాడు.

శ్రుతు కనుమరుగవగానే శేఖరం పచ్చుతీసి చూచాడు. యాత్రే యాపాయంతో పాటు కొంత చిల్లరకూడా ఉంది!—

పండ్లక పచ్చుం గడుస్తూందిగదా, అని. సంతోషించాడు శేఖరం. కాని, తమ చాలా దారుణమైన పనిచేసామనున్నాడు, మళ్ళీ.

పండ్లక వెళ్లగానే అప్ప తీర్చివట్టా వాళ్ల యాత్రేయాపాయం! శ్రుతి తీర్చేదామని తెచ్చుకుని సంతృప్తి పొందాడు. రిచైనా ఇవ్వడా చీర కొనబోతున్నది తన చెల్లెలు నీతకోసమే కాదు! శ్రుతిచైనా భార్య! చీర కొందామనే తెచ్చిఉంటాడు కూడా.

వాళ్ల డబ్బు పోయిందని. పొచ్చుకుంటుండగా తమ చీర పెడితే వాళ్ళంతా మురింత ఆశ్చర్యపడుతారనుకున్నాడు శేఖరం.

బాగ్లో వెళ్ళటమే తడవుగా రెండు చీరలు కొనిండా కట్టించి జేబులోకి చేతులు పోసిచ్చాడు శేఖరం.

తన మనపచ్చు తడు!

బుట్ట భారీ అయిపోయివట్టని పించింది.

చివరికి ఒక్క చీరమాత్రమే కొని, బహారంతో వచ్చుకోసం మరొకవారి గారించి ఇల్లుచేరాడు శేఖరం. మరొక చీర కొనడగ్గ డబ్బు తమ వృధాగా పోగొట్టానని మనసు కలగించ పడుతోంది. గదిలో ప్రవేశించి చీరను చీరువాలో పెడతామని చీరుచా తెలిచాడు—

తమ కాసుం దనుకున్న మాట అందులో ఉంది!

అనుకున్నంతో చేపిరిందన్న మాట దుర్గ. కాని ఎలా కొన గలిగిందో—పెట్టెలో డబ్బు తమ తీసేకాదాయు. శేఖరాని శ్రేయా పాలుపోతడు.

ఏమీ ఎరగవట్టా చీరువారలువులు చూసి, తమ తెల్పిన చీర ముందంచైవ వడిసి కుర్చీలో పడుకున్నాడు.

దుర్గ చరచరా గదిలో ప్రవేశించింది. 'తమ బట్టలు కొనుక్కోవారి, డబ్బుంటే ఇప్పుని దొరలాగా అడిగి తుచ్చుకోరక వాళ్ళ! పెట్టెలు పగలగొట్టే దొంగ బుడ్డమిటి? తన కొవమంత ఆభిషయంలో చూపించింది.

రిపా బట్టలుకొని, తమ చీర కొనిఉంటాడన్న పచ్చుకం కూడా ఉంది దుర్గ ఇలా అలుసుకుంటే శేఖరాని పెద్దగా తవ్వబుద్ధయింది.

తన పోలేరుకున్నా నమకుంటున్న యాద్రాహ్మణుల విచారం ఇట్లే మరచిపోయాడు. 'నేను చీర కొనుక్కోవారి దబ్బుంటే ఇత్యంధుని తొంపానిలాగా అడిగి త్రయ్యకోరిగ్గ చాని! నేను తొంగరినాని చేసిబుద్ధులలో! శేఖరం మల్ల వాయనం వచ్చిపోయాడు.

అవసరంగా తన! స్వార్థం అంటగడుతున్నట్లు కొంప ముక్కుపైకి తెచ్చుకుంటూ 'అనంది—మీ ఇష్టమొచ్చినట్లు. నేను చీర కొనుక్కోవారి! దబ్బు చాచుకుంటే ఆ పాపమంతా నాది... మహా నిరక్షాంశ పరితాప! అంది దుర్గ.

'నేను కూడా అంతేనా?' అన్నాడు శేఖరం.

ఈ ప్రశ్నకి అంతేనని సమాధాన దివ్యులని! ఎందుకో భయ పడింది దుర్గ.

'అంతే నన్నుచుట!' పెట్టింపాడు శేఖరం.

'ఆ మాట నే నన్నానా?' అంది దుర్గ కళ్ళకినవకు.

దుర్గ అమానుకత్వాని! శేఖరం ఒక్క పెట్టున నవ్వాడు. 'హా, నాకు బట్టలుకొందామనే నవ్వు దబ్బు చాచిఉన్నట్లుంటే నీకు తుంగమంది, స్వర్గాని! వదితానన్నమాటేగా?' అన్నాడు శేఖరం.

'ఏమో, నాకు తెలియ! అంది దుర్గ ముఖానంగా.

'ఇది, ఇంచాక ను వచ్చునాటేగా?' అన్నాడు శేఖరం.

తర్కంలో సంభాషణని నివారించునాటలు తొక్కించ గలకు తన భర్త అనుకుంది దుర్గ. 'స్వర్గానికి అక్కర్లేదు. మరెక్కడికి అక్కర్లేదు ఉన్నట్లుంటే నివ్వండి' అంది భర్త తెచ్చిన పాటల విషయం.

తన చీర!—

'ఇదా రహస్యం!—మీరు స్వర్గానికి టిక్కెట్టు తెచ్చుకున్నావే!—అప్పుడు కూడా మాలోటి పాటల్ని కనికరించండి' అంది పాననయంగా.

'అంత విచారం అవసరం... సహాగమనం చేదాం—నీ టిక్కెట్టు కూడా తెలిసి రియ్యి—రీతివార! ఉంచి మరచి పోయినట్లున్నావ్.'

రీతిగా తెలిచి తన మూలరిపి మంచంపైన వలేగాడు.

ఇద్దరూ కూడా పలుకులేకదా మిగిలారు గడిపారు. దుర్గ విదా దీర్ఘంగా ఆలోచిస్తోంది.

'ఏమిటి ఆలోచిస్తున్నావ్?' అన్నాడు శేఖరం.

'పండితావల చాలా సంతోషంగా ఉందికదా?' పెట్టగా అంది దుర్గ శేఖరం కళ్ళలోకి చూస్తూ.

దుర్గ పెదవులుకాపు, వృద్ధయం అంటోంది ఈ మాటలు అనుకున్నాడు శేఖరం.

'నీకు మాత్రం అనిపించటంలేదా?' అన్నాడు పాననయంగా.

'దౌడు, అనిపిస్తోంది' అంది దుర్గ కలకంపి.

దుర్గ మల్ల వానయ్యద్ర పట్టింది. దుర్గ ఇంత అలా మాట్లాడితే బాగుండు నమకున్నాడు శేఖరం.

'ఏమిటాలోచిస్తున్నావు? మాట్లాడు దుర్గా! అన్నాడు దుర్గ తింపైకి కళ్ళోగా! చూస్తూ.

దుర్గని ఎక్కడలేని నీరూ అనపించింది. ఇంతకుపూర్వం తన ఆకేరిలో ఏమేమో మాట్లాడేవాని, అది ఆకేరిమన్న విషయం భర్తకు తెలిసిపోయిందని లజ్జపడ్డది.

'నీతావాట్లా ఏం చేస్తున్నాలో! తన కూడా చీర కొనుక్కుందేమో?' అంది విషయం చూర్చి.

'కొనుక్కునే ఉంటుంది. ఇంచాక మీ రమ్ముకు బజార్లో కనిపించాడు చీర కొనటానికివచ్చి' అన్నాడు శేఖరం.

శ్రుతి శేయలో దబ్బు తన కాశీ నీ, నాకు నీర! నీ రెలా కొనిఉంటాడని శేఖరాన్ని అంతరాత్మ చెంపదబ్బు కొట్టింది. ఇంతకింత, వాళ్ళని సంతోష పెట్టబోయి, వాళ్ళ సంతోషాన్ని తన పూర్తిగా పాడుచేకాని బాధపడ్డాడు శేఖరం.

'వాళ్లు కూడా బట్టలు కొనుక్కుని ఉంటే కొనుక్కుని ఉంటారు. ఇద్దరూ మన తోబుట్టినవాళ్లు. వాళ్ల! పండిట్ల మనం బట్టలు పెట్టి సంతోష పెట్టారోకదా?'

ప్రశ్నలోనే తన చెప్పవలసిన సమాధానమేతో ఇదిశ్చి దుర్గ ఇలా అనేసరికి, 'దౌడు. పెట్టవలసిందే.' అంటుంది తిప్పితే మరేమీ చేయలేకపోయాడు శేఖరం.

వాళ్లు బట్టలు కొనుక్కున్నారన్నా తన బట్టలు పెట్టి వాళ్ళని సంతోష పెట్టా అనుకుంటున్న దుర్గ! వాళ్లు బట్టలు కొనుక్కోగల అవకాశం చెప్పాటి కేవలం సమాధానంగా మాత్రం— బట్టలు పెడదామ—అంటున్న తన! ముగ్ధుని అంతరాత్మ గ్రహించి కలవరపడ్డాడు శేఖరం.

శ్రుతి శేయలో వచ్చు కొట్టేసి, తన మంచి ఉద్దేశించి అనుకోకుండా వాళ్ళకి చెకుని ఎలాచేకాలో దుర్గయండు బల్లబోగాడు శేఖరం.

'సాధారణంగానే, మనం వాళ్ళని సంతోష పెట్టాలి. అలాటిది, ఇంత జరిగినప్పుడు రిప్పకుండా ఈ బట్టలు వాళ్ళకి పెట్టాలి.'

ఈ విషయంలో కుదిరినయిదే అధికారం తనకు వదిల లేదు దుర్గ అనుకున్నాడు శేఖరం.

ఈ తర్జనభర్జనలో... నీర, శ్రుతు గడిలో ప్రవేశించి ఎడట నిలబడ్డ మిగిలిన కొని ఇద్దరూ గమనించలేదు.

'వెయ్యేయిస్తున్నా! ఇప్పుడే మీమాట అనుకుంటున్నాం' అన్నాడు శేఖరం.

దుర్గ బట్టలు తెచ్చి బీహాయ్మిద పెట్టి, 'ఇవి పట్టుకోవడా మని ఇప్పుడే అనుకుంటున్నాం' అంది నవ్వుతూ.

'నిరపోయింది! మీరు పట్టుకోవడా నమకుంటున్నార; మీమ

కట్టుకురానే వచ్చాం!' అన్నాడు శివుడు చేతులో పాట్లం వాటి ప్రక్కన పెడుతూ.

శివుడి మాటల వంతుమని సీత కళ్లు పెద్దవిచేసి ఎద్దేవాగా 'ఎలాగైతేసేం, తెచ్చారురా అన్నయ్యా! ఇంతలావు బహుమతి... నీ దిచ్చెట్టి!' అని దుక్కతో, 'చూడు వదివా! మీ తమ్ముడి బుద్ధి మంతనం... కేలు దొంగతనాలు మొదలెట్టారు!' అంటూ చేతిలో పచ్చు ముడుచుచింది.

శేఖరం మనీషర్లు!

'మాస్తే అవకలసిన పనిలేదు. మీ అన్నయ్య బుద్ధిమంతనం కూడా అంతంత మాత్రంగానే వుండి చూపిస్తా నుండు...' అంది దుక్క సీతని మించి అభినయిస్తూ.

'ఎరే, నా పచ్చు నువ్వు కాకేకావుట్రా!' అన్నాడు శేఖరం తర్చిస్తూ.

'ఏం? నా పచ్చు నువ్వు కాకేయ్యలా!' తప్పకేప్పాడు శివుడు.

'ఇంత! నా పచ్చు నువ్వు కాకేకావని నీ పచ్చు నేను కాకే కావా, లేక, నీ పచ్చు నేను కాకేకావని నా పచ్చు నువ్వు కాకే కావా?' అన్నాడు శేఖరం తెప్పగిల్లుతూ.

'ఎలా అయితేసేం. ఇద్దరి పచ్చులూ ఇద్దరనూ కాకేకాం మొన్న వెప్పండి సలేమం. ఇప్పుడు ముగిస్తా నిను.....'

శివుడు మిలాపాగా ఉపక్రమించాడు—నలుగురూ శివుడు ర్లలో పడ్డారు.

ఇక్కడ జరిగిన విషయాలన్నీ శివుడు దివ్యదృష్టితో చూచి అనే తిరిగి తనను తెలుసుకున్నాడేమో నడుగున్నాడు శేఖరం.

అక్కడిక్కడి సంఘటనలకి గల సామ్యం గ్రహించి నలు గురూ విస్తుపోయారు.

'ఇంతకీ, అర్జునయిలు పండగంతో దొంగతనాలతో గడి పాటు!' అంది సీత నవ్వుతూ.

'మిగో!' ఒకళ్ళని మించిన ఆక్రంతో ఒకళ్లు అన్నారు శివుడు, శేఖరం.

'మేము బహుమతు రిచ్చుకోవాలని వాడుకున్న పచ్చు మీరెలాగో కాకేయ్యకపోతేనే మేము దొంగతనాలు చేశాం. మే మునుకున్నట్లుగానే మీరు తెచ్చేటం పగలగొట్టారు. చివరికి, మీలో మీరే దొంగతనాలు చేసుకున్నా గు!' అంది సీత.

నిన్న మొన్నటి సీత ఎంతో మనిషిరంగా మాట్లాడేస్తోందో— అనుకున్నాడు శేఖరం.

'మేము దొంగలమే! ఒప్పుకుంటున్నాం.....దండిన కచ్చు!, అన్నాడు శేఖరం ముద్దాయలాగా.

'ఎరే, మేమూ ఒప్పుకుంటున్నాం—మేము తోడుదొంగ లమనీ, దండించబోమనీ!..'

నలుగురూ గలగలా నవ్వుకున్నారు.

—మమ్మల్ని పూర్తిగా మరిచిపోయారు.

దొంగ. కర్మ క్రిత్యాల కోసమై మేము వెలియచ్చే అనేదన వాళ్ల నవ్వుల గలగలలో కరిగిపోకుండా ఎలా ఉండగలం?

ఈ సంతోష సమయంలోనే రవ్వంతో మమ్మల్ని కథ తెల్లించమని శేఖరాన్ని చేతుకుంటే ఒప్పుకోక పోకేమోనని పించింది నామ. విపరీత మేమిటంటే—రాకూడా తన విషయం, మా విషయం పూర్తిగా మరిచిపోయి నట్లున్నాడు. వాళ్ల సంతోషంలో లీనమై అదేమనిగా నవ్వుకున్నాడు.

'వదివా! భవకథ శేఖరాన్ని వ్రాయమని అడగమను అన్నయ్యని...'

అక్కడకూడా చాలా కోపంగా ఉంది. 'రాకూడా మన్ని మరిచిపోకున్నాడు. తన కందుకొంత సంతోషం ' చదివే రోడిచింది.

ఇక నేను ఉండవలసిన బోయాను. 'రావా! మన! పాత్రలగారతం ఇప్పించమని శేఖరాన్ని అడగరా!' అన్నాడు.

రాక వాడుకుంటూ భారతం చేసినట్లు లేదు.

వాళ్లు నలుగురూ ఏదో పరిహాస మాడుకుని పగలలోనే వచ్చారు.

రాకూడా వాళ్ళనుమించి నవ్వుకున్నాడు.

'రావా!' అరిచాను కోపమంతో కంకంటలో! తెచ్చుకున్నాడు.

'ఉండరా!' అన్నాడు రాక చికాకుగా.

'మనమున్న పరిస్థితులు తెలియండికూడా అంత వచ్చెలా వస్తోందిరా నీమ?' అన్నాడు.

'వచ్చెలా రావటమేమిటిరా! ప్రాణం ఉక్కిరి విక్కిరై తోంది—చూడరా! ఇదంతో నేను కథ వ్రాద్దామనుకున్నాను. కాని, ఇదంతో బిళ్ళ తిరిగంలో నిజంగానే జరిగిపోతోంది! నమ్మకీక్రం గాకందా ఉంది! నిల్లకలాటి మరొక నవ్వు వచ్చాడు రాక, వాళ్ళతోకాటు.

శేఖరం—దుర్గ, శివుడు—సీత... బిళ్ళ నలుగురి తదితాలు కట్టుకథలంత ఆశ్చర్యం జనకంగా, స్వప్నాలంత మనోహరంగా గడిచిపోతున్నాయన్న మాట!

మాస్థిరి రెచ్చుకుని విచారించకందా ఉండలేకపోయాను.

నిజంరా రావా! ఇదంతో నేను కథ వ్రాద్దామనుకున్నాను. కాని, వాళ్ళే వాస్తవమై మార్పుంది. పోనీలే, నేను కథ వ్రాయ లేక పోయానన్న విచారంలేదు నా! పచ్చుకు! అన్నాడు రాక.

'ఏం?' అన్నాడు రాక పడుకున్న సంతోషి ఆశ్చర్యం పడుతూ.

'నేను కథ వ్రాయాలనుకున్నదంతో యదార్థమై మార్పుంది! కట్టుకథ లక్షణాలు దాని! నశించిపో! అన్నాడు, ఈ మాటలన్న కాళ్ళిపూకున వాళ్ళతో కలిసి అంతంతంతో అడగందా నేను ఆగ్రహ ప్రక్రీలు చేసినందుకు చికాకుకుతూ.

'ఇలా సమాధానం చెప్పమని, నీ కథలు వ్రాయలేని తనాన్ని కప్పి ఉచ్చుకోవాలని చూస్తున్నావు! అన్నాడు.

‘అలా అనుకోవటంలో నీకు పశ్చాత్తాపం లేదు, సరే, అలాగే అనుకో. నాకేమీ అభ్యంతరం లేదు’ అన్నాడు రావ, నీతో వాదించటానికీ నాకు తీరిక లేదన్నట్లు.

‘చాలించండి. వాదనలతో నిజమెప్పుడూ తైలవదకు! నిజం చెప్పరావా!—ఒకవేళ నువ్వున్నాడు కథ వ్రాయాలనుకుంటే వ్రాయగలవా? కూడిగా ప్రశ్నించింది అక్క.

రావ మానం వహించాడు.

‘తెలిసింది. వదిలా! అన్నయ్య కథ వ్రాయాలనుకున్నా వ్రాయలేదు. నైగా, అన్నయ్య కథ వ్రాయకపోయినా ఇప్పుడు నాళ్ళకు చింతలేదు!’

‘కాని, నువకుందిగా—చింత! నువ పెనరమిప్పుడు? కృత్రిమం లేకపోయినా, కథలో పాత్రలనున్నా గాదా!’

అక్క ఈ మాటలు విన్నవీరి! ‘మేమంతా ఏదో అగాధంలో పడ్డట్లు, ప్రపంచానికీ ఇంతా దూరమై పోతున్నట్లు—అని పించింది.

నాళ్ళతో చాటు రావ మరొకసారి పెద్దగా నవ్వాడు—ఇది మరి దుస్సహంగా ఉంది.

‘రావా! నవ్వు కథలు వ్రాయవలసిన అవసరం, నీ కథలు వ్రాయలేకపోవడంతో చాటు తీసికే తీరిఉంచవచ్చునుగాని, మనం కథలో పాత్రలుగానైనా ఉండవలసిన అవసరం ఉంది నువ కిద్దాడు. ఈ సంవత్సరముయంలో నవ్వు శిఖరాని! నువ కథ వ్రాయమని చెప్ప నింటాడు. నవ్వు చెప్పక తప్పదు’ అన్నాడు ఒక్క పెట్టున.

రావ మాట్లాడలేదు—నా మాటలు కొంచెవరకు పట్టించుకున్నా దెబ్బకున్నాను.

‘మేమంతా కూడా పడేపడే అడిగాం.

‘సరే, అనుకున్నాను’ అన్నాడు చివరికి.

ఈ మాటలకే, శిఖరం మా కథ వ్రాస్తా నన్నంత సంకల్పి పొందాం.

పండగపూట కొత్తబట్టలతో... ఆత్మసంతృప్తితో నాళ్ళ సంవత్సరం చెప్పకొక్కం గాకుండా ఉంది.

‘శిఖరం!’ రావ పిలిచాడు ఎట్టకేలకు!

‘ఓహ...’

‘ఈ సంవత్సరంలో ఎలాగో నిలుచునుమని మాకు కూడా పాత్రల గౌరవవిస్తానన్న ఆత్మసంతృప్తి రక్తంత మా కివ్వరా!’ రావ చేతుకుంటున్నాడు.

‘అవును! నీ రావ! చెప్పరా!’

దుర్గా! నవ్వు చెప్తా...’

‘నీత! నవ్వు కూడా చెప్పరా!’

—‘మేము. ఈ కూడా అడిగాం ఒక్క పెట్టున.

నాళ్ళ తరహా చాలా పాదుధూరి మూలకంగా ఉంది.

‘చెప్పకుండా అలాగే ప్రయత్నిస్తాను—ఆత్మసంతృప్తి నివ్వటానికీ’ అన్నాడు శిఖరం అభయమిస్తున్నట్లు.

—‘మేము నలుగురం ఆత్మసంతృప్తి పొందినంత ఆత్మసంతృప్తి పొందాం ఈ మాటలకి.

‘ఇప్పుడు మీరు సంవత్సరంగా లేరా!’ అన్నాడు శిఖరం.

ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పటం కష్టమనిపించింది.

ఆత్మకంచనలతో బ్రతుకు భారమై, ఆత్మహత్య ఆనందాని! మళ్ళీ మునుపటి, చివరిలో మునుపటి నాళ్ళ మని మనఃశాస్త్ర కంగా ఇంతవరకు నవ్వున మేము సంవత్సరంగా లేమని ఎలా చెప్పటం!

‘సంవత్సరంగానే ఉన్నాం’ అన్నాడు రావ.

‘వేరే, మాతో పాటు నవ్వండి’ అన్నాడు శిఖరం.

నాళ్ళ నలుగురితో చాటు మేమూ నవ్వాం—నాళ్ళ విడిచి పోయి, ముమ్మడి మంచి వాళ్ళు, నిక్కులు కిక్కుటి శైల్యులు—ధృమలు, ప్రతిధృమలకలె.

నిజంగా, మేము చాలా సంవత్సరంగా ఉన్నాం. ఆనందించటంలో ఉన్న ఆనందం అప్పుడే ఆర్థమాతో ఉనిపించింది.

కాని ఎందుకీ నవ్వు! అనిపించింది మళ్ళీ—

నాళ్ళ నలుగురూ విశాలప్రపంచంలో భాగస్వాములై, అవి ధరించి ఆనందిస్తున్నాడు. కాని, మేమూ ఏదో అభారానికే తైల ఉండి నాళ్ళు నవ్వుతుంటే, మేమూ అభారంతో ఉండి నాళ్ళతో చాటు నవ్వుకున్నట్లునిపించింది.

‘నామరూపాలు రెండూ లేని మేము నవ్వులే సార్థక మేమిటి!’ అన్నాడు నా గొంతు అభారంలో నుంచి వివలమవుతున్నట్లుగానే ఉంది.

శిఖరం చాలా కష్టమైన విషయాన్ని వివరించదలచుకున్నట్లు ముఖం పెట్టాడు—‘ఒక్క విషయం—నువ్వే వేదాది ఉన్నా నని ఒప్పుకుంటావా, లేదా?’

మా విషయమల్లా, వేదాంతగోష్ఠిగా మాకుతో ఉన్నాను. సమాధానం చెప్పటం ఇష్టంలేక మెదలకండా ఉండుకున్నాను.

శిఖరం మళ్ళీ ప్రారంభించాడు: ‘ఉన్నానని ఒప్పుకోవాలి. లేకపోతే ఆత్మకంచన అవుతుంది—నీకు సంబంధించిన నిజాన్ని నీకుంచి కష్టమవుతోంది—నీకు ఆత్మకంచన రండించుకొని ఆత్మ పగ సాధించి తీరుతుంది. అది ఆత్మహత్య!’

ఈ మాటలు చాలా ధయంకరంగా వినిపించితి.

ఇంతమా నేనున్నావా, లేనా? అన్నాడు నవ్వుగా.

‘చెప్పకుండా ఉన్నావు. నాళ్ళతో రండించామంచి తప్పించుకున్నావు. నవ్వుండగా నీవై కథమిటి! నవ్వు యదార్థం. యదార్థ విషయా లేప్పుడూ కథలు గాలవు. సంవత్సరంగా కాలం వెలిబుచ్చక, కథ లేమిటి! రాయగా నవ్వు మాతో పాటు. మారంతా కూడా...’

ఒక్క నుక్కలో నేనివంతా అర్థం చేసుకోలేక పోతున్నాను.

నాళ్ళ నలుగురూ పకపక లాడుతున్నాడు.

ఎప్పుడు మొదలెట్టామో మేమూ నవ్వుకున్నాం మరింతగా.

ఇంతకు మరింతగా నాళ్ళు నవ్వుకున్నాడు.

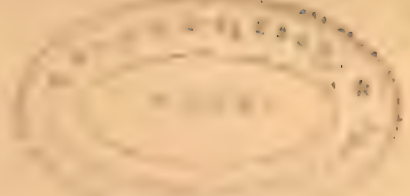
నాలుగురెళ్ళు ఎదిమిది గొంతులు నవ్వుకున్నై, నిక్కులు బ్రదలయ్యేటట్లు. ఇండులో ధృమలేదో; ప్రతిధృమలేదో!

—ఇక్కడ మేమంతా కులాసా.

ఈ సమాచారం తెలియజేయటానికే నిలు గాకుండా ఉంది.

శిఖరం వ్రాయాడు—

రావ వ్రాయలేదు—

రెండు ఆధునిక సామ్రాజ్యాలు

విధాన, తారతమ్యపరిశీలన

శ్రీ సీతారాజ మద్రహ్మణ్యశర్మ

[యుద్ధకాలపు న్యస్తపు 'ఏకప్రపంచం', ఈ విధంగా రెండుకూటములుగా చీలిపోయి, అంత కంతకూ దూరమైపోయి, ఒక కూటమిలోని ప్రజలు, రెండవకూటమిలోని రాజ్యాలు ప్రజలు, ఇంకొక గోళంలో వున్నట్లుగా భావించవలసివస్తున్నది. ఇతర గోళములవలెగాక, ఈ రెండుగోళములు పరస్పర వైరుధ్యంతో న్యవహరించు చుండుటచే, ఈ రెంటికీ మధ్య సంఘర్షణ ఎప్పటికప్పుడు అనివార్యముగానే కనిపించుచున్నది. ఈసంఘర్షణ జరుగునా, జరిగినచో ఎవరు విజయముండెదరు, సంఘర్షణ జరగనిచో, భవిష్యత్తులో ఈ రెండుగోళములు ప్రజలు తిరిగి, మానవ మూఁతులవలె నన్ని హితులమ్యోదరా, అది ఏవిధముగా పోనగును, లేనిచో ఈ రెండుమానవ కోటులమధ్య సంబంధములు ఏవిధముగా రూపొందును, ప్రపంచ ముయొక్కయు, పార్శ్వశామికనాగరికత యొక్కయు భవిష్యత్తు ఏమిటి, అనలు ప్రపంచమునకు పాశ్చాత్య పార్శ్వశామిక నాగరికత నరిపడినదేనా—ఇటువంటి ముఖ్యప్రశ్నలు ఎన్నియో ఉత్పన్నమగుచున్నవి.]

ద్వితీయ ప్రపంచసంగ్రామ కాలమున, ఏక, విశ్వ ప్రపంచ స్థాపనే మిత్రరాజ్యముల లక్ష్యముగ నుండెను. భావిస్తు కుల నిర్మూలన మొనర్చినదివడ, ప్రపంచ మానవ కోటికి మహాద్రుష్టతయను లభింపజేయుటకు అనువుగ 'చతు:స్వా తింత్ర్యములను, మిత్రరాజ్య అగ్రశాయకులు నిర్వచించి, ప్రచార మొనర్చిరి. ఈ లక్ష్యముల సాధనకుగాను వికరాజ్యసమితి, చారి ఉపాంగములు ఏర్పరుచబడినవి. యుద్ధము సమాప్తమై ఆరు సంవత్సరములు గడించినది; ప్రపంచమున కాంతి నామ మాత్రాలో ప్తముగనున్నది; ప్రపంచము 'యుద్ధభయ'మున నిహ్వలముగ నున్నది. యుద్ధకాలమున ఆశించిన ఏక, విశ్వ ప్రపంచమునకు బతులు, విరాళావాదులుకుండు ఊహింపలేనంత విస్తృతముగ, ద్వంద్వ ప్రాంతములకు రెండుకూటములుగ నిర్వహింపబడు 'ఉక్కుతెర' మూలమున ప్రపంచము నిధిజతమై పోయినది. చరిత్రలో ఇదివర

కన్న గును ప్రపంచము ఇంత విస్తృతముగ, రెండుకూటములుగ, యుద్ధకాలమునగాని, గాంతికాలమునగాని, చీలియుండలేదు.

ద్వితీయప్రపంచ సంగ్రామము యూరప్ రాజ్యముల మన ద్యసంపదను, తర్జునంపదను తుడిచిపెట్టినది. యుద్ధావ్యాలంబే అవరింపబడక, సమస్తతర్జున సంపదలయందు సమృద్ధిమై, పారిశ్రామికముగ ముందంజతేసిన యునైటెడ్ స్టేట్స్ అఫ్ అమెరికా యున్నా, ప్రపంచమునందన్ని రాజ్యములకన్న ఎక్కుడుభూభాగమును, తర్జునంపదను గల్గియుండి, లక్ష్యసాధనకు ఎటువంటి త్యాగమునైనా చేయుటకు వెనుదీయని పోలియట్ రహస్యరాజ్య మున్ను గొలచి నిలువగలిగినది. పార్శ్వశామికసంపద, తర్జునంపద, మనద్యసంపద—ఇవే నేటి ప్రపంచమున రాజకీయ నాయకత్వమును నిర్ణయించు కొలబడ్డవి. యుద్ధకాలమున అగ్రరాజ్య ములు సామరస్యముతో వ్యవహరించినవిగాని ఆ సామరస్యము తాత్కాలికముగనే ఇరుపక్షములు భావించెను. ఆ తేకసమద్యలపై ఎప్పటికప్పుడు ఆభిప్రాయభేదము లుండినను, యుద్ధపుటాత్రిడి మూలమున చాని నేకో ఒక విధముగ, పరిష్కరించుకొనుచు, క్రొవ్వును జయించువరకు తమ ఆభిప్రాయ భేదములను సన్నిహితులచుండిరి. జర్మనీ పరివాసంతరము జర్మన్ భూభాగమును ఆక్రమించుటయందునూ, ఆఫ్ ఓటమి యనంతరము కొరియా, చాని రిన్, రిహ్యమొదలగు భూభాగముల ఆక్రమణయందునూ, విశ్వ రాజ్యసమితి సంస్థ నేర్పాటుచేయుటయందునూ అగ్రరాజ్యముల సామరస్యము తాత్కాలికమని గొందరమైనది.

యునైటెడ్ స్టేట్స్, పోలియట్ రహస్యములూక్రమేబలవత్తర రాజ్యములనియు, చాని మధ్య సామరస్యము ఎన్నటికి ఏర్పడదనియు యుద్ధానంతరమునే విశేషమైనది. 'ఒకే దేశమున కమ్యానిజం' నిలద్రొక్కుకొనగలదని నిరూపించుట స్థానినిజం ముఖ్యోద్దేశ్యమైనప్పటికి, కమ్యానిజం అంతర్జాతీయవాదాన్ని రహస్యపాలకులు విస్మరింపలేదు. ఇతర మిత్రరాజ్యములను అనుసరించుటకు 'కొమింటర్ వోసు' రద్దుకేసినను, రహస్య విస్తరణాధిలాడులేదని ఎవ్వరూ భావించలేదు; పాశ్చాత్యవాద కేసిలరీష్ రాజ్యముల సరసన పోలియట్ ప్రజాస్వామ్యరాజ్యము చీరకొంతు తర్జిల్లగల్గుట అసంభవము. పిలిరెంటిలో ఏదో ఒకటి చివరకు జయించి తీరివలెను. ఆ జయము లభించుటకు తూర్వము పాశ్చాత్యవాద రాజ్యములకు, పోలియట్ రాజ్యమునకు తీవ్రసంఘర్షణలు జరి

గుట తగ్గము" అని 1919 లో జోడించిన మూలము పోలి యున్న రహస్యపాఠములు ఈ వాటికిని అనుసరించుచున్నాడు.

జర్మన్ సైన్యములు వెనుకంజ చేసికొని కొలది లాటియూ, రిమావియా మొదలగు బార్బిక్ రాజ్యముల నూ, రుమేనియా, హంగరీ, పోలాండ్, యుగోస్లేవియా, చెకోస్లావీయా మొదలగు తూర్పు యూరప్ రాజ్యాలనూ రష్యా సైనికులు ఆక్రమించిరి; రష్యా సైన్యము ఆక్రమించిరి. ప్రతిరాజ్యమునందును ఆపస్తే కప్పతో బలిష్ఠములగు కమ్యూనిస్టుపార్టీలు ఏర్పడి, పరిపాలనా యంత్రమును వశమొనర్చుకొన్నవి.

దీర్ఘాయుప్రపంచ సంగ్రామముతో ప్రపంచములోని పారిశ రాజ్యముల ప్రజల నునఁ ద్రవ్యుత్తి సంపూర్ణముగ మారిపోయినది. క్రొత్తముల తరబడిగా తయ్యుపొందించుచు, దుర్బుద్ధులులని తాము భావించుచుండిన పాలకవర్గము మారిపోవుటను వారు లెలకించిరి. వారిలో ఆరాజ్యములందు వారికి గల గౌరవప్రవర్తనలు, వారి మన్నిరయించుగల విశ్వాసము పడిపోయి, వారిలో ఒక దినాల్ప ప్యాతంత్రాగ్నిలాప మనించెను. ఆసియా, ఆఫ్రికాల యందన్ని దేశములందును ప్రకృటమైన ఈ నూతన పరిణామము వలన యుద్ధానంతరము ప్రపంచపరిస్థితులు యుద్ధాత్మూర్వపు యధాతథపు స్థితికి వచ్చుటకు అవకాశములేకపోయినది; అంతే గాక, అట్లు యుద్ధాత్మూర్వపు స్థితికి వచ్చుటకు ప్రయత్నించెడి వారిని పారిశ ప్రజాశక్తులుగా నిరూపించుటకు అవకాశమేర్పడినది. యుద్ధానంతరపు అంతర్జాతీయ రాజకీయములను అవగాహన చేసికొనుటకు ఈ పరిణామము గమనార్హము.

యునైటెడ్ స్టేట్స్, పోలియండ్ రష్యాల విశేషములకు పరస్పర శత్రుత్వముకన్న పరిస్పరభీతుము, అనుమానము ముఖ్య కారణమని చెప్పవలెను. ఈ రెండురాజ్యములును, రాజ్యాంగవ్యవహారవిధానములకు సంబంధించిన అన్ని విషయములందును పరస్పరవిరుద్ధ విధానములతో ఆవలంబించెనట్లు ముగిసెను. అందువలన కే రెండుకూటములకు అని నాయకత్వము వహించుట సంభవించినది. కానియుద్ధకాలమున మాత్రము, వాని పరస్పరవిరుద్ధవిధానములు తాత్కాలిక సామరస్యమునకే మాత్రము ఆధారమైనది; ఆపస్తే కు క్రొత్తను జయించుట ఒక్కటే లక్ష్యముగా నుండెను. జయము కనుచూపు మేరలో కనిపించినంతకే, పరస్పరవైరుధ్యము జ్వలితమై, ఒకరిని మించి మరొకరు లబధిరము కావలెనను అభిలాషతో, ఎవరికి వారు తమ తమ విధానములతో అనుసరింపజేచ్చి, తాము కేవలము స్వీయముకొర్రాము మాత్రమే పాలుపంచుకొనుచుండినది, ఎవరికి ఏమియు వారు దురాక్రమణ కొరకు ప్రయత్నించుచుండినది, భావించి, ప్రచారము చేయజేచ్చిరి. ఎదుటివారు తమ శిరో చేయ ప్రయత్నించుచున్నారను అనుమానము, భయము ఇరువక్షములను ఆవహించి, వారి మధ్యగల తాత్కాలిక సామరస్యమును తుడిచివైచెను. యుద్ధానంతరపు అంతర్జాతీయ రాజకీయములందలి ముఖ్య సంఘటలన్నియు, కమ్యూనిస్టురాజ్యకూటము, పశ్చిమరాజ్యకూటము, ఒకరినై నొకరు వైరుధ్యపడిన ఎత్తులు, వై ఎత్తులుమాత్రమేననియు, కేవలము భయము, అనుమానమువల్ల కే ఈకూటములమధ్య అగ్రము

ఏర్పడి, దినదినము విస్తారమునకున్నదనియు కొంచెము నిదానముగ పరిశీలించిన విశేషమునను.

కమ్యూనిస్టు రాజ్యకూటము పోలియండ్ రష్య వాయు కర్మము ప్యాథావికము, వాస్తవమునకు, ఇప్పుడు కమ్యూనిస్టు రాజ్యములుగానున్న తూర్పు యూరప్ యన్ రాజ్యములు—ఒక్క యుగోస్లేవియాతప్ప—పోలియండ్ సైనిక ఆక్రమణ క్రిందకు రాబట్టియే కమ్యూనిస్టు రాజ్యములైనవని చెప్పవలెను. కమ్యూనిస్టు కూటమునుండి చీలిపోయిన యుగోస్లేవియా తప్ప రిక్కిన కమ్యూనిస్టు రాజ్యముల పాలకులందరు తమ పదవులకు రష్యాపై ఆధారపడినవారే; ఈ రాజ్యములు మిక్కిలి చిన్నవగుటవలననూ, యుద్ధమువలన వాని పారిశ్రామిక, వ్యాపకపాయిక కట్టలు పగిలి పోవుటవలననూ ఈ రాజ్యములు సర్వవిధముల పోలియండ్ రష్యాపైనే ఆధారపడివలసియున్నది; ఈ రాజ్యములపాలనా యంత్రమును పోలియండ్ కమ్యూనిస్టుపార్టీ ఏ విధముగా అవగాయి ప్పించెనో, అదుపులో నుంచుకొనునో ముందు ముందు పరిశీలించెము.

పోలియండ్ రష్యాసైన్యముల ఆక్రమణ క్రిందకు రాని యూరప్ యన్ రాజ్యములన్నియు పశ్చిమరాజ్యకూటము అని చెప్పవచ్చును; ఈ కూటము కమ్యూనిస్టురాజ్యకూటమువలన ముసంఘటితిమై నదికాదు. దీని నాయకత్వము యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు లభించినది. ఈ నాయకత్వము కమ్యూనిస్టు కూటముకిరష్యానాయకత్వపుటంత ప్యాథావికమైనది కాని, కట్టుదిట్టమైనది కాని, అమాదము బడినది కాని గాక, విధానవిరుద్ధముగ అడుగుడునువా కన్నధరమై యున్నది. యుద్ధకాలమున వాతావు పశ్చిమరాజ్యములన్నియు జర్మన్ ఆక్రమణలో మునుపలవలన, అది యుద్ధరంగములై వ్యక్త పోయి క్షేత్రములు, పారిశ్రామిక కేంద్రములు నాశనమైపోయి, ఆర్థిక వ్యవస్థ వికలమైపోయెను. జర్మన్ సేనలు ఉపసంహరింపబడగానే అమెరికన్, బ్రిటిష్ సైన్యములు ఈ దేశములను ఆక్రమించి, ప్రజలకు ఆహారము, వస్త్రములు సరఫరాచేసి పోషించకలసి వచ్చెను. ఆయా దేశములలో వెంటనే జాతీయ ప్రభుత్వములు ఏర్పడినను, అది ఆర్థికముగను, సైనికముగను, రాజకీయముగాను, సైనికముగాను అమెరికన్, బ్రిటిష్ పాలకులపైనే ఆధారపడివలసి వచ్చెను. ఈ దేశముల ప్రజలకు బహువెంటనే అవసరమైన ఆర్థిక సహాయమునందజేయుటకు మిత్రరాజ్యములు UNRRA ప్రపంచ పునరుద్ధరణసంస్థను ఏర్పాటుచేసినది; ఈసంస్థకు ఆర్థికముగా, ముఖ్యముగా, యునైటెడ్ స్టేట్స్, తదితర అమెరికన్ రాజ్యములే సహాయముచేయవలసివచ్చెను. బ్రిటిష్ కేవలము యుద్ధరంగము గాక పోయినను, జర్మన్ విమానదాడులవలన కానుగా నష్టపడుటవలననూ, యుద్ధానంతరములకే బ్రిటిష్ విధులు చాల ఎక్కువ ఉపయోగింపబడుటవలననూ ఈసంస్థకు బ్రిటిష్ ఎక్కువగా సహాయముచేయువలసివచ్చెను. నాయకత్వము, రాజ్యర యునైటెడ్ స్టేట్స్ పై బడెను. ఈ పునరుద్ధరణ కార్యక్రమము ప్రార్థిత, పశ్చిమరాజ్యములు తమ కాళ్ళపై తాము నిలబడగలవను సమయము రాకమునకే రెండు విషయములు దౌర్భాగ్యములయ్యెను. ఒకటి: పోలియండ్ రష్యాలో తదితర మిత్రరాజ్యములకు కుదిరిన తాత్క

రిక సామరస్యము దిన దినము హీనమై, అభిప్రాయభేదములు తీవ్రమై, యుద్ధకాలమున మిత్రరాజ్యములు గానుండిన రాజ్యములు రెండుకూటములుగా విడిపోయి, దినదినము దూరస్థమైపోవుచుండుట; రెండు పశ్చిమ యూరప్ రాజ్యముల పారిశ్రామిక, వ్యాపక సాయక సంపద యుద్ధాభ్యుదయ శక్తిని పోషించుట, వారిని కనర్పిర్చించుటకు ఆయాదేశములకు ఎక్కువగా ఆర్థిక సహాయము కావలెను. ఈ సహాయములకునితో ఆ రాజ్యముల ప్రజలకు పునరావాసములభివృద్ధి, దేశమున అలవాడి, అల్లకల్లోలము వ్యాపించి, విప్లవము సంభవించి, రివ్యూరా కమ్యూనిజం వ్యాప్తి చెందవచ్చును. కాబట్టి కమ్యూనిజం వ్యాప్తి పరికల్పమును ఈ సహాయము అందజేసి తీరవలయును; పశ్చిమరాజ్యములలో ఈ సహాయము చేయగల స్థితిలోనున్నది ఒక్క యునైటెడ్ స్టేట్స్ మాత్రమే. అందువలననే పశ్చిమరాజ్యముల వాణిజ్యము యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు లభించినది. కాని పశ్చిమ రాజ్యములకు సహాయము చేయుటకు యునైటెడ్ స్టేట్స్ పారమార్థిక చింతతో అంగీకరించిగాని భావించరాదు. పశ్చిమరాజ్యము తెల్లము బల హీనమునై, కేటెటర్స్ ప్రజాస్వామ్యవిధానమును రక్షించుకొన నశక్తమునై పున్నది; అది కమ్యూనిష్టురాజ్యము లైపోయినచో, కమ్యూనిష్టురాజ్యకూటము బలబడుటయే గాక, కేటెటర్స్ ప్రజాస్వామ్యరాజ్య కూటము మిక్కిలి బలహీనమగును; వానిలో మిగిలి ఉండునది ఒక్క యునైటెడ్ స్టేట్స్ మాత్రమే నని చెప్పవలసి వచ్చును; అప్పుడు ప్రపంచములోని ఇతర రాజ్యములకూడ తేలికగా, త్వరత్వరగా కమ్యూనిష్టురాజ్యములైపోయి, యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఏకైకగా నిలబడవలసినవచ్చును; అట్లు ఏరాజ్యమును ఏకైకగా ఎంతోకాలము నిలబడజాలదు. కుసంఘటితమై, నియంత్రిత్య పరిపాలనలో నుండిన సోవియట్ రష్యాయే ద్వితీయ ప్రపంచ పంగ్రామమునకు పూర్వము ఏకైకగా నిలబడి, ఇతర రాజ్యముల విజృంభింపి తట్టుకొనుటకు చాలా కష్టపడినది. అయిన, ప్రజాస్వామ్యమైన రాజ్యము నిలబడగలదా? మరియు, కేటెటర్స్ రాజ్యములలో మిక్కిలి బలమైన యునైటెడ్ స్టేట్స్ తో సంఘర్షణ వచ్చితినని సోవియట్ రష్యన్ వాదుకులు అడిగించి భావించుచు నేయున్నారు; అందుకు వారు సహజములు చేసి కొనక మానరుకదా! అట్టిసమయమున, యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఎంతటి బలవత్తైన రాజ్యమైనను ఏకైకగా నిలబడి, జయించగలదా? కాబట్టి అమెరికా స్వీయరక్షిచార్మమైనను ఇతర రాజ్యములకు సహాయముచేసి వాటిని తివరమైనను త్రిప్పుకొనుట అవసరము. ఇట్టిరాజ్యములు యూరప్ లో, అందునూ రష్యన్, వాని ఉపగ్రహ రాజ్యముల యెటునూ ఉన్నచో మరింత మంచిది; ఒకదే సోవియట్ రష్యన్ దండయాత్ర ప్రారంభించినచో ముందు చెప్పి ఈ దేశములకు తగులును; ఈ దేశములలోని స్థావరములనుండి సోవియట్ రష్యన్ చెప్పితీయుటకు అమెరికన్ లకు వీలగును; లేదో వారు చేలకొనిన మైక్రూదారము విమానములపై వచ్చి చాడీచేయవలసియుండును. పైగా, యుద్ధకాలమున యునైటెడ్ స్టేట్స్ పారిశ్రామిక శక్తిని తీరే అప్పుడుగా వృద్ధిపొందెను; తిన్నలమున నిరుద్యోగసమస్య చాచావు పూర్తిగా పరిష్కరించబడు

టమేగాక, ప్రజల జీవన ప్రమాణము కూడ వృద్ధిచెందెడి; ఆ ప్రమాణము అవిచ్ఛిన్నముగా నుండునలెనన్న పారిశ్రామిక, వ్యాపక సాయక విస్తృతి స్థాయి తగ్గకూడదు, కాని శక్తిని చేసినవస్తువులన్నియు వ్యర్థములో అమ్ముకుపోవు; విదేశీయుల కొనగలరుగాని, దెబ్బయిమ్ముకొనలేదు. ఇట్టి పరిస్థితులలో దేశ ఆర్థిక వ్యవస్థ విస్తృతమైనది కాదు కాపాడవలెనన్న విదేశీయులకు ముగియబోయి, వారు యునైటెడ్ స్టేట్స్ నుండి సరుకులు కొనుటను ప్రోత్సహించవలెను. కాబట్టి ఇతర దేశములకు ఆర్థిక సహాయము చేయుట యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఆర్థిక భద్రతరీత్యాకూడ అవసరమైనది. అన్నిటినిమించి, సోవియట్ రష్యన్ సైనిక శక్తిని తగ్గించుటకు ఇతర దేశముల మనుష్యసంపదకూడ యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు అవసరము. ఇన్ని కారణములవలన పశ్చిమరాజ్యకూటము యునైటెడ్ స్టేట్స్ వాణిజ్యము అనివార్యమైనది.

ప్రపంచరాజ్యములు రెండుకూటములుగా ఏర్పడు అలకా కము రీలగా కనిపించినప్పటినుండియు అగ్రరాజ్యములమధ్య అనుమానములు మరింత తీవ్రమై రాజ్యకూటములు స్పష్టముగ రూపొందుటకు దోహదముచేసెను; రాజ్యకూటములు స్పష్టముగ రూపొందినవి అనుమానములు తీవ్రమైనవి. ఈ విధముగా, ప్రపంచ పంగ్రామము ముగిసిన ఏడువందేళ్లములలోనే, క్రమరాజ్యములలో కొంత సంఘటన గుర్తుకొనక పూర్వము, ఇదివరకటిమిత్ర రాజ్యముల మధ్య పంగ్రామము ఎప్పటికప్పుడు అనివార్యముగా కనిపించునట్టి ఉద్రిక్త పరిస్థితి ఏర్పడినది.

ఈనాడు ప్రపంచముంతయు రెండు రాజ్యకూటములుగా, రెండుసామ్రాజ్యములుగా విడిపోయినది; దరితలో ఇదివరకెన్నకు ఎరుగవంతిటి పెద్దసామ్రాజ్యములు, విచిత్రకారణములవలన, విస్తారమైన దుర్గములలో వ్యాపించి, కుసంఘటితమగుచున్నవి. ఈరెండు సామ్రాజ్యకూటములమధ్య, వ్యతిరేకముగా మనగలుగుట చాచావు అసంభవమై పోయినదని చెప్పవలెను. ఈరెండు సామ్రాజ్యకూటములకు వాస్తవముగా సంఘర్షణ సంభవించునా, సంభవించినచో ఎవరు జయింతురను ప్రశ్నింతుంది, ఇది విస్తరించిన విధము, వాని విధానముల తారతమ్యములు ఇచ్చట స్థానముగ పరిశీలించు.

కమ్యూనిజం ఆంతర్జాతీయ ఉద్యమం. కడపటికి, ప్రపంచముంతయు కమ్యూనిష్టువిధానమునే అనుసరించునని కమ్యూనిష్టుల దృఢపట్టుకము. ప్రపంచముందరి ప్రతిరాజ్యమందును నీ కమ్యూనిష్టుపక్షములున్నవి; అది అన్నియు ఒకే లక్ష్యముతో, ఒకే విధానముతో, ఒకే వాణిజ్యముక్తింది పనిచేయుచున్నవి. ఆ వాణిజ్యము చెన్నటివరకు ఏకైక కమ్యూనిష్టు రాజ్యమును సోవియట్ రష్యన్ కు లభించుట స్వాభావికము. ప్రతిరాజ్యములోను పేరుపడిన కమ్యూనిష్టు వాదుకులు పార్టీ పంధానుసరించి, వ్యవహార నిర్వహణనుసరించి, ప్రచారమునుసరించి, విస్తరణనుసరించి మాస్కోలో తిరిగి పొందిన వారే; మాస్కోలోని వాదుకుల అదేకాదుసారము, చిత్రిత్య ప్రకారము నడచువారే. అందువలననే ప్రపంచముందరి కమ్యూనిష్టుపార్టీలన్నియు ఏకైక

విధానము కనుబడిన గట్టమన్నది. ప్రతిశేషమందును కమ్యూనిస్టు వాదీ అతి ముఖ్యుడైన, క్రమశిక్షణాబద్ధమై, నియంతృత్వవిధానములో వసించుచున్నా, కమ్యూనిస్టు, ఉత్సాహ, ఉత్సాహ, రుణవన యంతకుల వాక్కించి, ముఖ్యముగా రాకచక్రమును ప్రచారముచే అమాయక ప్రజలలో మిక్కిలి పలుకుబడి సంపాదించగలడున్నది. వారీయ రాజకీయములలోగాని, ప్రాంతీయ రాజకీయములలోగాని ఎట్టి సమస్యయందైనను, తాము ప్రభావశక్తి అవలంబించుచున్నట్లు కమ్యూనిస్టులుకై వసించగలము; వారి విధానములు ఎప్పటికప్పుడు అవసరమైన అప్పటికప్పు లేటిగా మారిపోవును. ప్రస్తుత పాలకవర్గమువల్ల ప్రజలకు విధిపడే అసంతృప్తి కలిగినను, దానిని దోహదముచేసి, ప్రస్తుతపాలకవర్గము ప్రభావశక్తియంత విరోధకమని, తామే ప్రభావశక్తిమని వారు తెలిసి నేలలలో ప్రచారముచేయుదును; తమవిధానములు, తమ ప్రాంతీయములందుగాని, తమ సమయములందుగాని అసంబద్ధముగా నుండినను, దానిని రాకచక్రముతో ముడిపెట్టగలరు. ఈమార్గముద్ది ఎదుటిపక్షమునకు దాదాపుకూర్చును. పశ్చిమరాజ్యకూటములోని రాజ్యములలో పరస్పర లేదా భిన్నప్రాయములేగాక, ప్రతి రాజ్యముందును విభిన్న దృక్పథముగల వివిధములు పోలికలు ఉండి, రాజ్యకూటము యందేగాక ప్రత్యేక రాజ్యములయందుకూడ విభిన్నముల రాజకీయవిధానము, లక్ష్యము, వాతావరణము కలదును. పశ్చిమరాజ్యకూటములో ఇది పెద్దగాపక్షమిదిగిట్టివాని వారీయ లేటి విధానమును దక్షిణమునకు, కమ్యూనిస్టువియంతృత్వముల లేటి విధివిధానమును ప్రపంచ ప్రభావశక్తిని తిప్పించుచు తాము పాటుపడుచుంటిమని, కాబట్టి ఆ విధానమును వదిలివేసలేమని వారు భావించుదు.

ప్రపంచమందలి ప్రతిరాజకీయ సంఘటనను తమకు అనుకూలముగ వర్తించజేసుకొనవలసి వచ్చు కమ్యూనిస్టులసాక్షు.

ద్వితీయ ప్రపంచ సంఘాటముతో పోలిక రాజ్యప్రజలమును ప్రదృశితులముగలవి ముఖ్యపరిణామమును ముందు గమనించితిమి.

తర్వంతముగ అసియా, అఫ్రికాలలోని పోలికరాజ్యముల ప్రజలయందు స్వాతంత్ర్యవాంఛ ప్రబలిసది. కమ్యూనిస్టులు కంటే ఈవాంఛను బలపరచి, ప్రజల సామర్థ్యానికి దోహదపరచిరి. కాని పశ్చిమరాజ్యకూటము ఈ విషయముకి తిప్పటకును చేసి, యునైటెడ్ స్టేట్స్ పోలికప్రజల అనుమానములకు సురియైనది. వ్యక్తిగతముగా యునైటెడ్ స్టేట్స్ పాలకులకు ఈ ప్రజల స్వాతంత్ర్యవాంఛలను సమంజసమని, సమర్థనీయమని వోచిప్పటికి, బ్రిటన్, ఫ్రాన్స్, నెదర్లాండ్స్ మొదలైన పాశ్చాత్యదేశములకు, తమ తమ పాశ్చాత్యములను వదిలివేసుకొని వారెట్లు కొరవలెను? తాము యుద్ధమునకు ప్రార్థన అందించిన పాశ్చాత్యములను యుద్ధానంతరముకూడ అనుభవించినవైనను ఆ ఈ పాశ్చాత్యదేశములకు కూడనిజమైనను, తర్వాతవాతసరములను బట్టి, సమయస్ఫూర్తితో వ్యవహరించుక ఈ పాశ్చాత్యదేశములు పోలికప్రజలతో విభిన్నములైయున్నవి, తివ్యవాతావరణము,

అఫ్రికాలలో కమ్యూనిజం వ్యాప్తి తామే పాటుచేసినది. మిత్రరాజ్యముల అంతరింగిక విధానములలో తామే కమ్యూనిజం చేసికొనినట్లు విమోచనము అనుమానము గల్గినను ఆయా దేశములు తమతో కలిసిక వరియింపజేయునై యునైటెడ్ స్టేట్స్ తిట్టభావమువహించి, పాశ్చాత్యదేశములనే బలపరచినట్లు నించుకొనవలెనది.

యుద్ధానంతరము అన్ని రాజ్యములలోను యునైటెడ్ స్టేట్స్ సైనికముగ మిక్కిలి బలవంతమైన దగుటకు ముఖ్యకారణము 'ఏలంబాంబు! అమెరికా సహస్యములు పెక్కుయునై యిట్టి స్టేట్స్ కు మార్గమే తెలియును. కాబట్టి పోలికముగ రాజ్య, ఆధిపత్యములైన వారురాక్రమమును పూనుకొనవలసి పశ్చిమరాజ్యముల రాజకీయతత్వం భావించిరి. కాని పోలికముతో రాజ్యము దాని నింగికదిగముగ ఉపయోగించుకొన్నది. ఏలంబాంబు ఎంతటి వివాదాలతో, దానికలక ప్రపంచమున కెంత ప్రభావమురాగలదో గమనించిన వారందరూ, దానిని గర్హించిరి; దాని ఉపయోగమును నిరసించిరి. ఏలంబాంబును విశేషించవలెనని భావించిన వారు ప్రతి శేషమందును ఉండిరి. అట్టివానిమందలి సంఘటింపవచ్చి, ఒక ఉద్వేగుమును కమ్యూనిస్టులు లేవనీసి, దాని 'కాంతిఉద్వేగు' మని పేరుపెట్టి, కమ్యూనిస్టులు కానివెద్దలచే ఏలంబాంబును, తివ్యవాతావరణము క్రమములు తెలిసిన యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు విమర్శించజేసి, ప్రపంచములో పోలికముతో రాజ్యము కాంతివాంఛించుచున్నదేమని, యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఈ ఏలంబాంబుతో ప్రపంచమును వాదించుచేయ ప్రయత్నించుచున్న దురాక్రమము రాజ్యముని చక్కగా, సమ్యక్ము ప్రచారముచేసిరి. అసలే యుద్ధముకలక విసిగి, వేసారియున్న పశ్చిమరాజ్యముల ప్రజలకు ఈకాంతి వివాదము సమంజసముగా కనిపించినది; అమెరికా దానివర్తమిచ్చిన ముప్పులు కలిగించి, అమెరికావిమర్శములను కొనె తెలియించుచునది, అమెరికానునే వారు విమర్శించ మొదలిడిరి. అమెరికా సహస్యము ముందుగా తెలియబట్టిన యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు పోలికముగ రాజ్యమై ఎట్టి అధికార లభించలేదుగాని, రాజ్యమార్గము ప్రపంచప్రజల దృష్టిలో యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు మ్యూనిక పరచగలిగెను.

నైవాలో అదినుండియు యునైటెడ్ స్టేట్స్ మార్కెటియాంగ్—గ్రే—షేక్ ప్రభుత్వమునకు సహాయము చేయుచునే యుండెను. కాని ఆయన తాతేదారుల అవినీతి, దుష్పరిపాలనల కలన యునైటెడ్ స్టేట్స్ చేసిన సహాయములయొక్క బూడిదలో వాసిన పన్నీరయ్యెను. కొమింగ్ లాంగ్ పక్షమును, కమ్యూనిస్టు పక్షమును జరిపవచ్చి, నైవాలో పర్యవ్రాస సమ్యక్ ప్రభుత్వమేర్పరచినవలెనని యునైటెడ్ స్టేట్స్ ప్రయత్నించెనుగాని ఇది పక్షముల మార్గపుష్పముదలకలక అది ఫలించలేదు. కాగా కొమింగ్ లాంగ్ పక్షపు దుష్పరిపాలనకలక ప్రజలకు ప్రభుత్వముపై విముఖులై, కమ్యూనిస్టుల చేతిగా ముందుమును పిలువగలను. మార్కెటియాంగ్ తో తామేకలిగిన్న సంధిని, విస్మరించి, పోలికముతో రాజ్యపాలకులు రహస్యముగా ముందురియాలోని కమ్యూనిస్టులను పెద్దపెద్ద సహాయముచేసి, వారు విస్తృతములగు

అవకాశమేర్పరచిరి. చివరకు, చియాంగ్ దువ్వరిపాలనకు దోహదము చేసినదనియు, అతనిని సాకుగా చూపించి, ఫాల్గోజాను ఆక్రమించుటని నైవా ప్రాంతమున దుర్భాగముగా జరిగినదని దనియు యునైటెడ్ స్టేట్స్ పట్ల నైవా ప్రజలకు అపహ్లావము భుజించుట సోవియట్ రష్యా ప్రచార చాకెక్యము. విక్టోరియా నదిలో నవ నైవాకు ప్రాసమిప్పించుటకు రష్యాచేసిన ప్రయత్నము కూడ చాచాపు ఇట్టి భోరణిలోనే యున్నది. నైవాలో కమ్యూనిస్టులు జయించిన ప్రాంతములలో, మొదటిసంబడియు తిదేక్షులపై, ముఖ్యముగా అమెరికాలోపై ఎక్కువ నిర్బంధములు విధించిరి. హాస్యాస్పదమైన కారణములను సాకుగాచూపి, అమెరికన్ పౌరులను, ఉద్యోగులను తీవ్రముగ శీలించుట, దీర్ఘకాలము కారాగారమునందుంచుట జరిగెను. తద్వారా, అసలే కమ్యూనిస్టులకు వ్యతిరేకమైన అమెరికా ప్రజాప్రభుత్వ ఆధిప్తాయములు మరింత విమర్శనాత్మకమునై, హులిపోతున్న మార్గర చియాంగ్ కు మరింత సానుభూతి లభించి, నవనైవాను యునైటెడ్ స్టేట్స్ గుర్తించుటకు అవకాశములేక పోయినది. నైవాలో కమ్యూనిస్టు ప్రభుత్వము సుస్థిరముగ నుండగలదని విశ్వసించిన ఆసియా-రాజ్యములు, ట్రిటోమొదలైన ఇతరరాజ్యములు నవనైవా కమ్యూనిస్టు రాజ్యమును గుర్తించినవి. వెంటనే, కమ్యూనిస్టు నైవాను విక్టోరాజ్యసమితిలో చేర్చవలెనని, కొమింటాంగ్ కు ఖామగ్గరించవలెనని సోవియట్ రష్యా ప్రతిపాదించుటతో ఈరాజ్యములు ఆ ప్రతిపాదనను అంగీకరింపక తప్పినదిగాదు. అందువలన నవనైవాను విక్టోరాజ్యసమితిలోనికి రాకుండు ఒక్కయునైటెడ్ స్టేట్స్ మాత్రమే విలోభకముగానన్నదని, ఇతరరాజ్యములు దాని వాన్స చేరినానన్నవని, విక్టోరాజ్యసమితికూడ అమెరికన్ ల చేతిలోని కీలుబొమ్మయేనని ప్రచారముచేయుటకు సోవియట్ రష్యాకు నుంచి అదను లభించెను. నవ నైవాను విక్టోరాజ్య సమితిలో చేర్పించుటకు సోవియట్ రష్యాచేసిన ఆర్థాటము పరిశీలించినచో, బహుశా ఎదుటివర్తమును గెచ్చగొట్టి, కమ్యూనిస్టు నైవా విక్టోరాజ్యసమితిలోనికి వచ్చు నవకాశమును చూపుటకీ, నాన్-వై-టుంగ్ టిటోవరే తమ చేయిచారిత్రాకుండు చూపుటకు, కమ్యూనిస్టు వర్గమునకు ఏకైక ప్రతినిధిగా విక్టోరాజ్య సమితిలో వ్యవహరించుటకు, సోవియట్ రష్యా ఇట్టి తీవ్రచైత్రులివి ప్రదర్శించుచున్నదేమో నని అనుమానము కలుగకపోదు.

జపాన్ పరివాసంతరిము కొరియా ఆక్రమణకు ఒక ప్రభు నుండి సోవియట్ రష్యానైవ్యము నుండి ప్రభునుండి యునైటెడ్ స్టేట్స్ నైవ్యము పథకురత్రించె. చివరకు, అప్పటి తాత్కాలిక సామరస్యమువలన, రెలి క అమెరికన్ లకు ఇరుపక్షములకు సరి చూడ్తుగా నిర్ణయించుకొనిరి. దీనివలన కొరియాదేశము ఆ స్యాటై వికముగ రెండురాజ్యములుగా చీలిపోయెను. ఎవరు ఆక్రమించిన ప్రాంతములలో వారి విధానములు, దృక్పథము వ్యాప్తిచెంది, ఉత్తర కొరియాకమ్యూనిస్టు రాజ్యముగను, దక్షిణ కొరియాశీల లిను ప్రజాస్వామ్యరాజ్యముగను రూపొందినది. ఉత్తరకొరియాను కూడి తమలో లీనము జేసుకొని పశ్చిమ ప్రజాస్వామ్య రాజ్యముగా విక్టోరియాను రూపొందించవలెనని దక్షిణకొరి

యానులు, దక్షిణకొరియాను తమలో లీనము జేసుకొని, కొరియా నంతను కమ్యూనిస్టు రాజ్యముగ రూపొందించవలెనని ఉత్తరకొరి యానులు ప్రయత్నించుచుండిరి. ఉత్తరకొరియాకరాజ్యము కమ్యూనిస్టు ఒరవడిలో నుసంఘటిరమై, క్రమశీలచాయితమైన నియంత్రితరాజ్యముగా ఏర్పడి, సైనికశక్తిని వృద్ధిచేసికొన్నది; దక్షిణ కొరియాపాలకులు, అమెరికన్ ల అండజూతునిని దేశమును పక్రమముగా పాలింపక, రాజ్యమును బలహీనముచేసిరి. ఉత్తర, దక్షిణ కొరియాకరాజ్యముల విభేదములు సోవియట్ రష్యా, యునైటెడ్ స్టేట్స్ ల విభేదములకు ప్రతిబింబములు మాత్రమే కాని యునైటెడ్ స్టేట్స్ ను ప్రపంచప్రజలదృష్టిలో యుద్ధోత్సాహదశలో ముగా విరూపించుటకు సోవియట్ రష్యాకు ఇక్కడ నుంచి అవకాశము దొరికినది. ఉత్తర దక్షిణ కొరియా నైవ్యములలో ఏది ముందుగా ఎదుటిపక్షముపై కుపాకా కార్మికో పరిక్రమ భగవంతు వికే తెలియవలెనుగాని, కుశీలమైన ఉత్తరకొరియా నైవ్యపు ధాటికి దక్షిణకొరియా నైవ్యములు తట్టుకొనలేదని, తాను ఇన్నా శుక్కుగా పోషించిన రాజ్యమును రక్షించవలెనన్న యునైటెడ్ స్టేట్స్ తన నైవ్యమును రంగములోనికి దింపక తప్పదని వెంటనే స్పష్టపడెను. కొరియాలో విక్టోరాజ్యసమితి నేనలనుజేరున పోరాడుచున్న యునైటెడ్ స్టేట్స్ నైవ్యముతో పోరాడుచున్న ఉత్తరకొరియా నైవ్యములకు సోవియట్ రష్యా ఆయుధములు, మందుగుండు సాముగ్గి, ఇతర పరికరములు, సైనిక తల్పిను లభించుటలేదని ఎవరూ భావించుటలేదుకాని సోవియట్ రష్యా నైవ్యములు యుద్ధములో పాల్గొనుచున్నవని ఎవరూ అవలెదు; కాబట్టి కొరియాలో విదేశీనైవ్యము లుండరాదనీ, అమెరికన్ నైవ్యములు కొరియాపై దురాక్రమణ జరిపినననీ, యునైటెడ్ స్టేట్స్ యుద్ధోత్సాహరాజ్యమునీ సోవియట్ రష్యా సోదాహరణముగా ప్రచారము చేయగల్గుచున్నది. ఇంతేగాక, యునైటెడ్ స్టేట్స్ సైనికశక్తిని పరోక్షముగా కమ్యూనిస్టులు, తమ ముఖ్య నైవ్యముల నుపయోగించకుండా, పరీక్షించగల్గుచున్నారు; పశ్చిమరాజ్యకూటములోని రాజ్యముల వికమత్రియ విపాటికా, తమ తమ దేశములుగాక ఇతరప్రాంతములకు ముప్పువాటిల్లి నప్పుడు వారెంతగా ఆ ప్రాంతములకు సహాయపడెదరో కమ్యూనిస్టులు పరీక్షించగల్గుచున్నారు. కమ్యూనిస్టురాజ్యకూటము పాలక వర్గము విధాన నిర్వచనయందును, నిర్వహణయందును, ప్రచారము నందును పశ్చిమరాజ్యములకన్న ఎంతతెలివి తేలుటతో, ఎంత చాకచిక్యముతో వ్యవహరించుచున్నచో కొరియా సంఘటనలన పూర్తిగా దుజావకున్నది. ఎదుటిపక్షపు లోపములను, అవకాశ కలను, తమకు అర్థింత సహాయధూతములుగా నొనర్చుకొనుటలో సోవియట్ యూనియన్ శక్తి గలుగింపదగినది.

ఇండోనేషియా, ఇండో నైవా మొదలగు ఆగ్నేయ ఆసియా-రాజ్యాలు జపాన్ ఆక్రమణనుంచి విముక్తము చేయబడి గనే, పూర్వపాలకులకు నప్పకెప్పవలెనని యునైటెడ్ స్టేట్స్ ప్రయత్నించెను ఇది విదేశభరిమైన పని కాదని గ్రహించుట కష్టముకాదు. కాని ప్రాన్స్, బెల్జిండ్స్ మొదలగు సామ్రాజ్య

దేశముల ప్రభుత్వములను, ప్రజలను శృద్ధిపరచుటకు, యునైటెడ్ స్టేట్స్ తివదిధానాలను తమ తిలపై బుద్ధులకు ప్రయత్నించదని వారికి బహువుచేయుటకు, బహుళి యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఇట్టి విధానమును అనుసరించి యుండునట్లును. తమకు వలసిన రిండి జట్టలేక యునైటెడ్ స్టేట్స్ పై ఆధారపడివుండిన ఆరాజ్యములు తమకు సామ్రాజ్యములు కావలెనని, ఆ పారిశ్రామికలను కాము కొల్లగొట్టవలెనని ఆశించుట; ఆ విధానమును ప్రభాస్వామ్యరాజ్యములకు నాయకత్వము వహించి, ప్రపంచమున కమ్యానిస్టు నియంతృత్వపు ఓడ క్యాపింగుచేయ ప్రయత్నించుచు, ప్రపంచ ప్రజల సామధూరి, సహాయము లక్ష్యించుచున్న యునైటెడ్ స్టేట్స్ బలపరచుట, కేవలము అదిలేకమైన విధానము. ఈ అదిలేకవిధానము నుపయోగించునని సోవియట్ రష్య ఆత్మీయ అనియ ప్రజల సామధూరి, మత్సవము పొందగలటలో ఆర్థికమేమున్నది కి ఇండియా, సింహళము, బర్మా మొదలైన పారిశ్రాజ్యములపట్ల బ్రిటిష్ బైఖరి చాలవరకు కాలానుగుణముగా నుండినను ప్రచారముకొరకు ఉపయోగించుకొనుటకు సాధికర్యముపొట్టును. మలయాలో బ్రిటిష్ ప్రభుత్వ విధానము సోవియట్ రష్య ప్రచారమునకు అవకాశమివ్వక పోలేదు.

అనియ, ఆఫ్రికా రాజ్యములలో బలవర్తనమైన కమ్యానిస్టు పార్టీలు లేవు; సోవియట్ రష్యనుండి వేరుగా ఈ రాజ్యములకు సహాయము అందజేయుగలము కష్టము; అందువలన ఆ రాజ్యములలోని కమ్యానిస్టుపార్టీలు సోవియట్ రష్య ప్రచార కార్యస్థానములుగా మార్చిపే పనిచేయగలవుగాని ఆ రాజ్యములను కమ్యానిస్టులు ఆక్రమించి, కమ్యానిస్టురాజ్యపాటుమిది బల పరచుటకు ఇంకను అవసరము లేదు. యూరప్ రాజ్యముల విషయముల్గు కేసు. యూరప్ రాజ్యములలో నుండుటెరిమునై, బరిష్టునైన కమ్యానిస్టుపార్టీలు, యుద్ధకాలములో నిర్లక్ష్యపర్యటలో పాల్గొని, అనుభవము సంపాదించియున్నవి. హిట్లర్ పతనమునకు సోవియట్ నైస్యము చేసిన నిరుపమాన త్యాగమువలన సోవియట్ రష్యపట్ల యూరప్ రాజ్యముల ప్రజలకు సామధూరి, గౌరవము లభించెను. ఓడి మరయోగించుకొని యుద్ధానంతర కష్టకాలమున తర్కాల ప్రభుత్వమును విమర్శించుచు, కమ్యానిస్టులు పరిపాలనాయంత్రమును, ప్రభుత్వమున కివరచుకొనుటకు మంచి అవకాశమున్నది. సోవియట్ రష్య నైస్యము ఆక్రమించిన ప్రాంతములలో, విధిగా కమ్యానిస్టులు అధికారమును కలిపరచుకొనిరి కాని ఇతర రాజ్యములలో ఎక్కడో మాడ కమ్యానిస్టులు అత్యధిక సంఖ్యలవలము పొందలేకపోయిరి. రష్య ఆక్రమించిన ప్రాంతములలో జరిగిన ఎన్నికలలో కమ్యానిస్టులకు అత్యధిక సంఖ్యలవలము లభింపకపోయిన, సంకీర్ణబంధితవర్గములేర్పడి, తర్వాత క్రమేణా, ఇతిరపక్షములు ఏదో ఒక పాకుపై రూపుదాపటడి, కమ్యానిస్టులు సంపూర్ణాధికారమును కలిపరచుకొనిరి. ఈ విధానమును తిరుపరిపరీక్షించియు. సోవియట్ నైస్యపు ఆక్రమణలోని రాని ప్రాంతములలో కమ్యానిస్టులు ప్రభుత్వములలో చేరలేకపోయిరి. యుద్ధానంతర కష్టసమయములోనున్న ప్రభుత్వముల లోటుపాట్లను వినియోగించుకొని, పార్టీని శృద్ధిపరచుకొని తిర్వాతివైన, అవసర

మైనచో బలప్రయోగము క్వారా నైవా ప్రభుత్వమును కలిపరచుకొనచ్చునని వా రాలోచించిరి. ఇంతలోనే, అగ్రరాజ్యముల సామరస్యం అంతమై విభేదములు పెచ్చు పెరుగుటవలన, యూరప్ లోని రాజ్యములు ఏదియు కమ్యానిస్టుల అడుపులోని రావంద కాపాడుకొనవలెనని యునైటెడ్ స్టేట్స్ నుర్తించినది; మూర్ఖ యూరప్ రాజ్యములలో, కమ్యానిస్టులలో చేరులు కలిగిన ఇతిర పార్టీల గరి ఏమైనచో పరీక్షించిన పశ్చిమరాజ్యముల నాయకులు కూడ, తమ విభేదములను విస్మరించి అయివా కమ్యానిస్టు ఉపద్రవమునుండి తమకు కాము సామర్యవలసిన ఆవశ్యకతను కొంతవరకైనా నుర్తించి యునైటెడ్ స్టేట్స్ కు సహాయముచేయ ప్రారంభించిరి. అయితే, ఈ దేశములలోని వివిధపార్టీలకు గల భేదాభిప్రాయములుగాని, ఆయా రాజ్య ప్రభుత్వములకు యునైటెడ్ స్టేట్స్ పట్లగల అనుమానములుగాని అంతటిలో చదునీ పోలేదు; అందువలననే, పశ్చిమరాజ్యముల తాగ్యక్రమము అనుగతునకు ఆలోచనలతోను, మాన్యులతోను, ఒకరినొకరుగా ప్రారంభమై ఇంకొక విధముగా రూపొందుచు అవకలితగా, ఆలస్యముగా జరుగుచున్నది. కాము యునైటెడ్ స్టేట్స్ పక్షమువలంబించిన, అగ్రరాజ్యముల మధ్య యుద్ధము ప్రారంభమైన వెంటనే సోవియట్ రష్య తమపై దండయాత్ర జరుపునని, యునైటెడ్ స్టేట్స్ సహాయముఉన్ననూ ఎక్కువ వ్యయము కామే ధరించవలెనని, యునైటెడ్ స్టేట్స్ తమకు సహాయముచేయుట ఆరాజ్యపు 'రాజీయ చతురధి'లో ఒక భాగము మార్చిపేనని కాంతి అగ్రయ జానుమున్న ఈ రాజ్యములకు ఒక సంకల్పమును ఓడించుచునే యున్నది; అయిన, ఆయా రాజ్యములలోని కమ్యానిస్టికర పక్షము లన్నియు కలసి కట్టుగా వ్యవహరించి, ఇటు యునైటెడ్ స్టేట్స్ లోగాని, అటురష్యలోగాని సంబంధములేకుండా, స్వతంత్రముగా తమకాళ్లపై కాము నిలబడి, తమ దేశముల ఆర్థికవ్యవస్థను చక్కబరచుకొనవలెనని ప్రయత్నించుగాని, ఆకాంక్షగాని ఈ రాజ్యములలో కావచ్చుటలేదు; ఎప్పటికప్పుడు ఏదో అస్థింధులు, అనుమానములు నెరిమిచ్చి యునైటెడ్ స్టేట్స్ నుండి దిలై నంత ఎక్కువ ఆర్థిక సహాయము పొందుటే కర్తవ్యమని ఈ రాజ్యములు భావించునట్లు ఉద్దేశించవచ్చును.

పునరుద్ధరణ సంస్థతాగ్యక్రమము ప్రకారం యూరప్ రాజ్యములకు ఆర్థిక సహాయం చేయటం యునైటెడ్ స్టేట్స్ మానివేసిన తర్వాత, ఆ రాజ్యముల ఆర్థికవ్యవస్థ తిరిగి కొలుకొనుటకు అమెరికా సహాయము అత్యవసరమని, లేనిచో, పరిశ్రమలు తిరిగి ప్రారంభముగాక కల్లోలము ప్రారంభము కాగలవని వ్యవస్థకుటతో యునైటెడ్ స్టేట్స్ 'మార్షల్ పథకము'ను పుష్టించియు, కొన్ని విధముల కేవలమాద కలుగజేసికొనియు ఓరిగి ఆర్థిక సహాయము అందజేయ ప్రారంభించినవి. మార్షల్ పథకము ప్రకారము లభించిన సహాయముతో చాచాపు అన్ని పశ్చిమరాజ్యములును తమ పారిశ్రామికపరివడను తిరిగి చేకూర్చుకొని, పారిశ్రామిక కమ్యూత్పత్తిని యుద్ధపూర్వపు స్థాయికి తెచ్చుకొనిరినని గాని, పారిశ్రాజ్యములలో అవసర యుద్ధములవలన, ఆంతరంగికముగా

అచాంధరితమగు ఆర్థికవిధానములనా ఇన్ ఫేషన్ వృద్ధిచెంది, అమెరికా ఆర్థికసహాయము ఇంగ్లాండ్ కు వచ్చుచు నేయున్నది; దీనికి తోడు ఈ రాజ్యములన్నియు తిరిగి ఆయుధధారణకు పూను కొనవలసినదని అందుకు మరింత హక్కు వ్యయము కావచ్చును. పశ్చిమరాజ్యములు తమ కలసిమెలసి, కూటమిగా పనిచేయుట దీని అగత్యమునే వలె వలె విప్పించుచుండును; కాని ఆర్థిక, రాజకీయవిధానములు ఏకాగ్రముగా, సమన్వయపరచబడి, నిర్వహించుటకు అమెరికా సహాయము మాటరాచేయబడి నిరసయోగమైపోవుచుండెను; ఇట్లు కాకుండా, పశ్చిమరాజ్యము లన్నిటిని ఏకాగ్రమునైన విధానము లుండినవలెనని నుద్దేశించి చాలా కాలమైననూ, ఇంతవరకు కూడ అది ఆలోచనారంగములోనే యుండిపోయినది. పశ్చిమ యూరప్ రాజ్యముల పారిశ్రామిక సంపదను కేంద్రీకృతమొనర్చి, వాని సమస్తి లవనరములకు అనుగుణముగా, ఏకాగ్రముగా నడిపించుటకు ఉద్దేశించిన చూచునపథకము ఏండ్లతరబడిగా ఆలోచనలోనే యున్నది. దీనిలో మొన్నటి వరకు సోషలిస్టురాజ్యముగా నుండిన బ్రిటన్ తన పారిశ్రామిక సంపదను ఇతరరాజ్యముల కానితో కేంద్రీకృత మొనర్చుటకు ఒప్పుకొనదు; పశ్చిమ జర్మనీ తనతోపాలు స్థానమిచ్చుటకు ప్రోత్సహింపకొనదు; స్పెయిన్ ఈ కూటమిలో చేర్చుకొనటకు ప్రోత్సహింపకొనదు; బ్రిటన్ ఒప్పుకొనదు; ఈ విధముగా పరిస్థితి చాలా అగమ్యగోచరముగా నుండును.

యుద్ధానంతరము ప్రపంచములో నైవిక కత్తి—పంఖలలో—సోవియట్ రష్యాకే ఆధికముగా నుండెను; అటులేర్వాలేక రష్యా నైస్యమును తగ్గించుకొన్నట్లు తెలియదు కాని పశ్చిమరాజ్యములు మాత్రము చాలవరకు తగ్గించుకొన్నది; చివరకు పశ్చిమరాజ్యములు తమ నైవిక కత్తిని తిరిగివృద్ధి చేసికొనక పోయినచో, ఒక వేళ యుద్ధము సంభవించిన, ఏటవారియు తమ్ముకొపాడలేదని గ్రహించుకొని, నైస్యమును వృద్ధిచేయుట, ఆయుధధారణము ప్రారంభించినది. పశ్చిమరాజ్యముల నైవిక కత్తి కమ్యూనిస్టురాజ్యముల నైవిక కత్తికి మించివున్నచో, అందువల్ల నైస్య కమ్యూనిస్టులు తెలిసి యుద్ధము ప్రారంభించినది, ఒక వేళ ప్రారంభించినా రాకుండు సందేహముగా మిన్నచో వెంటనే తట్టుకొనవచ్చునది దీని ఉద్దేశ్యము. తత్పరితమగ, ముందు తెనిగ్నకూటమి, తరువరి పశ్చిమరాజ్యములకూటమి. చివరకు అట్లాంటిక్ రక్షణ ఒడంబడిక జరిగి, పశ్చిమ యూరప్ రాజ్యములు, యునైటెడ్ స్టేట్స్ తన కూటమి వరసరము సంయుక్తముగా రక్షించుకొనుటకు అంగీకరించుకొని, తమ నైవికవర్ణచోరములను ఏకాగ్రముగా నడిపించుటకు ప్రయత్నించుచున్నది. గ్రీస్, బల్గేరియాకూడ ఈ కూటమిలో చేర్చుకొనబడినది. మధ్య ప్రాచ్యరాజ్యములతో కూడ ఇటువంటి రక్షణ సంధిచేసుకొనవలసినది బ్రిటన్, యునైటెడ్ స్టేట్స్ లు ప్రయత్నించుచున్నది. పసిఫిక్ రాజ్యముల కూటమిని నుండి చూడ ప్రస్తావనలు వివరముచున్నది. అట్లాంటిక్ రక్షణ ఒడంబడిక కార్యక్రమం అమలుజరిగినచో, వాచాపు ఇంగ్లీష్ సంవత్సరములో పశ్చిమరాజ్యముల నైవిక కత్తి, కమ్యూనిస్టు రాజ్యముల నైవిక కత్తికి మించియుండును. రెండువర్గములకు సమానమైన నైవిక బలమున్నది

కాని యుద్ధము కాకపోవచ్చునవలె అప్పటితో తృప్తి ప్రకారం లభించును. పశ్చిమరాజ్యములు తమ చెప్పుచున్నట్లుగా 60 డివిజన్ల నైస్యమును ఒక సంవత్సరములో చేర్చి, తిరిగివేసి, ఆయుధములు సమకూర్చుకొని, వారి ప్రస్తుతిధానములు, కార్యదక్షి, కార్యదక్షి పరిశీలించిన భావించుట సామాన్య కాగలదు.

పశ్చిమ జర్మనీ విజయమున పశ్చిమరాజ్యము లవసరించుచున్న విధానము, సోవియట్ రష్యావిధానములకు దీటుగా నున్నది. సోవియట్ వరదానంతరము జర్మనీని అగ్రరాజ్యములకు ప్రోత్సహించి, సోవియట్ రష్యా, యునైటెడ్ స్టేట్స్ లు ముక్కలుగా విభజించి, ఆక్రమించుకొన్నది; సోవియట్ రష్యాకు, పశ్చిమ రాజ్యములకు ఈ ఆక్రమణలో పరిసమాన భూభాగములుగాను తెలిస్తే వగరయును కూడ కాల్గొనకముందుగా విభజించి ఆక్రమించుకొనిరి. గ్రీస్ కూడా, పశ్చిమరాజ్యములకు సోవియట్ రష్యాకు కలిగిన అభిప్రాయభేదములు జర్మనీలోని ఆక్రమణ ప్రాంతములలో కూడ ప్రతిఫలించి, పశ్చిమజర్మనీ, తూర్పు జర్మనీలు ప్రత్యేక రాజ్యములుగా ఏర్పరచబడి, వామకూత్రపు సోవియెత్స్ మొసంగబడినది. తెర్లిక్ వగరపు యుద్ధముల ప్రాంతమును ఆక్రమించిన రష్యా, తెర్లిక్ వగరమునుండి పశ్చిమ రాజ్యముల మూడింటిని భారీ చేయించుటగాను రవాణాదిగ్గంధమును అమలు జరిపి, చిక్కులు పెట్టినదిగాని, పశ్చిమరాజ్యములు మొండిగా, వివాదములవ్యాపార వరఫరా తెచ్చునది ఆదిగ్గంధమును నిరసయోగ మొనర్చగలిగి; ఇది విజయగ, పశ్చిమరాజ్యములకై వామకూత్రములకు కూచిక. చివరకు తెర్లిక్ దిగ్గంధమును, అంత పరువు వచ్చునులేకుండా, రష్యాతోలగించినది. జర్మనీ ఏక కరణము రెండు పక్షములును తమ స్వప్రయోజనములకనుగుణముగ, ఎదుటి పక్షమునకు నింద తెచ్చునట్లు ప్రచారము చేయుచున్నది. తూర్పు జర్మనీ కేవలము సోవియట్ రష్యా అనుబంధరాజ్యమైనది. పశ్చిమ జర్మనీ, పశ్చిమరాజ్యముల అవసరములకు వామకూటమిని, దీనివలె స్వతంత్రత్రైపతి సంపాదించ వచ్చుచున్నది. యూరప్ ఆర్థిక సమన్వయసంఘములోను, అట్లాంటిక్ రక్షణ ఒడంబడికలోను సమాన భాగస్వామిగా పశ్చిమ జర్మనీని, కాని పారిశ్రామికసంపద, మనుష్యసంపదల వాళించిన పశ్చిమరాజ్యములు, ఇవ్వులేమిన్నను చేర్చుకొన్నది. క్రైస్తవులు జయించిన మిశ్రరాజ్యములు తమలోకాదు కలహించునది, తమ పూర్వ క్రైస్తవుతో నూతన మిత్రత్వమును యాచించుకొనుచుండుట ఎంత అశ్వర్యకరము!

కమ్యూనిస్టు రాజ్యకూటమిలోని రాజ్యములు ఒకచాని ప్రక్క పోటియుండి యూరప్ లో ఎక్కువ భూభాగమును ఆక్రమించినది; దీని యుద్ధముగల రాజ్యము లన్నిటిని ఒక కూటమిగా తన వాణిజ్యము గ్రామ సంఘటితపరచి, కమ్యూనిస్టు కూటమి చుట్టూ వలయముగా తన నైవిక కేంద్రము కేర్పరచుకొనుటయు యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఆశయము—అదే యునైటెడ్ ప్రాచ్యరాజ్యవ్యూహము, విధానము. పశ్చిమయూరప్ రాజ్యములు, ఇటలీ, గ్రీస్, బల్గేరియా, మధ్యప్రాచ్య రాజ్యములు, ఇండియా,

పాకిస్థాన్, బర్మా, పర్షియా, ఇండోచైనా, మలయా, ఫిలిప్పీన్స్, జపాన్ దేశములు ఈ పాత్రాజ్యములో ముఖ్యభాగములుగా నుండి తీరవలెను; తక్కిన రాజ్యములు సామర్భూతిపరముగ నున్నను భరవాలేదు. ఈ రాజ్యముల ప్రభుత్వములను నిలవించుకొనుటకు, కుట్రతోను లోబడుదుకోవలసినది యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఆలోచన కాదు; వాని ఆంతరింగిక వ్యవహారములలోను భిన్నభిన్న పక్షముల విశేషములలోను జోక్యము చేసికొని పరోక్షవిధానముల ద్వారా ప్రాబల్యము సంపాదించవలసినదే వాని ఆలోచన కాదు; ఆయా దేశములకు ఆర్థికముగా సైనికముగా సహాయముచేసి, ప్రభుత్వమును, ప్రజలను ముంచివేసుకుని నెమ్మదిగా, కిర్రుతో పరోక్షముగా వారికి నచ్చుకెట్టి తన విధానములువారిచే ఆమోదించజేయుటయే వాని ఆలోచన; తన ప్రాబల్యములోనున్న రాజ్యము లన్నియు అన్ని విధముల తనకు విధేయములై ఉండవలసినవిగాని, తాను నిర్వహించిన ప్రతి విధానమును అవి యన్నియు విధిగా అంగీకరించవలసినవిగాని అన్ని విషయములందున తన సలహా ప్రకారమే అవి వ్యవహరింపవలసినవిగాని, యునైటెడ్ స్టేట్స్ ప్రయోజనములకు వ్యతిరేకముగా అవి వ్యవహరింపరాదనిగాని, ఉద్దేశ్యముకాదు; కనీసపు ముఖ్యవిషయములైనవా, యుద్ధప్రమాదము వాటిల్లినపుడైనా ఈ రాజ్యము లన్నిటిని ఒక త్రాటిపై వదిలించుట చేయుటకు, ఇప్పటినుండి భుజములువేసి, మార్గములు నిర్వహించి ఆయా రాజ్యముల సామర్భూతిపొంది, కుముఖులకేసికొనుటయే. ఈ సామ్రాజ్య విస్తరణ విధానలక్ష్యముగా కనపడుచున్నది; బహుశః ఇగ్గవదియవ శతాబ్దములో సామ్రాజ్య నాగ్రి విధాన మిదియని భవిష్యత్తులో చరిత్రకారులు నిర్ణయించవచ్చును.

యునైటెడ్ స్టేట్స్ విస్తరణ విధానములో గెండు జాతములు నెలకొని గోచరమగుచున్నవి. ఒకటి యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఆర్థిక సహాయము; తమకు నిష్కాక్షముతో యునైటెడ్ స్టేట్స్ నుండి ఆర్థిక సహాయము లభించుచున్నది ఏ రాజ్యమూ భావించుటలేదు; ఈ ఆర్థిక సహాయమునకు చితిరకు ఎట్టి భరితములు కలుగునో సహాయమునకు ఎంతటి మూల్యము చెల్లించవలసినదన్నో అవి ప్రతిరాజ్యము లోపల భయపడుచునే యున్నది; యునైటెడ్ స్టేట్స్ ఆలోచనలను, విధానములను ప్రతిరాజ్యము సంకేతాస్పదముగనే చూచుచున్నది; కాని ఆ సహాయము వర్ధిలకల తనాకు వానికి లేదు. గెండు; ఇప్పుడు ప్రపంచ సమస్యలన్నియు మానసిక ప్రవృత్తి సంబంధించినవిగాని ఆర్థిక విధానములకు సంబంధించినవి గావు. స్థానికం ఎంతటి నియంతృత్వమైనా అది ప్రపంచంగాని నీద, వీటిర ప్రజలను ఇంకనూ ఆకర్షించుచునే యున్నది. అందుకు కారణము కేవలలిప్త ప్రజాస్వామ్య విధానములోని లోపములుగాని వాని నుగగణములుగాదు. కాబట్టి ప్రపంచప్రజలలో కమ్యూనిజంపట్ల వ్యాపారము తగ్గించవలసినది కేవలలిప్త ప్రజాస్వామ్య విధానమున సరిదిద్ది, వానియందు ప్రజలకు నిష్కృతము, విశ్వాసము పుట్టించవలసినది, దానిని పెద్దజల్లులు అవసరము. వీటిర ప్రజల మనస్సులలో ఈమాట రాకపోయిన, ఏవాటియైనా కమ్యూనిజం వ్యాపించుట తగ్గదు.

ఇక పోలియల్ రష్యా విస్తరణ విధానమును గమనింతుము. యుద్ధకాలమున పోలియల్ సైన్యము ఆక్రమించిన రాజ్యములు, పోలియల్ రష్యానుండి ఆపార సహాయము పొందిన నైనా, ఇవి మాత్రమే ఈ రాజ్య కూటమిలోని ఇతర అంగములు. రూస్సు యూరప్ లోని అన్ని రాజ్యములలోను యుద్ధానంతరము విశ్రాంత రాజ్యముల పర్యవేక్షణకొంద ఎన్నికలు జరిగినవి. కమ్యూనిజము అత్యధిక సంభావ్యముగా—యూగోస్లవియాలో తప్ప—ఎక్కడనూ రాలేదు కాని ప్రతి ప్రభుత్వములోను కమ్యూనిజములతో కూడి సంక్షిప్త మంత్రివర్గము లేర్పడినది. ప్రతి ప్రభుత్వములోను పోలిసు కాట, వ్యాయకాటల మంత్రిగాని, ఉపమంత్రిగాని, ఇతర కీలక కాటలలో మంత్రిగాగాని ఉపమంత్రిగాగాని కమ్యూనిజము నియమింపబడిరి. ప్రభుత్వదౌర్భాగముల నిమిత్తం ఉపమంత్రి కార్యముగా నిర్ణయించబడి, కీలక మంత్రిత్వ కాటలలో ఉద్యోగులు ఎక్కువ నుండి కమ్యూనిజము పార్టీ పక్షముల నియమింపబడిరి. ప్రతి మంత్రిత్వకాట ఉద్యోగులలోను రష్యా కమ్యూనిజము పార్టీ తీరవ్రస నూభచారి ఒకరు ఉండి తీరుత; అతి దెబ్బలో ఆ మంత్రిగాని, ఉపమంత్రిగాని—వారు కమ్యూనిజము నైనను—తెలియదు. తన మంత్రిత్వకాటలోని వ్యవహారములనే గాక, ఉద్యోగుల, మంత్రుల ప్రవర్తనను ఎప్పటి కప్పుడు మాస్కోలోని కమ్యూనిజము పార్టీ కేంద్ర కార్యాలయమునకు నివేదించు చుండుటయే అతని పని. రష్యా కమ్యూనిజము పార్టీ—పోలియల్ రష్యా ప్రభుత్వపు ఆదేశములు ప్రతి రాజ్యములోని కమ్యూనిజము పార్టీ కేంద్ర కార్యాలయమునకు వచ్చి, అక్కడినుండి ఆయా మంత్రులకు, సంబంధించిన ఉద్యోగులకు అందజేయ బడుచుండెను. ఈ విధముగ పోలియల్ ప్రభుత్వమునకు, ఆయా రాజ్యముల ప్రభుత్వములకు ఎట్టి ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు, ఆదేశములు లేకుండగనే, ఒక్కొక్కప్పుడు మంత్రులకు తెలియకుండగనే రష్యా ఆదేశములు గుబురుగా ఆచరణలోనికి వచ్చును. ఇది ఇట్లుండిగా తమతో సహకరించిన ఇతర పార్టీలను ప్రజల దృష్టిలో న్యూతన పరచుటకు, వానిని నిర్మూలించుటకు కమ్యూనిజము పార్టీలు ప్రయత్నించును. ఇతర పార్టీల నాయకులపై దేశద్రోహ, ప్రజాద్రోహ నేరములు, కమ్యూనిజమునూభచారగుల తప్పుడు పాత్రముల సహాయంతో, బనాయించబడి, వారు నాయకత్వమును, మంత్రిత్వమును బోగొట్టుకుందురు; ఆ పార్టీలలోని నాయకులు కొందరు కొలను నుగముగ వారి చితిరకు రాజకీయములనుండి విరిమించు కొనుటయే, కమ్యూనిజములగుటయే జరుగును. ఈ విధముగా, కేవలము సంఘటనాకేంద్ర, మారాలోచన, కుట్ర, ప్రచారముల ద్వారా, పెద్దట మంత్రివర్గములో అనామకస్థాన మాక్రమించిన కమ్యూనిజము పార్టీ, ఒకటి గెండు సంవత్సరములలో అతి ప్రముఖ స్థానముగాని, సంపూర్ణముగాగాని ఆక్రమించును. ఇక పార్టీ పక్షముల ప్రవర్తన వైసవూడి—వారి హోదా ఎట్టిదైనను—రక్కని నూభచారిత్వముండును. పార్టీ నాయకుల, మంత్రుల ఆలోచనా భేదనే, మాస్కోపట్ల వారి విషయ విధేయతలు, అతి జాగ్రత్తగా, అతిని ఆంతరింగిక ఉద్యోగులలో ఒకడుగా పెలగుచున్న నూభచారిచే గమనించబడి, ఏవాటి కానాడు మాస్కోకు నివేదించ బడు

“జనతా |
రివీజ్”

మరదలు పళ్ళి

యం.కె.యం వారి నిర్మాణం...

M. E. PRASAD

ఇండియన్ బ్యాంక్ లిమిటెడ్.

స్థాపితము

1907.

హెడ్ క్వార్టర్స్ : మద్రాసు - 1.

మూలధనము

* అధికారము పొందినది	రూ. 1,00,00,000
* చందా వేసినది	.. 72,00,000
* చెల్లించినది	.. 53,00,000
* రిజర్వు నిధి	.. 82,00,000

అన్నిరకముల బ్యాంకింగు వ్యాపారము చేయుచును.

యన్. గోపాల అయ్యర్,
సెక్రటరీ.

ధారిత ప్రజల

★ జీవిత ★ మోటారు ★ అగ్ని బీమాలకు

“ఇండియన్ మ్యూచువల్”

ఉత్తమమైనది. విశుద

1. ఇది ఒక మ్యూచువల్ అసోసియేషను, గనుక ఎట్టి బాధోత్థానము లేనిది. విశేషార్హత్యక్తరముల అధివృత్తిచేయుచున్నది.
2. 26 సం. ల వయసుకలిగిన ఈ సంస్థ కోటిరూపాయలపై (జీవితభీమా) నిధిని, దాదాపు రూ. 4 కోట్ల అమలులోనున్న వ్యాపారమును నిర్వహించుకొన్నది.
3. యుద్ధానంతరం ఇండియాలో “ఇండియన్ మ్యూచువల్” విక్రీతి సామ్రాజ్యము చేర్చించుచున్నది. ఈ రీత్యా ఈ సంస్థ ప్రీమియము లేట్లు విక్రీతి సరఫరాచేసింది.
4. ఈ సంస్థ చాల పాదువుగ నిర్వహింపబడుచున్నది. దీని స్వల్పబహులు, ప్రభుత్వ వనరులన్ని, విశాసీతయ్యచేసింది.
5. ఈ సంస్థతోటి దైవ “ఇండియన్ మ్యూచువల్ జనరల్” ఏర్పాటు. అగ్ని భీమాలను జీవితప్రాయమైనది. ఇండియాలో జనరల్ భీమా వ్యాపారముచేయు మ్యూచువల్ సంస్థ “ఇండియన్ మ్యూచువల్ జనరల్ ఇన్ సూరెన్స్ సోసైటీ లిమిటెడ్” ఒక్కటే ఒకటి.

భీమాచేయుటకు గాని ప్రాతినిధ్యము వహించుటకు గాని ఉత్తమ భీమాసంస్థ.

వివరాలకు

ఇండియన్ మ్యూచువల్ లైఫ్ అసోసియేషన్ లిమిటెడ్,

నం. 10, మాంబుకోడ్డు,

మద్రాసు.

చుండును. అందువలననే తూర్పు యూరప్ రాజ్యములలో కమ్యూనిస్టు పార్టీల అగ్రవాదులు, ఉపప్రధాని, 'జేలర్' కాఖల మంత్రులు కూడ, బర్రరఫ్రే చేయబడి, బేకెట్రోవా నేరమునకు విచారించ బడి శిక్షలు విధింప బడుట మామూలుగా జరుగుచున్నది. తూర్పు యూరప్ రాజ్యములకు ఇతర దేశములలో గల రాజ్యాధిపతులుకూడ ఇట్లే కమ్యూనిస్టు పార్టీకి లోబడి మాస్కో లోని కమ్యూనిస్టు కేంద్ర కార్యాలయమునకు నేరుగా వివేదికలు పంపించు గూఢచారిచే పరిశీలించబడుచుండును. గూఢచారి రాయబార కార్యాలయములలో ఒక చిన్న సుమాప్రాగ్ నో, పూర్వాగ్ నో రాయబారీతో అంతరంగికముగ మెలగుచుండును. గాని అతడు గూఢచారియని రాయబారికి తెలియదు గాబట్టి అతని కార్యము నిర్విఘ్నముగ పోగుచూ, రాయబారులను సురించిని విశేషములు పోవీయట్ కమ్యూనిస్టు పార్టీకి ఎప్పటి కప్పుడు అందుచుండును. అక్కడనుండి అపురవమైన ఆదేశములు, ఆయా రాజ్యముల కమ్యూనిస్టు పార్టీలకు, రివ్యూరా ప్రభుత్వములకు అందజేయ బడు నేగాని, నేరుగా పోవీయట్ ప్రభుత్వము ఆయా రాజ్యముల ప్రభుత్వములకు ఎట్టి ఆదేశములు ఇవ్వదు, వారి క్యవహారము లలో జోక్యము కలిగించు కొననట్లే నటించును. యుద్ధకాలము నుండియు ఎక్కువగా స్వతంత్రమైన ఆధారపడిన ఒక్క యుగస్లేవియా తప్ప తక్కిన తూర్పు యూరప్ రాజ్యములన్నియు ఈ మంత్రాంగపు యంత్రాంగమువ్యాపార ప్రతి స్వల్ప విషయ మునకూడ పోవీయట్ కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఆదేశముల అనుసారము నడుచుకొనుటకు అలవడినది. మాస్కో విధానమునకు ఎదురు తిరిగిన వారు, ఎదురు తిరిగినదని అనుమానము పుట్టినవారు, ఏదో ఒక సామ్రాజ్య పంటనే బర్రరఫ్రే చేయబడి, పార్టీ వాయుకులలో ఒక విభాగమైన భయము పుట్టి, రష్యా ఆజ్ఞలను పాలించి తీరుదురు. ఈ రాజ్యముల పైకి సంపద, పార్లమెంట్ సంపద కమ్యూనిస్టు రాజ్యముల అవసరములకు వీలగునట్లు సమన్వయ పరచి ఉపయోగించుట పోవీయట్ ప్రభుత్వపు కత్తకపు, దీనికి అధ్యంతరము చెప్పటకు గాని, ఆటంకములు కలిగించుటకు గాని, మార్పులు సూచించుటకు గాని, సంప్రదింపులు జరపవలెనని కోరుటకుగాని ఆ రాజ్యముల వాయుకులకు ధైర్యము చాలదు. అదేవిధముగ పైకి విషయములందును, వివిధ జాతీయ, అంతర్జాతీయ రాజకీయ విషయములందును పోవీయట్ రష్యా ఆదేశించిన విధానమే తుద తప్పకుండా ఆమోదించబడి, అనుసరింప బడును. కమ్యూనిస్టు రాజ్యములలోని రహస్య పోలీసు కాఖలు, కమ్యూనిస్టు పార్టీల గూఢచారులు, పూనిక ఉద్యోగస్థులను, వాయుకులను ఈ విధముగనే పరిశీలించి, పోవీయట్ రష్యా విధానములకు ఎదురు తిరగవచ్చునను సంశయము కలిగిన వారి కందరినీ, ఏదో ఒక సమయము అరెస్టు చేయుట, హింసించుట ప్రారంభించి, ప్రజలలో భయము వ్యాపింపజేసి, కమ్యూనిస్టు విధానములకు వాసులను జేరుదు; వారూ పత్రికలు, రడియోలు మొదలైన ప్రచార సాధనములు నుండుగనే, ప్రభుత్వ కాఖలవలెనే, కమ్యూనిస్టుల వశమునకు కొబట్టి, వారు ప్రచార యంత్రమును చక్కగా, తెలివితేటలతో ఉపయోగించి ప్రజలను

మధ్య పెట్టుచుండును, ఈ విధముగా రూపొందిన కమ్యూనిస్టు రాజ్యకూటము—రష్యా సామ్రాజ్యము—లో ఒక్కవారు చేరిన, 'ప్రజాసామ్యము' దేశ సౌర్యంత్ర్యము పూర్తిగా కోల్పోయినట్లే భావించవచ్చును. కమ్యూనిస్టు సామ్రాజ్యము సుస్థాపితము, క్రమశిక్షణా యంత్రము, కేంద్రీకృత అధికారమువలన విశిష్టముగా యుతుగా, కార్యదీక్షతో, ప్రతిఅంగపు కార్యక్రమము సమన్వయ పరచి, విరుద్ధముగ, చాకచక్యముగ వ్యవహరించుచు పరిపాలింపబడు పాండగలు చున్నది. ఈ క్రమశిక్షణ, నియంతృత్వ విధానములే పోవీయట్ రష్యా బలమునకు మూలకందములు. సానుచానకే దండోపాయములతో ఏ విధముగనైనా కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతమును వ్యాపింప జేయుటయు, పోవీయట్ రష్యా అధికారమును విసర్జింప జేయుటయు, ఈ సామ్రాజ్య ముఖ్యోద్యమము. ప్రచార సాధనము లన్నియు పోవీయట్ రష్యా కమ్యూనిస్టుపార్టీ చెప్ప చేతిలలోనుండుటచే ఆయా రాజ్యముల భావములు, అచ్చట జరుగుతున్న క్యవహారముల పోలీసి, ప్రజల అభిప్రాయములు ఇతరులకు తెలియుటకు అవకాశమేలేదు; ప్రజలు స్వేచ్ఛ లేక ఒక నిర్దిష్ట పద్ధతి ప్రకారము తానిన-తీరితు గడిపవలసి కచ్చును; ఆ రాజ్యములు ఇతర ప్రపంచమునుండి కాక్రమముగా, సంపూర్ణముగా వేరుచేయబడి, 'ఉస్కులెర్' ఐదుక 'నిర్బంధింప' బడును. సాధారణముగా నియంతృత్వము ఎంగో కాలము నిలువజాలదుగాని, ఇటువంటి సంపూర్ణ నియంతృత్వము ఒకటి రెండు తరములలో ప్రజల మానసిక వికాసమునే అదుపులో పెట్టి, ఇతర ప్రపంచపు సంగతులు వారికి తెలియనివ్వక, ప్రజలందరినూ తన విధానములను భయముతోగాక, సుద్దిగ్భిక్షితో, మాథవిద్యాసముతో అనుసరించు నట్లుచేసి, ప్రపంచమునది మానవులను ఒకరినొకరు సుద్రింతు కొనలేని, అర్థము చేసికొనలేని విధముగా రెండు జాతులుగా విభజించినది. ఈ ప్రపంచమును రెండు గోళములుగా విభజించి చేయగల ప్రమాదము లేకపోలేదు. ఈ సామ్రాజ్యపు భవిష్యత్తు ప్రపంచపు ముఖ్య సమస్యగా పరిశీలించబడునది.

యుద్ధానంతరము అంతర్జాతీయ కాంక్షి భద్రతలను కాపాడుటకు యుద్ధకాలముననే ఐక్యరాజ్య సమితిని మిత్రరాజ్యములు స్థాపించినవి. ఈ సమితి కార్య కలాపములకు సంబంధించిన వివిధ అంగములపై నిబంధనలు, మిత్రరాజ్యముల అనుమానములు, భేదాభిప్రాయములు, తాత్కాలిక సామరస్యత ననుసరించి, అప్పటి పరిస్థితులకు అనుగుణముగా, అన్ని పక్షములకు అంగీకార యోగ్యముగా నుండునట్లు, ఏర్పాటుచేసినది. ఈ నిబంధనావళి చాల లోప భూయిష్టమైనది, అగ్రరాజ్యముల మధ్య ఏకాభిప్రాయము లేక పోయినచో ఐక్యరాజ్య సమితి పనిచేయలేదనీ, అసలు ఆ పరిస్థితిలోనే ఐక్యరాజ్య సమితి భలవంతముగ పనిచేయవలసిన ఆగత్యమున్నదనీ, ఇతర రాజ్యముల ప్రతినిధులు ఎంత వాదించినను, అగ్రరాజ్యములు తమ కనీస అంగీకారము పోలిక నిబంధనావళి ఆమోదించబడక పోయిన, అసలు ఐక్యరాజ్య సమితి ఏర్పడక ఏర్పడిక పోవచ్చునను సాకుజూపి, లోప భూయిష్టమైన నిబంధనావళి ఆమోదింప జేసినది. కాని ఆ నిబంధనావళి ప్రకారము

విద్యారాజ్య సమితి, అంధ్ర ముఖ్యాంగమైన భద్రతామండలి పని చేయ లేకనీ, అగ్రరాజ్యములలో ఏ ఒక్కరికి ఏ విషయమున, భద్రతామండలిలోని తదితర 11వను సభ్యులతోను లేదా భద్రతామండలి వచ్చినను భద్రతామండలి నిలువయోగ మనునది అందయో ను త్రించిరి; చివరకు అది జరగనే జరిగినది. ప్రపంచ కాంతి భద్రతలను ముఖ్య భాగ్యత కలిపించవలసిన భద్రతామండలి 'బిల్' అధికారములను ఏ విషయములోను సంస్కృతికరముగా వ్యవహరించలేక పోయినది. క్రమేణా అగ్రరాజ్యముల విశేషములు, వాటివారి రాజ్యసూక్తులను ప్రమాదములు (విద్యారాజ్యసమితి రాజ్య కలపములలో ప్రతి ఫరించి) ఎదుటి పక్షపు లోటుబొట్టలను తప్పులను ప్రపంచసభలలో ఎత్తిచూపించి, ప్రపంచ ప్రజాభిప్రాయమును తమ పక్షమునకు దిప్పుకొనవలెనని సంకల్పములు ప్రయత్నించుటతో విద్యారాజ్య సమితి తమ పక్షములకు ప్రచార సాధనముగా మూలమే మిగిలిపోయినది. విద్యారాజ్య సమితి ఉపాంగములకు అంతర్భూతము సంస్కృతి సంస్థ, సాహిత్యసంస్థ, ఆర్థిక, సాంఘిక, సమితి, జనోగ్య సంస్థ మొదలగునవి పోనియోక రహస్య ప్రమేయము లేకుండా, పశ్చిమ

రాజ్య సూక్తులలోని రాజ్యములకు సహజము చేయుచున్నది; ఇది కేవలము పశ్చిమ రాజ్యసూక్తులకు సంబంధించిన సంస్థలుగా మూలమే వ్యవహరించు చున్నది. విద్యారాజ్య సమితి పర్యవేక్ష నిమావేశములలో పశ్చిమ రాజ్యములకు ఎక్కువ సంఖ్యలను ఉన్నప్పటికీ, నిబంధనాబద్ధ లోపములను, విద్యారాజ్యసమితి రాజ్యకరణకు భూసుకొనలేక పోయినది. భద్రతామండలి, అయితే కేంద్రముల సంఘము, అంతర్భూతములైన సమితి మొదలైన ముఖ్యాంగములు విమూలము సంస్కృతికరముగా పనిచేయుట లేదు. అందులను ప్రపంచకాంతి భద్రతల రక్షణకు విద్యారాజ్య సమితి వాస్తవిక ప్రయోజనము చాచావు ముఖ్యము. క్రమరాజ్యములైన జర్మనీ, జపాన్, అష్ట్రీయాలతో కాంతి సంధిజగతు విషయమున అభ్యర్థము విద్యారాజ్య సమితికి భువనరాది అదిలోనే నిర్ణయించుకొనవలెను రాష్ట్ర ఆ విషయమున సమితి చేయగలిగినది వివరించు. అగ్రరాజ్యముల విశేషములు పరిష్కరించుటకు ఆకర్షణ, నైగా ఆ విశేషములకు తోనే ఆలపాలన, విద్యారాజ్య సమితి నిలువయోగమైనది.

ప్రపంచప్రఖ్యాత మద్రాసు నశ్యం

నాణ్యతయే
దాని ఘనత

ఒకసారి కొంచే
తిరిగివదలిపెట్టరు

నశ్యములలో ఉత్తమమైనది వట్నం నశ్యము. కాని అత్యుత్తమమైనది, అందచూ
కొడునది, కారం, నాణ్యత, సువాసన గలది అప్పాదురై నశ్యమే.

అ. అప్పాదురై ముదలియార్ & సన్

ఆచార్యున వీధి, పోస్టుబాక్సు నెం. 189, మద్రాసు - 1.

వీడ్కోలు

★

మూలం !

శ్రీ సవీంద్రనాథతాకూర్

అనువాదం !

శ్రీ వివాన్ విక్రమ్

—

ప్ర. వలె ఆజ్ఞమేటకు బృహస్పతిగొడుగు కనుకు
శుకాచార్యుని నన్నిధి నెంచెనని విద్య అభ్యసించేందుకు వెళ్లాడు.

అక్కడ వెయ్యేళ్లుండి, అనేక విధాలుగా ఆట
పాటలతో శుక్రుని కూతురు దేవయాని వృద్ధయాన్ని
రంజింపజేసి, తవ్వారా తనకార్యాన్ని పాఠించు
కొన్నాడు.

దేవలోకానికి ప్రయాణంకట్టి కనుకు దేవ
యానితో సెలవుతీసుకునేందుకు వచ్చాడు.

అనమయంలో వారిపురమధ్య నడిచిన సంభా
షణ యీ క్రింద వివృతమైనది.

(కనుకు, దేవయాని)

కనుకు :

అసలిమ్మా దేవయాని దాసుండు
దేవలోకమునకు పోవనున్నాడు.
తీరెను గురుకులదీక్ష యీనాటి,
కెంతో కాలమునుండి యే శీర్షిపట్టి
చదువంతరమ్మున శాస్త్రబ్రహ్మ
మై, మేరుశిఖరాగ్రమందర్కురణి
సుజ్వలరత్నమై యుండగా నన్ను
దీవించు—

దేవయాని :

వెల్లిరా - తీరెనీ కోర్కె

ఆచార్యునన్నిధి కంఠగారాని
విద్యలనందితి, నేయేండ్లొనర్చి
నట్టి దుస్సాధ్య సాధన సిద్ధిచెందె.

.....

ఇంక యేయభిలాష పూదయానలేదని
కలయి గన్గొనుము నఖా ! మనసెల్ల

కనుకు :

ఎట్టి కామనలేదు పృథి గురుపుత్రి

దేవయాని :

ఎట్టి కోరికలేదని దృష్టి పొంది
యెడద అంచుల పరికించుము నరిగ.
కనిపించ నంత చిన్నని నలుమైన
కలకల లాడు తిట్లకుకాగ్రహిల్లి
కామన యేదని కలదేము అచట?

కనుకు :

వాంఛావశేష మావంతయు లేదు
చరితార్థ మైనది జన్మ యీ నాడు.

దేవయాని :

సుఖని ముష్టగముల సురలోక మింక
పొమ్మునీ పనిదీక్ష; పొందుము బహుమతి
తుల సుచ్చిరమున; సంతోష నాదాలు
పాలయు స్వర్గమ్మున; లలితవ్యరాల
మొజయు మంగళ శంఖములు; సురాంగనలు
నందన మందార మందప్పడపుడ
కోసిలేచ్చిన పూలగుత్తుల జల్లు
కురిపించగలదు నిశిరణున; కథిని
కల శంతముల కిన్నదులు నచ్చరలు నొ
నర్తు) 'హలూధ్వని'—అబ్బ

(అమ్మాయివే!

నీవారులేని విదేశాన కఠిన
వశనమ్మునగా కట్టవడుచు కాలమ్ము
గడచి నాడవు.

..... సుఖకరముగే హమ్ము

భావింపజేసి, ప్రవాస భేదమ్ము
వారింప నిచట నెవ్వారలు గలరు?
నిలుపేద గుడిసె నుండిన వానితోనె
అతిధి నోపినయంత అర్పించినాము.
అగుగాని, స్వర్గ పౌర్య మ్మెట్లు వచ్చు?
నిర్మల సురకామినీ ముఖలేవి
యిక్కడ?
అతిధి పత్కృతి నేయనెడల
దొనగు లేవైనను దొరలినవేము!
దురచి పొమ్మనియెల్ల సురలోకమునకు
చనిన తర్వాత, కచా—

క చు దు:

దేవయాని!

సెలవిమ్ము మిసిమి నవ్వొలుక చాసునకు

దేవయాని:

నవ్వు మాటేటికి నాచెలికాడ?
ఇది సురలోక మంచెంచితి వేమి?
హృదయాంతరమున గ్రుచ్చిన వాంఛయొకటి
పువ్వున పురువునా పొడుచుచు నుండ
మడిగిన తామర కడ తమిగొన్న
లేటిసారెకు మట్టు తిరుగుచున్నట్టు
వాంఛ వాంఛిత ముటి వందురు చూడ
సుఖమేగ నాస్మృతి శూన్యశేపామున
నొంటిగ నిట్టూర్చుచున్నది—ఇచట
నవ్వు నులుపుగ వచ్చునదికాదు సఖుడ
వెల్చిరా నీకయి వేచియుందురు ను
దులు, కాలయాపనవలదు:—

అట్టైన

పోయెడవానఖా? మాడు మాటలనె
వెయ్యేళ్ళ నేస్త మీవిధముగ ముగిసి
పోయెనా క్రుటిలోన?

క చు దు:

నాయందు దోష

మేమున్న దిందులో

దేవయాని:

వీమున్నదవును!—

ఈవన సుందరి యీవేయి యేండ్లు

చల్లని నీడల నమకూర్చే నీకు;
చివురుల రవధి పక్షిగణ కూకతము
వినిపించినది. నేడు నీని వన్నిటిని
వికనాడి చల్లగా వెడలి పోయెదవ?
వనమున తరులెల్ల వాడిపోయినవి.
తెతమునై నోయన విడినంపు నీడ
చిమ్మ చీకటి గ్రమ్మ-శీర్ల పుత్రములు
రాలుచున్నవి, గాలి గోలున యేడ్చు -
నీవేమి చిరునవ్వు మోవివై దొలుక
వెడలు చున్నాడవు, వేకువగన్న
సుఖమయ స్వప్నమ్ము చొప్పున -

క చు దు:

దేవి

యావనభూమి భావించు తల్లి నిగ
ఇట నూత్న జన్మ ప్రాప్తించెను నాకు
శాశ్వతప్రేమ సంస్కరి యించువాడ -
వని వనాదర మెప్పు డొనరింపబోను

దేవయాని:

అలమేపుచు మట్టి యరుగున శేరి
మడు పెండల మట్ట మధ్యాహ్న వేళ
నిద్రించు చుంటివి, నెనరున మట్టి
తన నీడలంగప్పి తలిరు వీవనల
విసురుచు సుఖ సుప్తి యొనగుచు నుండె
పోదువు లెమ్ము - ఈపాద పద్ధతిని
కానీపు కూర్చుండి నీవహచరుని
తో సంప్రదింపుము - లొండరపడకు
ఈయింత తడవు మీ యంద్రలోకమ్ము
నకు వచ్చమేమి సంధానించ గలదు?

క చు దు:

చిరకాల పరిణత న్నేహమీ తగువు,
వీడ్కొను వేళ నవీన మూర్తులను
కప్పుచు చున్నది. కమ్మనివలపు
బలిసిన స్మృతి పాశముల పారిపోవు
నేస్తుని గట్టిగా నిలవేయుచుండె -
అశ్రమిత్ర వృత్తాధిపా! కచుని
వందన శతముల నందుకోవయ్య -

నీ నీడ నలత చెందిన పాంథులెంద
రో విశ్రమింతు, రంతే వాసులెంద
రో నీప్రళాంత కాదుణ్ణ నంచాయ
చారల గూర్పుండి చదువుకో గలరు -
ప్రొద్దుట ముని కుమారులు నీటముని
వచ్చి నీ కొమ్మల పయి తడి బట్ట
లార వేయుదురు, గోపాల బాలకులు
నీ నీడ నాటలెన్నే నాడు కొండ్రు -
ఈకొత్త నేస్తుల మూకనందడిని
మునిగి నీపాత మిత్రుని మఱవకుము

దేవయాని:

మన హోమధేనువు మరచి పోకయ్య
అమృతముం ద్రావి మదాంధత గొనకు -

కచుకు:

అమృతము కొంటె యా యాపుపాలెంతో
మహితమైనది దీని మంగళవదన
మీక్షింపగా శమియించు పాపములు
చల్లని చూపుల జల్లు గోమూత
నలత యాకలి దప్పియను మాటమరచి
కనిపెట్టి యుంటి కీకారణ్య మందు ;
తృణయుత ప్రోతస్సినీ తీరభూమి
మేపుచుంటిని దినమెల్ల ; గట్టులను
చిక్కని మెత్తని చివురు పచ్చికల
కడుపారమేసి వెక్కనపు టలంత
తరుతల మెల్లన దరిసి దూర్వాన
నమున విశ్రమియించి, నెమరు వేయుచును
శాంత దృష్టుల కృతజ్ఞత కూర్మికలిమి
పెనగొన నన్ను సంప్రీతి వీక్షించు.
కొన నాలుకను చేయిగొని నాకుచుండు
వట్టిగోమూత స్నిగ్ధాక్షి వీక్షణలు
నిండు కాయమ్ము రాణించు ముచ్చటల
కుచ్చతోకను మనఃకుహర మందెపుడు
దాచియుంతును, సర్వదాస్మరియింతు.

దేవయాని:

నరిగాని, - కలరవముల బ్రవహించు
మన వేణుమతిని నెమ్మదినుంచుకొమ్ము.

కచుకు:

పూజాదలందూరిపోవుచు మధుర
మంజుల కల గానరంజితమ్మగుచు
పల్లెపడుచునువోలె పరువెత్తునీమె
సేవజేసితి ; ప్రవాపావసరావ
చేదోడుగానున్న చెలివేణుమతిని
మఱతునా ?

దేవయాని:

నేస్తుడా పరగృహవాన

భేదమ్ము మరపింప నీడండ నిలిచి
రేయింబవల్లు, కూర్చిన చెల్మికత్తె
యెవరైన నున్నదా యీ ప్రవాసమున ? -
అయ్యో! అడియాన!

కచుకు:

అయమపేరునాడు

చిరజీవితమున మిత్రమయిపోయె.

దేవయాని:

అలానాడు నీవిట కరుచెంచినట్టి
వలనెల్ల తలపున పరువెత్తునిపుడు -
తరుణ వయస్సు, పాండుర తనుకీప్తి,
దివ్యతేజస్సు చిందెడు ముద్దుమోము,
నుదుట గండపుపూత, యెదపూలమాల,
వట్టుపుట్టము, కను పంచలమోచి
ముంగల చిరునవ్వు మొలకలు - వెలుగ
విక్రేకకోర మీవీ పూలలోట
కేతించి నిల్పితివి -

కచుకు:

ఈపునున్నాన

మపుడపుడచేసి యార్ద్రకేళముల
వెలి వలిపముగట్టి, మిలమిలమెఱయు
నుచువోలె పూబుట్ట నొకచేరబట్టి
ఒంటిగా విరుల కోయుచు నుంటివచట
దేవార్చనమునకై ; దేవి నమోస్త
టంచని చెప్పితి ; అలతనీకేల
పూలగోయగ నాజ్ఞ పుత్రెంచుమంటి

శతమాన :

విస్మయకాలమై వింటి నీ తెరగు
విషయముతోని నీ విట్లంటివపుడు :
'విూపిర్మహాద. విహించుమునందు
విద్యార్థ నమునయ నెదిలివచ్చితిని
సురగుడు పుత్రుడ కరుణించు నేని'

కవుడు :

తటవటాయించితి కానవగురువు
వేల్పుల వానినగా వెడలించునము !

శతమాన :

అపుడెవెల్లిరి కండ్రియంతికమునకు
'బక్కయర్థన' అని యొయ్యననంటి
నాతలనిమురుచు నయగార మొప్పు -
'చిట్టితల్లి చెప్పనీకు నేదైన'
నని తండ్రి. 'సురగురు నందనుకీటకు
విద్యార్థియైవచ్చె వన్న ప' మంటి—
అదియంతకాలమో యయ్యెను, కాని
ఉదయాన జరిగివట్టున్నది చూడ.

కవుడు :

చుమున భూభుతూరులు కానవారి
నిన్ను తలపెను - నీవు వా. ప్రాణములును
మంలిండితివి నమావరవకవగుచు -
అమాట మనమున నే మాటుకొంటి ;
నే కృతజ్ఞుడ నావునెల్ల కాలము.

శతమాన :

ఎవరికావలె నీకృతజ్ఞతలు !
మరచిపో! వగవరెవరు ; నే నొసర్చి
వట్టి మేలెల్ల పావయిపోవనిమ్ము.
ఇచ్చిపుచ్చుకొనంగ నే విచ్చగించ,
అ కృతిజ్ఞతధూట అట్లుంచి వినుము :
మనమున నే ముఖస్మరణయలేద ?
అనందగీతియేదైన నీయంత
రమ్మెదినమైన రంజించ లేద ?—
సాయంతనమ్మటి చాయల నున్న
తోటలో గూర్చుండి పాకాలనువు
చుండి నేనొకైన నిండు బడంద

పులకాంకురముల పొంగిపోలేద ?
పూవులపొవలు సంధ్యావియ తలము
వలపుటూర్పుల వలపులు చిందలేద ?
ఇట్టి ముఖస్మృతు లేవైన నున్న
జ్ఞాపకముంచుకో ! నావట్లకృతము
దవ్వలనుంచుము. తరుణుడా ! యిదట
నేపాటియేని నీయెడదకుచోయి
చేకూర్చినా ? కళ్లు చెరురువనిండు
మనమున నీలేకు కనిపించె బంధ
చంచాల కాగిగా చక్కని వంచు
నిట్టి వలనుగట్టి వట్టియే వనిత
వైన కనుంగొని యభినుసించితివ ?
-ఇట్టి ముఖస్మృతు లేవైన నున్న
తలపోసుకొను తిరుబడి యున్నయపుడు
దివిజ లోకమున దేవకుమార -
అంతరాళిమ్మెల్ల నాపాద నీల
బటలు వాజలదముల్ ఇదేవట్టి వాన
గురియ న నభ్యాయముల పనిలేక
కూరు చున్నప్పుడు కోడతలంపు
బరువులు నీతపోవననీకు నెన్ని
దినములు నీగుండె తిని వేసినవియు ?
ఈ వివేకవల్లి నెన్నిదినాలు
వంతలేలేని వానంత యావనము
మోడతరంగ నమ్ముగ్ధమై పొంగి
గానమునయ నుత్కంఠ వాహిణులు
తీవల నాకుల పూవుల కనుల
పొంగిపోయి, ఒకొక్క పొరలిక నిన్ను
నానందమున తేలి యాడించి నవియె ?
ఉపసు, వెన్నెల, పూవు టూర్పుల క్రిక్కి
రిసిన యమానిశారీకు లీవనుల
నీ తీవితమున నెనసి వెనంగి
సుఖ దుఃఖములనెన్ని సొక్కిపోయినవో ?
తలపున నొకసారి కలయ గన్గొనుము.
ఉపయో ? సంజయో ? ముగ్ధనిశియో, సంతన మో!
సుఖ మో ? యెదో ఒక ముఖ మో?—అవ్వాని
లోనెదో నీలోన లీనమై కాకల్గ
తమ్ముగా రాత్రిం దినములు చెడని

చిత్తరు నేత్రుల వృద్ధింబ లేద?
ఉపకార మొక్కటనా ఉన్నదింక ?
చెలువము లేద? ఏవలపును లేద ?
ఇం కేదియును లేద? ఏమోయి న్నభుద ?

క క థు :

ఏదింక కలదో పరింభగా కాదు -
హృదయ రక్తమున పద్మిశ్రితమైన
చెలువలె వెలికి చూసింతును తెలియ ;

లే క యా ని :

తెలిసికొంటిని నభా ! తేట తెల్లముగ -
కడులేవ్ పాటలు కంటింబోయి
హృదయేక్షణమున నన్ని యోరాళ్లు
కనుగొంటి నీమది; కడుకనే నీటి
యీ తెలి యులుక; పసింతు మిచ్చటక !
వెడలిపోకుము, కీర్తి వి థవమ్ము నందు
హాయిలే, దీయేటి చాయలకేరి
మన మిద్దఱమును నూరన దినమొకటి
వృష్టిమగొని ఒరులెవ్వరు లేని
కాననచ్చాయల కరగి పోవుదము.
వెలికితోచని కలంఠలు లేని లేయ
డండలు రెండు కట్టాయిలమ్ములయి
పర్వతాహ్వ ప్రపంచము విస్మరింప
గావుత నభుత నే కనిపెట్టి నాడు
నీగుట్టు -

క క థు :

చేవయానీ కాదు, కాదు !

లే క యా ని :

కాదు ? ఛో—పట్టిదగా ! నీ మనస్సు
చూడలేదా నేను ? గూఢమైయున్న
నీ ప్రేమనెలుగనా ? నేర్పుదా - వికసి
తమైన కుసుమమే తలిరుకోపముల
చాచిన మాత్రనే చాగునావలపు ?
మొగమెత్తినపుడు, కందొగవిరిసపుడు,
నావ్యరిమ్మును విన్ననాడు - నీయెడద
ప్రతియంగకమున కంపన మొంద లేద

పరికించినిదాని, నోరిపోయిని
నాకుబంధివయినావు నిశ్చయము -
తప్పించుకోలేవు తవ్వంగినింక -
దొర యికపై నులేండ్రుకుకాదు - నేను -

క క థు :

లొయ్యలియందుకా పెయ్యెండుదైత్య
పరిసరమ్ములవడ్డ పాల్లెల్ల ?
లే క యా ని :

ఏల

కారాదు ? చదువునకై మాత్రమే
జగమున తేవులు నగ తెండుటెల్ల ?
వనితకై యెవరు తపమునేయలేద ?
పత్నివరమును సంపాదించదలచి
తపసికోసము ఖరధాముని సూర్య
గనుగొండు నా హారమునుమాని ఘోర
సాధననేయవో వంపరణుండు ?
చదువొక్కట కష్టసాధ్యమా ? ప్రేమ
ఉరకే దొరకునా ? ఒకకపట్టి
పెయ్యెల్లు చేర్చి కెరతెడినావో
అదియెటుంగవు నీవు - చదువొక్కచక్క
నే నొకచక్కగా నిలుచుంటిమోయి !
విద్యవైపొకపరితెలది నన్నొక్క
పరి, పరికింపుడు సురసురపదిరి
ఎన్నాళ్లుగా నయి నిటు కొట్టుకొనుచు
మద్దిద్రఱు నమానమ్ముగ మదిని
అరాధనము నేసినాడవు ; నేను
మే మొకపట్టునమెచ్చి పరించి
చేపట్టుమనివచ్చి చేరితిమింక
ఒకరిని పరియించి యొకరిని విడువ
నమయమ్మునచ్చెను - నభుత ! అభ్యయన
మునలేదు సుఖము, కీర్తినిలేదుహాయి
చేవయానీ నీవే చేతాముంగొన్న
సిద్ధివి, 'నిదావరించితి' నంతుచిలుత
తెగువతో నదియించితేని, యేక్షరియ
కలుగదు ; దీవనీగ్గిలపనిలేదు.

ఎలనాగ యెడదవేయెడులపాటు
పనిచేసి సాధించవలసినధనము.

క మ కు :

దేవన్నిధిని ప్రతిష్ఠ గైకొన్న
వాడ 'సంతపనీ' ప్రథిత విద్యను గ
డించి స్వర్గమునకే 'తెంచెడ' పంచు.
అందుకై వచ్చితి, సంతరాంతరము
వందున్నదే అది—అబ్బ! యీనాడు
నెఱవేడినది! యింక చరితార్థమయ్యె
నాజన్మ; యిప్పుట్ల నాకయిదేని
గాని యపేక్షించు కామనలేదు -

దేవ యా ని :

చీ అబద్ధీకుడా చీ! ఒక్కవిద్య
నే కోరినాడవా? ఈ గురుకులము
సందోక విద్యార్థివై యేకతమున
శాస్త్రములందె వీక్షణములనిల్చి
పవలురాతిరి చదువందెనిమిగ్గు
డైతివా? మరియన్ని త్యజయించినావ?
పాఠశాలకుపోక పైపైనివనుల
వెంటడి దిరుగుచు విరులను గోసి
హారముల్ గూర్చి నిత్యము దరహాస
వికసితాస్యడవయి విడుషిని కాని
నాకేల యొనగితి వోకామ శేత?
విద్యార్థియగు వానివృత్తి యిదేన?
చారుణమైన నీ తపమిదియేన?
ఉదయ మనభాగ్యముల పూలబుట్ట
గైకొని నేముందు గన్పడి సంత
పునైకమూల పోద్రోసి వచ్చి
మంచు చిన్నుల తడియంచులనున్న
విరిసిన విరులను కురిపించి తేల?
సంజల పాదుల జలములు వోసి
బడలినయపుడు నాపయి దయనూచి
చెట్లకు నీరేల చిలక రించితివి?

తనపాఠములను చింతన నేసికొనక
మేత నీర్వృత్తి నా మృగశా బకమ్ము
ప్రేమతో లాలించి పెంచితి వేల?
మునిమాపు చీకటి ముంచుకవచ్చు
పట్టున నిశ్శబ్ద వాహినీ తీర
మునగూరుచుండి నాకను లరమోడ్చి
మిసిమి చాయలదేలు పసియాకులట్లు
లవళమైయుండ నీ యమర గానమ్ము
వినిపించి వినిపించి తనియించి తేల?
విద్యకోవము వచ్చి విబుధ చాతుర్య
మెలయించి మనసు దొంగిలి నాడవేల?
ఋన్నులో తేనుక నాతండ్రి మనసు
సంజొచ్చి పనితీరి సంతనె యిపుడు
చేసిన మేలునే చింతింతు నంచు
నొక చిన్నమాట నా మొకమున విసిరి
పోవుచున్నాడవు - భూపతి జూచి
వాంఛ తీరినయర్థి, వాకిట నున్న
కావలివాని కో కాసిచ్చి నట్టు!

క మ కు :

అబ్బ మానినులెంత అభిమాన వతులు!
నిజము విన్నంతన నీకేటి హాయి?
వత్యమ్ము నేను వంచన నేయలేదు.
కల్ల కపటములేక యుల్లమ్ము విరియ
నీకు నమ్మాదమ్ము చేకూర్చినాడ
పనులొనర్చుట నెట్టి పాపమేయున్న
దానికి విధిశాస్త్ర దయ నేసినాడు
ఆమాట లిక నేల? అత్యంత మొక్క
నాకుమాత్రమే చెందినట్టి నాయెడద
తెలిసిన ముల్లోకముల నెవ్వరికిని
లాభములేదు - ఏలా చెప్పమనెదు?
వలచితి నో లేకొ? వాదించువల్ల
ఫలమేమి? ఇంతకు పనిపూర్తియయ్యె!
సురలోక మికమీద నరకమ్ము వోరె
కనిపింపనీ! - మరగాత్ర మైనట్టి

మృగము నోలికమది వగగుంది చిక్కి
యేవనాంతర మందొ ఏద్యనీ!-దగ్ధ
హృదయ మధ్యమున నాచిర కాంక్షయెల్ల
వేళల రగులనీ!-వేనటయైన
నేమైనగాని పోయెద తప్పకుండ
సుఖకూన్యమైన యాసుర భామమునకు!
దివిజలకెల్ల నీ దివ్యనందీవి
నీ విద్యచే నవచేతన మొనగి
వపుడు నా జన్మము సార్థకమగును.
అంతటివరకు నా హాయినిగూర్చి
తలపోసుకొనజాల - తరుణీక్షమించు
క్షమించు దొనగుల క్షమించునన్ను -

దేశ యా వి :

నానుది క్షమయేది నా క నివాసి ?
కఠిన వ్రజముచేసి కార్పితివీసుడ
తీ హృదయమును దేవప్రవాహముడ !
వెల్చిపొమ్మిక దివో వేళ్ళకు మహిత
గౌరవమున ; నిజకార్యక్రమకర్ష
పులకించి వగలెల్ల పోదోలుకొమ్ము.
నాకేమి కార్యమున్నది యింక నిచట !
విఫలమీదగ్ధ జీవితమునందింక
నేమున్నది ? - ఎవ్వరికిందు గౌరవము ?
ఈ కాననమున వేకాకినగుచు
నేమిటినెంచక, యేయాకలేక,
యెందుకో తెలియక, యే దలవంచు
కొని పడియుండెడ ; నే ప్రక్క కనుల
మరలించినను నేయితలపులు సూడు

లట్లుగుచ్చుకొను ; గుండెలం తెరుకొన్న
సిగ్గుసారెకు విమసి క్షదంప్తికల
కలచుచునుండు—

భీకరుగావిహీన

పాంథుడా యిటకేలవచ్చితివీవు ?
నా జీవితోప వనచ్ఛాయగొంత
నేపు విశ్రమించి, జీవనసౌఖ్య
సుమముల గిల్లి చామము నొక్క-సూత్ర
మునగూర్చితివి. నీవు చనియెడివేళ
దాని నీగళమున భరియించుకొనక
యేహ్యభావమున నాయితమాత్రమ్ము
రెండుగా పుటుకున త్రెంచివేసితివి.
ధూళిలో దొరలించి గాలివదిలి
నీదారిసీపు పోనేపోవునుంటి
పీజీవితమహత్వ మెల్లనుమట్టి
చాలునేసితివి.

కాపమ్మిత్తునీకు.

ఎందుకై నన్నవ పేళచేసితివా
ఆవిద్యనీకు నమగ్న మెన్నటికి
కాకుండుగాత; నీకది భారమాత్ర
మైయుండు, నీకు భోగార్హము కాదు .
నేర్చుటకేకాని నీవు ప్రయోగ
మొనరింప నావిద్య యొనరదు పొమ్ము -

క చు కు :

నేవరమ్మిచ్చెద నీకు - "సుఖోస్తు
మహితగౌరవ భాజమానవై యెల్ల
యిదుముల వివృరియింతువుగాక."

ఖర సాహిత్య సమీక్ష

"శ్రీ వాక్యవ"

ఖరవామనంధర్వరం కరువులకు ప్రసిద్ధి. ఆ ప్రసిద్ధి లోటు రానీయకుండా ఈ సంవత్సరంకూడా ఎక్కడచూచినా కరువుపరిస్థితులే యెదురయ్యాయి. ప్రపంచమంతటా యాధర్వరం అవించి ఎకరి మనస్సులోనూ కాంటి లేకుండా చేసింది. దానికి తోడు కృత్రిమవాతావరణం; జీవితావసర వస్తువులకు ధరలు పెరిగిపోయి జన సామాన్యం తమ కొలది రాబడితో పదిన్నకోడేక ఉక్కిరి టిక్కిరిపుకున్నాయి. పెద్ద పెద్ద కార్యాలయములలో బోటీయా, ఆయుధ సహకరణలూ, యుద్ధసన్నాహాలూ ఒకరిమీద ఒకరి బోటీతో సాగుతూనే ఉన్నవి. ఈ సంవత్సరంలో చాల దేశాలలో ఎన్నికలు జరిగాయి. ప్రభుత్వాలు మారిపోయాయి. కొత్త ఆర్థికవిధానాలు చేరు చేప్పి ఏమీ అమలుపరచలేని అభ్యుదయ పక్షాలకంటే, ఏదో మంచికారితో పెట్టి జీవనసమస్యలు కొంతవరకయినా తీర్చగలరనే విశ్వాసంతో పక్షాలవారిచే ప్రజలు ఎన్నుకొన్నారు. రైటలో, అస్సీరియాలో, న్యూజిలండులో ప్రభుత్వాలు చేరులు మారాయి. ఖాద్యదీకారంలో యుద్ధభాగలకు తోడు, తిండి బట్టల కరువు సాగుతూనే ఉంది. ప్రజలంతా ఆటబడినట్లు ఉడికి పోతున్నారు. మధ్యప్రాచ్యంలో పర్షియా మానెగనులలోంచి భయలులేని బదిలీదలం బట్టార లేదు. ఈశపులో మాయాకాలవసరంచిన కలహంకూడా కాంటిందలేదు. ఎక్కడచూచినా అకాంటి, అకాచకం వగ్గుతాండవం కావిస్తూఉన్నాయి. ఈ సమయంలో రిటెయిన్ సింహాధిపతి వరమపడించాడు. ఒక శ్రీ ఆ పదవి సంక్రమించింది.

మన ప్రజలలో ఇటు ఆమెరికనుల పూంజీవాదమూ, రష్యావారి సామ్యవాదమూ కలకరం కలిగివున్నాయి. ఈ వాదాల యొక్క ప్రాముఖ్యం మన ప్రజలకు తెలిసినా తెలియకపోయినా ఎలా ఒకరై పుటు బలంగా ఆకర్షణ పొందుతూనే ఉన్నాయి. ఈ సంవత్సరం యా సంవత్సరం జరిగిన యెన్నికల్లో స్పష్టమయింది. ఎన్ని పక్షాలవారు బోటీచేసినా—మొత్తంపాద ప్రజలయొక్క అవసరాల తీర్చగలవారిచే నోటగా ఎన్నుకున్నారు. ముఖ్యంగా మన రాష్ట్రంలో ఓటర్లు తమ పకుతూఉన్న వానాకహలా తీర్చగలరని చెప్పినవారిచే ఎన్నుకొని పంపారు. సంవత్సరం పూర్తి అయ్యేటప్పటికి రాజకీయ సమస్యలలో ఆర్థిక సమస్యలు కూడా పరిష్కారంకాకుండాఉన్నవి, తిండి, బట్టతోపాటు నీటికి కూడా కరువు ఏర్పడి కలకలంకొలిపింది. రాయలసీమలోని భయంకంకొలకం పేదజనాన్ని బెంటెలుపెడుతూనే ఉంది. తెలంగాణలో రాజకీయాలు ఎటు కూరినా సామాన్యజనపుడి నిర్వికల్పాలూ దూరమయ్యే భవిష్యయం ఇంతట్లో వచ్చేట్లుగా లేదు.

ఇంత దుస్థితిలో కూడా తెనుగువాడు నిరాశవాది కాదు. ముందు నానన్న భూలోకస్వభావి ఉహించుకొని కలలు కంటూనే ఉంటాడు. ఆకాశగాలు నిర్బిందుకొంటూనే ఉంటాడు. నిండుజీవితం జీవిస్తూనే ఉంటాడు. వెంటపరి

ప్రపంచంలో ఇంత భీభత్సమైన పరిస్థితులుంటే మన కవులు రామాయణం, మహాభారతం తీరుగ వ్రాస్తున్నారు. జరిగిపోయిన చారిత్రక ఘటనలను ఉగ్గడించుకొని కురిపిస్తూఉన్నారు. జనంతలను గ్రహించు వర్ణించి అవందిస్తున్నారు.

ప్రకృతిలో పరధ్యానం చేసి కవులు కొండలుంటే ప్రణయంలో నిమగ్నబయ్యేవారు కొందరు. ప్రేమ కవిత్వాలూ భార కవిత్వాలూ పోలిపడిపోయాయని ఎంతో ప్రాశం చేస్తున్నా ఈ కాలంలో కూడా ప్రణయగీతలు వ్రాసేవారు లేకపోలేదు. "పూలలో వ్యాసలు" వ్రాసేవాడండి.

వాడు నీ యింటి వెనుక పున్నాగ పూచే నేను నీ యింటిముందు కన్నులుతేను సావనాకు కృంగార మందారమును అను తలచుచున్నాతి భాగ్యరంజనము అంతి చల్లని నీ నుండే యందజేల కోర నున్నీ లాభాధిరోదమన్ను ఇంతి చల్లని ఈ పూలబెంతి నిల పెకరినయ్య వత్తి నాల చెరువనయ....చాకిరధి.

ఇదిగాక పూర్వభోరణీకథాకావ్యాలు వ్రాసేవాడున్నాడు. ఈ కావ్యాలలో రీతి, కిక్కు పాటలను తాత్కాలికంగా ఆకర్షిస్తాయి తప్ప చెప్పదగిన విశేషం ఏమీ ఉండదు. కరుణాకీరణిం చిం వనభారతంకృతిలో కర్ణుని గూర్చి కుంతి అంటున్నది. దినండి—

"నిన్ని పెదపుల ముత్యాలు చిందివడగ కలకలముటండు వత్తునే నాని కన్న అమ్మ కన్నమ తన యద్విష్టమ్ము నూడ నెరుగ దింతయు నా యమాంయకల్ప విధ్."

ఇదే పద్ధతి కథాఖండికల సంపుటిగా వెలవడిన మరొక మంచి కావ్యం ఇంద్రగంటి నానుమచ్చాశ్రమి గారి 'దివ్యరామము'. ఇది కొదాలివారి హంపీశ్రమ విధాన చక్కని యరికన్నతలలో చక్కని వద్యాలలో కూర్చబడింది.

దయారామంలో బ్రహ్మనాటకాలు వచించిన వ్యాసుడే చూపించి—

ముదిరిన గాంధీర్యముడ్రలో ధర్మనా పాదుడు గర్వనీత్యములు తోగకు చూచిన చూపులోనేచి వెల్లెడు వాను కేవలని రాజనీతిజ గరిమ కంచిన కనుమొమ్మకంపు పుక్కిట బట్టు పూరిత గాండీవ భుగ్గుకోధ కలిగిన కడిగంటి మునుపులో నిలిచి పాం చారి వనరి పోగనీరికెం ఎత్తిన కిరమ్ము సోగసులో చాక్కుకొనెను రాగ నురురాజుమనే యభిమాన కలిక

భారత సాహిత్య చరిత్ర

ఇంక ఆయనను కవులమని, స్వచ్ఛందముగా ప్రాకృతము కవులలో చాలమంది నీవివరించినారు. ఇందున్నాడు వాడు వివరించిన 'తెలుగు' 'వంశం' 'ప్రేమ' ఇందుంటే వన చామగిరిలో అర్చించే వాటలు మున్నే తప్పనివరి అయినది. దీనిలో కృష్ణాక్షరీ గారి కవిత్వ వివరణలో ఎలాగ రాజించింది తెలిసింది. ప్రకృతి వివరణ మీ కవిత్వాని ద్వారా వారి పాత్ర వల్లనే అది అగ్రీత అలాగని ఎందుకంటే వారి, నీవినాలో కవిత్వ వ్యాసంగాని మురిత అకటాం ఉందని తెల్పాడు. తాను కవిత్వ చమత్కార విధి తెల్పేయ్యేదని ప్రాయశాంతు కొద్దికావాలి కీకలు తెల్పి ఉంటున్నాడు. ప్రకృతి అనుభవం ఇందుమీద అతికి అపరాధంలాగా ముందు కీక 'వనప్ర' అడవిలోకి విస్తార ప్రాకృత ఉన్నాడు. 'వన' మంతు భావించు' అని 'వనప్ర' అని తెలుసు ఉద్ధృతకావాలి రచించాడు. తెలివకావాలి అనుమయంగా ఉన్న ప్రకృతి రూపి ప్రతిభకు ప్రకృతిగా, ప్రకృతినిలాంటి మున్నే వలస ప్రాకృతిక అంటలు చిత్రించినంగా వినమించి అక్కడలో వినున్నది చేస్తాయి. నీవంలోలాగ అతికి మున్నేలో కొలా పాలం ముందు చేతుంది. ఏదో అడుగుతాడు.

ఎవడలో ముప్పు క్రమ్మి
మెదడులో గారిరి
వెన్నె నీవులో
వెలరేగను ప్రకృతిలవా
గారివాన హోదాలా
కారణం కలుగుతాయి
వెలివివపు వివరపు
ఇన్నించెన తొలివాతే
ప్రకృతివన నరుని మెదడు
మర్మతరపు! నీ నెవర్
ఎవరివల్ల స్పష్టమైతే

గుచ్చినది అతిగ ప్రకృతి కావాలి
నరహామ కారణాలతో కప్పం
ఎక్కడ ఉన్నది
ఏ గతాస్థానం వాటిపై
గోచరమగు నీమనస్సు
కృష్ణం? కొనం? మర ఆనాక ఇతం చూడే!

పూర్వకపుట్టి కలకరపరచిపై ప్రకృతి యావతి
కృష్ణిగానా కలకరకృష్ణి. మున్నే కలకరకృష్ణి వాన
పుల వానలా అయితే కవులు వరువుతారు. క. వి. నమనాదె
ప్రాసిన 'అడవి' అనే కావ్యంలో ఈ ప్రకృతి కవిత్వం.

బ్రతుకు అరుగుచొర
ఇకము ఇరుగుచొర

అంటాడు. అగ్రహారకాడు. నంభూర్ని నుయ్యలలు
వంటాడు.

పూర్వము కురిసిన నీవలలోన్నలను
కవికారం లేక కొనిన మంగళిల్లి
మంగళిల్లి నాకే ప్రధానాన్ని
నీడకలలో కావ్యమని చెబుతున్నాను

మున్నేవలనను నీవలలోనను మున్నేవలనను
కొనం ముని కాలవలు చేసి
ప్రకృతి వివరమున్నాడు నీవల
మమములు మమములుగా పరిశ్రమలను
వనంబిది వివరించాల్సివుంది చింతించాడు.

అనిచెప్పి-

'అలకా పురాని!

అలకా జవాని!

ఇది మురించినందులో అనిచెప్పి

వానలోనుంచి వాటిపుకుకుంది

వాటిలోనుంచి స్వచ్ఛమైపుకుంది

స్వచ్ఛమైపుకుంది అనిచెప్పాడు

పూర్వకపుట్టి ప్రకృతిగా అనిచెప్పాడు

చాలం వరును చేస్తాం, నీం వరు వపుకుంది

వర్షం వరుకుంది: అదను వరుగుకుంది

విస్తలు సిద్ధం చేస్తాం

నీ రక్షకు దొకదొకాడు

అని కామన్న వానిని గూర్చి వస్తుతాడు.

ఈ భోరికపులు అందరూ ఆకావానర. కతాన్ని విస్త
లించినా వివరముల్లో బంగారు వివరించమంటాడు.

మందువంటిది కరం
మన్నా కవిత్వం
వెన్నె మారు మర
వెన్నెయిం తెల్లదో
నీలో మమమించిన పూలను చిదిమి
కరం తెలివాయించి కృష్ణిగర్భంలోని!
చిరస్మృతుల ముట్టి
వెన్నెమతోంది నిన్ను
మల్లించు కథాన్ని
మమమ అన్నతోటి!

"కాలం విలువైనది, విలువైనది (బ్రతుకు).....వార్ల చిరం
నీది. కొత్త కవులలో ముందు ముందము కీకే కవిత్వం ప్రాకృ
తము. 'తెలుగు' తాను రచించిన 'మమము' గాంతుకలు
"వనము" కీకే కావ్య ప్రకృతి అనుభవం కృష్ణిగర్భం.
'వనము' కీకే కావ్య ప్రకృతిగా పొందినా మమ తీకే
కృష్ణంగా అనుభవించి - సహృదయులందరివేర మెప్పులు
వారాడు. కీ. ము. వనము ప్రాస అనేక నీడకలను
యాయన నీడకలలో అనువాదాలు మదా చేశాడు. దీనిలో
మరికొందరు యువముల కొత్త భావములతో, కొత్త భావాలతో
ప్రయోగాలు చేస్తున్నాడు. కొత్త ప్రకృతి కవిత్వమున్నాడు
వాన కావ్యగీతలు - ఒక్క తెలుగులోనే కాదు అన్ని భాష
లలోనూ - అర్థహితంగానూ అనుమయంగానూ ఉంటున్నవి
తెల్లకావ్యగీతలనిగూర్చి ఒక ప్రసిద్ధి అంగుడినపరికలో వాగ్యా
దాలు అనిగాయి. నీటి కవులు-తమ ఉపమానాలూ దూషకాలూ
అధారం కానిది తీసుకొంటున్నాడు. భాషలోగానీ పదములో
గానీ ఏ నియమాలూ పాటించకుండా కవి భయమాలూ దూషి
అలాంటి భిక్షురించి తొలిక ములు వాడుతున్నాడు. కొత్తి
స్పష్టమైనాడు. పాదములలో భావమున్నదికంటే ప్రకృతి వంశం
ప్రకృతిక వస్తున్నాడు. ఇలాగ వేదవంశం వారి ప్రయోగవం
శంశంశం వంశంశం? వాడు తెల్లకావ్య అంటాడు

నైతం యా విధానంలో చెప్పడంవల్ల మరుగుపడిపోవడంలేదా! అని విమర్శకుల ఫీర్యాదులు. కవి అంటాడూ, సంఘం ఈనాడు కళాలోలో ఉన్నట్లు ఉంది. ఆ సంఘానికి ప్రతినిధి కవి. ఆ సంఘంలోని అరాజకం, అకాంతి రూపం పొందిందానో? ఇలాంటి ఛందస్సులూ, భాష, రూపకాలూ వాడుకున్నాం. సంఘాన్ని రద్దీబ్బుచేసే కార్యచ్యులో ఏ కొంచెం వేడిమా రచనలవల్ల మీకు కలిగినా మాళ్ళు పరించినట్లే అని.

ప్రాతీకృత మధ్య బయటచేసిన యా సంఘర్షణలో తిరిగి గొప్ప కవులందరూ ప్రాతీవిధానాలను ఆశ్రయిస్తున్నారు. ఈనాడు పాశ్చాత్య సభ్యజగత్తులో పేరుమోసిన కవులంతా పూర్వపు గ్రీకు రోమన్ పద్ధతులలో కావ్యరచన సాగిస్తున్నారు. బరుత్తుగల పెద్ద ఛందస్సులలో గ్రీకు మహాకావ్యాలవంటివి వ్రాస్తున్నారు. అలాగ వ్రాసిన ఇలియాడ్ కవి పద్యనాటకం Cock-tail Party గొప్ప పేరు సంపాదించింది. ఈ విధానంలోనే Christopher Fry అనే నాటకకర్త Venus Observed అనే పద్యనాటకం వ్రాసి గొప్ప ప్రఖ్యాతి సమపాదించాడు. నాటకరంగాంలో కూడా కేవలం వచనంతోనే వ్రాసిన నాటకాలు పోయి పద్యాలలో కవిత్వం తోక్కించిన నాటకాలు మన్నన లందుకొంటున్నాయి. మిగతా అన్ని రంగాలలోనూ సాహిత్యంలో కూడా ఒక చక్రం తిరిగి వచ్చింది. అరాజకం, అకాంతి ప్రబలి నీనాతివడగిడి దిగి భావవిధానంలో నుండియే, తిరిగి దివ్యాతిపద్యమైన ఉన్న రీతికాలను అంగుళీగల ఉక్తిమ ఆశ్రయాల ఉద్భవిస్తున్నాయి. పాశ్చాత్య ప్రపంచంలో జరిగిన పరిస్థితులే మననాట కూడా తిరిగి పరిధర్మిగలవు అనడానికి సంకేతం ఏమిటను. తిరిగి కవిశ్రయించండి కవిసత్తములు, కొంతా కొంతానూ పుష్కలములు ప్రసరిస్తాను. కాని అది ఒకటి చక్క కొంతకాలం నేడు మనం చూస్తూఉన్న స్వరాలంటిది అనుభవించక తప్పదు. పద్యకవిత్వే మూర్తాభిషేకంచేసే కాలం పోయింది. నేడు ఎక్కడ చూచినా కవిత్వానికే అదగిన పరిమితం ఉంది. ఇది నూచి కవులు పద్యకవిత్వ రచించడమే నూచిచేకారు. రిజేకాలలో పద్యకావ్యాం ప్రకాశన బహు వృద్ధి వాడకంగా పరిగమించింది. ఈ దుస్థితి భరింపలేక కొందరు సహృదయులు ఇంగ్లాండులో కవిపోషకనిధి స్థాపించాలని నిశ్చయించారు. అయితే అత్యాధిమానం కల కవులు అటువంటి సహాయక నిధివల్ల ప్రతికే కంటే అలాంటి కవిత్వరచన చేయక పోనే అని సహాయంపని నిరాకరించారు. ఇటువంటి అనుభవమే మనదేశంలో కవులకు కూడా పద్యకావ్య ప్రచురణవల్ల కలుగుతుంది. మనపటివలే వారిని ఆదరించి కత్తిరించే ప్రయత్నంలేదు; కవిత్వపోషకులూ లేరు. పద్యకవిత్వే సన్నా సవస్త్రపు అనే సంప్రదాయం పోయింది. నేటి ప్రపాయుగంలో చదువుకులు ఎక్కువమంది ఆకర్షించి వారి అభిమాన పాత్రలయిన వరసరచయితలకు కూడా సహృదయరాలు లభిస్తున్నవి.

ఈ ప్రపాయుగంలో, సంఖ్యాబలంచేత నిర్లక్ష్యాలు జరిపే సమయంలో వచనానికి కల పలుకులపై పద్యరచనలకు చేదు, వచన రచనలో కూడా అందరికీ సులభంగా అర్థంకాగం కై లిగో ఉన్న రచనలు బహుశ ప్రచారం పొందుతున్నాయి. కేవలం వివేదికతోపాటు ఏది వ్రాసినా చెలుబడి అయిపోయే సోకాలుకూడా గమనించాలి. వస్తున్న రచనల్లో మంచిచెడ్డల వివేకన చేస్తున్నారు. ప్రయోజకత్వాన్ని అభిషిస్తున్నారు. వివేచనానికే తోడు విజ్ఞానభిషి అభిస్తున్నారు.

ఏ విషయం గురించి వ్రాసినా బాలకమైన పరిభాషా బోధకున్నాడు. ఆమెమో వ్రాసినా తప్పి కలిగించడం లేదు. ఇది చూచే తెలుగుభాషాసమితి అనే సంస్థ ప్రభుత్వప్రావకంతో స్థాపించి ఒక విజ్ఞాన సర్వస్వం ప్రకటించాలని సంకల్పించారు. వయ్యది పుటలు కల పన్నెండు సంపుటలుగా ప్రచురించాలని వారి ఆశయం. ఇప్పటికీ వారు ప్రచురించిన ముచ్చుకువకలు మాస్తే జనసామాన్యానికి యీ భాష భోంకి బహుదూరంలో ఉన్నట్లు తోస్తుంది. కొమత్తాకావాయి ప్రారంభించి కీ. కీ. శ్రీకో దారములు కొనసాగించి ప్రకటించిన సంపుటలు వేయగట్లు మెరుగులుగా ఉన్నవి. ఆ విధానంలో - ఆ కైలికో ఇదే సంస్థ ద్వారా వికాసంపుటలు పూర్తిచేయడానికి ప్రజలు ప్రభుత్వం సహకరిస్తే ఒక మహాత్కార్యం నెరవేరినట్లు చేయగలరు. కాని అటువంటి కలిసికట్టుకనం తెనుగువారిలో అరుదు. ప్రతి ఒక్కడూ ఒక ఉద్దేశం - ప్రతిఒక్కడూ ఒక సంస్థ. ప్రతి ఒక్కడూ ఒక మహానాయకుడు.

ప్రజోపయోగమైన విజ్ఞానం అందజేయడానికి తెలంగాణాలో వర్తిల్లకూ ఉన్న ఆంగ్లసారస్వత సరిషస్త్ర అమూల్యమైన కృషి చేస్తూ ఉంది. వారు ప్రెస్సుకళ అని చక్కని పుస్తకంలో సామాన్య విజ్ఞానం సరళిశైలిలో అరటిపండు ఒలిచి పెట్టిపట్టు వ్రాయించి ప్రకటించారు. ఆంగ్లంల సాంఘికపరిశిక్షార్థి ఇది వరలో హైదరాబాదు వాస్తవ్యులే సురక్షరం ప్రకాశనశిగాదు ఒక అమూల్యగ్రంథం ప్రకటించారు. అదే పద్ధతిలో హైదరాబాదు వారే - శ్రీ ఖండవతి లక్ష్మీరంజనంగాని ఆంగ్లంలసంస్కృతి వర్తి అని ఆంగ్లంలగూర్చి అనేక వివరాలతో కూడిన మహద్భిం దాన్ని ప్రకటించారు. ఇలాంటి గ్రంథాలు, అన్ని రేఖలలోనూ, అన్ని బాతులగురించి వెలువడాయి స్కూల్లండు అని నేడుతో స్కూల్లండుదేశం, వైస్రీకం ధూగోకం - ఖని బాలు, జనం, కళలు, సాహిత్యం, సంస్కృతి, పరిశ్రమలు మొదలయిన అంశాలవిధి ఆయావిషయాలలో ఆరిగేసిన నిపుణులచేత వ్యాసములు వ్రాయించి ఒక సమగ్రగ్రంథం ప్రకటించారు. దానికి చక్కని బొమ్మలు, ఉదాహరణ పటాలు పెట్టి అలంకారాలుగా ఉన్నవి. ఇటువంటిదే కేసదా నుసించి, అమెరికానురించి మచ్చలయిన పుస్తకాలు వెలువడాయి. తెనుగు సంస్కృతిగురించి సర్వం కమపరిజ్ఞానంతో కూడిన ఒక సంపుటం అట్టిది తెనుగులో వెలువడితే చక్కగా ఉండేను.

ఈనాడు తెనుగులో పుస్తకప్రకాశనమే కష్టసాగ్యమై పోయింది. ఉక్తిమగ్రంథాలు ప్రచురించే ప్రచురణసంస్థలు బహు స్వల్పం. అందుచేతనే ఉక్తిమరచయితలు సమంకట్టి మంచి గ్రంథాలు ప్రచురించలేకపోతున్నారు. తెనుగు భాషాసమితి వారు ఏటేట బహుమతుల ఎరచూసి ఆద్యగ్రంథాలకు సహాయం చేసే ఏర్పాటు గావించామంటున్నారు. కాని ఈ బహుమతులను చూచి మంచి గ్రంథాలు వ్రాసే ఉత్సాహం కవులకు లేకపోగా విషయనిర్ధారణ ముందే చేసినకారణంచేత వచ్చినవారిలో స్రుద్ధిలో మెల్ల ఎక్కువకలిగి వస్తుంది. అసలు సాహిత్యంలో ఏ అర్హత పొందజాలని అల్పగ్రంథాలకే నైతం బహుమతులు ఇయ్యక తప్పనిసరి అవుతుంది. దీనివలన బహుమతి ప్రయోజనమే న్యంపమై పోతున్నది. అలాగకాక సంవత్సరానికి వెలువడిన గ్రంథాలన్నింటి లోనూ సాహిత్యంలోను విజ్ఞానంలోనూ ఉక్తిమార్తముని తోచిన మంచి రచనకే పురస్కారం యిస్తే సాహిత్యానికి నిజమైన ప్రోత్సాహం లభిస్తుంది. కాగా, ఉక్తిమరచనలని తోచినవాటిని బహుమతి యిచ్చినా లేకపోయినా యిటువంటిసంస్థలు చేపట్టి

ప్రచురిస్తే అదే పదితేలు. ఇతరత్రు కళ్ళవెలుగు చూడలేని గ్రంథాలకు ప్రకాశివాచకాకం కలిగించినవా రెవరారు.

ఇదివల నుద్రాను విశ్వవిద్యాలయంబింపున కొన్ని అనుద్రుత గ్రంథాలు వెలుగులోకి వచ్చాయి. వీటిలో ముఖ్యమైనవి కల్పావధిరాజా ద్వీపద రామాయణం, రాజగోపాలవిలాసం అశ్వపరీక్ష (కాస్త్రం) మున్నగువని. ఇవన్నీ శ్రీ నికుండవోలు వేంకటరావుగారు సంపాదించి ప్రకటించి ఆంధ్రపాఠశాలలోకం మున్నవ లందుకున్నారు. ఇలాంటికృషి విశ్వవిద్యాలయంవంటి సంస్థల సహాయంచేత సాధ్యంకాని ఇతరత్రు కాదు.

ఇలాగే స్వకల్పిత రచనలను ప్రోత్సహించడానికి ప్రకాశన సంస్థలు అవసరం. అటువంటి సంస్థలు లేకపోగా—కనీసం రచయితలు తమంత తాము ప్రచురించిన కృతులకు కూడా విక్రయం చేసే సౌకర్యాలు లభించకుండా ఉన్నవి. నేను పుస్తక విక్రయం చేసేవాని పత్రికల విక్రయం, లేక స్కూలులు పుస్తకాలు అమ్మేవారున్నా. అందుచేతనే ఏ పుస్తకాలకూ సరియైన అమ్మకాలు ఉండేవి. మూడూ రెండుల మధ్యలలోకి వచ్చేవలె.

మరొకటిగా చిత్రించిన పత్రికలలో సమానంగా తక్కువ పేజీలు కలిగి ఎక్కువ గుర్తులు చేసిన పుస్తకాలు అమ్మకం మానేసే పత్రికల అంగడుల్లో కొనేవారెవరు? అదేవిధంగా గణితప్రధానము. వాదకపుస్తకాలు అమ్మే దుకాణాల్లో సాహిత్యవిజ్ఞాని పుస్తకాలు అమ్మితే అదరించేవారెవరు? అందుచేత ఇతర కాక కేవలం సాహిత్యపుస్తకాలు మాత్రం విక్రయించే నిమిత్తం ప్రత్యేక బుక్ షిప్ లు ముఖ్యవగరాలు అన్నింటిలోనూ బయలుదేరాలి. ఆ షిప్ లు అన్ని పుస్తకాలూ తెప్పించి అధునిక పద్ధతుల్లో విరివిగా ప్రకటించేసి అక్రమించాలి. మొదట్లో—ప్రజలలో పుస్తకాలు కొనే ఆలవాటు కలిగేవరకు రకరకాల పుస్తకాలు కొందానికి బుక్ కలెక్షన్ లేక గ్రంథమాలలు స్థాపించి చందాదారుల పద్ధతిని ప్రోత్సహించాలి. ఒక వయ్యపుస్తకాలయనా చెల్లగలన సైన్యం ఉంటే తప్పక పుస్తకం ప్రకటించవచ్చు. అందుచేత ఏ వ్యాపారసంస్థ అయినా ఈ పనిలో భాగస్వామి ముందుకు వచ్చేవరకు రచయితలే ఒక సహకారసంఘంగా ఏర్పడి ఈ పని నిర్వహించవచ్చును. ముందుగా ఒక విక్రయశాల పెట్టి అందులో రచయితల అందరిగ్రంథాలూ దొరికేట్లు చేయవచ్చు. పుస్తకాలు వచ్చివెళ్లు తెలిసినా అది దొరికేటోలు తెలియక చాలమంది కొనడం లేదు. నేటి వ్యాపారప్రపంచంలో గ్రంథవిక్రయం ఇక్కడ మార్గంలో స్థాపిస్తే తప్ప సాహిత్యానికి త్వరగా అభివృద్ధిఅయ్యే మార్గాలు గోచరించవలె లేదు. ఆర్థిక ప్రోత్సాహం లేక, జనాదరణ లేక దీవికోసం రచయిత సాహిత్యసేవ చేస్తూ కాలక్షేపం చేస్తాడు? ఎంతకాలమని నిష్కామకర్మ చేస్తాడు?

ఇదేమీ లేకపోయినా నేటి రచయితకు కల్పకృషిల లాగున పత్రికలు ఆదరణ చేస్తున్నవి. వాటి పుణ్యవాయుని బహుప్రచారంలో ఉన్న పత్రికలు యుద్ధవార్తలు, రాజకీయాలు, ఎన్నికల సంరంధం, మొదలయిన వానితోపాటు ఈకాగిరిం కరువుకోసం లాలో కూడా సారస్వత విషయాలకు ఎడతెగని ప్రోత్సాహం యిస్తున్నవి. దివిపత్రికలతో బయలుదేరిన పతనాదాహం, వాద, మాదపత్రికలవిధాని ప్రవరించింది. కథలు, నవలలు చదవాలనే మరొకవారిం పాఠకులలో పెరిగింది. పత్రిక చదివే పాఠకులసంఖ్య పెనుగుతూవున్నాకీ, వారిలో మంచిది చదవాలనే మరొకవారిం కూడా పెనుగుతూవున్నది. పాఠకులకు, పత్రికాసంపాదకులకూ రచయితలకు యీ మరొకవారిం నిలవచెప్పకోవసం

ఒక పరుగు పంపం లాగ పరిణమించింది. ఇందులో ఎవని స్వంతాడు?

ఈ పరుగుపంపం దములో మానవుడి మృగవాంధర్మం, ఉత్తరకాలమా రెచ్చగొట్టి వాటిని తృప్తిపరచాలనే ప్రయత్నం కొన్ని పత్రికలు చేశాయి. పెక్కుకథలు, యధార్థ నగ్నదృశ్యాలు ప్రకటించాయి. కొద్ది మాసాలలోనే అటువంటి ప్రయత్నం పెగిలి కాదిగ్రహించాయి. తెనుగుసాహిత్యం అదృష్టవశాన ఈ ఫలితం అభివృద్ధిరేగానే కొట్టవచ్చివచ్చు కనిపించి ఈ సంకల్పరంలోనే తప్పుత్రోవ పట్టినవాళ్లు మంచి త్రోవకు రావసం క్రాంతిచదలసిన అంశం. రామరామ చదువరులు అట్లనుచి అలవరిచుకొంటూ ఉన్నాడు. ఈ ముక్తి విశేషం దేవునికంటే ముఖ్యమైనది. అహోగృహరమైన వ్రాతలనే ఆదరిస్తున్నారు. అందుచేత రచయితలు, ప్రకాశకులు సైరిం పాఠశాలలోకంఆధిపతి గమనించి మరి వ్యవహరించదలసినవస్తూ ఉంది. ఫలితం - కవిచిన సంకల్పరం అంతా గోచరించింది. ముదితూనీ మారేడుకాయ చేసే విధానం అంతరించిపోయింది. ఏది మాచినా దానిలో నిజాయితీ కనిపిస్తోంది. ఋణాత్మకం, నూటితనం మురిస్తున్నాయి. రానున్న మంచి సాహిత్యానికి ఇది బీజక్షేత్రమేమో! ప్రవీణ రచయితలే అవి లేదు; కేవలం కొద్దివాళ్లు, యువకులు, విద్యార్థులు—ఇంగ్లీషు చదువు రానివాళ్లు అన్ని తరగతుల వారూ వ్రాస్తున్నారు. వీరం వరి రచనలలోనూ, తెనుగువారి సాంఘికజీవనం అద్వంకట్టి చూపించినట్లు ఉంది. పరికిరించాలి అంటే, ఒక సంవత్సరం—ఆంధ్ర సచిత్రవారపత్రిక తీసుకొని దానిలోని కథారచనలు పరికిరిస్తే చాలు. ఈ కథలన్నీ—తెనుగువారి ముగ్ధమతరగతి మటుంబిమలు పడుతూఉన్న కష్టసుఖాలు చూపిస్తున్నవి. ఎక్కువ భాగం—నేటి ఆర్థికవిధానంవల్ల, కంప్లొయ్స్, చెప్పుగుర్లు వస్తులొపాలు పినికల్ ప్రజలు పడుతూఉండే ఇబ్బందులు ఇరిక్కులైతగా తీసి కొన్నవి. ఈ ఆర్థికవిధానంలో చిక్కుపడిపోయిన మనిషి చేత మన రచయిత దానిని ఎదుర్కునే మార్గం అన్వేషించవలెయ్యదు. కథ ప్రారంభం చేయడం అదృశ్యంగా మంచి పన్ని కేకోతో ఎక్కువంటాడు, దానికి మరికొన్ని అనుభవాలు జరిపగలస్తాడు. చివరకు వచ్చేటప్పటికి ఏం చెయ్యాలో తోచదు. అత్యుత్తమి రచన చేస్తాడు. లేకపోతే పరాకాష్ఠ అయ్యేట్లు చేస్తాడు. ఒకోవారి అతిని సవాళం యిప్పిస్తాడు. నిజానికి ఇదేమీ చెయ్యనక్కరలేదు. నిర్విజిదితరం ఏ సమస్య పరిష్కారం అవుతుందనుకోవడం పారపాటు. కథలోలాగ డివిరిం ఒక మంచిచోట మొదలు పెట్టి మరో మంచిచోట నిలిచిపోదు. జీవితఅనుభవానికి మొదలు లేదు. చివర లేదు. బ్రతుకు పోరాటానికి తుదిమొదలు ఉండవు. కథలు కూడా జీవితానికి ప్రతిబింబాలుగా అలాగే రూపించవచ్చు. ఈ సంవత్సరం ముద్రానులో చూసిన చలనచిత్రోత్సవానికి వచ్చిన ఉత్తమచిత్రం ఇటాలియాన్ చిత్రం నైలంబోంగ ఉదాహరణగా తీసుకుంటే ఈ కథావిధానం నిరూపించవచ్చు. తనకు జీవనాధారంగా ఉన్న ఒక నైతిక పోస్టునున్న మనిషి—నైతికకోసం పట్టగనుంకా వెదకుతాడు. అనుమానం ఉన్నవాడిని గట్టిస్తాడు; ఎన్ని క్రిమిలో తడితాడు—దొరకడు. చివరకు దుఃఖంచేత—లిండిడిచే ఉపాయం ముగియక కనిపించక ఎవరి నైతిక తానే దొంగిలిస్తాడు. పాపం పట్టుబడిపోతాడు. అతన్ని పట్టుకున్న వాళ్లు పోలీసులకు వచ్చిగిరిదానికి బయలు పారిస్తాడు. పాపం అతిమనుష్యం దిగాలుగా చేసుకొని ఆ జన సమాహారంలో కలిసిపోతాడు. ఇలాంటిది మన నిర్విజిదితరంలో

ఎన్నో జనులతోను. తరచూ విడుదలయి అది ప్రశ్నించు వక్కరలేదు. అది రచయిత పని కాదు, పరియితపని కాదు.

మనకు కవియైతే ఎక్కువమంది కృంగారం—అంటే ప్రేమకథలు వ్రాస్తున్నాడు. వీటిలో ఎక్కువభాగం—అర్థక విధులనే చూపిస్తున్నాయి. వేదవాదం ధర్మపరాధి ప్రేమం గదిం లేక ధర్మమంటుంటే వాళ్లు వేదవాదమీదే ముగ్ధులు. కాని అర్థక వ్యర్థమనవలె వాళ్లు కలుగుకోలేకపోవడమున్ను. మరొక రకం—యీ తరగతి ప్రేమ కథలలో వరసర సుఖం కొదవ పరాధి అయిపోవడం. ఎక్కడో వివాహం అలాగ జరిగితా కాని ఆ విధంగా యీ ప్రేమసమస్య పరిష్కారం కాదు. మరొక రకం కథలలో ధర్మమంటుంటే యువకులు వదులకోసం వదులకాదు. ఎవరిని చూస్తే వాళ్లు నిరాశపడతారు అంటారు. తమకు అనుమాలు దేనవాడు కనిపిస్తే, వ్యర్థమనవలె వాళ్లు కాలివేస్తారు. ఇలాంటి యధార్థవ్యక్తాలయినా కథారచయితలో ఒక భాగంలో ఉండి విడుదల కలిగిస్తారు.

మరొక రకం కథలు—మనగా ఎల్లప్పుడూ కనిపించే గొప్పకవి వ్యక్తాలను విశ్లేషించి చూడాలి అంటే విడుదలయి. విశ్లేషణలో ఎన్నో అందనివాటికి ఆశించి అవి యధార్థ జీవితంలో అనుభవించే విలువలే వస్తున్నారంటే కొందరు వాటిని చూడరాదు. ఒకవేళ వస్తున్నంటే వాడూ చూడలేక పోయినా చూడాలని అభిలషిస్తాడు. అందుకే మన కథా రచయితలకు పంచాలలో గలిచినట్లు, బాటలో ధర్మం సంపాదించినట్లు, అకారణంగా ధర్మం వచ్చినట్లు చూపిస్తారు. అయితే అలాగెన్నో చూసాక కళ్లు కట్టి, అకారణమన్న విచారించలేకపోయి తిరిగి జయలుదేరిన వాటికి కచ్చి దైవం దేవతలలో చూపిస్తారు. అందుకే ఇలాంటి కథలు అయధార్థంగా కనిపించవు.

ఒకకథలో 'మచ్చిరాము' వ్రాసినట్లు సామాన్యంగా మనలో చాలమంది ముఖ్యమునకు సర్వత్రాంచి ఎదుర్కొన్నాము. వాటి పరిష్కారం ఇతివృత్తం వదిలివేస్తాము. ఆ యితరులు చేసే పనే కొందరు రచయితలు చేస్తారు. కొందరు అసాధారణవ్యక్తులైన అసాధారణపరిస్థితులలో తమకొని ప్రవర్తించారంటే సామాన్య జాతుకు కథలు కట్టాడు. ఒకంటి పరిచయం ఉన్న వ్యక్తిని చూస్తే వేడు కథ వ్రాస్తాడు అని మామూలు ఒకసారి యొక్కడో వ్రాసాడట—ఈ మామూలు మాట తమకొని మచ్చిరాము, తమకు చూడేందుకు పరిచయమున్న ఒక అసాధారణ వ్యక్తిని గురించి 'మీరూ నేరూ మామూలు' అనే కథ వ్రాశాడు. ఇందులో పచ్చా వతి గొప్ప ముటుంటుంటే వుట్టింది. తనతోడే అక్కచెల్లెళ్లు పెద్ద వాడే అలా ఉన్నవాళ్లు పెళ్ళిచేసుకొని ముఖ్యత తాను ఒక దాక్తురు భార్యగా ఉండి ఎదిగిన వీలులతో సంపాదకత్వత్ర యంతో సంపత్తిలేక జీవితం గడవడం చేసుకొంటుంది. తొన్నీ అయిన భర్తజీవితం భగ్నంచేస్తుంది. మానసికంగా వేరే కాక భార్యగానే అతన్ని చూడలేవుంటే, అయితే యీ కథకు సందిధానం, ప్రయోజనంవగలదని తమకొని మామూలు అభి ప్రాయంతో వాడు కథా విధానంనుంచి వాడూ రచయిత తప్పుం చాడు. కథావిమర్శ, కలిపిన కృత్రికం కథ. ఇలాంటికథ మన పాఠకులదృష్టి నేటి కథావాద్యయంమీదకు ప్రసరింపజేస్తూ ఉంది. మొత్తం మీద మన కథాసాంస్కృతిక దీక్ష దీక్ష ప్రవర్తన మామూలు అవసరమంతో ముందంజ వేస్తున్నదని మనం సుక ర్మంగా చెప్పకోవచ్చు. పత్రికలలో ప్రకటించే కథలే గాక ప్రవాదిని గమనించి అనేక కథా ప్రయత్నాలు పుస్తకరూపంలో

వ్రాసా వెలువడాయి. వీరి కవిత్వంవల్లగానే గోపికంక కథలు, మేడ మెట్లు అనే మచ్చిరాముకథలు ప్రయోగించాయి. వ్రాసరావాదునించి వ్యర్థమంత్రాకరమృగాది కథలు వచ్చాయి. మొక్కపాటి వరసింహాశ్రమి గారు, మునిమాణిక్యం వరసింహా రావుగారూ తమ కృత్రికల సంపుటలు ప్రకటించారు. క్రీడాద ముఖ్యమంత్రిగారి మద్దతు సందర్భంలో వారి రచన అన్నీ సంపుటలుగా వెలువడ్డాయి.

ఈ సంవత్సరం మరొక విశేషం అంధ్రవర్తిక గాన మాన్యురింగ్ జరిపిన ప్రపంచ కథావిమర్శ. అంధ్ర వర్తిక— తెనుగు కథలలో చాలాగింటిని ఎన్నో—భారతీయ కథల పోటీ ప్రపంచ వారిలో వాడూ తెనుగు కథకు ద్వితీయ బహు మానం లభించింది. భారతీయకవినించి వసిన సంకుళం మూయూర్తి మేరాల్లు బ్రహ్మగృహ పత్రిక జరిపిన పోటీలో పాల్గొన్నాయి. తిరిగి యీ పోటీలో వాడూ పాల్గొన్న పద్మ రాజుగారి గారివాస అనే తెనుగు కథకు ద్వితీయబహుమానం లభించింది. ఈ పర్యాయం—తెనుగు కథకు కలిగినందుకు తెనుగువా రందరూ గర్వించే లీనం. దీనినిబట్టి—తెనుగు కథలు - భారతీ పాఠ్యంలో నేనాక ప్రపంచపాఠ్యంలో నే ఒక ఉన్నతస్థాయి అందుకొన్నది అని చూడడానికి తోర్కాను. పాల్గొన్న పద్మరాజుగారు తెనుగుపాఠ్య నిష్ఠులలో పలుకులు. కవి; కథకుడు; వాటికర్త, వలూ రచయిత. బహుముఖ ప్రకార. వీరు రచించిన యీ గారివాస కథలో—యీవాడు విశాఖ యోజివ్ అని పిలువబడు తోర్కాన్ని ప్రస్తుతించే కారు. అంటే మామూలు వ్యతిరేకం నువ్వు, ఆదర్శాలు కలిగి వ్యవహరిస్తూ ఉన్నప్పటికీ పరిస్థితులు వారాంతరం మారినప్పుడు మరొక నిర్ణయ తీరిగా ప్రవర్తించవచ్చునని యీవాదం చూపుతుంది. 'నాని వానిలో నాయనాడు' రాత్రి కృత్రిమ వారాంతరంలో, ఏవో కల్పించుకున్న అదర్శాలతో ముట్టాపెట్టని గోపిలు. పట్టుకుని ప్రత్యేక భావనలో నిర్మించే నిరంతరం. అయిన—గారి వాస మామూలు, భయంకర ధుంధూమాదులలో ఉదురులు మెదులుతు వాడైన ప్రత్యేకంలో మృత్యువేదకు ముఖాముఖంగా నిలిచినప్పుడు ఆ గోపిలు, మేడలూ మారినాయి కన్నప్రకృతిగా మిగిలి—తన పరాజయకర్తతో ఇదివరకు ఎన్నడూ చెయ్యనిది చేస్తాడు. కథారచయిత యీ చిత్రంలో అద్భుతమైన యోగం చాడు. అందుకే దీనికి బహుమతి దొరికింది. వాని పద్మరాజు గారు అభినందియారు.

కథల మీద ఆదరణ నవలలకు వస్తుంది తోచినా, ఎక్కువ వ్యయప్రయోజనాలకొచ్చి తమంతో కాదు కొత్త వనాలు ఎవరూ ప్రయోగించలేక పోతున్నాడు. అందుచేతనే మంచి వన లలు మన పాఠ్యంలో రావడంలేదనే వాడు అలాగే ఉండి పోయింది. ఉన్నంతలో—పత్రికలే వనాలు ప్రయోగం పొంద దానికి నీరయలు ద్వారా వారాంతరంగా విస్తరించేవు న్నాయి. అలాగే ఇటీవల వది పడినాడు సంవత్సరాలనించి కొన్ని అయినా వనాలు వస్తున్నాయి.

ఈ సంవత్సరం వెలువడిన వారిలో చెప్పకోలిగిన వనం కొవ్వరికంటి ముంటూరుగారి 'వదుపు.' ఇది ఒక వీలవాడు, తిండికలిగించిపెట్టినంతటి తిండి చాలుగా బతుకులోనూ, తొలకెల లోనూ, జీవితంలోనూ చదివిన చదువు. అన్నిటికంటే గొప్ప పాఠ లు శరీరంతోనే అది రచయిత నిరూపించి—మనదేశం 'రెండు యుద్ధాల మధ్య, రెండు గొప్ప పతాగ్రహాద్వయాల మధ్య

పాండిత్య పరికరము ఒక కుటుంబంగాని వ్యక్తుల అనుభవాల ద్వారా మనకు పరిచయం చేశాడు. ఈ నవల తెనుగు సాహిత్య రంగానికి వచ్చిన ఉత్తమ పద్యాలలో ఒకటిగా కలకాలం నిలిచిపోతుంది చెప్పవచ్చు. మరొక నవల 'కుటుంబములు' పత్రికలోనే ధారావాహికంగా వెలువడింది. పత్రికాదులో ప్రజలు సామాన్య జనుల ఉద్దేశాలకు ఆవేశాలకు లోబడి ఎలాగ ప్రవర్తిస్తారో రచయిత శ్రీ జి. వి. కృష్ణారావుగారు చూపించారు. చక్కని సమాజ వాతావరణంలో తెనుగు జీవితంలోని యధార్థ దృశ్యాలు ఇందులో పొందుపరచారు. స్త్రీ హృదయాన్ని చక్కగా చిత్రించిన మరొక నవల శ్రీమతి పట్టికొండ వికలాక్షి గారి "భారతీ నారీ". ఇలాంటి రచనలు ఎక్కువయినా మనభాషలో రావలసిందే. ప్రత్యేకముగా రచనలకు పూజకొని ప్రార్థనాస్త్రీ నవలలు అనేకం రావచ్చు.

నవల కంటే ఒకడును ముందుచేసిన కాల్పనాటకం. ఈ పంచ ర్థ్యం ఎన్నో నాటకాలు—రంగస్థలంమీద జరుగవలసిన ప్రదర్శనలు పొంది ఇభాషలకు మన్ననలు అందుకొన్నవి. ఇక గ్రంథ రూపమున అందుకాలులోని వచ్చినవి. వీనినూ ప్రభావం మన రంగస్థలాన్ని ఎంత వెనుకకు పెట్టినా గాని రిగి నటించే నటుల ఉత్సాహంవలన, కళాకారులు, విద్యార్థులు, యువజనసంఘాలు మొదలయిన వాటివల్ల ఎటువైపునో నాటకసమాజాలకు ప్రాప్త పాం కనిపిస్తోంది. సమాజాలు హెచ్చుకొట్టి నాటకాల అవసరం చెప్పుతోంది. వార్షికోత్సవాలు మొదలయినవల్ల ప్రదర్శించే చిన్న నాటికలకు గిరాకీ పెరిగింది. పెద్ద నాటకాలకు పెరిగింది. ఈ పంచరథ్యం ప్రదర్శించిన నాటికల్లో 'శక్తి'న రచించి ఆరేయి 'ప్రకాశ' సోమంచి యజ్ఞన్నాశ్రమ 'రిహార్సల్సు', నరసరాజు 'ఆత్మచక్ర' 'అంతర్వాహి' గోపాలచంద్ 'కరుణాకలాపం' అని కెట్టి 'కాంతి' ఆరేయి 'ప్రకాశ' కాంతి? పిటిలో చివరినాటకం ప్రదర్శించి ముగిసిన విషయం కూడా వచ్చింది. అని కెట్టి 'కాంతి' రమ్యకథలు ప్రతినిధులు ఫిల్మ్ కూడా తీశారు. ఇంక పెద్దనాటకాలలో వీని కెట్టి 'ప్రభువంశ' ఆంధ్రజిత్తు మంథా ఎన్నో ప్రదర్శనలు పొంది పేరు సంపాదించింది. డి. వి. నరసరాజు రచించిన 'నాటకం' క్రిందటి పరిషత్తు సభలో ఉత్తమనాటక బహుకృతి అందుకొన్నది.

మచ్చిబాలు రచన 'ఆత్మరంజన' గ్రంథరూపంలో వెలు వడింది. ప్రదర్శన యోగ్యమైన కొత్తనాటకాలు అన్నింటినీ విజయవాడ దేశికవిత మంథి రివారు పుస్తకరూపంలో తీసుకొని వచ్చి, నాటకరంగానికి, రచయితలకు సాహిత్యానికి కూడా అమూల్యసేవ చేస్తూఉన్నందుకు ఎంతో అభినందనీయులు.

ఈనాడు తెనుగునాటకాలు ప్రసారంచేసే రేడియోస్టేషన్లు మద్రాసు, హైదరాబాదు, విజయవాడ కేంద్రాలవలె వాగానీ కనీసం అయిదునాటకాలకు తక్కువకాకుండా ప్రసారంచేస్తూ ఉన్నవి. ఇవన్నీ సాహిత్యంలోకి రెక్కకు రాకపోయినా కొన్ని అయినా ఉత్తమసాహిత్యం కావచ్చు. డి. వి. సి. గూర్చి క్రిందటి సంవత్సరం వ్యవస్థాపకుడు సమాఖ్య ప్రాజెక్టు—రేడియోస్టేషన్ చేసిన పని విలువకట్టే గీటురాయి ఒక సవర్ణరం అయిన రిహార్సల్ బ్రాహ్మకృష్ణ అయిన ఆంకాలు ఎన్ని గ్రంథరూపం పొంది ఉత్తమ సాహిత్యంలోకి రెక్కకు వచ్చాయో ఆది విలువ కట్టినపుడే అది చెప్పారు. అది పరిశీలన చేసి రేడియో కేంద్రాలకు చేసి యాస్తే, రేడియోలో ప్రసారంపొందిన ఎన్నో

రచనలు (కళలు, వ్యాసాలు నాటికలు) గ్రంథ రూపం దాల్చాయని చెప్పవచ్చు. ముఖ్యంగా నాలుగు సంపుటలుగా రేడియో నాటికలు వెలువడటం ముహురము. జి. వి. కృష్ణారావుగారు రచించిన లోబ్ధుని నాటికలు లోలు బొమ్మలు అనే పేరుతో ప్రసాహిత్యమందిరి వారు తెనాలివించి ప్రకటించారు. విభిన్న పాత్రల నుండిన చిత్రణం భావస్పర్శగా ఉంది. ముఖ్యంగా అవ్వంతలలో ఉన్న నాటికలు 'పాడు సంఘం', 'ప్రతిక్రియ' అనేవి ప్రదర్శన యోగ్యంగా ఉన్నవి. 'రత్న మాణిక్యం' వి. డి. ప్రసాదరావుగారి మరోనాటికా సంపుటి, పిటిలో పాత్రలూ పన్ని నేరాలు పాండితో అమరినట్లు ఉంటాయి. కాని రేడియోలో విన్నపుడు కలిగే రసమూర్తి— చల్లని ముద్రణలో వచ్చేటప్పటికి కొంచెం కొరవడినట్లు గోచరిస్తుంది. ఇదే మాట హిందీ ప్రచురించిన రేడియో నాటికల సంపుటి 'ప్రాగ్భోతి' నుండి కూడా చెప్పవచ్చు. రేడియోలో క్రెడ్యూపకాలగా ప్రసారం అయ్యేటప్పడు కనిపించని కొన్ని అసంవిద్యాయా అవగాహనలూ పుస్తక రూపంలో చదివేదవర సయోగం అయినప్పడు ఇప్పుడే కనిపిస్తాయి. రేడియోలో బ్రాహ్మకృష్ణ అయిన ప్రతిక్రియ ముద్రణార్థం అనుకోవడం భారపాటు. అసలు ఉత్తమ క్రియ నాటకం ముద్రణ యోగ్యతే పొందదు. ప్రసిద్ధ రచయిత బాయి మెనీస్ అన్నట్లు (Louis Menice) రేడియోలో ప్రసారం చేసినవే కొన్ని పిల్లల నాటికలు కూడా పుస్తక రూపం వెలువడాయి. రంగ స్థలం మీద పిల్లలనేరీ ప్రదర్శనా భాగ్యం పొందుతున్నాయి. పిల్లల పత్రికలవల్ల నేడు కాలబారికల్లో ఎక్కడచేసి సంచలనం జమలు చేరింది. మంచీకథలు, రచనలు చదివాలనేవాహం వారిలో ఉద్బవించింది. ఈ వాహం తీర్చడానికి రచనమంచి పుస్తకాలు పిల్లలకోసం రావలెనను. పిల్లల మెదడుకు పని కలిపించి ఆలోచన చేసే రచనలు రావలెనను. ఈలోపం తీర్చడానికి ఆంధ్రవారపత్రికలో చక్కని ఉపాయం వచ్చారు. ప్రపంచ సాహిత్యంలో పేరుపొందిన పిల్లల పుస్తకాలు బొమ్మలతో సహా అనువాదాలుగా ప్రకటించారు. అధిగంగా పిల్లలవాహాన్ని తీర్చి కొత్తయలు అందించేస్తున్నారు. బాహుపాయర్, బ్రెజర్ అయిలెందు, రాజా—పేద, మకర్ బరీక మొదలయిన మంచి పుస్తకాలు ప్రకటన ఆయాగ్యాయి. కాల సాహిత్యంలో చేసిన యీ ప్రయోగమే—పెద్దలయెద్దల కూడా పనిచేసింది. ఆంధ్రవార పత్రిక కాంట్ ఆఫ్ మాంటిక్రిస్టో ధారావాహికగా ప్రకటిస్తూ ఉంటే ఎందరో పాఠకులు లోరిపారి చదివినంత ఉత్సాహంగా చదివి అందించారు. ఉత్తమ సాహిత్యం భాషా పరిధులను దాటి అందరికీ అందుకాలులోనికీ రావలసిందే. తెనుగుసాహిత్యం విభాగి అన్ని భాషలనించి అనువదించి విధి విశేషాలను సేకరించుకుంది. ఇంకా సేకరించుకొంటూ ఉంది. ఇటీవల అనువాద సాహిత్యం పెంపొందిన వెయ్యలది 'ఇంటింటి విజ్ఞానమాల' అని కొందరు ఉత్సాహంతులు వ్యాపించారు.

ఇలాగే భారతీయభాషలనించి ఉత్తమగ్రంథాలు అనువాదాలుచేసి మనపాఠకులకు చక్కనిసంపుటలలో పరిచయంచేశారు. ఈపది యువగ్రంథమాలవారు బాగాచేసి చదివీ పెట్టివేశారు. తెనవాడ, దేశికవిత మంథివారి పయన శ్రీబొందలపాటి శివరామకృష్ణ గారు కెరెన్ దండ్రుని రచనలన్నీ తెనుగులోకి అనువదించి అందించిన అచ్చు మాటలలో 12 సంపుటలలో అందవేశారు. కల్ప

రక్తమును దీనివారు కొన్ని రూపములలో చరిత్రగ్రంథాలను ప్రకటించారు. దీనిలో కొన్నింటి కరువువల్ల పుస్తకప్రకాశన బహుశ్యయ ప్రయాసలతో కూడిన ప్రయత్నమైనా గాని అభిమానులూ ఉత్సాహవంతులూ చక్కని పుస్తకాలు ప్రచురించి ఇతోధిక సాహిత్యసేవ చేస్తున్నారు. ఈ సంవత్సరంలో మరొక విశేషం. తెనుగులో ధర్మోక్తిగా చెప్పుకొనే మాటలు గ్రంథరూపం లిరించడం. "సార్వ" ప్రాసిన వ్యాసాలు—మాటామంతి - సిన్యాపాటి అని రెండు సంపుటలుగా వెలువడ్డాయి. కథావికలు చరిత్ర, నవలలు చదివినట్లు ఇవి కూడా పాఠకులు చదివి ఆనందించడం గమనించవలసిన అంశం.

ఎన్ని పుస్తకాలు వెలువడినా, ఎలాంటి సాహిత్యం యాభిజ్ఞులకంటె అధికంగా సాహిత్యంపై పుద్బుధులర్పి చక్కని అభినివేశం కలిగించడానికి కరదీక్షలవంటి సమీక్షలు విమర్శలు అవసరం. తెనుగుసాహిత్యంలో నాటిక నటికీ యా విమర్శనా సాహిత్యం తీరివి కొంతగానే ఉండిపోయింది.

ప్రసిద్ధవిమర్శకులు అని చెప్పుకోదగిన మరియొకరు మేధావులు ఈ సంవత్సరం చరిత్రలో చాగిపోయారు. వాడు పంచాంగుల ఆదివారాయణకౌత్తిగాడు, చిలుకూరి వారాయణరావు గారు. పంచాంగులవాడు వేదం, తిర్క్కం, మిహంప మొదలయిన శాస్త్రాలలో కూలంకష పరిజ్ఞానం సంపాదించిన ఉద్ధండ పండితులు. కావ్యధర్మకౌత్తిరాన్ని కూడా లెక్కచేయక, అధికశ్రమ ప్రయాసల కొద్దీ గౌరవధర్మ మూత్రాలు, వాత్సల్యయన కౌము మూత్రాలు ప్రకటించిన ధైర్యశాలి. అపహాస వ్యాఖ్యాత. రసజ్ఞులు. బహుభాషాభివేదికులు. ఎంకిపాటల గారిదువారంలో సంగ్రహించిన సమృద్ధయలు. ఎన్నో ఉద్బంధాలకు తగిన సామగ్రి సేకరించినవారు. వారి కృషి సమగ్రంగా తెనుగుపాఠకులకు లభించే లోపునే మృత్యువు వారిపడ్డారు. తెనుగువారికి మరుల వడిపోయారు.

ఇక చిలుకూరి వారాయణరావుగారు అనేక సాహిత్య క్షేత్రాలలో కృషి చేసి బంగారు పండించినవారు. భాషా చరిత్ర

లోనూ వాడు పడిన శ్రమ, సేకరించిన గమయ విశేషాలు తెనుగు వారికి తరగని సంపదలు. వారి గ్రంథాలు అసంఖ్యాకాలు. సామెతలు, పల్లెపాటలు వాడు సేకరించినవి అమాల్వయైనవి. త్రివిజయం, ధన్యుపదం, మరొకవర్ణం, అధర్వణవేదం మొదలైన మరేగ్రంథాలు తెనుగుచేశాడు. అచ్చి అక్షరాలను మొదలయిన నాటికలూ వేలకొలది పద్యకృతులు రచించారు. సాహిత్య భాషా చరిత్రలు సమీక్ష చేయడంలో కొత్త తెనుగులొక్కొక్క ఇతరులకు మార్గదర్శకులయ్యారు. ఈ వండితి పల్లముల మృతి తెనుగుసాహిత్యానికి మరొక ప్రబలనద్యం.

తమిళదేశంలో జన్మించి ఆదర్శవంతమైన ఉత్తమ రచనలు చేసిన మంచి రచయిత కె. యస్. వేంకటరమణి కూడా ఈ వత్సరమే క్రితేను నిర్యామ. ఈతని నవల శీవసప్తభారతం అనే పేరుతో తెనుగులో ఆంధ్ర గ్రంథమాలవారు ప్రకటించారు. గ్రామాలకుపోయి పునరుద్ధరణంచేసి, పల్లెపట్టుల్లో కొత్తవెలుగు తీసుకురావాలని కలలుగని యధార్థజీవితంలో ఆచరణలోకి పెట్టలేక ఆకాశగంగతో మరణించిన ఆదర్శవాదుల్లో వేంకటరమణి ఒకడు.

శివతం నిరంతర ప్రోత్సాహి. ఆ శీవవది వడితో వచ్చినపుడు ఎదురుగా కనిపించే పెనువృక్షాలు పెల్లగింతుకొని పోతాయి; పర్వతాలు దిగజారిపోతాయి. కొత్త సుక్షేత్రాలు ఉత్పన్నమౌతున్నాయి. చిత్రించిత్ర ప్రకృతివేరినాల్లోంచి ప్రవహించు జావిపోతూ ఉంటుంది ఈ వడిప్రవాహం. ఈ ప్రవాహంవంటి శీవిత ప్రవహించు సాహిత్యం—నిర్మల ప్రాణజలాలతో పాటు కలుషమూ, దుర్బంధమూ కూడా భరిస్తుంది. సంవత్సరాలు గడిచేకొద్దీ ఇది తేరుకొని తేటనీరు అందించి ప్రాణంపోస్తుంది అర్థం. కరువుతో కూడిన భవ సంవత్సరం మర్యా వందలలో ప్రవేశించే సమయంలో పాలవెలివంటి వందిన వనాలుకలిగి, కొత్త చిరుగ్లతో, రంజులతో, కమ్మని తావులతో విండిన అనంద వందనం కాగలదని ఆనందవందలో మన సాహితీ ప్రపంచం నిర్మల సరిలాలతో కలకలధ్వనులతో ఘోషింపగలదని అర్థం.

చర్మ సౌందర్య మును చేకూర్చు సబ్బులు

చర్మసౌందర్యం అకస్మాత్తుగా సంభవించేది కాదు. పట్టువంటి చర్మముగల సుందరంగాను లందరును చర్మపోషణ విషయమున అపారమైన శ్రద్ధ తీసికొనేవారే.

అందమైన చర్మాన్ని కోరేవారందరికీ “కామినియా సబ్బులు” అమూల్యమైనవి. అవి చర్మరంధ్రాలలో ఉంటే మాలిన్యాలను కడిగివేయుట మేగాక చర్మాన్ని సున్నితంగా మృదువుగా చేస్తవి. లేతవైన పరిమళము కలిపి వివిధ పరిమళములలో దొరకుతవి.

KAMINIA MRUG KASTURI SOAP. (Regd.)

★ “కామినియా” సబ్బులు

స్నానం చెయ్యటంలో నూరివానందిం కల్పిస్తవి. వైట్ టోక్, డిల్లీ హార్, చందనం, లవంగం మొదలైన వివిధ రకాలవి దొరుకుతవి.

ప్రతిదైనా ఈ టూ యి తెట్ సబ్బు లను శేషే వాడి చూడండి.

★ అందమైన చర్మస్సు

చర్మపోషణకు తగు శ్రద్ధతీసుకోవటంవల్ల వస్తుంది

★ కామినియా స్నానం

(రిజిస్టర్డ్)

తీవ్రమైన ఎండ, దుమారంతో నిండిన రేడిగాడ్లు, పొడిగాలి - వీటివారిన పడముఖం సాధారణంగా ఎండబెట్టు తినకుండాగాని, కమిలిపోకుండాగాని, బొబ్బలు తేలకుండాగాని ఉండటం కష్టం. అయితే కామినియా స్నానం ఉపయోగించండి. అది మీ పగ్గమ్మును పూర్తిగా కాపాడుతుంది.

లావణ్యమైన ఈ స్నానం నిత్యం వాడితే మీ చర్మం దిద్దల చర్మంలాగు సున్నితంగా ఉంటుంది.

★
పోల్ విజంటు :

అంగ్లో - ఇండియన్ ట్రేడ్ & కెమికల్ కం.,

285, జమ్మూనునీదు, బొంబాయి - 2.

వ్యవసాయ పనులకు

- * ఆయిర్ యంజన్లు & ప్లేట్లు.
- * ఎలెక్ట్రికల్ వంపుసెట్లు

మీకేవి కావలసినా దయచేసి మాకు వ్రాయండి :

శంకర్ ప్రెడింగ్ కంపెనీ.,

ఎలెక్ట్రికల్, హార్డువేర్ & మెషిన్ల మర్చంట్లు.

పెట్రోల్, పెట్రోల్ - ఫీల్డింగ్ ఇంజన్లు, క్లిస్కోర్ ఇంజన్లు మొదలగువాటికి

చెంగల్పట్టుజిల్లాకు డిస్ట్రిబ్యూటర్లు :

38, లింగిచెట్టి వీధి, మద్రాసు.

తెలిపాంలు : “Shankarko” తెలిఫోన్ : 4654.

రుచికరమైనవి - ఓం - సువాసనగలవి.

వేల్పూరు నేతాజీ బీడీలు

—: ఎల్లప్పుడు వాడండి:—

విజయవాడ, మధిర, భువనగిరి, దొర్లకల్, కొత్తగూడెం, జగ్గయ్యపేట హైదరాబాద్ బొంబాయి - తదితర అన్నిచోట్ల ఈ నేతాజీ బీడీలు దొరుకును.

డిస్ట్రిబ్యూటర్లు :

జగదీశ్చంద్, మొహంతి మార్కెట్, హైదరాబాద్. యన్. వి. అప్పా. ఓం డిల్లింగ్, డిలాయిర్ రోడ్, బొంబాయి 18.

యన్. వి. నర్సయ్య అండ్ సన్

విజయవాడ 1.

ప్రాశ్రయిటర్ :

యన్. యల్. రెడ్డి

బీడీ, ప్యాక్టర్ - వేల్పూరు,

నిజామాబాద్, : : సెంట్రల్ రైల్వే.

ద ర త క్కు వ!

తా జా స రు కు!

వి వా హా ది వి శే ష ము ల కు ను,

రో జు వా రీ వా డ క ము న కు ను

కా వ ల సి న ర క ర కా ల వ స్త్ర ము లు

★ కొల్లేగల్, కాంచీపురం, పెంగళూరు, ఆరణి పట్టణాలు.

★ పెంగళూరు సిల్క్ మిల్లు, మరియు పట్టునంబంధమగు నూతన రకములు.

★ ఇండియాలో ప్రఖ్యాత మిల్లులలో తయారైన ధోవతులు, వర్టింగ్ లు, కోటింగులు, చీటీలు, వాయిల్ రకములు.

★ నేతి మగ్గములమీద తయారైన మేలైనదప్పటాలు, ధోవతులు, చీరలు, తుండగుడ్డలు.

★ ఉల్లన్ వగయిరాలు, స్వెట్టర్లు, కప్పకొనేకాలువలు, బరియన్లు

ఇవి అన్నియు అపరిమితముగ స్టాకులో ఉన్నవి.

ఒకసారి మా మ్యూజియమునకు విజయము చేసి మీకు
కావలసినవి మావద్దనుంచి పొందండి.

ది ఇండియన్ ఆర్ట్స్ & సిల్క్ మ్యూజియం

1 లజ్ - మైలాపూర్,

: :

మద్రాసు - 4.